

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ:

บทบาทที่แข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน:
การศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษาวรรณกรรม และการเมือง
(The competing roles of the national languages and English in ASEAN
countries: Study of language choice in the domains of law, media,
education, literature, and politics)

โดย

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

กิตตินาถ เรขาลิลิต

กุสุมา ทองเนียม

ม.ล. จรัลวิไล จรูญโรจน์

ฉัตรชนก จันทร์แย้ม

ชุตินิล เอมดิษฐ์

ทอม ฮิบเนอร์

พรพิมล ศิวินา

พิมพ์ภัทร ชุมแก้ว

พีระ ผิวนิม

ภาวดี สายสุวรรณ

กัมปสิษฐ์ เตชะราชันย์

มนสิการ เสงสุวรรณ

รัชนี เดอร์ซิงห์

วริสรา จันทรรัฐ

สะเกษย์ พุทธพิทักษ์

พฤษภาคม 2563

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ: บทบาทที่แข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในประเทศไทยกลุ่มอาเซียน:
การศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษาวรรณกรรม และการเมือง

ผู้วิจัย:

(1) ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
(หัวหน้าโครงการและผู้วิจัยหลัก) ภาควิชาภาษาศาสตร์
และหลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

(2) ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ทอม ฮีบเนอร์
(Dr. Thom Huebner) Department of Linguistics
and Language Development, San José State
University, San José, USA.

(3) รองศาสตราจารย์ ดร.ม.ล. จรัสวิไล จรุงโรจน์
ภาควิชาศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

(4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติณัฏฐ์ เรขาลิธิ
ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

(5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนสิการ เสงสุวรรณ
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ และ
สถาบันภาษาไทยสิรินธร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(6) อาจารย์ ดร.ชุตินันท์ เอมติษฐ
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร

(7) อาจารย์ ดร.ภาวดี สายสุวรรณ
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

(8) ดร.กัมปสิษฐ์ เตชะราชันย์
ศูนย์ปฏิบัติการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP Lab)
บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

(9) อาจารย์ ดร.รัชณี เติร์ดสิงห์
สายวิชาภาษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี

(10) อาจารย์พรพิมล ศิวินา
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยวิจัย:

(11) นางสาวกฤษมา ทองเนียม
อดีตผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร *MANUSYA: Journal of
Humanities* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(12) นางสาวฉัตรชนก จันทร์แย้ม
สำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

(13) นางสาวพิมพ์ภัทร ชุมแก้ว
ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร *MANUSYA: Journal of
Humanities* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(14) นายพีระ ผิวฉิม
ล่ามการประชุมและนักแปลอิสระ

(15) นางสาววิสรดา จันทร์รัฐ
อดีตผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร *MANUSYA: Journal of
Humanities* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(16) นายเสกสรรค์ พุทธิพิทักษ์
นักวรรณศิลป์ปฏิบัติการ กองศิลปกรรม สำนักงาน
ราชบัณฑิตยสภา

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

ภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดในโลกยุคปัจจุบัน ทุกประเทศมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและยอมรับให้ภาษาอังกฤษมีบทบาทในแวดวงสำคัญของประเทศ ในบางประเทศมีการกำหนดให้ภาษาอังกฤษมีบทบาทแทน**ภาษาประจำชาติ** เช่น ในแวดวงการศึกษา ให้ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอน ในการเขียนวิทยานิพนธ์ ในการตีพิมพ์ผลงานวิชาการ ฯลฯ การกำหนดให้ใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้นอาจทำให้การใช้ภาษาประจำชาติลดลง กลายเป็นการแข่งขันหรือการแย่งพื้นที่กันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ ซึ่งในที่สุดอาจนำไปสู่การ**เปลี่ยนภาษา** (language shift) คือการใช้ภาษาของประเทศน้อยลงเรื่อยๆ จนถึงขั้นไม่ใช้เลย และทำให้เกิดการ**สูญเสียภาษา** (language loss) ได้ ปัญหานี้เกิดขึ้นทั่วไป แต่ผู้วิจัยสนใจ**ประเทศกลุ่มอาเซียน**ซึ่งในปัจจุบันให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษมากขึ้น เหตุหนึ่งเพราะภาษาอังกฤษถูกกำหนดให้เป็นภาษากลางของอาเซียน ปัญหาการใช้ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่างๆ แต่ไม่ครอบคลุมบางประเทศและบางแวดวงที่สำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการสำรวจทุกประเทศกลุ่มอาเซียนเพื่อตอบคำถามที่ว่าภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษมีบทบาทมากน้อยต่างกันอย่างไรในแต่ละประเทศ วัตถุประสงค์ คือวิเคราะห์การ**เลือกภาษา**ในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียน โดยกำหนดขอบเขตให้อยู่ภายใน 5 แวดวง คือ **แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง** ในแต่ละแวดวงผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากมุมมอง 3 มิติ ได้แก่ **ภูมิทัศน์ภาษา การเลือกใช้ภาษาในกิจกรรมสำคัญ และการแปล** จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสังเคราะห์ทฤษฎีหรือแบบจำลองความสมดุลแห่งอำนาจทางภาษา ระหว่างภาษาประจำชาติซึ่งเป็นภาษาสำคัญที่สุดของประเทศกับภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสำคัญของโลก

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการวิจัยภาคสนาม ณ เมืองหลวงของประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ วิธีเก็บข้อมูลคือใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต และค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต

ผลการวิเคราะห์ พบว่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้านการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ เช่น การเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก การกำหนดการใช้ภาษาของเจ้าอาณานิคม การมีรัฐบาลชาตินิยมที่กำหนดนโยบายภาษาและสร้างภาษาประจำชาติ การมีผู้นำที่เปิดรับวัฒนธรรมตะวันตก ฯลฯ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อรูปแบบการเลือกใช้ภาษาในปัจจุบัน เช่น การเคยเป็นอาณานิคมของประเทศเจ้าของภาษาภาษาอังกฤษทำให้มี 4 ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในปริมาณมากในทุกแวดวง ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์ ภาษาอังกฤษในทั้ง 4 ประเทศนี้มีบทบาทเป็นภาษาราชการและใช้เป็นภาษาหลัก คือปรากฏในทุกแวดวง โดยอาจมีภาษาประจำชาติใช้ร่วมด้วยแต่ใช้น้อยกว่า ในทางตรงข้าม ประเทศกลุ่มอาเซียนที่เหลือ 6 ประเทศ (ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย) ใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักในทุกแวดวง อาจมีภาษาอังกฤษร่วมอยู่บ้างแต่น้อยมาก ภาพการเลือกใช้ภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติเช่นนี้ปรากฏทำนองเดียวกันในภูมิทัศน์ภาษาด้วย ส่วนในด้านการแปล ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษมากพบการแปลน้อยมาก เพราะสามารถอ่านเอกสารต้นฉบับภาษาอังกฤษได้และเขียนเอกสารสองภาษาได้ด้วย ตรงข้ามกับอีก 6 ประเทศที่การแปลมีความจำเป็น

ในบทสังเคราะห์ งานวิจัยนี้เสนอแบบจำลองดุลอำนาจทางภาษาซึ่งมีใจความว่านโยบายภาษา กระบวนการทำ**ภาษาให้เป็นมาตรฐาน การปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ และการคำนึงถึงภาวะหลายภาษา** ควรมีส่วนในการเลือกภาษาและการแปล ซึ่งแต่ละแวดวงควรกำหนดให้ต่างกัน เช่น ในแวดวงกฎหมายและการเมือง ภาษาอังกฤษควรมีบทบาทน้อย ตรงข้ามกับแวดวงสื่อที่ควรใช้ทั้งภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษคู่กัน แบบจำลองนี้เป็นแนวทางนำไปสู่การเลือกภาษาที่มีสมดุลระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติ เพื่อไม่ให้ฝ่ายใดมีอำนาจเหนืออีกฝ่าย อันจะทำให้เกิดเสถียรภาพทางภาษาและธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของประเทศ และในขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสากลได้

คำสำคัญ: การเลือกภาษา ภาษาประจำชาติ ภาษาอังกฤษ อาเซียน ภาวะหลายภาษา ภาษาราชการ ภาษากับกฎหมาย ภาษากับการศึกษา ภาษากับสื่อ ภาษากับวรรณกรรม ภาษากับการเมือง ภูมิทัศน์ภาษา การแปล แบบจำลองดุลอำนาจทางภาษา

ABSTRACT

As an international language, English is the most important language in the present world. Every country has English language instruction and seems to accept that English has a role in important domains of the country. Some countries use English instead of the national language; for example, in the education domain, English is used in teaching and learning, in thesis writing, and in publishing academic works, etc. Using more English may reduce the use of the national language, resulting in a competition between the national language and English, which may eventually lead to **language shift**, which means less use of the country's language, and may lead to the point of not using it at all, causing **language loss**. This problem is common, but the present study focuses on ASEAN countries, which currently give more importance to English. For one reason, it is because English was announced to be the working (common) language of ASEAN. Problems of language use in ASEAN countries have been investigated in various aspects, but not covering certain countries and important domains. Therefore, this study aims to survey all ASEAN countries to answer the question of how the **national language** and **English** play their roles in each country. The objective is to analyze **language choice** in each ASEAN country. The scope is set within **five domains**, namely **law, media, education, literature** and **politics**. Data for each domain was analyzed from three perspectives, namely, **linguistic landscape, language choice in important activities**, and **translation**. The findings were also used for a synthesis of a theory or model of balance of power between the national language, which is the most important language of the country and English, which is an important language of the world

The data used in the analysis was obtained from field research in the capital cities of 10 ASEAN countries. Data collection methods were questionnaires, interviews, observation and additional information from the internet.

The results of the analysis show that a background of historical events in politics and governance of each country, e.g., being a colony of Western countries, determining the use of colonial language, having a nationalistic government that sets language policies and creates a national language, having a leader who was open to Western culture, etc. is the most important factor affecting today's language choice patterns. For instance, four countries that were colonies of English-speaking countries (Singapore, Malaysia, Brunei and the Philippines) use English intensively in all domains. English in these four countries plays a role of the official language and is used as the primary language in all domains. The national language is found in some domains but used less than English. In contrast, the remaining six ASEAN countries (Thailand, Myanmar, Laos, Cambodia, Vietnam, and Indonesia) use the national language primarily in all domains where English is also found in certain situations but used very little. The picture of the choice between English and national languages appears similarly in the linguistic landscape as well. As for the translation situation in the countries that highly use English, there is very little translation because the people can read original documents in English and can also write bilingual documents. In contrast, the other six countries is in need of translation.

In the **synthesis**, this study proposes a **model of balance of language power** with the idea that **language policy, language standardization, language modernization** and concern of **multilingualism** should be taken into account in a country's language use and translation, and that each domain should be treated differently. For example in the legal and political domains English should have a small role, but in the media domain, both English and the national language should be concurrently used. This model is a guide to language choice that entails a balance between English and national languages, so that no party has power over the other. This will increase the stability of each country's language and maintain its identity while enabling it to develop in accordance with international standards.

key words: language choice, national language, English, ASEAN, official language, multilingualism, language and law, language and education, language and media, language and literature, language and politics, language modernization, language standardization, language policy, model of balance of language power

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารเล่มนี้เป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนรางวัลประเภทศาสตราจารย์วิจัยดีเด่นจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ. 2559-2562 โดยมีศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ เป็นหัวหน้าโครงการ และมีคณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่เข้าร่วมอีก 15 คน ผู้ร่วมโครงการทุกคนเป็นหนี้บุญคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ปัจจุบัน--สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) ที่ให้ทุนสนับสนุน ซึ่งทำให้คณะผู้วิจัยมีโอกาสรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินโครงการที่มีขอบเขตกว้างขวางได้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี โครงการนี้มีได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงระดับประเทศเท่านั้น แต่ยังแผ่ขยายไปในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

ในการดำเนินโครงการฯ คณะผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานหลายฝ่าย ที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมการวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัยเป็นไปอย่างสะดวกและราบรื่น ขอขอบคุณคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่อนุญาตให้ใช้ห้องประชุม อาคารมหาจักรีสิรินธร สำหรับการประชุมโครงการ 25 ครั้ง และจัดประชุมนานาชาติ 1 ครั้ง ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่รับเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมประจำปีของโครงการฯ ครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง ตามลำดับ

ในการเก็บข้อมูล ณ ประเทศกลุ่มอาเซียน คณะผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจากหลายหน่วยงาน ขอขอบคุณสถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะประเทศเมียนมา อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ที่ให้ความสนใจโครงการฯ ให้คำแนะนำ ให้ข้อมูล ตลอดจนช่วยเหลือหาข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณอาจารย์และนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หอสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สถานที่ราชการและเอกชน ที่ให้ความร่วมมือและความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย

ขอขอบคุณศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิชและศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ทอม ฮิบเนอร์ (Professor Thom Huebner) ที่ให้ความคิดเห็นในการวิพากษ์การนำเสนอผลงานของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำความคิดมาปรับปรุงการวิเคราะห์ให้ดียิ่งขึ้น ขอขอบคุณภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.กิติมา อินทร์มพรรย์ และ Dr. Andrew Jocuns ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดประชุมนานาชาติ XISCAPE2019: 11th Linguistic Landscape Workshop (4-6 มิถุนายน 2562)

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทุกคนที่ทำงานอย่างขยันขันแข็ง เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญในการทำงานเป็นทีม ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
หัวหน้าโครงการฯ

สารบัญ

บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	3
1.3 สมมติฐานการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 รายชื่อผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย	5
1.6.1 รายชื่อผู้วิจัย	5
1.6.2 รายชื่อผู้ช่วยวิจัย	6
1.7 การเผยแพร่ผลงาน	6
1.7.1 หนังสือวิจัย (research monograph)	7
1.7.2 บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ	8
1.7.3 บทความที่เสนอในการประชุมวิชาการและบทความรอกการตีพิมพ์	9
2 ทบทวนวรรณกรรม	14
2.1 ภาวะหลายภาษา (multilingualism)	14
2.2 สถานการณ์ภาษา (language situation)	17
2.3 นโยบายภาษาและการวางแผนภาษา (language policy and language planning)	28
2.4 การรับอิทธิพลตะวันตกและการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา (language westernization and modernization)	38
2.5 อิทธิพลของภาษาอังกฤษ (English influence)	44
2.6 ภาษาประจำชาติ ความเป็นชาติ และชาตินิยม (National language, nationality and nationalism)	48
2.7 การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน (language standardization)	51
2.8 การแปล (translation)	57

2.9 การเลือกภาษากับแวดวงการใช้ภาษา (Language choice and domains of language use)	60
2.10 การเปลี่ยนภาษาและการธำรงภาษา (language shift and language maintenance)	68
2.11 ภาษากับแวดวงสำคัญ: กฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง	73
2.11.1 ภาษากับแวดวงกฎหมาย (language and the domain of law)	73
2.11.2 ภาษากับแวดวงสื่อ (language and the domain of media)	76
2.11.3 ภาษากับแวดวงการศึกษา (language and education domain)	79
2.11.4 ภาษากับแวดวงวรรณกรรม (language and the domain of literature)	81
2.11.5 ภาษากับแวดวงการเมือง (Language and the domain of politics)	84
2.12 ภูมิทัศน์ภาษา (linguistic landscape)	86
2.13 สรุป	92
3 วิธีดำเนินการวิจัย	93
3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	93
3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (research procedures)	95
3.2.1 การเก็บข้อมูล	95
3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	102
3.2.3 การสังเคราะห์	106
4 ภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน	107
4.1 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศไทย	107
4.1.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของไทย	107
4.1.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของไทย	110
4.2 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศเมียนมา	111
4.2.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของเมียนมา	111
4.2.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของเมียนมา	112
4.3 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศกัมพูชา	112
4.3.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของกัมพูชา	112
4.3.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของกัมพูชา	113
4.4 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศลาว	115
4.4.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของ สปป.ลาว	115
4.4.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของสปป.ลาว	116
4.5 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศเวียดนาม	117
4.5.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของเวียดนาม	117
4.5.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของเวียดนาม	118

4.6 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศมาเลเซีย	119
4.6.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของมาเลเซีย	119
4.6.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของมาเลเซีย	120
4.7 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศบรูไน	121
4.7.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของบรูไน	121
4.7.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของบรูไน	122
4.8 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศสิงคโปร์	122
4.8.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของสิงคโปร์	122
4.8.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของสิงคโปร์	123
4.9 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศอินโดนีเซีย	123
4.9.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของอินโดนีเซีย	123
4.9.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของอินโดนีเซีย	124
4.10 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศฟิลิปปินส์	125
4.10.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของฟิลิปปินส์	125
4.10.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของฟิลิปปินส์	126
4.11 สรุปการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน	129
4.11.1 ประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษากฎหมาย	130
4.11.2 ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากฎหมาย	130
4.11.3 ประเทศที่ใช้ทั้งภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษเป็นภาษากฎหมาย	130
5 ภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียน	131
5.1 ภาษาหลักในแวดวงสื่อ	131
5.1.1 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ	131
5.1.2 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ไม่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ	136
5.2 บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน	139
5.3 บทบาทของภาษาอื่นๆ ในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน	141
5.4 สรุป	142
6 ภาษาในแวดวงการศึกษาของประเทศกลุ่มอาเซียน	144
6.1 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาประเทศกลุ่มอาเซียน	144
6.1.1 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของไทย	145
6.1.2 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของลาว	148
6.1.3 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของกัมพูชา	153
6.1.4 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของเวียดนาม	155

6.1.5 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของเมียนมา	157
6.1.6 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของมาเลเซีย	158
6.1.7 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของสิงคโปร์	160
6.1.8 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของบรูไน	161
6.1.9 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของอินโดนีเซีย	163
6.1.10 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของฟิลิปปินส์	165
6.1.11 ภาพรวมการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาของกลุ่มประเทศอาเซียน	167
6.2 นโยบายหลายภาษาของประเทศกลุ่มอาเซียน	168
6.3 ทศนคติต่อการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษา	169
7 ภาษาในแวดวงการศึกษาของประเทศกลุ่มอาเซียน	170
7.1 บทบาทของภาษาประจำชาติในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน	170
7.2 บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน	179
7.3 บทบาทของภาษาอื่นในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน	185
7.4 สรุปลภาษาในแวดวงวรรณกรรมประเทศกลุ่มอาเซียน	186
8 ภาษาในแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน	187
8.1 คำนำ	187
8.1.1 การเก็บข้อมูล	187
8.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	188
8.2 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และบริบททางสังคมของภาษากับการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน	188
8.2.1 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก	188
8.2.2 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก	192
8.3 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน	192
8.4 การเลือกใช้ภาษาในกิจกรรมแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน	198
8.4.1 ภาษาที่ใช้ในการประชุมรัฐสภา	198
8.4.2 ภาษาที่ผู้นำทางการเมืองใช้ในสถานการณ์เป็นทางการ	199
8.4.3 ภาษาที่รัฐบาลใช้ในการดำเนินงาน	200
8.5 สรุปการใช้ภาษาในแวดวงการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน	201
9 ภูมิทัศน์ภาษาของประเทศกลุ่มอาเซียน	204
9.1 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงการศึกษาในประเทศกลุ่มอาเซียน	204
9.2 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงกฎหมายในประเทศกลุ่มอาเซียน	209
9.3 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงการเมืองในประเทศกลุ่มอาเซียน	214

9.4 ภูมิทัศน์ภาษาแควตงวรรณกรรมในประเทศกลุ่มอาเซียน	220
9.5 ภูมิทัศน์ภาษาแควตงสื่อในประเทศกลุ่มอาเซียน	224
9.6 สรุปภาพรวมภูมิทัศน์ภาษาประเทศกลุ่มอาเซียน	232
10 บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน	237
10.1 กลุ่มที่ 1 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการหรือใช้เป็นภาษาที่สอง	239
10.1.1 ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ (English as an official language)	239
10.1.2 ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอน (English as a medium of instruction)	239
10.1.3 ภาษาอังกฤษในแควตงกฎหมาย (English in law domain)	240
10.1.4 ภาษาอังกฤษมองเห็นง่ายในภูมิทัศน์ภาษา (visibility of English in linguistic landscape)	240
10.2 กลุ่มที่ 2 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ	242
10.2.1 ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสาร (English as a lingua franca)	242
10.2.2 ภาษาอังกฤษในการศึกษา (English in education)	243
10.2.3 ความสำคัญของภาษาอังกฤษในด้านอื่นๆ	244
11 สถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน	245
11.1 หน่วยงานและกิจกรรมการแปลระดับชาติ	245
11.2 สถานการณ์การแปลในแต่ละแควตง	247
11.2.1 การแปลในแควตงกฎหมายประเทศกลุ่มอาเซียน	247
11.2.2 การแปลในแควตงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน	251
11.2.3 การแปลในแควตงการศึกษาของประเทศอาเซียน	255
11.2.4 การแปลในแควตงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน	258
11.2.5 การแปลในแควตงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน	263
11.3 สรุปสถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน	265
12 สรุปภาพรวมสถานการณ์การใช้ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน	268
12.1 ภูมิทัศน์ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน	268
12.2 การเลือกภาษาใน 5 แควตงประเทศกลุ่มอาเซียน	270
12.2.1 ภาษาที่ใช้ในแควตงกฎหมายประเทศกลุ่มอาเซียน	271
12.2.2 ภาษาที่ใช้ในแควตงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน	271
12.2.3 ภาษาที่ใช้ในแควตงการศึกษาประเทศกลุ่มอาเซียน	272
12.2.4 ภาษาที่ใช้ในแควตงวรรณกรรมประเทศกลุ่มอาเซียน	273
12.2.5 ภาษาที่ใช้ในแควตงการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน	274

12.2.6	สรุปภาษาที่ใช้ใน 5 แคว้นรวมกันในประเทศกลุ่มอาเซียน	275
12.3	สถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน	275
13	บทสังเคราะห์: แบบจำลองดุลอำนาจทางภาษา	278
13.1	ภาวะหลายภาษา (multilingualism)	279
13.2	นโยบายภาษาและการวางแผนภาษา (language policy and language planning)	279
13.3	ภาษาประจำชาติ ความเป็นชาติ และชาตินิยม (National language, nationality and nationalism)	280
13.4	การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน (language standardization)	281
13.5	ความสำคัญของภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ (international language) และภาษาราชการ (official language)	282
13.6	การแปล (translation)	283
13.7	การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา (language modernization)	284
13.8	การเลือกภาษากับแวดวงการใช้ภาษา (language choice and domain)	285
13.9	ภูมิทัศน์ภาษา	285
13.10	การเปลี่ยนภาษา (language shift) และการธำรงภาษา (language maintenance)	286
	รายการอ้างอิง	290
	รายชื่อผู้เขียน และรายชื่อบรรณาธิการ	318

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาษาในบริบทสังคมตามแนวภาษาศาสตร์สังคมมหัพภาค (Macro-sociolinguistics) ซึ่งเป็นสาขาย่อยของภาษาศาสตร์สังคม ภาษาศาสตร์สังคมมหัพภาควิเคราะห์สถานการณ์ภาษาในสังคมระดับกว้าง โดยเฉพาะระดับชาติ เช่น ศึกษาสภาวะและจำนวนของภาษาทั้งหมดในสังคม บทบาท หน้าที่ของภาษาต่างๆ นโยบายภาษา การวางแผนภาษา การเลือกภาษา การเปลี่ยนภาษา การอ้าง/การอนุรักษ์ภาษา การสร้างภาษามาตรฐาน และการทำนุบำรุงภาษาในด้านต่างๆ เนื้อหาและแนวการศึกษา เช่นนี้ บางครั้งมีผู้เรียกตามโจชัว ฟิชแมน (Fishman 1968, 1972) ว่า sociology of language หรือ สังคมวิทยาภาษา

แรงจูงใจของงานวิจัยนี้ มาจากการที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นสมาชิกของประชาคมเดียวกัน คือประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้านในภูมิภาคนี้ รวมทั้งด้านภาษาด้วย ประเด็นสำคัญ คือ ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษากลาง (lingua franca) ของประชาคมอาเซียน ดังระบุไว้ในกฎบัตรอาเซียน (The ASEAN Charter) ข้อที่ 34 ว่า “The working language of ASEAN shall be English.” การประกาศอย่างเป็นทางการให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาของประชาคมอาเซียน ทำให้เกิดคำถามหลายข้อเกี่ยวกับสภาวะภาษาในภูมิภาคนี้ เช่น ประเทศต่างๆ เตรียมพร้อมเพื่อรับภาษาอังกฤษในบทบาทใหม่นี้อย่างไร ประเทศไทยซึ่งมีประวัติความเป็นมาของการพัฒนาภาษาประจำชาติอย่างต่อเนื่องถึงระดับที่ใช้ในแวดวงสำคัญทั้งหมด และโดยทั่วไปไม่เคยใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษายุโรปอื่นๆ เป็นภาษาสื่อการสอน (medium of instruction/MOI) หรือเขียนตำรา เพราะไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก จะมีการปรับนโยบายภาษาให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่อย่างไร จะเหมือนหรือต่างจากประเทศอื่นในประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองอยู่แล้ว และประชากรส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษในระดับดีมาก เช่น ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ส่วนประเทศอื่นที่ประชากรส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษต่ำเพราะในอดีตเคยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของภาษายุโรปอื่น เช่น ประเทศลาว กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย ต้องมีการเตรียมตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ของภาษาอังกฤษอย่างไร เหมือนหรือต่างจากประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นสืบเนื่องจากคำถามข้างต้น ซึ่งเป็นที่น่าสนใจและน่าเป็นห่วง คือภาษาประจำชาติของประเทศในกลุ่มอาเซียนมีบทบาทน้อยลงหรือไม่ เนื่องจากมีการกำหนดให้ใช้ภาษาอังกฤษในแวดวงที่สำคัญแทน เช่น แวดวงการเรียนการสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย แวดวงการตีพิมพ์หนังสือและเอกสารทางวิชาการ แวดวงสื่อ และแวดวงการเมืองการปกครอง ถ้าต้องเลือกหรือเป็นผู้ใช้ภาษา คนในประเทศกลุ่มอาเซียนจะเลือกใช้ภาษา

อะไรในแวดวงสำคัญดังกล่าว กล่าวคือ จะเลือกใช้ภาษาอังกฤษเพื่อความก้าวหน้าและความสำเร็จในอาชีพการงาน หรือเลือกภาษาประจำชาติเพราะง่ายกว่า มีความคุ้นเคย เป็นการช่วยดำรงและส่งเสริมภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

นอกจากปัจจัยเรื่องการกำหนดภาษากลางของประชาคมอาเซียน ซึ่งทำให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาที่สำคัญของทุกประเทศที่เป็นสมาชิกแล้ว ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อสถานการณ์ภาษาของทุกประเทศ นั่นคือการเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้การใช้คอมพิวเตอร์ รวมทั้งระบบอินเทอร์เน็ต ระบบออนไลน์ และระบบอัตโนมัติต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตของคนส่วนใหญ่ ความรู้และข้อมูลข่าวสารปริมาณมากสามารถแบ่งปันและส่งต่อถึงกันได้ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว และเห็นได้ชัดว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาพื้นฐานและภาษากลางในการนี้ ผู้คนในประเทศกลุ่มอาเซียนน่าจะตื่นตัวและเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษ ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้แสวงหาความรู้และเข้าถึงข่าวสารได้มากที่สุด แม้แต่แหล่งความรู้เช่นห้องสมุดก็กำลังกลายเป็นห้องสมุดดิจิทัล เอกสารและหนังสือกลายเป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังมีหลักฐานการศึกษาและเตรียมการสร้างระบบดังกล่าวในบทความจำนวนมากที่ตีพิมพ์ในวารสารใหม่ๆ เช่น *International Journal on Digital Libraries, Literary and Linguistic Computing, Digital Humanities Quarterly, Library Hi Tech*

อนึ่งจากอิทธิพลของยุคดิจิทัล มีคำถามที่น่าสนใจว่าการรู้และไม่รู้ภาษาอังกฤษทำให้เกิดความเท่าเทียมและไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงความรู้และข้อมูลข่าวสารของคนในประชาคมอาเซียนใช่หรือไม่ และประเทศเหล่านี้มีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในเรื่องดังกล่าว กล่าวคือ จะทำให้ทุกคนรู้ภาษาอังกฤษเท่าๆ กันเพื่อจะได้สามารถใช้เป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งความรู้ หรือจะใช้วิธีคือทำให้มีการแปลความรู้ข่าวสารทั้งหมดเป็นภาษาที่คนในชาติเข้าใจ เช่น แปลเป็นภาษาไทยเพื่อให้คนไทยที่แม้จะไม่รู้ภาษาอังกฤษก็สามารถเข้าถึงเนื้อหาของสารสนเทศและมีโอกาสได้รับความรู้เท่าๆ กับคนที่ใช้ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับเรื่องนี้ ปราณี กุลละวณิช (2547) เสนอความคิดในทำนองเดียวกัน ดังสรุปได้ว่าการทำให้ประชาชนในประเทศมีความรู้ที่ทันสมัยตามทันโลกเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาประเทศ แต่เป็นไปได้ยากหากจะให้คนเหล่านั้นต้องเรียนรู้ผ่านภาษาอังกฤษ น่าจะดีกว่าถ้าเรียนรู้ผ่านภาษาแม่ โดยอาศัยการแปลที่ถูกต้องแม่นยำ **ดังนั้นรัฐควรต้องสนับสนุนการแปลอย่างจริงจัง**

ดังนั้น การแปลจึงมีความสำคัญในการช่วยลดความเสียเปรียบอันเกิดจากความไม่รู้ภาษาอังกฤษ การแปลช่วยลดปัญหาการบังคับให้ภาษาอังกฤษเข้ามาแทนภาษาประจำชาติเช่นให้ใช้เป็นภาษาสื่อการสอน ประเด็นปัญหาเรื่องการแปลในแง่นี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษา ถึงแม้จะมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการแปลในโลกยุคปัจจุบันไว้บ้างก็ตาม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาประเด็นการแปลด้วย ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความมากมายและความหลากหลายของการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติในแวดวงที่สำคัญ เช่น แวดวงสื่อ การศึกษา และวรรณกรรม

การนำประเด็นปัญหาที่กล่าวข้างต้นมาทำวิจัย จะทำให้ได้ความรู้ใหม่ว่าในปัจจุบันประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนมีการตัดสินใจเรื่องภาษาที่สำคัญที่สุดอย่างไร คือเลือกใช้ภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษอย่างไร การแปลมีบทบาทมากน้อยเพียงใด และมีแนวโน้มว่าภาษาอังกฤษจะเข้ามาแทนที่

ภาษาประจำชาติในแวดวงที่สำคัญมากน้อยเพียงใดในการเขียนเอกสารและป้ายประกาศในที่สาธารณะหรือที่เรียกว่า “ภูมิทัศน์ภาษา” (linguistic landscape) นอกจากนั้น ผลการศึกษายังจะทำให้สามารถสังเคราะห์ **แบบจำลองหรือทฤษฎีความสมดุลแห่งอำนาจทางภาษา** ซึ่งจะให้อธิบายว่าปัจจัยหรือสภาวะแวดล้อมอะไรที่จะทำให้ประเทศชาติสามารถธำรงและพัฒนาภาษาประจำชาติให้ทันสมัยทัดเทียมภาษาโลก และในขณะเดียวกันก็สามารถส่งเสริมความรู้ภาษาโลก (ภาษาอังกฤษ) ให้สูงสุดในระดับที่สามารถแข่งขันกับคนอื่นในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกได้

ปัญหาดังกล่าวยังไม่มีการวิจัยใดๆ ในอดีตให้คำตอบ ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรม (ดูบทที่ 2) สรุปได้ว่าผลงานในอดีตที่เกี่ยวข้องกับภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ ศึกษาาระบบและโครงสร้างของภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น วิเคราะห์ระบบเสียง (phonological system) ระบบไวยากรณ์ (grammatical system) สัมพันธสาร (discourse) และวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) ผลงานที่เป็นแนวภาษาศาสตร์สังคม ทัฬหาคส่วนใหญ่มุ่งศึกษาภาษาชนกลุ่มน้อยหรือภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนในด้านที่เกี่ยวกับภาษาประจำชาติ มีผลงานด้านนโยบายภาษาและการวางแผนภาษา แต่ส่วนใหญ่เน้นช่วงเวลาหลังได้รับเอกราช คือพ้นจากการเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก มิได้ศึกษาในบริบทปัจจุบัน ในด้านที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษ ผลงานส่วนใหญ่เน้นการวิเคราะห์ลักษณะไม่มาตรฐานของวิธภาษาอังกฤษ (varieties of English) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนการพัฒนาวิธีการสอนภาษาอังกฤษในภูมิภาคนี้ ส่วนเรื่องการแปลแทบไม่มีผลงานใดเลยที่วิเคราะห์บทบาทของการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ ประการสุดท้าย ในด้านการเลือกภาษาและภูมิทัศน์ภาษา จากการสำรวจผลงานในอดีต กล่าวได้ว่าผลงานส่วนใหญ่เน้นการเลือก**ภาษาท้องถิ่น** (vernacular) ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อทำนุบำรุงเปลี่ยนภาษา การธำรงภาษา และการตายของภาษาท้องถิ่น

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1.2.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของการสร้างภาษาประจำชาติและการที่ภาษาอังกฤษเข้ามามีอิทธิพลในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียนเพื่อเป็นภูมิหลังของสถานการณ์ภาษาในปัจจุบัน
- 1.2.2 วิเคราะห์การเลือกภาษาในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียนในปัจจุบัน ระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ ในมิติการเลือกใช้ภาษา การแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ และภูมิทัศน์ภาษาในแวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง
- 1.2.3 นำผลที่ได้จากข้อ 1.2.2 มาตีความและสรุปบทบาทหรือหน้าที่ของภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษในแต่ละแวดวง ในแต่ละประเทศ และในภาพรวมทั้งกลุ่มอาเซียน
- 1.2.4 สังเคราะห์แบบจำลองทฤษฎีความสมดุลแห่งอำนาจทางภาษา ระหว่างภาษาประจำชาติซึ่งเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดของประเทศกับภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสำคัญของโลก

1.3 สมมติฐานการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีสมมติฐานดังนี้

- 1.3.1 ประเทศกลุ่มอาเซียนมีรูปแบบการใช้ภาษาต่างกันตามประวัติทางการเมืองในอดีต กล่าวคือ ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติในแวดวงทั้งหมด ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส สเปน และเนเธอร์แลนด์ใช้ภาษาอังกฤษน้อยกว่าภาษาประจำชาติหรือภาษาอื่นในทุกแวดวง ส่วนประเทศไทยมีลักษณะต่างจากประเทศทั้งหมด คือใช้ภาษาประจำชาติมากกว่าภาษาอังกฤษในทุกแวดวงและมีการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติมากที่สุดด้วย
- 1.3.2 เมื่อพิจารณาแวดวงการใช้ภาษาทั้ง 5 แวดวงเปรียบเทียบกัน ผู้วิจัยคาดว่าภาษาประจำชาติปรากฏมากกว่าในแวดวงสื่อและการเมือง ส่วนในแวดวงกฎหมาย การศึกษา และวรรณกรรม คาดว่าภาษาอังกฤษปรากฏมากกว่า
- 1.3.3 แต่ละประเทศสามารถกำหนดความสมดุลแห่งอำนาจระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษเพื่อให้เกิดความพอดีได้ โดยยึดหลักการ 2 ประการได้แก่ 1) เอกสิทธิ์ทางวัฒนธรรม 2) ความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงความรู้ ซึ่งข้อนี้สามารถบรรลุได้ 2 ทาง คือ ก) ทำให้ทุกคนเป็นผู้พูดสองภาษา คือ ภาษาประจำชาติ+ภาษาอังกฤษ หรือ ข) ส่งเสริมให้มีการแปลจากภาษาอังกฤษให้มากที่สุด

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เน้นภาษาสำคัญ 2 ภาษา คือภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษ จึงไม่รวมภาษาหรือวิธภาษา (language varieties) อื่นๆ นอกจากภาษาทั้งสองนี้ และไม่คำนึงถึงภาษาย่อย (dialect) และทำเนียบภาษา (register) ของภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษ เช่น ภาษาย่อยถิ่นเมืองหลวง ภาษาย่อยตามอายุ ภาษาย่อยตามเพศ ทำเนียบภาษาเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ ฯลฯ โดยจะถือว่าภาษาย่อยและทำเนียบภาษาดังกล่าวเป็นภาษาเดียวกัน คือไม่วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างวิธภาษา นอกจากนั้น โครงการนี้เน้นภาษาในเอกสาร แต่ก็ได้วิเคราะห์ภาษาที่ใช้พูดเฉพาะกรณีที่จำเป็น เช่น ที่ใช้เป็นภาษาสื่อการสอนในห้องเรียน การพูดหรือปาฐกถาของนักการเมือง แต่ไม่วิเคราะห์บทสนทนาส่วนตัวระหว่างบุคคล

1.5 ประโยชน์ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 วิธีการดำเนินการวิจัยของโครงการนี้เป็นแนวทางในการศึกษาด้านภาษาศาสตร์สังคมหัพภาค
- 1.5.2 ผลการวิจัยให้ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสถานการณ์ภาษาในปัจจุบันของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 1.5.3 เนื้อหาและข้อสรุปช่วยสร้างความตระหนักรู้เรื่องความสำคัญของภาษาในการพัฒนาประเทศ
- 1.5.4 บทสังเคราะห์ และข้อเสนอแนะของโครงการนี้ให้ทางออกที่เหมาะสมของการพัฒนาภาษาประจำชาติไปพร้อมๆ กับพัฒนาความรู้ภาษาอังกฤษของประชากรได้อย่างพอดี

1.6 รายชื่อผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย

1.6.1 รายชื่อผู้วิจัย

ผู้วิจัยมี 10 คน ดังนี้

(1) ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (หัวหน้าโครงการและผู้วิจัยหลัก)

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณาธิการหลักวารสาร *MANUSYA: Journal of Humanities* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(2) ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ทอม ฮีบเนอร์ (Dr. Thom Huebner)

Professor Emeritus, Department of Linguistics and Language Development, San José State University, San José, California, USA.

(3) รองศาสตราจารย์ ดร.ม.ล. จรัสวิไล จรุงโรจน์

ภาควิชาศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต

กำแพงแสน อ. กำแพงแสน จ. นครปฐม

(4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตตินาถ เรขาลิลา

ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

(5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนสิการ เสงสุวรรณ

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และสถาบันภาษาไทยสิรินธร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(6) อาจารย์ ดร.ชุตินันท์ เอมติษฐ

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

(7) อาจารย์ ดร.ภาวดี สายสุวรรณ

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และหน่วยปฏิบัติการวิจัยภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(8) ดร.กัมพลสิทธิ์ เตชะราชันย์

ศูนย์ปฏิบัติการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP Lab)

ศูนย์ปฏิบัติการดิจิทัล (Digital Lab) เอสซีจี ดิจิทัล

บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

(9) อาจารย์ ดร.รัชณี เดอร์ชิงท์

สาขาวิชาภาษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

(10) อาจารย์พรพิมล ศิวินา

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1.6.2 รายชื่อผู้ช่วยวิจัย

ผู้ช่วยวิจัยมี 6 คนดังนี้

(11) นางสาวกุสุมา ทองเนียม

อดีตผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร *MANUSYA: Journal of Humanities* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(12) นางสาวฉัตรชนก จันทรัมย์

สำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

(13) นางสาวพิมพ์ภัทร ชุมแก้ว

ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร *MANUSYA: Journal of Humanities* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยวิจัย หน่วยปฏิบัติการวิจัย “ไทยวิทรรศน์” เพื่อการศึกษาภาษา วรรณคดี และคติชนไทย

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(14) นายพีระ ผวนิม

ล่ามการประชุมและนักแปลอิสระ

(15) นางสาววิสรดา จันทรัฐ

อดีตผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร *MANUSYA: Journal of Humanities* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(16) นายเสกษณ์ พุทธิพิทักษ์

นักวรรณศิลป์ปฏิบัติการ กองศิลปกรรม สำนักงานราชบัณฑิตยสภา

1.7 การเผยแพร่ผลงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัยนี้ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชน 3 ช่องทาง ได้แก่ (1) การตีพิมพ์หนังสือวิจัย (research monograph) จำนวน 10 เล่ม ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ภาษาของแต่ละประเทศ (2) การตีพิมพ์บทความในวารสารวิชาการจำนวน 10 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสำคัญ เช่น ภาษาที่ใช้ในวิทยุประเทศกลุ่มอาเซียน ภูมิทัศน์ภาษาของประเทศไทย ภาษาที่นักวิชาการเลือกใช้ในการเขียน

บทความเพื่อตีพิมพ์ การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่ใช้ในแวดวงการศึกษา ฯลฯ (3) การเสนอบทความในการสัมมนาหรือการประชุมวิชาการ และการเขียนบทความเพื่อรอกการตีพิมพ์ รวมจำนวน 36 เรื่อง

1.7.1 หนังสือวิจัย (research monograph) (รวม 10 เล่ม)

หนังสือที่ตีพิมพ์มี 10 เรื่องดังนี้ (NLE เป็นชื่อย่อของโครงการย่อมาจาก NATIONAL LANGUAGES AND ENGLISH)”

NLE 1: อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ¹. (2562). สถานการณ์ภาษาในประเทศไทย: บทบาทของภาษาประจำชาติกับภาษานานาชาติ (Language Situation in Thailand: The Roles of the National and the International Languages). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

NLE 2: มนสิการ เสงสุวรรณ ชูติชล เอมดิษฐ์ กุสุมา ทองเนียม ฉัตรชนก จันทร์แย้ม. (2562). สถานการณ์ภาษาในมาเลเซีย: การเลือกภาษาและภูมิทัศน์ภาษา (Language Situation in Malaysia: Language Choice and Linguistic Landscape). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

NLE 3: ภาวดี สายสุวรรณ กิตตินาถ เรขาลิลิต ชูติชล เอมดิษฐ์ ภิรมพลิชฐ์ เตชะราชันย์. (2562). ประเทศสิงคโปร์: ความเป็นชาติกับการเลือกใช้ภาษา (Singapore: Nationism and Language Choice). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

NLE 4: ม.ล.จรัลวิไล จรูญโรจน์ พรพิมล ศิวินา กุสุมา ทองเนียม. (2562). สถานการณ์ภาษาในบรูไนดารุสซาลาม: ความสมดุลอันสงบงาม (Language Situation in Brunei Darussalam: A Peaceful Symmetry). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

NLE 5: อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ พิมพ์ภัทร ชุมแก้ว พีระ ฝวนิม สะเกษ์ พุทธิพิทักษ์. (2563). ภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในเมียนมา: บทบาทที่เปลี่ยนไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน (The National Language and English in Myanmar: Their Shifting Roles from Past to Present). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

NLE 6: ภาวดี สายสุวรรณ พรพิมล ศิวินา ภิรมพลิชฐ์ เตชะราชันย์ มนสิการ เสงสุวรรณ. (2562). สถานการณ์ภาษาในประเทศเวียดนาม: เสถียรภาพของภาษาประจำชาติกับความสำคัญของภาษาอังกฤษ (Linguistic Situation in Vietnam: the Stability of the National Language and the Importance of English). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹ ผู้เขียนทั้งหมดมี 13 คน คือ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ กิตตินาถ เรขาลิลิต กุสุมา ทองเนียม ม.ล.จรัลวิไล จรูญโรจน์ ฉัตรชนก จันทร์แย้ม ชูติชล เอมดิษฐ์ พรพิมล ศิวินา พีระ ฝวนิม ภาวดี สายสุวรรณ ภิรมพลิชฐ์ เตชะราชันย์ มนสิการ เสงสุวรรณ วริสรา จันทรรัฐ สะเกษ์ พุทธิพิทักษ์

- NLE 7:** ภูมิพลิชฐ์ เตชะราชันย์ ม.ล. จรัสวิไล จรูญโรจน์ พรพิมล ศิวินา สะเกษษ์ พุทธพิทักษ์. (2563). สถานการณ์ภาษาสามประสานในกัมพูชา: ภาษาชาติ ภาษาโลก และภาษาเจ้าอาณานิคมเดิม (*The Triadic Linguistic Situation in Cambodia: The National, the Global, and the Ex-colonizer Languages*). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- NLE 8:** กิตตินาถ เรขาลิลิต ฉัตรชนก จันทรไย้ม ภูมิพลิชฐ์ เตชะราชันย์ มนสิการ เสงสุวรรณ. (2563). บทบาทของภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษในสปป.ลาว: ภาพสะท้อนจากสถานการณ์ภาษาในปัจจุบัน (*The Roles of the National Language and English in Lao PDR: Reflections from the Present Linguistic Situation*). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- NLE 9:** ชูติชล เอมดิษฐ กิตตินาถ เรขาลิลิต พิระ ฝวนิม อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2563). อินโดนีเซียกับการสร้างชาติ สร้างภาษาประจำชาติ และสร้างอัตลักษณ์: ภาพสะท้อนจากสถานการณ์ภาษาในปัจจุบัน (*Indonesia and the Construction of the Nation, National Language and Identity: Reflections from the Present Linguistic Situation*). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- NLE 10:** อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ พิมพ์ภัทร ชุมแก้ว พิระ ฝวนิม รัชณี เดอร์ชิงห์ สะเกษษ์ พุทธพิทักษ์. (2563). การใช้ภาษาในแวดวงสำคัญของประเทศฟิลิปปินส์: บทบาทและหน้าที่ของภาษาฟิลิปปินและภาษาอังกฤษ (*Language Use in Important Domains in the Philippines: the Roles and Functions of Filipino and English*). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

1.7.2 บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ (มี 10 เรื่อง)

บทความที่ตีพิมพ์แล้วมีรายการดังนี้ (อักษรตัวหนาหมายถึงชื่อผู้ร่วมโครงการ)

- (1) **Prasithrathsint, Amara, Kusuma Thongniam, and Pimpat Chumkaew.** (2019). The Use of English and the National Language on the Radio in Asean Countries. *MANUSYA: Journal of Humanities*, 22(3), 261-288.
- (2) **Wu, Hongmei, Sethawut Techasan and Thom Huebner.** (2020). A New Chinatown? Authenticity, Conflicting Discourses and Contested Space on Pracha Rat Bamphen Road. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42. DOI: 10.1080/01434632.2020.1746318
- (3) **Siwina, Pornpimon and Amara Prasithrathsint.** (2020). Multilingual landscapes on Thailand's Borders. *Journal of Mekong Societies*, 16(1), 112-131.
- (4) **Rhekhalilit, Kittinata and Siriporn Lerdpaisalwong.** (2019). The Increasing Role of English in Thai Academic Publications. *MANUSYA: Journal of Humanities*, 22(3), 335-357.

- (5) ชูติชล เอมติษฐ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2562). ความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติ: การเลือกภาษาในประเทศอินโดนีเซีย (The strength of the national language: Language Choice in Indonesia). *Humanities, Social Sciences and Arts*, 12(6), 2349-2361.
- (6) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และเสกษณ์ พุทธิพิทักษ์. (2561). จุดเปลี่ยนของภาษากฎหมายไทยจากดั้งเดิมสู่สมัยใหม่ (The Turning point of Thai Legal Language: From Traditional to Modern Law). *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Journal of Humanities and Social Sciences, SRU)*, 10(1), 19-48.
- (7) มนสิการ เฮงสุวรรณ. (2561). นโยบายภาษาในแวดวงการศึกษาไทยจากยุคผู้นำชาติพันธุ์สู่ยุคตื่นความสุขให้ประชาชน. *วารสารไทยศึกษา*, 14(1), 1-32.
- (8) ภาวดี สายสุวรรณ. (2561). การเลือกภาษาในสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อนิตยสารของไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 25(2), 232-257.
- (9) ภิรมย์พันธุ์ เทชะราชันย์. (2561). พัฒนาการบทบาทของภาษาอังกฤษในนโยบายการเรียนการสอนภาษาของไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Journal of Humanities and Social Sciences, SRU)*, 10(3), 121-140.
- (10) Huebner, Thom. (2016). Linguistic Landscape: History, Trajectory and Pedagogy. *MANUSYA: Journal of Humanities*, Special Issue No. 22 (2016) *Linguistic Landscapes of Thailand: Some Preliminary Vistas*, 1-11.

1.7.3 บทความที่เสนอในการประชุมวิชาการและบทความรอการตีพิมพ์ (รวม 36 เรื่อง)

1.7.3.1 บทความเสนอในการประชุมประจำปีของโครงการครั้งที่หนึ่ง (24 พฤษภาคม 2560) 10 เรื่อง

การประชุมเสนอผลการวิจัย เรื่อง **ภาษาอังกฤษกับภาษาไทย ใครชนะ?: การแข่งขันกันระหว่างภาษาโลกกับภาษาประจำชาติในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (English vs. Thai, which one wins?: The competition between the World Language and the National Language in the Globalizing World)** วันพุธที่ 24 พฤษภาคม 2560 ณ ห้องประชุม 105 คณะมนุษยศาสตร์ อาคารมนุษยศาสตร์ 1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดโดย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับ โครงการวิจัยทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่นสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เรื่อง **บทบาทที่แข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน: การศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง**

- 1) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษาใดสำคัญกว่า: เล่าเรื่องโครงการวิจัยทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น สกว. (English or Thai? Which is more important? A brief introduction to the TRF Distinguished Research Professor Award)
- 2) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกุสุมา ทองเนียม. ความเข้มข้นของการใช้ภาษาอังกฤษในสื่อวิทยุประเทศกลุ่มอาเซียน (Degree of the use of English in the radio broadcasts from ASEAN countries)
- 3) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และสะเกษย์ พุทธิพิทักษ์. จุดเปลี่ยนของภาษากฎหมายไทยจากแบบดั้งเดิมไปสู่แบบสมัยใหม่ (The turning point of Thai legal language: from traditional to modern law)
- 4) กิตตินาถ เรขาลิลิต. การละเมิดรูปแบบตามข้อกำหนดของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทย (The regulated pattern violation of public signage in Thai universities)
- 5) ม.ล. จรัลวิไล จรุงโรจน์. ความคิดเห็นของนักศึกษาไทยระดับปริญญาตรีต่อภาษาไทยและวิชาภาษาไทย (Thai undergraduate students' opinions of the Thai language and Thai subjects)
- 6) ชุตินล เอมดิษฐ์. ภาษาในป้ายห้ามของไทย: ฤๅคนไทยจะเป็นฝรั่งไปเสียแล้ว (Language in Thai forbidding signs: Have Thais become farang?)
- 7) พรพิมล ศิวินา และ ฉัตรชนก จันทรแย้ม. การใช้ภาษาในป้ายโฆษณาในกรุงเทพมหานคร: การวิเคราะห์ทางภูมิทัศน์ภาษา (Language use in advertising signs in Bangkok: A linguistic landscape analysis)
- 8) ภาวดี สายสุวรรณ. การเลือกภาษาในสื่อหนังสือพิมพ์และนิตยสารไทย (Language choice in Thai newspapers and magazines)
- 9) ภิรมพลิชฐ์ เตชะราชันย์. บทบาทที่ทวีขึ้นของภาษาอังกฤษในนโยบายการเรียนการสอนภาษาของประเทศไทย (The augmenting role of English in Thailand's language education policies)
- 10) มนสิการ เสงสุวรรณ. รอยเกยเกี่ยวพันผ่าน: นโยบายภาษาในแวดวงการศึกษาไทยจากยุคผู้นำชาติพันธุ์สู่สมัยคืนความสุขให้ประชาชน (Change in the Thai national language policy in education domain from Plaek Phibunsongkhram to Prayut Chan-o-cha periods).

1.7.3.2 บทความเสนอในการประชุมประจำปีของโครงการครั้งที่สอง (25 พฤษภาคม 2561) 11 เรื่อง

การประชุมเสนอผลการวิจัยทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น สกว. เรื่อง สถานการณ์ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน: การแข่งขันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ (Language Situation in ASEAN Countries: The Competition between National Languages and English) วันศุกร์ที่ 25 พฤษภาคม 2561 ณ ห้องประชุมราชพฤกษ์ อาคารเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ร่วมกับโครงการวิจัยทุน

ศาสตราจารย์วิจัยดีเด่นสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เรื่อง *บทบาทที่แข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน: การศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมาย สื่อการศึกษา วรรณกรรม และการเมือง*

- 1) **อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์.** สถานการณ์ภาษาในประเทศไทย: การแข่งขันระหว่างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ (Language situation in Thailand: The competition between Thai and English)
- 2) **อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์.** กว่าจะได้ภาษาประจำชาติ: ประวัติความเป็นมาของภาษาฟิลิปปิโน ประเทศฟิลิปปินส์ (The making of a national language: Historical development of Filipino in the Philippines)
- 3) **อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์.** วิจัยภาษาในบริบทสังคมเชิงจุลภาคและมหัพภาค (Micro- and macro-study of language in social context)
- 4) **กิตตินาถ เรขาลิลิต.** บทบาทของภาษาอังกฤษในสปป.ลาว: ภาพสะท้อนจากภูมิทัศน์ภาษา (The role of English in Lao PDR: A reflection from linguistic landscape)
- 5) **ม.ล. จรัลวิไล จรุงญโรจน์.** บทบาทเด่นของภาษาอังกฤษและบทบาทสัญลักษณ์ของภาษามลายูกับระบบการเขียนแบบรูมี-ยาวิคู่ขนานกันในประเทศบรูไนดารุสซาลาม (The dominant role of English and the symbolic role of Malay with Rumi-Jawi concurrence in the national writing system of Brunei Darussalam)
- 6) **ชุตินล เอมดิษฐ.** ความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติ: ภาษาอินโดนีเซียกับการ สร้างชาติ สร้างอัตลักษณ์ (The strength of the national language: Bahasa Indonesia and the construction of "nation" and "identity")
- 7) **ภาวดี สายสุวรรณ.** สิงคโปร์: สี่ภาษาราชการแต่หนึ่งภาษาสำคัญ (Singapore: Four official languages but one dominant language)
- 8) **ภาวดี สายสุวรรณ.** เสถียรภาพของภาษาประจำชาติกับความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษในประเทศเวียดนาม (The stability of the national language and the realization of the importance of English in Vietnam)
- 9) **กัมพลสิทธิ์ เตชะราชันย์.** สถานการณ์ภาษาสามประสานในกัมพูชา: เขมร อังกฤษ และฝรั่งเศส ในฐานะ ภาษาชาติ ภาษาโลก และภาษาเจ้าอาณานิคมเดิม (The triadic linguistic situation in Cambodia: Khmer, English, and French as the national, the global, and the ex-colonizer languages)
- 10) **มนสิการ เฮงสุวรรณ.** การชักเย่อระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติในประเทศมาเลเซีย (A tug-of-war between English and the national language in Malaysia)

11) **สะเกษซ์ พุทธพิทักษ์ และพีระ ฝิวนิม**. ชาตินิยมกับเสรีภาพในการแปล: สิ่งตีพิมพ์ในแวดวงกฎหมาย สื่อวรรณกรรม และการศึกษาในประเทศเมียนมา (Nationalism and freedom in translation: Publications in the domains of law, media, literature and education in Myanmar)

1.7.3.3 บทความเสนอในการประชุมนานาชาติเรื่องภูมิทัศน์ภาษา (4-6 มิถุนายน 2562) 7 เรื่อง

XIScape 2019, The 11th Linguistic Landscape Workshop, 4-6 June 2019, Bangkok, Thailand
จัดโดยภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับโครงการวิจัยทุนศาสตราจารย์วิจัยดีเด่นสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เรื่อง *บทบาทที่แข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในประเทศไทยกลุ่มอาเซียน: การศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมาย สื่อการศึกษา วรรณกรรม และการเมือง*

1) **Amara Prasithrathsint and Chatchanok Chanyeam**. Fiction book covers as literary linguistic landscape in Brunei, Malaysia, and Indonesia with semiotic reference to the nations' verbal repertoires, nationalism and globalism.

2) **Bhimbasistha Tejarajanya**. Socioeconomic stratification of migrant worker's languages in Mahachai: A reflection from linguistic landscape

3) **Kittinata Rhekhalilit**. Artist birthday-greeting signs: Public communication of youth urban online communities.

4) **Manasikarn Hengsuwan and Bhimbasistha Tejarajanya**. The linguistic landscape of Seam-Si's, the fortune-telling stick' prophecies, in Thailand's religious tourist attractions.

5) **Pavadee Saisuwan**. "Be the right man, the type women like": Bangkok landscape of masculinity.

6) **Pornpimon Siwinaln**. Thailand's border neighboring cities, which languages can be found in public signs? Comparative study of language use on signs in Thailand's border areas.

7) **Rachanee Dersingh**. Thanis Bunsom and Preut Thanarat. Investigation of multilingual public signage in Nong Khai: Multilingualism at a crossroads.

1.7.3.4 บทความเสนอในการประชุมนานาชาติ ณ ต่างประเทศ 6 เรื่อง

1) **Amara Prasithrathsint**. The orthographic duplexity of public signs in Brunei Darussalam. Paper presented at *X-SCAPES: The 10th Linguistic Landscape Workshop*, University of Bern, Switzerland, May 2018.

- 2) **Kittinata Rhekhalilit**. Language practices in Bangkok department stores: A reflection from linguistic landscape. Paper presented at *X-SCAPES: The 10th Linguistic Landscape Workshop*, University of Bern, Switzerland, May 2018.
- 3) **Kittinata Rhekhalilit** and **Chutichol Aemdit**. The dominant role of English on public signs in a Thai University. Paper presented at *the Third International Conference on Linguistics and Language Studies (ICLLS 2017)*. Hong Kong, June 2017.
- 4) **Pavadee Saisuwan**. Public space of masculinity in Bangkok. Paper presented at *X-SCAPES: The 10th Linguistic Landscape Workshop*, University of Bern, Switzerland, May 2018.
- 5) **Manasikarn Hengsuwan**. Narathiwat's Linguistic Landscape: Language Use in Shop Signs among the Conflict-Affected Area. Paper presented at *X-SCAPES: The 10th Linguistic Landscape Workshop*, University of Bern, Switzerland, May 2018.
- 6) **Pavadee Saisuwan** and **Manasikarn Hengsuwan**. Thai or English?: Language choice and language attitude in Thailand's educational domain. Paper presented at *the Twenty Seventh Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society (SEALS27)*, Padang, Indonesia, May 2017.

1.7.3.5 บทความรอกการตีพิมพ์ มี 2 เรื่อง

- 1) **กิตตินาถ เรขาลิลิต**. การเลือกภาษาของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของไทย กรณีศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. รอตีพิมพ์ใน *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- 2) **มนสิการ เสงสุวรรณ และ ภาวดี สายสุวรรณ**. สถานการณ์การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของประเทศไทยกลุ่มอาเซียน. รอตีพิมพ์ใน *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในบทนี้ ผู้วิจัยเสนอการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย โดยแยกการนำเสนอเป็น 12 หัวข้อ คือ 1) ภาวะหลายภาษา 2) สถานการณ์ภาษา 3) นโยบายภาษาและการวางแผนภาษา 4) การรับอิทธิพลตะวันตกและการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา 5) อิทธิพลของภาษาอังกฤษ 6) ภาษาประจำชาติ ความเป็นชาติ และชาตินิยม 7) การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน 8) การแปล 9) การเลือกภาษากับแวดวงการใช้ภาษา 10) การเปลี่ยนภาษาและการดำรงภาษา 11) ภาษากับแวดวงสำคัญ 12) ภูมิทัศน์ภาษา

2.1 ภาวะหลายภาษา (multilingualism)

สวอนน์ และคณะ (Swann et al. 2004) อธิบายว่าในตำราภาษาศาสตร์สมัยก่อนมักใช้คำว่า “ภาวะหลายภาษา” (multilingualism) ในความหมายเดียวกับคำว่า “ภาวะสองภาษา” (bilingualism) โดยใช้หมายถึงสถานะที่มีการใช้ภาษาตั้งแต่สองภาษาขึ้นไปโดยผู้พูดที่เป็นปัจเจกบุคคล (individual) หรือโดยชุมชนภาษา (speech community) แต่ในระยะหลังนักภาษาศาสตร์สังคมมีความเห็นว่า ควรแยกทั้งสองคำออกจากกัน เพราะในหลายกรณี จำนวน ‘สอง’ และ ‘มากกว่าสอง’ มีนัยสำคัญที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น Journal of Multilingualism ตีพิมพ์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะหลายภาษา ไม่ใช่ภาวะสองภาษา หรือตัวอย่างในการเปรียบเทียบนโยบายภาษาของแอฟริกาใต้ ให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างนโยบายก่อนหน้านี้ที่ประกาศใช้ภาษาทางการเพียงสองภาษา กับนโยบายใหม่ซึ่งเป็นนโยบายที่เน้นภาวะหลายภาษาโดยประกาศใช้ภาษาทางการถึง 11 ภาษา (Swann et al. 2004: 214-5)

ความแตกต่างดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีประโยชน์ในการวิเคราะห์สถานการณ์ภาษาและนโยบายภาษาของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน ตัวอย่างเช่น นโยบายสองภาษาที่เน้นการส่งเสริมภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ เปรียบเทียบกับนโยบายหลายภาษาที่เน้นการส่งเสริมภาษาประจำชาติ ภาษาอังกฤษ ควบคู่ไปกับการดำรงภาษาพื้นเมืองหรือภาษาชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นภาษาแม่หรือภาษาแรกของประชากรในชุมชนภาษา โดยประเด็นนี้จะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

นอกจากที่ควรจำแนกภาวะหลายภาษาออกจากภาวะสองภาษา นักภาษาศาสตร์สังคม (Swann et al. 2004, Wei 2006) ยังมีความเห็นว่า จำเป็นต้องแยกความแตกต่างระหว่าง ภาวะสองภาษา/หลายภาษาระดับปัจเจกบุคคล (individual bi/multilingualism) กับ ภาวะหลายภาษาระดับสังคม (societal bi/multilingualism) ภาวะสองภาษาหรือหลายภาษาระดับปัจเจกบุคคล เป็นประเด็นที่นักภาษาศาสตร์จิตวิทยาให้ความสนใจ ขณะที่ภาวะสองภาษาหรือหลายภาษาระดับสังคมเป็นประเด็นที่นักภาษาศาสตร์สังคมมักให้ความสนใจ

คริสตัล (Crystal 2008) กล่าวว่าภาวะหลายภาษาอาจเรียกด้วยคำภาษาอังกฤษว่า multilingualism หรือ plurilingualism ก็ได้ และได้กล่าวว่าบางครั้งยังมีการจำแนกภาวะหลายภาษาเป็นประเภทย่อยลงไปอีก นั่นคือประเภทที่เกิดภายใน (internal) กับประเภทที่เกิดจากภายนอก (external) ประเภทที่เกิดภายในคือ ภาวะหลายภาษาที่ชุมชนภาษานั้นมีการใช้ภาษาหลายภาษาเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวันอยู่แล้วตามปกติ แต่ประเภทที่เกิดจากภายนอกคือภาวะหลายภาษาที่เกิดจากการจงใจนำภาษาอื่นเข้ามาใช้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารกับคนต่างชาติ โครงการวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับบทบาทที่แข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ จึงให้ความสำคัญกับภาวะสองภาษาหรือหลายภาษาที่อยู่ในระดับสังคม ประเภทที่เกิดจากภายนอก

ปัจจัยทางสังคม เช่น การย้ายถิ่น การติดต่อสื่อสาร หรือความร่วมมือทางการเมือง และเศรษฐกิจ ฯลฯ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทำให้ชุมชนภาษาในระดับต่างๆ ทั้งระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศหรือภูมิภาค กลายเป็น**สังคมหลายภาษา** (multilingual society) อาจกล่าวได้ว่า ในตอนนี้เกือบจะไม่มีประเทศใดในโลกที่ประชากรในประเทศใช้เพียงภาษาเดียวในการติดต่อสื่อสาร โกรส์ซอง (Grosjean 1982: vii) ประเมินการว่าประชากรโลกกว่าครึ่งเป็นผู้พูดสองภาษา โรเมน (Romaine 1995: 8) กล่าวว่าจำนวนภาษาในโลกมีมากกว่าจำนวนประเทศในโลกถึง 30 เท่า นี่แสดงให้เห็นว่ามีประเทศจำนวนมากที่พูดมากกว่าหนึ่งภาษา แม้กระทั่งประเทศฝรั่งเศสหรืออังกฤษซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะนึกว่าเป็นประเทศที่ใช้เพียงหนึ่งภาษา แต่ในความเป็นจริงประชาชนภายในประเทศเหล่านี้ก็ใช้ภาษาที่หลากหลายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพรมแดนของประเทศ ตัวอย่างเช่น ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งนอกจากภาษาฝรั่งเศสแล้ว ยังมีการใช้ภาษาเบรตัน (Breton) เฟลมมิช (Flemish) อ็อกซิตัน (Occitan) คาตาลัน (Catalan) บาสก์ (Basque) อัลเซเทียน (Alsatian) และคอร์ซิกัน (Corsican) ด้วย

ภาวะหลายภาษาไม่ว่าจะเป็นทั้งในระดับปัจเจกบุคคล หรือในระดับที่ใหญ่ขึ้นเช่นระดับประเทศหรือภูมิภาค ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า**การเลือกภาษา** (language choice) ซึ่ง สวอนน์และคณะ (Swann et al. 2004: 167) กล่าวว่าเป็นการตัดสินใจหรือกำหนดการใช้ภาษาหนึ่งในบริบทหรือในแวดวงการใช้ภาษาหนึ่งในระดับมหัพภาค ภาษาเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ (identity) (Le Page and Tabouret-Keller 1985, Holmes 2013) ของผู้ใช้ภาษา เช่นเดียวกับวัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ ดังนั้น เวย์ (Wei 2006) จึงกล่าวว่าการเลือกภาษาไม่ได้ต้องคำนึงถึงประเด็นของตัวภาษาเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ทางสังคม เช่น สถานภาพของผู้สื่อสาร (เช่น ระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล หรือประชาชนกับรัฐบาล) ระดับความเป็นทางการ ไปจนถึงประเด็นทางชาติพันธุ์ การเมือง และเศรษฐกิจ อีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น การเลือกภาษาในระดับมหัพภาค จึงเกี่ยวพันกับ **การวางแผนภาษา** (language planning) ซึ่งเป็นการพิจารณาและการกำหนดทิศทางบทบาทของภาษาที่ส่งอิทธิพลหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ภาษาของ**ชุมชนภาษา** (Swann et al. 2004: 173) การวางแผนภาษาจะเห็นเป็นรูปธรรมและชัดเจนขึ้นผ่านทาง **นโยบายภาษา** (language policy) ซึ่งกำหนดบทบาทของภาษาหนึ่งๆ โดยพิจารณาจากปัจจัยทางการเมืองและสังคม (Swann et al. 2004: 174)

การกำหนดหน้าที่หรือบทบาทของภาษาต่างๆ ในสังคมหลายภาษา มักมีผลต่อการตัดสินใจว่าภาษาใดจะทำหน้าที่เป็น **ภาษาราชการ** (official language) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ถูกกำหนดให้ใช้ในการติดต่อสื่อสารในแวดวงที่เป็นทางการ เช่น การเมือง กฎหมาย และการบริหารประเทศ ภายในอาณาเขตที่กำหนด (Swann et al. 2004: 227) หรือ **ภาษาประจำชาติ** (national language) ซึ่งเป็นภาษาที่เชื่อมโยงและแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ของชาติ (national identity) (Swann et al. 2004: 219)

ภาษาประจำชาติมักถูกเลือกจาก **ภาษาพื้นถิ่น** (endoglossic language/ indigenous or local language) ซึ่งเป็นภาษาหนึ่งที่พูดกันอยู่เดิมหรือเป็น**ภาษาแม่** (native language, mother tongue) ในบริเวณหรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งของประเทศ (Swann et al. 2004: 95) เช่น ภาษาอังกฤษในประเทศอังกฤษ หรือภาษาเบรตัน (Breton) หรือภาษาบาสก์ (Basque) ในฝรั่งเศส ขณะที่ภาษาราชการ อาจเป็นภาษาพื้นถิ่นหรือ**ภาษาต่างถิ่น** (exoglossic language/extraterritorial or transported language) ก็ได้ เช่น ภาษาอังกฤษในประเทศแทนซาเนียและมาเลเซีย

การกำหนดให้ภาษาใดเป็นภาษาราชการและภาษาประจำชาติเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแง่มุมทางสังคมที่สำคัญหลายประเด็น เช่น ในกรณีของประเทศจีนซึ่งมีพื้นที่และประชากรที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาวะหลายภาษา การเลือกภาษาจีนกลาง (Mandarin Chinese) ซึ่งเป็นวิธภาษาที่พูดกันในตอนบนและตะวันตกเฉียงเหนือของจีนมาเป็นภาษาประจำชาติ ได้ผ่านการพิจารณาในแง่มุมทางสังคมต่างๆ อย่างถี่ถ้วน หรือในกรณีของประเทศไอร์แลนด์เวย์ (Wei 2006) กล่าวว่ามีการประกาศให้ทั้งภาษาไอริช (Irish) และภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ แต่ในทางปฏิบัติ ภาษาอังกฤษถูกใช้ในบริบทเฉพาะและจำกัด ขณะที่ภาษาไอริชมีสถานะเป็นทั้งภาษาราชการและภาษาประจำชาติ จึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากกว่า

New world encyclopedia (2009) กล่าวถึงกรณีของประเทศอินเดียซึ่งมีภาษาพูดอยู่ในประเทศหลายร้อยภาษาและมีวัฒนธรรมแตกต่างหลากหลายมาก ประเทศอินเดียไม่มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก (ค.ศ. 1950) หลังได้รับเอกราชจากอังกฤษว่าภาษาใดเป็นภาษาประจำชาติ แต่มีการกำหนดภาษาพื้นถิ่นจำนวน 22 ภาษาให้เป็นภาษาที่แต่ละรัฐสามารถเลือกมาใช้เป็นภาษาราชการ (จากจำนวนนั้น 21 ภาษาเป็นภาษาปัจจุบันและ 1 ภาษาคือภาษาสันสกฤตเป็นภาษาโบราณ) ส่วนภาษาราชการของประเทศคือภาษาฮินดีที่เขียนด้วยอักษรเทวนาครี อีกทั้งรัฐธรรมนูญฉบับนั้นยังได้พยายามค่อยๆ ลดบทบาทของภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิมด้วยการกำหนดให้ค่อยๆ ยุติการใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาราชการเดิมลงภายในปี ค.ศ. 1965 แต่การกระทำเช่นนี้ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อชาวอินเดียบางส่วนที่ไม่ได้ใช้ภาษาฮินดี โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ทางภาคใต้ ทำให้พระราชบัญญัติว่าด้วยภาษาราชการในปี ค.ศ. 1963 ได้อนุญาตให้ใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาราชการคู่กับภาษาฮินดีได้ต่อไปหลังปี ค.ศ. 1965

นอกจากภาษาในหน้าที่ต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นจะมีผลต่อการเลือกภาษา การวางแผน และการกำหนดนโยบายภาษาของประเทศแล้ว ในปัจจุบันอิทธิพลของภาษาอังกฤษก็เข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งด้วย เพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้อย่างกว้างขวางและมีความสำคัญทั้งในฐานะ**ภาษานานาชาติ**

(international language) และในฐานะ**ภาษาโลก** (global or world language) ในฐานะภาษานานาชาติ สวอนน์และคณะ (Swann et al. 2004: 151) หมายถึงภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารข้ามพรมแดน โดยเน้นไปที่การ “ข้าม” พรมแดน ส่วนในฐานะของภาษาโลกหมายถึงภาษาอังกฤษใช้โดยประชากรที่หลากหลายและจำนวนมาก

2.2 สถานการณ์ภาษา (language situation)

คำว่า **สถานการณ์ภาษา** (language situation) หมายถึงสภาพหรือสถานภาพของภาษาที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมของสังคม คำนี้มีความหมายกว้างมากและครอบคลุมหัวข้อหลากหลายในเชิงกว้าง เช่น **ภาพภาษาของประเทศ** (linguistic profile) **การวางแผนภาษา** (language planning) **ภาษาประจำชาติ** (national language) **การฟื้นฟูภาษา** (revitalization) **ภาวะหลายภาษาและแควงภาษา** (multilingualism and language domain) **การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน** (language standardization) **ความบริสุทธิ์ของภาษา** (linguistic purism) บทบาทของภาษาในการท่องเที่ยว การค้า สื่อ และการศึกษา (the role of language in tourism, trade, media, education) การอนุรักษ์ภาษา (language preservation) โลกาภิวัตน์ (globalization) การเปลี่ยนภาษาและการตายของภาษา (language shift and language death) ฯลฯ

ถึงแม้โครงการวิจัยนี้มิได้ศึกษาเรื่องสถานการณ์ภาษาโดยตรง แต่ประเด็นที่ศึกษาบางส่วนก็เกี่ยวข้อง กับบางหัวข้อของสถานการณ์ภาษา ผู้วิจัยจึงทบทวนผลงานวิจัยเรื่อง “สถานการณ์ภาษา” (language situation) ของภาษาต่างๆ ในโลก รวมทั้งในประเทศกลุ่มอาเซียนด้วย

งานวิจัยในอดีตเรื่องสถานการณ์ภาษาแสดงให้เห็นว่าประเทศที่มีสิ่งแวดล้อมและสภาวะการณ์คล้ายกัน มักมีสถานการณ์ภาษาใกล้เคียงกัน เช่น ในบรรดาประเทศที่ได้รับเอกราชและสิ้นสุดการเป็นอาณานิคมมักมี สถานการณ์ของการพัฒนาภาษาประจำชาติ (national language) ขึ้น และส่งเสริมให้ภาษาประจำชาติทำหน้าที่เป็นภาษาราชการ (official language) ทัดเทียมกับภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิม ตัวอย่างเช่น ประเทศฟินแลนด์หลังได้อิสระภาพจากประเทศสวีเดนก็กำหนดให้ภาษาฟินนิช (Finnish) มีฐานะเท่าภาษาสวีดิช (Latomaa & Nuolijärvi 2002) ประเทศเนปาลมีการวางแผนให้ภาษาเนปาลี (Nepali) เข้าไปแทนที่ภาษาอังกฤษ (Eagle 1999) ประเทศติมอร์-เลสเตก็ประกาศในรัฐธรรมนูญให้ภาษาเทตุม (Tetum) ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองตระกูลออสโตรนีเซียนเป็นภาษาราชการเท่าเทียมกับภาษาโปรตุเกส (Taylor-Leech 2009) ประเทศวานูอาตูก็เช่นเดียวกัน ระบุในรัฐธรรมนูญให้ภาษาบิสลาม่า (Bislama) ซึ่งเป็นภาษาครีโอล เป็นภาษาราชการควบคู่ไปกับภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส (Crowley 2000) ประเทศบอตสวานา (Botswana) ในแอฟริกาหลังได้เอกราชจากอังกฤษก็สถาปนาภาษาเซตสวานา (Setswana) ให้เป็นภาษาราชการคู่กับภาษาอังกฤษ (Nyati-Ramahobo 2000) สถานการณ์เดียวกันนี้ปรากฏกับประเทศที่เป็นเอกราชหลังแยกตัวจากสหภาพโซเวียตด้วย เช่น เอสโทเนีย ลิทัวเนีย และคาซัคสถาน ดังกล่าวไว้ในงานวิจัยของ Verschik (2005), Hogan-Brun et al. (2005), และ Arenovands & Kalmykov (1997) ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยในอดีตยังแสดงให้เห็นว่ามีประเทศจำนวนไม่น้อยที่เคยเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตก เมื่อได้เอกราชแล้ว กลับรักษาภาษาของเจ้าอาณานิคมไว้เป็นภาษาประจำชาติและภาษาราชการ โดยไม่มีการสถาปนาภาษาท้องถิ่นใดให้ขึ้นมาทำหน้าที่แข่งขันกัน ตัวอย่างเช่น ประเทศเม็กซิโก ยังคงระบุภาษาสเปนเป็นภาษาราชการ (Terborg, Landa, and Moore 2006) โมซัมบิก ซึ่งรักษาภาษาโปรตุเกสและไม่มีภาษาใดมีสถานภาพเทียบเท่า (Terborg, Landa and Moore, 2006) แคมารูน ยังคงระบุให้ฝรั่งเศสและอังกฤษเป็นภาษาราชการโดยไม่มีภาษาท้องถิ่นใดเท่าเทียม (Kouega 2007) ข้อสรุปนี้ใช้ได้กับประเทศอีกจำนวนมากในทวีปอเมริกาใต้ที่ใช้ภาษาสเปนเป็นภาษาราชการ ยกเว้นบราซิลซึ่งใช้ภาษาโปรตุเกส และภาษาส่วนใหญ่ในทวีปแอฟริกาด้วย ซึ่งยังคงใช้ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศสหรืออารบิกเป็นภาษาราชการโดยไม่มีภาษาท้องถิ่นเป็นคู่แข่ง

ส่วนประเทศที่ไม่เคยเป็นเมืองขึ้น จะมีสถานการณ์ภาษาต่างออกไปจาก 2 กรณีที่สรุปให้เห็นภาพข้างต้น กล่าวคือมักมีลักษณะภาวะหนึ่งภาษา (monolingual) เช่น อิตาลี ซึ่งในงานวิจัยของ Tosi (2004) แสดงให้เห็นว่าภาษาอิตาเลียนไม่มีคู่แข่ง ปัญหาที่มีคือการทำให้ภาษาเป็นมาตรฐาน ภาษาฮังการี ก็ไม่มีปัญหาเหมือนประเทศที่เคยเป็นอาณานิคม ตามรายงานใน Medgyes and Miklósy (2000) คนในประเทศฮังการีใช้ภาษาฮังการีเรียนในทุกแวดวง ยกเว้นในบริเวณชายแดน ซึ่งมีการใช้ภาษาอื่นด้วย เช่น ภาษาเยอรมัน และในปัจจุบันก็เรียนภาษาอังกฤษด้วย ประเทศฮังการีเน้นภาวะหลายภาษามากกว่าการยอมให้ภาษาอื่นเข้ามาแทนที่ภาษาฮังการีเรียน ลักเซมเบิร์กก็เป็นประเทศที่ไม่มีการแข่งขันด้านบทบาทของภาษา ประชากรส่วนใหญ่พูด 3 ภาษา ซึ่งมีฐานะเป็นภาษาราชการด้วย ได้แก่ ภาษาลักเซมเบิร์ก (Luxemburgish) ภาษาเยอรมัน และภาษาฝรั่งเศส (Horner and Weber 2008)

ชาร์ลส์ เฟอร์กูสัน (Ferguson 1971: 157) ให้คำจำกัดความคำว่า **สถานการณ์ภาษา** (language situation) ไว้ว่าหมายถึง ลักษณะทั้งหมดของการใช้ภาษาในเวลาและสถานที่หนึ่ง โดยประกอบด้วยข้อมูลต่างๆ เช่น จำนวนและชนิดของภาษาต่างๆ ที่พูดในพื้นที่นั้น รวมถึงจำนวนของผู้พูดภาษา สภาวะแวดล้อม ทัศนคติและความเชื่อที่ผู้พูดภาษามีต่อภาษาต่าง ๆ ในชุมชนภาษานั้น

The term 'language situation' ... refers to the total configuration of language use at a given time and place, including such data as how many and what kinds of languages are spoken in the area, by how many people, under what circumstances, and what the attitudes and beliefs about languages held by community members are.

(Ferguson 1971: 157)

จากนิยามข้างต้น อาจสรุปได้ว่า สถานการณ์ภาษาเป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงพลังหรือขอบเขตการใช้ภาษาหรือวิธภาษาต่างๆ ที่พูดในชุมชนภาษาหนึ่ง โดยขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ทางสังคมของชุมชนภาษานั้น สถานการณ์ภาษาจึงเกี่ยวข้องกับภาวะหลายภาษาในชุมชนภาษา และปัจจัยทางสังคมต่างๆ เช่น วัฒนธรรมชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ของชุมชนภาษา ทัศนคติที่มีต่อวิธภาษาต่างๆ ไปจนถึงการ

วางแผนและนโยบายภาษา ซึ่งมีส่วนในการกำหนดขอบเขตการใช้วิธภาษาต่างๆ ในชุมชนภาษานั้น สถานการณ์ภาษาของชุมชนภาษาในระดับประเทศหรือภูมิภาค แสดงให้เห็นถึงการเล่นบทบาทและสถานภาพที่แตกต่างกันของวิธภาษาต่างๆ อันเนื่องมาจากสภาวะและเงื่อนไขทางสังคมของประเทศและของโลกในขณะนั้นซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านทางการวางแผนภาษาและนโยบายภาษาของประเทศ

จากการทบทวนผลงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ผู้วิจัยสามารถสรุปนัยทั่วไปของสถานการณ์ภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ โดยเน้นไปที่บทบาทและสถานภาพของภาษาราชการ ภาษาประจำชาติ และภาษาพื้นถิ่น ที่สัมพันธ์กับบทบาทและสถานภาพของภาษาอังกฤษซึ่งถูกระบุอย่างเป็นทางการในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ในค.ศ. 2007 ให้เป็นภาษากลางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน

ในภาพกว้าง ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซึ่งประเทศเกือบทั้งหมดในภูมิภาคนี้เป็นสมาชิกของอาเซียน) ถือได้ว่าเป็นภูมิภาคที่มีความน่าสนใจทั้งในเชิงสังคมและภาษาศาสตร์ เพราะเป็นภูมิภาคที่มีประชากรต่างชาติพันธุ์และต่างภาษารวมกันอยู่มากที่สุดและปะปนกันอย่างซับซ้อนที่สุด (Condominas and Pottier 1982: 17) เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นของโลก เช่น ทวีปยุโรปซึ่งมีพื้นที่กว้างกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึง 5 เท่า แต่มีตระกูลภาษาที่สำคัญเพียงตระกูลเดียวคืออินโด-ยูโรเปียน ขณะที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นบริเวณที่มีตระกูลภาษาอยู่ถึง 5 ตระกูลภาษา และภาษาต่างๆ ส่วนใหญ่ยังคงมีผู้พูดภาษาแม่อยู่เป็นจำนวนมาก (สุริยา รัตนกุล 2531)

อัสมะห์ ฮัจญี โอมาร์ (Asmah Haji Omar 1997) กล่าวถึงสถานการณ์ภาษาทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่ามีภาษา 2 กลุ่ม คือ **ภาษาภายใน** หมายถึงภาษาพื้นถิ่นดั้งเดิม แบ่งเป็นตระกูลต่างๆ เช่น ตระกูลออสโตรนีเซียน และ จีน-ทิเบต และ **ภาษาภายนอก** ที่เข้ามาทีหลัง เช่น ภาษาจีน อินเดีย และยุโรป ปัญหาที่พูดถึง คือภาษาของเจ้าอาณานิคมเข้ามามีอำนาจเหนือภาษาประจำชาติที่ตกเป็นอาณานิคม และยึดเนื้อที่ในแวดวงสำคัญเช่น การศึกษา การบริหารประเทศ การค้า และธุรกิจ นอกจากนั้น ภาษาของเจ้าอาณานิคมยังกลายเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีเพราะเป็นภาษาเมือง เป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง และชีวิตสมัยใหม่ หลังได้รับเอกราช ประเทศต่างๆ พยายามสร้างภาษาประจำชาติ ให้เป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคี คล้ายกับธงชาติและเพลงชาติซึ่งร้องด้วยภาษาประจำชาติ เช่น ประเทศฟิลิปปินส์สร้างภาษาประจำชาติ มีชื่อว่า ภาษาฟิลิปปิน (มีฐานมาจากภาษาตากาล็อก) ประเทศอินโดนีเซียสร้างภาษาประจำชาติ มีชื่อว่า ภาษาอินโดนีเซีย หรือ บาฮาซาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia/Indonesian) ประเทศส่วนใหญ่แยกภาษาประจำชาติออกจากภาษาราชการ มีแต่ประเทศไทยและอินโดนีเซียเท่านั้นที่กำหนดให้ภาษาไทย และภาษาอินโดนีเซีย เป็นทั้งภาษาประจำชาติและภาษาราชการ ประเทศมาเลเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์ กำหนดให้ทั้งภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการทั้งคู่ ส่วนประเทศสิงคโปร์ไม่เหมือนประเทศอื่นคือกำหนดให้ภาษาราชการมี 4 ภาษา ได้แก่ อังกฤษ จีน มาเลย์ และทมิฬ

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประชากรทั้งหมดราว 625 ล้านคน และพูดภาษาที่ต่างกันมากกว่า 1,000 ภาษา (Kirkpatrick 2012) อย่างไรก็ตาม ในการลงนามกฎบัตรอาเซียน ในปี ค.ศ. 2007 ได้ระบุให้

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ ทำหน้าที่เป็นภาษากลางระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน ดังที่ปรากฏข้อความว่า ‘The working language of ASEAN shall be English’ (ASEAN Secretariat 2008: 29)

เมื่อภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทในฐานะภาษาราชการที่ใช้เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างชาติอาเซียน ย่อมส่งผลต่อสถานภาพและบทบาทของวิธภาษาต่างๆ ที่พูดกันอย่างหลากหลายในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียน ทั้งในแง่ของภาษาพื้นถิ่น ภาษาราชการ และภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศ พลวัตของวิธภาษาต่างๆ ของประเทศในกลุ่มอาเซียนที่เกิดจากผลกระทบของภาษาอังกฤษในฐานะภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียนนี้ สะท้อนให้เห็นจากสถานการณ์ภาษาของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจสรุปเป็นนัยทั่วไปได้ 2 ประเด็นหลัก

สำหรับนัยทั่วไปประการแรก หากพิจารณาบทบาทของภาษาอังกฤษของประเทศต่างๆ ในแง่ของการที่ประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนเกือบทั้งหมดเคยอยู่ภายใต้อาณานิคมของชาติตะวันตก ยกเว้นประเทศไทย เพียงประเทศเดียว อาจแบ่งออกได้เป็น 3 กรณี กรณีแรก เป็นบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศที่เจ้าอาณานิคมเป็นประเทศที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ กรณีที่สอง เป็นบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศที่เจ้าอาณานิคมไม่ใช่ประเทศที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ และกรณีสุดท้าย เป็นบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศที่ไม่เคยตกเป็นประเทศอาณานิคมของชาติตะวันตก

ในกรณีแรก เมื่อพิจารณาบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศที่เคยอยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศเจ้าอาณานิคมที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ซึ่งได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ บรูไน มาเลเซีย และเมียนมาซึ่งเคยเป็นประเทศอาณานิคมของประเทศอังกฤษ และฟิลิปปินส์ซึ่งเคยเป็นประเทศอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา อาจสรุปเป็นนัยทั่วไปได้ว่า ภายหลังได้รับอิสรภาพแล้ว มีส่วนหนึ่งที่ภาษาอังกฤษยังคงมีสถานภาพพิเศษและมีบทบาทสำคัญในประเทศนั้นอยู่มาก ซึ่งได้แก่ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไน ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งพยายามลดบทบาทของภาษาอังกฤษลง และส่งเสริมและพัฒนาภาษาประจำชาติให้มีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น ซึ่งได้แก่ มาเลเซียและเมียนมา

บทบาทและความสำคัญของภาษาอังกฤษในสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ สะท้อนให้เห็นได้จากการที่ภาษาอังกฤษในสองประเทศนี้ได้พัฒนาจนกลายเป็นวิธภาษาของภาษาอังกฤษที่มีลักษณะเฉพาะตัว นั่นคือ ภาษาอังกฤษแบบสิงคโปร์หรือภาษาซิงลิช (Singlish) ในประเทศสิงคโปร์ (Low 2012) และภาษาอังกฤษแบบฟิลิปปินส์ในประเทศฟิลิปปินส์ (Dayag 2012)

แมคฟาแลนด์ (McFarland 2004) กล่าวว่าประเทศฟิลิปปินส์มีการลู่เข้าหากัน (convergence) ของภาษาอังกฤษและฟิลิปปิโน (ตากาล็อก) ภาษาตากาล็อกมีคำยืมภาษาอังกฤษจำนวนมาก และมีบทบาทอย่างมากในวิทยุ และหนังสือพิมพ์ข่าวบันเทิง ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางของคนทุกกลุ่มในประเทศนี้ และยังใช้ในแวดวงสำคัญต่างๆ เช่น การศึกษา การเมือง สื่อโทรทัศน์ และสื่อหนังสือพิมพ์ รูบินโน (Rubino 2006) อธิบายเพิ่มเติมถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษในฟิลิปปินส์ว่า ภาษาอังกฤษยังคงใช้เป็นภาษาสื่อการสอนในทุกระดับการศึกษา นับตั้งแต่สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาควบคุมฟิลิปปินส์ต่อจากสเปนในค.ศ. 1898 โดยจากการสำรวจในค.ศ. 1980 พบว่า จำนวนประชากรฟิลิปปินส์ที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้คิดเป็นร้อยละ 65 ของประชากร

ทั้งหมด เพิ่มขึ้นอย่างมากจากร้อยละ 44.7 ในปี ค.ศ. 1970 นอกจากนี้ ในบริบทการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ เช่น ตามท้องถนน วิทย์ และโทรทัศน์ ยังพบการสลับภาษาและการปนภาษาระหว่างภาษาตากาล็อกกับภาษาอังกฤษ (Taglish) ได้โดยทั่วไปอีกด้วย

ในกรณีของ**สิงคโปร์**ก็เช่นเดียวกัน เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2012) กล่าวว่า สิงคโปร์จัดได้ว่าเป็นประเทศในกลุ่มอาเซียนที่ให้สิทธิพิเศษกับภาษาอังกฤษมากที่สุด กล่าวคือ แม้สิงคโปร์จะกำหนดให้ภาษาจีนกลาง มาเลย์ ทมิฬ และภาษาอังกฤษ เป็นภาษาราชการทั้งสี่ภาษา แต่มีเพียงภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวเท่านั้นที่ใช้เป็นภาษาสื่อการสอน (medium of instruction) ส่วนภาษาราชการอีก 3 ภาษาถูกจัดให้มีสถานะเป็น ‘ภาษาแม่’ ของกลุ่มชาติพันธุ์หลักในสิงคโปร์ นอกจากนั้นภาษาอังกฤษก็ยิ่งมีความเหนือกว่าเมื่อเทียบกับภาษาอื่นๆ แม้สิงคโปร์จะใช้นโยบายสองภาษา (bilingual policy) เพื่อให้มั่นใจว่าประชากรจะได้เรียนภาษาอังกฤษกับ ‘ภาษาแม่’ อีก 3 ภาษา โดยเลือก 1 ภาษาตามชาติพันธุ์ แต่การเรียนภาษาแม่ก็มีข้อจำกัดเชิงนโยบายมาก เช่น ชาวจีนจะต้องเรียนภาษาจีนกลางเท่านั้น วิธภาษาอื่นของภาษาจีนให้ใช้พูดที่บ้านเท่านั้น ไม่มีการเรียนการสอน และยังห้ามพูดในบริบทที่เป็นทางการอีกด้วย ขณะที่ชาวอินเดียนสามารถเลือกเรียนวิธภาษาต่างๆ ของภาษาอินเดียนอกจากภาษาทมิฬได้ จากการสำรวจใน ค.ศ. 2000-2005 แสดงให้เห็นว่า ภาษาอังกฤษได้รับการใช้เป็นภาษาบ้าน (home language) เพิ่มขึ้น ขณะที่ผู้ใช้ภาษาจีนกลาง มาเลย์ และทมิฬเป็นภาษาบ้านลดลง ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาบ้านที่เด่นกว่าภาษาแม่อื่นๆ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งการปนภาษาอังกฤษกับภาษาแม่เป็นลักษณะเด่นทั้งการสื่อสารภายใน และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาแม่อื่นๆ ลิมและอันซัลโด (Lim and Ansaldo 2016) กล่าวว่าสถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าภาษาอังกฤษแบบสิงคโปร์ได้กลายเป็นตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของประเทศสิงคโปร์ไปแล้ว

บรูไนก็มีลักษณะเช่นเดียวกับฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ในแง่ของการใช้นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของภาษาอังกฤษ โดยนโยบายระบบการศึกษาแห่งชาติสำหรับศตวรรษที่ 21 (National Education System for the Twenty-first Century) เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2012) กล่าวว่าบรูไนมีการกำหนดให้เพิ่มปริมาณการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนตั้งแต่ระบบประถมศึกษา โดยเฉพาะสำหรับวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ขณะที่ภาษามาเลย์ (ภาษาซามลายู - Bahasa Melayu) หรือภาษามาเลย์บรูไน (Brunei Malay) ซึ่งเป็นภาษาราชการให้ใช้เป็นภาษาสื่อการสอนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไปให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนเกือบทุกวิชา ทั้งคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ยกเว้นแต่ชีววรรณคดีมาเลย์ งานฝีมือ และความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามที่ให้ใช้ภาษามาเลย์เป็นภาษาสื่อการสอน ส่วนในระดับอุดมศึกษา นักเรียนส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยบรูไนดารุสซาลาม (University of Brunei Darussalam) เรียนเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ภาษาอังกฤษยังเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในแวดวงต่างๆ ทั้งสาธารณะและชีวิตส่วนตัว กัลลอป (Gallop 2006) กล่าวว่าแม้แต่สถาบันทางศาสนาอิสลามก็ยังใช้ทั้งภาษาอังกฤษ อารบิก และมาเลย์ผสมกัน

มาเลเซียและเมียนมามีลักษณะที่ตรงข้ามกับฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไน แม้ว่ามาเลเซียและเมียนมาจะเคยเป็นประเทศของอาณานิคมของประเทศเจ้าอาณานิคมที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ แต่หลังจากได้รับอิสรภาพกลับพยายามลดบทบาทของภาษาอังกฤษลง พร้อมๆ กับการส่งเสริมและพัฒนาภาษาประจำชาติขึ้น

ในกรณีของ**มาเลเซีย**ในปัจจุบัน รัฐบาลมาเลเซียมีนโยบายส่งเสริมให้ระบบการศึกษาตั้งอยู่บนพื้นฐานของภาษามาเลย์ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มบทบาทของภาษามาเลย์ให้เป็นภาษาสื่อการสอนซึ่งแต่เดิมในบางวิชา เช่น คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่มีศัพท์เทคนิคมาก ให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอน แต่ในปัจจุบันรัฐบาลได้ประกาศให้เปลี่ยนกลับมาใช้ภาษามาเลย์เป็นภาษาสื่อการสอนวิชาดังกล่าวแทนภาษาอังกฤษ (Kirkpatrick 2012) ความสำเร็จของนโยบายที่ส่งเสริมบทบาทและความสำคัญของภาษามาเลย์ในระบบการศึกษาสะท้อนให้เห็นได้จากตัวเลขของประชากรที่อ่านออกเขียนได้ในภาษามาเลย์ซึ่งสูงถึงเกือบร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด (Asmah Haji Omar 2016)

บทบาทของภาษาอังกฤษใน**เมียนมา**ก็มีลักษณะคล้ายกับมาเลเซีย วัตคินส์ (Watkins 2006) อธิบายถึงสถานการณ์ภาษาในเมียนมาว่า เมียนมามีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนภาษาเมียนมาซึ่งมีสถานะเป็นทั้งภาษาราชการและภาษาประจำชาติ โดยกำหนดให้ใช้ภาษาเมียนมาเท่านั้นในแวดวงภาษาทางการ ทั้งธุรกิจ การบริหารประเทศ การศึกษา ไปจนถึงสื่อสารมวลชนต่างๆ ภาษาเมียนมาซึ่งเคยมีบทบาทเป็นรองภาษาอังกฤษในช่วงที่ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษได้กลับมามีบทบาทหลักอีกครั้งในช่วงทศวรรษ 1930 จากกลุ่มเคลื่อนไหวชาตินิยมที่ต่อต้านอาณานิคม Dobama a -Si a-Youn บทบาทของภาษาอังกฤษได้ลดลงอย่างมากในการใช้นโยบายต่างๆ ของรัฐบาลอู เน วิน (U Ne Win) ในปี ค.ศ. 1962

อย่างไรก็ตาม การสอนภาษาอังกฤษได้กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการเปิดประเทศของเมียนมา ทำให้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญเพราะเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกับประเทศต่างๆ โรงเรียนเอกชนซึ่งโดยส่วนใหญ่รองรับเด็กจากครอบครัวเมืองที่ค่อนข้างมีฐานะ มีหลักสูตรภาษาอังกฤษและภาษาจีนซึ่งในปัจจุบันกำลังทวีความสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ เป็นที่นิยมของผู้ปกครองที่ต้องการเตรียมบุตรหลานไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจในอนาคต

ในกรณีที่สอง หากพิจารณาบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศที่เคยอยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศเจ้าอาณานิคมที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ซึ่งได้แก่ ประเทศอินโดนีเซียซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ ประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชาซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส จะเห็นได้ว่า พลวัตของบทบาทของภาษาอังกฤษ ภาษาเจ้าอาณานิคมเดิม ภาษาประจำชาติ และภาษาท้องถิ่นเป็นไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทเหนือภาษาเจ้าอาณานิคมเดิมหลังได้รับอิสรภาพขณะที่ภาษาประจำชาติได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชาติให้เด่นชัดขึ้นหลังจากได้รับอิสรภาพซึ่งมักต้องแลกกับภาษาท้องถิ่นที่มีผู้น้อยลง

ใน**อินโดนีเซีย** กราตซ์ (Kratz 2006) ชี้ให้เห็นว่า แม้ในช่วงเวลาที่ตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ ซึ่งต้องใช้ภาษาดัตช์เป็นภาษาราชการ แต่ภาษามาเลย์ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในขณะนั้น กลับมีบทบาทสำคัญในการใช้เป็นภาษาที่ใช้ในการบริหารราชการประเทศและเป็นภาษาสื่อการสอน (Kratz 2006) หลังจากได้รับ

อิสราภาพ ภาษาตัดชิดลบบาทหลง ขณะที่ภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทเหนือกว่าในฐานะภาษาต่างประเทศ ส่วนภาษามาเลย์ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นภาษาประจำชาติภายใต้ชื่อใหม่คือ ภาษาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) และระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1945

การสถาปนาภาษาอินโดนีเซีย (Indonesian) ขึ้นเป็นภาษาประจำชาตินี้ มีความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยในระหว่างการตัดสินใจว่าภาษาใดจะเป็นภาษาประจำชาติ ในตอนนั้น ภาษามาเลย์มีผู้พูดเพียงร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด เมื่อเทียบกับภาษาชวา (Javanese) และภาษาซุนดา (Sundanese) ซึ่งมีผู้พูดร้อยละ 42 และร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมดตามลำดับ แต่ภาษามาเลย์กลับได้รับเลือกให้เป็นภาษาประจำชาติ ด้วยเหตุผลทางการเมือง 2 ประการ ซึ่งเคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2012) กล่าวว่า ประการแรกคือการเลือกภาษามาเลย์ซึ่งมีผู้พูดน้อยกว่าอีก 2 ภาษา จะ “เป็นกลาง” และปลอดภัยกว่าที่จะเลือกภาษาชวา ซึ่งคาดว่าจะเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับกลุ่มผู้พูดที่มีประชากรมากอยู่แล้วขึ้นไปอีก ประการที่สองคือภาษามาเลย์จะเรียนรู้ได้ง่ายกว่าภาษาชวา ซึ่งมีตัวบ่งชี้ความสุภาพ (politeness marker) และรูปภาษาแสดงความเคารพ (respect form) ที่ซับซ้อนกว่าภาษามาเลย์

หลังจากที่ภาษามาเลย์ในชื่อใหม่คือภาษาอินโดนีเซีย ได้รับการสถาปนาให้เป็นภาษาประจำชาติแล้ว ภาษาอินโดนีเซียก็ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลอนุญาตให้ใช้ภาษาแม่ที่เป็นภาษาท้องถิ่นหรือภาษาชนกลุ่มน้อยในการเรียนการสอนได้จนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 3 หลังจากนั้น ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไปจะต้องใช้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาสื่อการสอนเท่านั้น นอกจากนี้ อลิสซาห์บานา (Alisjahbana 1984) กล่าวว่า ศัพท์เป็นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่เป็นศัพท์เทคนิคได้รับการแปลเป็นภาษาอินโดนีเซีย พร้อมๆ กับสร้างมาตรฐานของไวยากรณ์และการสะกดคำของภาษาอินโดนีเซีย นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนภาษาอินโดนีเซียในฐานะภาษาประจำชาตินี้ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ดังจะเห็นได้จากตัวเลขของประชากรที่พูดภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาแม่หรือภาษาแรกซึ่งเมื่อแรกสถาปนาเป็นประจำชาติมีเพียงร้อยละ 3-5 ของประชากรทั้งหมด (ค.ศ. 1945) เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.93 ในค.ศ. 1980 ร้อยละ 17.11 ในค.ศ. 1990 และร้อยละ 34 ในค.ศ. 2000

อย่างไรก็ตาม ขณะที่จำนวนผู้พูดภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาแม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ภาษาอื่นๆ เช่น ชวา ซุนดา บาตัก ฯลฯ และภาษาชนกลุ่มน้อยที่รวมในหมวด ‘ภาษาอื่นๆ’ กลับลดจำนวนลงอย่างต่อเนื่อง เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2012) กล่าวว่า การเพิ่มขึ้นของผู้พูดอินโดนีเซียซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ อาจแลกมาซึ่งการลดลงของผู้พูดภาษาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม กราตซ์ (Kratz 2006) ชี้ให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ทวิภาษา (diglossia) เป็นลักษณะที่พบเห็นได้ทั่วไปในอินโดนีเซีย โดยภาษาแม่จะใช้เป็นวิภาษาดำ (low variety) ซึ่งใช้ในการสนทนากับครอบครัว เพื่อน หรือในงานพิธีทางประเพณี ส่วนภาษาอินโดนีเซียใช้เป็นวิภาษาสูง (high variety) ซึ่งใช้ในโรงเรียน และการติดต่อกับหน่วยงานราชการ อย่างไรก็ตาม ผู้พูดภาษาแม่ที่เป็นภาษาท้องถิ่นจำนวนหนึ่งที่ไม่เชี่ยวชาญภาษาอินโดนีเซียมากนัก อาจปนภาษาอินโดนีเซียกับภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารที่เป็นวิภาษาสูงได้ แม้ว่าอินโดนีเซียจะมีนโยบายสนับสนุนการใช้ภาษาประจำชาติเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไมอาจต้านกระแสความจำเป็นและความต้องการการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษที่เพิ่มขึ้นใน

ยุคโลกาภิวัตน์ได้ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นได้จากการเกิดโรงเรียนที่เรียกว่า sekolah bertaraf internasional (SBI) หรือ international standard school ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ในปัจจุบัน กระแสสองภาษาระหว่างภาษาอินโดนีเซียซึ่งเป็นภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นในอินโดนีเซีย คิวเปอร์ส (Kuipers 1998) วิเคราะห์ว่า รัฐบาลอินโดนีเซียเริ่มให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษเพื่อรองรับการเข้าร่วมกับการรวมกลุ่มระดับนานาชาติ ที่เห็นได้ชัดเจนคือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน และองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) กระแสสองภาษาระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติที่เห็นได้กับประเทศอินโดนีเซียนี้ ปรากฏให้เห็นเช่นเดียวกันกับประเทศอาเซียนที่เคยอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ทั้งลาว เวียดนาม และกัมพูชา

เคลย์ตัน (Clayton 2006) กล่าวถึงการใช้ภาษาในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคม ในส่วนของประเทศลาว หลักฐานมรดกทางภาษาของเจ้าอาณานิคมที่ยังคงเห็นได้ คือการใช้ตำราเรียนภาษาฝรั่งเศสในการสอนระดับอุดมศึกษา และในระบบบริหารราชการ ขณะที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทเหนือกว่าในฐานะภาษาต่างประเทศสอดคล้องกับที่พมมานิมิต (Phommanimith 2008) ระบุว่าในประเทศลาวปัจจุบันมีการเพิ่มสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แม้ว่าจะขาดครูที่มีความเชี่ยวชาญก็ตาม ภาษาต่างประเทศอื่นๆ ที่มีเปิดสอน เช่น ภาษาจีนกลาง ญี่ปุ่น และฝรั่งเศส ก็ขึ้นอยู่กับว่ามีครูผู้สอนหรือไม่ ดังนั้นบทบาทของภาษาอังกฤษในลาวจึงยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนจากปัญหาการขาดแคลนครูเป็นหลัก

ในแง่ของแผนการส่งเสริมภาษาลาวซึ่งเป็นราชการและภาษาประจำชาติของรัฐบาลก็ถูกขัดขวางจากปัญหาหุ้มน้อยรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการใช้ภาษาประจำชาติผ่านทางการศึกษาและสื่อสารมวลชนที่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก เพราะลาวยังขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) อยู่มาก (Enfield 2006) ประกอบกับภาวะหลายภาษาในประเทศที่พูดภาษาต่างตระกูลกัน โดยลาวตอนใต้ (Lowland Lao) พูดภาษาตระกูลไท ลาวตอนกลาง (Midland Lao) พูดภาษามอญ-เขมร และลาวตอนบน (Highland Lao) พูดภาษาพม่า-ทิเบต ดังนั้น แม้ลาวจะทำหน้าที่เป็นภาษากลางแต่ก็ไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของชาติ (Keyes 2003) นอกจากนี้ ภาษาของชนกลุ่มน้อย 2 กลุ่มที่โดดเด่นในลาว คือ ม้งและขมุ ซึ่งมีผู้พูดภาษากันจำนวนมากในตอนเหนือของลาว ผู้พูดภาษาทั้งสองนี้ยังกระตือรือร้นต่อการใช้ภาษาลาว โดยม้งใช้ตัวเขียนโรมันในการเรียนการสอนอย่างไม่เป็นทางการอย่างกว้างขวางในชุมชนม้ง ซึ่งขัดแย้งกับข้อกำหนดของรัฐบาลลาวที่ห้ามไม่ให้ชนกลุ่มน้อยใช้ตัวเขียนแบบอื่นนอกจากอักษรลาว อีกทั้งพรมแดนของลาวที่ลากยาวติดกับไทย (ด้านตะวันตก) และเวียดนาม (ด้านตะวันออก) ทำให้ภาษาลาวถูกแทรกแซงจากภาษาไทยและเวียดนามทางการเดินทาง การติดต่อสื่อสาร และการรับสื่อต่างๆ จากทั้งสองประเทศอีกด้วย

ในกรณีของเวียดนามและกัมพูชาซึ่งเคยอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสเช่นเดียวกับลาว ก็มีสถานการณ์ภาษาที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ บทบาทของภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาเจ้าอาณานิคมลดลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทเหนือกว่าอย่างชัดเจนในฐานะภาษาต่างประเทศ ขณะเดียวกันภาษาประจำชาติก็ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาควบคู่กันไปอย่างจริงจัง

ในส่วนของ**เวียดนาม** การดำเนินนโยบายส่งเสริมภาษาประจำชาติเป็นไปอย่างเป็นระบบและดูมีชั้นเชิงมากกว่าลาว ภาษาเวียดนามซึ่งเป็นภาษาราชการและภาษาประจำชาติได้รับการระบุบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจนในนโยบายภาษาแห่งชาติ ภาษาเวียดนามใช้เป็นภาษาสื่อการสอนทุกระดับการศึกษา (Clayton 2006) ส่วนภาษาชนกลุ่มน้อยอื่นๆ รัฐบาลก็ได้ดำเนินการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เช่น ภาษาจาม ภาษาหมั่ง และภาษาเขมร จนมีสถานะเป็นวิชาหนึ่งในระดับประถมศึกษา (Kosonen 2009) นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้การสนับสนุนในการพัฒนาระบบตัวเขียนสำหรับภาษาพื้นเมืองของชนกลุ่มน้อยที่ยังไม่มีตัวเขียน ทำให้ในปัจจุบันภาษาพื้นเมือง 30 ภาษาจากที่สำรวจพบ 54 ภาษา มีตัวเขียน ระหว่างค.ศ. 1957-1975 สมาชิกของ Summer Institute of Linguistics (SIL) ได้เข้ามาช่วยสร้างตัวเขียนโดยใช้อักษรโรมัน และเขียนตำราสองภาษาเบื้องต้นให้กับภาษาชนกลุ่มน้อย 15 ภาษา นอกจากนั้นยังมีความร่วมมือของโครงการวิจัยระหว่างนักภาษาศาสตร์เวียดนามและโซเวียต ในค.ศ.1979-1981 ซึ่งตีพิมพ์รายงานการวิจัยภาษาชนกลุ่มน้อยต่างๆ จำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ลีและโอแฮร์โรว์ (Lê and O'Harrow 2007) มองว่านโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมภาษาชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ทำได้ดีที่สุดก็หวังผลเพื่อให้ภาษาชนกลุ่มน้อยกลมกลืนกับภาษาเวียดนาม กล่าวคือ เด็กๆ ชนกลุ่มน้อยได้รับการสนับสนุนให้อ่านออกเขียนได้ด้วยภาษาแม่หรือภาษาแรกซึ่งเป็นภาษาชนกลุ่มน้อยก่อน เพื่อที่จะได้เรียนภาษาเวียดนามได้ง่ายขึ้นในเวลาต่อมานั่นเอง เพราะภาษาชนกลุ่มน้อยที่เขียนด้วยตัวอักษรโรมัน มีพื้นฐานจาก โกวักหือ (quốc-ngũ) ซึ่งเป็นระบบการเขียนภาษาเวียดนาม

เมื่อพิจารณาบทบาทของภาษาอังกฤษในเวียดนามพบว่าภาษาอังกฤษเริ่มทวีบทบาทเพิ่มขึ้นมากกว่าภาษาฝรั่งเศส และภาษาต่างประเทศอื่นๆ สะท้อนให้เห็นได้จากการที่นโยบายการศึกษากำหนดให้ภาษาต่างประเทศเป็นวิชาบังคับตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา โดยนักเรียนต้องเลือกเรียนภาษาต่างประเทศระหว่าง 4 ภาษา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส จีนกลาง และรัสเซีย แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 เปิดสอนเฉพาะภาษาอังกฤษ ส่วนอีก 3 ภาษาขาดแคลนครูและไม่เป็นที่นิยมมากเท่าภาษาอังกฤษ (Clayton 2006) สอดคล้องกับที่ ฮุง โฮ และดุดซกี (Hung, Hoa, and Dudzki 2011) กล่าวว่า เด็กชาวเวียดนามมากกว่าร้อยละ 90 เรียนภาษาอังกฤษ ขณะที่ความต้องการภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาอดีตเจ้าอาณานิคมลดลงอย่างมาก นโยบายสองภาษาคือภาษาเวียดนามและอังกฤษของรัฐบาล เป็นแรงกระตุ้นมาจากการที่เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในปี ค.ศ. 1995 ซึ่งทำให้เวียดนามริเริ่มการรณรงค์ ‘English 2020’ โดยมีเป้าหมายให้บัณฑิตทุกคนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ภายในสิ้นทศวรรษหน้า จึงเป็นที่คาดการณ์ว่า การรณรงค์นี้จะทำให้เกิดความต้องการครูภาษาอังกฤษมากถึง 60,000 อัตรา

ตามที่พบใน Kirkpatrick (2012) สถานการณ์ภาษาใน**กัมพูชา**ก็คล้ายกันกับเวียดนามในลักษณะที่ว่า ความต้องการและความจำเป็นที่ต้องรู้ภาษาอังกฤษในปัจจุบันในฐานะภาษาต่างประเทศเข้ามาแทนที่ภาษาฝรั่งเศส สถานการณ์นี้เห็นได้จากการที่ภาษาอังกฤษได้รับการเลือกเรียนเป็นภาษาต่างประเทศในระดับมัธยมศึกษามากกว่าฝรั่งเศสเป็นสัดส่วน 2 ต่อ 1

อย่างไรก็ดี ภาษาฝรั่งเศสถูกลดบทบาทลงมาก่อนหน้านี้นี้ตั้งแต่ประกาศอิสรภาพในค.ศ. 1953 ภาษาฝรั่งเศสซึ่งเคยเป็นภาษาราชการและมีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาและชีวิตประจำวันถูกลดบทบาทลง

และถูกแทนที่ด้วยภาษาเขมรซึ่งถูกกำหนดให้เป็นภาษาราชการและภาษาประจำชาติจากแรงกระตุ้นจากนโยบายสร้างอัตลักษณ์ของชาติหลังประกาศอิสรภาพ นอกจากนี้ ดังแสดงใน Chigas (2006) คำยืมในภาษาฝรั่งเศสยังถูกแทนที่ด้วยศัพท์ภาษาเขมร ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาเอง ภาษาอังกฤษเริ่มเข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อภาษาเขมรในลักษณะเดียวกันกับที่ภาษาเขมรมีต่อภาษาฝรั่งเศส

นอกจากนี้ การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาสื่อการสอน และเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม มีนักเรียนบางส่วนที่เลือกเรียนในหลักสูตรที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลฝรั่งเศส หรือองค์กร Agence Universitaire de la Francophonie ซึ่งจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเคลย์ตัน (Clayton 2006) มองว่า นโยบายภาษาต่างประเทศ 2 ภาษา (dual foreign-language policy) ของรัฐบาลกัมพูชา สะท้อนให้เห็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายนานาชาติขององค์กรที่ใช้ภาษาที่มีศักดิ์ศรีทั้งคู่ ทั้งภาษาอังกฤษเพื่อเข้าร่วมกลุ่มอาเซียน และภาษาฝรั่งเศสเพื่อเข้าร่วมกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส (Organisation Internationale de la Francophonie) ในปัจจุบัน ภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากขึ้นในกัมพูชา หลังจากเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มอาเซียน รัฐบาลกัมพูชาดูเหมือนจะเร่งส่งเสริมภาษาอังกฤษอย่างเห็นได้ชัด สะท้อนให้เห็นได้จากความเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐบาลกัมพูชาคนหนึ่ง:

“If we don’t know English, how can we participate? We need to know English so that we can’t defend our interests. You know, ASEAN is not a kissy-kissy brotherhood. The countries are fiercely competitive, and a strong knowledge of English will help us protect Cambodian interests.”

(Clayton 2006: 230-1)

ในกรณีสุดท้าย เป็นกรณีของ**ประเทศไทย**ซึ่งเป็นเพียงประเทศเดียวในกลุ่มอาเซียนที่ไม่เคยตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของชาติตะวันตก อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2540) กล่าวว่าภาษาไทยมาตรฐานได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในฐานะภาษาราชการและภาษาประจำชาติมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นโยบายภาษาแห่งชาติสนับสนุนให้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาสื่อการสอนในโรงเรียนของรัฐบาลทุกระดับการศึกษา และในแวดวงสำคัญต่างๆ ทั้งสื่อสารมวลชน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมด้วย

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของสถานการณ์ภาษาของชนกลุ่มน้อยและภาษาพื้นเมือง นักภาษาศาสตร์จำนวนหนึ่งมีความเห็นว่านโยบายภาษาที่มุ่งเน้นส่งเสริมเฉพาะภาษาไทยมาตรฐาน กำลังคุกคามภาษาชนกลุ่มน้อยและภาษาถิ่น สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (Premsrirat 2006) มองว่า สื่อสารมวลชนซึ่งใช้ภาษาไทยมาตรฐาน มีบทบาทอย่างมากต่อการทำลายภาษาและวัฒนธรรมพื้นเมืองซึ่งมีจำนวนลดลง ไม่เว้นแม้แต่ภาษาไทยถิ่นซึ่งมีสัญญาณบ่งชี้ของการลดลงเช่นกัน จะเห็นได้จากการสูญเสียศัพท์และไวยากรณ์บางอย่าง เช่นเดียวกับชนกลุ่มน้อยที่เปลี่ยนไปใช้ภาษาไทยในชุมชนภาษาและแม้กระทั่งในครอบครัว สอดคล้องกับรายงานของเดรเปอร์ (Draper 2017) ที่พบว่า ผู้พูดภาษาอีสานเปลี่ยนไปใช้ภาษาไทยกลาง (ภาษาไทยมาตรฐาน) อย่างมีนัยสำคัญโดยเป็นผลมาจากสื่อสารมวลชนและนโยบายของรัฐบาลกลาง

ผลงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (และคณะ) เน้นประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ภาวะวิกฤต คือ การตายของภาษา และเน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาในภาวะวิกฤต เพื่อป้องกันไม่ให้สูญไปจากสังคมหรือชุมชน ดังผลงานที่ตีพิมพ์เรื่อง พัฒนาระบบเขียนภาษาของ (2543) สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (2549) การสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาชาติพันธุ์: เครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านภาษา (2551) ภาษาศาสตร์กับการประยุกต์เพื่อการพัฒนา: พื้นคน พื้นภาษาในภาวะวิกฤต (2552) การจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษาโดยภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อ: กรณีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-ภาษามลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (2553) เช่นเดียวกับผลงานของสมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ ก็เน้นศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น เรื่องแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (2555ก) และพลังชีวิตและภาวะการถดถอยภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (2555ข)

ในด้านของสถานการณ์ที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษในประเทศไทย ไพโรจน์ เบ็ญนุ้ย และฮาซิม (Bennui and Hashim 2014) กล่าวว่า การที่ประเทศไทยไม่เคยตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษและอเมริกา ทำให้พัฒนาการของภาษาอังกฤษในประเทศไทยช้ากว่าวิธภาษาอังกฤษของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษหรืออเมริกา และอธิบายว่า ภาษาอังกฤษในไทยยังไม่มีสถานะเป็นภาษาอังกฤษแบบไทย หรือ ‘Thai English’ เพราะยังอยู่ในระยะที่ใช้วิธภาษาหลักของภาษาอังกฤษแบบใดแบบหนึ่งระหว่างภาษาอังกฤษแบบอังกฤษ (British English) หรือภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน (American English) ส่วนในระบบการศึกษา ภาษาอังกฤษมีสถานะเป็นวิชาภาษาต่างประเทศแบบบังคับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ขณะที่ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน เป็นวิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และมีสถานะในการคิดค่าคะแนนเท่ากับวิชาหลักอื่น ๆ ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ โคโซเนน (Kosonen 2003) ยังกล่าวว่านโยบายภาษาต่างประเทศที่สนับสนุนภาษาอังกฤษสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลของประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษซึ่งมีความสำคัญต่อการติดต่อสื่อสารในระดับนานาชาติ ผู้วิจัยเองตั้งข้อสังเกตว่าปัจจุบันระบบการศึกษาของไทยได้ปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการภาษาอังกฤษในหลายด้าน เห็นได้จากการที่หลายโรงเรียนทั้งของรัฐบาลและของเอกชนที่มีศักยภาพได้เปิดสอนชั้นเรียนพิเศษที่ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอน (English Program) มากขึ้น ในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้เริ่มเปิดสอนหลักสูตรนานาชาติที่หลากหลายและมีจำนวนมากขึ้น เพื่อรองรับนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะวุฒิการศึกษาในหลักสูตรนานาชาติช่วยเพิ่มโอกาสและช่องทางในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในอนาคต นอกจากนี้ หากมองในแง่ของการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกของกลุ่มอาเซียน ในระดับอุดมศึกษามีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาของภาคการศึกษา ให้สอดคล้องกับภาคการศึกษาแบบสากลและภาคการศึกษาของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน ทั้งนี้ เพื่อเตรียมพร้อมรับการไหลเข้าออกของนักศึกษานานาชาติจากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศสมาชิกอาเซียนด้วย

นัยทั่วไปอีกประการหนึ่งจากการพิจารณาสถานการณ์ภาษาของประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียน โดยเน้นไปที่พลวัตของสถานภาพและบทบาทของภาษาอังกฤษ จะเห็นได้ว่าทุกประเทศดำเนินนโยบายภาษาเกี่ยวกับบทบาทของภาษาอังกฤษเหมือนกันคือ **นโยบายสองภาษา** (bilingual policy) นั่นคือ ภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ เช่น ภาษามาเลย์กับภาษาอังกฤษ หรือภาษาเขมรกับภาษาอังกฤษ แม้แต่สิงคโปร์ซึ่งมีภาษาราชการ 4 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ และภาษาแม่ของผู้พูดตามกลุ่มชาติพันธุ์อีก 3 ภาษา คือ จีนกลาง มาเลย์ และทมิฬ ก็ใช้นโยบายสองภาษา คือ ภาษาอังกฤษและภาษาแม่ตามกลุ่มชาติพันธุ์อีก 1 ภาษา

นอกจากนี้ นัยทั่วไปที่สำคัญที่เห็นได้อย่างเด่นชัดอีกประการหนึ่งคือ การใช้นโยบายภาษาที่มุ่งเน้นไปที่แวดวงการศึกษาซึ่งจะเห็นได้ว่าทุกประเทศดำเนินนโยบายภาษาผ่านแวดวงการศึกษาเป็นอันดับแรกและให้น้ำหนักมากกว่าแวดวงอื่น การตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษในแวดวงการศึกษาสะท้อนให้เห็นได้จากการที่ทั้ง 10 ประเทศกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาแรกที่ต้องเรียนก่อนภาษาอื่น เช่น ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส และเป็นวิชาบังคับ (compulsory subject) ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การศึกษาเป็นรากฐานที่จะทำให้ประชากรในประเทศมีสมรรถภาพ (proficiency) ในการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อที่จะสามารถขยายไปสู่แวดวงต่างๆ ที่ไกลออกไปกว่าแวดวงการศึกษาในระดับนานาชาติได้ต่อไป

2.3 นโยบายภาษาและการวางแผนภาษา (language policy and language planning)

โครงการวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายภาษา (language policy) และการวางแผนภาษา (language planning) อย่างมาก ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมในด้านนี้เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำเนินการวิจัย

นโยบายภาษา (language policy) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่รัฐบาลประกาศให้สาธารณชนรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาด้านภาษาของประเทศ ทั้งนี้เพื่อตัดสินใจเรื่องสถานภาพของภาษาแต่ละภาษา การใช้ภาษา การทำนุบำรุงภาษา ตลอดจนการระบุสิทธิของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการใช้หรืออ้างภาษาของตนเอง เป็นการวางแผนหรือการกำหนดทิศทางของภาษาต่างๆ ในสังคม ส่วนคำว่า **การวางแผนภาษา** (language planning) หมายถึง การที่มนุษย์ยื่นมือเข้าไปจัดการเปลี่ยนแปลงภาษาให้สอดคล้องกับนโยบายภาษาของประเทศเป็นการกระทำที่ตั้งใจควบคุมหรือปรับเปลี่ยนภาษาในด้านสถานภาพ หน้าที่ และโครงสร้างรวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับภาษาต่างๆ ในสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในนโยบายภาษาของสังคมนั้นๆ

การศึกษาเรื่องนโยบายภาษาและการวางแผนภาษามีลักษณะเป็นสหวิทยาการ กล่าวคือ เป็นการเชื่อมโยงกันของศาสตร์หลากหลายศาสตร์ เช่น ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา ศีลภาสาตร์ นิติศาสตร์ เป็นต้น จึงเป็นหัวข้อที่มีความซับซ้อนและมีประเด็นที่เกี่ยวข้องจำนวนมากดังที่ริเซ็นโต (Ricento 2006) กล่าวว่าไม่มีทฤษฎีใดที่ครอบคลุมเนื้อหาของนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาทั้งหมด

และเนื่องจากนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาเป็นประเด็นที่มีผู้ให้ความสำคัญและสนใจศึกษาเป็นจำนวนมาก จึงมีผู้ให้คำนิยามและกำหนดขอบเขตของนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาไว้แตกต่างกันหลายแนวทาง

โดยทั่วไป เมื่อพูดถึงนโยบายภาษาและการวางแผนภาษา มักจะหมายถึงการดำเนินการที่มีจุดเริ่มต้นจากรัฐบาล ภาครัฐ หรือผู้ที่มีอำนาจในสังคมระดับมหัพภาค เป็นการดำเนินการแบบบนลงล่าง (top-down) เช่นที่ แคปแลนและบาลด็อฟ (Kaplan & Baldauf 1997) อธิบายว่านโยบายภาษาคือกฎหรือกฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลหรือผู้ที่มีอำนาจในสังคม เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่สังคมวางแผนไว้เจอรุ่นดัดและเน็ควาพิล (Jernudd & Nekvapil 2012) ให้นิยามการวางแผนภาษาไว้ในทำนองเดียวกันว่า หมายถึงการที่รัฐหรือผู้ที่มีอำนาจวางมาตรการบางอย่างให้สอดคล้องกับนโยบายภาษา กล่าวคือ กำหนดว่าภาษาใดควรใช้ในแวดวงใดและพัฒนาภาษาให้พร้อมสำหรับการใช้ในแวดวงดังกล่าว

ในเวลาต่อมานักวิชาการบางส่วนนิยามนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาโดยไม่ได้จำกัดที่มาของนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาว่าอยู่ที่ระดับมหัพภาค (macro level) เท่านั้น แต่หมายรวมถึงอุดมการณ์ (ideology) ของผู้พูดภาษาในสังคม หรืออยู่ที่ระดับจุลภาค (micro level) ด้วย เช่น ชิฟฟ์แมน (Schiffman 1996) ซึ่งอธิบายว่านโยบายภาษาเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยสังคมและวัฒนธรรม มีพื้นฐานมาจากความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ อคติ และศาสนาของผู้พูดภาษาในสังคม

สโพลสกี (Spolsky 2004) มองว่านโยบายภาษาประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ธรรมเนียมปฏิบัติทางภาษา (linguistic practices) ความเชื่อหรือคตินิยมเกี่ยวกับภาษา (linguistic beliefs or ideology) และการจัดการภาษา (language management) ธรรมเนียมปฏิบัติทางภาษา หมายถึง รูปแบบการใช้ภาษาที่ผู้พูดยึดถือและใช้จริงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของผู้พูดในสังคม ตั้งแต่ระดับเล็กอย่างระดับคำไปจนถึงระดับที่ใหญ่ขึ้น เช่น การเลือกวิธภาษา ความเชื่อหรือคตินิยมเกี่ยวกับภาษา หมายถึง มติของชุมชนภาษาเกี่ยวกับคุณค่าของรูปภาษาหนึ่งๆ หรือวิธภาษาหนึ่งๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ **ยอดสะสมของภาษาหรือคลังภาษา** (repertoire) ของผู้พูดในชุมชนภาษา ส่วนการจัดการภาษา หมายถึง ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงหรือส่งอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของผู้พูดในสังคม โดยการเข้าไปแทรกแซงและวางแผนภาษา ซึ่งอาจจะเป็นไปอย่างเปิดเผย ดำเนินการโดยภาครัฐ หรืออาจจะเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการก็ได้ จะเห็นได้ว่าสโพลสกีให้ความสำคัญกับนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาทั้งที่เกิดจากภาครัฐ เช่น ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับที่เหนือกว่าระดับชาติ (เช่น องค์กรระหว่างประเทศ) และภาคประชาชน เช่น ระดับครอบครัว ที่ทำงาน องค์กรเกี่ยวกับศาสนา โรงเรียน เป็นต้น โดยรวมการดำเนินการของประชาชนซึ่งเป็นผู้พูดในสังคมและความเชื่อหรือคตินิยมเกี่ยวกับภาษาไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายภาษา คล้ายกับคำนิยามของชิฟฟ์แมน (Schiffman 1996) ที่กล่าวไว้ข้างต้น

คูเปอร์ (Cooper 1989) กล่าวว่าไม่มีคำนิยามใดของการวางแผนภาษา ที่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ นักวิชาการบางกลุ่ม เช่น ฮาเวกัน (Haugen 1966a) เจอร์นุดด์และดัส กุ๊ปตา (Jernudd & Das Gupta 1971) รูบิน (Rubin 1973) ฟิชแมน (Fishman 1974) คาแรม (Karam 1974) และนิวสตุปนี

(Neustupny 1983) มองว่าการวางแผนภาษาคือการแก้ปัญหาที่มีอยู่ในภาษาหรือเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ไม่น่าพึงพอใจในภาษา และเพราะการวางแผนภาษาเป็นการแก้ปัญหาในภาษา จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษา ดังที่รูบินและเจอร์นุดด์ (Rubin & Jernudd 1971) นิยามการวางแผนภาษาไว้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจ มีลักษณะมุ่งไปสู่อนาคต (future-oriented) ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นคืออะไร รูบิน (Rubin 1973) อธิบายว่าปัญหาในภาษาที่ควรได้รับความสนใจคือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคม และโดยมากเมื่อกล่าวถึงปัญหาในภาษา นักภาษาศาสตร์มักจะนึกถึง **การเลือกภาษา** (language choice) และ **การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน** (language standardization) อย่างไรก็ตาม คูเปอร์ (Cooper 1989) ได้ขยายความหมายของการวางแผนภาษาให้กว้างขึ้น โดยนิยามว่าเป็นความพยายามอย่างตั้งใจที่จะส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นในแง่การรับภาษา โครงสร้าง และการจัดสรรหน้าที่ของภาษา โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการแก้ปัญหาในภาษา และอิทธิพลที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องถึงขั้นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษา

ในขณะที่นักวิชาการจำนวนมากมักจะรวมนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาไว้ด้วยกัน โดยถือว่าเป็นเรื่องเดียวกัน และสามารถพูดถึงมโนทัศน์ทั้งสองมโนทัศน์สลับกันไปมาหรือควบคู่กันได้ ก็มีนักวิชาการบางส่วนแยกนโยบายภาษาจากการวางแผนภาษาออกจากกันอย่างชัดเจน เช่น บูการ์สกี (Bugarski 1992) ซึ่งนิยามนโยบายภาษาว่าเป็นชุดของการจัดวางตำแหน่ง หลักการ และการตัดสินใจเกี่ยวกับภาษาและหน้าที่ทางการสื่อสารในสังคมหนึ่งๆ ส่วนการวางแผนภาษาหมายถึงมาตรการที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการสื่อสารทางภาษาอันสืบเนื่องมาจากนโยบายภาษา นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกกลุ่มที่จัดการวางแผนภาษาไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายภาษา เช่น สปอลสกี (Spolsky 2004) ที่กล่าวไปข้างต้น ที่มองว่าการวางแผนภาษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของนโยบายภาษา และเรียกการวางแผนภาษาว่า **การจัดการภาษา** (language management)

การศึกษาเกี่ยวกับนโยบายภาษาและการวางแผนภาษานั้นมีอยู่หลายแนวทางและมีประเด็นที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก จุดเริ่มต้นของความสนใจเรื่องนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาเกิดขึ้นในราวทศวรรษ 1950 และ 1960 หลังจากช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นช่วงที่มีการให้เอกราชแก่ประเทศอาณานิคม ทำให้มีประเทศเกิดใหม่เป็นจำนวนมากทั้งในทวีปแอฟริกา อเมริกาใต้ และเอเชีย นักภาษาศาสตร์ชาติตะวันตกในยุคนั้นจึงให้ความสนใจกับบทบาทของภาษาในการสร้างชาติ กล่าวคือ สนใจว่าประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ของตน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติได้อย่างไร

ริเซ็นโต้ (Ricento 2000) เรียกการวางแผนภาษาในช่วงเวลาดังกล่าวว่า การวางแผนภาษาแบบคลาสสิก (classic language planning) การศึกษาในช่วงนั้นมุ่งเน้นไปที่บทบาทของภาษาในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ นโยบายภาษาและการวางแผนภาษาจึงเป็นการดำเนินการแบบบนลงล่าง มีที่มาจากคำสั่งหรือกฎของภาครัฐและมุ่งให้เกิดผลในระดับใหญ่ต่อทั้งสังคม การวางแผนภาษาเน้นไปที่การพัฒนาระบบไวยากรณ์ ระบบตัวเขียน และการสร้างพจนานุกรมในภาษาของคนพื้นเมือง ตามแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ในยุคของการวางแผนภาษาแบบคลาสสิก ภาษาเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองหรือวัฒนธรรม

แต่เป็นเรื่องของการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติและการเข้าถึงความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ

ริเซ็นโต้ (Ricento 2006) ได้สรุปไว้ว่านักภาษาศาสตร์ชาติตะวันตกในยุคนี้ศึกษาเรื่องนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาโดยมีคตินิยมบางประการ กล่าวคือ เชื่อว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสารที่ถูกทำให้เป็นมาตรฐานและถูกควบคุมด้วยกฎ มีขอบเขตและมีความคงที่ เชื่อว่าภาวะหนึ่งภาษา (monolingualism) และความเป็นเนื้อเดียวกันทางวัฒนธรรม (cultural homogeneity) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ (modernization) และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ และเชื่อว่าการเลือกใช้ภาษาเป็นเรื่องของเหตุผล สมาชิกทุกคนในชาติสามารถเข้าถึงตัวเลือกต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน ริเซ็นโต้กล่าวว่าคตินิยมต่างๆ เหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน

งานในยุคนี้ เช่น งานของฮาวเก้น (Haugen 1966b) และคลอสส์ (Kloss 1969) ให้ความสำคัญ กับ **แบบลักษณ์** (typology) และวิธีการในการวางแผนภาษา (Ricento 2000) ฮาวเก้น (Haugen 1966b) แบ่งกระบวนการในการวางแผนภาษาออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การคัดเลือก (selection) การจัดประมวล (codification) การขยาย (elaboration) และการยอมรับ (acceptance)

การคัดเลือก หมายถึงการเลือกภาษาใดจะเป็นมาตรฐานในการสื่อสาร **การจัดประมวล** หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ต่างๆ ในภาษา เช่น ตัวเขียน การออกเสียง ไวยากรณ์ **การขยาย** หมายถึงการปรับหรือสร้างคำใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความรู้หรือวิทยาการใหม่ๆ ในสังคม ส่วน **การยอมรับ** หมายถึงการทำให้การดำเนินการต่างๆ ในสามขั้นตอนข้างต้นเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม

คลอสส์ (Kloss 1969) แยกความแตกต่างระหว่างการวางแผนด้านสถานภาพ (status planning) กับการวางแผนด้านเนื้อหา (corpus planning) การวางแผนด้านสถานภาพ หมายถึงการแบ่งหรือจัดสรรหน้าที่ของภาษาต่างๆ ในสังคม การวางแผนด้านเนื้อหาหมายถึงการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับรูปหรือโครงสร้างของภาษา

ต่อมาตั้งแต่ช่วงต้นของทศวรรษ 1970 ไปจนถึงช่วงปลายของทศวรรษ 1980 การวางแผนภาษาแบบคลาสสิกถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยนักวิชาการเชิงวิพากษ์ เช่น ทอลเลฟสัน (Tollefson 1991) ว่าเป็นการวิเคราะห์ภาษาโดยไม่ได้พิจารณาบริบททางการเมือง ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม เป็นเพียงการพรรณนาภาษาในสังคมซึ่งไม่เพียงพอ นักวิชาการเริ่มตระหนักว่าการวิเคราะห์ภาษาแบบดั้งเดิมเป็นการวิเคราะห์อย่างเป็นกลางทางคตินิยมโดยไม่เป็นจริง เพราะที่จริงแล้วการอยู่ร่วมกันของภาษาในสังคมไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นกลาง ภาษาต่างๆ ไม่ได้มีสถานะเท่าเทียมกัน ความหลากหลายของภาษาในสังคมและนโยบายเกี่ยวกับภาษามีส่วนก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม นโยบายภาษามักจะเอื้อต่อกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าในสังคม ทำให้เกิดคำถามว่าคตินิยมเรื่องภาวะภาษาเดียวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความเท่าเทียมกันในสังคมจริงหรือไม่ แนวคิดดังกล่าวนี้นำมาสู่แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาที่เรียกว่า **นโยบายภาษาเชิงวิพากษ์** (critical language policy)

ทอลเลฟสัน (Tollefson 2006) อธิบายว่าลักษณะเชิงวิพากษ์ของแนวทางการศึกษาแบบนี้มี 3 ลักษณะ ลักษณะแรก คือวิพากษ์แนวทางการศึกษานโยบายภาษาและการวางแผนภาษาแบบดั้งเดิมดังที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะที่สอง คือสร้างจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยสร้างนโยบายภาษาที่ลดความไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และอีกลักษณะหนึ่ง คือแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเชิงวิพากษ์ (critical theory) ตัวอย่างของงานอื่นๆ ที่มีลักษณะของนโยบายภาษาเชิงวิพากษ์ เช่น งานของฟิลลิปสัน (Phillipson 2003) และโชฮามี (Shohamy 2006) เป็นต้น

นอกจากการวางแผนภาษาแบบคลาสสิกและนโยบายภาษาเชิงวิพากษ์แล้ว งานด้านนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาในยุคต่อมา ได้ขยายขอบเขตครอบคลุมประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งล้วนแต่เป็นความพยายามที่จะสานต่อบางประเด็นต่างๆ จากแนวทางที่มีมาก่อนแล้ว และอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาในสังคมให้ร่วมสมัยมากขึ้น เจอร์นุดด์และเนกวาปิล (Jernudd & Nekvapil 2012) กล่าวว่างานด้านนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาในระยะหลังให้คุณค่ากับความแตกต่างและความหลากหลายทางภาษาโดยให้ความสำคัญกับโมทัศน์พื้นฐาน 3 โมทัศน์ ได้แก่ อุดมการณ์ (ideology) ระบบนิเวศน์ (ecology) และการถืออำนาจ (agency)

คำว่า **อุดมการณ์ทางภาษา** (language ideology/linguistic ideology) เป็นโมทัศน์ที่มีผู้ให้คำนิยามไว้หลากหลายแตกต่างกัน ดังที่วูลาร์ด (Woolard 1992) และวูลาร์ดและชีฟเฟลิน (Woolard & Schieffelin 1994) ได้สรุปไว้ โดยรวมแล้วหมายถึงชุดของความเชื่อหรือการรับรู้เข้าใจเกี่ยวกับภาษาที่ผู้พูดภาษามีร่วมกัน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมและวัฒนธรรมด้วย ชิฟฟ์แมน (Schiffman 1996) ได้เสนอแนวคิดวัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษา (linguistic culture) ซึ่งชิฟฟ์แมนมองว่าเป็นพื้นฐานของนโยบายภาษา และให้นิยามวัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษาว่า หมายถึงชุดของพฤติกรรมสมมติฐาน รูปแบบทางวัฒนธรรม อคติ ระบบความเชื่อแบบชาวบ้าน ทศนคติ แบบแผนตายตัว วิธีคิดเกี่ยวกับภาษา และสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์และศาสนาที่เชื่อมโยงกับภาษาหนึ่งๆ

ชิฟฟ์แมน (Schiffman 1996) และสปอลสกี (Spolsky 2004) ได้ระบุให้อุดมการณ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของนโยบายภาษาตามนิยามของเขาตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายภาษาของทั้งคู่ เป็นตัวอย่างของงานด้านนโยบายภาษาที่ให้ความสำคัญกับคตินิยมของผู้พูด ดังที่ชิฟฟ์แมนได้อธิบายไว้ว่าการวางนโยบายภาษาไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีแบบแผน หากแต่มีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และศาสนา เราจึงไม่สามารถวางนโยบายภาษาได้โดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้

ระบบนิเวศของภาษา (the ecology of language) เป็นแนวคิดที่ได้รับการเสนอโดยฮาวเก้น (Haugen 1972) เป็นแนวทางการศึกษานโยบายภาษาและการวางแผนภาษาที่ยึดโมทัศน์เรื่องภาวะหลายภาษา (multilingualism) เป็นหลัก โดยมองภาษาต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งสภาพแวดล้อมทั้งหมด มีความสัมพันธ์กันในลักษณะเดียวกับระบบนิเวศ ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง จอห์นสัน (Johnson 2013) กล่าวว่าผู้ที่ออกแบบนโยบายภาษาและวางแผนภาษาโดยยึดแนวทางนี้จะต้องพิจารณาภาษาต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมและคุณค่าของภาษาเหล่านั้นในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม และถือคติ

ว่าจะอนุรักษ์ภาษาทุกภาษาไว้ ความพยายามที่จะรักษาภาวะหลายภาษาไว้ในสังคมเช่นนี้มีลักษณะตรงกันข้ามกับอุดมการณ์ที่ฮอร์นเบอร์เกอร์ (Hornberger 2002) เรียกว่า**อุดมการณ์หนึ่งชาติหนึ่งภาษา** (one nation-one language ideology) ซึ่งมุ่งลดการปริมาณการใช้ภาษาของคนกลุ่มน้อยและลดความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากประเด็นเรื่องภาวะหลายภาษาแล้ว แนวคิดเรื่องระบบนิเวศของภาษายังเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์เรื่อง **สิทธิทางภาษา** (language right) อีกด้วย ดังที่ฟิลลิปสันและสก็อตต์น่าบ-แคนกาส (Phillipson & Skutnabb-Kangas 1996) ได้อธิบายไว้ว่าระบบนิเวศของภาษาเป็นการสานต่อความหลากหลายทางภาษาที่มีอยู่ทั่วโลก สนับสนุนภาวะหลายภาษา สนับสนุนการเรียนภาษาต่างประเทศ และให้สิทธิทางภาษากับผู้พูดทุกภาษา อีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญกับสิทธิทางภาษาและความหลากหลายทางภาษาเช่นเดียวกับแนวคิดระบบนิเวศของภาษา คือแนวทางที่เรียกว่าการเปลี่ยนภาษาแบบถอยกลับ (reversing language shift) เสนอโดยฟิชแมน (Fishman 1991) ในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ มีการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนจำนวนมากทั่วโลก ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าไปต้องปรับตัวกับสภาพสังคมท้องถิ่น และการใช้ภาษาก็เป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัว สิ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นคือผู้อพยพจะใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองลดลง ทำให้ผู้อพยพที่เป็นรุ่นเด็กไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง และหันไปใช้ภาษาที่มีบทบาทในสังคมนั้นมากกว่า หากสถานการณ์ดำเนินไปในลักษณะนี้ จะทำให้ในที่สุดแล้วไม่มีผู้ใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ อีกต่อไป และนำไปสู่**การสูญภาษา** (language loss)

เพื่อเป็นแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการสูญภาษา ฟิชแมนได้แบ่ง**ภาวะวิกฤติของภาษา** (language endangerment) ออกเป็น 8 ระดับภายใต้แนวคิดการเปลี่ยนภาษาแบบถอยกลับ เจอร์นุดด์และเนกวาปิล (Jernudd & Nekvapil 2012) อธิบายว่า การแบ่งระดับดังกล่าวเป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาว่าภาษาหนึ่งๆ อยู่ในภาวะวิกฤติระดับใด และควรจะมีมาตรการอย่างไรในการป้องกันไม่ให้ภาษานั้นอยู่ในภาวะวิกฤติระดับที่สูงขึ้นจนนำไปสู่การสูญภาษา จะเห็นได้ว่าแนวคิดการเปลี่ยนภาษาแบบถอยกลับของฟิชแมนนั้น นอกจากจะให้คุณค่ากับความหลากหลายทางภาษา ยังแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์การถืออำนาจ (agency) ซึ่งดูรานติ (Duranti 2004) อธิบายว่าลักษณะหนึ่งของการถืออำนาจคือการที่เราสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ในระดับหนึ่ง การเปลี่ยนภาษาแบบถอยกลับจึงแสดงถึงการถืออำนาจเหนือตนเอง เนื่องจากเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะเข้าไปแทรกแซงและควบคุมภาษาให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งในที่นี้คือการพยายามยับยั้งไม่ให้ภาษาสูญไปตามวิถีของมันเอง

นอกจากนี้ มโนทัศน์การถืออำนาจยังเกี่ยวข้องกับนโยบายภาษาในระดับ**มหัพภาค** (macro level) และระดับ**จุลภาค** (micro level) ด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้น นโยบายภาษาและการวางแผนภาษาแบบดั้งเดิมมุ่งความสนใจไปที่ระดับมหัพภาคเท่านั้น กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจและการดำเนินการเกี่ยวกับภาษาที่มีที่มาจากนโยบายหรือคำสั่งจากภาครัฐ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่มีอำนาจในระดับชาติ มองการดำเนินการด้านนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาว่าเป็นการดำเนินการแบบบนลงล่าง (top-down) เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ การถืออำนาจจึงเกิดขึ้นที่ภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้กำหนดและควบคุมพฤติกรรมด้านภาษาของคนในชาติ ลิดดิคอตและบาลด็อฟ (Liddicoat & Baldauf 2008)

วิเคราะห์ว่าแนวทางแบบดั้งเดิมนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาหลักสองประการ ประการหนึ่งคือแนวทางแบบดั้งเดิมสื่อเป็นนัยว่าผลที่ได้จากการวางแผนภาษาเกิดมาจากการตัดสินใจของภาครัฐ ทั้งที่จริงแล้วอาจจะมีผลบางประการที่ไม่ได้เป็นไปตามที่วางแผนไว้ และผลที่ได้จากการวางแผนภาษามักจะมาจากผู้ที่ถืออำนาจในบริบทท้องถิ่น (local contextual agents) มากกว่า ปัญหาอีกประการหนึ่งคือแนวทางแบบดั้งเดิมมองข้ามระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มย่อยไป ลิดดิโคตและบาลด็อฟชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมทางภาษาของคนในสังคมไม่ได้เกิดจากการบังคับใช้จากสถาบันในระดับใหญ่ แต่เป็นทางเลือกของแต่ละคน ภาษาเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลและชุมชน ภาษาดำรงอยู่ในบริบทท้องถิ่นหนึ่งๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ลิดดิโคตและบาลด็อฟจึงมองว่าการวางแผนภาษาที่มาจากระดับท้องถิ่นที่การถืออำนาจเกิดขึ้นในระดับที่ย่อยลงไปนั้น เป็นพื้นฐานและเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการวางแผนภาษาทั้งหมด ซึ่งต้องพิจารณาทั้งในระดับมหัพภาคและระดับจุลภาค โดยการดำเนินการในระดับมหัพภาคและระดับจุลภาคนั้นจะมีผลกระทบซึ่งกันและกัน การวางแผนภาษาที่เริ่มจากระดับท้องถิ่นอาจมีอิทธิพลต่อการวางแผนภาษาในระดับชาติ ในขณะเดียวกันการวางแผนภาษาที่เริ่มโดยสถาบันในระดับใหญ่ก็จะนำมาบังคับใช้ในบริบทท้องถิ่นตัวอย่างหนึ่งของการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการถืออำนาจในระดับจุลภาคคืองานด้านนโยบายภาษาในบริบทการศึกษา (educational language policy/ language education policy/ language-in-education policy/ language policy in education) เนื่องจากการวางแผนนโยบายภาษาในระดับจุลภาค ทำให้นักการศึกษาหรือครูผู้สอนสามารถกำหนดแนวทางเกี่ยวกับภาษาได้ด้วยตนเองมากขึ้น เช่น งานของบาลด็อฟ (Baldauf 2008) จอห์นสัน (Johnson 2009) ลิดดิโคตและเทย์เลอร์-ลีช (Liddicoat & Taylor-Leech 2014) จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson 2015) เป็นต้น

สำหรับการวางแผนภาษานั้น มีนักวิชาการได้นำเสนอแนวทางในการดำเนินการที่หลากหลายแตกต่างกันไป คลอสส์ (Kloss 1969) ได้แบ่งประเภทของการวางแผนภาษาออกเป็น **การวางแผนด้านสถานภาพ** (status planning) **กับการวางแผนด้านเนื้อหา** (corpus planning) นิวสตูปนี (Neustupny 1974) แบ่งวิธีการสำหรับการวางแผนภาษาออกเป็น **แนวนโยบาย** (policy approach) กับ **แนวทำนุบำรุงภาษา** (cultivation approach) บาลด็อฟ (Baldauf 2005) ได้นำทั้งการแบ่งประเภทและวิธีการของการวางแผนภาษามารวมกัน เป็นโครงร่างที่กำลังค่อยๆ พัฒนาเพื่อ เป้าหมายในการวางแผนภาษาตามระดับและความตระหนักรู้ตัว (An evolving framework for language planning goals by levels and awareness)

การแบ่งประเภทของการวางแผนภาษาออกเป็น **การวางแผนด้านสถานภาพ** และ **การวางแผนด้านเนื้อหา** นั้นเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่นักวิชาการด้านการวางแผนภาษา การวางแผนด้านสถานภาพหมายถึงการตัดสินใจหรือจัดแบ่งหน้าที่ของภาษาต่างๆ ในสังคม ส่วนการวางแผนด้านเนื้อหา หมายถึงความพยายามที่จะกำหนดรูปแบบหรือลักษณะบางอย่างในภาษา ฟิชแมน (Fishman 2006) อธิบายว่าการวางแผนด้านสถานภาพและด้านเนื้อหาต้องพึ่งพากันและกัน เป็นสิ่งที่ควรดำเนินไปพร้อมๆ กัน อย่างไรก็ตาม ฟิชแมนก็ยอมรับว่าในความเป็นจริงแล้ว การวางแผนทั้งสองด้านนี้ยังดำเนินการแยกออกจากกันมากกว่าที่ควรจะเป็น นอกจากการวางแผนภาษาทั้งสองด้านนี้แล้ว ในมุมมองของบาลด็อฟ (Baldauf 2005) ยังมีการวางแผนภาษา

อีก 2 ประเภท ได้แก่ การวางแผนภาษาทางการศึกษา (language-in-education planning/ acquisition planning) ซึ่งหมายถึงการดำเนินการที่เกี่ยวกับการเรียนและการสอนภาษาและการวางแผนด้านศักดิ์ศรี (prestige planning) ซึ่งหมายถึงการสร้างภาพลักษณ์ของภาษาเพื่อยกระดับภาษาและทำให้สามารถใช้ภาษานั้นในการพูดถึงวิทยาการต่างๆ ได้ การวางแผนด้านสถานภาพ ด้านเนื้อหา และด้านการศึกษา มีเป้าหมายในเชิงการผลิต ในขณะที่การวางแผนด้านศักดิ์ศรี มีเป้าหมายในเชิงการรับรู้ นอกจากนี้ ยังรวมวิธีการในการไปให้ถึงเป้าหมาย 2 วิธี ได้แก่ การวางแผนด้านนโยบาย (policy planning) ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นไปที่รูปในภาษา และการวางแผนด้านการทำนุบำรุง (cultivation planning) ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นไปที่หน้าที่ของภาษา ในแง่ของระดับของการวางแผนภาษา สามารถแบ่งออกได้เป็นระดับมหัพภาค (macro level) ระดับกลาง (meso level) และระดับจุลภาค (micro level) ตามที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นว่าระดับของการวางแผนภาษาขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่ออกนโยบายหรือกำหนดแนวทางในการวางแผนภาษาเป็นผู้ที่มีอำนาจในระดับใหญ่ของสังคมหรือเป็นระดับที่เล็กลงมา ส่วนความตระหนักรู้เกี่ยวกับเป้าหมายของการวางแผนภาษานั้น หมายถึงความแตกต่างระหว่างการดำเนินการที่เป็นไปอย่างเปิดเผย (overt) และการดำเนินการที่เป็นไปอย่างแอบแฝง (covert)

ฟิชแมน (Fishman 2006) กล่าวว่า การวางแผนภาษาเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและการแก้ปัญหาล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ต้องพึ่งพาภาษาทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนในภาษา นอกจากนี้ ฟิชแมนยังกล่าวว่าลักษณะหนึ่งที่พบในการวางแผนภาษาในหลายวัฒนธรรม คือการเน้นไปที่ภาษาที่เป็นทางการและภาษาเขียนเป็นหลัก ทั้งนี้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในภาษาพูดที่เกิดจากการวางแผนภาษานั้นเป็นผลมาจากการบันทึกภาษาพูดที่เป็นทางการให้อยู่ในรูปภาษาเขียนที่เป็นทางการ และภาษาเขียนสามารถถูกควบคุมได้มากกว่า เพราะเป็นการกระทำที่เกิดจากความตั้งใจและสามารถย้อนกลับไปได้ด้วยตนเอง

เป็นที่สังเกตได้ว่ามโนทัศน์เรื่องการวางแผนภาษามีความหมายครอบคลุมกิจกรรมหลายด้าน จึงทำให้นักวิจัยเรื่องนี้ใช้คำศัพท์ที่หลากหลาย มีบางคำที่ใช้แทนคำว่า language planning เช่น language cultivation (การทำนุบำรุงภาษา), language engineering (วิศวกรรมภาษา), language development (การพัฒนาภาษา), language reform (การปฏิรูปภาษา) บางคำก็หมายถึงกิจกรรมหรือการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของ การวางแผนภาษา เช่น language determination (การกำหนดภาษา), language standardization (การทำให้เป็นภาษามาตรฐาน), language modernization (การปรับภาษาให้ทันสมัย หรือการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา), language movement (การเคลื่อนไหวทางภาษา), language politics (การเมืองภาษา), language revival (การฟื้นฟูภาษา), language treatment (การแก้ปัญหาภาษา) ในโครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า การวางแผนภาษา เป็นหลัก แต่ในบางกรณีก็อาจเลือกใช้คำอื่นให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการเน้น

สรุปแนวคิดหลักของการวางแผนภาษา คือ ต้องจัดการกับภาษา 2 ด้าน ด้านที่หนึ่งคือตำแหน่งหน้าที่ของตัวภาษา ซึ่งนักวิจัยนิยมใช้คำว่า “สถานภาพ” และเรียกการวางแผนด้านนี้ว่า “การวางแผนด้านสถานภาพ” (status planning) อีกด้านคือเนื้อหาของภาษา เช่น ระบบเสียง ไวยากรณ์ คำศัพท์ และเรียกการ

วางแผนภาษาด้านนี้ว่า “การวางแผนด้านเนื้อหา” (corpus planning) การแบ่งการวางแผนภาษาเป็นสองมิติ เช่นนี้เป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้บุกเบิกและเชี่ยวชาญเรื่องนโยบายภาษาและการวางแผนภาษา ซึ่งถึงแม้ว่าจะใช้คำศัพท์เฉพาะเรียกต่างกัน แต่ความหมายก็ไปในทางเดียวกัน เช่น มิติที่หนึ่ง นิวสตูปนี (Neustupny 1983) เรียกว่า แนวนโยบาย (policy approach) เจอร์นุดด์ (Jernudd 1973) เรียกว่า การกำหนดภาษา (language determination) และฟิชแมน (Fishman 1974) เรียกว่า การวางแผนด้านสถานภาพ (status planning) ส่วนมิติที่สองซึ่งว่าด้วยการจัดการกับเนื้อหาของภาษา บุคคลทั้ง 3 คนใช้คำว่า แนวการทํานุบำรุงภาษา (cultivation approach) การพัฒนาภาษา (language development) การวางแผนด้านเนื้อหา (corpus planning) ตามลำดับ คำที่พบว่าใช้มากที่สุดในงานวิจัยด้านนี้ ได้แก่ คำของฟิชแมน คือ การวางแผนด้านสถานภาพ และการวางแผนด้านเนื้อหา ซึ่งฟิชแมนยังได้ขยายความต่อว่า ในการวางแผนทั้งสองมิตินี้ จะต้องเป็นไปตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคัดเลือก (selection) เช่น การคัดเลือกภาษาใดภาษาหนึ่งเพื่อทำให้เป็นภาษามาตรฐาน 2) การจัดประมวล (codification) ได้แก่ การสร้างหลักเกณฑ์ออกมาในรูปพจนานุกรมและตำราไวยากรณ์ 3) การขยาย (elaboration) หมายถึงการเพิ่มแฉกเพื่อให้การวางแผนครอบคลุมหน้าที่ของภาษามากขึ้น 4) การยอมรับ (acceptance) ได้แก่ การทำให้สังคมยอมรับกฎเกณฑ์ หรือรูปแบบใหม่ๆ ที่สร้างขึ้น เพื่อให้ภาษาเปลี่ยนไปตามที่ต้องการ

ชาร์ลส์ เฟอร์กูสัน (Ferguson 1968) ขยายแนวคิดการวางแผนด้านเนื้อหา ซึ่งเขาใช้คำว่า **การพัฒนาภาษา** (language development) โดยแบ่งขั้นตอนการวางแผนด้านนี้ออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดทำตัวอักษร (graphization) การทำให้เป็นภาษามาตรฐาน (language standardization) และการปรับภาษาให้ทันสมัยหรือการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา (language modernization) มโนทัศน์เหล่านี้เป็นที่ยอมรับและใช้อย่างกว้างขวางจนถึงปัจจุบัน ผลงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาที่จะกล่าวถึงในที่นี้จะจำกัดอยู่เฉพาะที่เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งเอกสารที่ตีพิมพ์ในวารสารและอ้างอิงได้พบที่เกี่ยวกับประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีนโยบายภาษาชัดเจน บทความเรื่อง “One land, one nation, one language” (Paauw 2009) แสดงให้เห็นชัดเจนว่าประเทศอินโดนีเซียเริ่มนโยบายส่งเสริมการใช้ภาษาอินโดนีเซียแทนภาษาตะวันตกมาเป็นเวลา 87 ปีแล้ว โดยในค.ศ. 1928 มีการขนานนามภาษามาเลย์ที่วางแผนให้ใช้เป็นภาษาประจำชาติว่า Bahasa Indonesia และให้เยาวชนกล่าวคำปฏิญาณ (Youth Pledge/ Sumpah Pemuda)ว่าจะใช้ภาษาอินโดนีเซีย

สิบปีต่อมา คือในปีค.ศ. 1938 รัฐสภาของอินโดนีเซียอนุมัติให้มีการวางแผนภาษาอย่างเป็นทางการได้ และในปีที่ได้เอกราช (ค.ศ. 1945) อินโดนีเซียก็ประกาศให้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาเดียวเท่านั้นที่เป็นภาษาประจำชาติ มีการวางแผนเพื่อให้ใช้ภาษาอินโดนีเซียในแวดวงต่างๆ โดยตั้งสถาบันภาษาและวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ แต่การใช้ภาษาอินโดนีเซียในแวดวงการศึกษาและวรรณกรรมมีปัญหามากเนื่องจากไม่มีคำศัพท์วิชาการภาษาอินโดนีเซียที่จะใช้ในตำราเรียน โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษานอกจากนั้นในวรรณกรรมและสื่อต่างๆ ผู้คนก็ยังติดอยู่กับการใช้ภาษาอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซีย

ประสบความสำเร็จมากในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติด้วยภาษาอินโดนีเซีย กล่าวคือ ถึงแม้จะมีภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก แต่ทุกคนก็สามารถใช้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษากลางเพื่อสื่อสารกันได้ทั่วประเทศ

ในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน ภาษาอินโดนีเซียก็ได้เข้าแทนที่ภาษาอังกฤษในแวดวงสำคัญต่างๆ ได้มากกว่าในประเทศเพื่อนบ้านที่มีประวัติความเป็นมาคล้ายกันคือประเทศมาเลเซียและประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ยังต้องพึ่งภาษาอังกฤษอยู่มาก ทั้งๆ ที่มีภาษาประจำชาติเหมือนกัน ท้ายที่สุด พาว (Paauw 2009) สรุปว่าในยุคปัจจุบันอินโดนีเซียอาจต้องผจญกับอิทธิพลของภาษาอังกฤษอีกครั้งหนึ่งในฐานะภาษาของโลกซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยสนใจและตั้งเป็นคำถามวิจัยในโครงการนี้

การวางแผนภาษาของประเทศฟิลิปปินส์ก็มีความซับซ้อนและน่าสนใจ ตามเนื้อหาที่รายงานอย่างละเอียดชัดเจนในบทความของแอนดรูว์ กอนซาเลซ (Gonzalez 1998) ฟิลิปปินส์เริ่มกระบวนการสร้างภาษาประจำชาติ โดยมีการจัดตั้ง “สถาบันภาษาแห่งชาติ” ขึ้นในค.ศ. 1937 หลังจากได้รับอิสรภาพจากสหรัฐอเมริกาแล้ว เริ่มมีการสอนวิชาบางวิชาด้วยภาษาประจำชาติ ซึ่งได้แก่ ภาษาตากาล็อก (Tagalog) ต่อมาใน ค.ศ. 1959 มีการประกาศเปลี่ยนชื่อภาษาประจำชาติเป็น ปิลิปีโน (Pilipino) และใน ค.ศ. 1973 รัฐธรรมนูญกำหนดให้เรียกว่า ฟิลิปีโน (Filipino) ซึ่งเน้นย้ำอีกครั้งในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1987 การมีภาษาประจำชาติทำให้คนฟิลิปปินส์สามารถสื่อสารกันได้โดยไม่ต้องพึ่งภาษาอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าภาษาฟิลิปีโนใช้ในแวดวงบันเทิงและการสื่อสารระดับชาวบ้าน ส่วนในแวดวงความรู้ โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์ การเมืองการปกครอง และธุรกิจ ภาษาอังกฤษก็ยังครองพื้นที่อยู่ จากจุดนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจว่ายิ่งในยุคปัจจุบันประเทศฟิลิปปินส์จะสามารถยึดพื้นที่จากภาษาอังกฤษให้ภาษาประจำชาติเข้าไปแทนได้มากน้อยเพียงใด หรืออาจเป็นไปตามข้อเสนอในบทความของดุมานิก, เดวิด และซีมาโก (Dumanig, David and Symaco 2012) ซึ่งวิเคราะห์ให้เห็นว่า นโยบายภาษาที่เน้นการใช้ภาษาประจำชาตินั้นขัดแย้งกับความเป็นจริงในโลกปัจจุบันที่ต้องการความรู้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษในแวดวงสำคัญ จึงเสนอแนะให้ประเทศฟิลิปปินส์และมาเลเซียพิจารณานโยบายภาษาเสียใหม่ โดยให้เน้นภาษาประจำชาติเพื่อความสามัคคีของคนในชาติ และเน้นภาษาอังกฤษเพื่อโลกาภิวัตน์

ลิวและริกส์ (Liu and Ricks 2012) กล่าวถึงการวางแผนภาษาในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ว่าในประเทศมาเลเซียการวางแผนภาษานั้นความเป็นหนึ่ง และประกอบกับภาษามาเลย์ก็มีอำนาจเหนือภาษาของกลุ่มอื่นๆ จึงประสบความสำเร็จในการประกาศให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ แต่ภาษาอังกฤษก็ยังคงเป็นภาษาราชการควบคู่ไปด้วย ส่วนประเทศสิงคโปร์ ลิวและริกส์แสดงประวัติศาสตร์ทางการเมืองให้เห็นว่าการที่ผู้นำเป็นชาวจีนและกลุ่มคนจีนมีอิทธิพลมากที่สุด ภาษาแมนดารินจึงถูกประกาศให้เป็นหนึ่งในภาษาราชการควบคู่กับภาษามาเลย์ อังกฤษ และทมิฬ การที่ให้ทั้ง 4 ภาษาเป็นภาษาราชการนั้นเป็นเพราะสิงคโปร์ต้องการเน้นภาวะหลายภาษาในประเทศ อย่างไรก็ตามภาษาประจำชาติมีภาษาเดียวคือภาษามาเลย์

บทความของชว (Chua 2010) ตอกย้ำภาวะหลายภาษาในประเทศสิงคโปร์ ด้วยการศึกษาประเด็นนโยบาย “Speak Mandarin Campaign” ซึ่งทำให้ประชากรในสิงคโปร์มีภาวะหลายภาษาเพิ่มขึ้น เช่น

แทนที่จะพูดแต่ภาษาจีนอย่างอื่น (เช่น กวางตุ้ง) เฉพาะในบ้าน และนอกบ้านใช้แต่ภาษาอังกฤษ ก็จะเพิ่มภาษาแมนดารินขึ้นทำให้เป็นผู้พูดสามภาษา หรือถ้ารู้ภาษามาเลย์และอังกฤษ ก็จะเรียนแมนดารินเพิ่มเป็นภาษาที่สาม แสดงว่าสังคมโปรเน้นภาวะหลายภาษาที่เท่าเทียมกัน

ในทำนองเดียวกันกับประเทศมาเลเซีย ประเทศ**บรูไน**ตามบทความของ Martin & Poedjosoedarmo (1996) ก็มีการประกาศให้ภาษาหนึ่งภาษาเป็นภาษาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1959 ได้แก่ภาษามาเลย์มาตรฐาน

ส่วน**ประเทศไทย** การวางแผนภาษาไม่เป็นประเด็นปัญหาสำหรับนักภาษาศาสตร์สังคมมากนัก ผลงานที่ศึกษาเรื่องนี้อย่างลึกซึ้งซึ่งแทบไม่มี เพราะไม่มีเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้สถานการณ์ภาษาเปลี่ยนอย่างแรง เกิดในประเทศเช่นการตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศตะวันตก งานวิจัยที่แสดงพัฒนาการของภาษาไทย รวมถึงการวางแผนภาษาอย่างค่อยเป็นค่อยไป แสดงไว้ในงานของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2540) สรุปได้ว่าไม่มีการวางแผนด้านสถานภาพ เพราะภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติมาช้านานโดยไม่ขาดตอน การวางแผนจึงเป็นด้านเนื้อหาภาษา ได้แก่ การสร้างตัวอักษร สมัยสุโขทัย การสร้างตำราไวยากรณ์ (จินตามณี) สมัยอยุธยา การจัดทำพจนานุกรม สมัยรัตนโกสินทร์ และการปรับภาษาให้ทันสมัย

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน หน่วยงานสำคัญของการวางแผนภาษาของประเทศไทย ได้แก่ ราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น ราชบัณฑิตยสภา ซึ่งทำให้ภาษาประจำชาติแข็งแกร่งและทำให้ประเทศมีภาวะหนึ่งภาษาสูงมากเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเด็นนี้น่าสนใจเช่นเดียวกันว่าในสถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในสภาพเสมือนถูกบังคับให้ต้องรู้ภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น คนไทยจะจัดการเรื่องนี้อย่างไร จะรับภาษาใหม่โดยทิ้งภาษาเดิม หรือเรียนรู้ที่จะเป็นผู้พูดสองภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ นี่ก็เป็นคำถามวิจัยของโครงการนี้เช่นกัน

ผลงานเรื่องการวางแผนภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากที่กล่าวข้างต้น ก็มีที่เน้นการอนุรักษ์ภาษาชนกลุ่มน้อยเช่น Cincotta-Segi (2011) ที่ศึกษานโยบายภาษาในประเทศลาว พบว่าภาษาลาวมาตรฐานทำให้ภาษาท้องถิ่นใช้น้อยลง ในการศึกษาจึงเรียกร้องให้เน้นภาษาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ และนอกจากนี้ก็มีผลงานวิจัยจำนวนมากที่กล่าวถึงการวางแผนภาษาในการศึกษา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษ ซึ่งจะนำไปกล่าวไว้ในหัวข้อที่ 5 ว่าด้วยอิทธิพลของภาษาอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.4 การรับอิทธิพลตะวันตกและการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา (language westernization and modernization)

การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา (language modernization) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดขึ้น เนื่องจากสังคมตั้งใจที่จะปรับปรุงหรือดัดแปลงภาษาที่ใช้อยู่ในสังคมให้ทันสมัยหรือเหมาะกับยุคสมัย เช่น การยืมศัพท์หรือการบัญญัติศัพท์เพื่อใช้ในวงวิชาการ (ราชบัณฑิตยสถาน 2553) นอกจากนี้ดีโซซ่า (D'souza 1986) มองว่าการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาเป็นกระบวนการหนึ่งสำหรับรับมือกับสถานการณ์ใหม่ทางภาษาที่เกิดขึ้น ด้วยการพัฒนาคำศัพท์ที่จำเป็นในแวดวงต่างๆ เช่น ศาสตร์ การวารสาร การ

กระจายเสียง การศึกษา และการวิจัย เป็นต้น การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาส่งผลให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะคำศัพท์ได้รับผลกระทบเกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด

นอกจากนี้ เว็บสเตอร์ (Webster 1978 อ้างใน D'souza 1986) ให้ความหมายของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ว่า โดยทั่วไปหมายถึงการทำให้เป็นสมัยใหม่ หรือการทำให้สอดคล้องไปกับการใช้ภาษาในปัจจุบัน ประกอบกับไวเนอร์ (Weiner 1966 อ้างใน D'souza 1986) มองว่าการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ยังมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม สังคม ศาสนา เทคโนโลยี อีกด้วย กล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาเป็นการพัฒนาภาษาให้ดีขึ้นหรือทันสมัยมากขึ้น ดังที่ อลิสซาห์บานา (Alisjahbana 1976) กล่าวว่า การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาไม่ได้หมายถึงสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากการทำให้เกิดความทันสมัยนั่นเอง

ตามแนวคิดของเฟอร์กูสัน (Ferguson 1968) การปรับภาษาให้ทันสมัยสามารถทำได้ด้วยการพัฒนาภาษาใน 2 แง่มุม ได้แก่ 1) การเพิ่มคลังศัพท์ในภาษาด้วยการพัฒนาระบบคลังศัพท์ให้ดีขึ้น และ 2) การพัฒนาวจนลีลาให้เกิดวจนลีลาแบบใหม่ในภาษา ในขณะที่ ชานมูกัม (Shanmugam 1975) มองว่าการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษานั้นต้องพัฒนาภาษาใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การยืมศัพท์ (loan word) 2) การยืมแบบแปลง (loan shift) และ 3) การทำให้ภาษาบริสุทธิ์ (purification) จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนภาษาเป็นภาษาสมัยใหม่ส่งผลโดยตรงต่อคำศัพท์ในภาษา

อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัยใหม่มักเกิดจากการรับอิทธิพลตะวันตก (westernization) ทั้งในแง่ของการเป็นอาณานิคมและการรับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจากตะวันตก อลิสซาห์บานา (Alisjahbana 1976) มองว่าความทันสมัยมักเกิดขึ้นหลังจากที่ชาวตะวันตก โดยเฉพาะแถบยุโรปได้เข้ามาในแถบเอเชียหรือแอฟริกา อัล-อิสซา (Al-Issa 2007) มองว่าภาษาตะวันตก ดังเช่นภาษาอังกฤษ เป็นเครื่องมือของการประสบความสำเร็จ จนทำให้คำว่า การรับอิทธิพลตะวันตกแฝงความหมายของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่อยู่ด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่และการรับอิทธิพลตะวันตกเป็นสิ่งที่เกิดควบคู่กันไปในสังคม ความคิดและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยมักมาพร้อมกับความเป็นตะวันตกเสมอ อลิสซาห์บานาจึงกล่าวว่าตะวันตกคือความทันสมัยนั่นเอง

ฟิชแมน (Fishman 1973) กล่าวว่า การเลือกใช้คำระหว่าง **westernization** กับ **modernization** ขึ้นอยู่กับว่าให้ความสำคัญกับความมีศักดิ์ศรีของภาษาหรือไม่ หากเป็นการปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัยใหม่ และเกี่ยวข้องกับความมีศักดิ์ศรีของภาษาตะวันตกก็ควรใช้คำว่า westernization มากกว่า modernization ที่หมายถึงการปรับให้ทันสมัยเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ภาษาทันสมัยขึ้นก็ย่อมส่งผลให้สังคมก็ทันสมัยขึ้นไปด้วย ดังนั้นกล่าวได้ว่าการรับอิทธิพลตะวันตก หรือ westernization เป็นกระบวนการที่สังคมหนึ่งปรับเปลี่ยนให้เป็นอย่างตะวันตก ทั้งในแง่ของภาษา ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในสังคม ทั้งนี้ ประเทศส่วนใหญ่ที่มีการปรับภาษาให้ทันสมัยมักเป็นประเทศที่เป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตก เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน ตุรกี เป็นต้น

การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา สามารถทำได้หลายวิธีด้วยการพัฒนาภาษาในหลายแง่มุม แนวคิดของเฟอร์กูสัน (Ferguson 1968) มองการปรับเปลี่ยนภาษาเป็นสมัยใหม่ เป็นเรื่องของการพัฒนา

ภาษา และเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ทางสังคมกับทัศนคติต่อภาษา การพัฒนาภาษาของเฟอร์กูสันสามารถทำได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำตัวอักษร (graphization) 2) การทำให้เป็นภาษามาตรฐาน (standardization) และ 3) การปรับภาษาให้ทันสมัย (modernization)

นอกจากนี้ ฟิชแมน (Fishman 1973) อธิบายผลของการวางแผนภาษา จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ โดยการวางแผนภาษา ดังกล่าวแล้วข้างต้น จำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเลือกภาษา (selection) 2) การจัดประมวล (codification) 3) การขยาย (elaboration) และ 4) การทำนุบำรุงภาษา (cultivation) หลังจากการวางแผนภาษาทุกขั้นตอนจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาภาษา (development) 2) การปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ (modernization) และ 3) การรับอิทธิพลตะวันตก (westernization) จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่เป็นผลจากกระบวนการวางแผนภาษานั้นเอง ดีโซซ่า (D'souza 1986) อธิบายว่าผลของการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางภาษา เช่น การสร้างภาษามาตรฐาน การกลืนของภาษาถิ่นใกล้เคียง การทำลายพื้นที่ภาษา การเกิดวันจันลีลาและทำเนียบภาษาแบบใหม่ การขยายของคำศัพท์ การปรับตัวเขียน การปรับไวยากรณ์แบบใหม่ และการเพิ่มระบบเสียงในภาษา

งานวิจัยในอดีตเรื่องการรับอิทธิพลตะวันตกและการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลตะวันตกมีความสำคัญที่จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ ทั้งการล่าอาณานิคม การได้รับเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ย่อมส่งผลให้ภาษาต้องมีการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่มากขึ้น ดังเช่นภาษาชาวที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก โดยรับแนวคิดเสรีนิยมแบบตะวันตกเข้ามาจนทำให้ระบบภาษาชนชั้นเปลี่ยนไป เออร์ริงตัน (Errington 1986) กล่าวว่าคนรุ่นใหม่ได้ปรับการใช้ภาษาให้ทันสมัยมากขึ้น จากที่จำแนกเป็นภาษาของชนชั้นสูงหรือชนชั้นกลาง ก็เปลี่ยนเป็นเพียงวันจันลีลาหรือทำเนียบภาษาแบบทางการหรือแบบกันเอง เป็นต้น

ดีโซซ่า (D'souza 1986) ศึกษาการปรับภาษาให้เป็นสมัยใหม่ในภาษาของประเทศอินเดียทั้งหมด 6 ภาษา ได้แก่ ภาษาเบงกอลี ภาษาฮินดี ภาษามารตี ภาษาทมิฬ และภาษาเตลูกู ซึ่งเป็นภาษาในตระกูลอินโดอารยันและดราวิเดียน ดีโซซ่ากล่าวว่าสังคมให้ความสำคัญกับภาษาใดก็จะปรับภาษานั้นให้เป็นสมัยใหม่ งานวิจัยของดีโซซ่าเน้นเรื่องของการขยายคำศัพท์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดซึ่งเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ ภาษาทั้ง 6 ภาษาของอินเดียมีการปรับเปลี่ยนในรูปแบบที่คล้ายกัน มีการยืมศัพท์จากภาษาสันสกฤตและภาษาอังกฤษ การยืมแบบแปล การสร้างศัพท์ใหม่ และการแทนที่คำยืมภาษาต่างประเทศด้วยเดิมด้วยคำดั้งเดิม เป็นต้น ส่วน ชานมูกัม (Shanmugam 1975) ศึกษาการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาทมิฬโดยเฉพาะ พบว่าภาษาทมิฬได้รับอิทธิพลจากตะวันตกและมีการพัฒนาทั้งในแง่การจัดประมวล (codification) และการขยาย (elaboration) ส่งผลให้มีคลังศัพท์มากขึ้น โดยคำยืมในภาษาทมิฬส่วนมากเป็นการยืมแบบสร้างใหม่ (loan creation) ด้วยการใช้ภาษาทมิฬมาแทนมโนทัศน์ของสิ่งใหม่ เช่น /smoke-cart/ 'รถไฟ'

นอกจากนี้ ยังมีการปรับตัวอักษรใหม่เพื่อให้เหมาะแก่การพิมพ์ ประกอบกับใช้สัญลักษณ์ใหม่และเพิ่มระบบเสียงใหม่ในภาษาเพื่อปรับให้เข้ากับภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาทางตะวันตก อีกทั้งยังปรับเปลี่ยนรูปแบบการเขียนให้ทันสมัย ด้วยการลดความยาวของประโยคลงจาก 1 ประโยคมี 10-15 บรรทัด เหลือเพียง 2-3 บรรทัดเท่านั้น นอกจากการปรับภาษาให้ทันสมัยแล้วยังพยายามทำให้ภาษาทมิฬมีความบริสุทธิ์ ด้วยการนำคำท้องถิ่นหรือคำดั้งเดิมในภาษาทมิฬมาใช้แทนภาษาต่างประเทศอีกด้วย ชานมูกัม (Shanmugam 1975) สรุปว่าการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาทมิฬ ครอบคลุมทั้ง 3 ขั้นตอน คือ การพัฒนารูปเขียน การทำให้เป็นภาษามาตรฐาน และการปรับภาษาให้ทันสมัย

เอล-โมโลดี (El-Mouloudi 1986) ศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนคลังศัพท์ในภาษาอารบิกให้ทันสมัย (lexical modernization) เอล-โมโลดี พบว่าการปรับเปลี่ยนคำศัพท์ให้ทันสมัย ล้วนเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การขยายคลังศัพท์ (lexical expansion) ในภาษาอารบิกมักใช้วิธีการผสมคำเป็นศัพท์ใหม่ และการยืมคำโดยตรงด้วยการแปล ทั้งนี้ การสร้างคำเรียกใหม่ในภาษาอารบิก เป็นเรื่องสำคัญลำดับต้นของการวางแผนภาษาอารบิก สำหรับการปรับเปลี่ยนรูปภาษา หรือระบบเขียน จะเป็นเรื่องรองลงมา

ภาษาตุรกีก็มีการปรับภาษาให้ทันสมัย จากการศึกษาของเพอร์รี่ (Perry 1985) พบว่าภาษาตุรกีมีการปรับระบบเขียนให้กลายเป็นตัวอักษรโรมันในปีค.ศ. 1932 โดยบุคคลสำคัญที่ริเริ่มแนวคิดการปรับภาษาให้ทันสมัยคือ เซมิล เมอริค (Cemil Meric) ซึ่งเขียนหนังสือถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับภาษาตุรกีสมัยใหม่ด้วยการปรับรูปแบบการเขียนและไวยากรณ์ หลังจากปรับรูปแบบตัวอักษรเรียบร้อยแล้ว ก็มีการปรับระบบคำศัพท์ให้เป็นสมัยใหม่ โดยเน้นความบริสุทธิ์ของภาษา (purism) ด้วยการเลือกใช้ภาษาตุรกี รากศัพท์ตุรกี หรือภาษาท้องถิ่นของตุรกีให้มากที่สุด เพื่อสร้างศัพท์ใหม่แทนการใช้ภาษาต่างประเทศ และพยายามลบคำที่เป็นภาษาต่างประเทศออกไปจากภาษา แต่ดีโซซ่า (D'souza 1986) พบว่าภาษาตุรกีมีการยืมคำจากภาษาตะวันตก ได้แก่ ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเฉพาะในขอบเขตที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ ในงานวิจัยของ Özlem Berk Albachten (2013) ก็พบว่าภาษาตุรกีมีการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ด้วยการแปลภายในภาษา เนื่องจากวรรณกรรมภาษาตุรกีบางส่วนเป็นภาษาตุรกีโบราณซึ่งคนรุ่นหลังไม่เข้าใจ จึงเกิดการปรับให้ทันสมัยด้วยการแปลภายในภาษา จากภาษาตุรกีโบราณ ที่มีระบบเขียนแบบภาษาอารบิกมาเป็นระบบใหม่ที่ปรับรูปแบบการเขียนเป็นตัวอักษรโรมัน

จากบทความของเพอร์รี่ (Perry 1985) ภาษาเปอร์เซียที่พูดในประเทศอิหร่านมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ด้วยการสร้างคำศัพท์ใหม่ในภาษาในด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์มากกว่า 3,000 คำ และมีการฝึกภาษาสำหรับครูในวิทยาลัยเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังพยายามเลี่ยงไม่ใช้คำยืมจากภาษาอารบิก อีกทั้งมีการแปล และจัดทำพจนานุกรมอีกด้วย

แอนดริจิวสกี (Andrzejewski 2011) พบว่ากระบวนการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาโซมาลีเริ่มต้นใน ค.ศ. 1940 เหตุผลหลักของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาโซมาลีคือการขาดคำศัพท์ของมโนทัศน์ใหม่ที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากกลุ่มคนในแวดวงวิทยุกระจายเสียงสร้างคำใหม่ขึ้นมา แล้วก็สอนผู้ฟังในบริบทที่เหมาะสม จากนั้นจึงเกิดระบบการเขียนขึ้นใน ค.ศ. 1972 เริ่มมีการตีพิมพ์สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ แต่ไม่พบ

ปัญหาความสับสนหรือไม่เข้าใจเกี่ยวกับศัพท์สมัยใหม่ที่สร้างขึ้นเลย เนื่องจากชาวโซมาเลียเรียนรู้คำศัพท์ใหม่จากวิทยุมาเป็นเวลานานแล้ว จากนั้นก็พัฒนาภาษาจนใช้ในการเรียนการสอน จัดทำหนังสือเรียน บัญญัติศัพท์ใหม่ ส่งผลให้ภาษาโซมาลีย่อยๆ เข้ามาแทนที่ภาษาต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าภาษาโซมาลีประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการปรับให้ทันสมัยจนกลายเป็นภาษาประจำชาติ

ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น และภาษาเกาหลี ก็มีการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ หวัง (Wang 2010) มองว่าการยืมศัพท์เป็นการปรับภาษาให้ทันสมัยวิธีหนึ่ง โดยภาษาจีนได้รับทั้งอิทธิพลตะวันตกและอิทธิพลจากภาษาญี่ปุ่น จะเห็นได้จากในอดีต ซึ่งมีการแปลภาษาจากภาษาตะวันตกเป็นภาษาจีนจำนวนมาก ประกอบกับมีคำยืมจากภาษาญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากในสมัยนั้น ชาวจีนนิยมส่งนักเรียนไปศึกษาต่อที่ประเทศญี่ปุ่น เมื่อกลับมาจึงนำศัพท์ญี่ปุ่นกลับมาด้วย และใช้เป็นคำยืมอย่างแพร่หลายตามสายงานที่ตนเองทำงาน จึงส่งผลให้มีคำยืมภาษาญี่ปุ่นในภาษาจีน นอกจากนี้ ภาษาจีนยังมีการปรับรูปแบบการเขียนให้ทันสมัยจากการเขียนแบบภาษาจีนโบราณกลายเป็นภาษาจีนสมัยใหม่อีกด้วย

นิวสตูปนี (Neustupny 1974) ศึกษาการปรับเป็นสมัยใหม่ของภาษาญี่ปุ่น พบว่าในสมัยแรกประเทศญี่ปุ่นจะคำนึงเรื่องการสร้างภาษาประจำชาติเป็นหลัก มีการพัฒนาระบบคำศัพท์ ปรับระบบการเขียนด้วยการใช้ตัวจีนแต่ออกเสียงแบบญี่ปุ่น ปรับระบบไวยากรณ์และวจนลีลา หลังจากการสร้างภาษาประจำชาติสำเร็จลุล่วงแล้ว ประเทศญี่ปุ่นก็คำนึงถึงการทำนุบำรุงภาษา เนื่องจากภาษาญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลตะวันตกมาก โดยมีภาษาต่างประเทศเข้ามาในภาษาญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการยืมศัพท์ที่มากเกินไป การแทนที่คำภาษาต่างประเทศด้วยคำดั้งเดิมของภาษาญี่ปุ่นบางคำก็หายไป ดังนั้น นิวสตูปนีมองว่าการปรับภาษาเป็นสมัยใหม่ยังมีปัญหาเรื่องการยืมศัพท์ แต่ในปัจจุบันภาษาญี่ปุ่นก็สามารถแก้ปัญหาได้ จะเห็นได้จากงานวิจัยของ ดีโซซา (D'souza 1986) ที่พบว่าภาษาญี่ปุ่นมีการปรับให้ทันสมัยด้วยการแปลคำภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาญี่ปุ่นจำนวนมาก อีกทั้งมีการแปลภาษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จึงประสบความสำเร็จโดยไม่ต้องพึ่งภาษาตะวันตกดังเช่นภาษาอังกฤษ เนื่องจากมีการแปลความรู้เป็นภาษาญี่ปุ่นเกือบทั้งหมด

สำหรับการปรับเปลี่ยนภาษาเป็นสมัยใหม่ของภาษาเกาหลีนั้น เกาหลีได้รับอิทธิพลโดยตรงจากตะวันตก คิง (King 2004) กล่าวว่าภาษาเกาหลีได้รับอิทธิพลตะวันตกจากมิชชันนารีนิกายโปรเทสแตนต์ที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนา ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเขียนและการสะกดคำใหม่ และมีการก่อตั้งสถาบันวิจัยอักษรแห่งชาติ จากนั้น ลี (Lee 2016) พบว่าประเทศเกาหลีมีการปรับรูปแบบการศึกษาใหม่โดยให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาษาเกาหลีก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาญี่ปุ่นด้วย ไฮน์ริช (Heinrich 2013) กล่าวว่า ในช่วงที่เกาหลีเป็นเมืองขึ้นของประเทศญี่ปุ่น ภาษาญี่ปุ่นได้เข้ามามีบทบาทมากจนส่งผลให้การปรับภาษาให้ทันสมัยหยุดชะงักไปในช่วงนั้น เนื่องจากญี่ปุ่นบังคับให้ใช้เพียงภาษาญี่ปุ่นในการเรียนการสอนและการสื่อสาร

ในประเทศกลุ่มอาเซียน ก็พบการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ อลิสซาห์บานา (Alisjahbana 1976) อธิบายว่าทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก ได้แก่ อังกฤษและดัตช์ตามลำดับ หลังจากได้รับเอกราช จึงต้องมีการปรับตัว ทั้งทางสังคมและ

วัฒนธรรม เนื่องจากได้รับอิทธิพลตะวันตกอย่างมากทั้งในด้านแนวคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเศรษฐศาสตร์ ประกอบกับมีความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่เพื่อรองรับอิทธิพลตะวันตกเหล่านี้

การปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ในประเทศอินโดนีเซีย เริ่มจากการก่อตั้งสถาบันภาษาแห่งชาติ (Lembaga Bahasa Nasional) ขึ้น ซึ่งดีโซซ่า (D'souza 1986) กล่าวว่าภาษาอินโดนีเซียมีการสร้างศัพท์ใหม่ประมาณ 400,000 คำเพื่อปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ กระบวนการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ของอินโดนีเซีย มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบัญญัติศัพท์ โดยการบัญญัติศัพท์ที่มีความสำคัญมากในการปรับเปลี่ยนภาษาเป็นสมัยใหม่ของอินโดนีเซีย 2) การยืมศัพท์ 3) การผสมคำ และ 4) การจัดความหมายของคำใหม่ คำส่วนใหญ่เป็นภาษามาเลย์ดั้งเดิม แต่เปลี่ยนความหมาย หรือมีโนทัศน์ใหม่ ทั้งนี้การสร้างศัพท์ใหม่นั้น จะเลือกคำจากภาษาท้องถิ่นของอินโดนีเซียมาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือภาษาสันสกฤต ภาษาชวา และภาษาอารบิก แต่เลือกภาษาอังกฤษเป็นลำดับสุดท้าย การเลือกตามลำดับนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาตินิยมของชาวอินโดนีเซีย นอกจากนี้ ดีโซซ่า (D'souza 1986) กล่าวว่ากระบวนการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาฟิลิปปินส์หรือฟิลิโน ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาอินโดนีเซียเช่นกันที่เลือกใช้ศัพท์ท้องถิ่นของตนเองก่อนเป็นลำดับแรก ถัดมาจากภาษาฟิลิปปินส์ คือภาษาสเปน และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ เอนริเกซ (Enriquez 1981) กล่าวว่าการสร้างคำในภาษาฟิลิปปินส์จะใช้นิทัศน์เป็นเกณฑ์ หากเป็นนิทัศน์ที่มีถิ่นกำเนิดในฟิลิปปินส์จะเลือกใช้คำภาษาท้องถิ่น แต่ถ้าเป็นนิทัศน์ของต่างประเทศก็จะเลือกใช้คำภาษาต่างประเทศ

ประเทศมาเลเซียก็เช่นเดียวกันที่มีการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ ดังปรากฏในงานวิจัยของกิลล์ (Gill 2005) กล่าวว่า หลังจากได้รับเอกราชในค.ศ. 1957 รัฐบาลมาเลเซียก็ตั้งภาษามาเลย์หรือบาฮาซา มลายูเป็นภาษาประจำชาติ และกำหนดให้ใช้ในทุกแวดวงภาษา รัฐบาลให้การสนับสนุนเพื่อปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัย ควบคู่ไปกับการทำนุบำรุงภาษา ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างมาก มีการปรับปรุงรูปแบบการเขียนเป็นแบบโรมัน และมีการบัญญัติศัพท์ใหม่ ทั้งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบกับใช้ภาษาประจำชาติในระบบการศึกษา มีการจัดทำหนังสือเรียนเป็นภาษามาเลย์ และเริ่มมีการแปลภาษา

อย่างไรก็ตาม ความต้องการภาษาอังกฤษมีมากขึ้น จึงมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยนานาชาติในค.ศ. 2002 จากนั้นรัฐบาลประกาศนโยบายภาษาให้ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในทุกระดับการศึกษา เนื่องจากมองว่าภาษาอังกฤษเปรียบเป็นแหล่งองค์ความรู้ทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงเกิดปัญหาในรุ่นอายุที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาสื่อการสอน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางภาษา แม้ว่ารัฐบาลจะก่อตั้งสถาบันการแปลภาษาแห่งชาติ แต่ก็ผลิตผลงานการแปลได้น้อยมาก เมื่อเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ออกมาเป็นจำนวนมากในมาเลเซีย นอกจากนี้ คนรุ่นหลังเริ่มให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษมากกว่าภาษามาเลย์ โดยนิยมใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่าถ้าเปรียบเทียบระหว่างภาษามาเลย์และภาษาอินโดนีเซียแล้ว อลิสซาห์บานา (Alisjahbana 1976) พบว่าภาษาอินโดนีเซียมีการพัฒนาและเป็นภาษาสมัยใหม่มากกว่าภาษามาเลย์ เห็นได้ชัดจากภาษาดัตช์ที่มีอิทธิพลเป็น

อย่างมากต่อประเทศอินโดนีเซียในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แม้จะได้รับเอกราชแล้วก็ตาม แต่ภาษาอินโดนีเซียก็สามารถแข่งขันและชนะภาษาดัตช์ได้ด้วยการพัฒนาภาษาอินโดนีเซียให้ทันสมัยและใช้แทนภาษาดัตช์

อย่างไรก็ตาม กระบวนการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษาย่อมให้ผลดีและผลเสีย โดยผลกระทบของการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษานั้น ยกตัวอย่างเช่น การปรับเปลี่ยนภาษาเป็นสมัยใหม่ของบริตตานีทิมม์ (Timm 1973) พบว่า ภาษาบริตัน (Breton) ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองที่มีความสัมพันธ์กับภาษาอังกฤษ และพูดกันในบริตตานีนั้นถูกกลืนหายไปกลายเป็นภาษาฝรั่งเศส เนื่องจากการปรับภาษาให้ทันสมัยจึงเกิดการเปลี่ยนภาษา (language shift) ขึ้น เช่นเดียวกับประเทศจีน เมื่อมีการปรับภาษาเป็นสมัยใหม่ มีการเลือกภาษามาตรฐานเป็นภาษาจีนแมนดาริน หาน (Han 2013) พบว่าภาษาจีนท้องถิ่นอาจถูกกลืนหายไปเนื่องจากถูกบังคับให้ทันสมัยและอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนภาษาได้ในชุมชนนั้น จากการวิจัยของหานั้น แม้ว่าการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่จะมีความจำเป็น แต่ถ้ามีการกำหนดบทบาทของภาษาจีนท้องถิ่นควมคุมให้ใช้ภาษาจีนท้องถิ่นในการเรียนการสอน ก็จะสามารถทำนุบำรุงภาษาจีนท้องถิ่นไว้ได้

ดีโซซ่า (D'souza 1986) มองว่าทัศนคติก็สิ่งสำคัญต่อการเลือกภาษาว่าจะให้ภาษาใดปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ เช่น ในประเทศอินโดนีเซียมีแนวคิดชาตินิยมแรงก็เลยต่อต้านอิทธิพลตะวันตก จึงพัฒนาภาษาอินโดนีเซียให้ทันสมัย โคลุซซี (Coluzzi 2015) กล่าวว่าความเป็นสมัยใหม่หมายถึงภาษาที่มีศักดิ์ศรี ดังนั้นภาษาที่ถูกมองว่าเก่าก็อาจหายไปได้ ดังเช่นประเทศมาเลเซียที่เริ่มให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษมากกว่าภาษามลายู ภาษาอังกฤษแพร่หลายในหลายแวดวงภาษา อิทธิพลของภาษาอังกฤษนี้ ย่อมส่งผลถึงภาษาประจำชาติของมาเลเซียในอนาคตได้ โคลุซซีมองว่าการสนับสนุนภาษาดั้งเดิมหรือผลิตผลที่เป็นของพื้นเมืองจะช่วยชะลอการเปลี่ยนภาษาได้

2.5 อิทธิพลของภาษาอังกฤษ (English influence)

ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษาโลก (world language) คือเป็นตัวแทนของโลก ทำหน้าที่เป็นภาษากลาง (lingua franca) หรือภาษานานาชาติ (international language) ที่คนต่างภาษากันใช้เป็นสื่อกลางสื่อสารกันและเข้าใจกันได้ เดวิด คริสตัล (Crystal 2003) อธิบายว่าการที่ภาษาอังกฤษแผ่ขยายอิทธิพลไปแทบทุกพื้นที่ในโลก จึงมีคนเรียกภาษาอังกฤษว่า ภาษาใช้ทั่วโลก (global language) ซึ่งคริสตัลกล่าวว่าเป็นเพราะหลายปัจจัย ตั้งแต่เรื่องการเมือง วิชาการ การค้า ไปจนถึงเรื่องศิลปะและความบันเทิง

เมื่อผู้คนในประเทศต่างๆหันมาใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น ผลที่ตามมาอาจเป็นการตายของภาษาพื้นถิ่น ทำให้มีบางคน (เช่น Eckert et al. 2004) ขนานนามภาษาอังกฤษอีกอย่างหนึ่งว่า “ภาษาฆาตกร” (killer language)

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของภาษาอังกฤษในแง่มนัสนี้สะท้อนปัญหาเดียวกันที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั้งในยุโรปและเอเชีย สำหรับในยุโรป ลาโทมาและนูลิจาร์วี (Latomaa and Nuolijärvi 2002) กล่าวว่าปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศฟินแลนด์ใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้นในแวดวงการศึกษา สื่อ และ

วิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจทำให้บทบาทของภาษาประจำชาติเปลี่ยนไป เทอบอร์ก (Terborg et al. 2006) พูดถึงประเทศอิตาลีว่าการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ทำให้อิตาลีใช้ภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสมากขึ้น

ส่วนในเอเชีย เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2014) กล่าวถึงอิทธิพลของภาษาที่ทำให้มีจำนวนวิชาภาษาอังกฤษเกิดมากขึ้นและมีสำเนียงต่างกันจนอาจฟังไม่เข้าใจกันระหว่างประเทศก็ได้ โคลุซซี (Coluzzi 2011) ยกประเด็นมาศึกษาว่าอิทธิพลของภาษาอังกฤษอาจนำความทันสมัยทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรมมาสู่ประเทศ ดังเห็นได้ในประเทศมาเลเซียและบรูไน ส่วนลิน (Lin 2013) ชี้ให้เห็นอีกด้านหนึ่งว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาฆาตกร เพราะทำให้ภาษาอื่นเปลี่ยนแปลงหรือตายไป และทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมด้วย

งานที่กล่าวถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะ มีผลงานวิจัยของโทมัส เคลย์ตัน (Clayton 2006) ที่ทำให้เห็นภาพของการที่ภาษาอังกฤษเข้ามาแทนที่ภาษาฝรั่งเศสในแวดวงต่างๆ ของประเทศกัมพูชา เช่น การศึกษา และการกีฬา เคลย์ตันอธิบายว่าแนวโน้มการเลือกภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาฝรั่งเศสเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง และให้ข้อสรุปว่าสถานการณ์เช่นนี้เกิดกับประเทศอื่นๆ ที่อยู่ในยุคปรับเปลี่ยนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีหนังสือรวมบทความที่เกี่ยวกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกหลายเล่ม เช่น English in Southeast Asia: Varieties, Literacies and Literatures (Prescott 2007) และเรื่อง English in Southeast Asia: Features, Policy and Language in Use (Low and Hashim 2012) บทความส่วนใหญ่ในหนังสือสองเล่มนี้เป็นการศึกษาแนวสหภาพ แต่ก็มีบางบทความที่เป็นแนวจุลภาค คือวิเคราะห์โครงสร้างหรือเนื้อหาในตัวภาษาเอง ผลงานที่เน้นบทบาทของภาษาอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังกล่าวนี้ มิได้รวมปัจจัยการเกิดประชาคมอาเซียน แต่ก็จะเป็นพื้นฐานและภูมิหลังของโครงการวิจัยนี้

จากการที่ภาษาอังกฤษถูกใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารของประชากรจำนวนมากจากหลากหลายภาษา วัฒนธรรม ชนพันธุ์ และพื้นที่ ทำให้ภาษาอังกฤษมีสถานะเป็นภาษานานาชาติหรือภาษาโลก คริสตัล (Crystal 2006) คาดว่าในปัจจุบันมีประชากรทั่วโลกที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ (native language) อยู่ราว 360-400 ล้านคน อีกราว 400 ล้านคนพูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (second language) และราว 600-700 ล้านคนใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (foreign language)

สวอนน์และคณะ (Swann et al. 2004) อธิบายความแตกต่างของภาษาต่างประเทศ (foreign language) และภาษาที่สอง (second language) ไว้ว่า **ภาษาต่างประเทศ** เป็นภาษาที่ไม่ได้พูดกันโดยทั่วไปภายในเขตแดนของผู้พูดปัจเจกบุคคลหรือชุมชนภาษา ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ภายในสิ่งแวดล้อมการใช้ภาษาที่เป็น ‘ธรรมชาติ’ โดยส่วนใหญ่มักเรียนอย่างมีแบบแผนในโรงเรียนหรือชั้นเรียนพิเศษต่างจาก**ภาษาที่สอง** ซึ่งเป็นภาษาที่ปัจเจกบุคคลหรือชุมชนภาษาได้รับ (acquire) ภายหลังจากภาษาแรกหรือภาษาแม่ (first/native language) ในลักษณะภาษาเพิ่มเติม (additional language) โดยเป็นภาษาที่เรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ในสิ่งแวดล้อมการใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติ เพราะเป็นภาษาที่พูดกันอยู่แล้วในเขตแดนชุมชนภาษา ตัวอย่างเช่น ภาษาฝรั่งเศสมีสถานะเป็นภาษาต่างประเทศในแอฟริกาใต้ เพราะไม่มีชุมชนที่พูดภาษาฝรั่งเศส

ขณะที่ในไอวอรีโคสต์ (Ivory Coast) ภาษาฝรั่งเศส มีสถานะเป็นภาษาที่สอง เพราะยังมีอิทธิพลทางวัฒนธรรมของฝรั่งเศส และชุมชนผู้พูดภาษาฝรั่งเศสอยู่จำนวนหนึ่งเนื่องจากเคยถูกปกครองโดยฝรั่งเศส

อิทธิพลของภาษาอังกฤษที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารในบทบาทต่างๆ เช่น ภาษาราชการ ภาษาที่สอง หรือภาษาต่างประเทศในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก ก่อให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า **ภาษาอังกฤษโลก** (World Englishes) ซึ่งเป็นศัพท์ที่ พรช กาขรุ (Kachru 1996, 1997, 2005, 2006) คิดขึ้นเพื่อใช้เรียกวิธภาษาทั้งหมดของภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้นทั่วโลก

ความคิดเรื่อง ภาษาอังกฤษโลก นี้ ปรากฏขึ้นราวครึ่งศตวรรษมาแล้วโดยเริ่มจากความคิดของ รูเพิร์ต เฟิร์ธ (Rupert Firth) ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1890 ถึง 1960 (Firth 1956: 97 อ้างใน Kachru 2006: 195) ที่อธิบายถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษที่เข้าไปมีบทบาทหรือ ‘รับใช้’ (serve) วิถีชีวิตของชาติต่างๆ ที่พูดภาษาอังกฤษจนเปรียบเสมือนเป็นภาษาของชนชาตินั้น (“English serves the American way of life and might be called American, it serves the Indian way of life and has recently been declared an Indian language within the framework of the federal constitution.”) ลักษณะเดียวกันนี้ใช้อธิบายภาษาอังกฤษที่พูดในยุโรป เอเชีย และแอฟริกาด้วย

ความคิดเรื่องบทบาทและอิทธิพลของภาษาอังกฤษในบริบทโลกของเฟิร์ธที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ถูกพัฒนาเป็นแม่แบบภาษาอังกฤษโลกโดยกาขรุ (Kachru 1988a, 1988b) ที่รู้จักกันในชื่อ วงทั้งสามของภาษาอังกฤษ (Three Circles of English) ซึ่งยังคงถูกใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ในงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาอังกฤษโลกจำนวนมาก ในแม่แบบนี้ กาขรุ (Kachru 2006: 195) ได้อธิบายถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องใน 2 ประเด็นหลัก คือ การกระจายและการแบ่งช่วงชั้น (spread and stratification) ของภาษาอังกฤษ และแม่แบบวงร่วมศูนย์กลาง (Concentric Circle Model) หรือที่เรียกกันว่า แม่แบบวงทั้งสามของภาษาอังกฤษนั่นเอง

ในประเด็นเรื่องการกระจายและการแบ่งช่วงชั้นของภาษานั้น กาขรุ (Kachru 2006) อธิบายว่า มีลักษณะข้ามวัฒนธรรมและข้ามภาษา (cross-cultural and cross-linguistics diffusion) จนพัฒนากลายเป็นภาษาอังกฤษโลก ซึ่งอาจแบ่งเป็นออกเป็น 3 ระยะ ระยะแรก จุดเริ่มต้นอยู่ที่บริติชไอส์แลนด์ (British Isles) ในค.ศ. 1535 โดยพระราชบัญญัติสหภาพ (Act of Union) ที่ให้ผนวกเวลส์เข้ากับอังกฤษ มีการกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สูงกว่าภาษาเวลส์และกำหนดบทลงโทษและปรับผู้ที่พูดภาษาเวลส์ด้วย จากนั้นในค.ศ. 1603 สก็อตแลนด์ก็ตกอยู่ภายใต้กฎหมายนี้ด้วยเช่นกัน จากการขยายอาณานิคมของอังกฤษ ต่อด้วยค.ศ. 1707 ไอร์แลนด์ซึ่งมีภาษาเคลติก (Celtic) และแกลิก (Gaelic) เป็นภาษาพื้นถิ่นก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกันนี้ด้วย ทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีอำนาจโดดเด่นในบริติชไอส์แลนด์

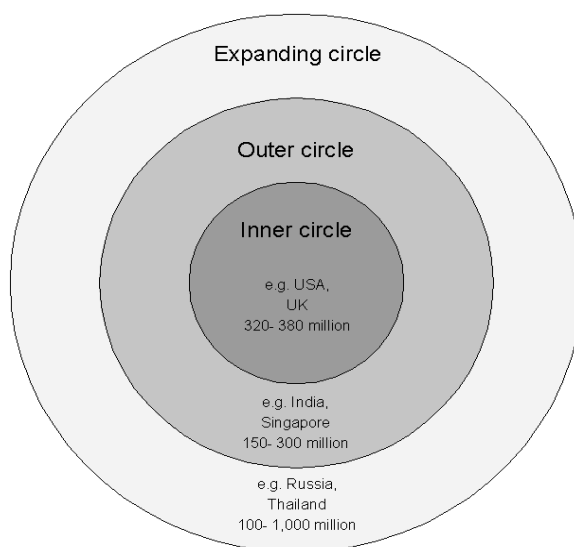
ในระยะที่สอง ภาษาอังกฤษเริ่มกระจายย้ายถิ่นแบบข้ามทวีป (cross-continent diasporic expansion) ก่อให้เกิดวิธภาษาของภาษาอังกฤษที่โดดเด่น ได้แก่ ในอเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย แคนาดา และนิวซีแลนด์ การย้ายถิ่นฐานของผู้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ไปสู่บริบททางสังคม ภาษา และวัฒนธรรมใหม่ในทวีปต่างๆ นี้ แม้จะมีประชากรที่ย้ายไปในจำนวนจำกัด แต่ก็ได้สร้างชุมชนที่ใช้ภาษาอังกฤษที่มีอิทธิพลและทรงอำนาจในดินแดนนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เมื่อเวลาผ่านไป ด้วยกลวิธีต่างๆ ทั้งการวางแผน

และนโยบายการศึกษา การทำให้เปลี่ยนศาสนา และการค้าขาย ซึ่งล้วนแต่เป็นกระบวนการที่มีภาษาอังกฤษเข้าไปเกี่ยวข้อง เป็นตัวจุดประกายและเพิ่มจำนวนผู้พูดภาษาอังกฤษขึ้นอย่างทวีคูณ

ในระยะที่สาม เป็นการแผ่ขยายย้ายถิ่นของภาษาอังกฤษเข้าสู่ทวีปเอเชียและแอฟริกา การแผ่ขยายย้ายถิ่นของภาษาอังกฤษในระยะนี้แตกต่างจากระยะที่สองตรงที่ภาษาอังกฤษสัมผัสกับภาษาที่ไม่มีความเกี่ยวข้องทั้งทางเชื้อสายและวัฒนธรรมในดินแดนที่ไกลจากต้นกำเนิดภาษาอังกฤษมาก การแพร่กระจายในลักษณะนี้เอง ทำให้ภาษาอังกฤษเข้าไปมีอิทธิพลหรือ “แทรกแซง” ภาษาแม่หรือภาษาพื้นถิ่นดั้งเดิมในชุมชนภาษานั้น ทั้งในแง่ของระบบภาษา (เช่น เสียง คำศัพท์ ไวยากรณ์) และในแง่ของสังคมภาษาในลักษณะต่างๆ ซึ่งจะได้อธิบายผ่านสถานการณ์ภาษา (language situation) โดยเน้นไปที่ประเทศในกลุ่มอาเซียนในหัวข้อต่อไป

ลักษณะของการแบ่งช่วงชั้นและหน้าที่ของภาษาอังกฤษที่แผ่อิทธิพลไปทั่วโลกที่อธิบายมาข้างต้นนี้ กาชรุ (Kachru 2006: 195-6) ได้สังเคราะห์เป็นแม่แบบ วงร่วมศูนย์กลาง (Concentric Circle Model) หรือที่รู้จักกันในชื่อแม่แบบ **วงทั้งสามของภาษาอังกฤษ** (Three Circles of English) (Kachru 1988a, 1988b) ที่เสนอก่อนหน้านี้ ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ในภาพที่ 2.1 วงแต่ละวงเป็นตัวแทนของรูปแบบปริบทการใช้วิธภาษาของภาษาอังกฤษในโลก โดยคุณสมบัติของวงในแต่ละวงพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ในแง่ของประวัติศาสตร์ของการแพร่กระจาย หรือแรงจูงใจของภาษาอังกฤษที่เข้าสู่ประเทศหรือภูมิภาคนั้น รูปแบบของการรับภาษา (pattern of acquisition) ความลึกในเชิงสังคม (societal depth) ของภาษาอังกฤษ ในแง่ขอบเขตของหน้าที่ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในระดับต่างๆ เช่น ในระดับนโยบายของชาติ (ในแวดวงต่างๆ เช่น ราชการ การศึกษา) หรือระดับการอ่านออกเขียนได้ (literacy) และมิติของการประสานภาษาอังกฤษเข้ากับวัฒนธรรม (acculturation) เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ฯลฯ วงเหล่านี้ มีลักษณะพลวัต นั่นคือ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามการเปลี่ยนแปลงของภาษาอังกฤษในแง่ของสถานะ บทบาทหน้าที่ และทัศนคติต่อภาษาอังกฤษในสังคมนั้นๆ

ภาพที่ 2.1 วงทั้งสามของภาษาอังกฤษ

(ที่มา https://www.researchgate.net/figure/illustrates-the-three-circles-of-English_fig1_255612096)

วงชั้นใน (inner circle) เป็นตัวแทนของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแรกหรือภาษาแม่ (English as a Native Language: ENL) เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย หรือ นิวซีแลนด์ ซึ่งภาษาอังกฤษพัฒนาเป็นวิธภาษาที่มีลักษณะเฉพาะตัวของประเทศนั้นๆ ประเทศเหล่านี้เปรียบเสมือน ‘กระดานดีด’ (springboard) ของการกระจายภาษาอังกฤษไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก จึงมีหน้าที่ ‘ให้บรรทัดฐาน’ (norm-providing) ของภาษาอังกฤษ

วงชั้นนอก (outer circle) เป็นตัวแทนของประเทศที่พูดภาษาเป็นภาษาที่สอง (English as a Second Language: ESL) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและอเมริกาซึ่งเป็นสมาชิกภาคีของประเทศพูดภาษาอังกฤษ (Anglophone country) ในแอฟริกา เช่น ไนจีเรีย แอฟริกาใต้ อินเดีย และในเอเชีย เช่น อินเดีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ โดยมีหน้าที่ ‘พัฒนาบรรทัดฐาน’ (norm-developing) ของภาษาอังกฤษ

วงขยาย (expanding circle) เป็นตัวแทนของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (English as a Foreign Language: EFL) เช่น ประเทศจีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย และประเทศไทย ซึ่งไม่ปรากฏชุมชนผู้พูดภาษาอังกฤษขนาดใหญ่ ในประเทศเหล่านี้ใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ หรือในวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง (specific purpose) เช่น การท่องเที่ยว หรือในการติดต่อระหว่างพลเมืองของประเทศเหล่านี้ ภาษาอังกฤษอาจถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษา แต่ไม่ได้กำหนดให้ใช้เป็นภาษาสื่อการสอน (medium of instruction) ประเทศเหล่านี้จึงมีบทบาท ‘พึ่งพิงบรรทัดฐาน’ (norm-dependent) ของภาษาอังกฤษ (Kachru 2006, Swann et al. 2004)

งานวิจัยในปัจจุบันจำนวนมากมักใช้แม่แบบวงร่วมศูนย์ของภาษาอังกฤษนี้ เป็นกรอบการวิเคราะห์ โดยมุ่งความสนใจไปการเติบโตเป็นอิสระ (growing independence) ของวิธภาษาในวงชั้นนอกซึ่งแสดงลักษณะการใช้ภาษาที่คงที่ (stabilized feature) ที่มีลักษณะเด่นแตกต่างออกไปจากวิธภาษาในวงชั้นใน นอกจากนี้ ความสนใจได้ขยายขอบเขตและเพิ่มขึ้นไปสู่กลุ่มวงขยาย ซึ่งภาษาอังกฤษเข้าไปมีบทบาทสำคัญภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์ การศึกษา และธุรกิจ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยในวารสาร *World Englishes* และ *English Today* หรือวารสารที่มุ่งเน้นไปที่บทบาทของภาษาอังกฤษในภูมิภาคเฉพาะ เช่น วารสาร *Asian Englishes* เป็นต้น

พลวัตของภาษาอังกฤษที่เพิ่มขึ้นในประเทศวงชั้นนอกและวงขยายซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่กำลังพัฒนาในแถบเอเชีย ส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของวิธภาษาต่างๆ ที่ใช้อยู่ในประเทศนั้นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนผ่านสถานการณ์ภาษาในประเทศนั้นๆ ดังกล่าวแล้วในหัวข้อที่ 2.2 ข้างต้นเรื่องสถานการณ์ภาษา

2.6 ภาษาประจำชาติ ความเป็นชาติ และชาตินิยม (National language, nationality and nationalism)

เนื่องด้วยงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่อง **ภาษาประจำชาติ** (national language) ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับมโนทัศน์นี้ และต่อเนื่องไปถึงแนวคิดเรื่องความเป็นชาติ (nationality) กับชาตินิยม (nationalism) เพราะเกี่ยวข้องกับภาษาในสังคมด้วย

ในบทความเรื่อง “Nationality-Nationalism, Nation-Nationism” ของโจชัว ฟิชแมน (Fishman 1968) ฟิชแมนอธิบายความหมายของคำทั้ง 4 คำอย่างชัดเจนเริ่มด้วยคำว่า “nation” แปลว่า “ชาติ” ว่าคำนี้หมายถึงรัฐ ประเทศ หรือ องค์การทางการเมือง ที่มีขอบเขตทางภูมิศาสตร์และเอกภาพทางสังคม-วัฒนธรรม ส่วนคำว่า nationality (ความเป็นชาติ) หมายถึงความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมและค่านิยมเหมือนกัน ภาษาไทยบางครั้งแปลคำนี้ว่า “เชื้อชาติ” โดยเน้นการรวมตัวกันของประชาชน ไม่เน้นผู้ปกครองหรือรัฐบาล ฟิชแมนเสริมว่า ชาติอาจประกอบด้วยหนึ่งหรือหลายเชื้อชาติก็ได้ เชื้อชาติพัฒนามาจากชาติพันธุ์ โดยกลายเป็นกลุ่มที่มีประเทศอยู่ ส่วนกระบวนการบูรณาการหรือความมีอุดมการณ์ร่วมกันที่ผลักดันให้เกิดชาติ เรียกว่า “ชาตินิยม”(nationalism) ส่วนคำว่า nationism ฟิชแมนใช้ในความหมายว่า เพื่อชาติหรือเห็นแก่ประโยชน์ของชาติเป็นหลัก เมื่อนำมาโยงกับเรื่องภาษาก็คือการที่ชาติใดชาติหนึ่งเลือกภาษาเพื่อให้เป็นภาษาประจำชาติก็อาจเลือกด้วยเหตุผลทาง nationalism หรือ nationism กล่าวคือ ถ้าเลือกเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ หรือให้คนในชาติภูมิใจ มีอัตลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นตัวตน ก็จะเป็นการเลือกตาม nationalism แต่ถ้าเลือกให้ชาติได้ประโยชน์ทางการค้าขายหรือเศรษฐกิจก็จะเป็นการเลือกตาม nationism

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพื่อเสริมความคิดของฟิชแมน การที่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เลือกภาษาที่เป็นตัวแทนของชาติในช่วงเวลาหลังพ้นจากความเป็นอาณานิคมแล้ว ถือเป็นการเลือกด้วยเหตุผลของชาตินิยม (nationalism) เช่น ภาษามาเลย์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปิน เวียดนาม เขมร ลาว แต่บางประเทศ เมื่อพ้นจากการเป็นอาณานิคมและกลายเป็นชาติอิสระแล้ว กลับเลือกภาษาของเจ้าอาณานิคมเป็นภาษาประจำชาติ เช่น บราซิล (โปรตุเกส) กานา (อังกฤษ) คาเมอรูน (อังกฤษและฝรั่งเศส) สาธารณรัฐคองโก (ฝรั่งเศส) และประเทศต่างๆ ในอเมริกาใต้ (สเปน) นี่เป็นตัวอย่างของการเลือกภาษาเพื่อประโยชน์ของชาติ (nationism) คือเพื่อให้ช่วยต่อการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลทางความรู้สึก

มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษากระบวนการสร้างภาษาประจำชาติ เช่น ยาสุดะ (Yasuda 2012) และ คัลลิเบอร์ก (Culiberg 2013) ที่ให้ภาพพัฒนาการของภาษาญี่ปุ่นตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 จนกลายมาเป็นภาษาญี่ปุ่นในปัจจุบัน โครว์ลีย์ (Crowley 1990) ให้ภาพที่ละเอียด ครอบคลุมพัฒนาการของภาษาบิสลาม่า (Bislama) ซึ่งกำเนิดมาจากภาษาพิตจิ้นและในที่สุดกลายเป็นภาษาประจำชาติของประเทศวานูอาตู เป็นกระบวนการพัฒนานำไปสู่ภาษาประจำชาติ เช่นเดียวกับภาษาที่ออกพิซิน (Tok Pisin) ในปาปัวนิวกินี และภาษาพิจิน (Pijin) ในหมู่เกาะโซโลมอน นอกจากนั้นยังมีผลงานของ ซิมป์สัน (Simpson 2008) ที่แสดงให้เห็นวิธีการและกระบวนการสร้างภาษาประจำชาติของประเทศมาลี เซเนกัล และเซียรัลลีโอน ในทวีปแอฟริกา ซึ่งเป็นการเกิดภาษาประจำชาติตามธรรมชาติ ไม่มีการยื่นมือเข้ามาของรัฐ การมีภาษาประจำชาติของตนเองทำให้เกิดอัตลักษณ์และความแน่นแฟ้นของคนในชาติ ทั้งสามประเทศดังกล่าวจึงไม่เหมือนกับประเทศในแอฟริกาส่วนใหญ่ที่ยอมรับเอาภาษาของเจ้าอาณานิคมมาเป็นภาษาประจำชาติ ด้วยเหตุผลที่ต่างกัันดังได้อธิบายไปแล้ว ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาประจำชาติกับชาตินิยม (nationalism) ซึ่งเกิด

จากความต้องการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาติ และภาษากับประโยชน์ของชาติ (nationalism) ซึ่งเกิดจากความ ต้องการความเป็นสากล และการพัฒนาให้ทัดเทียมประเทศอื่น

เกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งหรือการเลือกระหว่างภาษาประจำชาติที่พัฒนามาจากภาษาท้องถิ่นกับ ภาษาประจำชาติที่มาจากภาษาเจ้าอาณานิคม ยิตเต้ (Djité 2011) ศึกษาประเด็นเรื่องภาษาประจำชาติกับการ พัฒนาในประเทศที่เคยเป็นเมืองขึ้นฝรั่งเศสและประเทศที่เคยเป็นเมืองขึ้นอังกฤษ ได้แก่ กัมพูชา เวียดนาม ลาว เมียนมา โดยตั้งคำถามว่าการมีภาษาประจำชาติของตนเองในประเทศเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ จริงหรือไม่ เปรียบเทียบกับประเทศในแอฟริกา ซึ่งใช้นโยบายภาษาที่ยอมรับภาษาของเจ้าอาณานิคม (อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส) ผลการวิจัยพบว่า การอ่านออกเขียนได้ของประเทศดังกล่าวมีอัตราต่ำ เพราะใช้ภาษาของคน กลุ่มใหญ่ นอกจากนั้น ยังทำให้ภาษาชนกลุ่มน้อยถูกลืม เพราะเชื่อว่าภาษาของชนกลุ่มน้อยไม่สามารถนำมาใช้ ในบริบทสมัยใหม่ได้ ยิตเต้ (Djité 2011) สรุปว่าชนกลุ่มน้อยเสียเปรียบเพราะภาษาเพื่อการสอนไม่อำนวยให้เขา เรียนรู้ได้ ผู้หญิงมีอัตราการรู้หนังสือน้อยกว่าผู้ชาย ด้านสุขภาพกายก็ยังมีมาตรฐานต่ำกว่าที่สหประชาชาติ กำหนด ในด้านเศรษฐกิจก็มีการพัฒนาต่ำ เพราะมีหนี้ภายนอกสูง ลาวยังต้องพึ่งทุนช่วยเหลือจากต่างประเทศ ในด้านการเมืองการปกครองก็พบปัญหาหลายด้าน เช่น การทุจริตสูง มีปัญหาการใช้ความรุนแรง

ในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน ดูมานิก และคณะ (Dumanig et al. 2012) ศึกษาผลกระทบของนโยบาย ภาษาและการวางแผนภาษาต่อการแข่งขันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในระบบการศึกษา ประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ โดยเน้นความสำคัญของนโยบายภาษา มาเลเซียมี 3 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ คือ มาเลย์ จีน และอินเดีย ส่วนฟิลิปปินส์มีภาษามากถึง 160 ภาษา การสร้างภาษาประจำชาติสำคัญเพราะจะทำให้ มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่โลกาภิวัตน์ทำให้ภาษาโลกกลายเป็นภาษาสำคัญ จึงเกิดความขัดแย้ง เช่นใน ฟิลิปปินส์ (ค.ศ. 1974/1987) ซึ่งออกนโยบายให้ประชาชนเป็นผู้พูดสองภาษาคือฟิลิปีโนและอังกฤษ มีการใช้ ภาษาทั้งสองเป็นภาษาเพื่อการสอนทั้งคู่ในชั้นมัธยม ตอนแรกให้ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาเพื่อการสอนก่อนในชั้น ประถม แต่ไม่สำเร็จ ต่อมาจึงให้ทั้งอังกฤษและฟิลิปีโน เป็นภาษาเพื่อการสอนทุกระดับ ในค.ศ. 2009 ฟิลิปปินส์กลับมาเน้นภาษาท้องถิ่นอีก คือมีนโยบายชัดเจนให้ใช้ภาษาท้องถิ่น และต่อสู้ด้วยฟิลิปีโน แต่ในทาง ปฏิบัติไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะจากการสัมภาษณ์นักเรียนนักศึกษา พบว่ามีการใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด ชอบ ใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุดเพราะมีผลประโยชน์มากที่สุด

ส่วนประเทศมาเลเซียสมัยเป็นเมืองขึ้น ภาษามาเลย์ จีน และอินเดีย ถือเป็นภาษาท้องถิ่น ในการ เรียนการสอนใช้ภาษาอังกฤษทั้งหมด และเป็นภาษาราชการด้วย มีคนตั้งข้อสังเกตว่าการใช้ภาษาอังกฤษเป็น การตัดช่องทางที่ภาษามาเลย์จะพัฒนาหรือไม่ ใน ค.ศ. 1957 มาเลเซียได้รับเอกราช จึงประกาศให้ภาษา มาเลย์เป็นภาษาประจำชาติมีการแสดงความเป็นชาตินิยมสูง เช่น สั่งปิดโรงเรียนจีน เพื่อให้ภาษามาเลย์เป็น ภาษาประจำชาติจริงๆ และมีความพยายามให้เป็นภาษากลางของประเทศด้วย นอกจากนั้น ก็มีการลดบทบาท ภาษาอังกฤษลง เช่น ให้สอบมาเลย์มาตรฐานแทนสอบภาษาอังกฤษ เมื่อดำเนินตามนโยบายไปประมาณ 20 ปี ผลก็คือคนมาเลย์มีความรู้ภาษาอังกฤษต่ำลง ต้องออกจากงานที่ทำเป็นจำนวนมาก สืบให้ความสนใจกับปัญหานี้ มากจนในที่สุดมาเลเซียก็ต้องกลับมาให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษ ดูมานิก และคณะ (Dumanig et al. 2012)

เสนอตอนท้ายว่า ควรมีการทบทวนนโยบายภาษาให้มีการถ่วงดุลระหว่างภาษาประจำชาติเพื่อคงอัตลักษณ์กับภาษาอังกฤษเพื่อโลกาภิวัตน์

ผลงานอื่นๆ เกี่ยวกับภาษาประจำชาติมักมุ่งความสนใจไปที่การใช้ในแวดวงต่างๆ ตามนโยบายภาษาของชาติ โดยเฉพาะแวดวงการศึกษา ดิอาห์ (Diah 1982) วิเคราะห์นโยบายภาษากับการใช้ภาษาอินโดนีเซียในโรงเรียน สรุปได้ว่ามีความเหมาะสมด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1) เป็นภาษาที่ใช้เป็นภาษากลางในการสื่อสารกันในกลุ่มเกาะต่างๆ มาเป็นเวลาหลายร้อยปีในนาม “ภาษามาเลย์” 2) ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นภาษาที่เรียนง่าย และ 3) ในด้านภาษาศาสตร์ ภาษาอินโดนีเซียมีโครงสร้างที่เรียบง่ายกว่าภาษาชวา ซึ่งใช้โดยคนส่วนใหญ่ของประเทศ นอกจากนั้น การใช้ภาษาประจำชาติเพื่อเขียนวรรณกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการบูรณาการระดับชาติด้วยความรวดเร็ว นอกจากนั้น ยังมีงานของ โมกิเบโล (Mokibelo 2014) ซึ่งศึกษาความพยายามของประเทศบอตสวานาในการผลักดันให้ภาษาประจำชาติเป็นสื่อการสอนในโรงเรียนชั้นประถม

ชาตินิยมทางภาษาสะท้อนให้เห็นได้จากสื่อ ประเด็นนี้มีผู้ศึกษาไว้พอสมควร เช่น แมคคิบบิน (McCubbin 2010) ศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับ “ความเป็นไอริช” ของชาวไอริช รวมทั้งผู้อพยพด้วย จากการพูดคุยการตอบคำถาม จดหมายถึงบรรณาธิการ การเขียนสารานุกรมหนังสือพิมพ์ ฯลฯ พบว่าสื่อที่ไม่เป็นทางการแสดง “ความเป็นไอริช” ในแบบที่ต่างจากสื่อสาธารณะที่เป็นทางการ กล่าวคือ สื่อแบบไม่เป็นทางการมีความคิดชาตินิยมแบบทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง (constructivism) ส่วนสื่อที่เป็นทางการมีความคิดชาตินิยมแบบสารัตถะนิยม (essentialism) ชู (Hsu 2012) ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ประจำชาติของประเทศไต้หวันจากสื่อ พบว่ามีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น ต่อมาก็อยู่ภายใต้จีน จนมาเป็นประเทศอิสระ และมีอัตลักษณ์ของตนเองรวมทั้งด้านภาษาด้วย

ภาษาประจำชาติ เกี่ยวพันอย่างมากกับเรื่องนโยบายภาษาแห่งชาติ และการวางแผนภาษา มีงานที่ศึกษาด้านนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาจำนวนมาก ในหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับภาษาในสหภาพยุโรป โคลมัส (Coulmas 1991) แสดงให้เห็นว่าสหภาพยุโรปมีนโยบายที่กำหนดให้ภาษาประจำชาติทุกภาษาได้รับสถานภาพเท่ากัน ในปัจจุบันมี 9 ภาษาจาก 9 ประเทศ แต่ตามนโยบาย อีกไม่นานภาษาของทุกประเทศที่เป็นสมาชิกก็จะได้รับการสถาปนาให้มีสถานภาพเท่ากันด้วย บทความในหนังสือนี้อภิปรายว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่สหภาพยุโรปจะใช้นโยบายควบภาษา และหน้าตาของนโยบายแบบนี้จะเป็นอย่างไร ในปัจจุบันสหภาพยุโรปยอมรับภาวะหลายภาษาและให้มีการแปลภาษาที่เป็นที่รู้จักน้อยไปเป็นภาษาสำคัญ เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส อังกฤษ ในหนังสือนี้มีการอภิปรายประเด็นต่างๆ จำนวนมาก แต่ไม่มีการเสนอรูปแบบนโยบายที่เป็นรูปธรรมใดๆ

2.7 การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน (language standardization)

ไวล์ฟ (Wolff 2000) กล่าวว่า การทำให้เป็นภาษามาตรฐาน (language standardization) เป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาภาษาและยกระดับรูปแบบของภาษา และเป็นหนึ่งในหัวข้อสำคัญของการวางแผนด้านการพัฒนาภาษา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาษาด้านไวยากรณ์ การสะกดคำ พจนานุกรม และวรรณกรรมต่างๆ การเปลี่ยนภาษาพูดให้เป็นภาษาเขียนที่เป็นทางการ และทำให้วิธภาษาเป็นที่ยอมรับใน

สังคม วิชาภาษาที่กลายเป็นภาษามาตรฐานจะได้รับการยอมรับว่าอยู่เหนือกว่าภาษาท้องถิ่น ภาษาปาก และ วิชาภาษาอื่นๆ และจะมีการใช้ในแวดวงการใช้ภาษาเฉพาะ เช่น วรรณคดี วิทยาศาสตร์ การศึกษา ศาสนา เป็นต้น ภาษามาตรฐานจะต้องผ่านการ**ประมวล**แล้ว และสามารถนำมาใช้เป็นแหล่งอ้างอิงได้ เช่น ระบบการเขียน ระบบไวยากรณ์ที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงพจนานุกรม

ฮาวเก้น (Haugen 1966) กล่าวถึงแบบแผนของกระบวนการทำให้ภาษาเป็นมาตรฐานว่า มี 4 ขั้นตอนคือ **การคัดเลือกภาษาที่จะทำให้เป็นมาตรฐาน การจัดประมวล สร้างบรรทัดฐานของภาษา** เช่น การสร้างพจนานุกรม การสร้างตารางไวยากรณ์ การกำหนดระบบตัวเขียน ฯลฯ การขยายรูปแบบของภาษาให้ครอบคลุมการใช้ในแวดวงต่างๆ เช่น การศึกษา สื่อมวลชน วรรณคดี เป็นต้น และ**การทำให้สังคมที่ใช้ภาษานั้นยอมรับสถานภาพและบรรทัดฐานของภาษาที่กลายเป็นภาษามาตรฐาน**

ไวล์ฟ (Wolff 2000) กล่าวถึงการทำให้เป็นภาษามาตรฐานในแอฟริกาว่า การคัดเลือกภาษาเป็นหัวข้อที่ละเอียดอ่อน โดยเฉพาะในประเทศที่มีการใช้ภาษาหลายภาษา เนื่องจากภาษาที่ได้รับเลือกเป็นภาษาทางการหรือภาษาประจำชาติจะกลายเป็นภาษาที่มีอำนาจเหนือกว่าและทำให้ผู้ที่พูดภาษาอื่นรู้สึกว่าเขาถูกกีดกัน กลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาที่ไม่ได้มาตรฐาน ในบางกรณีจึงต้องเลือกภาษาที่ไม่ได้เป็นภาษาถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาสังคมหรือการเมือง หรือใช้วิธีการสร้าง**ความกลมกลืนทางภาษา** (language harmonization) ด้วยการสร้างมาตรฐานหรือจุดร่วมสำหรับภาษาหรือภาษาถิ่นที่ถูกจัดว่าเป็นคนละภาษากันซึ่งได้ถูกแบ่งแยกตามเหตุผลทางประวัติศาสตร์ เขตพื้นที่ หรือชาติพันธุ์ จากนั้นจึงเป็นการจัดประมวลซึ่งรวมทั้งระบบตัวอักษร การสร้างคำศัพท์สำหรับแวดวงต่างๆ และไวยากรณ์ แล้วจึงสร้างการยอมรับภาษามาตรฐานในสังคมผ่านการกำหนดบรรทัดฐานลงไปในระบบการศึกษาซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผลมากที่สุด

การสร้างภาษามาตรฐานไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่เป็นการสร้างตัวแบบทางภาษาให้สังคมยึดถือเท่านั้น อินูเอะ (Inoue 2006) ยังกล่าวถึงความสำคัญของการสร้างภาษามาตรฐานในฐานะหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการ**สร้างชาติ**ด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมมาก่อน ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นที่รวมตัวของคนหลากหลายเชื้อชาติ หลากภาษาอันเป็นผลมาจากการตัดแบ่งพื้นที่อาณานิคมของประเทศต่างๆ ในยุโรปซึ่งไม่ได้คำนึงถึงอัตลักษณ์ของชนพื้นเมืองที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ ถึงแม้ว่าจะมีภาษากลางหรือวิชาผสมผสานใช้ในการสื่อสารระหว่างคนต่างชาติพันธุ์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะมีภาษามาตรฐานเกิดขึ้นเสมอไป จึงได้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาตินิยมเรียกร้องให้มีภาษาประจำชาติเป็นของตนเอง ซึ่งไม่ใช่ภาษาของประเทศผู้ล่าอาณานิคม โดยประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือควรเลือกภาษาใดขึ้นมาเป็นภาษาประจำชาติ

หลังจากที่เลือกภาษาประจำชาติแล้ว หน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลไม่ได้จบเพียงแค่นั้น ทรัดกิลล์ (Trudgill 2000) กล่าวถึงบทบาทของรัฐบาลว่าต้องพัฒนาภาษานั้นให้เป็นที่ยอมรับและทำให้กลายเป็นภาษามาตรฐาน การวางแผนเพื่อจัดการชุดข้อมูลนี้รวมถึงการพัฒนากระบวนการเขียนที่เหมาะสม การคัดเลือกภาษาถิ่นหรือรูปแบบทางภาษาที่เป็นที่ยอมรับ พัฒนาคำศัพท์ ไวยากรณ์และระบบเสียงให้ได้มาตรฐาน การสร้างภาษามาตรฐานนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกด้านการสื่อสาร สร้างระบบการเขียนที่เป็นที่ยอมรับ สร้างต้นแบบของตำราเรียน ฯลฯ และได้ยกตัวอย่างบทบาทของรัฐบาลที่มีต่อภาษามาตรฐานของประเทศนอร์เวย์ ซึ่ง

ปัจจุบันนี้มีภาษามาตรฐานที่เป็นทางการ 2 ภาษาที่มีสถานะเท่าเทียมกัน ภาษาหนึ่งใช้ในสื่อมวลชนระดับชาติ ในหนังสือส่วนใหญ่ โดยเฉพาะทางด้านการแปล และในสื่อเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียนส่วนใหญ่ ในขณะที่อีกภาษาหนึ่งใช้ในสื่อมวลชนระดับท้องถิ่น ในร้อยกรองและวรรณคดี โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชนบท เอกสารทางการทั้งหมดจึงตีพิมพ์ทั้ง 2 ภาษา และใช้กันแพร่หลายทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งนักเรียนจะต้องเรียนเขียนและอ่านทั้ง 2 ภาษา และในแต่ละพื้นที่จะมีการตัดสินใจจะใช้ภาษามาตรฐานใดในการประกาศทางสาธารณะและในการเรียนการสอนโดยกระบวนการที่เป็นประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตามการกำหนดให้มีภาษามาตรฐานขึ้นใช้ก็ไม่ได้เกิดกับในทุกสังคม เพราะเราสามารถพบการใช้ภาษาที่ไม่ผ่านการทำให้เป็นมาตรฐานได้ในหลายสังคม มิลรอย (Milroy 2001) ศึกษาอิทธิพลของอุดมการณ์ด้านภาษามาตรฐานที่มีต่อทัศนคติต่อภาษาของบุคคลทั่วไปและของนักภาษาศาสตร์ โดยเปรียบเทียบทัศนคติของคนในสังคมที่ใช้ภาษามาตรฐานและใช้ภาษาไม่มาตรฐาน มิลรอยได้ให้นิยามการทำให้เป็นมาตรฐานว่าเป็นการกำหนดลักษณะที่เป็นรูปแบบเดียวกันของสิ่งต่างๆ ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงสิ่งที่เป็นามธรรมอย่างภาษาด้วย คำว่ามาตรฐานยังหมายถึงมาตรวัดความสำเร็จซึ่งมีเรื่องของการประเมินคุณค่าเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจำแนก**วิธภาษามาตรฐาน** (standard variety) คือศักดิ์ศรีของภาษา โดยทั่วไปแล้ววิธภาษามาตรฐานมีค่าเทียบเท่ากับวิธภาษาที่มีศักดิ์ศรีสูงสุด มากกว่าวิธภาษาที่มีลักษณะเป็นรูปแบบเดียวกันมากที่สุด แต่ที่จริงแล้วศักดิ์ศรีของภาษาไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวภาษาเอง แต่ขึ้นอยู่กับผู้พูดภาษาที่มีศักดิ์ศรีหรือสถานภาพที่สูงในสังคม อย่างไรก็ตาม หากมองในแง่ของกระบวนการที่ทำให้เป็นภาษามาตรฐานแล้วสิ่งสำคัญหรือเป้าหมายก็คือการสร้างความเป็นรูปแบบเดียวกัน

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้กันแพร่หลายทั่วโลกจึงมีการศึกษาภาษาอังกฤษมาตรฐานกันอย่างแพร่หลาย เช่น มิลรอยและมิลรอย (Milroy and Milroy 2012) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดบัญญัติทางภาษาว่าการใช้ภาษาอย่างไรจึงจะเรียกว่าถูกต้องหรือเหมาะสม และทัศนคติดังกล่าวมีผลต่อตัวภาษาและกระบวนการที่ทำให้เป็นภาษามาตรฐานอย่างไร โดย 2 บทแรกของหนังสือที่ทั้งคู่เขียน กล่าวถึงทัศนคติที่มีต่อภาษาซึ่งยึดตามอุดมการณ์ทางด้านภาษา รวมถึงรวบรวมคำคำานานที่มีต่อการใช้ภาษาที่ถูกมองว่าไม่ถูกต้อง ในบทที่ 3-4 ได้เปรียบเทียบระหว่างภาษาเขียนซึ่งเป็นรูปแบบทางภาษาที่ผ่านการจัดประมวลและมีความเหมาะสมที่ใช้ในที่สาธารณะและเป็นทางการ กับภาษาพูดซึ่งมีการแปรอย่างหลากหลายกว่าภาษาเขียนโดยขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ สภาพสังคมและสถานการณ์ ในบทที่ 5 ได้ยกปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับภาษามาอภิปราย เช่น เขตพื้นที่ ลำดับชั้นทางสังคม เพศของผู้พูด และบทที่ 6 สถานการณ์การใช้ภาษาที่มีผลทำให้ภาษามีการแปรอย่างหลากหลายซึ่งมิลรอยและมิลรอยเห็นว่าภาษาอังกฤษโดยเฉพาะภาษาพูดที่ถูกมองว่าไม่ได้มาตรฐานนี้ ไม่ได้เป็นภาษาอังกฤษที่ผิดหรือทำให้เข้าใจง่ายขึ้นแต่อย่างใด แต่เป็นวิธภาษาที่มีโครงสร้างและประวัติการพัฒนาของตนเอง และยังได้วิจารณ์การสอนภาษาอังกฤษที่ยึดตามไวยากรณ์บัญญัติแบบดั้งเดิมอีกด้วย นอกจากนี้มิลรอยและมิลรอยยังได้เปรียบเทียบอุดมการณ์ทางภาษาในประเทศอังกฤษและอเมริกา และเสนอว่าความแตกต่างของทั้งสองรูปแบบนี้เกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมและประวัติศาสตร์ โดยในอเมริกาซึ่งผ่านความเจ็บปวดจากสงครามกลางเมืองและระบบทาสก็จะมีอุดมการณ์ทางภาษาที่ใส่ใจกับความแตกต่าง

ด้านเชื้อชาติมากกว่าความแตกต่างด้านชนชั้นทางสังคมอย่างประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ในอเมริกายังมีความกดดันจากผู้ใช้อีกภาษาอื่นที่ตั้งรกรากอยู่มาเป็นเวลานานรวมถึงผู้ที่อพยพเข้ามาจึงทำให้เกิดนโยบายและอุดมการณ์ที่ยกภาษาอังกฤษขึ้นเป็นหลัก และกีดกันผู้ที่ใช้ภาษาอื่น

ฮิกกี (Hickey 2012) เห็นว่าภาษาอังกฤษของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ภาษาอังกฤษมาตรฐานที่ชาวแคนาดา แอฟริกาใต้ หรือนิวซีแลนด์ใช้ต่างก็ผ่านการปรุงแต่งด้วยรูปแบบภาษาอังกฤษที่เป็นที่ยอมรับของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในภาษาพูด ดังนั้นภาษาอังกฤษมาตรฐานในประเทศแถบเอเชียและแอฟริกาจึงแตกต่างกัน มาตรฐานของภาษาอังกฤษจึงไม่ได้มีภาษาเดียว เขาจึงได้รวบรวมผลงานของนักวิชาการ 22 คนที่ศึกษาประเภทต่างๆ ของภาษาอังกฤษมาตรฐานทั่วทุกมุมโลกและได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง *Standards of English: Codified Varieties around the World* ขึ้น โดยเนื้อหาแต่ละบทกล่าวถึงบริบทด้านประวัติศาสตร์พร้อมตัวอย่างประกอบการใช้ภาษาอังกฤษในพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ ภาษาอังกฤษในประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์ ไอร์แลนด์ มอลต้าและหมู่เกาะแมนเนล อเมริกา แคนาดา ทะเลแคริบเบียน แอฟริกาใต้ แอฟริกาตะวันตกแอฟริกาตะวันออก เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแปซิฟิกใต้ วิธภาษาของภาษาอังกฤษที่หลากหลายนี้ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บางวิธภาษาที่ผ่านการปรับปรุงและได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษามาตรฐานไปแล้ว ในขณะที่บางวิธภาษายังคงถูกจัดว่าไม่ใช่ภาษามาตรฐานในปัจจุบัน

บทความเรื่องสุดท้ายในหนังสือที่ฮิกกีได้รวบรวม คือบทความเขียนโดยชไรเออร์ (Schreier 2012) ซึ่งตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดบางวิธภาษาของภาษาอังกฤษจึงได้ผ่านกระบวนการอันซับซ้อนทางด้านภาษาศาสตร์ สังคมและการจัดประมวลและได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษามาตรฐาน ในขณะที่บางวิธภาษาไม่ได้เป็นเช่นนั้น

หากมองจากตัวแบบของกาซรุ (Kachru 1985) ที่แบ่งวงภาษาอังกฤษออกเป็น 3 วงแล้ว ภาษาอังกฤษของประเทศที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ เช่น อังกฤษ อเมริกา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ย่อมมีความเป็นมาตรฐานมากกว่าภาษาอังกฤษของประเทศที่อยู่ในวงนอกอย่างอินเดีย ฟิลิปปินส์ ที่ได้รับภาษาอังกฤษเข้ามาในช่วงล่าอาณานิคมแล้วภายหลังจึงพัฒนาเป็นภาษาที่สอง แต่ภาษาอังกฤษวงนอกนี้มีความเป็นมาตรฐานมากกว่าภาษาอังกฤษในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศอย่างไทย เกาหลี หรือญี่ปุ่น แต่ในวงภาษาอังกฤษของประเทศที่ใช้เป็นภาษาแม่เหล่านี้ก็ยังคงมีความแตกต่าง กล่าวคือ คนส่วนใหญ่มองว่าภาษาอังกฤษแบบอังกฤษและแบบอเมริกันเป็นภาษาอังกฤษมาตรฐาน แต่เมื่อกล่าวถึงภาษาอังกฤษของออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ก็ยังคงเกิดคำถามขึ้นว่าภาษาเหล่านี้อยู่ในกระบวนการที่ทำให้เป็นภาษามาตรฐานหรือไม่

ชไรเออร์ (Schreier 2012) จึงได้เปรียบเทียบระหว่างภาษาอังกฤษแบบนิวซีแลนด์กับภาษาอังกฤษแบบอเมริกันเป็นหลัก และพบว่าเมื่อเทียบกับภาษาอังกฤษมาตรฐานของประเทศอังกฤษคนมักมองว่าเป็นแม่แบบแล้ว ภาษาอังกฤษแบบนิวซีแลนด์ถูกมองว่าด้อยกว่าทั้งในแง่สังคมและแง่ภาษา โดยคนมีทัศนคติทางลบต่อสำเนียงท้องถิ่น และทัศนคตินี้คงอยู่เป็นเวลานานและมีผลต่อการทำให้เป็นภาษามาตรฐาน อย่างไรก็ตามหากทัศนคติมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นก็อาจนำไปสู่การเป็นภาษามาตรฐานได้ ประการที่สองเมื่อ

มองย้อนกลับไปสมัยที่ก่อตั้งชุมชนพบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางระดับล่าง เช่น ชาวนา ทหาร พ่อค้า ผู้ใช้แรงงาน ฯลฯ จึงทำให้ไม่มีกลุ่มผู้ใช้ภาษามาตรฐานมากพอที่จะเป็นตัวแบบได้ ซึ่งสถานการณ์นี้ไม่ได้จำกัดแค่เพียงในนิวซีแลนด์แต่รวมถึงอาณานิคมอื่นๆ เช่น แอฟริกาใต้ แคริบเบียน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านการสัมผัสภาษากับภาษาหรือภาษาถิ่นอื่นๆ ในพื้นที่ด้วย ในกรณีของภาษาอังกฤษแบบอเมริกันจะต่างออกไป กล่าวคือ ช่วงยุคก่อตั้งประเทศ ก่อนสงครามประกาศอิสรภาพกับอังกฤษ ชาวอเมริกันรับรู้ภาษาอังกฤษที่ใช้อยู่มีความแตกต่างจากแบบดั้งเดิม แต่มีทัศนคติที่ดีต่อความแตกต่างนี้ เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงการเป็นเอกเทศและออกห่างจากอำนาจของประเทศอังกฤษ จึงนำไปสู่การสนับสนุนภาษาอังกฤษแบบอเมริกันให้กลายเป็นมาตรฐาน และกลายเป็น 1 ใน 2 วิธภาษาภาษาอังกฤษที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษาอังกฤษมาตรฐานในปัจจุบัน การทำให้เป็นภาษามาตรฐานจึงไม่ได้อาศัยปัจจัยด้านภาษาอย่างเดียวแต่รวมถึงปัจจัยด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจด้วย

นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว การศึกษาด้านการทำให้เป็นภาษามาตรฐานมีอยู่ทั่วไป ดิวเมอร์ท (Deumert 2004) ศึกษาภาษาแอฟริกันส์ (Afrikaans) มาตรฐานซึ่งเป็นภาษากลางที่ใช้พูดกันในประเทศนามิเบียและบางส่วนของแอฟริกาใต้โดยผู้เขียนเริ่มจากการกล่าวถึงภาพรวมของวิวัฒนาการของภาษาแอฟริกันส์และสถานการณ์การสัมผัสภาษาในเขตพื้นที่อาณานิคม บทบาทของภาษาถิ่นในการเขียน สภาวะ 2 ภาษาในชุมชนและทัศนคติที่กำหนดโดยอุดมการณ์ทางภาษามาตรฐาน และปริบททางสังคมที่มีต่อการใช้ภาษา จากนั้นพิจารณาการแปรของคำศัพท์และไวยากรณ์ของชุดข้อมูลและโครงสร้างทางภาษา ซึ่งมีเค้าโครงส่วนใหญ่มาจากภาษาดัตช์ทั้งแบบมาตรฐานและภาษาถิ่น รวมถึงภาษาครีโอลโปรตุเกส และแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการแปรระหว่างภาษามาตรฐานกับภาษาที่ไม่ใช่มาตรฐาน ซึ่งสัมพันธ์กับการปนภาษาและสลับภาษาอีกด้วย สุดท้ายดิวเมอร์ทได้วิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมที่ใช้เป็นตัวแบบในการกระจายและสร้างมาตรฐานในหมู่ผู้ใช้ภาษาและทำให้ภาษาแอฟริกันส์ (Afrikaans) เป็นภาษาเดียวที่มีต้นกำเนิดจากภาษาแอกซ์ต/ ลูกผสมที่ได้กลายมาเป็นภาษามาตรฐาน และสามารถสร้างคำศัพท์ขึ้นมาแทนภาษาดัตช์ได้ในทุกแวดวง ทั้งกฎหมาย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วรรณกรรม การศึกษา วงราชการ และการบริหาร มีการตีพิมพ์หนังสือไวยากรณ์เป็นครั้งแรกในปีค.ศ. 1876 และต่อมาได้รับการรับรองให้เป็นภาษาราชการคู่กับภาษาอังกฤษและภาษาดัตช์ในปีค.ศ. 1925 มีการจัดประมวลภาษาและบรรจุลงในระบบการศึกษา และนำไปใช้ในแวดวงการเมืองและศาสนา ฯลฯ

ในประเทศสิงคโปร์พบว่าการความพยายามในการเปลี่ยนแปลงภาษามาตรฐานเพื่อใช้เป็นภาษาพูดสุภาษาน (Subhan 2013) กล่าวว่าก่อนปีค.ศ. 1956 ภาษาพูดที่เป็นภาษามาตรฐานคือภาษาถิ่นยะโฮร์รีเยาของประเทศมาเลเซีย เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของภาษามาเลย์และการพัฒนาในขณะนั้น แต่ในปีค.ศ. 1956 ได้มีการประกาศลดบทบาทของภาษาถิ่นยะโฮร์รีเยาลงเพื่อจะนำภาษาพูดมาตรฐานใหม่หรือที่เรียกว่า sebutan baku มาแทนที่ โดยเปลี่ยนเป็นการออกเสียงตามตัวสะกดเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานระบบไวยากรณ์ คำศัพท์ คำศัพท์เฉพาะและการสะกดคำ หลังจากนั้นรัฐบาลมาเลเซียได้ประกาศรับรองให้เปลี่ยนมาใช้ภาษาพูดมาตรฐานใหม่นี้แทน โดยใช้ในแวดวงการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในค.ศ. 1993 กระทรวงศึกษาธิการของ

สิงคโปร์ได้รับเอาตัวแบบภาษาพูดของมาเลเซียนี้และนำมาปรับใช้เป็นภาษาพูดมาตรฐานในประเทศสิงคโปร์ โดยกำหนดให้ใช้ในแวดวงการศึกษาทั้งการเรียนและการสอน การพูดในที่สาธารณะทั้งในรูปแบบของการบรรยาย การโต้แย้ง การประกาศข่าวสาร การสื่อสารที่เป็นทางการ และการใช้ภาษาในแวดวงสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม ในค.ศ. 2000 รัฐบาลมาเลเซียได้กลับไปใช้ภาษาถิ่นยะโฮร์รีเยาเป็นภาษามาตรฐานตามเดิม ในขณะที่สิงคโปร์ยังคงยึดตามภาษาพูดมาตรฐานใหม่นี้จนถึงปัจจุบัน

ในประเทศอินโดนีเซีย ฟ็อกก์ (Fogg 2015) กล่าวถึงการสร้างภาษาประจำชาติอินโดนีเซียให้เป็นมาตรฐานในช่วงค.ศ. 1940-1950 โดยรับอิทธิพลจากทางยุโรป และลดบทบาทของภาษาอารบิกลง ที่เห็นได้ชัดเจที่สุดคือการยกเลิกการใช้อักษรยาวีในระบบการเขียน เดิมภาษามาเลย์สามารถเขียนได้ 2 แบบ คือใช้ตัวอักษรโรมันหรือใช้ตัวอักษรอารบิกที่เรียกว่าตัวอักษรยาวี ส่งผลกระทบต่อผู้นำชาวอินโดนีเซียที่ไม่สามารถอ่านตัวอักษรโรมันได้ นอกจากนี้การปรับตัวสะกดและการจำกัดความหมายของคำมีผลต่อการใช้ภาษาประจำชาติในแวดวงศาสนารวมถึงกระทบต่อการใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ ด้วย การปฏิรูปภาษานี้จึงส่งผลกระทบทั้งทางสังคมและทางการเมือง คือนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติแล้ว ยังไปลดบทบาทและถ่ายโอนอำนาจจากกลุ่มผู้นำดั้งเดิมไปยังกลุ่มที่ยึดถือแนวทางตะวันตก

จะเห็นได้ว่าการทำให้เป็นภาษามาตรฐานนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับเฉพาะตัวภาษาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีเงื่อนไขทางสังคม การเมืองและประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อิโนอุเอะ (Inoue 2006: 121) กล่าวว่าการศึกษาเกี่ยวกับหัวข้อนี้จึงเป็นไปในทางด้านอุดมการณ์ทางภาษามากกว่าการใช้งานหรือโครงสร้างของตัวภาษาเอง เช่น ซิลเวอร์สไตน์ (Silverstein 1996: 285-286 อ้างถึงใน Inoue 2006: 121) ให้นิยามเกี่ยวกับการทำให้เป็นภาษามาตรฐานว่าเป็นปรากฏการณ์ในชุมชนภาษาที่ธำรงรักษาภาษาที่ได้รับการประเมินคุณค่าและยอมรับตามบรรทัดฐานของชุมชนนั้น จากนั้นยำนเช่นนี้จึงทำให้การทำให้เป็นภาษามาตรฐานมักถูกมองว่าเป็นกลวิธีในการเพิ่มคุณค่าของภาษาด้วยการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นหนึ่งเดียวของภาษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการธำรงภาษาและการอยู่รอดของภาษา

อย่างไรก็ตาม ดีเมอร์ทและแวนเดนบัสช์ (Deumert and Vandenbussche 2003) ได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความเชื่อนี้ เนื่องจากการสร้างอัตลักษณ์ทางภาษานี้มักเป็นการแทนที่รูปแบบที่หลากหลายของภาษาถิ่นเพื่อทำให้เป็นมาตรฐานหนึ่งเดียว ทำให้มีข้อจำกัดในการใช้ตามวัตถุประสงค์ เช่น ในแวดวงที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากภาษามาตรฐานมีความเป็นทางการและเป็นภาษาเขียน นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้ว่าการทำให้เป็นภาษามาตรฐานจะไปเร่งให้สภาพแวดล้อมที่มีการใช้ภาษาพูดที่ซับซ้อนหายไป ซึ่งมีผลต่อการคงอยู่ของภาษาที่ไม่ใช่มาตรฐาน จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาความเป็นไปได้ของปรากฏการณ์เหล่านี้ นอกจากนั้น ประเด็นโลกาภิวัตน์ก็อาจมีผลกระทบต่อภาษามาตรฐานเองด้วย กล่าวคือ การยอมรับให้ภาษาอังกฤษเข้ามามีความสำคัญในแวดวงต่างๆ ก็อาจทำให้ภาษามาตรฐาน ซึ่งมีบทบาทเป็นภาษาประจำชาติ ลดบทบาทลงและมีการเติบโตหรือพัฒนาช้าลง จนในที่สุดอาจใช้น้อยลงๆ และอาจสูญหายไปจากสังคม

2.8 การแปล (translation)

การแปลเป็นการถ่ายทอดความรู้จากภาษาต้นทางให้ผู้รับข้อมูลในภาษาปลายทางสามารถเข้าใจได้ โกวเด็ค (Gouadec 2007) และเบอร์เน็กกา (Bernacka 2012) ให้ความสำคัญกับการแปล เนื่องจากเป็นตัวการสำคัญในกระบวนการนำเข้าและส่งออกแนวความคิด ตรรกะ ความเชื่อ และโครงสร้างการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้การแปลเป็นสื่อกลางสำหรับกิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนและพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม วรรณกรรม ความรู้ในศาสตร์ทุกแขนงเกิดขึ้นได้อย่างแพร่หลายทั่วโลก

โครงการวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการแปล ในแง่ที่การแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติช่วยให้คนที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษสามารถเข้าสู่องค์ความรู้สากลได้โดยไม่ต้องเรียนภาษาอังกฤษ ถือเป็นการขุดเขยความด้อยในด้านภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศของคนบางกลุ่มในประเทศ งานวิจัยนี้จึงตั้งคำถามว่า จริงหรือไม่ที่สังคมที่มีความสามารถด้านภาษาอังกฤษต่ำ จะมีผลงานแปลในแวดวงต่างๆ มากกว่าสังคมที่มีความสามารถด้านภาษาอังกฤษสูง

โอกูดะ (Okudaira 1999) กล่าวว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนมีภาษาประจำชาติที่หลากหลายทำให้การสื่อสารระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับทุกประเทศ ซึ่งจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีการใช้อย่างแพร่หลายในระดับสากล อีกทั้งยังเป็นภาษากลางของประชาคมอาเซียน การแปลภาษาจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติหรือภาษาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับการแปลภาษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลับพบไม่มากนักไม่ว่าจะเป็นด้านหลักฐานประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการแปลในภูมิภาค นโยบายการแปลในแต่ละประเทศ หรือกระทั่งข้อมูลด้านตลาดและธุรกิจการแปลของประเทศอาเซียน แต่ก็สามารถแสดงภาพรวมอย่างคร่าวๆ ของสถานการณ์ของการแปลภาษาในแต่ละประเทศได้ดังต่อไปนี้

อินโดนีเซีย

งานแปลที่เป็นที่ต้องการมากที่สุดในประเทศอินโดนีเซียคือการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย แต่ก็ยังมีการแปลภาษาต้นทางอื่นเป็นภาษาอินโดนีเซียอยู่บ้าง เช่น ภาษาจีน ภาษาดัตช์ และภาษาฝรั่งเศส นอกจากนั้น ยังมีความจำเป็นต้องแปลเป็นภาษาท้องถิ่นอย่าง ภาษาชวา และภาษามาดูราอีกด้วย ฉานและหลิว (Chan and Liu 2013) กล่าวว่า ตลาดการแปลในประเทศอินโดนีเซียถือว่าเจริญในระดับหนึ่งแต่คุณภาพของนักแปลโดยทั่วไปยังไม่ได้มาตรฐาน แม้ว่าจะมีสมาคมนักแปลอินโดนีเซีย (Association of Indonesian Translators) ก็ตาม

มาเลเซีย

งาดิรอน (Ngadiron 2009) กล่าวว่าประเทศมาเลเซียมีสมาคมนักแปลมาเลเซีย (Malaysian Translators' Association) และสถาบันการแปลแห่งชาติมาเลเซีย (Malaysia National Institute of Translation -

ITBM) เป็นองค์กรที่ช่วยทำให้ตลาดการแปลของมาเลเซียมีมาตรฐาน โดยรัฐบาลมาเลเซียได้ก่อตั้ง ITBM ใน ค.ศ. 1993 เพื่อ ‘จัดการด้านการแปลและการล่าม’ การที่มาเลเซียมีภาษาท้องถิ่นที่หลากหลายและมีภาษาหลัก 3 ภาษา คือ มาเลย์ ทยัม และจีน ทำให้มีความต้องการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาเหล่านี้มีสูง

อย่างไรก็ตาม ประเทศมาเลเซียมีความน่าสนใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ กิล (Gill 2005) กล่าวว่า เนื่องด้วยมีการเปลี่ยนภาษาประจำชาติจากภาษาอังกฤษเป็นภาษามาเลย์เมื่อได้เอกราช ทำให้มีความพยายามที่จะแปลคำศัพท์และตำราเรียนจากภาษาอังกฤษเป็นภาษามาเลย์โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์ อัสมะห์ ฮัจญี โอมาร์ (Asmah Haji Omar 2009) กล่าวว่าภาระงานนี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ภาษาประจำชาติเพราะเป็นการเพิ่มความสำคัญให้กับภาษาและวัฒนธรรมของชาติ

ฟิลิปปินส์

ในประเทศฟิลิปปินส์ ตลาดงานแปลส่วนมากเป็นการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาตากาล็อก โดยฉานและหลิว (Chan and Liu 2013) พบว่ามีการแปลเอกสารทางการแพทย์และเภสัชกรรมอยู่มาก เนื่องจากเป็นตลาดที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ประเทศฟิลิปปินส์มีการบังคับให้มีการแสดงข้อมูลเป็นภาษาตากาล็อก เพราะฉะนั้นการที่บริษัทต้องปฏิบัติตามกฎหมายและป้องกันตัวเองจากการถูกฟ้องร้อง ทำให้การแปลเป็นที่ต้องการอย่างมาก นอกจากนี้ การค้าระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการการแปลภาษาจีนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม การที่ฟิลิปปินส์ไม่มีระบบวัดมาตรฐานและรับรองนักแปล กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเจริญเติบโตของธุรกิจการแปลในประเทศ

นอกจากนี้ยังมี โนคอน และคณะ (Nocon et al. 2014) ซึ่งศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการแปลสำหรับสาธารณสุขในรูปแบบของโปรแกรมที่จะสามารถแปลภาษาอาเซียนต่างๆ โดยเริ่มจากการสร้างโปรแกรมและฐานข้อมูลการแปลภาษาฟิลิปปินส์เป็นภาษาอังกฤษ

สิงคโปร์

งานวิจัยของฉานและหลิว (Chan and Liu 2013) แสดงให้เห็นว่าการแปลในประเทศสิงคโปร์ยังไม่มีมาตรฐาน อีกทั้งยังขาดการควบคุมและรับรองอาชีพนักแปล ทำให้นักแปลถูกมองว่ามีฐานะต่ำ เนื่องจากคนทั่วไปคิดว่าใครๆ ก็ทำงานด้านการแปลได้ โดยการแปลส่วนใหญ่ในประเทศเป็นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาท้องถิ่น

ประเทศไทย

ในประเทศไทย พบว่าคนที่ทำงานในอาชีพสายนี้ไม่จำเป็นต้องมีปริญญาในสาขาการแปลและล่าม หรือประกาศนียบัตรรับรองคุณสมบัติด้านภาษาใดๆ รวมทั้งไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นสมาชิกสมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย (The Translators and Interpreters Association of Thailand) ด้วย อย่างไรก็ตาม

ผู้สนใจที่จะศึกษาอย่างลึกซึ้งซึ่งสามารถศึกษาในหลักสูตรเฉพาะทางได้ที่มหาวิทยาลัยบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรูไน

บทความที่เขียนเกี่ยวกับงานแปล นักแปล และสถานภาพของตลาดการแปลในประเทศบรูไนมีอยู่น้อยมาก ฉานและหลิว (Chan and Liu 2013) พบว่าการแปลระหว่างภาษาอังกฤษ-จีน และ มลายู-บรูไน เป็นที่ต้องการมากที่สุด แม้ว่าบริษัทที่รับทำงานแปลในประเทศจะมีอยู่ไม่กี่แห่งและถือได้ว่าเป็นธุรกิจที่ยังไม่มีการเจริญเติบโตมากนัก

กัมพูชา

ยังไม่พบงานวิจัยใดเลยที่ศึกษาเกี่ยวกับการแปลในประเทศกัมพูชาอย่างเป็นระบบ แต่คาดว่าจะมีความต้องการของตลาดน่าจะเป็นการแปลคู่มือภาษาอังกฤษ-เขมร

ลาว

ฉานและหลิว (Chan and Liu 2013) กล่าวว่าในประเทศลาวการแปลระหว่างคู่มือภาษาลาวกับภาษาอังกฤษเป็นความต้องการของตลาดมากที่สุด และรองลงมาเป็นการแปลภาษาไทย-ลาว และ ฝรั่งเศส-ลาว ตามลำดับ นอกจากนี้ งานวิจัยดังกล่าวยังพบว่าสถานะของนักแปลถูกมองว่าค่อนข้างสูง โดยมีข้าราชการระดับสูงทำงานแปลเป็นจำนวนมาก และตลาดงานแปลเติบโตค่อนข้างมาก คาดว่าจะมีสาเหตุอันเนื่องมาจากนโยบายการเปิดประเทศในค.ศ. 1986

เมียนมา

แม้ว่าจะไม่พบบทความที่เขียนเกี่ยวกับการแปลในประเทศเมียนมา แต่ก็คาดว่าจะได้ว่าการที่ประเทศนี้ได้เปิดกว้างด้านการเมืองและเศรษฐกิจ น่าจะทำให้มีกิจกรรมการแปลและการแลกเปลี่ยนด้านอื่นๆ กับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น และน่าจะทำให้ความต้องการการแปลของประเทศเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

เวียดนาม

การแปลที่พบมากที่สุดในประเทศเวียดนาม คือ การแปลระหว่างคู่มือภาษาอังกฤษกับภาษาเวียดนาม โดยมีความต้องการการแปลภาษาจีนและฝรั่งเศสรองลงมา นอกจากนี้ ฉานและหลิว (Chan and Liu 2013) ยังพบว่ามีการแปลเอกสารแขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่เอกสารใบรับรองต่างๆ ไปจนกระทั่งการแปลด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร การเงินและการตลาด

งานวิจัยของดิงห์ (Dinh 2002) และ เหงียน และคณะ (Nguyen et al. 2008) แสดงให้เห็นว่าการแปลในเวียดนามมีความก้าวหน้าไปมาก คือ มีความพยายามที่จะพัฒนาการเขียนโปรแกรมแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาเวียดนาม ที่จะสามารถเรียนรู้ที่จะเลือกคำแปลที่เหมาะสมจากความเป็นไปได้หลายทาง และแยกแยะความหมายของข้อความต่างๆ โดยอัตโนมัติให้ได้อย่างแม่นยำ

แม้ข้อมูลเกี่ยวกับการแปลในประเทศภูมิภาคอาเซียนจะมีจำกัด แต่ก็มีข้อมูลที่แสดงให้เห็นความสำคัญของการแปลในบริบทต่างๆ ที่คล้ายคลึงกันในทุกประเทศ เช่น ความสำคัญของการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติในระบบการศึกษา การแปลเพื่อการค้าและธุรกิจ และการแปลเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศภายในภูมิภาค และด้วยเหตุที่ในปัจจุบันมีการใช้เครื่องมือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดการวิจัยที่เกี่ยวกับการแปลในรูปแบบดิจิทัลหรืองานวิจัยเพื่อพัฒนาระบบแปลภาษาอัตโนมัติมากขึ้นด้วย งานวิจัยเหล่านี้เน้นการแปลภาษาประจำชาติของประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนเป็นภาษาอังกฤษ เช่น ภาษาเวียดนามโดย Dinh (2002) และ Nguyen et al. (2008) ภาษาฟิลิปปินส์โดย Nocon (2014)

โดยรวมแล้วการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่าการแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน มีความทันสมัยด้านเทคโนโลยีค่อนข้างมาก แต่ยังมีปัญหาหลักที่คล้ายกันคือการขาดองค์การรับรองมาตรฐานและคุณภาพของผู้ประกอบอาชีพการแปลและล่าม อันเป็นปัจจัยทำให้ตลาดไม่เติบโตในบางประเทศและทำให้ผู้ประกอบอาชีพมีสถานะและรายได้ที่ต่ำ แม้จะมีการขยายตลาดตามการเติบโตของเศรษฐกิจภูมิภาคก็ตาม อีกทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อการใช้บริการแปลในบริบทต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านวิชาการ ด้านเศรษฐกิจการค้า หรือด้านการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ได้มีการก่อตั้ง สมาคมอุตสาหกรรมแปลแห่งเอเชีย (Association of Asian Translation Industry) ขึ้นในค.ศ. 2012 ซึ่งหากสมาคมนี้มีบทบาทมากขึ้นในอนาคต จะทำให้วงการแปล รวมไปถึงการศึกษาวิจัยเชิงลึกในด้านการแปลก็จะสามารถพัฒนามากขึ้นได้ในอนาคต

2.9 การเลือกภาษากับแวดวงการใช้ภาษา (Language choice and domains of language use)

เมื่อบุคคลหนึ่งมีความรู้มากกว่าหนึ่งภาษาขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นภาษาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง หรือเป็นเพียงภาษาย่อยของภาษาเดียวกัน ผู้นั้นก็ย่อมจะต้องเลือกที่จะใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งในการสื่อสารแต่ละครั้ง (หรืออาจจะเลือกภาษามากกว่าหนึ่งภาษาสลับกันหรือปนกันไปก็ได้) นักภาษาศาสตร์สังคมเชื่อว่า มีเหตุผลที่อธิบายได้อยู่เบื้องหลังการเลือกภาษาของบุคคล เช่นเดียวกับที่เชื่อว่าการเลือกใช้รูปแบบต่างๆ ทางภาษาไม่ได้เป็นไปโดยอิสระ หากแต่มีเงื่อนไขทางสังคมอยู่เบื้องหลัง

ฟิชแมน (Fishman 2000) เขียนบทความชื่อ “Who speaks what language to whom and when?” ชื่อบทความนี้สามารถอธิบายมโนทัศน์ของ **การเลือกภาษา** ได้อย่างชัดเจน และฟิชแมนก็ได้ให้คำตอบว่าการที่ใครจะใช้ภาษาอะไรเพื่อพูดกับใครอย่างเหมาะสมและ/ หรือเป็นสามัญนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ

- 1) การเป็นสมาชิกของกลุ่ม (group membership) ทั้งด้านผู้พูดผู้ฟังในด้านที่เป็นลักษณะที่ติดตัวคนผู้นั้นชัดเจน เช่น เพศ เชื้อชาติ วัย ศาสนา ไปจนถึงการที่บุคคลนั้นต้องการให้ตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมต่างๆ
- 2) สถานการณ์ (situation) เช่น สถานที่ เวลา ฯลฯ
- 3) หัวข้อ (topic)

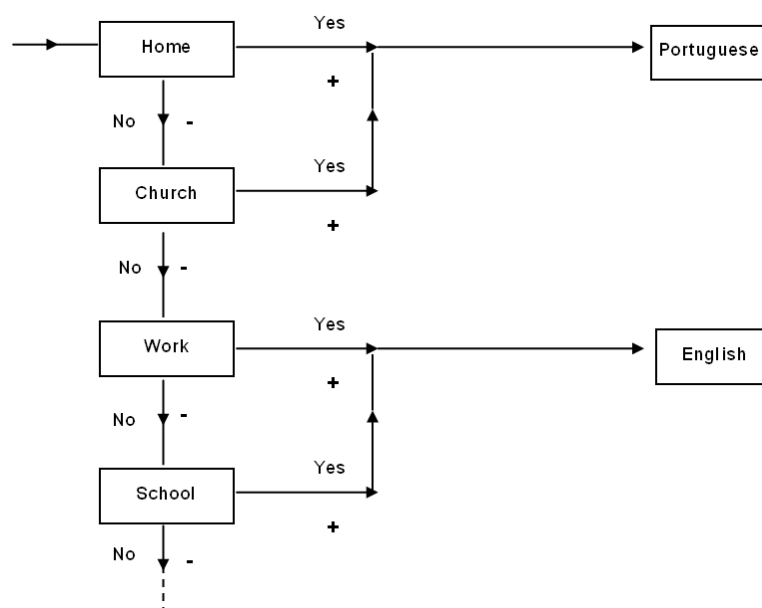
ลักษณะ 3 ประการนี้เรียกรวมกันว่า**แวดวงการใช้ภาษา** (domain of language use) ซึ่งฟิชแมน (Fishman 1972) เสนอไว้ 5 แวดวงได้แก่ แวดวงครอบครัว (family) แวดวงเพื่อน (friendship) แวดวงศาสนา (religion) แวดวงการศึกษา (education) และแวดวงการทำงานหรือการทำงาน (employment) แต่ละแวดวงมีองค์ประกอบ คือ ผู้ร่วมสนทนา สถานที่ และหัวข้อการสนทนาเฉพาะตัว เช่น ถ้าเป็นแวดวงการศึกษา ก็มักมีคู่สนทนาคืออาจารย์กับนักเรียนหรือนักศึกษา สถานที่คือโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย และหัวข้อมักเป็นเรื่องทางวิชาการ

การเลือกภาษาโดยพิจารณาจากแวดวงภาษาเป็นเรื่องของบรรทัดฐานทางสังคมว่าในสังคมนั้นมักจะใช้ภาษาใดในแวดวงใด ไม่ใช่เรื่องเฉพาะบุคคล ทรัดกิลล์ (Trudgill 2000) กล่าวว่า เราไม่สามารถคาดการณ์ได้แน่นอนว่าในสถานการณ์หนึ่งผู้รู้หลายภาษาคนหนึ่งจะเลือกใช้ภาษาอะไรหรือภาษาย่อยใด เพราะเป็นภาษาเฉพาะบุคคลหรือเอกัตภาษา (idiolect) แต่ภาพรวมการใช้ภาษาของสังคมหรือสังคมภาษา (sociolect) ค่อนข้างที่จะคาดการณ์ได้ง่ายกว่า ตัวอย่างเช่นที่โฮมส์ (Holmes 2013) ได้สรุปแวดวงภาษาของประเทศปารากวัย จากข้อมูลของรูบิน (Rubin 1968) ไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ตัวอย่างการเลือกภาษาตามแวดวงการใช้ภาษา

แวดวง	ผู้ฟัง	สถานที่	หัวข้อ	ภาษาที่ใช้
ครอบครัว	พ่อแม่	บ้าน	วางแผนจัดงานสังสรรค์	กัวรานี
เพื่อน	เพื่อน	ร้านกาแฟ	เรื่องซ้ำชั้น	กัวรานี
ศาสนา	พระ	โบสถ์	พิธีนมัสการ	สเปน
การศึกษา	ครู	โรงเรียนประถม	เล่นิทาน	กัวรานี
การศึกษา	อาจารย์	มหาวิทยาลัย	แก้ปัญหาคณิตศาสตร์	สเปน
การปกครอง	เจ้าพนักงาน	สถานที่ราชการ	ขอใบอนุญาตนำเข้าสินค้า	สเปน

โฮมส์ (Holmes 2013) เสนอการอธิบายการเลือกภาษาในแต่ละแวดวงดังแผนภาพที่มีลักษณะทวิลักษณ์ (binary) ต่อไปนี้ซึ่งเป็นการเลือกภาษาในชุมชนโปรตุเกสในลอนดอน

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองการเลือกภาษาตามแนวทางการใช้ภาษา

จำนวนของแนววงภาษาที่กำหนดขึ้นเพื่อนำไปใช้กับงานวิจัยที่ต่างกันอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม เช่น ในงานของสราวุฒ โกรสม (2552) ซึ่งศึกษาการอ้างและการเปลี่ยนภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อูรักละโว้ยในตำบลรัชฎา อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต ก็ได้นำเพื่อนบ้านและญาติเข้ามารวมเป็นแนววงการใช้ภาษาเดียวกันซึ่งในงานวิจัยอื่นแยกจากกันเป็นคนละแนววงภาษา ทั้งนี้เพราะเมื่ออูรักละโว้ยกลุ่มนี้แต่งงานแล้วก็มักจะย้ายออกจากบ้านของพ่อแม่ไปสร้างบ้านของตนในบริเวณใกล้เคียงกันหรือภายในชุมชนเดียวกันโดยไม่มีการย้ายออกไปนอกชุมชน คนที่เป็นญาติกับคนที่เป็นเพื่อนบ้านจึงมักจะเป็นคนกลุ่มเดียวกัน

การเลือกภาษาโดยพิจารณาจากแนววงภาษาเป็นการพิจารณาอย่างคร่าวๆ ในการใช้ภาษาจริงยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นอีกเพื่อเลือกภาษา จากตัวอย่างในประเทศปารากวัยข้างต้น จะเห็นว่าในแนววงเดียวกันเช่น การศึกษายังจำแนกย่อยลงไปอีกว่าการใช้ภาษานั้นเกิดขึ้นที่ใดกับใครและสนทนากันเรื่องใด ทำให้การเลือกภาษาในมหาวิทยาลัยและในโรงเรียนประถมศึกษาแตกต่างกัน กล่าวคือ มักพบการใช้ภาษาสเปนในกรณีแรกและใช้ภาษากัวรานีในกรณีหลัง

ดังนั้น แม้ว่าการศึกษาการเลือกภาษาด้วยแนววงภาษาจะเป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างมาก แต่โฮมส์ (Holmes 2013) ก็กล่าวว่ามันเป็นวิธีการที่ทำให้ความซับซ้อนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดหลายภาษาง่ายเกินไป (oversimplified) แท้จริงแล้วเรายังต้องพิจารณาตัวแปรทางสังคมอื่นประกอบการเลือกภาษาด้วย เช่น ความห่างทางสังคม (distance) ว่าคู่สนทนารู้จักกันใกล้ชิดเพียงใด สถานภาพ (status) ว่าใครมีบทบาทสูงต่ำในสังคมนั้นแตกต่างกันอย่างไร และหน้าที่ (function) ว่าการสื่อสารนั้นเป็นไปเพื่อสิ่งใด เช่น ออกคำสั่ง ชมเชย ตำหนิ หรืออื่นๆ

ตัวอย่างหนึ่งของการศึกษาการเลือกภาษาแบบเจาะลึกเฉพาะแนววงคืองานของเมอี และคณะ (Mei et al. 2016) ซึ่งศึกษาการเลือกภาษาในแนววงการศึกษาของประเทศมาเลเซีย โดยที่เจาะจงศึกษาเฉพาะการ

เลือกภาษาของอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย เมื่อสนทนากับบุคคลรอบข้าง (นักศึกษา เพื่อนอาจารย์ ผู้บังคับบัญชา) ทั้งในบริบททางการและไม่ทางการ (สอน พูดในห้องเรียน หรือสนทนาเรื่องอื่นๆ) มาเลเซียเป็นสังคมหลายภาษา โดยมีภาษาราชการคือภาษามาเลย์เพียงภาษาเดียว และมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีความสำคัญอันดับสอง ภาษาจีนและภาษาทมิฬใช้ในประเทศอย่างแพร่หลายเช่นเดียวกัน ทั้งภาษามาเลย์ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาทมิฬสามารถใช้เป็นภาษาสื่อการสอนในโรงเรียนได้

อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยจำนวน 200 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงการศึกษาของตนเองว่าในสมัยที่ยังศึกษาอยู่ได้ศึกษาโดยมีภาษาอะไรเป็นภาษาสื่อการสอน ผลการศึกษา พบว่าภาษาทมิฬมีใช้เป็นภาษาสื่อการสอนเฉพาะในระดับประถมศึกษาเท่านั้น ในขณะที่ภาษาจีน ภาษามาเลย์ และภาษาอังกฤษมีใช้ในทุกระดับจนถึงระดับปริญญาเอก โดยที่พบว่าภาษาอังกฤษใช้มากในการศึกษาระดับสูงมากกว่าระดับต่ำกว่า ในขณะที่ภาษามาเลย์ และภาษาจีนมีใช้ในการศึกษาระดับต่ำกว่ามากกว่าระดับสูง

อาจารย์ผู้ให้ข้อมูลไม่ว่าจะมีเชื้อสายใดส่วนมากจะประเมินความสามารถทางภาษา มาเลย์และภาษาอังกฤษของตนเองว่าอยู่ในระดับสูง อาจารย์เชื้อสายมาเลย์และจีนประเมินว่าความสามารถทางภาษาทมิฬของตนเองอยู่ในระดับต่ำ โดยที่แม้แต่อาจารย์เชื้อสายอินเดียเองก็มีเพียงร้อยละ 30 ที่ประเมินว่าความสามารถทางภาษาทมิฬของตนเองอยู่ในระดับสูง เป็นไปในทำนองเดียวกับภาษาจีน ซึ่งอาจารย์เชื้อสายมาเลย์และเชื้อสายอินเดียประเมินว่าตนเองมีความสามารถระดับต่ำ อาจารย์ที่มีเชื้อสายจีนก็มีเพียงร้อยละ 53.7 ที่ประเมินว่าตนเองมีความสามารถทางภาษาจีนในระดับสูง

ภาษาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซียเลือกใช้ในการสนทนาในเรื่องวิชาการโดยรวมมากที่สุดคือภาษาอังกฤษ มียกเว้นเฉพาะกรณีสนทนาส่วนตัวกับผู้ฟังที่เป็นเชื้อสายเดียวกับตนที่จะเลือกใช้ภาษาของชาติพันธุ์มากกว่า เช่น อาจารย์ที่มีเชื้อสายมาเลย์ใช้ภาษามาเลย์สนทนากับนักศึกษาที่มีเชื้อสายมาเลย์มากกว่าที่จะเลือกภาษาอังกฤษ ทำนองเดียวกับที่อาจารย์ที่มีเชื้อสายจีนใช้ภาษาจีนสนทนากับนักศึกษาที่มีเชื้อสายจีน และพบว่ามีการเลือกใช้ภาษาตามเชื้อสายของกลุ่มสนทนาด้วย แต่มีความถี่ต่ำมาก (ประมาณร้อยละ 3) เช่น อาจารย์เชื้อสายมาเลย์เลือกใช้ภาษาจีนสนทนากับคู่สนทนาที่มีเชื้อสายจีน ที่น่าสนใจคือไม่พบว่าอาจารย์เชื้อสายอินเดียใช้ภาษาจีนในการสนทนากับคู่สนทนาที่มีเชื้อสายจีนเลย

แต่ในการสนทนาหัวข้อที่ไม่เป็นวิชาการพบว่าอาจารย์เชื้อสายจีนและอินเดียใช้ภาษาอังกฤษมากกว่า อาจารย์เชื้อสายมาเลย์กล่าวคือใช้ภาษาอังกฤษแม้แต่กับคนเชื้อสายเดียวกันกับตน ในขณะที่อาจารย์เชื้อสายมาเลย์ใช้ภาษามาเลย์มากกว่าในการสนทนากับคนเชื้อสายมาเลย์ด้วยกัน และใช้ภาษาอังกฤษสนทนากับคนเชื้อสายจีนและอินเดีย ที่น่าสนใจคือนอกจากอาจารย์เชื้อสายอินเดียเองแล้ว ไม่มีใครเลยที่เลือกใช้ภาษาทมิฬ แม้คู่สนทนาจะเป็นคนเชื้อสายอินเดียก็ตาม

จากการศึกษาของเมอ และคณะ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าชาวมาเลย์ที่มีเชื้อสายอินเดียและเชื้อสายจีนไม่ใช้ภาษาของอีกฝ่าย แต่ก็พบว่าการแต่งงานข้ามเชื้อสายระหว่างคนมาเลย์เชื้อสายอินเดียและเชื้อสายจีน

เดวิด (David 2008) ศึกษาการเลือกภาษาของคนเชื้อสายจีน-อินเดีย (เรียกกันว่าซินเดียน Chindian) 30 คน ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียคนเหล่านี้มีพ่อหรือแม่เป็นคนเชื้อสายจีน และอีกฝ่ายเป็นคนเชื้อ

สายอินเดียภาษาแรกของซินเดียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (26 จาก 30 คน) คือภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว ส่วนอีก 4 คนให้ข้อมูลว่ามีภาษาแรกเป็นภาษาอังกฤษคู่ไปกับภาษาจีนกวางตุ้ง ภาษาจีนฮกเกี้ยน ภาษาทมิฬ และภาษามาลเลย์อย่างละหนึ่งคน จะเห็นได้ว่าภาษาอังกฤษมีอิทธิพลเด่นชัดมากในกลุ่มของซินเดียน และพวกเขาส่วนมากใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักทั้งในแวดวงครอบครัว แวดวงการทำงาน และแวดวงศาสนา สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างถึง 20 คนนับถือศาสนาคริสต์ และในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของศาสนาคริสต์ในประเทศมาเลเซียก็มักใช้ภาษาอังกฤษ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเลือกอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอย่างเดียว ส่วนน้อยอ่านภาษาอังกฤษคู่กับภาษามาลเลย์ แต่ไม่มีใครเลือกอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาอื่นเลย ส่วนการชมรายการโทรทัศน์พบว่ากลุ่มตัวอย่างเลือกรับภาษาที่หลากหลายกว่ากล่าวคือส่วนมากชมรายการโทรทัศน์ภาษาอังกฤษคู่กับภาษาอื่นๆ

ในด้านทัศนคติต่อการมีเชื้อสายผสมนั้น เกือบทั้งหมดรู้สึกดีต่อเชื้อสายของตนเอง แต่เวลาที่มีคนอื่นมาถามว่าตนมีเชื้อสายใดนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกแสบวก แสบ และปานกลางอย่างละเท่าๆ กัน 25 คนตอบว่าตนเป็นคนเชื้อสายจีน-อินเดีย ส่วนน้อยที่เหลือตอบว่าเป็นคนมาเลย์เชื้อสายอินเดีย และคนมาเลย์เชื้อสายจีน แต่หากเป็นการกรอกแบบฟอร์มราชการ ส่วนมากจะระบุว่าเป็นอินเดีย สอดคล้องกับการที่กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งรู้สึกว่าการเข้ากับวัฒนธรรมอินเดียได้มากกว่าวัฒนธรรมจีน แต่คนที่บอกว่าไม่เข้ากับวัฒนธรรมใดเลยก็มีเป็นจำนวนไม่น้อยเช่นกัน

แม้กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดจะมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่เพียงภาษาเดียว แต่เมื่อถามว่าในอนาคตหากมีลูกจะพูดกับลูกเป็นภาษาอะไร มีเพียง 9 คนที่ตอบว่าจะใช้ภาษาอังกฤษเพียงอย่างเดียว ที่เหลือจะพูดกับลูกด้วยภาษามากกว่า 1 ภาษา (บางคนตอบว่า 2 ภาษา ไปจนถึง 5 ภาษา) โดยความสำคัญของภาษาอังกฤษยังแสดงออกเด่นชัดว่ากลุ่มตัวอย่างที่จะพูดกับลูกด้วยภาษามากกว่า 1 ภาษานั้น ภาษาหนึ่งในนั้นคือภาษาอังกฤษ

อีกตัวอย่างหนึ่งของการเลือกภาษาในประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ การเลือกภาษาในสังคมออนไลน์ของชาวอินโดนีเซีย เบอร์นี-สมิธ (Birnie-Smith 2016) ศึกษาการเลือกภาษาของชาวอินโดนีเซียเชื้อสายจีนแต่จิว 4 คน ในสื่อสังคมออนไลน์ Kaskus และ Facebook เบอร์นี-สมิธอ้างถึงทฤษฎีรูปแบบอัตลักษณ์ทางสังคมของการไม่แสดงตัวตน (Social Identity model of De-individuation Effects –SIDE) ที่ลี, สเปนเซอร์และ เดอ กรูต (Lea, Spears and De Groot 2001) อธิบายว่า เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มเป็นคนที่ประเมินนามต่อกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะมองไม่เห็น และความเป็นกลุ่มก้อนระหว่างสมาชิกก็จะแข็งแกร่งขึ้น ตรงกันข้ามกับถ้าสมาชิกในกลุ่มรู้ตัวตนของกันและกัน (เช่น ด้วยชื่อจริง หรือภาพถ่าย) ความแตกต่างระหว่างบุคคลก็จะปรากฏให้เห็น ผลก็คือในกรณีนี้อัตลักษณ์ของบุคคลจะเด่นชัดกว่าอัตลักษณ์ของกลุ่ม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจะลดลง ดังนั้น ด้วยทฤษฎีนี้จึงเชื่อว่ารระดับของความเป็นนิรนามมีผลต่อการกระทำของคนในโลกออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ Kaskus และ Facebook มีความแตกต่างกันตรงที่ Kaskus เป็นลักษณะของเว็บบอร์ดที่แบ่งเป็นห้องสนทนาอยู่ผู้ใช้บริการมักจะไม่รู้จักกันมาก่อน และใช้นามแฝง ในขณะที่ผู้ใช้ Facebook

มักจะใช้ติดต่อกับคนที่รู้จักกันในโลกจริงมาก่อนแล้ว ชื่อที่ใช้ก็มีแนวโน้มจะเป็นชื่อจริงมากกว่า ความเป็นตัวตนในการใช้ Facebook จึงสูงกว่าในการใช้ Kaskus ซึ่งถ้าเชื่อตามทฤษฎี SIDE คนคนเดียวกันใน Kaskus และใน Facebook ก็จะเลือกใช้ภาษาแตกต่างกัน

Kaskus เป็นสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศอินโดนีเซีย ดังนั้นภาษาที่ใช้กันระหว่างผู้ใช้บริการจึงเป็นภาษาอินโดนีเซีย แต่ในที่นี้เบอร์นี-สมิธศึกษาการเลือกใช้ภาษาในห้องสนทนาสำหรับผู้ที่มีเชื้อสายจีนแต่จำจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่าภาษาที่ใช้ในห้องสนทนา คือภาษาจีนแต้จิ๋ว โดยเบอร์นี-สมิธอธิบายว่าไม่ว่าผู้ใช้จะรู้ภาษาหรือใช้ภาษาใดได้คล่องแคล่วเพียงใด แต่ใน Kaskus ซึ่งสมาชิกไม่ค่อยรู้จักตัวตนของกันและกัน ทุกคนจะยึดเอาอัตลักษณ์ของกลุ่มเป็นใหญ่ ซึ่งในห้องสนทนาย่อนี้คือการใช้ภาษาจีนแต้จิ๋ว และที่น่าสนใจก็คือมีการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า ane แทนที่จะเป็น aku อย่างในภาษาปกติ ซึ่งนี่ก็เป็นลักษณะเด่นของสมาชิกอายุน้อยใน Kaskus

ส่วนใน Facebook กลุ่มตัวอย่างพบการเลือกภาษาที่หลากหลายกว่า ทั้งภาษาอินโดนีเซีย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยที่ส่วนมากแล้วเป็นการใช้ภาษาอินโดนีเซียสลับกับภาษาจีน เบอร์นี-สมิธอธิบายว่าเป็นการแสดงอัตลักษณ์ของตนซึ่งเป็นคนเชื้อสายจีนที่มีสัญชาติอินโดนีเซีย แต่เป็นที่น่าสนใจว่าเมื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลับไม่รู้สึกว่าตนสลับภาษา แต่คิดว่าตนเองกำลังใช้ภาษาจีน กลุ่มตัวอย่าง 2 จาก 4 คนใช้ภาษาอังกฤษทั้งที่พบว่ากลุ่มเพื่อนของทั้งสองคนก็ไม่ได้เข้าใจภาษาอังกฤษดีนัก ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 มีความรู้ภาษาอังกฤษดี ซึ่งกลายเป็นอัตลักษณ์และต้องการสื่ออัตลักษณ์ส่วนบุคคลออกมา

งานวิจัยข้างต้นเกี่ยวกับการเลือกภาษาที่เป็นไปด้วยความเข้าใจในภาษานั้นๆ แต่ในบางกรณีการเลือกภาษาก็อาจจะเป็นไปโดยปราศจากความเข้าใจหรือเข้าใจภาษาที่ตนเลือกเพียงเล็กน้อย ดังในงานวิจัยของโซยอง (Soyong 2014) ซึ่งศึกษาการเลือกภาษาของนักเรียนอนุบาลสองภาษา (เกาหลี-อังกฤษ) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการศึกษาภาษาเกาหลีต่อภาษาอังกฤษในอัตราส่วน 70:30

โดยรวมแล้วดูเหมือนว่าการศึกษาภาษาเกาหลีของนักเรียนที่นี้จะไม่ประสบผลสำเร็จนัก กล่าวคือ นักเรียนทุกคนเลือกใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาเกาหลีอย่างเห็นได้ชัด แม้จะเป็นนักเรียนที่มีภาษาแรกก่อนเข้าโรงเรียนเป็นภาษาเกาหลีก็ตาม แม้แต่ในกรณีที่นักเรียนเข้าใจภาษาเกาหลี แต่เมื่อมีผู้ถามคำถามเป็นภาษาเกาหลี นักเรียนคนนั้นก็มักจะตอบกลับมาด้วยภาษาอังกฤษ นักเรียนที่เข้าใจภาษาเกาหลีมากกว่าจะช่วยเหลือเพื่อนที่เข้าใจน้อยกว่าหรือไม่เข้าใจคำสั่งภาษาเกาหลีของครูด้วยการแปลเป็นภาษาอังกฤษให้เพื่อนฟัง

โซยองกล่าวถึงการเลือกภาษาของนักเรียนอนุบาลเหล่านี้ว่า แม้แต่ในกรณีของนักเรียนที่ไม่เข้าใจภาษาเกาหลีหรือเข้าใจเพียงเล็กน้อยก็ยังเลือกใช้ภาษาเกาหลีเมื่อต้องการให้ภาษาเกาหลีทำหน้าที่บ่งบอกอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของพวกเขา (นักเรียนโปรแกรมสองภาษา) แยกจากนักเรียนกลุ่มอื่น (ที่ไม่ใช่โปรแกรมสองภาษา) โซยองกล่าวว่านักเรียนโปรแกรมสองภาษาที่สามารถพูดภาษาเกาหลีได้เริ่มล้อเลียนนักเรียนโปรแกรมปกติที่ถูกทำโทษเพราะเล่นลูกบอลในเวลาที่ไม่สมควร ก็เริ่มการล้อเลียนด้วยการใช้ภาษาเกาหลี (แม้ว่านักเรียนที่ถูกทำโทษจะไม่เข้าใจภาษาเกาหลีก็ตาม) และใช้ภาษาเกาหลีง่ายๆ ซ้ำคำไปมาเพื่อให้เพื่อนของตนที่เป็นนักเรียนโปรแกรมสองภาษาที่ไม่ค่อยเก่งภาษาเกาหลีสามารถพูดตามเพื่อช่วยกัน

ล้อเลียนนักเรียนคนดังกล่าว นักเรียนโปรแกรมสองภาษาที่ร่วมล้อเลียนก็เลือกที่จะพูดภาษาเกาหลีตามไป แม้ว่าตนอาจจะไม่เข้าใจสิ่งที่ตนเองพูดตามเพื่อนเลย

ในการศึกษาเกี่ยวกับการเลือกภาษานั้น เรามักจะไม่ได้มองแค่ว่าคนกลุ่มใดเลือกใช้ภาษาใดจากจำนวนหลายภาษาที่คนในสังคมนั้นสามารถเลือกได้ แต่เรามักจะมองในแง่ของหน้าที่ของภาษาที่เลือกมาใช้ว่า ถูกจัดให้เป็นภาษาสูง (high หรือ H) หรือภาษาต่ำ (low หรือ L) ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า **ทวิภาษา** (diglossia) โดยที่ H และ L อาจจะเป็นภาษาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง หรืออาจจะเป็นภาษามาตรฐานและภาษาถิ่นของภาษาเดียวกันก็ได้

เฟอร์กูสัน (Ferguson 2000) ยกตัวอย่างสถานการณ์ต่างๆที่มีลักษณะทวิภาษาดังนี้

เทศนาในศาสนสถาน	H
อธิบายขั้นตอนการทำงานให้ลูกจ้างฟัง	L
จดหมายส่วนตัว	H
กล่าวในรัฐสภา	H
บรรยายทางวิชาการในมหาวิทยาลัย	H
สนทนากับญาติและเพื่อน	L
กระจากเสียงทางวิทยุ	H
ละครวิทยุ	L
บทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์	H
คำบรรยายในการ์ตูนล้อการเมือง	L
กวีนิพนธ์	H
นิทานพื้นบ้าน	L

เฟอร์กูสัน (Ferguson 2000) ยังกล่าวอีกว่า ศักดิ์ศรีของภาษาสูงมีมากกว่าภาษาต่ำเสียจนบางครั้งคนในสังคมไม่ตระหนักถึงการมีอยู่ของภาษาต่ำ โดยได้ยกตัวอย่างว่าผู้พูดภาษาอาหรับที่ใช้ภาษาต่ำของภาษาอาหรับในชีวิตประจำวันอาจจะบอกว่าตนเองไม่มีความรู้ภาษาอาหรับเพียงเพราะตนเองไม่รู้ภาษาสูงของภาษาอาหรับ หรือหากคนที่ไม่รู้ภาษาอาหรับจริงๆ มาขอให้ผู้พูดภาษาอาหรับสอนภาษาให้ ผู้พูดภาษาอาหรับก็มักจะสอนภาษาอาหรับแบบภาษาสูงให้ราวกับว่านี่คือรูปแบบภาษาแบบเดียวที่มีใช้อยู่ และบ่อยครั้งที่ผู้พูดภาษาอาหรับจะประเมินตนเองเกินจริง โดยให้ข้อมูลว่าตนเองพูดภาษาอาหรับแบบสูง (หรือแบบมาตรฐาน) ตลอดเวลา ทั้งที่ความจริงแล้วผู้นั้นใช้ภาษาอาหรับแบบต่ำในชีวิตประจำวัน

ความแตกต่างของภาษาสูงและภาษาต่ำที่เป็นภาษาเดียวกันอาจจะอยู่ที่แง่มุมใดของภาษาก็ได้ โฮมส์ (Holmes 2013) กล่าวว่าคำศัพท์ของภาษาสูงและภาษาต่ำอาจจะเหมือนกันเป็นส่วนมาก แต่ภาษาสูงมักจะรวมเอาคำศัพท์เฉพาะทางและศัพท์ภาษาทางการไว้มากกว่า เช่น คำว่า conservative, psychometric ในกรณีของภาษาฝรั่งเศสมาตรฐานก็จะมีไวยากรณ์ที่ผันคำซับซ้อนกว่าภาษาลูกผสมเฮติซึ่งถือเป็นภาษาต่ำ ส่วน

ในกรณีของภาษาเยอรมันถิ่นสวิสเซอร์แลนด์และภาษาเยอรมันมาตรฐาน ความแตกต่างจะมีทั้งในด้านการออกเสียงที่ต่างกันมากและในด้านไวยากรณ์ เฟอร์กูสัน (Ferguson 2000) กล่าวว่าภาษาเยอรมันมาตรฐานมี 4 การก (case) และมีกาลสำหรับบอกเล่าที่ใช้กริยาคำเดียว (non-periphrastic indicative tenses) 2 รูปแบบ แต่ภาษาเยอรมันถิ่นสวิสเซอร์แลนด์มี 3 การก และมีกาลสำหรับกริยาบอกเล่าเพียงแบบเดียว

ในบางกรณีการเลือกใช้ภาษาของผู้รู้หลายภาษาที่ไม่ได้เลือกเพียงภาษาใดภาษาหนึ่งแต่เลือกใช้ภาษาทั้งสองหรือมากกว่า ปรากฏการณ์นี้เรียกว่าการสลับภาษา (code-switching) หรือการปนภาษา (code-mixing) โดยในตำราบางเล่มก็ถือว่าการปนภาษาเป็นประเภทย่อยของการสลับภาษา ดังเช่นที่เบลล์ (Bell 2014) เรียกรวมกันว่าการสลับภาษา และอธิบายว่าการสลับภาษาเกิดขึ้นเวลาที่ผู้พูดสลับรหัส (code) ไปมาระหว่างรหัสที่ตนมีในคลังภาษา โดยอาจจะแยกเอาการสลับภาษาแบบที่เกิดภายในประโยคออกมาเป็นอีกประเภทย่อย เรียกว่าการปนภาษาและกล่าวว่าการสลับภาษามักจะบ่งบอกความหมายเชิงสังคม

เนื่องจากการปนภาษาเป็นการใช้คำหรือหน่วยสั้นๆ ของภาษาหนึ่งแทรกลงไปในประโยคของอีกภาษาหนึ่ง โฮมส์ (Holmes 2013) จึงกล่าวว่าแม้แต่ผู้ที่มีความรู้ภาษาที่สองไม่ด็นักก็ยังสามารถปนภาษาได้ด้วยการใช้คำบางคำหรือวลีสั้นๆ และมักมีหน้าที่หลักทางสังคมคือเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้พูดและเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกันกับผู้ฟังมากกว่าจะสื่อความหมายเชิงเนื้อหา ดังตัวอย่างต่อไปนี้ที่โฮมส์แสดงถึงการปนภาษาเมารี ภาษาจิงกวางตุง และภาษาสเปนเข้าไปในภาษาอังกฤษตามลำดับ (คำแปลในวงเล็บ)

- Engari (so) now we turn to more important matters.
- Confiscated by Customs, da gai. (probably)
- Well I'm glad I met you. OK?

Andale pues (OK well), and do come again. Mm?

กัมเปอร์ซ (Gumperz 1982) กล่าวถึงการสลับภาษาระหว่าง “ภาษาของเรา” (we-code) กับ “ภาษาของเขา” (they-code) ว่าให้ผลทางความรู้สึกไม่เหมือนกัน ทั้งที่โดยความหมายของคำหรือข้อความเหมือนกัน โดยได้ยกตัวอย่างแม่ชาวเปอโตริกันที่นิวยอร์กที่เตือนลูกโดยมีการเปลี่ยนจาก they-code (ในที่นี้คือภาษาอังกฤษ) ไปเป็น we-code (ในที่นี้คือภาษาสเปน) ในประโยคว่า “Come here, come here, ven acá” ว่าเป็นการเตือน แต่ถ้าสลับทิศทางการเป็น “Ven acá, ven acá, come here” จะให้ความรู้สึกที่เป็นการขอร้อง

งานวิจัยของโกลด์สไตน์ (Goldstein 2011) พบว่าการใช้ภาษาอังกฤษปนในโฆษณาภาษาญี่ปุ่นก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือพบว่าการปนภาษาไม่ได้มีหน้าที่หลักในการสื่อความหมายเชิงเนื้อหา แต่มีหน้าที่หลักคือการตกแต่ง (decoration) ทำให้ในบางครั้งภาษาอังกฤษที่ปนในโฆษณาภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนที่ฟังดูแปลกสำหรับเจ้าของภาษา เช่น “For Beautiful Human Life” ในโฆษณาเครื่องสำอาง Kanebo โกลด์สไตน์เปรียบเทียบว่าการใช้ภาษาอังกฤษปนเข้ามาในโฆษณาภาษาญี่ปุ่นเป็นเหมือนปุ่มกดบนหน้าเว็บเพจที่ทำให้ดู

เหมือนนูนออกมาเป็นสามมิติ ซึ่งดึงดูดใจให้ผู้อ่านคลิกมากกว่าปุ่มกดที่แบนเป็นสองมิติ ทั้งที่ประโยชน์ใช้สอยเท่ากัน

บาเทีย (Bhatia 1992 อ้างใน Ruellot 2011) กล่าวว่าหน้าที่หลักของการปนภาษาอังกฤษในโฆษณาภาษาอื่นมีวัตถุประสงค์หลักที่ไม่ใช่การสื่อความหมายเชิงเนื้อหา แต่เป็นการดึงดูดความสนใจ ไม่ว่าจะในภาษาที่เปิดกว้างยอมรับการยืมคำต่างประเทศเช่นภาษาฮินดี หรือภาษาปิดที่ต่อต้านการยืมคำต่างประเทศอย่างภาษาฝรั่งเศส

ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่ได้รับการคุ้มครองความบริสุทธิ์ของภาษาโดยกฎหมาย หมายความว่ากฎหมายจะไม่อนุญาตให้ใช้คำต่างประเทศในโฆษณากเว้นเป็นคำที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางแล้ว เช่น hamburger ส่วนคำว่า cheeseburger ถือว่ายังไม่ใช่คำต่างประเทศที่รู้จักกว้างขวาง จึงต้องกล่าวถึงในโฆษณาด้วยวลีว่า hamburgers avec une tranche de fromage ซึ่งแปลว่า hamburgers with a slice of cheese และต้องมีคำแปลภาษาฝรั่งเศสที่อ่านได้ชัดเจนเท่าเทียมกันกำกับ (Nelms-Reyes 1996 อ้างใน Ruellot 2011)

การมีคำแปลกำกับเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ามีความใส่ใจที่จะให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายด้วยควบคู่ไปกับการดึงดูดความสนใจ ดังจะเห็นจากการศึกษาของรูเอลโล (Ruellot 2011) ซึ่งศึกษาโฆษณาในนิตยสารภาษาฝรั่งเศสในช่วงค.ศ. 1999 ถึง 2007 พบว่าคำภาษาอังกฤษที่ปนในโฆษณาฝรั่งเศสมักจะเป็นคำที่ใช้บ่อยๆ ชำๆ จนผู้รับสารชาวฝรั่งเศสที่แม้ไม่มีความรู้ภาษาอังกฤษมากนักก็จะสามารถเข้าใจได้ เช่นคำว่า very, big หรือเป็นคำร่วมเชื้อสายระหว่างภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งมีรูปคำคล้ายกันในสองภาษา เช่น perfectionniste, activateur, human

2.10 การเปลี่ยนภาษาและการธำรงภาษา (language shift and language maintenance)

การเปลี่ยนภาษาและการธำรงภาษาเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นผลมาจากการสัมผัสภาษาในผู้พูดหลายภาษา อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการย้ายถิ่นฐานหรือการรุกรานของคนทีพูดภาษาต่างกัน เบลล์ (Bell 2014) กล่าวว่าสื่อ (media) ก็เป็นเหตุของการสัมผัสภาษาด้วย นับตั้งแต่เอกสารในสมัยโบราณไปจนถึงหนังสือพิมพ์และอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน แต่สิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนภาษามากที่สุดคือการย้ายถิ่นฐาน

พาวเวลส์ (Pauwels 2016) ให้ความหมายของ**การเปลี่ยนภาษา**ไว้ว่า หมายถึงการค่อยๆ ละทิ้งภาษาหนึ่งเพื่อไปใช้อีกภาษาหนึ่ง โดยที่การละทิ้งนั้นไม่ทำให้ภาษาที่ถูกละทิ้งกลายเป็นภาษาตายหรือสาบสูญไป แต่เพียงแค่อยู่นอกจากสังคมหนึ่งหรือบางส่วนของสังคม

ภาษาทมิฬเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนภาษาไม่ได้ทำให้ภาษาตายหรือสาบสูญไป ภาษาทมิฬเป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยเชื้อสายอินเดียที่ใหญ่ที่สุดในประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ ผู้พูดภาษาทมิฬเข้ามาอยู่ในดินแดนนี้ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

ชิฟฟ์แมน (Schiffman 1995) ศึกษาการเปลี่ยนภาษาในประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ และสรุปว่าภาษาทมิฬไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในสองประเทศนี้ และอาจจะคงอยู่ได้จนถึงศตวรรษที่ 21 เฉพาะในถิ่นชนบท หากเป็นไปตามที่ชิฟฟ์แมนคาดการณ์จริง ภาษาทมิฬก็จะหายไปจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ (ผู้พูดภาษาทมิฬเปลี่ยนไปใช้ภาษาอื่น เช่น ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ ถึงแม้ว่าภาษาทมิฬจะเป็นหนึ่งในสี่ภาษาราชการของประเทศสิงคโปร์ก็ตาม) แต่ภาษาทมิฬก็ไม่ได้หายไปจากโลกนี้ ภาษาทมิฬยังคงมีผู้พูดเป็นจำนวนมาก เว็บไซต์ *Ethnologue* (Eberhard, Simons & Fennig 2019) ให้ข้อมูลว่าในปี ค.ศ. 2001 ภาษาทมิฬมีผู้พูดถึง 75,832,790 คน โดยอยู่ในฐานะผู้พูดภาษาแรก 67,832,790 คน และในฐานะผู้พูดภาษาที่สอง 8,000,000 คน ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการสูญภาษา (language loss) และการตายของภาษา (language death) ในกรณีของภาษาปาลาวา (Palawa) หรือปาเลวาร์ (Palevar) อันเป็นภาษาของชนพื้นเมืองในรัฐแทสมาเนียประเทศออสเตรเลีย (ดังนั้น ในภาษาอังกฤษจึงเรียกภาษานี้ว่าภาษาแทสมาเนียพื้นเมืองดั้งเดิมหรือ Aboriginal Tasmanian)

คลาร์ก (Clark 1988) กล่าวว่า รัฐแทสมาเนียเป็นเกาะแยกออกจากแผ่นดินใหญ่ของออสเตรเลียทางตอนใต้ ชาวอังกฤษมาถึงดินแดนนี้ในศตวรรษที่ 18 และนำเชื้อโรคที่ชาวแทสมาเนียไม่เคยพบเข้ามาด้วย ทำให้ชาวแทสมาเนียซึ่งไม่มีภูมิคุ้มกันเสียชีวิตรวดเร็วเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น ก็ยังมีการปฏิบัติต่อชาวแทสมาเนียอย่างโหดร้าย ทำให้ประชากรชาวแทสมาเนียล้มตายลงไปอย่างรวดเร็วพร้อมกับภาษาปาลาวา จนชาวแทสมาเนียสายเลือดแท้คนสุดท้ายคือหญิงชื่อ Trugernanner เสียชีวิตใน ค.ศ. 1876 ซึ่งถ้าจะถือนิยามว่าภาษาตายไปพร้อมกับผู้พูดภาษานั้นเป็นภาษาแม่คนสุดท้าย ก็เท่ากับว่าถ้านับจากเวลาที่ชาวอังกฤษเข้ามาตั้งถิ่นฐานในรัฐแทสมาเนียจนถึงวันที่ภาษาปาลาวาตายไปก็เป็นเวลาเพียงไม่ถึง 100 ปีเท่านั้น แต่ภาษานี้ก็ยังไม่สูญไปในวันเดียวกัน เพราะยังมีผู้พูดภาษานี้หลงเหลืออยู่คือ หญิงชื่อ Fanny Cochrane Smith (ลูกผสมที่มีแม่เป็นชาวแทสมาเนีย) ได้รับการเลี้ยงดูแบบคนผิวขาวตั้งแต่อายุ 7 ปีเป็นผู้ที่พูดภาษาปาลาวาได้คล่องแคล่ว แม้จะไม่ถือว่าเป็นภาษาแม่และมีชีวิตต่อมาถึง ค.ศ. 1905 Fanny มีโอกาสได้บันทึกเสียงภาษาปาลาวาไว้ใน ค.ศ. 1903 ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางเสียงที่เหลืออยู่ชิ้นเดียวในโลกของภาษาปาลาวา

โดยทั่วไปแล้วในตำราต่างๆ มักจะเรียกภาษาที่ถูกละทิ้งไปว่า L1 และเรียกภาษาที่คนในสังคมค่อยๆ เปลี่ยนไปใช้ว่า L2 ฟิชแมน (Fishman 1972) กล่าวว่าภาษาที่เป็น L2 มักเป็นภาษาของชุมชนที่ใหญ่กว่าและมีอำนาจมากกว่า ตัวอย่างเช่นในงานวิจัยของลี (Lee 1999) ที่พบการเปลี่ยนภาษาของผู้ลี้ภัยชาวม้ง (L1) ที่อพยพจากประเทศลาวไปอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเปลี่ยนจากภาษาม้งไปเป็นภาษาอังกฤษ (L2) ภาษาม้งเป็นภาษาชนกลุ่มน้อยมาตั้งแต่ผู้ลี้ภัยยังอยู่ในประเทศลาว ส่วนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่เป็นภาษาราชการของประเทศสหรัฐอเมริกาและอีกหลายประเทศในโลก ชาวม้งรุ่นอายุที่ 2 ซึ่งมีอายุในช่วงวัยรุ่นในช่วงเวลาที่ลีทำการวิจัย แม้จะใช้ภาษาได้ทั้งภาษาม้งและภาษาอังกฤษ แต่ก็ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักและไม่มีความใส่ใจที่จะรักษาภาษาของบรรพบุรุษของตนเอาไว้

การเปลี่ยนภาษาอาจเป็นไปอย่างช้าๆ ระหว่างหลายรุ่นอายุหรืออาจเป็นไปอย่างรวดเร็วก็ได้ ดังที่พาวเวลส์ (Pauwels 2016) ยกตัวอย่างกรณีของชุมชนชาวดัตช์ในประเทศออสเตรเลียว่าร้อยละ 95 ของ

ประชากรในรุ่นอายุที่ 2 (รุ่นอายุแรกที่เกิดในประเทศออสเตรเลีย) ไม่สามารถพูดภาษาดัชต์ได้ เพราะเกิดการเปลี่ยนภาษาไปสู่ภาษาอังกฤษอย่างรวดเร็วภายในรุ่นอายุเดียว ซึ่งถือว่าการเปลี่ยนภาษาที่รวดเร็วกว่าเมื่อเทียบกับการเปลี่ยนจากภาษาม้งเป็นภาษาอังกฤษในงานวิจัยของลี (Lee 1999) ดังที่กล่าวไปแล้วว่าประชากรรุ่นอายุที่ 2 ยังคงพูดภาษาม้งได้ด้วย ในขณะที่จากงานวิจัยของสเปนซ์ (Spence 1993) พบว่าผู้พูดภาษาลูกผสมหรือครีโอลลิมอน (Limon Creole) ในจังหวัดลิมอนของประเทศคอสตาริกากำลังค่อยๆ เปลี่ยนภาษาจากภาษาลูกผสมลิมอนไปเป็นภาษาสเปนซึ่งเป็นภาษาราชการของประเทศอย่างช้าๆ โดยเริ่มจากใน ค.ศ. 1948 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายหลังสงครามกลางเมือง ถึงปัจจุบันนี้กว่า 60 ปีแล้วการเปลี่ยนภาษาก็ยังคงอยู่ในกระบวนการ

การเปลี่ยนภาษาจะดำเนินไปช้าหรือเร็ว ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ว่าภาษานั้นเกิดในบริบทใด พาวเวลส์ (Pauwels 2016) กล่าวว่าในกรณีที่ผู้พูดภาษา L1 เป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิมและกลายมามีอิทธิพลน้อยกว่าผู้พูดภาษา L2 ซึ่งเป็นผู้อพยพเข้ามา ก็มักจะพบการเปลี่ยนภาษาที่ดำเนินไปช้ากว่าในบริบทที่ผู้พูดภาษา L1 เป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนของผู้ที่พูดภาษา L2

สเปนซ์ (Spence 1993) ศึกษาพบว่าในจังหวัดลิมอนของประเทศคอสตาริกา ภาษาลูกผสมลิมอน (L1) ยังคงใช้อยู่ แต่ประชาชนส่วนมากทั้งรุ่นอายุมาก (ร้อยละ 73) และอายุน้อย (ร้อยละ 85) ยอมรับว่าตนใช้ภาษาสเปน (L2) ได้สะดวกกว่า คนรุ่นอายุน้อยร้อยละ 60 ประเมินตนเองว่ามีความสามารถในการใช้ภาษาลูกผสมลิมอนไม่ค่อยดีและร้อยละ 52 ให้ข้อมูลว่าเรียนรู้ภาษาสเปนเป็นภาษาแรก รวมทั้งทัศนคติของประชาชนต่อภาษาลูกผสมลิมอนก็ไม่ค่อยดีนัก ร้อยละ 86 กล่าวว่าถ้าตนมีลูกก็ไม่อยากให้ลูกเรียนรู้ภาษาลูกผสมลิมอน แต่กระนั้น ในทางตรงกันข้ามประชาชนร้อยละ 90 ก็ยังคงมีความเห็นว่าควรรักษาภาษาลูกผสมลิมอนไว้

สเปนซ์จึงคาดการณ์ว่าในอนาคตการเปลี่ยนภาษาที่เกิดขึ้นนี้น่าจะเป็นการเปลี่ยนภาษาแบบที่ภาษาที่เคยเป็นภาษาแม่ (ภาษาลูกผสมลิมอน) ไม่ได้หายไปจากสังคม แต่ประชาชนเปลี่ยนมาใช้ภาษานี้ในฐานะภาษาที่สองรองจากภาษาสเปน ปรากฏการณ์เช่นนี้เรียกว่าภาวะสองภาษาย้อนกลับ (reverse bilingualism)

การธำรงภาษา (language maintenance) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดร่วมกับภาวะหลายภาษาและการสัมผัสภาษาเช่นเดียวกับการเปลี่ยนภาษา แต่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือหมายถึงการยังคงใช้ภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมหรือภาษาชนกลุ่มน้อย (L1) ท่ามกลางการที่มีภาษาที่มีอำนาจมากกว่า (L2) อยู่ด้วย

พาวเวลส์ (Pauwels 2016) กล่าวว่าการนิยามความหมายของการธำรงภาษามักไม่กล่าวถึงระดับการใช้ภาษา L1 ในทางทฤษฎีแล้วการธำรงภาษาทำได้มากที่สุดคือการที่คนกลุ่มหนึ่งอพยพเข้าไปในถิ่นที่พูดอีกภาษาหนึ่ง (L2) โดยที่ยังคงใช้ภาษาตนเองต่อไปและไม่รับภาษา L2 เข้ามาเลยในทุกบริบท ทำให้คนกลุ่มนี้เพียงไม่กี่คนที่เกิดภาวะหลายภาษาขึ้นมาจากภาษา L2

กรณีเช่นนี้พบจริงได้ยากมาก แม้แต่ในกรณีของชาวอามิช (Amish) ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดาซึ่งมีภาพลักษณ์ที่อนุรักษ์นิยมอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายหรือการที่ปฏิเสธความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ไม่ใช้รถยนต์ ไม่ใช้ไฟฟ้า ไม่ใช้โทรศัพท์ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีทำการเกษตร (Schwieder &

Schwieder 1983 อ้างใน Saǵlamel 2013) เว็บไซต์ *Ethnologue* (Eberhard, Simons & Fennig 2019) ให้ข้อมูลว่าในปี ค.ศ. 2010 มีผู้พูดภาษาเยอรมันถิ่นเพนซิลเวเนียซึ่งเป็นภาษาหลักของชาวอามิช 118,000 คน ในประเทศสหรัฐอเมริกา

แม้ว่าภาษาหลักของชาวอามิชคือภาษาเยอรมันถิ่นเพนซิลเวเนีย แต่ชาวอามิชจำเป็นต้องรู้ภาษาอังกฤษด้วยเพื่อค้าขายและสื่อสารกับคนนอกกลุ่ม ฟูลเลอร์ (Fuller 1999) กล่าวว่าภาษาเยอรมันถิ่นเพนซิลเวเนียเป็นภาษาชนกลุ่มน้อยที่เหลืรอดคงสภาพมากที่สุดแล้วเมื่อเทียบกับภาษาอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกา แต่ก็ยังได้รับอิทธิพลของภาษาอังกฤษ เช่นในด้านคำศัพท์ก็มีการนำรากศัพท์ภาษาอังกฤษเข้าไปใช้แทนรากศัพท์ภาษาเยอรมันในหลายคำ และในด้านไวยากรณ์ก็มีการเปลี่ยนแปลงการผันคำกริยา past participle จากแบบภาษาเยอรมันที่เติม circumfix {ge - t} ไปเป็นเติม suffix {-ed} อย่างในภาษาอังกฤษ

ดังนั้น แม้แต่ในกลุ่มคนที่เลือนอูร์กซ์นิยมและอนุรักษภาษาดั้งเดิมของตนได้มากเช่นชาวอามิชก็ยังถูกแทรกแซงทางภาษาจากภาษา L2 พาวเวลส์ (Pauwels 2016) จึงสรุปว่าในทางปฏิบัติแล้วการอ้างภาษามายังถึงสถานการณ์ใดๆ ที่ภาษา L1 ถูกใช้ต่อไปโดยคนหลายๆ รุ่นอายุในแวดวงภาษาต่างๆ แม้จะไม่ทุกแวดวงก็ตาม

การศึกษาการเปลี่ยนภาษาและการอ้างภาษามักจะดำเนินไปควบคู่กัน และเนื่องจากทั้งสองเกี่ยวข้องกับการสัมผัสภาษา จึงต้องเกี่ยวข้องกับภาวะหลายภาษาด้วย ในด้านของภาวะหลายภาษานั้น การศึกษาการเปลี่ยนภาษาและการอ้างภาษามักจะไม่ได้มุ่งไปที่ระดับความสามารถทางภาษาแต่ละภาษาที่คนคนหนึ่งสามารถพูดได้ แต่สนใจไปที่ภาวะหลายภาษานั้นเป็นภาวะหลายภาษาแบบคงที่ (stable multilingualism) หรือเป็นภาวะหลายภาษาแบบเปลี่ยนผ่าน (transitional multilingualism) แบบหลังเป็นภาวะหลายภาษาที่เป็นรอยต่อของการที่สังคมเปลี่ยนจากการใช้ภาษาหนึ่งไปใช้อีกภาษาหนึ่ง

หากพิจารณาว่าการเปลี่ยนภาษาและการอ้างภาษาเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกัน ก็ย่อมจะต้องมีสิ่งหนึ่งซึ่งถือกันว่าเป็นสภาพปกติกว่าอีกสิ่งหนึ่ง ฟิชแมน (Fishman 2013) กล่าวว่า การเปลี่ยนภาษาเป็นบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งก็หมายความว่าโดยธรรมชาติแล้วถ้ามีสถานการณ์ที่เกิด L1 และ L2 มาแข่งขันกัน ผู้พูด L1 มีแนวโน้มจะเปลี่ยนภาษาไปใช้ L2 มากกว่าที่จะอ้างภาษาไว้ได้ ดังสะท้อนให้เห็นจากงานวิจัยของซัวเรส (Suarez 1998) ที่เมื่อศึกษาพบว่ามีการอ้างภาษาสเปนไว้ได้ดีในสหรัฐอเมริกา จนสามารถพบสมาชิกรุ่นอายุที่ 3 ที่เกิดในประเทศสหรัฐอเมริกาและยังมีภาษาสเปนเป็นภาษาแม่ ซัวเรสก็ได้สรุปว่าสิ่งที่พบก็นี้ขัดแย้งกับข้อสรุปสากลที่ว่า ภาษาของชนกลุ่มน้อยจะต้องเปลี่ยนไปสู่ภาษาอังกฤษอย่างเลี่ยงไม่ได้ ตามมาด้วยการสูญเสียไปในฐานะภาษาแรก

ตัวอย่างของภาษาที่อ้างไว้อย่างดีท่ามกลางสถานการณ์ที่น่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนภาษาก็คือในกรณีของภาษามาล (Maale) ในเขตตะวันตกเฉียงใต้ของเอธิโอเปีย ซึ่งบาร์เนส และฟาน อาสเวเก้น (Barnes and van Aswegen 2008) ศึกษาพบว่าแม้ชาวเผ่าโอโมที่ผู้พูดภาษานี้จะอยู่ท่ามกลางภาษาราชการของประเทศคือภาษาอัมฮาริก (Amharic) เป็นเวลานาน แต่มีชาวโอโมที่เป็นผู้พูดสองภาษาน้อยมาก

ผู้พูดภาษามาลมีความรู้สึกแปลกแยกจากผู้พูดภาษาอัมฮาริ พวกเขาไม่คบหาสมาคมกับคนต่างกลุ่ม ไม่ยอมรับการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ ไม่ยอมรับการเกณฑ์ทหารของราชการ และเคยถึงกับไม่ยอมรับสิทธิในการ

เลือกตั้งระดับประเทศ ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมนี้ทำให้ผู้พูดภาษามาลยังสามารถธำรงภาษาให้ภาษามาลคงอยู่ได้ในทุกแควงภาษา

ผู้พูดภาษามอลในประเทศไทยมีลักษณะการธำรงภาษาที่สำเร็จน้อยกว่ากรณีของภาษาสเปนในประเทศสหรัฐอเมริกาและภาษามอลในประเทศเอธิโอเปีย พัทธา อัมพวานนท์ (2551) ศึกษาการใช้ภาษาของคนในชุมชนมอลที่ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี พบว่าแม้ชุมชนนี้จะจัดว่าเป็นชุมชนมอลที่รักษาความเป็นมอลไว้ได้ค่อนข้างดีเมื่อเทียบกับชุมชนมอลอื่นๆ แต่ก็พบการเปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยเป็นอย่างมาก ในรุ่นอายุน้อยพบว่ามีการใช้ภาษาไทยในทุกแควงการใช้ภาษา ในขณะที่รุ่นอายุที่มากกว่ายังพบการใช้ภาษามอลอยู่บ้างในบางแควง เช่น ในแควงครอบครัว แควงเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ส่วนในแควงอื่นๆ ก็เปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยแล้ว พิมพ์นา พาณิชกุล (2554) ศึกษาการเลือกภาษาของชุมชนมอลบางขันหมาก โดยการสังเกตการใช้ภาษาจริงในแควงต่างๆ เพื่อได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการธำรงภาษามอล พบว่าโดยทั่วไปชาวมอลบางขันหมากเลือกใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษามอล แต่มีบางแควงที่ใช้ภาษามอลมากกว่า ได้แก่ แควงงานประเพณี ศาสนา ครอบครัว เพื่อน และที่ทำงาน ส่วนแควงที่เหลือ เช่น แควงตลาด จะเลือกใช้ภาษาไทยมากกว่า

ปัจจัยทางสังคมที่มักศึกษาควบคู่ไปในงานวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนภาษาและธำรงภาษาคือปัจจัยรุ่นอายุ และลักษณะการสมรส พาวเวลส์ (Pauwels 2016) กล่าวว่าป็นลักษณะสากลที่พบว่าในสังคมผู้ย้ายถิ่นฐานนั้น คนในรุ่นอายุที่ 2 จะธำรงภาษาของตนไว้ได้น้อยกว่าคนในรุ่นอายุแรก ถึงแม้ว่าในช่วงที่คนรุ่นอายุที่ 2 ยังมีอายุน้อยจะรับภาษาของตนไว้มากจากครอบครัวของตนก่อนเข้าโรงเรียน แต่เมื่อเข้าสู่โรงเรียนและมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกกลุ่ม ภาษาเดิมของตนก็จะลดลงไปทั้งในด้านบทบาทและด้านความสามารถทางภาษา

อายุเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนและธำรงภาษาโดยแยกต่างหากจากปัจจัยรุ่นอายุ ไคลน์ (Clyne 1991 อ้างถึงใน Pauwels 2016) วิเคราะห์การเปลี่ยนภาษาของผู้อพยพรุ่นอายุแรกและรุ่นอายุที่ 2 ในออสเตรเลีย พบว่ากลุ่มที่มีการเปลี่ยนภาษาน้อยที่สุดคือกลุ่มอายุมากของรุ่นอายุแรก แต่ในรุ่นที่ 2 กลับพบสิ่งตรงกันข้ามกล่าวคือยิ่งอายุมากเท่าไรก็ยิ่งมีการเปลี่ยนภาษามากเท่านั้น โดยมีคำอธิบายได้ว่าช่วงเวลาที่คนอายุน้อยของรุ่นอายุที่ 2 เป็นเด็กเล็กๆ จะตรงกับช่วงที่คนรุ่นอายุแรกเกษียณจากงานมาอยู่ที่บ้านหรือในชุมชน ทำให้คนอายุน้อยของรุ่นอายุที่ 2 มีปฏิสัมพันธ์กับคนรุ่นอายุแรกมากกว่าคนอายุมากในรุ่นอายุเดียวกัน

ลักษณะการสมรสที่มีผลต่อการเปลี่ยนและธำรงภาษาคือการแต่งงานในกลุ่ม (endogamy) และการแต่งงานนอกกลุ่ม (exogamy) ประเภทย่อยของการแต่งงานนอกกลุ่มคือการแต่งงานกับผู้พูดภาษาชนกลุ่มหลักของสังคม และการแต่งงานกับผู้พูดภาษาชนกลุ่มน้อยของสังคม การแต่งงานนอกกลุ่มมักจะนำภาษาหลักเข้ามาให้ครอบครัว

เพศมักจะเป็นตัวแปรที่ศึกษาในทางภาษาศาสตร์สังคม แต่ในกรณีของเรื่องการเปลี่ยนและธำรงภาษานั้น พาวเวลส์ (Pauwels 2016) กล่าวว่าไม่สามารถสรุปเป็นแนวโน้มสากลได้ว่าเพศส่งผลอย่างไร เพราะในบางสังคมก็พบว่าผู้หญิงมีอัตราการเปลี่ยนภาษาน้อยกว่าชาย แต่ในบางประเทศก็พบว่าชายมีอัตราการเปลี่ยนภาษาน้อยกว่าหญิง

ฟิชแมน (Fishman 1991 อ้างใน Bell 2014) เสนอแบบจำลองที่ชื่อว่า Graded Intergeneration Distruption Scale (GID) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงภาษาและเปลี่ยนภาษา แบบจำลองนี้มี 8 ขั้น โดยขั้นที่ 1 เป็นขั้นที่ภาษาได้รับการคุกคามน้อยที่สุด ไล่ไปจนขั้นที่ 8 ซึ่งภาษาถูกคุกคามมากที่สุด

ขั้นที่ 1 ในขั้นนี้ L1 ใช้ได้ในงานราชการและแวดวงระดับประเทศ

ขั้นที่ 2 ในขั้นนี้ยังพบภาษา L1 ใช้ในสื่อสารมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หรือแวดวงที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น แวดวงสาธารณสุข ศาล ในระดับท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 ในขั้นนี้ภาษา L1 พบในนอกชุมชนของเจ้าของภาษาด้วย เช่น สามารถใช้ติดต่อกับคนนอกชุมชน ตัวอย่างภาษาที่อยู่ในขั้นนี้ คือ ภาษาคาตาลัน

ขั้นที่ 4 ในขั้นนี้ภาษา L1 ยังมีใช้ในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ

ขั้นที่ 5 ในขั้นนี้ภาษา L1 ยังพบใช้เพื่อการเขียนอ่านด้วย

ขั้นที่ 6 ในขั้นนี้ภาษา L1 ยังใช้กันในสังคมแบบไม่เป็นทางการในหลายรุ่นอายุ ฟิชแมนกล่าวว่า ขั้นที่ 6 นี้เป็นขั้นที่สำคัญที่สุด หลายภาษาที่ถูกคุกคามสามารถหยุดได้ที่ขั้นนี้ โดยไม่ได้เปลี่ยนไปเป็นขั้นที่ถูกคุกคามมากขึ้น สิ่งสำคัญที่ต้องทำก็คือจะต้องทำให้มีการสืบทอดภาษาระหว่างรุ่นอายุให้สำเร็จ

ขั้นที่ 7 ในขั้นนี้ภาษา L1 มักใช้กันเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ทราบได้ว่าที่ผ่านมาไม่มีการสืบทอดภาษาข้ามรุ่นอายุ พาวเวลส์ (Pauwels 2016) กล่าวว่าภาษาที่อยู่ในขั้นนี้มักเป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยที่ไม่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย

ขั้นที่ 8 ในขั้นนี้มีผู้พูดภาษา L1 หลงเหลือเพียงไม่กี่คน และหากจะฟื้นฟูภาษาก็ต้องมีการสืบสร้าง (reconstruction) ภาษาบางส่วนหรือเกือบทั้งหมดเสียก่อนที่จะไปสอนให้กับผู้พูดที่เป็นผู้ใหญ่ ภาษาที่อยู่ในขั้นนี้เป็นภาษาที่กำลังจะตาย ปัจจุบันนักวิชาการเรียกภาษาที่อยู่ในขั้นนี้ว่า “ภาษาในภาวะวิกฤต” (endangered language) ในสังคมไทยมีตัวอย่าง เช่น ภาษาของและภาษาญ้อ ซึ่งสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2556) ทำการศึกษาวิจัยเพื่อเก็บบันทึกไวยากรณ์ของภาษาไว้อย่างละเอียดก่อนที่จะสูญไป และยังมีการสร้างแบบเรียนเพื่อสอนคนรุ่นเด็กในชุมชนด้วย

2.11 ภาษากับแวดวงสำคัญ: กฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง

2.11.1 ภาษากับแวดวงกฎหมาย (language and the domain of law)

การศึกษาภาษากับแวดวงกฎหมาย เป็นการศึกษาการเลือกใช้ภาษาที่เกี่ยวกับกฎหมาย เช่น ภาษาที่ใช้ในการร่างกฎหมาย ประกาศ หรือคำพิพากษา โดยไม่รวมถึงการศึกษาตัวภาษากฎหมาย (legal register) การศึกษาเกี่ยวกับภาษาที่เลือกใช้ในแวดวงกฎหมายมีอยู่ค่อนข้างจำกัดเมื่อเทียบกับการศึกษาภาษากฎหมาย (legal language)

ในประเทศไทย ผู้ที่ศึกษาภาษากับแวดวงกฎหมายมักมุ่งไปที่สมัยปฏิรูปบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวมีการปฏิรูปกฎหมายไทยทั้งด้านกระบวนการศาลและตัวบทกฎหมาย โดยเฉพาะในตัวบทกฎหมายซึ่งได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมาย

ในทวีปยุโรปค่อนข้างมาก โดยประมวลกฎหมายสมัยใหม่ฉบับแรกของประเทศไทยคือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ในการเลือกภาษาที่จะใช้ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ยอร์ช ปาดูซ์ (1909) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามในช่วงของการปฏิรูปกฎหมาย กล่าวไว้ในบันทึกที่ถูกแปลและตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2546 ว่า ต้นร่างประมวลกฎหมายไทยได้จัดทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ เนื่องจากไม่มีที่ปรึกษากฎหมายชาวต่างประเทศที่อยู่ในสยามที่มีความรู้ภาษาไทยเพียงพอที่จะเขียนร่างภาษาไทยได้ ในขณะเดียวกัน ภาษาฝรั่งเศสก็ยังไม่เป็นที่รู้จักกันในหมู่เจ้าหน้าที่สยาม แต่ภาษาอังกฤษนั้นเป็นที่รู้จักกันดีทั้งในหมู่เจ้าหน้าที่สยามและบรรดาที่ปรึกษากฎหมาย ดังนั้น ภาษาอังกฤษจึงได้รับการเลือกใช้เป็นภาษาในการร่างและถกเถียงปัญหาข้อกฎหมาย เมื่อร่างฉบับภาษาอังกฤษได้รับความเห็นชอบแล้ว จึงได้รับการแปลเป็นภาษาไทยและให้ถือเป็นฉบับทางการเพียงหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตาม กระบวนการแปลเป็นภาษาไทยก็มีปัญหามาก เพราะภาษาไทยยังไม่มีศัพท์เฉพาะทางกฎหมายเพียงพอ หรือไม่มีถ้อยคำที่ตรงตามความหมายในภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส แต่ท้ายที่สุด กระบวนการแปลก็สำเร็จลุล่วงและผ่านไปสู่อขั้นตอนการจัดพิมพ์เผยแพร่ ในระหว่างกระบวนการดังกล่าว หากเกิดปัญหาข้อสงสัยด้านภาษา ต้นฉบับภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสจะเป็นตัวชี้ถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่างได้

สำหรับลักษณะของภาษาอังกฤษที่ใช้ในการร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (2555) อธิบายว่า ภาษาอังกฤษที่ใช้ในการร่างกฎหมายไทยไม่ใช่ภาษากฎหมายอังกฤษ (legal English) ที่ใช้กันในสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นภาษาวิชาการที่มีความยุ่งยาก เยิ่นเย้อ และเข้าใจยาก จนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางแม้แต่ในหมู่ชาวอังกฤษเอง แต่ภาษาอังกฤษที่ใช้ในการร่างกฎหมายไทยมีลักษณะสั้น กะทัดรัด มีความหมายชัดเจน ซึ่งสามารถจัดให้อยู่ประเภทภาษาอังกฤษเพื่อใช้งาน (functional English) และใกล้เคียงกับภาษาอังกฤษของพระราชินี (Queen's English) ด้วยเหตุนี้ ภาษาที่ปรากฏในประมวลกฎหมายฉบับนี้จึงแตกต่างจากภาษากฎหมายไทยดั้งเดิมอย่างมาก กล่าวคือ ภาษากฎหมายแบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นภาษาวรรณคดี เน้นความสวยงามของโวหาร มีผลความมากกว่าใจความ แต่ภาษากฎหมายแบบใหม่มีลักษณะเป็นภาษาวิชาการ กะทัดรัด มีความหมายชัดเจนและแน่นอน ธงทอง จันทรางศุ (2535) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการบัญญัติศัพท์กฎหมายใหม่ว่าในการแปลตัวบทและบัญญัติศัพท์กฎหมายใหม่นั้น ต้องกะทัดรัด สละสลวย และมีความหมายตรงกับเจตนารมณ์ของผู้ร่าง จึงมีทั้งการใช้ศัพท์กฎหมายดั้งเดิม กำหนดนิยามศัพท์ใหม่ และบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนในภายหลัง งานบัญญัติศัพท์กฎหมายใหม่ในครั้งนั้นได้รับความสนใจจากผู้รอบรู้ในศาสตร์แขนงต่างๆ เป็นอย่างมาก ศัพท์กฎหมายใหม่จึงเป็นนิยมอย่างรวดเร็ว เพราะมีความเหมาะสมทั้งในด้านถ้อยคำและความหมาย ภาษากฎหมายไทยมีความโดดเด่นในด้านคำศัพท์ (lexicon) กล่าวคือ มีการแปลและบัญญัติศัพท์เฉพาะขึ้นมาใหม่อย่างครอบคลุมจนเหลือคำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศน้อยมากเมื่อเทียบกับศัพท์เฉพาะในวงการอื่น ตัวอย่างคำทับศัพท์ที่ยังหลงเหลืออยู่ เช่น เช็ค คอมมิวนิสต์ ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามบัญญัติภาษากฎหมายให้เป็นภาษาไทยและสำนวนไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ภาษาอังกฤษก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในด้านวากยสัมพันธ์ ที่สำคัญคือ การใช้ประโยคกรรมวาจก (passive voice) อย่างแพร่หลาย เช่น “เช็คนำไปขึ้นเงิน” ธาณินทร์

กรัยวิเชียร (2555) กล่าวว่า รูปประโยคในภาษาไทยแต่เดิมมักใช้รูปประโยคกรตุวจาก (active voice) เป็นหลัก กรรมวากมักใช้เฉพาะกับเรื่องที่เป็นอัมมงคลเท่านั้น เช่น ถูกลงโทษ ถูกกล่าวหา ถูกลงโทษ ฯลฯ มลลื พรโชคชัย (2538) ศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีการใช้สำนวนและศัพท์เฉพาะอย่างเด่นชัดแตกต่างจากภาษาทั่วไป อีกทั้งยังปรากฏศัพท์เฉพาะที่เป็นคำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศอีกด้วย ส่วนสุกัญญา สุวิทยะรัตน์ (2553) ศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายอาญา ที่ได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2499 มีการใช้ศัพท์เฉพาะจำนวนมากว่าและคงที่มากกว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

ในขณะที่ประเทศไทยบัญญัติศัพท์กฎหมายที่มาจากภาษาต่างประเทศได้อย่างราบรื่น แต่ในบางประเทศ เช่น เขตปกครองพิเศษฮ่องกงซึ่งแต่เดิมใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก กลับมีปัญหายุ่งยากเกิดขึ้นในแวดวงกฎหมาย เมื่อฮ่องกงกลับคืนสู่การปกครองของจีนใน ค.ศ. 1997 จึงต้องเพิ่มภาษาจีนเป็นภาษาราชการด้วย (Chan 2012) ศึกษาพบว่า ภาษาจีนที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของฮ่องกงมาจากการแปลกฎหมายอังกฤษในระบบจารีตประเพณี (common law) ที่ใช้มาแต่เดิม ผสมผสานกับกฎหมายจีนในระบบประมวลกฎหมาย (civil law) ศัพท์กฎหมายจีนได้ถูกนำมาใช้ในฮ่องกง แต่กลับมีความหมายไม่เหมือนกัน เนื่องจากระบบกฎหมายต่างกัน ซึ่งได้สร้างความสับสนให้แก่ทั้งนักกฎหมาย นักแปล และบุคคลทั่วไป

ด้านการใช้ภาษาราชการในแวดวงกฎหมาย มาซิโอลา และโทเมอี (Masiola & Tomei 2015) กล่าวว่า ภาษากฎหมายในภาษาอังกฤษและภาษาราชการอื่นๆ ในทวีปยุโรปก็มีความกำกวมไม่ต่างกัน แต่ก็จำเป็นต้องใช้เป็นภาษากลาง เนื่องจากหากใช้ภาษาถิ่นก็ไม่สามารถสื่อสารให้สาธารณชนทั่วไปเข้าใจได้ ในขณะเดียวกันก็มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ให้ลดความกำกวมหรือการตีความได้หลายนัยของศัพท์กฎหมาย ภาษาที่เรียบง่ายน่าจะช่วยให้สื่อความได้ถูกต้อง ชัดเจน แปลความได้ง่ายขึ้น ในสังคมหลายวัฒนธรรมและหลายภาษา ซึ่งความเป็นสังคมหลายภาษาย่อมมีผลต่อการเลือกใช้ภาษาและความเท่าเทียมในกระบวนการยุติธรรม แองเกอร์เมเยอร์ (Angermeyer 2013) พบว่า สถานะของภาษาขึ้นอยู่กับ**อุดมการณ์ทางภาษา** (language ideology) หากภาษาใดภาษาหนึ่งมีสถานะเป็นภาษาราชการ ภาษาอื่นๆ มักจะตกอยู่ในสถานะเป็นรอง จากการสำรวจพบว่า เจ้าหน้าที่รัฐมักใช้ภาษาราชการในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ก็ไม่ใช่ว่าประชาชนทุกคนจะเข้าใจหรือใช้ภาษาราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากบางคนใช้ภาษาอื่นในชีวิตประจำวัน เช่น กลุ่มคนที่ใช้ภาษาสเปนในสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ว่าจะมีการใช้ล่าม ก็ยังถูกมองว่าเป็นการสิ้นเปลืองทั้งค่าใช้จ่ายและเวลา และอาจจะทำให้การสื่อความคลาดเคลื่อนหรือตกหล่น

ประเทศส่วนใหญ่ในโลกมักมีภาษาราชการเพียงไม่กี่ภาษา ในกรณีกลุ่มประเทศลาติน-อเมริกา โคลอน-รีโอส (Colon-Rios 2011) ศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญประเทศโบลิเวีย ค.ศ. 2009 บัญญัติให้โบลิเวียเป็นรัฐหลายวัฒนธรรม และให้มีภาษาราชการถึง 38 ภาษา อันได้แก่ ภาษาสเปนและภาษาถิ่นอื่นๆ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่รัฐต้องมีความเข้าใจภาษาราชการอย่างน้อย 2 ภาษา เป็นคุณสมบัติพื้นฐาน การเรียนการสอนในโรงเรียนมี 2 ทางเลือก คือ ใช้ภาษาสเปนเป็นภาษาหลักและมิวซาเรียนภาษาถิ่น หรือใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาหลักและใช้ภาษาสเปนเป็นภาษารอง รัฐธรรมนูญประเทศเวเนซุเอลา ค.ศ. 1999 บัญญัติให้รัฐเคารพสิทธิในการใช้ภาษาถิ่นของชนพื้นเมือง แต่กำหนดให้ภาษาสเปนเป็นภาษาราชการเพียงหนึ่งเดียว ส่วนรัฐธรรมนูญ

ประเทศโคลอมเบีย ค.ศ. 1991 มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับรัฐธรรมนูญของเวเนซุเอลา หากแต่ได้มีการแปลเป็นภาษาถิ่นจำนวน 7 ภาษา นอกเหนือจากภาษาสเปน

2.11.2 ภาษากับแวดวงสื่อ (language and the domain of media)

แวดวงสื่อถือเป็นแวดวงที่มีความสำคัญระดับชาติ เนื่องจากสื่อ (media) เป็นช่องทางที่ผู้ปกครองประเทศใช้ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารถึงประชาชน ดังที่จอห์นสันและเอนส์สลิ (Johnson & Ensslin 2007) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อคือช่องทางการสื่อสารของผู้ที่เป็นเจ้าของสื่อเพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร นอกจากนี้ผู้ที่เป็นเจ้าของสื่อยังสร้างแนวคิดและอุดมการณ์เพื่อถ่ายทอดไปสู่ผู้รับสารด้วย โดยช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (new electronic media) เช่น สื่อออนไลน์

การตัดสินใจในการเลือกใช้ภาษาในสื่อของผู้ปกครองประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ปกครองประเทศต้องให้ความสำคัญ เพื่อที่จะถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนได้อย่างครบถ้วนในประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ยาวอสกี้ (Jaworski 2007) อธิบายภาษาในสื่อว่าภาษาและวาทกรรมที่ใช้ในแวดวงสื่อแสดงให้เห็นถึงประเด็นสำคัญที่ผู้ใช้ภาษาหรือผู้ส่งสารต้องการถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร เนื่องจากภาษาในสื่อนอกจากจะให้ข้อมูลตามความหมายในข้อความที่ใช้แล้วยังสามารถตีความถึงจุดประสงค์อื่นที่ผู้ใช้ภาษาในสื่อต้องการถ่ายทอดให้ผู้รับสารอีกด้วย

สรุปได้ว่างานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกภาษากับแวดวงสื่อสามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง แนวทางแรก เป็นการศึกษาการเลือกภาษาที่ใช้ในสื่อ เป็นแนวทางที่เน้นวัตถุประสงค์ในการเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งของสื่อซึ่งมีทั้งการเลือกใช้ภาษาในสื่อเพื่อเป้าหมายของกลุ่มคนบางกลุ่ม และเพื่อเป้าหมายของชาติ การศึกษาการเลือกใช้ภาษาในสื่อเพื่อเป้าหมายของกลุ่มคนบางกลุ่มนั้นพบในงานวิจัยของแบรตันและดันนาเวย์ (Branton & Dunaway 2008) ซึ่งศึกษาการเลือกรับสื่อของกลุ่มผู้อพยพเชื้อชาติสเปนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา ระหว่างสื่อหนังสือพิมพ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษกับหนังสือพิมพ์ที่ใช้ภาษาสเปนในสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้อพยพเหล่านี้เลือกรับข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ที่ใช้ภาษาสเปนมากกว่าถ้าต้องการข้อมูลข่าวสารที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับการอพยพและกลุ่มผู้อพยพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากข้อมูลข่าวสารของหนังสือพิมพ์ที่ใช้ภาษาสเปนนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้ในแง่มุมทางบวกมากกว่าในแง่ลบ ตรงกันข้ามหนังสือพิมพ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษมักนำเสนอในทางลบ เช่น ข่าวการกระทำความผิดของกลุ่มผู้อพยพ

ส่วนการเลือกภาษาที่ใช้ในสื่อเพื่อเป้าหมายของชาติพบได้ในงานวิจัยการเลือกใช้ภาษาอังกฤษในสื่อของประเทศจีนของเค (Ke 2010) และอัลวาโร (Alvaro 2015) ที่ได้ข้อค้นพบตรงกันว่า สื่อที่ใช้ภาษาอังกฤษในประเทศจีนมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ต่างชาติได้รู้จักกับประเทศจีนมากขึ้น ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นคนต่างชาติทั่วโลก ไม่ใช่เป็นสื่อที่ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนในประเทศจีน ผู้ที่ก่อตั้งสื่อที่ใช้ภาษาอังกฤษของจีนเป็นกลุ่มปัญญาชนชาวจีนที่ได้ไปศึกษาในประเทศตะวันตกและต้องการที่จะให้โลกรู้จักประเทศจีนมากขึ้น หลังจากที่ประเทศจีนได้แยกตัวออกจากประเทศอื่นทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ช่องทางที่ใช้ในการสื่อสาร ได้แก่ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และโทรทัศน์ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศจีน

เช่นงานของเซียง (Xiang 2013) ซึ่งเปรียบเทียบการนำเสนอของสื่อที่ใช้ภาษาอังกฤษระหว่างสื่อกระแสหลัก (mainstream media) กับสื่อออนไลน์ (social media) พบว่าสื่อออนไลน์นำเสนอข้อมูลที่เป็นกลางและหลากหลายประเด็นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยีมากกว่าสื่อกระแสหลัก แม้ทั้งสองสื่อจะเลือกภาษาอังกฤษในการนำเสนอข้อมูลเหมือนกัน

แนวทางที่สองเป็นการศึกษาทัศนคติ แนวคิด และอุดมการณ์ผ่านการใช้ภาษาในสื่อโดยเป็นแนวทางการศึกษาที่มีประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ แนวคิด และอุดมการณ์ของกลุ่มคนในประเทศเดียวกัน โดยเปรียบเทียบระหว่างสื่อที่ใช้ภาษาต่างกันที่นำเสนอข้อมูลในประเด็นเดียวกัน เช่น งานวิจัยของดูกัสและยัง (Dugas & Young 2012) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) และภาวะโลกร้อน (global warming) ของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสในประเทศแคนาดา โดยงานวิจัยนี้เลือกการนำเสนอข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อยู่ในสื่อทั้งสองแบบมาศึกษา พบว่าสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนแคบกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษ แต่การนำเสนอจะเชื่อมโยงกับประเด็นทางวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษนำเสนอข้อมูลโดยแบ่งการนำเสนอเป็นหลายๆ ประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย เช่น ส่วนที่นำเสนอในหลักการทางวิทยาศาสตร์ และส่วนที่นำเสนอเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทางธุรกิจ ซึ่งงานวิจัยนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างทางวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของสื่อระหว่างชาวแคนาดาที่พูดภาษาอังกฤษกับชาวแคนาดาที่พูดภาษาฝรั่งเศสโดยสะท้อนให้เห็นผ่านภาษาในสื่อ

การศึกษาภาษาในสื่อในประเทศเดียวกันแต่เปรียบเทียบการนำเสนอที่แตกต่างกันระหว่างสื่อที่ใช้ภาษาต่างกันยังพบในงานวิจัยของแบรตันและดันนาเวย์ (Branton & Dunaway 2008) ที่นอกจากจะศึกษาการเลือกรับสื่อของกลุ่มผู้อพยพเชื้อชาติสเปนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาตามที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ งานวิจัยนี้ยังพบว่าในการนำเสนอข่าวประเด็นเกี่ยวกับการอพยพและกลุ่มผู้อพยพเหมือนกันแต่หนังสือพิมพ์ที่ใช้ภาษาอังกฤษกับหนังสือพิมพ์ที่ใช้ภาษาสเปนกลับนำเสนอข้อมูลแตกต่างกัน โดยหนังสือพิมพ์ภาษาสเปนนำเสนอข้อมูลข่าวสารในประเด็นดังกล่าวในแง่บวกและแสดงให้เห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคนผู้อพยพ เช่น การนำเสนอข่าวการหางานเพื่อกลุ่มผู้อพยพ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษนำเสนอเกี่ยวกับการอพยพและกลุ่มผู้อพยพในแง่ลบ เช่น การหาผิดกฎหมายของผู้อพยพ อาชญากรรมที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้อพยพ ความแตกต่างระหว่างสื่อที่ใช้ภาษาอังกฤษกับสื่อที่ใช้ภาษาสเปนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของผู้เขียนสื่อที่มีต่อการอพยพและกลุ่มผู้อพยพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนสื่อมีมุมมองที่ต่างกันคือผู้เขียนหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษมีมุมมองต่อกลุ่มผู้อพยพเหล่านี้ในแง่ลบ ในขณะที่ผู้เขียนหนังสือพิมพ์ภาษาสเปนมีมุมมองต่อกลุ่มคนเหล่านี้ในแง่บวก

นอกจากนี้ งานวิจัยของฮาซานเนน, อัล-คานดารี และอัล-ชาเรฟี (Hasanen, Al-Kandari, and Al-Sharoufi 2014) ศึกษาอิทธิพลของการใช้ภาษาอังกฤษของสื่อต่างประเทศต่อการสร้างอุดมการณ์ของประชาชนในประเทศคูเวต โดยศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนระหว่างผู้ที่เลือกรับสื่อต่างประเทศที่

ใช้ภาษาอังกฤษเปรียบเทียบกับผู้ที่เลือกรับสื่อภายในประเทศคูเวต โดยเลือกรายการโทรทัศน์ ข่าว และการใช้อินเทอร์เน็ตที่เป็นช่องทางการรับสื่อมาวิเคราะห์ จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการเลือกสื่อและทัศนคติเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่างๆ ในระดับโลกและระดับประเทศ พบว่าประชาชนในประเทศคูเวตที่เลือกรับสื่อต่างประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษมีทัศนคติที่เน้นความสนใจในประเด็นปัญหาระดับโลกมากกว่า ในขณะที่ประชาชนในประเทศคูเวตที่เลือกรับของภายในประเทศคูเวตมีทัศนคติที่มุ่งเน้นความสนใจในประเด็นปัญหาระดับชาติของตัวเองมากกว่า งานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการรับสื่อต่อทัศนคติของผู้รับสื่อหรือในงานวิจัยนี้คือประชาชน

นอกจากการศึกษาที่เกี่ยวกับการเลือกภาษาที่ใช้ในสื่อ ผู้วิจัยยังพบการศึกษาภาษากับแวดวงสื่อในประเด็นอื่นที่น่าสนใจ เช่น งานวิจัยที่ศึกษาการวางแผนภาษาในการใช้สื่อภาษาอังกฤษเพื่อการพัฒนาการศึกษา โดยงานวิจัยของราว (Rao 2014) ซึ่งศึกษาปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน พบว่าผู้เรียนไม่ให้ความสนใจในการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาให้ใช้ได้จริง แต่มุ่งเน้นเรียนเพื่อทำข้อสอบให้ได้คะแนนสูงเพียงเท่านั้น งานวิจัยนี้จึงเสนอแนะว่าในการวางแผนทางภาษาควรมุ่งเน้นการใช้สื่อที่ใช้ภาษาอังกฤษ เช่น รายการโทรทัศน์ภาษาอังกฤษ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนภาษาอังกฤษ และจะได้พัฒนาตัวเองให้ใช้ภาษาสื่อสารได้จริง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ไม่ได้กล่าวว่าการศึกษานี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้เรียนจากประเทศอะไร

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยยังพบการศึกษานโยบายภาษาที่เกี่ยวกับบทบาทของการปฏิสัมพันธ์ทางสื่อในการแพร่กระจายภาษาอังกฤษทั่วโลกของชาห์และโลฮาร์ (Shah & Lohar 2016) ที่พบว่าบทบาทของสื่อออนไลน์ทำให้เกิดการใช้ภาษาอังกฤษแพร่กระจายไปทั่วโลก แต่อย่างไรก็ตามชาห์และโลฮาร์วิเคราะห์ว่าการใช้ภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลายมากขึ้นผ่านทางสื่อออนไลน์อาจเป็นการทำลายการใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานที่ถูกต้องและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาอังกฤษอีกด้วย

ส่วนการศึกษากับแวดวงสื่อในประเทศกลุ่มอาเซียน (ASEAN) ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาสื่อภาษาอังกฤษในประเทศฟิลิปปินส์ของดาแย็ก (Dayag 2004) ซึ่งพบว่าแม้ภาษาฟิลิปปิโน (Filipino language) จะเป็นภาษาที่มีคนเลือกใช้สื่อสารกันในกลุ่มชนมากกว่าภาษาอังกฤษ แต่ภาษาอังกฤษกลับเป็นภาษาที่พบในสื่อของประเทศฟิลิปปินส์มากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ยกเว้นนิตยสารที่เกี่ยวกับเรื่องราวข่าวซุบซิบของดารา ซึ่งมักจะเป็นภาษาฟิลิปปิโนหรือภาษาตากลิช (Taglish language) ซึ่งเป็นภาษาที่เกิดจากการสลับภาษา (code-switching) ของภาษาฟิลิปปิโนกับภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาความหลากหลายของภาษาอังกฤษในสื่อของประเทศสิงคโปร์ของ ตัน (Tan 2011) ซึ่งใช้ข้อมูลข่าวในสื่อกระแสหลักภาษาอังกฤษเพื่อศึกษาความหลากหลายของภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่าลักษณะของภาษาอังกฤษที่ใช้ในการนำเสนอข่าวของประเทศสิงคโปร์ไม่ได้เป็นข้อผิดพลาดทางภาษาของผู้นำเสนอข่าว แต่เป็นการใช้ภาษาอังกฤษที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบสิงคโปร์ (Singapore Standard English – SSE) โดยลักษณะเฉพาะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนรูปคำกริยาให้สอดคล้องกับประธาน (subject-verb agreement) กาล คำนาม และโครงสร้างของประโยค ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากภาษาอังกฤษแบบอังกฤษ

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับภาษากับแวดวงสื่อทำให้เห็นความสำคัญของการเลือกภาษาในแวดวงสื่อ เนื่องจากสื่อมีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติของผู้ที่รับสื่อ อีกทั้งการเลือกสื่อที่ใช้ภาษาอังกฤษหรือ สื่อที่ใช้ภาษาประจำชาติ หรือภาษาของชาติพันธุ์ของตนเองก็สะท้อนให้เห็นทัศนคติแนวคิดและอุดมการณ์ของผู้ที่รับสื่อหรือประชาชนภายในประเทศด้วย นอกจากนี้ งานวิจัยในอดีตยังแสดงให้เห็นแนวทางการศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียนระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้วิจัยพบว่างานวิจัยในอดีตที่ศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียนมีจำนวนน้อยและมีเพียงบางประเทศเท่านั้นที่ถูกนำไปศึกษา เช่น ประเทศสิงคโปร์และประเทศฟิลิปปินส์ตามที่กล่าวไปแล้ว

2.11.3 ภาษากับแวดวงการศึกษา (language and education domain)

ภาษาเป็นสื่อกลางในการศึกษาสรรพวิชา การเลือกภาษาเพื่อเป็นสื่อสำหรับการเรียนรู้จึงเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากการเลือกภาษาที่เหมาะสมย่อมนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน สังคม และประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

โอวู-อีวี (Owu-Ewie 2006) ได้ศึกษาภาษาในแวดวงการศึกษาประเทศกาน่า โอวู-อีวีกล่าวว่า ภาษากาน่าเป็นภาษาประจำชาติของประเทศกาน่า แต่การเรียนรู้ภาษากาน่าซึ่งเป็นภาษาประจำชาติไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดหนังสือเรียนที่เป็นภาษากาน่า ขาดผู้สอนที่มีความชำนาญภาษากาน่า ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ภาษากาน่าเป็นภาษาแม่จนถึงระดับ 4 (grade 4) และเรียนรู้ผ่านภาษาอังกฤษในระดับที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนยังใช้ภาษาอังกฤษอย่างไม่มีประสิทธิภาพ แม้จะเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาแล้ว สาเหตุเป็นเพราะผู้สอนก็ไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วประกอบกับบริบททางสังคมของนักเรียนที่อยู่ในเขตชนบทซึ่งใช้ภาษาถิ่น ทำให้ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตจริง

ภาษาเกาหลีเป็นภาษาประจำชาติของประเทศเกาหลีใต้ อย่างไรก็ตาม เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2014) พบว่าในปัจจุบันคนเกาหลีใต้ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ภาษาอังกฤษมากขึ้น โดยครอบครัวที่มีฐานะดีจะส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก โดยเฉพาะประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งพบว่านักเรียนเกาหลีใต้ไปศึกษาต่อราว 7,000 คน ใน ค.ศ. 2006 กระแสนิยมดังกล่าว ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศเกาหลีใต้ เปิดสอนหลักสูตรที่ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนมากขึ้น

ภาษาคาซัคเป็นภาษาประจำชาติของประเทศคาซัคสถานแต่จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่าชาวคาซัคสถานต้องใช้ภาษารัสเซียในการเรียนรู้ เนื่องจากประเทศคาซัคสถานเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต จึงต้องใช้ภาษารัสเซียเพื่อแสดงความเป็นเอกภาพ อย่างไรก็ตาม เมื่อคาซัคสถานแยกตัวออกจากสหภาพโซเวียต รัฐบาลคาซัคสถานจึงเปลี่ยนมาใช้ภาษาคาซัคเป็นภาษาประจำชาติเพื่อแสดงความเป็นชาติ แม้จะมีประชากรเป็นชาวยุโรปรัสเซียเกินกึ่งหนึ่งก็ตาม ภาษาคาซัคจึงเป็นภาษาสื่อการสอนโดยปริยาย ทั้งนี้ โอบาอิล (Ó Baoill 2007) พบว่าปัญหาประการหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยภาษาคาซัคคือนักเรียนส่วนใหญ่เขียนด้วยภาษารัสเซีย ทำให้การสอนโดยใช้ภาษาคาซัคยังไม่เต็มรูปแบบเท่าที่ควร

ฟลาวเวอร์ดีวและลี (Flowerdew and Li 2009) กล่าวว่าคนจีนให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาอังกฤษมาก เพราะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นหนทางไปสู่ความเป็นนานาชาติ ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการของจีนจึงมีนโยบายสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การเงิน กฎหมาย ชีวเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น แต่ยังคงมีบางวิชาที่กำหนดให้ใช้ภาษาจีนเป็นภาษาสื่อการสอน เพื่อสืบทอดความคิดของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งเป็นค่านิยมหลัก เช่น ประวัติศาสตร์จีน เป็นต้น

บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงการศึกษาของจีนอาจสะท้อนผ่านเกณฑ์การคัดเลือกผู้สอน กล่าวคือ ผู้สอนชาวจีนต้องผ่านการทดสอบ IELTS ระดับ 5 และ TOEFL ระดับ 500 เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้สอนสามารถสอนเป็นภาษาอังกฤษได้อย่างเชี่ยวชาญ

เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2014) ศึกษาแวดวงภาษาของญี่ปุ่น พบว่าภาษาญี่ปุ่นเป็นทั้งภาษาประจำชาติและภาษาราชการ จึงเป็นภาษาสื่อการสอนด้วย ชาวญี่ปุ่นมีความเป็นชาตินิยมสูงและต้องการเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่นไปสู่สากล รัฐบาลจึงมอบหมายให้มหาวิทยาลัยของรัฐจำนวน 30 แห่ง จัดหลักสูตรการเรียนรู้อังกฤษญี่ปุ่นเป็นภาษาอังกฤษ โดยตั้งเป้าหมายที่จะเปิดรับผู้เรียนต่างชาติจำนวน 300,000 คนแต่ข้อมูลใน ค.ศ. 2011 พบว่า มีผู้เรียนมาสมัครเรียนน้อยกว่า 22,000 คน

ฮงฮาดัน เฮงซึกุล และคณะ (Hengsadeekul et al. 2010) กล่าวถึงภาษาสื่อการสอนของประเทศไทยไว้ว่าภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนรู้ ในปัจจุบันมีการกำหนดนโยบายการศึกษาชาติให้ผู้เรียนเรียนรู้ภาษาอังกฤษมากขึ้นเพื่อส่งเสริมความเข้าใจองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชาติอื่นๆ ในฐานะเป็นพลเมืองโลก อย่างไรก็ตาม นักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนภาษาอังกฤษ แม้ว่าจะมีการเรียนมาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา รวมทั้งมีข้อบังคับให้เรียนภาษาอังกฤษ 1 ปี ในระดับมหาวิทยาลัยก็ตาม ทำให้เห็นว่า การพัฒนาศักยภาพทางภาษาอังกฤษของผู้เรียนไทยเป็นไปอย่างช้าๆ และประสบปัญหาต่างๆ อาทิ การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนในห้องเรียนทำให้ผู้เรียนที่มีภูมิหลังทางภาษาอังกฤษน้อยเกิดภาวะที่เรียกว่า การตื่นตระหนกทางการศึกษา (educational shock) ปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้สอนเลือกใช้ภาษาอังกฤษในลักษณะผสมผสาน (mixed mode) เท่านั้น เช่น ใช้ภาษาอังกฤษในการอธิบายบทเรียนเพียงฝ่ายเดียว หรือ การเลือกใช้หนังสือเรียนที่เขียนด้วยภาษาอังกฤษแต่ผู้สอนอธิบายด้วยภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีแนวโน้มเปิดหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทยมากขึ้น

รัฐบาลมาเลเซียกำหนดให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนแทนที่ภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ ค.ศ. 1958 ปูเต๊ะ (Puteh 2012) กล่าวว่า เป็นไปเพื่อรื้อฟื้นความเป็น “มาเลย์” กลับมาอีกครั้งทั้งยังเป็นการลดทอนอัตลักษณ์และความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในมาเลเซีย ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าคนมาเลเซียต้องการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษมากขึ้น ดังพบว่าผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนที่มีการสอนเป็นภาษาอังกฤษ เพราะเชื่อว่าทำให้มีโอกาสทางการศึกษาและการทำงานที่มากขึ้น ปัจจัยดังกล่าว ทำให้รัฐบาลกลับมาสนับสนุนให้นักเรียนเรียนวิชาต่างๆ โดยใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น โดยเฉพาะวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น

รัฐบาลอินโดนีเซียในอดีตให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนมาก ดังปรากฏข้อมูลว่ามีการลดเวลาเรียนภาษาถิ่นเพื่อขยายเวลาการเรียนภาษาอังกฤษให้มากขึ้น ผลกระทบจากนโยบายดังกล่าวทำให้คนรุ่นใหม่สื่อสารด้วยภาษาถิ่นได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2014) กล่าวว่าในปัจจุบันนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียกำหนดให้โรงเรียนใช้ภาษาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) ในการจัดการเรียนรู้ และมีนโยบายไม่ให้ใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา เพราะมีแนวคิดว่าการเรียนรู้ภาษาแม่ที่ดีจะส่งผลเชิงบวกต่อการเรียนรู้ภาษาที่สอง

2.11.4 ภาษากับแวดวงวรรณกรรม (language and the domain of literature)

คำว่า **วรรณกรรม** ในงานวิจัยนี้มีความหมายครอบคลุมถึงงานเขียนทุกประเภท โดยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 กลุ่ม คือ **งานเขียนบันเทิงคดี** ซึ่งเป็นงานเขียนเพื่อความบันเทิงเช่น นิทาน นิยาย เป็นต้น และงานเขียนองค์ความรู้ต่างๆ

งานเขียนบันเทิงคดีมักวางโครงเรื่องตามวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม การอ่านและทำความเข้าใจตัวภาษาผ่านงานเขียนประเภทนี้ย่อมทำให้เข้าใจบริบทและสภาพสังคมตามไปด้วย ดังตัวอย่างจากงานวิจัยนวนิยายโดย มากาเรต เลนต้า (Lenta 2012) เกี่ยวกับประเทศแอฟริกาใต้ในยุคหลังอาณานิคม แสดงให้เห็นผ่านการใช้ภาษาของตัวละครว่าตัวละครใดที่ใช้ภาษาอังกฤษจะมีอำนาจและสถานะทางสังคมสูงกว่าตัวละครที่ใช้ภาษาพื้นเมือง

นอกจากนี้ งานเขียนบันเทิงคดีจำพวกงานแปล เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการทำความเข้าใจสังคม และวัฒนธรรมได้เช่นกัน เพราะการแปลถือเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ทำให้มันทัศน์ของคนต่างวัฒนธรรมใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอีกด้วย เช่น เมื่อต้องการแปลคำว่า Valentine's Day เป็นภาษาเปอร์เซียก็ย่อมต้องอธิบายความหมายตามอย่างภาษาอังกฤษซึ่งย่อมถือว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรมแล้วเช่นกัน ฟาลาชาห์รักและซัลมานิ (Fallahshahrak and Salmani 2013) เรียกกระบวนการรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมบางอย่างของตนจนทำให้เกิดความหลากหลายน้อยลงและมีความคล้ายกันมากขึ้นนี้ว่า โลกาภิวัตน์ (globalization)

ส่วนงานเขียนด้านองค์ความรู้ต่างๆ เช่นด้านวิชาการ มักเผยแพร่ผ่านเครือข่ายออนไลน์ ทำให้สามารถกระจายองค์ความรู้ไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ของโลกได้เร็วมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก ปียอร์กและคณะ (Björk et al. 2010) ระบุว่า เมื่อ ค.ศ. 2006 มีจำนวนบทความที่เผยแพร่ผ่านเครือข่ายออนไลน์ มากถึง 1,350,000 บทความ และในค.ศ. 2009 น่าจะเพิ่มมากขึ้นถึง 1.5 ล้านบทความ สอดคล้องกับยอดรวมผลการตีพิมพ์ที่ลิลลิสและเคอร์รี่ (Lillis และ Curry 2010: 9) เสนอไว้ว่าจะเพิ่มเป็น 2 เท่า ในทุกๆ 20 ปี และจำนวนผลงานตีพิมพ์ทางวิชาการที่เพิ่มมากขึ้น ก็ยังเป็นหลักฐานแสดงความก้าวหน้าทางวิชาการที่มีมากขึ้นตามไปด้วย

ไฮแลนด์ (Hyland 2009) กล่าวว่าอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผลงานเขียนทางวิชาการมีมากขึ้นคือการมีจำนวนผู้เรียนในระดับมหาวิทยาลัยมากขึ้น เมื่อเข้ามาเรียนแล้วผู้เรียนเหล่านี้ต้องผลิตผลงานทางวิชาการออกมาตามเงื่อนไขของหลักสูตรการศึกษา ทำให้มีผลงานทางวิชาการมากขึ้นตามไปด้วย

ปัจจุบันนี้ ภาษาอังกฤษได้ก้าวเข้ามามีบทบาทเป็นหนึ่งในภาษากลาง (lingual franca) ที่ทรงอิทธิพลภาษาหนึ่งของโลก ทั้งนี้ เกิดจากกระบวนการที่สเตเกอร์ (Steger 2003) เรียกว่า กระบวนการทำให้เป็นภาษาของโลก (process of the globalization of language) ภาษาอังกฤษจึงช่วยสื่อสารบทความ งานวิจัย ไปยังทุกภูมิภาคส่วนของโลก ในทางตรงข้าม หากเลือกตีพิมพ์เป็นภาษาที่ใช้เฉพาะพื้นที่ก็จะมีเฉพาะคนที่พูดภาษานั้นๆ เข้าใจ ส่งผลให้องค์ความรู้ที่เผยแพร่อยู่ในวงจำกัด

ลิลลิสและเคอร์รี่ (Lillis and Curry 2010) กล่าวว่า ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการหรือนักวิจัยจึงต่างถูกกดดันทั้งจากนโยบายชาติ นโยบายมหาวิทยาลัย ฯลฯ เพื่อให้ตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของตนเป็นภาษาอังกฤษ แม้ว่าผู้วิจัยนั้นจะไม่ได้เป็นผู้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักก็ตาม แต่จำนวนการตีพิมพ์ผลงานเป็นภาษาอังกฤษของนักวิจัยกลุ่มนี้มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

มวานิกิ (Mwaniki 2014) ยกตัวอย่างมหาวิทยาลัยแอฟริกาได้ว่าพยายามสร้างความเป็นสากลในระดับนานาชาติมากขึ้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องภาษาสำหรับการตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ส่วนฟลาวเวอร์ดิวและลี (Flowerdew and Li 2009) ยกตัวอย่างแวดวงการวิชาการของจีนว่า แม้จะยังใช้ภาษาจีนในการตีพิมพ์เป็นหลัก แต่การตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในวารสารระดับนานาชาติก็มีเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ฮามิด (Hamid 2006) กล่าวว่า การตัดสินใจว่าจะใช้ภาษาใดในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการนั้น มีปัจจัยอยู่ 3 ระดับที่จะนำมาใช้พิจารณา ซึ่งเรียกว่า Model of Language Selection in Scientific Communication (MLSSC) คือ 1) ระดับสังคมมหัพภาค (macro-socio level) เช่น เงื่อนไขของสถาบัน เครือข่ายความสัมพันธ์ และความคาดหวังของชุมชน เป็นต้น 2) ระดับปัจเจกบุคคล (individual level) เช่น ทักษะความชำนาญ ความรู้สึก และอุดมคติ และ 3) ระดับสังคมจุลภาค (micro-socio level) เช่น การจัดการภาษา แหล่งข้อมูล ฉาก หรือบทบาทความสัมพันธ์ และแวดวง เป็นต้น

โลเปซ และคณะ (López-Navarro et al. 2015) ยังเพิ่มเติมอีกว่า นอกจากนี้ กลุ่มผู้รับสารหรือผู้อ่านงานก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของนักวิชาการว่าจะเลือกใช้ภาษาใดในการตีพิมพ์ผลงานวิชาการ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีผลงานวิชาการภาษาอังกฤษมากขึ้นเรื่อยๆ แต่จากผลงานวิจัยของแซนเดลินและนิกีแอส (Sandelin and Nikias 2004) ซึ่งรวบรวมสถิติการตีพิมพ์ผลงานในช่วงค.ศ. 1998-2000 พบว่าผู้เขียนที่มาจากประเทศที่พูดภาษาอังกฤษ ได้แก่ สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และไอร์แลนด์ เลือกตีพิมพ์ผลงานเกือบทั้งหมดเป็นภาษาอังกฤษ ในขณะที่ผู้วิจัยที่มาจากประเทศที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษกลับเลือกที่จะตีพิมพ์ผลงานออกมาเป็นภาษาแม่ของตนเองมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของแมดดอกซ์และโคลส์ (Maddox and Coles 1990) ที่อ้างว่า นักวิชาการชาวฝรั่งเศสก็ยังยืนยันที่จะตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสต่อไป

แม้ว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่จะยังใช้ภาษาของตนในการตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการมากกว่า แต่ทัศนคติต่อการใช้ภาษาอังกฤษก็ยิ่งสูงกว่าการตีพิมพ์ผลงานเป็นภาษาของตน ในงานวิจัยของ

จุชวัน หวง (Huang 2011) พบว่านักศึกษาชาวไต้หวันเลือกใช้ภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาแม่กับภาษาอังกฤษในบริบทที่ต่างกัน โดยใช้ภาษาจีนในการสื่อสารระหว่างบุคคล ส่วนภาษาอังกฤษจะใช้ในบริบทที่เป็นทางการและถือว่าการใช้ภาษาจีนในบริบทนี้เป็นข้อด้อย ส่งผลต่อการเลือกภาษาในการตีพิมพ์ผลงานวิชาการด้วยว่าวารสารใดที่มีค่าดัชนีชี้วัดคุณภาพวารสารน้อยก็จะใช้ภาษาจีน

อนึ่ง หากไม่คำนึงถึงนโยบายที่ให้ตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษตามที่ได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ผู้ใช้ภาษาน่าจะเลือกใช้ภาษาแม่ (L1) อันเป็นภาษาที่ผู้ใช้ภาษามีความถนัด มีความมั่นใจมากที่สุด เป็นภาษาที่เลือกใช้ในการตีพิมพ์งานทางวิชาการ แต่ก็มีนักวิชาการบางส่วนเลือกที่จะใช้ภาษาอังกฤษในการนี้ แม้ว่าจะเป็นภาษาอังกฤษในระดับภาษาที่สอง (ESL – English as a Second Language) หรือระดับภาษาเพิ่มเติม (EAL – English as an Additional Language) ก็ตาม นั่นเป็นเพราะผู้เขียนผลงานเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหวังผลประโยชน์จำเพาะบางประการจากการตีพิมพ์ผลงานเป็นภาษาอังกฤษ ได้แก่ การแสวงหาโอกาสสร้างความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาและหน้าที่การงาน

เนื่องจากการสารวิชาการที่ตีพิมพ์เป็นภาษาต่างประเทศ มีอันดับคะแนนหรือค่าดัชนีชี้วัดคุณภาพวารสาร (impact factor) ซึ่งได้มาจากการวัดค่าความถี่ของการอ้างอิงบทความวารสารในแต่ละปีที่สูงกว่าภาษาท้องถิ่น วารสารที่ตีพิมพ์เป็นภาษาต่างประเทศจึงได้รับความน่าเชื่อถือในการนำมาวัดความสามารถของผู้เขียนบทความวิชาการเมื่อต้องนำมาใช้ประกอบการพิจารณาการเลื่อนตำแหน่ง ดังนั้นงานเขียนทางวิชาการจึงเป็นบันไดในการเลื่อนตำแหน่ง และช่วยเสริมสถานะทางสังคมให้แก่ผู้เขียนได้ เดมอน เรโก (De Mon Rego 2010) ให้ข้อมูลว่าในประเทศสเปนถ้านักวิชาการต้องการประสบความสำเร็จก็ต้องตีพิมพ์ผลงานเป็นภาษาอังกฤษในวารสารระดับนานาชาติเท่านั้น

ในประเทศบังคลาเทศก็เช่นกัน ฮามิด (Hamid 2006) กล่าวว่าจากการสำรวจครูสอนวิชาภาษาอังกฤษในบังคลาเทศ 34 คน เกี่ยวกับการเลือกภาษาที่ใช้ในการตีพิมพ์ผลงาน พบว่าครูเกือบทั้งหมดเรียนมาในโรงเรียนที่สอนเป็นภาษาเบงกอลและยังไม่มีความมั่นใจในตนเองพอที่จะเขียนบทความทางวิชาการด้วยภาษาอังกฤษให้ได้ดี อย่างไรก็ตาม มีครูเพียง 12 คนเท่านั้นที่อาจจะตีพิมพ์เป็นภาษาเบงกอล (Bengal) ซึ่งเป็นภาษาแม่ของชาวบังคลาเทศ ส่วนครูคนอื่น ๆ ยังต้องการตีพิมพ์ผลงานเป็นภาษาอังกฤษ เพราะเชื่อว่าเป็นครูสอนภาษาอังกฤษก็ต้องตีพิมพ์ผลงานเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น การตัดสินใจตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษนอกจากจะส่งผลต่อการพิจารณาการเลื่อนตำแหน่ง เพราะต้นสังกัดต้องการผลงานที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาเบงกอล ยังช่วยให้สามารถเผยแพร่ผลงานของตนออกไปได้กว้างกว่า เพราะมีจำนวนวารสารที่รับตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษจำนวนมาก และยังสามารถเป็นหนทางไปสู่ทุนการศึกษา หรือแหล่งทุนวิจัยภายนอกได้ด้วย

ด้วยเหตุนี้เองนักวิชาการที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอังกฤษจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของตนเองให้ดีขึ้น เวนและเกา (Wen and Gao 2007) กล่าวว่าผู้เขียนที่ใช้ภาษาอังกฤษได้ไม่ดีก็มักมีปัญหาลำบากของภาษา มักถูกวิจารณ์หรือถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ แม้แต่ผู้ใช้ภาษาอังกฤษในการพูดได้ดีก็ยังมีปัญหาได้เช่นกัน แฮมป์-ลีออน (Hamp-Lyons 2011) กล่าวว่าแม้แต่นักวิชาการชาวยุโรปที่ใช้ภาษาอังกฤษในการพูด

แต่ขาดความมั่นใจว่าจะใช้ภาษาเขียนได้ดี ก็อาจไม่ส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารที่เป็นภาษาอังกฤษ แม้กระนั้น นักวิจัยก็ยังเลือกที่จะพิมพ์งานวิจัยที่มีเนื้อหาทางด้านวิทยาศาสตร์ด้วยภาษาอังกฤษเพราะเชื่อว่าเป็นภาษาที่เหมาะสมที่สุดอีกทั้งยังส่งผลต่อความก้าวหน้าทางการงานในอนาคต จึงพยายามแก้ปัญหาความบกพร่องในการใช้ภาษาด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาตรวจสอบก่อน

เวนและเกา (Wen and Gao 2007) กล่าวว่ามิมมองที่แตกต่างกันระหว่างนักวิชาการชาวจีนและนักวิชาการโดยทั่วไป โดยทั่วไปถือกันว่าการตีพิมพ์บทความซ้ำกันด้วยการแปลบทความที่เคยตีพิมพ์เป็นภาษาแม่ (L1) แล้วมาทำซ้ำเป็นภาษาอังกฤษ (L2) เพื่อนำมาตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติอีกรอบหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ยอมรับเพราะเป็นการลักลอกผลงานตนเอง แต่ในหมู่นักวิชาการชาวจีนเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่ทำได้

2.11.5 ภาษากับแวดวงการเมือง (Language and the domain of politics)

ภาษาในแวดวงการเมืองมักจะแฝงไว้ด้วยแนวคิดชาตินิยม อุดมการณ์ทางการเมืองของผู้ใช้ และมักเกี่ยวข้องกับกรณีทวิภาษา (diglossia) เวียร์ซบีก้า (Wierzbicka 1990) ศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศโปแลนด์ พบว่าภาษาที่ราชการใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อมีสถานะสูงกว่าภาษาเฉพาะที่กลุ่มผู้ต่อต้านใช้ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเกี่ยวกับภาษาลูกผสม (creole) ในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของประเทศอื่นและใช้ภาษาของเจ้าอาณานิคม

ฮิแลย์ (Hilaire 2009) ศึกษาภาษาเควยอล (Kweyol) ซึ่งเป็นภาษาพูดของประเทศเซนต์ลูเชีย แต่เดิมภาษาเควยอลไม่เป็นที่แพร่หลาย เนื่องจากมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและมีสถานะสูงกว่า แต่ต่อมาภาษาเควยอลเริ่มมีบทบาทมากขึ้น จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่เด่นชัดที่สุดในยุคหลังอาณานิคม (post-colonial) ประกอบกับกระแสชาตินิยม จึงมีความพยายามผลักดันให้มีการใช้ภาษาเควยอลในหน่วยงานรัฐ และจัดการสอนภาษาเควยอลในโรงเรียน แต่เนื่องจากตำราเรียนภาษาอังกฤษมีความพร้อมอยู่แล้ว และภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในฐานะภาษากลางของโลก จึงทำให้การผลักดันภาษาเควยอลยังไม่มีความสำเร็จเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม ภาคส่วนอื่นๆ ก็มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมภาษาเควยอล เช่น เทศกาลภาษาเควยอล (Jounen Kweyol) ซึ่งมีระยะเวลาหลายสัปดาห์และได้รับความสนใจอย่างมาก

ภาษาที่ใช้ในแวดวงการเมืองมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นรายบุคคล นักการเมืองแต่ละคนใช้ภาษาและวิธีการสื่อสารที่ต่างกัน ช่วงการหาเสียงเลือกตั้งหรือลงประชามติเป็นช่วงเวลาหนึ่งที่ได้เห็นการใช้ภาษาการเมืองอย่างเด่นชัดและสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ ปอลคอฟสกี (Polkovsky 2005) ศึกษาการใช้ภาษายูเครนในการหาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีของประเทศยูเครนใน ค.ศ. 2004 ในด้านการคิดค้นและสร้างคำศัพท์ใหม่ และการพาดพิงในทางเสียตีสี่ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการเปิดเสรีหรือกระบวนการสร้างประชาธิปไตย การเลือกตั้งครั้งนั้นเป็นการแข่งขันกันของผู้สมัคร 2 คนผู้มีภูมิหลังต่างกัน คือ นายวิกเตอร์ ยูเซนโก (Viktor Yushchenko) ผู้ใช้ภาษายูเครนเป็นหลัก กับนายวิกเตอร์ ยานูโกวิช (Viktor Yanukovich) ซึ่งใช้ภาษารัสเซียเป็นหลัก การศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของนายยูเซนโกจากมุมมองของแต่ละฟากฝั่งมีลักษณะ

ตรงข้ามกันชัดเจน กล่าวคือผู้สนับสนุนมองว่านายยูเซนโกเป็น “ตัวแทนของประชาชน” ในขณะที่ฝ่ายตรงข้ามมองว่าเขาเป็น “เผด็จการ”

อาซิมะ (Azuma 2011) ศึกษาโวหารที่ใช้ในการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ ค.ศ. 2009 ระหว่างนายทาโร อาโสะ (Taro Aso) จากพรรค LDP กับนายยูกิโอะ ฮาโตยามะ (Yukio Hatoyama) จากพรรค DPJ ผลการศึกษาพบว่านายอาโสะใช้โวหารที่เน้นผู้พูด (speaker-oriented) มีถ้อยคำที่แสดงถึงความสัมพันธ์แบบผู้นำ-ผู้ตาม ใช้คำถามในเชิงชี้แนะให้คล้อยตามและไม่ต้องการคำตอบ ไม่ค่อยกล่าวยกตัวอย่างในสภาพจริง แต่จะเน้นที่ตัวนโยบาย ส่วนนายฮาโตยามะใช้โวหารที่เน้นผู้ฟัง (audience-oriented) มีถ้อยคำที่แสดงถึงความสำคัญของผู้ฟังมากกว่า ใช้คำถามในเชิงชวนให้คิด มีการบรรยายถึงชีวิตของประชาชนในรายละเอียด

ภาษาที่นักการเมืองใช้ในการสื่อสารกับประชาชนมีความแตกต่างกันตามแต่สถานการณ์และช่องทางการสื่อสาร วินด์เซอร์ และคณะ (Windsor et al. 2014) ศึกษาการใช้ภาษาของผู้นำประเทศจีน อียิปต์ และคิวบาในขณะที่ประเทศกำลังประสบภัยทางธรรมชาติว่า ผู้นำที่ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จมักจะใช้วาจาในเชิงกล่าวโทษธรรมชาติหรือฝ่ายตรงข้าม และรับเฉพาะส่วนที่ดีเข้าตัวเอง เพื่อรักษาอำนาจของตนเอง ในขณะที่ผู้นำในประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่า ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้อย่างโจ่งแจ้ง เพราะหากประชาชนรู้สึกไม่พึงพอใจต่อมาตรการป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ หรือการสื่อสารของภาครัฐ ผู้นำประเทศอาจสูญเสียตำแหน่งในการเลือกตั้งครั้งต่อไปได้

ครอว์ฟอร์ด (Crawford 2015) ศึกษาวาทศิลป์ของพรรคการเมืองหลักของสหราชอาณาจักรในช่วงการลงประชามติของสกอตแลนด์ใน ค.ศ. 2014 เพื่อโน้มน้าวให้สกอตแลนด์อยู่ร่วมกับสหราชอาณาจักรต่อไป จากการศึกษาพบว่า คำที่สื่อถึงความเป็นหนึ่งเดียว ความเป็นพวกพ้อง หรือการมีอัตลักษณ์ร่วมกัน ได้ถูกนำมาใช้อย่างมากในการปราศรัยหรือปาฐกถา เช่น “we”, “us”, “our”, “British” ฯลฯ

ออร์กิบี (Orkibi 2015) ศึกษาการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งของประเทศอิสราเอลใน ค.ศ. 2013 ซึ่งมีการใช้ Facebook ในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครจาก 3 พรรคการเมืองพบว่า ภาษาที่ใช้มีลักษณะไม่เป็นทางการมีลักษณะเป็นการบรรยาย และมีการขยายความ การสื่อสารลักษณะนี้ทำให้ภาษาที่มีความเป็นกันเอง เข้าถึงประชาชน และแสดงออกถึงตัวตนของผู้สมัครได้มากกว่าการหาเสียงแบบดั้งเดิม

ทัศนคติทางเพศก็มักปรากฏในภาษาการเมือง งานวิจัยที่ผ่านมามักพบว่า ภาษาที่ปรากฏในสื่อมักแฝงนัยว่า ผู้หญิงก้าวล่วงเข้ามาในแวดวงการเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้ชายโดยจาริต แต่นัยดังกล่าวจะลดลงในสื่อสำนักที่มีความเป็นมืออาชีพและมีผู้อ่านเข้าถึงมาก แอนเดอร์สัน และคณะ (Anderson et al. 2011) ศึกษาภาพลักษณ์ผ่านทางสื่อของเอลเลน จอห์นสัน-เซอร์ลีฟ (Ellen Johnson-Sirleaf) นักการเมืองหญิงชาวไลบีเรีย เปรียบเทียบกับ จอร์จ อ็อปปอน แวห์ (George Oppon Weah) นักการเมืองชายจากประเทศเดียวกัน พบว่า สื่อกล่าวถึงการแต่งกาย และภูมิหลังทางครอบครัวของจอห์นสัน-เซอร์ลีฟโดยไม่จำเป็น แต่

ไม่ได้กล่าวถึงเวทีในประเด็นดังกล่าว นอกจากนี้ สื่อยังเสนอข่าวในทำนองว่า จอห์นสัน-เซอร์ลีฟชนะการเลือกตั้งเพราะเป็นผู้หญิงมากกว่าเพราะความสามารถและประสบการณ์ทางการเมือง

2.12 ภูมิทัศน์ภาษา (linguistic landscape)

การประกาศให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการของประชาคมอาเซียนได้เพิ่มพูนความสำคัญและการแผ่ขยายของภาษาอังกฤษในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในลักษณะของการคุกคามภาษาประจำชาติในแวดวงต่างๆ เช่น การศึกษา สื่อ ธุรกิจ ทั้งนี้อาจไม่มีที่ใดที่จะสามารถเห็นปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ชัดเจนเท่ากับภาษาที่แสดงอยู่บนพื้นที่สาธารณะ ซึ่งพบได้ทุกหนทุกแห่งจนเราอาจมองข้ามไป **ภูมิทัศน์ภาษาบนพื้นที่สาธารณะ** นี้เองที่เบน-ราฟาเอล (Ben-Rafael 2009:41) เรียกว่าเป็นพลวัตของแง่มุมสำคัญแห่งชีวิตทางสังคมที่แฝงอยู่

คูลมาส (Coulmas 2009) กล่าวว่า**ภูมิทัศน์ภาษา**มีมาตั้งแต่มนุษย์รู้จักการใช้ภาพแทนความหมายแต่อย่างไรก็ตาม ในฐานะของการวิจัยสมัยใหม่แขนงหนึ่งนั้น ภูมิทัศน์ภาษา คือการศึกษาภาษาที่เขียนในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งรวมถึงสิ่งที่ลันดรีและบอริส (Landry and Bourhis 1997: 23) เรียกว่า **“การมองเห็นและการปรากฏของภาษาบนป้ายสาธารณะและป้ายพาณิชย์ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งหรือบริเวณใดบริเวณหนึ่ง”**

ถึงแม้ว่าการศึกษาสมัยใหม่อย่างจริงจังในระยะแรกๆ เกี่ยวกับภูมิทัศน์ภาษาไม่ได้ใช้คำว่า “ภูมิทัศน์ภาษา” หรือ “linguistic landscape” แต่ก็เป็นการเริ่มศึกษาเกี่ยวกับการเลือกภาษา (language choice) บนป้ายสาธารณะ เช่น มาซาอี (Masai 1972) ศึกษาป้ายในกรุงโตเกียว ทูลป์ (Tulp 1978) ศึกษาการใช้สองภาษาในกรุงบรัสเซลส์ ภาเตีย (Bhatia 1992) ศึกษาหน้าที่ต่างๆ ของภาษาในสื่อโฆษณาข้ามวัฒนธรรม ทั้ง ทาคาชิ (Takashi 1990) และ พิลลา (Pillar 2001, 2003) ศึกษาการโฆษณาในแง่ของการเป็นที่มาของการสัมผัสภาษา (language contact) อย่างหนึ่ง และ สมอลเลย์ (Smalley 1994) ศึกษาสถานการณ์ทางภาษาในประเทศไทย ซึ่งมีบทที่กล่าวถึงสิ่งพิมพ์ที่เห็นตามรายการ (environmental print) บนถนน 3 สายในกรุงเทพมหานคร โดยมีภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ปรากฏอยู่มากที่สุดในลักษณะที่แตกต่างกันได้แก่ ถนนสายที่มีภาษาไทยปรากฏอยู่มากที่สุดเป็นย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของคนไทย ถนนสายที่มีภาษาจีนปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ถนนเยาวราช ถนนสายที่มีภาษาอังกฤษปรากฏอยู่มากที่สุดคือถนนสายที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมาก

หลายปีหลังจากบทความของลันดรีและบอริส (Landry and Bourhis 1997) ซึ่งเริ่มใช้คำว่า ภูมิทัศน์ภาษา หรือ linguistic landscape ในการศึกษาการอ้างเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศแคนาดา โดยผ่านการศึกษาทัศนคติของนักเรียนเกี่ยวกับป้ายต่างๆ ก็เริ่มมีการศึกษาวิจัยจำนวนมากใช้คำว่า “ภูมิทัศน์ภาษา” ตามมา รวมทั้งในการประชุมและการตีพิมพ์ขององค์กรต่างๆ เช่น European Second Language Association (EUROSLA), International Association for Applied Linguistics (AILA) และ American Association for Applied Linguistics (AAAL) เริ่มมีบทความ การเสวนา และการประชุมสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับภูมิทัศน์ภาษาในการประชุมประจำปี

ไม่ว่าภูมิทัศน์ภาษาจะเป็น “แนวทางใหม่ในการศึกษาภาวะหลายภาษา” หรือเป็นเพียงแค่แหล่งข้อมูลทางภาษาศาสตร์สังคมที่ยังไม่ได้รับความสนใจมากนัก บทความต่างๆ ในยุคแรกๆ เหล่านี้ก็ทำให้เกิดความเข้าใจองค์ประกอบทางสัญลักษณ์ของพื้นที่สาธารณะผ่านการศึกษาการใช้ภาษาและความหมายบนป้ายหลายภาษา อันก่อให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับการวิจัย แนวโน้ม เป้าหมาย และระเบียบวิธีวิจัยด้านภูมิทัศน์ภาษา ความสนใจเกี่ยวกับภูมิทัศน์ภาษาที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะขึ้นครั้งแรกในค.ศ. 2008 ได้แก่ “Linguistic Landscape Workshop” จัดขึ้นในกรุงเทลอาวีฟ ซึ่งทำให้เกิดการนำเสนอรวมบทความด้านนี้ครั้งที่สอง ได้แก่ Linguistic Landscape: Expanding the Scenery (Shohamy and Gorter 2009) ต่อมาการประชุมครั้งที่ 2 จัดขึ้นที่เมืองเซียนาประเทศอิตาลี และทำให้มีการตีพิมพ์รวมบทความครั้งที่ 3 ขึ้น คือ Linguistic Landscape in the City (Shohamy, Ben-Rafael, and Barni 2010)

ในขณะที่มีพื้นที่เผยแพร่งานวิจัยเกี่ยวกับภูมิทัศน์ภาษาเพิ่มมากขึ้น การศึกษาวิจัยทางสาขานี้ก็มีขอบเขตชัดเจนขึ้นเช่นกัน เมื่อไม่นานมานี้ ได้มีการตีพิมพ์งานวิจัยออกมาหลายเรื่องด้วยกัน เช่น *Minority Languages in the Linguistic Landscape* (Gorter, Marten and Van Mensel 2012), *Dimensions of Linguistic Landscapes in Europe* (Laitinen and Zabrodska 2015), *Conflict, Exclusion and Dissent in the Linguistic Landscape* (Rudi and Ben Said, eds. 2015) และ *Semiotic Languages: Language, Image, Space* (Jaworski and Thurlow 2010) ซึ่งขยายภูมิทัศน์ภาษาให้รวมถึงภาพขีดเขียนผนังกราฟิตี สื่อ อินเทอร์เน็ต ชุมสถาปัตยกรรม และภาษา และขยายไปถึงการพิจารณาขนาด รูปร่าง และทิศทางของอนุสาวรีย์ของชาติ

การที่ภูมิทัศน์ภาษากลายเป็นหัวข้อศึกษาวิจัยอย่างจริงจังยังพิสูจน์ได้ด้วยบทความที่เขียนโดยนักวิจัยเดี่ยวหลายคน เช่น ในงานของแบ็กเฮาส์ (Backhaus 2007) และในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอก บทความในนิตยสารระดับนานาชาติจำนวนมาก รวมถึงบทความเฉพาะด้านภูมิทัศน์ภาษา ในนิตยสารชื่อ *Linguistic Landscape: An International Journal* ของ John Benjamins Publishing Company นอกจากนี้ยังมีเว็บไซต์ที่รวบรวมบทความทางภูมิทัศน์ภาษาไว้ถึง 516 รายการ ได้แก่ [www.zotero.org> groups > linguistic landscape bibliography](http://www.zotero.org/groups/linguistic-landscape-bibliography)

การศึกษาวิจัยภูมิทัศน์ภาษาในช่วงแรกๆ ส่วนมากเป็นการวิจัยเชิงปริมาณทำโดยการบันทึกสิ่งที่พบเห็นเกี่ยวกับเอกลักษณ์ คุณค่า และความสัมพันธ์ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งโดยการนับจำนวนป้ายที่พบและแบ่งประเภทตามภาษาที่พบบนป้ายนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยเหล่านี้กำลังเผชิญกับ “ความท้าทายที่เกิดจากตัวอย่างที่ได้จากการสังเกต ความซับซ้อนในการระบุหน่วยของการวิเคราะห์ และการจัดประเภทและการใส่รหัสป้ายที่ศึกษา” เมื่อเร็วๆ นี้ วัตถุที่ศึกษา ระเบียบวิธี และเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ขยายออกไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่แตกต่างกัน และเพื่อทำความเข้าใจบทบาทและผลกระทบของภาษาที่ปรากฏบนพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ดังเห็นได้จากที่ บาร์นิและบากนา (Barni and Bagna 2015) จำแนก

การศึกษาวิจัยภูมิทัศน์ภาษา เป็น 3 อย่าง ได้แก่ วัตถุที่ศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์กับศาสตร์แขนงอื่นๆ และการเลือกระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมกับเป้าหมายในการวิจัยมากที่สุด

วัตถุและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยภูมิทัศน์ภาษามีได้จำกัดอยู่เพียง “ภาษาบนป้ายถนน ป้ายโฆษณา ชื่อถนน ชื่อสถานที่ ป้ายการค้า และป้ายสาธารณะบนอาคารที่เป็นสถานที่ราชการ” ดังที่ระบุไว้ในบทความของแลนดรีและบอริส (Landry and Bourhis 1997) อีกต่อไป แต่ยังรวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น ภาพขีดเขียนผนังกราฟิตีดังเช่นในบทความของเพนนีคูก (Pennycook 2009, 2010) และภาษาบนโปสเตอร์การ์ดท่องเที่ยวในงานของยาวอร์สกี (Jaworski 2010) ป้ายผ้าและป้ายประชาสัมพันธ์งานแข่งขันกีฬาในงานของโมนากัน (Monaghan 2016) และภาษาบนโลกไซเบอร์ในงานของโทรเยอร์ (Troyer 2012)

วัตถุที่ศึกษาเป็นมากกว่าสิ่งบ่งชี้ที่ไม่มีพลวัตขององค์ประกอบทางภาษาชาติพันธุ์ของชุมชน นอกจากนี้ การตีความความหมายของป้ายก็มิได้มาจากภาษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังมาจากความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ระหว่างภาษากับสิ่งอื่นๆ ที่ภาษานั้นๆ ปรากฏอยู่ เช่น ภาพ สี เสียง ของสถาปัตยกรรม ของอนุสาวรีย์ เช่นในงานของโชฮามิและวอร์กแมน (Shohamy and Waksman 2009) หรือของสถาปัตยกรรมด้านหน้าอาคารในงานของเกนเดลแมน และแอลโล (Gendelman and Aiello 2011)

ในการวิจัยระยะแรกๆ นั้น ผู้คนที่ได้รับการคำนึงถึงในการวิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาษามีเพียงผู้จัดทำ (ป้าย) ผู้อ่านกลุ่มเป้าหมาย ส่วนผู้อาศัยในบริเวณที่ศึกษาวิจัย ยังไม่ได้รับการนำมาคำนึงถึงโดยตรง มาลินอฟสกี (Malinowski 2009) กล่าวว่า “ยังไม่มีภาระถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์ภาษาในสองแง่มุม ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจเชิงสัญลักษณ์ถึงความเหนือกว่าของภาษาใดภาษาหนึ่งต่ออีกภาษาหนึ่งบนป้ายสองภาษา 2) ความแตกต่างระหว่างป้ายที่จัดทำโดยรัฐบาลในลักษณะ “top-down” และป้ายเอกชนหรือส่วนตัวในลักษณะ “bottom up”

เบน-ราฟาเอล และคณะ (Ben-Rafael et al. 2006) นำเสนอปัจจัย 3 ประการเบื้องหลังการเลือกภาษาและความเป็นเจ้าของในภูมิทัศน์ภาษา ประการแรก พวกเขาเสนอว่าภาษาหนึ่งมีความโดดเด่นมากกว่าอีกภาษาหนึ่งบนป้ายสองภาษาซึ่งบ่งชี้โดยขนาด ประเภท สี และตำแหน่งของตัวหนังสือขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มที่เหนือกว่าและกลุ่มที่เป็นรอง ประการที่สอง ภูมิทัศน์ภาษาสามารถมองว่าเป็นสิ่งที่นำเสนอตัวตนและสิ่งบ่งชี้เอกลักษณ์ทางสังคมได้ และประการสุดท้าย พวกเขาเสนอว่าภาษาที่เลือกใช้อย่างชัดเจนในภูมิทัศน์ภาษายังถูกครอบงำโดยผลที่คาดหวังให้มีต่อผู้บริโภค

เมื่อมีสิ่งที่ศึกษามากกว่าป้ายและมีความตระหนักถึงความเป็นเจ้าของป้ายอย่างถ่องแท้ การวิจัยทางด้านภูมิทัศน์ภาษาจึงแตกออกเป็นหลายแขนงโดยใช้หลากหลายทฤษฎี สปอลสกี Spolsky (2009) เสนอลักษณะการใช้ภาษาที่เกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาบนป้ายต่างๆ ไว้ 3 ประการได้แก่ 1) เขียนด้วยภาษาที่ผู้จัดทำป้ายรู้ 2) เขียนด้วยภาษาที่อ่านได้โดยผู้อ่านที่ผู้จัดทำคาดหวังให้อ่าน 3) เขียนด้วยภาษาของผู้จัดทำหรือภาษาที่ต้องการให้บ่งชี้ถึงตนเอง

เบน-ราฟาเอล (Ben-Rafael 2009) เสนอหลัก 4 ประการในการวิเคราะห์ ได้แก่ การนำเสนอตัวตน (presentation of self) ความสมเหตุสมผล (good-reasons) เอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม (collective identity)

และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power-relations) ส่วนกอร์เทอร์และซีนอส (Gorter and Cenoz 2006) ใช้รูปแบบการประเมินค่าทางการตลาดทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมในการอธิบายความหลากหลายทางภาษาที่พบในภูมิภาคภาษา ฮีบเนอร์ (Huebner 2009) เสนอข้อบ่งชี้สำหรับการวิเคราะห์ภูมิภาคภาษาโดยอาศัยทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) และบลอมแมร์ต (Blommaert 2013) ก็ได้ใช้แนวคิดแบบชาติพันธุ์วรรณนาเชิงลึก (depth ethnographic) วิเคราะห์ภูมิภาคภาษาในย่าน Oud-Berchem ในเมืองแอนเวิร์ป (Antwerp) บลอมแมร์ตเสนอว่าวิธีการนี้ทำให้เกิดมุมมองของวิวัฒนาการทางภาษา ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของ “ระบบเหนือระบบ” ในระดับชั้นต่างๆ (เช่น บุคคล กลุ่ม ท้องถิ่น ชาติ เป็นต้น)

แบล็กวู้ด (Blackwood 2015) ได้พิจารณาถึงระเบียบวิธีวิจัยใหม่ด้วยการศึกษาภาษาถิ่นของประเทศฝรั่งเศสในพื้นที่สาธารณะ เขากล่าวว่าปัจจุบันมีแนวโน้มเพื่อทำให้การศึกษาในเชิงปริมาณง่ายขึ้นด้วยทำเพียงการนับจำนวนป้ายเท่านั้น ในขณะที่หากศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจะดีกว่า คือได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในสังคมโดยใช้ภูมิภาคภาษาเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาวิจัย

บาร์นีและบากนา (Barni and Bagna 2009) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและระเบียบวิธีวิจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาไม่เพียงใช้การสัมภาษณ์ผู้จัดทำป้าย เจ้าของร้านค้า และผู้อ่านภูมิภาคภาษาเท่านั้น แต่ยังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสอบถามและการสำรวจทัศนคติ และเอกสารทางประวัติศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น Global Positioning Systems, Google Earth, Google Maps และ ArcGIS ซึ่งเป็นระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์ระบบหนึ่ง ทำให้การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น การ์วิน (Garvin 2010) มีความเห็นว่าการออกเดินตระเวนเก็บข้อมูลจริงจากผู้อยู่อาศัยและผู้ผ่านทางทำให้ผู้วิจัยเกิดความประทับใจและการสนองตอบต่อภูมิภาคภาษา สำหรับภาษาที่พบน้อยในภูมิภาคภาษามาร์เทน (Marten 2016) ได้นำเสนอวิธีวิจัยที่เรียกว่า “Spot German” ซึ่งวิเคราะห์การมีอยู่หรือการแพร่ในภาษาเยอรมันและภาษาอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ภาษาหลักบนพื้นที่นั้นๆ

อย่างไรก็ตาม ระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมที่สุด ขึ้นอยู่กับคำถามในการวิจัยและประเด็นในการศึกษาวิจัย การศึกษาภูมิภาคภาษาได้บันทึกความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ การแข่งขัน และการต่อรองสิทธิและการครอบครอง ได้แก่ ภาษาหลายภาษาและการสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล การตระหนักเรื่องภาษาและทัศนคติต่อภาษา ภาษาถิ่นและเอกลักษณ์ของชาติ ภาษาและศาสนา นโยบายภาษาของรัฐบาลต่อการใช้ภาษา การกีดกัน การดำรงรักษา หรือการฟื้นฟูภาษากลุ่มชาติพันธุ์ การท่องเที่ยวและการค้าทางวัฒนธรรม เป็นต้น และหนึ่งแขนงที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็วคือภูมิภาคภาษากับการศึกษา โดยเฉพาะการเรียนการสอนภาษา

สำหรับในประเทศไทย ผู้ที่ศึกษาภูมิภาคภาษาไว้อย่างละเอียดคือ ฮีบเนอร์ (Huebner 2006) ซึ่งได้ศึกษาภูมิภาคภาษาของชุมชนหลายแห่งในกรุงเทพฯ และเสนอประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ เช่น ภาษากับการแปรของชนิดคำประพันธ์ (language and genre variation) การสลับภาษาและการผสมภาษา (code switching and linguistic hybridity) ภาษากับการแบ่งชั้นทางสังคมและบทบาททางสังคม (language and

social stratification and social roles) ภาษากับนโยบาย (language and policy) อำนาจกับการแข่งขัน (power and contestation) และภาษากับการเปลี่ยนแปลงข้ามสมัย (language and diachronic change)

งานวิจัยของ เดรเปอร์ (Draper 2017) เป็นตัวอย่างของการวิจัยที่ใช้ภูมิทัศน์ภาษาเป็นส่วนหนึ่งในการนำภาษาถิ่นไทยอีสานกลับเข้าสู่ชุมชนเพื่อจัดการปัญหาด้านอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนภาษา (language shift) และการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ

นอกจากนี้ก็ยังมียานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งที่ศึกษาด้านต่างๆ ของภูมิทัศน์ภาษาในประเทศไทย เช่น การผสมภาษาและความตระหนักถึงชื่อร้านค้าในกรุงเทพฯ (Hybridity and language awareness of shop names in Bangkok (Prapobratanakul 2016) ภาษากับการต่อรองด้านอัตลักษณ์ในย่านเยาวราช (Wu and Techasan 2016) ภาษาของการท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่ (Thongthong 2016) การสลับภาษาในโฆษณาของระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ (Sutthinaraphan 2016) และภูมิทัศน์ภาษาของมหาวิทยาลัยในฐานะแหล่งส่งเสริมภาวะสองภาษา (Siricharoen 2016)

สำหรับงานวิจัยด้านภูมิทัศน์ภาษาในประเทศไทย **สิงคโปร์** นั้น จำนวนมากเน้นที่การศึกษาความหมายของป้ายสาธารณะ มีงานวิจัยเชิงปริมาณหลายชิ้นที่จำแนกป้ายจากพื้นที่ต่างๆ ออกเป็นกลุ่มย่อยตามระดับของภาวะหลายภาษา งานวิจัยเหล่านี้ มุ่งบ่งชี้รูปแบบของการใช้ภาษาหลัก 4 ภาษาร่วมกัน ได้แก่ ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาใช้งาน ภาษามลายูที่ใช้ตัวอักษรโรมันในฐานะภาษาทางการ และภาษาทมิฬกับภาษาจีนในฐานะภาษาชาติพันธุ์ ผลการวิเคราะห์ล้วนแสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทหลักในประเทศสิงคโปร์

ในทางกลับกัน มีงานวิจัยบางเรื่องที่เป็นเชิงคุณภาพเช่นงานวิจัยโดย ปีเตอร์ ตัน (Tan 2011, 2014) ซึ่งวิเคราะห์การใช้ภาษาร่วมกันบนป้ายสาธารณะในที่ต่างๆ เช่น ทางเข้าโรงเรียน ชื่อถนน สถานีรถไฟในเมืองและป้ายในแหล่งท่องเที่ยว พบว่ามีการใช้ภาษาอังกฤษและมลายูมากกว่าภาษาอื่น ๆ ซึ่งจะใช้ภาษามลายูในชื่อเฉพาะหรือที่เป็นทางการและใช้ภาษาอังกฤษในส่วนคำทั่วไปเช่น road avenue school

โคลูซซี (Coluzzi 2011, 2012a, 2012b, 2012c) ทำงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาในกรุงบันดาร์ เสรี เบกาวัน เมืองหลวงของประเทศ **บรูไนดารุสซาลาม** โดยสำรวจสถานภาพของภาษาทางการและภาษาคนกลุ่มย่อยในภูมิทัศน์ภาษา โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่อง การวางแผนภาษา (language planning framework) ของคูเปอร์ (Cooper 1989) สถานภาพ คลังข้อมูล และการวางแผนการเรียนรู้ (acquisition planning) พบว่าการวางแผนภาษาสำหรับภาษาหลัก (ภาษามลายูกลางและอังกฤษ) มีความแพร่หลายและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ส่วนการวางแผนสำหรับภาษาคนกลุ่มย่อยมีเพียงภาษาจีนกลางซึ่งทำโดยบุคคลชาวจีนหรือสถาบันจีน ภาษาที่มีชื่อเสียงเป็นภาษาที่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการมากที่สุด เช่น ภาษาอังกฤษและมลายูกลาง อันเป็นภาษาที่ประชากรส่วนน้อยในประเทศบรูไนใช้พูดเป็นภาษาหลัก ภาษามลายูกลางเป็นภาษาหลักที่ใช้ในการตีพิมพ์และในวงการวรรณกรรมอื่นๆ แต่หนังสือพิมพ์รายวันสองในสามฉบับตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ การถ่ายทอดทางโทรทัศน์และวิทยุใช้ทั้งภาษามลายูกลางและภาษาอังกฤษ ในส่วนของการศึกษามีการเรียนภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับในระดับประถมต้น โคลูซซีรายงานว่าในระดับประถมปลายมีการใช้ภาษาอังกฤษในการสอนรายวิชาจำนวนครึ่งหนึ่งของวิชาทั้งหมด ในระดับมัธยมมีรายวิชาที่สอนเป็นภาษาอังกฤษมากกว่า

ภาษามลายู ภาษาที่ใช้ในการสอนระดับมหาวิทยาลัยเป็นภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ การเน้นการใช้ภาษาอังกฤษเป็นผลมาจากการที่คำศัพท์ในภาษามลายูไม่ได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย อย่างไรก็ตาม ป้ายประชาสัมพันธ์ของทางราชการเขียนเป็นภาษามลายู

โคลุซซี (Coluzzi 2012a) สรุปว่า “ภาษาอังกฤษในบรูไนถูกมองโดยคนส่วนใหญ่ว่าเป็นภาษาที่มีประโยชน์และฐานะมากกว่าภาษาอื่น แม้กระทั่งภาษามลายู” งานวิจัยอีกเรื่องของโคลุซซี (Coluzzi 2012c) เปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อภาษาในทั้งบรูไนและมาเลเซีย นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยบรูไนดารุสซาลาม (University of Brunei Darussalam) รายงานว่าแทบจะไม่ได้ใช้ภาษามลายูกลาง ซึ่งในความเห็นของนักศึกษา ภาษามลายูมีสถานภาพต่ำกว่าภาษาอังกฤษ “ภาษาอังกฤษยังเป็นภาษาที่ขยายตัวอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในบรูไน ภาษาอังกฤษมีส่วนสำคัญที่สุดในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมเป็นต้นไป” ในทางตรงกันข้าม นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมาลายา (University of Malaya) ยังคงอ้างภาวะหลายภาษาไว้อย่างเข้มแข็ง แต่ก็พบว่าภาษารองหลายภาษา เช่น มลายูและจีนท้องถิ่นมีใช้กันน้อยในกลุ่มคนวัยเยาว์ โดยเฉพาะการใช้ภาษารองโดดๆ หรือสลับกับภาษาอังกฤษ จีนกลาง และ/หรือมลายูกลาง”

ในประเทศฟิลิปปินส์ มีการวิจัยด้านภูมิทัศน์ภาษา ทั้งในเมืองหลวงและส่วนภาคอื่นๆ ของประเทศ แอมเบียน (Ambion 2013) พิจารณาร้านค้า ฉลากสินค้า และสิ่งก่อสร้างเชิงสัญลักษณ์ในเมืองอมาเดโอ (Amadeo) ซึ่งเป็นพื้นที่ผลิตกาแฟทางใต้ของมะนิลา พบว่าในทางตัวเลขภาษาถิ่นอมาเดโอและภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ชัดเจนที่สุดในภูมิทัศน์ภาษา ตามด้วยภาษาตากาล็อกและสเปน การใช้ภาษาท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนให้คุณค่ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นและทำให้ผลิตภัณฑ์ที่มาจากพื้นที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ภาษาอังกฤษถูกมองว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการตลาดระดับนานาชาติ และการใช้ภาษาสเปนช่วยให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอยู่ในระดับเดียวกับสินค้าประเภทเดียวกันที่ขายในต่างประเทศ

ในกรุงมะนิลา เดอ ลอส เรย์ (De Los Reyes 2014) ใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์การเชื่อมต่อ (nexus analysis framework) เพื่อสำรวจภูมิทัศน์ภาษาของสถานีรถไฟ 2 แห่ง และแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีการใช้ภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น และสเปน แต่ป้ายส่วนใหญ่ยังใช้ภาษาอังกฤษ หรือฟิลิปปิโน หรือใช้สองภาษานี้ผสมกัน โดยมีการใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาฟิลิปปิโน ผู้ศึกษาให้เหตุผลว่าความเด่นชัดของภาษาอังกฤษมีสาเหตุมาจากทัศนคติด้านบวกต่อภาษาอังกฤษ กล่าวคือ ชาวฟิลิปปินส์โยภาษาอังกฤษเข้ากับความรู้สึกประทับใจในระดับโลกตะวันตก นอกจากนั้นภาษาอังกฤษยังให้ความรู้สึกในแง่การเจริญเห็นแก่และประชาธิปไตย รวมไปถึง “ทุกสิ่งที่ดี” สำหรับชาวฟิลิปปินส์” (2014: 43)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบงานวิจัยด้านภูมิทัศน์ภาษาเรื่องเดียวที่เกี่ยวกับประเทศกัมพูชา กาซังกา (Kasanga 2012) ใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อสำรวจพลังทางภาษาของภาษาเขมรและภาษาอื่นในกรุงพนมเปญ ข้อมูลเชิงปริมาณประกอบด้วยภาพถ่ายร้านค้า 257 ภาพในพื้นที่ย่านค้าขาย ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่ได้เตรียมมาก่อน โดยสัมภาษณ์ทั้งชาวกัมพูชาและชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชาเป็นระยะเวลานาน รวมทั้งการสนทนาหลังจากผู้ร่วมวิจัยได้รับฟังการบรรยายของอาจารย์และนักศึกษาจากสถาบันภาษาต่างชาติ

กาซังกาลกล่าวว่า “ไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้ภาษาในป้ายสาธารณะที่บังคับให้ใช้ภาษาเขมรบนป้ายสาธารณะหรือส่วนบุคคล” (2012: 563) อย่างไรก็ตามผลเชิงปริมาณแสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาเขมรอย่างเดียว (ร้อยละ 17) หรือร่วมกับภาษาอื่น (ร้อยละ 76) เป็นการใช้ภาษาที่พบมากที่สุดบนป้ายต่างๆ และพบว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้มากที่สุดรองลงมา ภาษาอื่นๆ ที่พบในภูมิทัศน์ภาษาของกรุงพนมเปญ คือ ภาษาฝรั่งเศส จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี เมื่อพิจารณาแบบตายตัวด้านวัฒนธรรมชาติพันธุ์ (ethnocultural stereotype) พบว่าภาษาอังกฤษถูกเชื่อมโยงเข้ากับความทันสมัยของโลก ความเจริญรุ่งเรือง และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ภาษาอังกฤษยังเป็นภาษาที่นิยมใช้ในธุรกิจนานาชาติและในการปรับพื้นที่ในกรุงพนมเปญ “ตัวอย่างเช่นการตั้งชื่อถนนและสถานที่ทำการธุรกิจ” (2012: 564) กล่าวโดยสรุป กาซังกาพบว่าภาษาเขมรเป็นใหญ่ในเขตที่มีการปรับเปลี่ยนน้อย แต่ในเขตที่มีการปรับเปลี่ยนมาก ภาษาต่างชาติ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ มีการใช้อย่างกว้างขวาง (2012: 565)

2.13 สรุป

จากรายงานสรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เสนออย่างสังเขปข้างต้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความหลากหลายมาก ทั้งนี้เป็นเพราะโครงการวิจัยนี้มีขอบเขตกว้าง ถึงแม้จะมีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่ามุ่งวิเคราะห์บทบาทของภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษว่า ภาษาใดใช้มากกว่ากันในแวดวงสำคัญของสังคม คือ แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าคำตอบของโจทย์วิจัยนี้ย่อมได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นวัตถุดิบ แต่เท่านั้นยังไม่เพียงพอ เพราะเบื้องหลังคำตอบที่ได้ย่อมมีเหตุผลความเป็นมาที่ซับซ้อน เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นโยบายภาษา ค่านิยม โลกาภิวัตน์ ฯลฯ ของแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียนที่ไม่เหมือนกัน การจะเข้าใจและได้คำอธิบายปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนดังกล่าว ผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัยมโนทัศน์ แนวคิด และผลการวิจัยในอดีตที่อยู่ภายใต้หัวข้อต่างๆ ในภาษาศาสตร์สังคม มหัพภาค เช่น เรื่องภาวะหลายภาษา สถานการณ์ภาษา นโยบายและการวางแผนภาษา การได้รับอิทธิพลตะวันตกโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ความเป็นชาตินิยม การสร้างภาษามาตรฐานและภาษาประจำชาติ การเลือกภาษา แวดวงการใช้ภาษา การแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติ และภูมิทัศน์ภาษา ดังได้สรุปผลข้างต้นแล้ว

ในด้านองค์ความรู้ ถึงแม้ผลการวิจัยในอดีตจะให้ข้อเท็จจริงหลายแง่มุมเกี่ยวกับสถานการณ์ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ดีของงานวิจัยนี้ อย่างไรก็ตาม คำถามที่ยังไม่มีคำตอบยังปรากฏอยู่ เช่น ในการเลือกภาษาระดับชาติ ใครเป็นผู้ตัดสินใจ และในแวดวงสำคัญ ได้แก่ แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง แต่ละประเทศอาศัยเกณฑ์อะไรในการกำหนดว่าให้ใช้ภาษาอะไร และคำนึงถึงผลดีผลเสียอย่างไรในการเลือกกระหว่างภาษาที่สำคัญที่สุด 2 ภาษา คือ ภาษาประจำชาติ กับภาษาอังกฤษ ในประเด็นนี้ยังไม่มีคำตอบที่ตรงกับโจทย์ แม้จะมีการวิจัยการตัดสินใจเลือกภาษาของปัจเจกบุคคลมากพอควรก็ตาม ผลการวิจัยนี้อาจเป็นประโยชน์ในการทำนายอนาคตของสภาวะภาษาของภูมิภาคนี้ได้ และยังอาจช่วยให้แต่ละประเทศมีการวางแผนภาษาอย่างระมัดระวัง และได้รับประโยชน์สูงสุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดหรือมโนทัศน์สำคัญที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ แนวคิดเรื่อง**การเลือกภาษา** (language choice) **แวดวงการใช้ภาษา** (domain of language use) **ภูมิทัศน์ภาษา** (linguistic landscape) และ **การแปล** (translation)

แนวคิดเรื่องการเลือกภาษา และแวดวงการใช้ภาษา มีความเกี่ยวข้องกัน คนที่เสนอแนวคิดนี้ คือ โจเซฟ ฟิชแมน (Fishman 1972) **การเลือกภาษา** หมายถึงการตัดสินใจของผู้พูดหรือเขียนว่าจะใช้ภาษาอะไร ทั้งนี้ ฟิชแมนอธิบายว่าปัจจัยที่กำหนดการเลือกภาษาคือ **แวดวงการใช้ภาษา** ซึ่งหมายถึง ผลรวมของสถานการณ์ ประกอบด้วย ผู้พูด-ผู้ฟัง เรื่องที่พูด และสถานที่ เช่น แวดวงบ้าน แวดวงโรงเรียน แวดวงตลาด แวดวงศาสนาหรือวัด เป็นต้น มีงานวิจัยจำนวนมากที่ใช้แนวคิดของฟิชแมนเพื่ออธิบายรูปแบบการเลือกภาษาในสังคมหลายภาษา

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องการเลือกภาษาและแวดวงการใช้ภาษาของฟิชแมนมาใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกภาษาประจำชาติหรือภาษาอังกฤษในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียน มโนทัศน์ “การเลือกภาษา” ที่ใช้ในงานวิจัยนี้แตกต่างจากงานวิจัยในอดีต กล่าวคือ หมายถึงการเลือก การตัดสินใจ หรือการกำหนดของสังคมมากกว่าการเลือกอย่างเสรีของปัจเจกบุคคลว่าจะเลือกใช้ภาษาใดในสถานการณ์ใด เช่น เลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนในระดับมหาวิทยาลัย การใช้ภาษาอังกฤษในหนังสือพิมพ์ การใช้ภาษาประจำชาติในการหาเสียงทางการเมือง ฯลฯ

ส่วนแวดวงที่จะศึกษาก็ต่างจากแวดวงที่มีผู้ศึกษามาแล้วในอดีตเช่นกัน กล่าวคือ ผู้วิจัยมุ่งเน้นเฉพาะแวดวงที่มีความสำคัญระดับชาติ ซึ่งแสดงนัยของการแข่งขันกันระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติ เป็นแวดวงที่สำคัญต่อสังคม และมีอำนาจควบคุมความคิดของคน ดังจะสังเกตได้ว่าเป็นแวดวงที่เจ้าอาณานิคมบังคับให้ประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมใช้ภาษาของตน เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ดังนั้น ถ้าภาษาใดสูญเสียพื้นที่ในแวดวงเหล่านี้ ก็หมายถึงสูญเสียบทบาทหรือความสำคัญของภาษานั้นไป แวดวงดังกล่าวที่งานวิจัยนี้มุ่งศึกษามี 5 แวดวงดังนี้

- 1) กฎหมาย (ตัวบทกฎหมาย)
- 2) สื่อ (ภาษาหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ)
- 3) การศึกษา (ภาษาที่ใช้ในการสอน การเขียนตำราวิชาการ การเขียนวิทยานิพนธ์ เขียนข้อสอบ ฯลฯ)
- 4) วรรณกรรม (ภาษาที่ใช้เขียนหนังสือ โดยเฉพาะเรื่องอ่านเล่น เช่น นวนิยาย ฯลฯ)
- 5) การเมือง (ภาษาที่ใช้ในการเมือง การปกครอง และกิจกรรมการบริหารราชการ ฯลฯ)

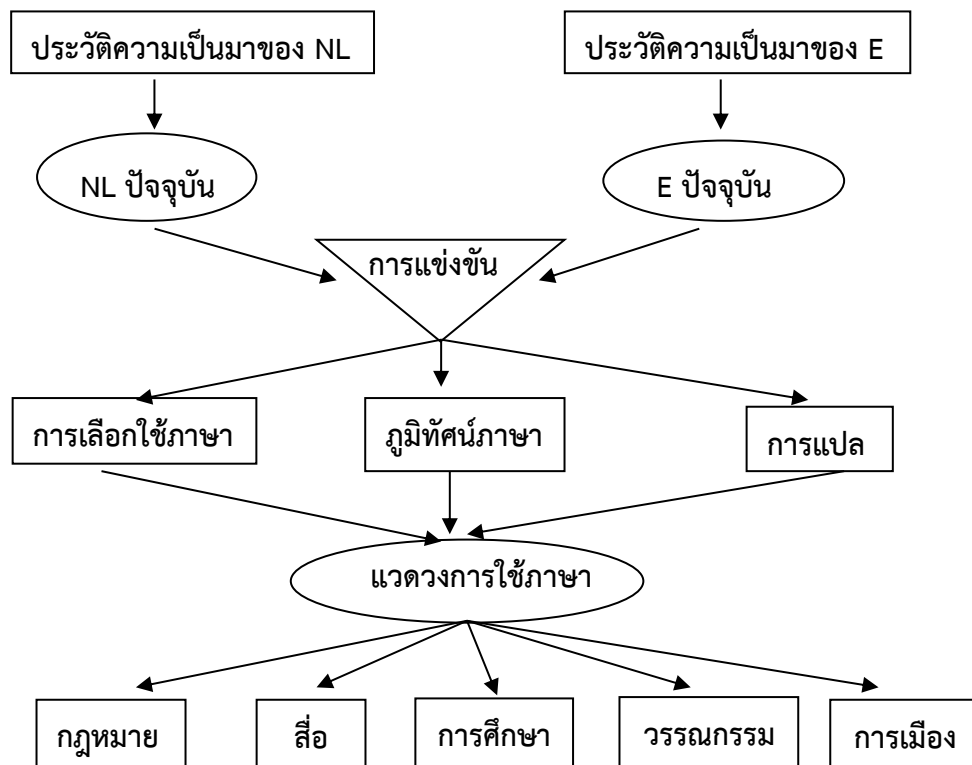
ส่วนแนวคิดเรื่อง**ภูมิทัศน์ภาษา** เป็นแนวคิดที่เริ่มเป็นที่สนใจราวปลายศตวรรษที่ 20 ในปัจจุบันเรื่องนี้กลายเป็นหัวข้อการวิจัยสหสาขาวิชาที่มีผู้สนใจจำนวนมาก เพราะผลการวิจัยให้ความจริงแก่สังคมหลายด้าน ดังจะสังเกตได้ว่ามีวารสารที่เปิดรับบทความด้านนี้โดยเฉพาะหลายฉบับ เบอ์นาร์ด สปอลสกี (Spolsky 2009) ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกการศึกษาภูมิทัศน์ภาษา ได้ให้คำจำกัดความ “ภูมิทัศน์ภาษา” ว่า หมายถึงการปรากฏของภาษาในปัยสาธารณะในชุมชนหรือพื้นที่สองภาษาหรือหลายภาษา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เขตเมือง เขาเสนอทฤษฎีภูมิทัศน์ภาษา ซึ่งสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

- 1) ภาษาที่ใช้เขียนปัยสาธารณะเป็นภาษาที่มี**ภาษาเขียน** (ใช้ตัวอักษร) เท่านั้น
- 2) คนที่ทำปัยสาธารณะใช้ภาษาที่**คาดว่าผู้อ่านเข้าใจ**
- 3) ปัยสาธารณะมี**คุณค่าทางสัญลักษณ์** กล่าวคือ คนที่ทำปัยใช้ภาษาที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของตน
- 4) ปัยสาธารณะมี**หลายประเภท** เช่น ปัยบอกชื่อนน ปัยโฆษณา ปัยเตือนภัย ปัยบอกทาง ปัยชื่ออาคาร ฯลฯ

ภูมิทัศน์ภาษา มีแนวการศึกษาหลายวิธี เช่น ใช้วิธีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร คือการพรรณนาให้เห็นรายละเอียดทุกแง่มุม ดังที่เสนอโดยทอม ฮีบเนอร์ (Huebner 2009) ส่วนใหญ่นักวิจัยด้านนี้มักใช้วิธีถ่ายภาพ แล้ววิเคราะห์ประเด็นที่สนใจ เช่น เรื่องการเลือกภาษา การสะกดคำ ลักษณะการใช้คำ ตลอดจนลักษณะทางสุนทรียศาสตร์ งานวิจัยนี้ศึกษาภูมิทัศน์ภาษาเพื่อให้ได้หลักฐานการเลือกใช้ภาษาระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติ ดังจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อการดำเนินการวิจัยต่อไป

แนวคิดที่สำคัญอีกประการ ได้แก่ **การแปล** ซึ่งหมายถึงการถ่ายทอดความหมายของข้อความจากภาษาต้นทาง (source language) ไปสู่ภาษาปลายทาง (target language) ยูจิน ไนด้า (Nida 2004) กล่าวว่า ไม่มีภาษาคู่ใดเหมือนกันทุกประการ ดังนั้นจึงไม่มีการแปลข้อความต่อเนื่องใดเลยที่จะสมบูรณ์เต็มที่ แต่ผู้แปลก็ควรแปลให้ได้ข้อความที่เทียบเท่ากันให้มากที่สุด ไนด้าแบ่งการแปลออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ การแปลเทียบเท่าตามรูป (formal equivalence) ซึ่งหมายถึงการแปลที่เทียบคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค เช่น การแปลร้อยกรอง และอีกประเภท คือ การแปลเทียบเท่าแบบพลวัต (dynamic equivalence) ซึ่งน่าจะหมายถึงการแปลที่ไม่ยึดติดกับรูป หรือไวยากรณ์ของภาษาต้นทาง ไนด้าอธิบายว่าการแปลแบบนี้เน้นความเป็นธรรมชาติ (naturalness) ของภาษาปลายทาง ซึ่งผู้แปลต้องคำนึงถึงเรื่องวัฒนธรรมและวัจนลีลาด้วย งานวิจัยนี้ศึกษาการแปลระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ แต่เน้นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นปัจจัยบ่งบอกความสามารถทางภาษาอังกฤษของคนในสังคม และบ่งบอกปริมาณการนำเข้าองค์ความรู้จากโลกตะวันตกด้วย

เพื่อให้ชัดเจนว่างานวิจัยนี้มุ่งศึกษาอะไร จึงขอนำแนวคิดที่กล่าวข้างต้นมาเชื่อมโยงกัน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ต่อกัน เป็นกรอบแนวคิดโดยรวมของโครงการวิจัยนี้ ดังแสดงเป็นแผนภาพในภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากที่แสดงในภาพที่ 3.1 งานวิจัยนี้เริ่มด้วยการศึกษาประวัติความเป็นมาของการมีภาษาประจำชาติ (NL) และการเข้ามามีอิทธิพลของภาษาอังกฤษ (E) ในประเทศกลุ่มอาเซียน ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นจุดเน้นของการวิจัย โดยเจาะจงไปที่การแข่งขันกันของภาษาทั้งสอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาษาใดมีบทบาทอย่างไร จากการศึกษาการเลือกใช้ภาษา ภูมิทัศน์ภาษา และการแปล ประเด็นทั้ง 3 นี้ ศึกษาเฉพาะแนวทางที่สำคัญระดับชาติ อันได้แก่ แนวทางกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (research procedures)

3.2.1 การเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.2.1.1 เก็บข้อมูลประวัติความเป็นมา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับของการสร้างภาษาประจำชาติ และการเข้ามามีอิทธิพลของภาษาอังกฤษจากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ บทความวิชาการ รายงานทางราชการ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายภาษาและการวางแผนภาษา ทั้งนี้ ไม่เก็บข้อมูลจากหนังสือนวนิยายและหนังสือเชิงประวัติศาสตร์

3.2.1.2 เก็บข้อมูลการเลือกใช้ภาษา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการเลือกใช้ภาษาในแต่ละแวดวง ของแต่ละประเทศ ซึ่งแต่ละแวดวง มีการกำหนดแหล่งข้อมูลดังนี้

ก) **แวดวงกฎหมาย** แบ่งเป็นตัวบทกฎหมาย เช่นกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง ฯลฯ ผู้วิจัยคัดเลือกตัวแทนกฎหมายประเภทต่างๆ และบันทึกว่าแต่ละประเทศเขียนตัวบทกฎหมายด้วยภาษาใด

ข) **แวดวงสื่อ** แบ่งเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ และบันทึกว่าแต่ละประเทศใช้ภาษาใดในสื่อต่างๆ

ค) **แวดวงการศึกษา** แบ่งย่อยเป็น การสอนในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย การเขียนวิทยานิพนธ์ การเขียนข้อสอบ การเขียนตำราวิชาการ ฯลฯ และบันทึกว่าแต่ละประเทศใช้ภาษาใดในกิจกรรมดังกล่าว

ง) **แวดวงวรรณกรรม** แบ่งย่อยเป็นการเขียนหนังสือประเภทต่างๆ โดยเฉพาะ นวนิยาย เรื่องอ่านเล่น ฯลฯ และบันทึกว่าแต่ละประเทศใช้ภาษาใดในการเขียน หรือประพันธ์วรรณกรรมประเภทต่างๆ

จ) **แวดวงการเมือง** แบ่งย่อยเป็นกิจกรรมของผู้นำทางการเมือง นักการเมือง และรัฐบาล เช่น การหาเสียง การแถลงของรัฐบาล การแสดงปาฐกถา และบันทึกว่าแต่ละประเทศใช้ภาษาใดในด้านการเมือง

3.2.1.3 เก็บข้อมูลภูมิทัศน์ภาษา

ภูมิทัศน์ภาษา หมายถึงภาษาที่ปรากฏให้เห็นบนป้ายสาธารณะ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยถ่ายภาพป้ายสาธารณะในแวดวงทั้ง 5 แวดวง โดยเลือกตัวแทนสถานที่หรือชุมชนเขตเมืองในเมืองหลวงของแต่ละประเทศ มีการกำหนดพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้

ก) **แวดวงกฎหมาย** เก็บข้อมูลโดยถ่ายภาพป้ายหรือประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวกับกฎ และระเบียบต่างๆ ในเขตที่เลือกเป็นตัวแทน เช่นป้ายจราจรริมถนน ป้ายตามสถานที่ราชการ และที่สาธารณะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบังคับ การระบุงกระทำที่ถูกรื้อหรือผิด และการลงโทษ เป็นต้น (ดูตัวอย่างในภาพที่ 3.2-3.3)

ข) **แวดวงสื่อ** เก็บข้อมูลโดยถ่ายภาพป้ายโฆษณา ป้ายบอกสารสนเทศ ในพื้นที่ที่ต้องสื่อสาร เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า และสถานที่ต่างๆ (ดูตัวอย่างในภาพที่ 3.4-3.5)

ภาพที่ 3.2 ป้ายห้ามจอดรถสองภาษา ไทย-อังกฤษ (กรุงเทพฯ)

ภาพที่ 3.3 ป้ายห้ามสูบบุหรี่สี่ภาษา ไทย-อังกฤษ-จีน-เกาหลี (กรุงเทพมหานคร)

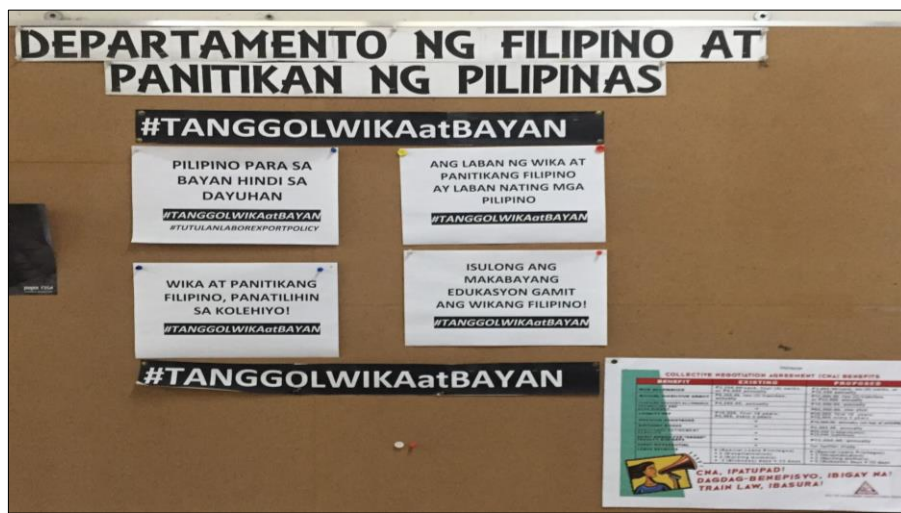

ภาพที่ 3.4 ป้ายหนึ่งภาษา ภาษาลาว (นครเวียงจันทน์)

ภาพที่ 3.5 ป้ายสองภาษา เวียดนาม-อังกฤษ ให้สารสนเทศ (กรุงเทพมหานคร)

- ค) **แวดวงการศึกษ** เก็บข้อมูลโดยถ่ายภาพป้ายและประกาศต่างๆ ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ดังตัวอย่างภาพที่ 3.6-3.7
- ง) **แวดวงวรรณกรรม** เก็บข้อมูลป้ายที่เกี่ยวข้องกับหนังสือในห้องสมุด และร้านหนังสือ ดังตัวอย่างภาพที่ 3.8-3.9
- จ) **แวดวงการเมือง** เก็บข้อมูลโดยถ่ายภาพป้ายหาเสียง และป้ายการประท้วงทางการเมือง ดังตัวอย่างภาพที่ 3.10-3.11

ภาพที่ 3.6 ป้ายแวดวงการศึกษในมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ ใช้ภาษาฟิลิปปินส์

ภาพที่ 3.7 ป้ายภาษาอินโดนีเซีย ในมหาวิทยาลัยอัสมา จายา กรุงจาการ์ต้า

ภาพที่ 3.8 ป้ายในหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ใช้ภาษาอินโดนีเซีย

ภาพที่ 3.9 ป้ายบอกหมวดหนังสือ ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ใช้ภาษาอังกฤษ

ภาพที่ 3.10 ป้ายหาเสียงทางการเมือง กรุงเทพมหานคร ใช้ภาษาเขียนมา

ภาพที่ 3.11 ป้ายหาเสียงทางการเมือง กรุงเทพมหานคร ใช้ภาษาฟิลิปปิน

3.2.1.4 เก็บข้อมูลการแปล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการแปลในแวดวงทั้ง 5 แวดวง จากเอกสารสิ่งตีพิมพ์ ตามแนวคำถามดังนี้

- ก) **แวดวงกฎหมาย** มีบันทึกว่ามีกฎหมายใดบ้างในแต่ละประเทศที่แปลจากภาษาอังกฤษหรือไม่ และมีการแปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษหรือไม่
- ข) **แวดวงสื่อ** สืบค้นว่ามีการแปลข่าว บทความ และเนื้อหาอื่น ในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ จากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ หรือจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ มากน้อยเพียงใด
- ค) **แวดวงการศึกษา** เก็บข้อมูลเอกสารแปลที่ใช้ในการศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย
- ง) **แวดวงวรรณกรรม** เก็บข้อมูลจากการแปลหนังสือหมวดต่างๆ จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ หรือตรงกันข้าม ว่ามีมากน้อยเพียงใด
- จ) **แวดวงการเมือง** เก็บข้อมูลจากเอกสารแปลใดๆ ที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น แถลงการณ์ ประกาศ สุนทรพจน์ และเว็บไซต์เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล ฯลฯ

อนึ่ง ในการเก็บข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ถึงแม้ผู้วิจัยจะเน้นภาษาอังกฤษ และภาษาประจำชาติ แต่หากพบว่ามีการใช้ภาษาอื่น เช่น ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือภาษาท้องถิ่น ก็จะนำมาวิเคราะห์ด้วย ผลที่ได้จะแสดงว่ากลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีแนวโน้มเหมือนหรือต่างกันหรือไม่

3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยพิจารณาทีละประเทศแล้วนำผลมาเปรียบเทียบกับเพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่าง พร้อมกับภาพรวมของภูมิภาค เป็นการวิเคราะห์ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาหรือภูมิหลังด้านสถานการณ์ภาษานโยบายภาษา และการวางแผนภาษาของแต่ละประเทศ และการวิเคราะห์แบบตีความในเชิงเหตุและผล ส่วนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ คือมีการใช้สถิติพรรณนา เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนในประเด็นต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้มีขั้นตอนดังนี้

3.2.2.1 วิเคราะห์ความเป็นมาของการสร้าง**ภาษาประจำชาติ** ซึ่งมีความจำเป็นเมื่อสังคมกลายเป็น “ชาติ” (nation) โดยเปลี่ยนผ่านจากสังคมหลายภาษา หลายชาติพันธุ์ หลายเชื้อชาติ กลายเป็นประเทศที่มีเอกภาพ และเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ หลักฐานที่ใช้เป็นเอกสารที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นวัตถุวิสัย ประเด็นที่ผู้วิจัยเน้นในการวิเคราะห์มีดังนี้

- (1) ก่อนมีภาษาประจำชาติ สถานการณ์ภาษาของแต่ละประเทศเป็นอย่างไร
- (2) เหตุการณ์ใดทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีภาษาประจำชาติ
- (3) เหตุผลใดที่ประเทศต่างๆ ใช้ในการเลือกภาษาหนึ่งให้เป็นภาษาประจำชาติ

3.2.2.2 วิเคราะห์การเข้ามามีอิทธิพลของภาษาอังกฤษในแต่ละประเทศโดยอาศัยหลักฐานที่เป็นเอกสารที่น่าเชื่อถือ เช่น นโยบายภาษา ประกาศ หนังสือพิมพ์ ประเด็นที่เน้นในการวิเคราะห์มีดังนี้

- (1) ปัจจัยทางการเมืองเช่นใดทำให้ภาษาอังกฤษเข้ามามีอิทธิพลในประเทศต่างๆ เช่น การเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก การปรับเปลี่ยนประเทศให้เป็นสมัยใหม่ ฯลฯ
- (2) มีนโยบายภาษาในประเทศใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของภาษาอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3.2.2.3 วิเคราะห์ข้อมูลการเลือกภาษาระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติ ในกิจกรรมสำคัญของแต่ละแวดวง ได้แก่ แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง เพื่อตัดสินว่าภาษาใดมีบทบาทอะไรในแต่ละประเทศ

อนึ่ง ในบางประเทศพบการเลือกภาษาอื่นๆ เช่น ฝรั่งเศส ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น และภาษาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ด้วย การวิเคราะห์เป็นเชิงปริมาณ ในส่วนการเสนอความถี่ของการเลือกภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติในแวดวงต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าภาษาใดมีบทบาทมากกว่าอีกภาษาในด้านใดในปัจจุบัน ซึ่งยังใช้ทำนายแนวโน้มในอนาคตได้อีกด้วย การนำเสนอจะใช้ตารางหรือภาพแสดงการเลือกภาษาตามแวดวงแล้วแต่ความเหมาะสมกับข้อมูลของแต่ละประเทศ ดังตัวอย่างในตารางที่ 3.1-3.5

ตารางที่ 3.1 ความถี่ของภาษาที่ใช้ในการเขียนกฎหมายประเทศมาเลเซีย

ภาษา	จำนวนตัวบทกฎหมาย	
	ฉบับ	ร้อยละ
ภาษาอังกฤษ	324	60
ภาษามาเลย์	212	40
รวม	536	100

ตารางที่ 3.2 ความถี่ของภาษาที่ปรากฏในแวดวงการศึกษาประเทศอินโดนีเซีย

	ข้อสอบ	รายงาน/ การบ้าน	ภาษาใช้สอน ในห้องเรียน	เอกสารประกอบ การสอน	ตำรา / หนังสือเรียน
อินโดนีเซีย	55 (85.9%)	56 (84.8%)	40 (70.2%)	43 (61.4%)	29 (45.3%)
อังกฤษ	9 (14.1%)	10 (15.2%)	17 (29.8%)	27 (38.6%)	35 (54.7%)

ตารางที่ 3.3 ความถี่ของภาษาที่ปรากฏในสื่อหนังสือพิมพ์ประเทศเมียนมา

ภาษาที่ใช้ในสื่อหนังสือพิมพ์	จำนวน	ร้อยละ
ภาษาเมียนมา	9	69
ภาษาอังกฤษ	4	31
รวม	13	100

ตารางที่ 3.4 ความถี่ของภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมประเทศเวียดนาม

	ร้าน Hiệu Sách Thăng Long	ร้าน Nhà sách Tiến Thọ	รวม
ภาษาเวียดนาม	124	226	350
ภาษาอังกฤษ	8	12	20
รวม	132	238	370

ตารางที่ 3.5 ภาษาที่ใช้ในกิจกรรมทางการเมืองประเทศฟิลิปปินส์

ประเภทของกิจกรรมทางการเมือง	ภาษาที่ใช้
พิธีการเปิดการประชุมวุฒิสภา/ สภาผู้แทนฯ	F-E
การประชุมวาระต่างๆในวุฒิสภา/ สภาผู้แทนฯ	E/ F, F+E
การสาบานตนเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง	E
ประธานกล่าวเปิดการประชุม	E
เลขานุการแจ้งวาระการประชุม /สรุปการประชุม	E
การลงคะแนนเสียง	E
ประธานาธิบดีแสดงสุนทรพจน์ต่อรัฐสภา	F+E
ประธานาธิบดีแถลงเรื่องสำคัญต่อประชาชน	F+E
ผู้นำทางการเมืองให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน	E
เว็บไซต์ของรัฐบาล (www.gov.ph)	E
เว็บไซต์ของกระทรวงต่างๆ	F/ E, F+E

3.2.2.4 วิเคราะห์ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษา ซึ่งเป็นภาพถ่ายป้ายสาธารณะในแคววง 5 แคววงของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์รายละเอียดในแต่ละแคววงก่อน แล้วจึงนำมาสรุปรวมของแต่ละประเทศ และในที่สุดสรุปข้ามประเทศเพื่อให้เห็นภาพรวมของกลุ่มอาเซียน ผลการวิเคราะห์ของแต่ละแคววงแสดงในตารางหรือกราฟที่เหมาะสมกับข้อมูลของแต่ละประเทศ ดังตัวอย่างตารางที่ 3.6-3.9 และภาพที่ 3.12 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3.6 ภาษาที่ปรากฏในป้ายทางการเมืองประเทศฟิลิปปินส์

	ฟิลิปปิโน (F)	อังกฤษ (E)	ฟิลิปปิโนกับอังกฤษปนกัน (F+E)	รวม
ป้ายหาเสียง	4	4	5	13
ป้ายประท้วง	-	3	-	3
รวม	4	7	5	16

ตารางที่ 3.7 ภาษาที่ปรากฏบนป้ายแวนดวลสื่อประเทศเมียนมา

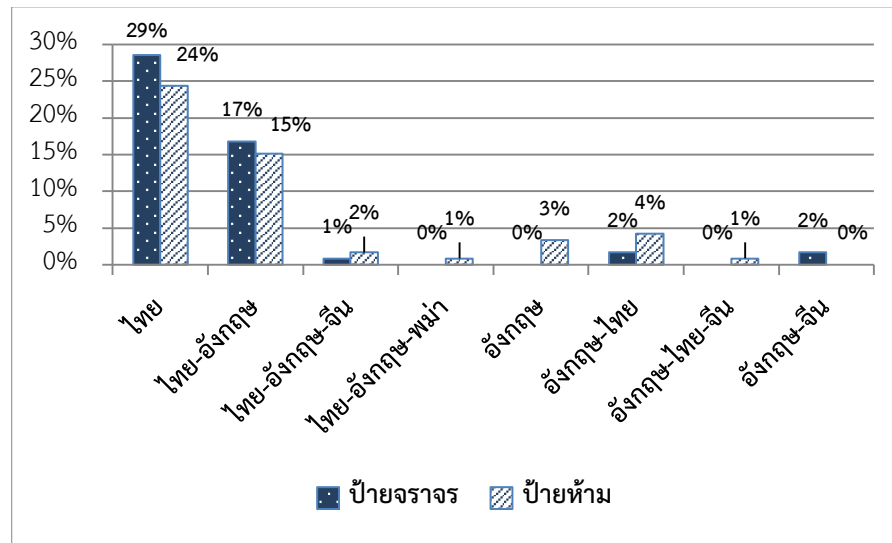
ภาษาบนป้าย	จำนวน (ป้าย)	ร้อยละ
ภาษาเมียนมา	75	74.26
ภาษาอังกฤษ	26	25.74
รวม	101	100

ตารางที่ 3.8 ภาษาที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะในแวนดวลการศึกษาของกัมพูชา

รูปแบบการเลือกภาษา	รูปแบบการปรากฏของภาษา	จำนวน
ป้ายหนึ่งภาษา	ภาษาเขมร	14
	ภาษาอังกฤษ	10
ป้ายสองภาษา	ภาษาเขมร-อังกฤษ	62
	ภาษาเขมร-ฝรั่งเศส	6
	ภาษาเขมร-ญี่ปุ่น	1
ป้ายหลายภาษา	ภาษาเขมร-อังกฤษ-ฝรั่งเศส	10
	ภาษาเขมร-อังกฤษ-ญี่ปุ่น	2
รวม		105

ตารางที่ 3.9 ภาษาที่ปรากฏบนป้ายแวนดวลการศึกษาประเทศอินโดนีเซีย

ภาษา	จำนวน
อินโดนีเซีย	93
อังกฤษ	22
อินโดนีเซีย-อังกฤษ	15
อังกฤษ-อินโดนีเซีย	2
ญี่ปุ่น	1
รวม	133

ภาพที่ 3.12 ภาษาในป้ายแฉวงกฎหมายของประเทศไทย

3.2.2.5 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ และกลับกัน ในแฉวงทั้ง 5 แฉวง ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพยายามเปรียบเทียบระหว่างเอกสารที่แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติกับเอกสารที่แปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์จึงเป็นการเขียนเชิงพรรณนาหรืออธิบาย

3.2.2.6 การเสนอผลการวิเคราะห์ นำเสนอใน 3 มิติ ได้แก่

- (1) เสนอภาพการใช้ภาษาของแต่ละประเทศ ซึ่งได้มาจากผลการวิเคราะห์การใช้ภาษาในทุกแฉวงของแต่ละประเทศ ผลลัพธ์เผยแพร่โดยตีพิมพ์องค์ความรู้ในรูปของหนังสือ 10 เล่ม ดังกล่าวในบทที่ 1 หัวข้อ 1.6.1
- (2) เสนอภาพของแต่ละแฉวงโดยรวมทุกประเทศ ทำให้เป็นสถานการณ์ภาษาในแต่ละแฉวงของอาเซียน เสนอในรายงานฉบับสมบูรณ์เล่มนี้ ในบทที่ 4-8
- (3) เสนอภาพรวมของแต่ละมุมมองหรือแนวคิด ได้แก่ ภูมิทัศน์ภาษาของอาเซียน (บทที่ 9) บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน (บทที่ 10) และบทบาทของการแปลในอาเซียน (บทที่ 11)

3.2.3 การสังเคราะห์

ในการสังเคราะห์ ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ทุกประเด็นมาพิจารณาร่วมกัน สรุปภาพรวมของการแข่งขันกันของภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ และสร้างแบบจำลองเพื่ออธิบายปรากฏการณ์การชักเย่อกัน ระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาโลก (ภาษาอังกฤษ) ซึ่งเกิดจากการเข้าครอบครองพื้นที่ หรือเล่นบทบาทที่มีอำนาจในสังคม แบบจำลองนี้เป็นทฤษฎีการสร้างสมดุลแห่งอำนาจของภาษา ซึ่งอธิบายปรากฏการณ์คล้ายกันที่เกิดขึ้นทั่วโลก ไม่ใช่เฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น (เสนอในบทที่ 13)

บทที่ 4

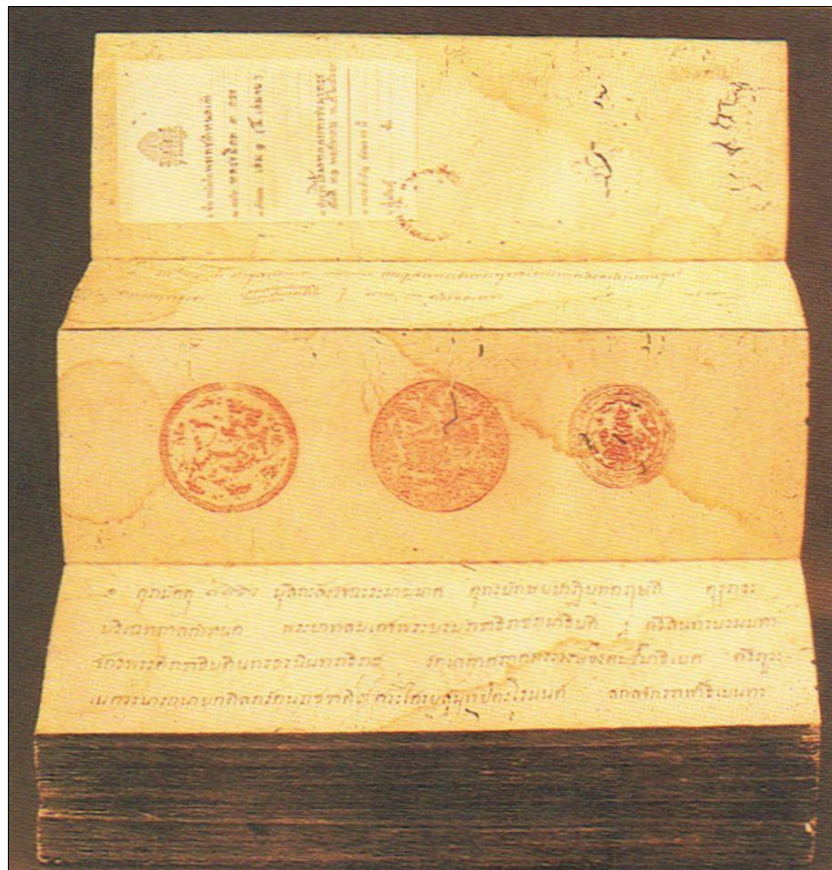
ภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน

แวดวงกฎหมาย (legal domain) เป็นแวดวงที่สำคัญของแต่ละประเทศ เนื่องจากเป็นแวดวงที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ของสังคมและการปกครอง แหล่งที่มาของกฎหมายจึงมาจากผู้ใช้อำนาจในการปกครอง ทำให้ตัวกฎหมายมีสภาพบังคับ มีความเป็นทางและเป็นแบบแผนที่ชัดเจน ภาษาที่ใช้ในกฎหมายจึงต้องเป็นภาษาราชการ ซึ่งสะท้อนถึง**นโยบายภาษา** (language policy) ของแต่ละประเทศ ข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศในรายงานนี้ได้มาจากการสำรวจและรวบรวมจากตัวบทกฎหมายและเอกสารทางกฎหมายต่างๆ จากจุดเก็บข้อมูลทั้ง 10 ประเทศ ในช่วง พ.ศ. 2560-2562 และนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของแต่ละประเทศ ในบทนี้ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายที่แต่ละประเทศ เนื่องจากแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคม

4.1 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศไทย

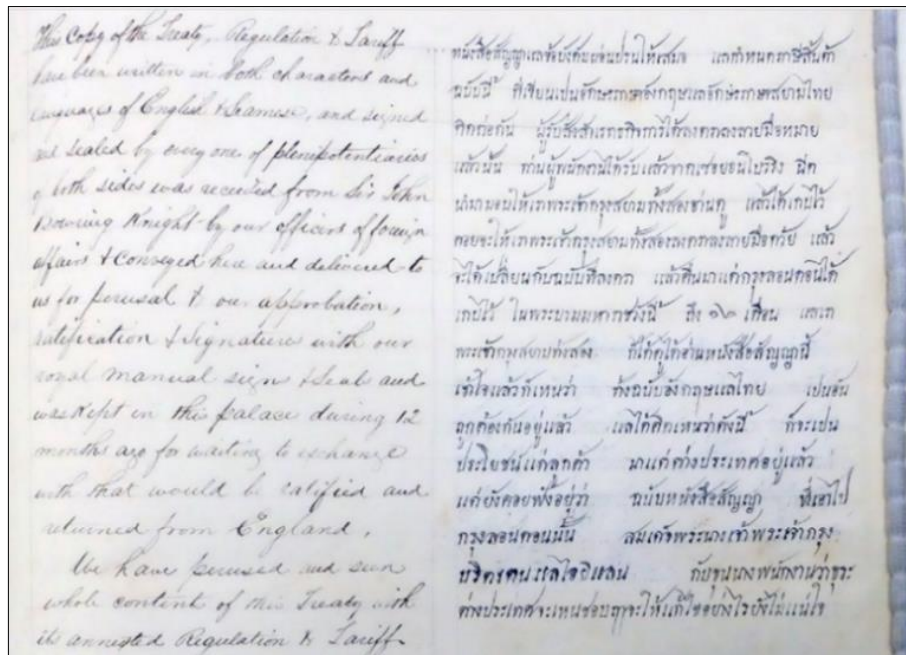
4.1.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของไทย

กฎหมายที่ใช้เป็นหลักของคนไทยในสมัยก่อนที่จะมีกฎหมายสมัยใหม่ คือ กฎหมายตราสามดวง (ภาพที่ 4.1) ซึ่งตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2348 โดยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มีพระบรมราชโองการให้มีการชำระสะสางกฎหมายใหม่ ด้วยการรวบรวมและชำระกฎหมายที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับหลักเหตุผล และจัดเป็นหมวดหมู่เรียกว่า “พระไอยการ” อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์ และคณะ (2562) กล่าวว่า ภาษาที่ใช้ในกฎหมายตราสามดวงแตกต่างจากภาษาในกฎหมายปัจจุบัน ทั้งในเรื่องการสะกดคำและการใช้คำศัพท์เฉพาะ คำศัพท์บางคำเป็นคำเก่าที่ปัจจุบันนี้ไม่ใช่แล้ว ส่วนเนื้อหานั้นกล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของไทยเป็นสำคัญ เช่น ความเชื่อเรื่องบาปบุญในพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่านิยมความกตัญญู จึงสรุปได้ว่าในกฎหมายตราสามดวงยังไม่ปรากฏอิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมของประเทศตะวันตกเลย

ภาพที่ 4.1 กฎหมายตราสามดวง
(ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/กฎหมายตราสามดวง>)

จุดเปลี่ยนของกฎหมายไทย คือ การลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring Treaty) เมื่อ พ.ศ. 2398 ซึ่งเป็นช่วงต้นของรัชกาลที่ 4 สนธิสัญญาเบาว์ริงเป็นหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรียประเทศอังกฤษแลประเทศสยาม (Treaty of Friendship and Commerce between the British Empire and the Kingdom of Siam 1855) บนปกสมุดไทย ใช้ชื่อว่า *หนังสือสัญญาเซอยอนโบวริง* ลงนามเมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2398 โดยเซอร์จอห์น เบาว์ริง ราชทูตที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรียได้แต่งตั้งให้เข้ามาทำสนธิสัญญาในประเทศสยาม ซึ่งเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของกฎหมายที่มีที่มาจากภาษาต่างประเทศ โดยตัวสนธิสัญญาถูกร่างเป็นภาษาอังกฤษโดยเสมียนของเซอร์จอห์น เบาว์ริง ในขณะที่ผู้แทนฝ่ายไทยไม่มีความรู้ภาษาอังกฤษ เนื่องจากข้อจำกัดด้านภาษาและเวลา ฝ่ายสยามจึงยินยอมตามเนื้อความภาษาอังกฤษ นอกจากนั้นยังปรากฏอิทธิพลของภาษาอังกฤษ กล่าวคือ ตัวสนธิสัญญาประกอบด้วยเนื้อความต้นฉบับภาษาอังกฤษและเนื้อความภาษาไทยจากการแปล ซึ่งมีเนื้อหาเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการรับกฎหมายภาษาต่างประเทศ แต่กฎหมายภายในก็ยังคงใช้บังคับด้วยกฎหมายตราสามดวงเป็นหลักเช่นเดิม ด้วยเหตุนี้ ชาวต่างประเทศจึงไม่เชื่อถือหรือไว้วางใจกฎหมายไทย เนื่องจากมีเนื้อหาลำสมัยและมีบทลงโทษที่รุนแรงเกินสมควร ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นมูลเหตุสำคัญของการปฏิรูประบบกฎหมายไทยในสมัยรัชกาลที่ 5

ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างข้อความในสนธิสัญญาเบาว์ริง

(ที่มา <https://drive.google.com/file/d/0B2-ffoow-9AMTudVWIBaSEJUY00/view>)

ประเทศไทยเริ่มมีความคุ้นเคยกับอิทธิพลของชาติตะวันตกมากขึ้นเป็นลำดับหลังจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ผลจากการเปิดประเทศและทำสนธิสัญญากับนานาประเทศ เป็นมูลเหตุให้ไทยได้จัดทำกฎหมายสมัยใหม่ฉบับแรกขึ้น คือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งมีนายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) นักกฎหมายชาวฝรั่งเศส เป็นประธานกรรมการร่าง โดยใช้ภาษาอังกฤษในกระบวนการร่าง เนื่องจากไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายชาวต่างชาติที่มีความรู้ภาษาไทยเพียงพอ ส่วนภาษาฝรั่งเศสซึ่งนิยมใช้ในแวดวงกฎหมายสากลยังไม่เป็นที่รู้จักกันในหมู่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย ในขณะที่ภาษาอังกฤษนั้นเป็นเข้าใจกันดีทั้งในหมู่ชาวต่างชาติทั่วไปและเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย เสมือนเป็นภาษากลาง (lingua franca) ในการสื่อสาร จึงอาจถือได้ว่าการฉีกเป็นครั้งแรกที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทในแวดวงกฎหมายไทยในฐานะภาษาเพื่อสื่อสารกัน ในด้านภาษาและเนื้อหาของ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เห็นได้ว่ามีลักษณะที่ต่างจากกฎหมายตราสามดวงอย่างเด่นชัด อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และเสกษณ์ พุทธิพิทักษ์ (2561) พบว่าบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญาสั้นกว่าบทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งมีความยาว และมีลักษณะเป็นภาษาวรรณคดี เน้นการพรรณนาให้เห็นภาพ มีพลความมากกว่าใจความ แต่ภาษากฎหมายแบบใหม่ มีลักษณะกะทัดรัด เป็นทางการ ถ้อยคำกระชับ ความหมายชัดเจน มีการกำหนดศัพท์เฉพาะทางกฎหมายใหม่ สะท้อนถึงต้นร่างภาษาอังกฤษที่ใช้ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งเป็นต้นแบบของประมวลกฎหมายอาญาในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม ภาษาอังกฤษก็ถูกใช้เพียงแคในขั้นตอนการร่างกฎหมายเท่านั้น เพราะในการบังคับใช้จริงให้ถือตัวบทฉบับภาษาไทยเป็นสำคัญ

นับจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การกำเนิดรัฐธรรมนูญ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ซึ่งร่างโดยคณะอนุกรรมการที่สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมารัฐสภาในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติตามระบอบประชาธิปไตยเป็นผู้ทำหน้าที่ร่างกฎหมายไทย โดยจากคำปรารภของรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ แต่ละฉบับ พบว่าไม่ปรากฏว่ามีที่ปรึกษากฎหมายชาวต่างชาติอยู่ในกระบวนการร่างกฎหมายอีกต่อไป ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าแวดวงกฎหมายไทยมีความเป็นตัวของตัวเองอย่างสมบูรณ์ และภาษาไทยยังคงเป็นภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายมาถึงปัจจุบัน

4.1.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของไทย

จากการสำรวจเอกสารกฎหมายไทย จำนวน 2,522 ฉบับ พบว่าร้อยละ 100 เขียนเป็นภาษาไทยทั้งหมด และไม่มีการใช้ภาษาอื่นในเอกสารกฎหมายเลย (ตารางที่ 4.1) ในขณะเดียวกัน ก็ไม่พบว่ามีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่กำหนดเกี่ยวกับภาษาประจำชาติหรือภาษาราชการ

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2562) สรุปว่า ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันว่าภาษาไทยยังคงทำหน้าที่เป็นภาษาหลักในแวดวงกฎหมายของประเทศไทย และแม้ว่าสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทในการเป็นภาษากลางในการสื่อสารระหว่างประเทศมากขึ้น แต่ในกฎหมายของไทยซึ่งบังคับใช้ภายในประเทศยังคงใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติและภาษาราชการ และไม่พบการใช้ภาษาอังกฤษในกฎหมายฉบับใดเลย

ตารางที่ 4.1 ภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายประเทศไทย

เอกสารกฎหมาย	จำนวน	ภาษา
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550	1	ไทย
ราชกิจจานุเบกษา	2,366	ไทย
พระราชกำหนด/พระราชบัญญัติ	108	ไทย
ประมวลกฎหมาย	7	ไทย
ประกาศ	10	ไทย
ข้อบังคับ	10	ไทย
คำสั่ง	10	ไทย
รวม	2,522	ไทย

4.2 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศเมียนมา

4.2.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของเมียนมา

เมียนมามีประวัติศาสตร์ของตนเองตั้งแต่สมัยรัฐจารีต ก่อนตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1886 พระเจ้าจีบอ กษัตริย์พระองค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์คองบอง ถูกเนรเทศไปประทับ ณ เมืองรัตนคีรีในอินเดีย เมียนมาเปลี่ยนผ่านจากรัฐจารีตสู่การเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ โดยมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการหลัก

หม่องทินอ่อง (2548) นักประวัติศาสตร์ชาวเมียนมาผู้สำเร็จการศึกษาจากอังกฤษ กล่าวว่า อังกฤษสร้างข้าราชการชั้นผู้น้อยที่มีอยู่เดิมให้เป็นผู้ปกครองชั้นรองลงมาจากข้าราชการชาวอังกฤษ เนื่องจากคนกลุ่มนี้ไม่มีอิทธิพลที่จะสามารถตั้งตนขึ้นเป็นอริกับอังกฤษได้ งานราชการและกฎหมายจึงเริ่มขยายวงกว้างในสังคมเมียนมา ข้าราชการเหล่านี้ส่งลูกหลานไปศึกษาในโรงเรียนชั้นดีที่ย่างกุ้ง กัลกัตตา หรือแม้แต่อังกฤษ เพื่อเตรียมให้เป็นผู้ว่า ในรุ่นต่อไปและเรียนรู้ระบบกฎหมายของอังกฤษ ขณะเดียวกันระบบการศึกษาในเมียนมาเองก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อังกฤษได้จัดตั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนของมิชชันนารีขึ้น ทำให้วัดที่เคยเป็นศูนย์กลางทั้งทางโลกและทางธรรมของชาวเมียนมาถูกลดความสำคัญลง เนื่องจากการศึกษาในโรงเรียนสมัยใหม่เปิดเส้นทางไปสู่การเข้ารับราชการในระบบการปกครองแบบใหม่ ดี. อี. จี. ฮอลล์ (2557) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ ซึ่งเคยเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง กล่าวว่า ความต้องการเจ้าหน้าที่ที่รู้ภาษาอังกฤษในหน่วยงานราชการและองค์กรธุรกิจมีมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้มีการตั้งโรงเรียนวิชาชีพที่ใช้ภาษาอังกฤษตั้งแต่ทศวรรษ 1870 ในเมียนมา ตอนล่าง ผลของความต้องการที่มากขึ้นดังกล่าว ทำให้โรงเรียนมัธยมของอังกฤษที่ย่างกุ้ง ซึ่งก่อตั้งใน ค.ศ. 1873 ได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยใน ค.ศ. 1884 และตั้งเป็นมหาวิทยาลัยย่างกุ้งใน ค.ศ. 1920

กระบวนการทำให้เมียนมาเปลี่ยนผ่านไปสู่สมัยใหม่ของอังกฤษเริ่มมีเค้าลางไปสู่การเรียกร้องเอกราช ชาวเมียนมาที่ได้ไปศึกษาในอังกฤษทยอยสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับเมียนมาในทศวรรษ 1910 และเมื่อชาวเมียนมาเหล่านี้เข้าร่วมกับผู้มีการศึกษาสูง และมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น กระแสชาตินิยมที่เจือปนหายไป เนื่องจากการปราบปรามก็เริ่มกลับมาคุกรุ่นอีกครั้ง การประท้วงโดยนัดหยุดเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยย่างกุ้งใน ค.ศ. 1920 นับเป็นชัยชนะแรกของกระแสชาตินิยมเมียนมาและเป็นเส้นทางนำไปสู่การได้รับเอกราชใน ค.ศ. 1948 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนด้านภาษาของเมียนมาอีกครั้ง กล่าวคือ ภาษาเมียนมากลับมามีสถานะเป็นภาษาราชการอีกครั้ง และมีความพยายามลบล้างอิทธิพลของภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการปกครองของนายพลเน วิน อย่างไรก็ตาม ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และการเปิดประเทศในทศวรรษ 2010 ทำให้ภาษาอังกฤษเริ่มกลับมามีบทบาทและความสำคัญอีกครั้งในฐานะภาษากลาง (lingua franca)

4.2.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของเมียนมา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ารัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ค.ศ. 2008 มาตรา 450 กำหนดให้ภาษาเมียนมาเป็นภาษาราชการ และใช้เป็นภาษากฎหมายในปัจจุบัน ต่างจากสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1886-1948) ซึ่งเมียนมาใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากฎหมาย

ส่วนภาษาที่ใช้ในศาลและกระบวนการยุติธรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าศาลในสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1886-1948) ใช้ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาเมียนมา โดยภาษาอังกฤษเป็นหลัก ดังหลักฐานคู่มือปฏิบัติงานของศาล (The Courts Manual) ซึ่งกำหนดว่าในศาลใช้ภาษาได้ 2 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษและภาษาเมียนมา แต่นับตั้งแต่ได้รับอิสรภาพจากอังกฤษ (ค.ศ. 1948) จนถึงปัจจุบัน ศาลทุกแห่งในเมียนมาใช้ภาษาเมียนมาเท่านั้น กฎหมายที่ใช้ต้องอ้างด้วยภาษาเมียนมา หากคู่ความไม่เข้าใจภาษาเมียนมา ก็ต้องใช้ล่ามและออกค่าใช้จ่ายเองด้วย ทั้งนี้ กฎหมายได้ให้อำนาจประธานาธิบดีในการกำหนดภาษาที่ใช้ในศาล โดยมีหลักทั่วไปคือ ศาลสูงใช้ภาษาใด ศาลชั้นต้นก็ต้องใช้ภาษานั้นเช่นกัน

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) สรุปว่า ภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของเมียนมามี 2 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษและภาษาเมียนมา โดยมีเหตุการณ์การได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1948 เป็นจุดเปลี่ยนของการเลือกภาษา ซึ่งถือได้ว่าภาษาเมียนมาเป็นภาษาหลักที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของเมียนมาในปัจจุบัน (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของเมียนมา

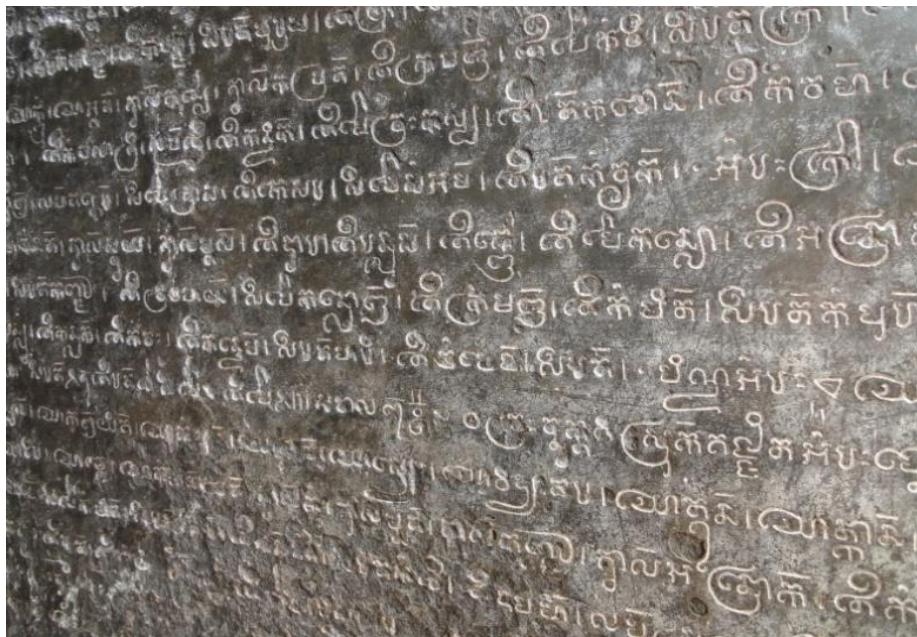
การเลือกภาษา	ช่วงเวลา	
	เป็นอาณานิคมของอังกฤษ (ค.ศ. 1886-1948)	เป็นเอกราช (ค.ศ. 1948-ปัจจุบัน)
ตัวบทกฎหมาย	อังกฤษ	เมียนมา
ศาลและกระบวนการยุติธรรม	อังกฤษ + เมียนมา	เมียนมา

4.3 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศกัมพูชา

4.3.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของกัมพูชา

ภาษาเขมรเป็นภาษาแรกที่ปรากฏการใช้ในแวดวงกฎหมายในดินแดนประเทศกัมพูชาปัจจุบัน ตั้งแต่สมัยรัฐจารีตซึ่งปรากฏในรูปแบบศิลาจารึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยอาณาจักรพระนคร (Khmer Empire) เช่น พระราชนิพนธ์การ ประกาศ บันทึกเหตุการณ์ (ภาพที่ 4.3) หลักฐานประเพณีนี้มักจารึกบนหินทราย ทำให้มีความคงทนและปรากฏมาถึงปัจจุบัน เมื่ออาณาจักรกัมพูชาหลังสมัยพระนครเสื่อมอิทธิพลลงและการบันทึกในรูปแบบศิลาจารึกเสื่อมความนิยมลง หลักฐานการใช้ภาษาในทางกฎหมายของกัมพูชาหลังสมัยพระนครจึงขาดความต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ภาษาเขมรยังคงสถานะการเป็นภาษาราชการของกัมพูชามาโดยตลอด จนกระทั่งฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองกัมพูชาในฐานะรัฐในอารักขา (Protectorate) ในช่วง ค.ศ. 1864-1953 ภาษาฝรั่งเศส

จึงกลายเป็นภาษาราชการแทนที่ภาษาเขมรนับตั้งแต่บัดนั้น จนกระทั่งกัมพูชาได้รับเอกราช ใน ค.ศ. 1953 รัฐบาลได้กำหนดให้ภาษาเขมรกลับมาเป็นภาษาราชการอีกครั้ง แต่ทว่าเมื่อกลุ่มเขมรแดงซึ่งขึ้นมามีอำนาจใน ทศวรรษ 1970 ได้พยายามกวาดล้างอิทธิพลของชาติตะวันตกในกัมพูชา ซึ่งรวมถึงกฎหมายที่ได้ร่างขึ้นมาใหม่ หลังจากได้รับเอกราชด้วย หลักฐานเกี่ยวกับกฎหมายของกัมพูชาจึงสูญหายไปจำนวนมาก จนกระทั่งได้รับการ พ้นฟูหลังจากสิ้นสุดสงครามกลางเมืองใน ค.ศ. 1993 ด้วยการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ จึงเป็น จุดเริ่มต้นของการรับภาษาอังกฤษเข้ามาในกัมพูชา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ Sina Thong (2558) แสดงว่า อิทธิพลของภาษาอังกฤษในแวดวงกฎหมายของกัมพูชามักปรากฏในรูปของการแปลและป้ายชื่อสถานที่

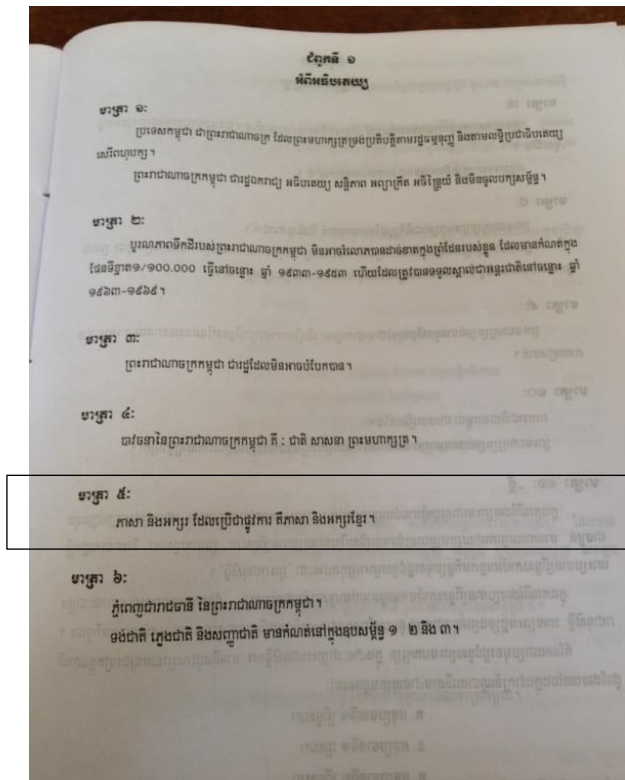

ภาพที่ 4.3 จารึกภาษาเขมร ณ ปราสาทพระโค ประเทศกัมพูชา

4.3.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของกัมพูชา

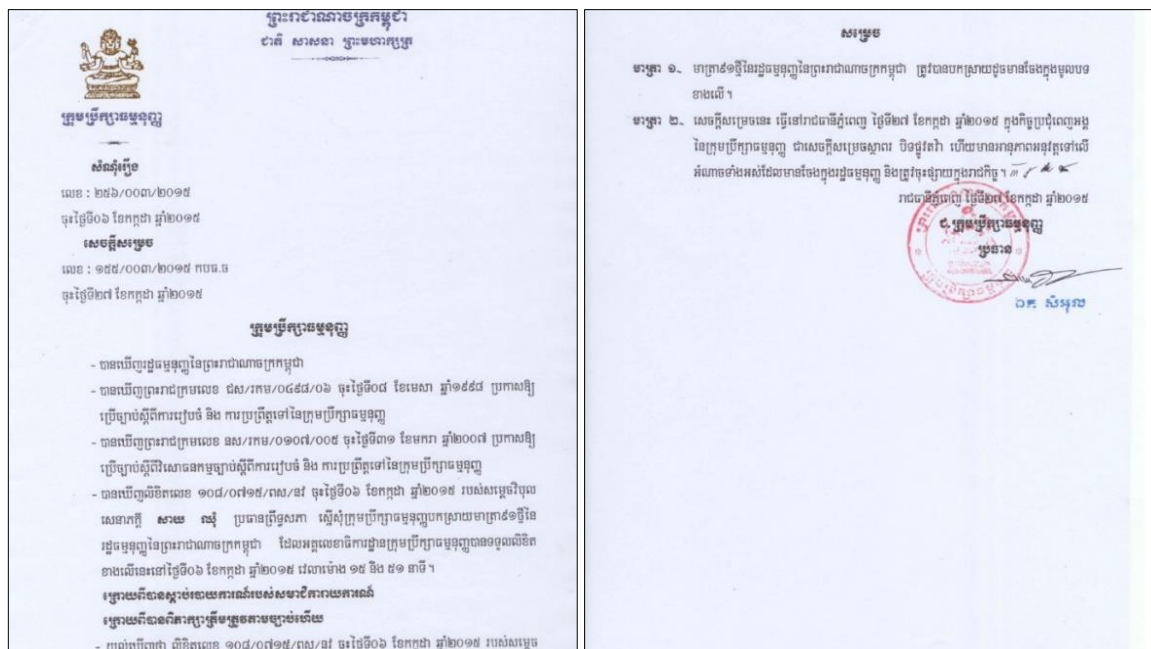
ผู้วิจัยพบภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของกัมพูชาทั้งหมด 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาเขมร ภาษาฝรั่งเศส และ ภาษาอังกฤษ โดยผลการเก็บข้อมูลในภาพรวมพบว่า ภาษาเขมรเป็นภาษาที่ใช้มากที่สุดและใช้ในกฎหมายสมัย ปัจจุบันทุกประเภท ในฐานะที่เป็นภาษาราชการของกัมพูชา ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่ใช้ในกฎหมายสมัย ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส แต่ยังคงพบการใช้ในกฎหมายสมัยปัจจุบันในรูปแบบการแปล ส่วน ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่พบน้อยที่สุดและมักปรากฏควบคู่กับภาษาฝรั่งเศสในรูปแบบการแปล

หลักฐานที่แสดงว่าภาษาเขมรเป็นภาษาที่ใช้เป็นหลักในแวดวงกฎหมายของกัมพูชา คือ มาตรา 5 แห่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ค.ศ. 1993 (ภาพที่ 4.4) ซึ่งบัญญัติให้ภาษาเขมรเป็นภาษาราชการ ดังนั้น ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาล (ภาพที่ 4.5) และเอกสารราชการต่างๆ จึงต้องใช้ ภาษาเขมร และให้ถือตัวบทกฎหมายภาษาเขมรเป็นต้นฉบับเพียงภาษาเดียว

ภาพที่ 4.4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ค.ศ. 1993

ในกรอบสี่เหลี่ยม มาตรา 5 ระบุว่า “ภาษาและอักษรที่ใช้เป็นทางการคือภาษาและอักษรเขมร”

ภาพที่ 4.5: คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกัมพูชาเขียนเป็นภาษาเขมร

กัมพลสิทธิ์ เตชะราชันย์ และคณะ (2563) สรุปว่า ภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของกัมพูชาสมัยปัจจุบันมีเพียงภาษาเดียว คือ ภาษาเขมร โดยกฎหมายภายในมีการบัญญัติเป็นภาษาเขมร และกฎหมายระหว่างประเทศมีการแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาเขมร ดังข้อมูลตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 การเลือกภาษาในกฎหมายปัจจุบันของกัมพูชา

ประเภท ภาษา	กฎหมาย ระหว่าง ประเทศ	รัฐธรรมนูญ	กฎหมาย ปกครอง	กฎหมาย อาญา	กฎหมาย แพ่ง	กฎหมาย พาณิชย์
ภาษา เขมร	✓ (แปล)	✓	✓	✓	✓	✓
ภาษา อื่นๆ	-	-	-	-	-	-

4.4 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศลาว

4.4.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของสปป.ลาว

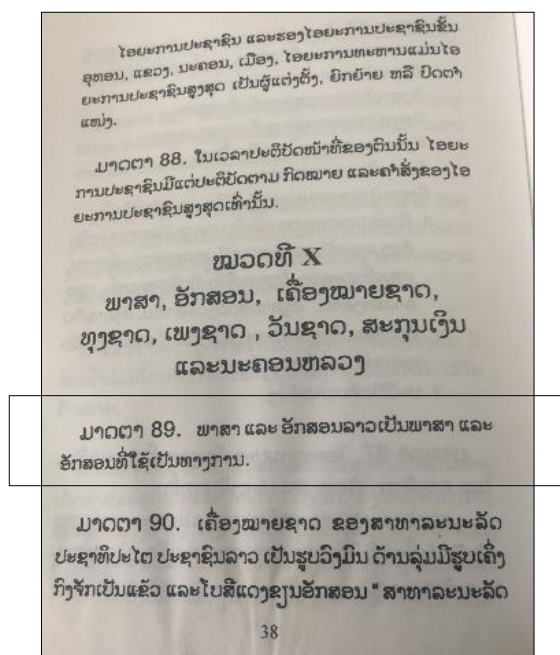
ประเทศลาวมีประวัติศาสตร์คล้ายคลึงกับกัมพูชา กล่าวคือเป็นรัฐจารีตมาแต่เดิมและต่อมาตกเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญฉบับแรกของลาวเขียนโดยชาวฝรั่งเศสและใช้ภาษาฝรั่งเศส ประกาศใช้วันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 เมื่อครั้งที่ลาวยังมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต่อมาได้มีการแก้ไขเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1957 โดยการแก้ไขนั้นได้ตัดส่วนที่เกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสออกไป อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกยกเลิกเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นวันที่เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในระบอบใหม่ คือ รัฐธรรมนูญของประเทศลาวฉบับ ค.ศ. 1991 ประกอบด้วย 10 หมวด 80 มาตรา ต่อมาได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญและประกาศใช้โดยประธานประเทศในวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 2003 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของลาว เขียนเป็นภาษาลาว แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงสำคัญ กล่าวคือในอดีตต้องใช้ภาษาฝรั่งเศสในแวดวงกฎหมาย แต่ในปัจจุบันภาษาลาวเข้ามาแทนที่ (ภาพที่ 4.6)

ภาพที่ 4.6 หน้าปกรัฐธรรมนูญของลาว เขียนเป็นภาษาลาว

4.4.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของสปป.ลาว

รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2003 หมวด 10 มาตรา 89 บัญญัติว่า ภาษาลาวและอักษรลาวเป็นภาษาและอักษรที่ใช้เป็นทางการ (ภาพที่ 4.7) ซึ่งใช้ในต้วบทกฎหมายด้วย (ภาพที่ 4.8)

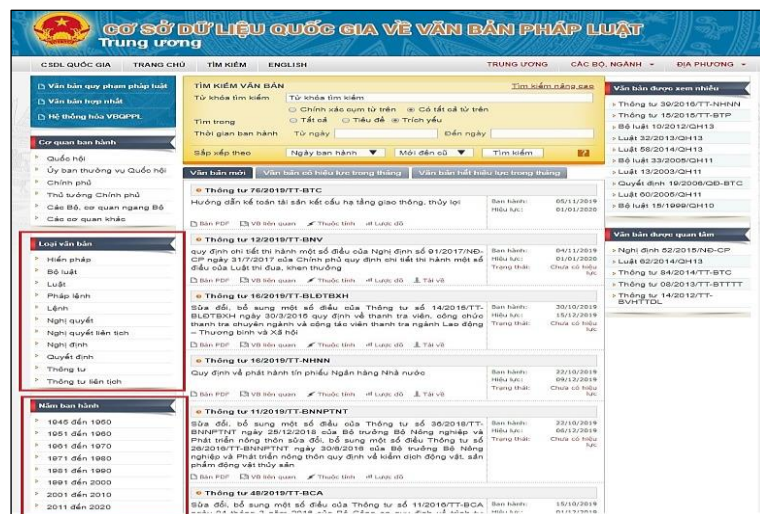
ภาพที่ 4.7 รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2003 ในกรอบสี่เหลี่ยม หมวด 10 มาตรา 89 บัญญัติว่า “ภาษาลาวและอักษรลาวเป็นภาษาและอักษรที่ใช้เป็นทางการ”

กฎหมาย รวมทั้งแต่งตั้งประธานาธิบดีตามที่พรรคคอมมิวนิสต์เสนอ และให้การรับรองหรือถอดถอนนายกรัฐมนตรีตามที่ประธานาธิบดีเสนอ ส่วนฝ่ายตุลาการทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินชี้ระบคความต่าง ๆ โดยรัฐสภาจะเป็นผู้เลือกหัวหน้าผู้พิพากษาในศาลฎีกาประชาชน (Tòa án nhân dân tối cao หรือ Supreme People's Court) ตามคำแนะนำจากประธานาธิบดี มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี

4.5.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของเวียดนาม

ข้อมูลที่วิเคราะห์การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของเวียดนาม ได้แก่ ตัวบทกฎหมายจากฐานข้อมูลเอกสารทางกฎหมายแห่งชาติ (ภาพที่ 4.9) ผลการวิเคราะห์ พบว่าเอกสารทางกฎหมายเขียนเป็นภาษาเวียดนามทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาเวียดนามที่ทำหน้าที่เป็นภาษาหลักเพียงภาษาเดียวในแวดวงกฎหมายของเวียดนาม นอกจากนี้ ยังพบพบบัญญัติเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของเวียดนาม นับตั้งแต่เวียดนามเหนือและเวียดนามใต้รวมเป็นประเทศเดียวกันใน ค.ศ. 1976 ซึ่งได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาแล้ว 4 ฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1980 รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1992 รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1992 (แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2001) และรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1992 (แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2013) **ทุกฉบับเขียนเป็นภาษาเวียดนาม** รัฐธรรมนูญ 3 ฉบับแรกไม่ได้กำหนดว่าให้ใช้ภาษาใดเป็นภาษาประจำชาติ จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2013 จึงมีการกำหนดอย่างชัดเจนในหมวด 1 มาตรา 5 (3) ว่า “ภาษาประจำชาติของประเทศคือภาษาเวียดนาม” ดังนั้นกฎหมายและเอกสารราชการต่างๆ จึงต้องใช้ภาษาเวียดนาม ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้ประชาชนเวียดนามเลือกใช้ภาษาของชาติพันธุ์ตนเองในการสื่อสารได้ เพื่อเป็นการธำรงรักษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเอง

ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ (2563) สรุปว่า ข้อมูลกฎหมายและแนวทางการเลือกใช้ภาษาของเวียดนามแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับภาษาเวียดนามเป็นหลัก หากมีภาษาต่างประเทศ ก็จะต้องมีการแปล และภาษาเวียดนามต้องปรากฏในลักษณะที่เด่นชัดกว่าภาษาต่างประเทศด้วย

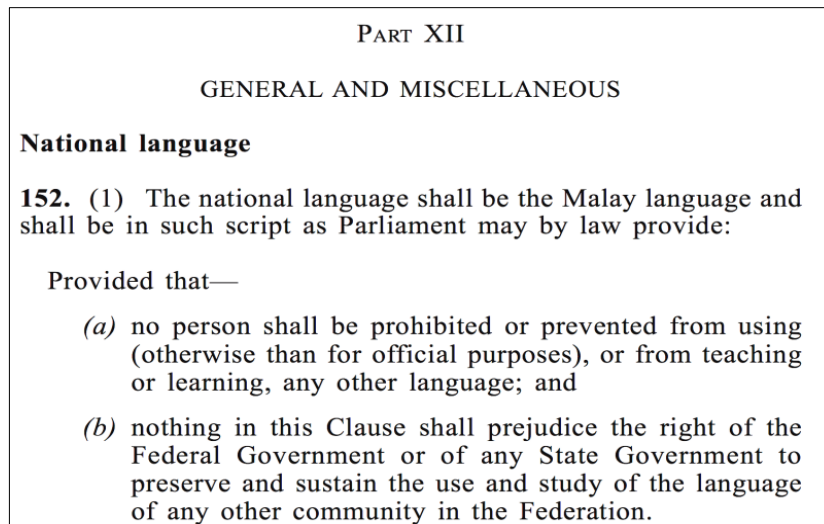

ภาพที่ 4.9 ฐานข้อมูลเอกสารทางกฎหมายแห่งชาติเวียดนาม

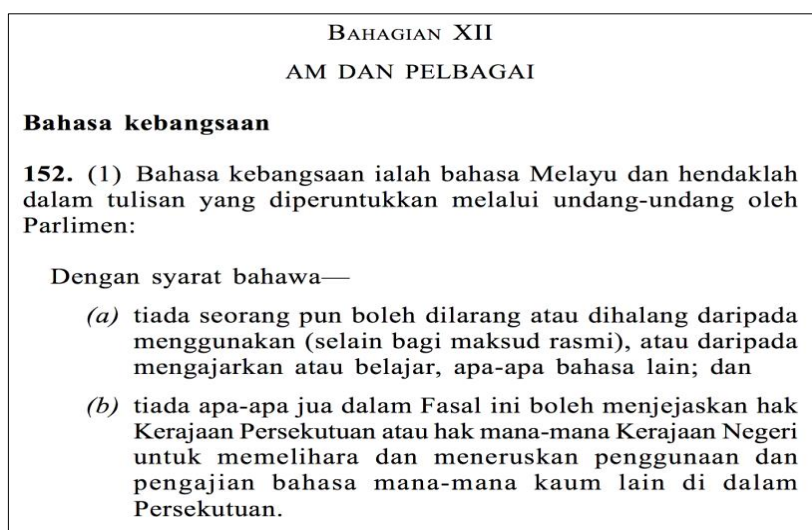
4.6 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศมาเลเซีย

4.6.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของมาเลเซีย

แต่เดิมมาเลเซียเป็นรัฐสุลต่าน (sultanate) หลายรัฐ ตั้งอยู่ในคาบสมุทรมลายู ก่อนจะตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เมื่อได้รับเอกราชแล้วจึงได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1957 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของมาเลเซียหลังจากประกาศอิสรภาพ ซึ่งได้เลือกใช้ภาษาอังกฤษ ต่อมาจึงได้มีการแก้รัฐธรรมนูญเป็นภาษามลายูในภายหลัง โดยเริ่มต้นแปลในช่วง ค.ศ. 1970 แล้วเสร็จใน ค.ศ. 2002 รวมเวลาการแก้รัฐธรรมนูญจากภาษาอังกฤษเป็นภาษามลายูยาวนานถึง 32 ปี โดยมาตรา 152 ได้กำหนดให้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ (ภาพที่ 4.10-4.11)

ภาพที่ 4.10 รัฐธรรมนูญมาเลเซีย ฉบับภาษาอังกฤษ

ภาพที่ 4.11 รัฐธรรมนูญมาเลเซีย ฉบับภาษามลายู

4.6.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของมาเลเซีย

ผู้วิจัยพบว่า รัฐธรรมนูญของมาเลเซียเขียนด้วยภาษามลายูและภาษาอังกฤษ และพบตัวบทกฎหมายที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษมากกว่าที่เขียนเป็นภาษามลายู โดยกฎหมายในประเทศมาเลเซียที่เลือกใช้ภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 60 ในขณะที่กฎหมายที่เขียนเป็นภาษามลายู คิดเป็นร้อยละ 40 (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 การเลือกใช้ภาษาในการเขียนกฎหมายของมาเลเซีย

ภาษา	จำนวนตัวบทกฎหมาย	
	ฉบับ	ร้อยละ
ภาษาอังกฤษ	324	60
ภาษามลายู	212	40
รวม	536	100

ในจำนวนนี้ มีกฎหมายและพระราชบัญญัติที่คาดว่าเป็นการแปลทั้งหมด 95 ฉบับ ทุกฉบับล้วนมีฉบับภาษาอังกฤษคู่กัน สืบเนื่องจากข้อความที่ระบุชัดเจนข้างท้ายชื่อกฎหมายว่ามีฉบับภาษาอังกฤษ ซึ่งจะแสดงด้วย “เครื่องหมายวงเล็บ” อยู่ด้านหลังคำที่ระบุของชนิดของกฎหมายอีกต่อหนึ่ง และหากเลือกดูรายการกฎหมายฉบับภาษาอังกฤษ ฉบับที่แปลก็จะปรากฏข้อความว่ามีฉบับภาษามลายูเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม กฎหมายทั้ง 95 ฉบับนี้ไม่สามารถระบุได้ว่ากฎหมายฉบับภาษาอังกฤษหรือฉบับภาษามลายูเป็นต้นฉบับ เนื่องจากไม่มีการระบุชัดเจน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบกฎหมายที่ร่างด้วยภาษาอังกฤษภาษาเดียว และกฎหมายที่ร่างด้วยภาษามลายูภาษาเดียวอีกด้วย จึงไม่อาจระบุได้ว่าตัวบทกฎหมายที่ปรากฏทั้งสองภาษานั้น ภาษาใดเป็นภาษาต้นฉบับ เนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดลำดับของกฎหมายอย่างแน่ชัดว่าใช้ภาษาใดร่างเป็นภาษาแรก และภาษาใดเป็นภาษาที่แปลมาภายหลัง

มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) สรุปว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษในการเลือกใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของมาเลเซีย เนื่องจากพบกฎหมายภาษาอังกฤษมากกว่าภาษามลายูอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเหตุที่การเลือกใช้ภาษาอังกฤษในแวดวงกฎหมายของมาเลเซียมากกว่าภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ เพราะมาเลเซียเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษมาก่อน จึงมีการใช้ภาษาอังกฤษในแวดวงกฎหมายตามอย่างประเทศเจ้าอาณานิคม ซึ่งภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายจัดเป็นภาษาที่มีนัยแสดงอำนาจของภาษาอังกฤษในกฎหมายเหนือกว่าภาษามลายู อย่างไรก็ตามเมื่อมาเลเซียได้รับเอกราช หากว่ามีข้อขัดแย้งในการตีความกฎหมายระหว่างฉบับภาษาอังกฤษและฉบับภาษามลายู ให้ยึดกฎหมายฉบับภาษามลายูเป็นสำคัญ เทียบกับประเทศส่วนใหญ่ในกลุ่มอาเซียน กล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทในแวดวงกฎหมายประเทศมาเลเซียมากกว่าในประเทศอื่นๆ

4.7 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศบรูไน

4.7.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของบรูไน

ก่อนที่อังกฤษจะเข้ามามีอิทธิพลต่อบรูไนในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 บรูไนอยู่ภายใต้กฎหมายอิสลาม เนื่องจากดินแดนแถบนี้ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และบรูไนก็เริ่มเป็นรัฐสุลต่านมาตั้งแต่ในศตวรรษที่ 14 ASEAN Law Association (n.d.) ได้กล่าวว่า แนวคิดแบบอิสลามนำทางชีวิตผู้คนและการปกครองของประเทศมาตั้งแต่บัดนั้น แสดงให้เห็นจากหลักฐานลายลักษณ์อักษรด้านกฎหมายสองฉบับแรกของบรูไนในศตวรรษที่ 16 ฉบับแรกชื่อว่า Hukum Kanun Brunei (Legal Code of Brunei) (ภาพที่ 4.12) ฉบับที่สองชื่อว่า “Undang Undang dan Adat Brunei Lama” (Old Brunei Law and Custom)

ภาพที่ 4.12 ตัวอย่างข้อความจาก Hukum Kanun Brunei (อักษรยาวี)

(ที่มา <http://bruneiresources.blogspot.com/2016/11/bruneis-golden-period-of-expansion-mib.html>)

หลังจากที่อังกฤษเข้ามาปกครอง บรูไนก็รับเอาระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) เข้ามาใช้จนกระทั่งปัจจุบัน เช่นเดียวกับในหลายประเทศที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ระบบกฎหมายจารีตประเพณีนี้ให้ความสำคัญกับการพิพากษาของศาลมาก เพราะคำพิพากษาของศาลจะสร้างบรรทัดฐานให้กับการวินิจฉัยคดีคล้ายกันที่เกิดขึ้นภายหลัง ขณะเดียวกันบรูไนเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแตกต่างจากประเทศกลุ่มอาเซียนประเทศอื่น เนื่องจากเป็นเพียงประเทศเดียวที่ใช้กฎหมายของศาสนาอิสลามหรือกฎหมายชารีอะฮ์ (Shariah Law) ควบคู่ไปด้วย จากข้อมูลประเด็นกฎหมายอาญาอิสลามบรูไน พบว่า บรูไนประกาศใช้กฎหมายชารีอะฮ์อย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 2014

4.7.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของบรูไน

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลพระราชบัญญัติที่ได้รวบรวมไว้ในเว็บไซต์ของสำนักอัยการสูงสุด พบว่าเป็นกฎหมายฉบับภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 97.72 และกฎหมายที่มีทั้งภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 2.28 (ตารางที่ 4.5) โดยพระราชบัญญัติที่ใช้สองภาษาส่วนใหญ่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของพระราชบัญญัติจำแนกตามภาษา

ประเภทของพระราชบัญญัติ	จำนวน (ฉบับ)	ร้อยละ
ภาษาเดียว (ภาษาอังกฤษ)	214	97.72
สองภาษา (ไม่ทราบทิศทางการแปล)	5	2.28
รวม	219	100

จากข้อมูลการเลือกใช้ภาษาและการแปลภาษาดังกล่าว ม.ล.จรัลวิไล จรูญโรจน์ และคณะ (2562) สรุปว่าเป็นแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษในการเลือกใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของบรูไน เนื่องจากพบเอกสารทางกฎหมายที่เป็นภาษาอังกฤษมากกว่าภาษามาเลย์อย่างเห็นได้ชัดและในกรณีที่ทราบทิศทางการแปล โดยพบว่าเกือบทั้งหมดเป็นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษามาเลย์ ซึ่งแสดงถึงการร่างกฎหมายด้วยภาษาอังกฤษก่อน

4.8 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศสิงคโปร์

4.8.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของสิงคโปร์

กฎหมายของสิงคโปร์เริ่มประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1855 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ปรับมาจากระบบกฎหมายของอังกฤษ จึงร่างกฎหมายด้วยภาษาอังกฤษ ในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของมาเลเซีย รัฐธรรมนูญมาเลเซีย ค.ศ. 1963 กำหนดให้สิงคโปร์ใช้ภาษาในสถานิติบัญญัติทั้งหมด 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนแมนดาริน และภาษาทมิฬ หลังได้รับอิสรภาพจากมาเลเซียแล้ว สิงคโปร์กำหนดให้มีภาษาราชการ 4 ภาษา ได้แก่ ภาษามาเลย์ ภาษาจีนแมนดาริน ภาษาทมิฬ และภาษาอังกฤษ โดยให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญสิงคโปร์ ค.ศ. 1965 มาตรา 153A กำหนดให้ประชาชนในประเทศมีอิสระในการเลือกใช้ภาษา ไม่มีใครถูกห้ามไม่ให้พูดภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษามาเลย์ และรัฐบาลจะรักษาหรือดำรงทุกภาษาของทุกชุมชนในสิงคโปร์ไว้ นอกจากนี้ มาตรา 53 กำหนดให้การอธิบายในรัฐสภาสามารถกระทำได้ด้วยภาษาราชการทั้ง 4 ภาษาอีกด้วย

4.8.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของสิงคโปร์

แม้สิงคโปร์กำหนดให้ภาษาราชการ 4 ภาษา มีสถานะทางกฎหมายเท่าเทียมกัน แต่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีอำนาจมากที่สุด เนื่องจากเอกสารทางกฎหมายและคำพิพากษาของศาลใช้ภาษาอังกฤษทั้งหมด การเลือกภาษาอังกฤษในแวดวงกฎหมายมีเหตุผลหลักประการหนึ่งก็เพื่อความสำเร็จทางเศรษฐกิจ นักธุรกิจต่างชาติสามารถเข้าใจกฎหมายได้ดีเมื่อร่างกฎหมายเป็นภาษาอังกฤษ อาจกล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษทำให้สิงคโปร์สามารถรักษาตำแหน่งศูนย์กลางทางการค้าระหว่างประเทศเอาไว้ได้ ส่งผลให้สิงคโปร์เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จทางการค้าและเศรษฐกิจเป็นอย่างมากในทวีปเอเชีย

เพื่อยืนยันข้อสังเกตข้างต้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกฎหมายเอกชน กฎหมายมหาชน กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายอื่นๆ เอกสารและรายงานทางกฎหมาย 230 ฉบับ ตั้งแต่สมัยเริ่มแรกใน ค.ศ. 1981 จนถึงปัจจุบัน ผลปรากฏว่าเอกสารทางกฎหมายทุกประเภทดังกล่าวใช้ภาษาอังกฤษทั้งสิ้น

ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ (2562) สรุปว่า แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะกำหนดให้มีภาษาราชการทั้งหมด 4 ภาษา และมีภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ แต่จากข้อมูลการใช้ภาษาไม่พบการเขียนกฎหมายหรือเอกสารทางกฎหมายเป็นภาษามาเลย์ การเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักเพียงภาษาเดียวในแวดวงกฎหมายแสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมีอำนาจและเลือกใช้มากที่สุดที่สุดในแวดวงกฎหมายของสิงคโปร์ จึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นชัดว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญมากกว่าภาษาประจำชาติ (มาเลย์) ในแวดวงกฎหมายของสิงคโปร์

4.9 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศอินโดนีเซีย

4.9.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียประกอบด้วยกลุ่มชนเผ่าต่างๆ ซึ่งมีกฎหมายจารีตประเพณีของตนเองใช้ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานก่อนจะเปิดรับอารยธรรมตะวันตก กฎหมายเหล่านี้มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่ากฎหมายอาตัต (hukum adat) โดยเกือบทั้งหมดเป็นกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดู พุทธและอิสลาม กฎหมายของศาสนาอิสลามยังเป็นกฎหมายที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากฎหมายสมัยใหม่และมีการนำมาใช้บังคับควบคู่กันไปด้วย ต่อมาดินแดนหมู่เกาะเหล่านี้ได้ตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์หรือชาวดัตช์ แต่ด้วยเหตุที่ชาวดัตช์ต้องเผชิญกับปัญหาความหลากหลายทางภาษาอย่างมาก จึงหันไปส่งเสริมให้นำภาษามาเลย์มาใช้อย่างแพร่หลายทั่วประเทศ ซึ่งต่อมากภาษานี้ได้พัฒนาไปเป็น “ภาษาอินโดนีเซีย”

อินโดนีเซียสมัยใหม่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law system) ที่มีกฎหมายโรมัน-ดัตช์ (Roman-Dutch law) เป็นต้นแบบ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดที่อินโดนีเซียได้รับจากการตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์เป็นเวลายาวนานถึง 350 ปี สะท้อนให้เห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญาของอินโดนีเซีย หลังจากได้รับเอกราชใน ค.ศ. 1945 อินโดนีเซียได้เริ่มจัดทำระบบกฎหมายสมัยใหม่ของตนเองขึ้น โดยใช้วิธีปรับเปลี่ยนหลักกฎหมายของเนเธอร์แลนด์ที่มีอยู่แล้วในขณะนั้น แล้วนำมาผสมผสานเข้ากับกฎหมายจารีตประเพณี (*adat*) ที่มีมาแต่ดั้งเดิมก่อนจะตกเป็นอาณานิคม

ของเนเธอร์แลนด์ นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายชะรีอะฮ์ (sharia) ของอิสลามที่ยังใช้กับผู้ที่ยึดศาสนาอิสลาม ในทศวรรษ 1970 อินโดนีเซียได้รณรงค์ให้มีการล้างคำศัพท์ภาษาต่างประเทศให้หมดไปจากภาษาอินโดนีเซีย นอกจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว ภาษากฎหมายของอินโดนีเซียยังได้รับอิทธิพลจาก ภาษาดัตช์อย่างมาก กฎหมายของอินโดนีเซียจำนวนมากยังเขียนเป็นภาษาดัตช์อยู่ และภาษาที่ใช้ในแวดวง กฎหมายในขณะนั้นส่วนใหญ่ยังเป็นการแปลมาจากกฎหมายภาษาดัตช์และภาษาอังกฤษ

4.9.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของอินโดนีเซีย

มาตรา 36 หมวด 24 ของรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (ค.ศ. 1945) กำหนดว่า ภาษาประจำชาติเป็น ภาษาอินโดนีเซียเท่านั้น ภาษาประจำชาติมีบทบาทเป็นภาษาราชการด้วย จึงพบว่าภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษา ที่ใช้ในการบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ ที่ตราขึ้นในภายหลัง ต่อมาได้มีการตรากฎหมายฉบับที่ 24 ของปี ค.ศ. 2009 ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับธงชาติ ภาษาประจำชาติ ตราประจำชาติ และเพลงชาติ โดยเป็น กฎหมายที่นำมาตรา 36 ของรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอินโดนีเซียมาใช้ปฏิบัติ มาตรานี้ระบุไว้ว่าข้อบัญญัติ เกี่ยวกับธงชาติ ภาษาประจำชาติ ตราประจำชาติ และเพลงชาติจะต้องได้รับการตราออกมาเป็นกฎหมายที่ใช้ ควบคุมให้ผู้คนการปฏิบัติตาม โดยในส่วนของแวดวงกฎหมายได้กำหนดให้เอกสารที่เกี่ยวข้องกับราชการต้อง ใช้ภาษาอินโดนีเซีย

ซูติซล เอมดิซฐ และคณะ (2563) สรุปว่า ตัวบทกฎหมายต่างๆ ของอินโดนีเซียสามารถหาได้ทั่วไป ในร้านหนังสือและห้องสมุด ด้วยเหตุที่กฎหมายเขียนด้วยภาษาอินโดนีเซียแทบทั้งหมด ชาวอินโดนีเซียจึง เข้าถึงตัวบทกฎหมายได้ง่าย (ภาพที่ 4.13-4.14)

ภาพที่ 4.13 หนังสือกฎหมายสารสนเทศและธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (Informasi dan Transaksi Elektronik)

ภาพที่ 4.14 หนังสือกฎหมายคณะกรรมการปราบปรามคอร์รัปชัน (Komisi Pemberantasan Korupsi)

4.10 การใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายประเทศฟิลิปปินส์

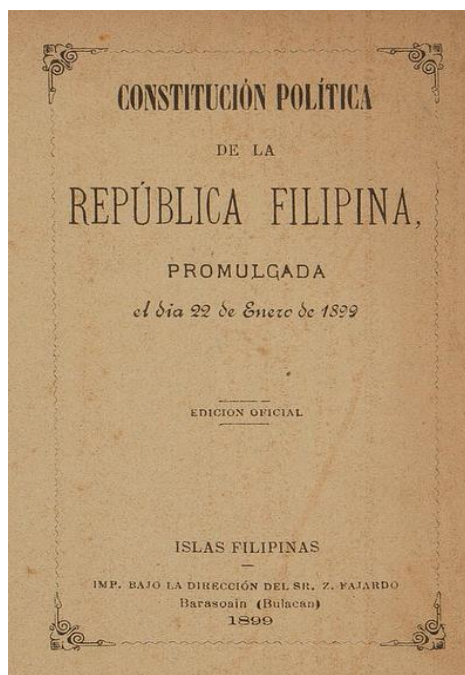
4.10.1 ประวัติการใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายของฟิลิปปินส์

เฟอร์ดินานด์ มาเจลลัน (Ferdinand Magellan) นักเดินเรือชาวโปรตุเกส ออกเดินทางในนามของสเปนและมาถึงฟิลิปปินส์ใน ค.ศ. 1521 สเปนตั้งชื่อหมู่เกาะบริเวณโดยรอบว่า “ฟิลิปปินส์” ใน ค.ศ. 1529 เพื่อเฉลิมพระเกียรติเจ้าชายฟิลิป พระราชโอรสของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 นับแต่บัดนั้นสเปนเริ่มเข้ายึดครองฟิลิปปินส์ จนกระทั่งยึดเมืองมะนิลาได้และตั้งเป็นเมืองหลวงของอาณานิคมฝั่งตะวันออก (Spanish East Indies) ใน ค.ศ. 1571 ดี. อี. จี. ฮอลล์ (2557) กล่าวว่า สเปนมีจุดมุ่งหมายในการยึดครองฟิลิปปินส์เพื่อการค้าเครื่องเทศ และเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ซึ่งสเปนประสบความสำเร็จในด้านศาสนา ขณะเดียวกันก็ได้นำระบบศาลยุติธรรมของตนมาปรับปรุงให้เข้ากับขนบธรรมเนียมพื้นเมือง ด้วยกระบวนการเหล่านี้ ภาษาสเปนจึงถูกนำมาใช้เป็นภาษาราชการในฟิลิปปินส์นับแต่บัดนั้น กฎหมายในช่วงเวลานั้นจึงใช้ภาษาสเปน จนกระทั่งสหรัฐอเมริกาเข้ามายึดครองฟิลิปปินส์ได้ใน ค.ศ. 1898 ภาษาสเปนยังคงเป็นภาษาราชการในช่วงเปลี่ยนผ่าน โดยใช้ในแวดวงกฎหมายควบคู่กับภาษาอังกฤษ จนกระทั่งหมดบทบาทอย่างสมบูรณ์ภายหลังจากได้รับอิสรภาพจากสหรัฐอเมริกาแล้ว มีตัวอย่างของกฎหมายกลุ่มนี้ เช่น Political Constitution of 1899 (Malolos Constitution) (ภาพที่ 4.15) ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 ของฟิลิปปินส์ และยังคงใช้ภาษาสเปน

เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามายึดครองฟิลิปปินส์ได้ใน ค.ศ. 1898 และมีฐานะเป็นดินแดนของสหรัฐอเมริกา ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาราชการและภาษาที่ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน ดี. อี. จี. ฮอลล์ (2557) กล่าวว่า สเปนเผยแพร่อารยธรรมของตนผ่านโบสถ์และผู้เผยแผ่ศาสนา ส่วนสหรัฐอเมริกาเผยแพร์

อารยธรรมของตนผ่านโรงเรียนและครู ในช่วงเวลานี้ สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการปฏิรูปฟิลิปปินส์ในหลายด้าน และมีการร่างกฎหมายใหม่ขึ้นหลายฉบับ รวมถึงรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1935 แม้ว่าฟิลิปปินส์จะได้รับอิสรภาพใน ค.ศ. 1946 ภาษาอังกฤษยังคงเป็นภาษาราชการและนิยมใช้ในแวดวงกฎหมายจนถึงปัจจุบัน

ถึงแม้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ฉบับปัจจุบัน (ค.ศ. 1987) หมวด 14 มาตรา 6 กำหนดให้ภาษาฟิลิปปิโนเป็นภาษาประจำชาติ แต่มาตรา 7 กำหนดให้ภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ และมาตรา 8 กำหนดให้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญต้องมีทั้งฉบับภาษาอังกฤษและฉบับภาษาฟิลิปปิโน แต่ในการใช้จริง พบว่าภาษาอังกฤษในแวดวงกฎหมายมีบทบาทโดดเด่นกว่าภาษาฟิลิปปิโนอย่างชัดเจน

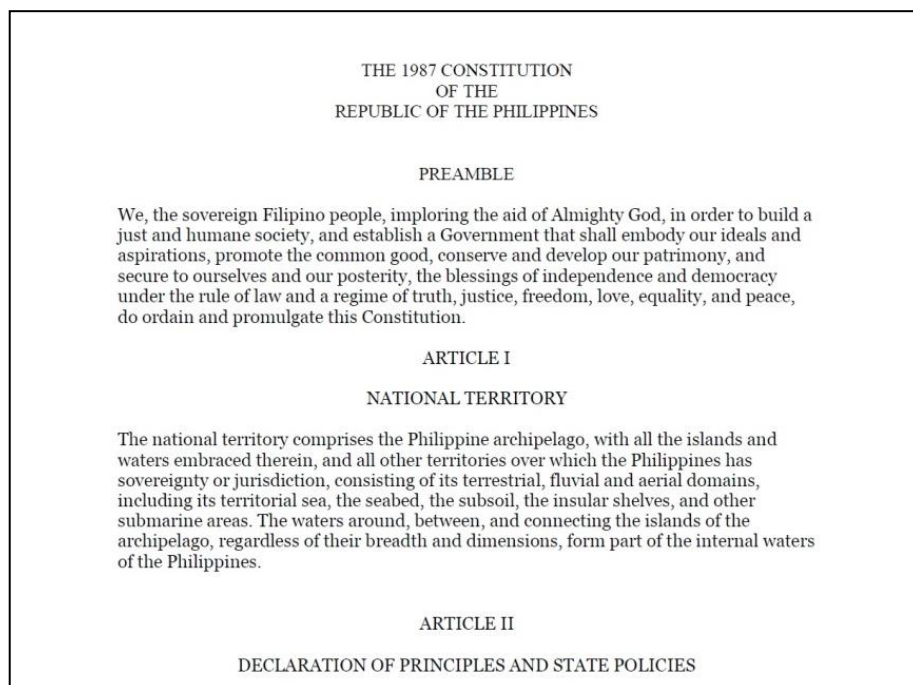
ภาพที่ 4.15 Malolos Constitution (1899) เขียนเป็นภาษาสเปน

4.10.2 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของฟิลิปปินส์

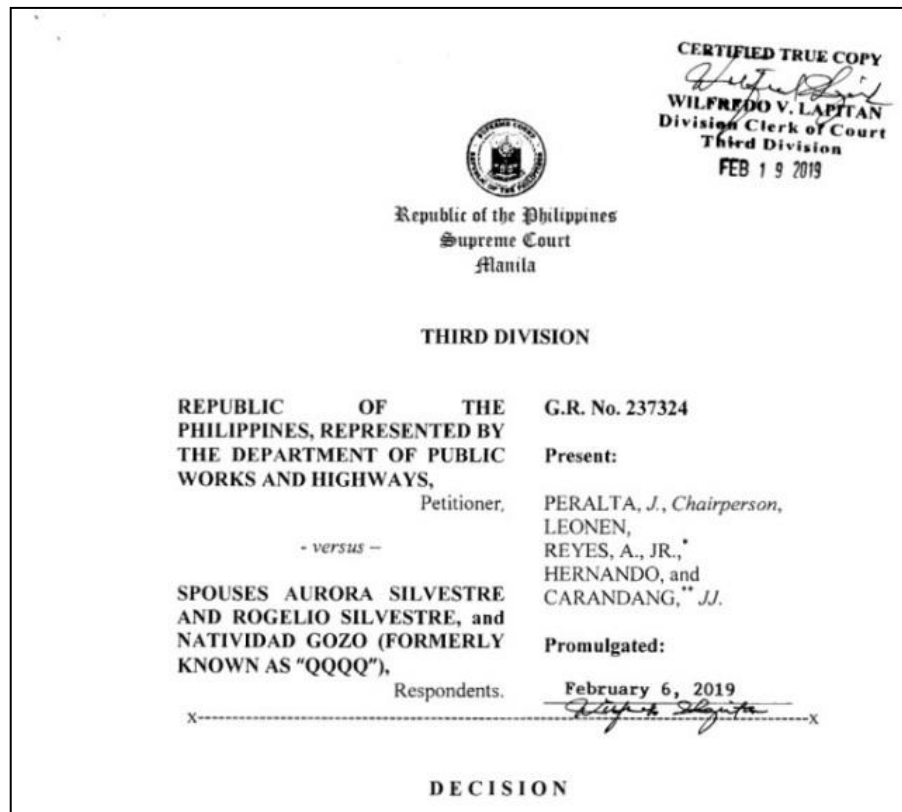
ผู้วิจัยพบว่า บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงตัวบทกฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันของฟิลิปปินส์ได้ง่าย ทั้งจากตัวบทที่ตีพิมพ์ออกวางจำหน่ายในร้านหนังสือและในเว็บไซต์ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกฎหมายแต่ละฉบับ (ภาพที่ 4.16) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1987 (The 1987 Constitution of the Philippines) (ภาพที่ 4.17) ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของฟิลิปปินส์กำหนดนโยบายภาษาไว้ในหมวด 14 โดยกำหนดให้ภาษาฟิลิปปิโนเป็นภาษาประจำชาติ ภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ และให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษ ด้วยเหตุนี้ทำให้กฎหมายต่างๆ รวมถึงคำพิพากษาของศาล (ภาพที่ 4.18) จึงจัดทำเป็นภาษาอังกฤษทั้งสิ้น แต่ขณะเดียวกันก็ไม่พบที่เป็นภาษาฟิลิปปิโนเลย

ภาพที่ 4.16 ตำราและตัวบทกฎหมายที่วางจำหน่ายในร้านหนังสือ

ภาพที่ 4.17 รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1987 เขียนเป็นภาษาอังกฤษ

ภาพที่ 4.18 ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา (2019) เขียนเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนการใช้ภาษาฟิลิปปินในแวดวงกฎหมายนั้น จากการสัมภาษณ์ Dr. Aries A. Arugay (2019) พบว่าในช่วงทศวรรษ 1990 รัฐบาลมีนโยบายให้เริ่มนำภาษาฟิลิปปินมาใช้ในเอกสารราชการ ซึ่งเริ่มมีปรากฏในทศวรรษ 2000 อย่างไรก็ตาม เอกสารราชการภาษาฟิลิปปินก็ไม่ค่อยปรากฏเป็นที่แพร่หลาย รวมถึงกฎหมายต่างๆ ที่เป็นฉบับภาษาอังกฤษก็เป็นที่นิยมและปรากฏแพร่หลายมากกว่าอย่างชัดเจน

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) สรุปว่า ภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของฟิลิปปินส์ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมี 3 ภาษา คือ ภาษาสเปน ภาษาอังกฤษ และภาษาฟิลิปปิน โดยในปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักที่ใช้ในแวดวงกฎหมายของฟิลิปปินส์ ดังในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 การเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของฟิลิปปินส์

การเลือกภาษา	ช่วงเวลา		
	อาณานิคมสเปน (ค.ศ. 1571 1898)	อาณานิคม สหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1898 1946)	เป็นเอกราช (ค.ศ. 1946 - ปัจจุบัน)
ตัวบทกฎหมาย	สเปน	อังกฤษ / สเปน	อังกฤษ / ฟิลิปปิน
ศาลและกระบวนการยุติธรรม	สเปน	อังกฤษ / สเปน	อังกฤษ

4.11 สรุปการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน

จากข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศ พบว่าแต่ละประเทศ ยกเว้นมาเลเซีย เลือกใช้ภาษาในแวดวงกฎหมายระดับประเทศเพียงภาษาเดียว โดยมีลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกัน (uniformity) กล่าวคือจะไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ใช้ภาษานอกเหนือไปจากที่ถือปฏิบัติ สะท้อนให้เห็นว่าภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายมีลักษณะที่ถูกกำหนดหรือบังคับไว้ตามนโยบายภาษาของรัฐ ซึ่งสภาพดังกล่าวก็สอดคล้องกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศเกี่ยวกับภาษาประจำชาติหรือภาษาราชการ สำหรับการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายสามารถสรุปได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 สรุปการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน

ประเทศ	ภาษาที่ใช้		กฎหมายรับรองสถานะของภาษา ¹
	ภาษาประจำชาติ	ภาษาอังกฤษ	
ไทย	✓ (ไทย)		- ไม่มี -
เมียนมา	✓ (เมียนมา)		รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2008 มาตรา 450 (ภาษาราชการ)
กัมพูชา	✓ (เขมร)		รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1993 มาตรา 5 (ภาษาราชการ)
ลาว	✓ (ลาว)		รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1991 มาตรา 89 (ภาษาราชการ)
เวียดนาม	✓ (เวียดนาม)		รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1992 มาตรา 5 (3) (ภาษาประจำชาติ)
มาเลเซีย	✓ (มาเลย์)	✓	รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1957 มาตรา 152 (ภาษาประจำชาติ + ภาษาอังกฤษ)
สิงคโปร์		✓	รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1965 มาตรา 153A (1) (ภาษาราชการ)
บรูไน		✓	รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1959 มาตรา 82 (ภาษาราชการ)
อินโดนีเซีย	✓ (อินโดนีเซีย)		รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1945 มาตรา 36 (ภาษาประจำชาติ)
ฟิลิปปินส์		✓	รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1987 หมวด 14 มาตรา 7 (ภาษาราชการ)

¹ ที่มา https://www.constituteproject.org/search?lang=en&status=in_force&status=is_draft

4.11.1 ประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษากฎหมาย

ประเทศในกลุ่มนี้ ได้แก่ ไทย เมียนมา กัมพูชา ลาว เวียดนาม และอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นที่สังเกตว่า นอกจากอินโดนีเซียแล้ว ประเทศในกลุ่มนี้ล้วนตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป (continental Southeast Asia) หากพิจารณาในด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์พบว่า ประเทศเหล่านี้มีประวัติศาสตร์การเป็นรัฐจารีตแบบรวมศูนย์ (centralization) มาก่อนและมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งมีกำลังความสามารถในการผลักดันให้มีภาษาประจำชาติได้ และส่วนหนึ่งก็เป็นผลจากกระแสชาตินิยมเพื่อการเรียกร้องเอกราชจากการตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจและฟื้นฟูอัตลักษณ์ของชาติ ทั้งนี้ ภาษาประจำชาติในที่นี้มีทั้งในเชิงนิติบัญญัติ (de jure) คือมีการกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน และในเชิงพฤตินัย (de facto) คือไม่มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย แต่ได้ถือปฏิบัติเป็นที่ประจักษ์

4.11.2 ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากฎหมาย

ประเทศในกลุ่มนี้ ได้แก่ บรูไน สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ซึ่งทั้งหมดตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทร (oceanic Southeast Asia) เคยเป็นรัฐจารีตขนาดเล็ก มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ทำให้การผลักดันให้ภาษาถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นภาษาประจำชาติเป็นสิ่งที่ยาก รวมทั้งการให้เป็นภาษากฎหมายก็ไม่เป็นที่ยอมรับ

4.11.3 ประเทศที่ใช้ทั้งภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษเป็นภาษากฎหมาย

ประเทศในกลุ่มนี้ คือ มาเลเซีย ซึ่งเดิมเป็นรัฐสุลต่าน (sultanate) ขนาดเล็กหลายรัฐในคาบสมุทรมลายูและเกาะบอร์เนียว มีประชากรชาวมาเลย์พื้นถิ่น (Bumiputera) ประมาณร้อยละ 68 และเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ แม้ว่าภายหลังได้รับเอกราชจะได้กำหนดให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ แต่ภาษาอังกฤษยังคงได้รับการยอมรับในหลายแวดวง ทั้งนี้ นโยบายภาษาของมาเลเซียในส่วนสถานะของภาษาอังกฤษได้มีการเปลี่ยนแปลงในหลายช่วงเวลา ทำให้แม้แต่ตัวบทกฎหมายเองก็มีการใช้ทั้งภาษาอังกฤษและภาษามาเลย์

อนึ่ง เป็นที่น่าสนใจว่าภาษาเจ้าอาณานิคมที่เคยมีอิทธิพลเป็นเวลาหลายร้อยปีในอดีต กลับสูญไปจากสังคมประเทศกลุ่มอาเซียน คือไม่พบภาษาสเปน ภาษาดัตช์ และภาษาฝรั่งเศส ใช้ในแวดวงกฎหมายเลย การที่ทุกสังคมหันไปใช้ภาษาอังกฤษแทนภาษาที่เคยมีอิทธิพลในอดีตยังไม่ทราบเหตุผลแน่นอน อาจเป็นไปได้ที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาโลก ทุกสังคมจึงเน้นมากกว่าภาษาอื่น หรืออาจเป็นไปได้ว่าอังกฤษมีนโยบายและแนวปฏิบัติต่อประเทศที่ตนปกครองดีกว่าประเทศอื่น

บทที่ 5

ภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียน

แวดวงสื่อเป็นแวดวงสำคัญที่สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ภาษาของแต่ละประเทศได้ ภาษาที่มีพื้นที่ในแวดวงสื่อ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อกระจายภาพและเสียง ย่อมเป็นภาษาที่มีอำนาจและได้รับความสำคัญในสังคม ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่แตกต่างกัน ส่งผลให้สถานการณ์ภาษาของแต่ละประเทศแตกต่างกันไปด้วย ข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ในโครงการวิจัยนี้มาจากสื่อสิ่งพิมพ์ คือสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อนิตยสาร และสื่อกระจายภาพและเสียง คือสื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุ การวิเคราะห์ข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ทำให้เห็นภาพส่วนหนึ่งของสถานการณ์ภาษาในภูมิภาค ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ภาษาหลัก บทบาทของภาษาอังกฤษ และบทบาทของภาษาอื่นๆ ในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียน

5.1 ภาษาหลักในแวดวงสื่อ

จากข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ พบว่าโดยภาพรวมแล้วทุกประเทศมีการเลือกภาษามากกว่าหนึ่งภาษาในแวดวงสื่อ กล่าวคือ ไม่มีประเทศใดเลยที่เลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งเพียงภาษาเดียวในแวดวงสื่อ อย่างไรก็ตาม รูปแบบของการเลือกภาษาในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไป สามารถแบ่งประเทศกลุ่มอาเซียนตามรูปแบบการเลือกภาษาในแวดวงสื่อได้เป็น 2 ประเภท คือประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักและประเทศที่ไม่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลัก

5.1.1 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ

ประเทศที่เลือกภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ กล่าวคือ ประเทศที่ภาษาประจำชาติปรากฏมากที่สุด ในสื่อประเภทต่างๆ ประเทศในกลุ่มนี้มี 8 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม มาเลเซีย บรูไน และอินโดนีเซีย ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในสื่อทุกประเภท ทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อนิตยสาร สื่อโทรทัศน์ และสื่อวิทยุ ยกเว้นมาเลเซียกับบรูไนที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทมากกว่าในสื่อบางประเภท ถึงแม้จะมีภูมิหลังทางสังคมและการเมือง รวมถึงสถานการณ์ภาษาที่แตกต่างกัน แต่ประเทศในกลุ่มนี้กลับมีรูปแบบการเลือกภาษาในแวดวงสื่อไปในทิศทางเดียวกัน เหตุผลส่วนหนึ่งที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้คือปัจจัยการเคยเป็นอาณานิคม การมีอยู่แต่เดิมของภาษาประจำชาติ และนโยบายภาษาของประเทศ

ประเทศไทยมีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติมาตลอดอย่างต่อเนื่องยาวนาน แม้ภาษาไทยจะได้รับการระบุว่าเป็นภาษาประจำชาติและภาษาราชการใน (ร่าง) แผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายภาษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2561-2564) (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2561) แต่ที่ผ่านมาก่อนหน้านั้นไม่เคยมีการระบุสถานะของภาษาไทยไว้อย่างชัดเจนในต้วบทกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ จึงกล่าวได้ว่าภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติแบบที่ไม่ได้ระบุไว้ในต้วบทกฎหมาย (de facto national language) เป็นภาษาที่ได้รับการเลือกให้เป็นภาษาประจำชาติแบบ bottom-up ไม่ใช่แบบ top-down ที่ผู้มีอำนาจบังคับให้ใช้ แม้ที่ผ่านมาจะไม่มีการระบุสถานะอย่างเป็นทางการ แต่ภาษาไทยก็เป็นภาษาที่มีบทบาทเด่นที่สุดและมีสถานะเข้มแข็งที่สุดในสังคมไทยมาโดยตลอด ทำหน้าที่สำคัญต่างๆ ทั้งหมดในสังคมไทย ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากเหตุผลทางการเมืองที่ประเทศไทยไม่เคยอยู่ภายใต้การปกครองระบอบอาณานิคม จึงทำให้ภาษาไทยไม่เคยถูกแทรกแซงจากภาษาอื่น ไม่เคยมีภาษาใดที่ขึ้นมามีความสำคัญเทียบเคียงกับภาษาไทยหรือมาทำหน้าที่แทนภาษาไทย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ภาษาไทยทำหน้าที่หลักในทุกแวดวงการใช้ภาษาในสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน รวมถึงแวดวงสื่อด้วย

สำหรับ**สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม มาเลเซีย และบรูไน**นั้นเคยอยู่ในระบบการปกครองแบบอาณานิคม ภาษาประจำชาติของประเทศเหล่านี้เคยถูกแทนที่โดยภาษาของเจ้าอาณานิคมตะวันตกที่เข้ามาปกครอง

ภาษาลาว ตามคำอธิบายของหุมพัน รัตตะนะวง (1996 อ้างใน รัตนา จันทรเทว 2560: 44-46) ไม่ค่อยได้รับการพัฒนาในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส เนื่องจากฝรั่งเศสไม่ให้มีการเรียนการสอนภาษาลาว แต่ให้สอนภาษาฝรั่งเศสในโรงเรียน จึงทำให้ภาษาลาวไม่ได้รับความสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าว

ภาษาเมียนมา วัตกินส์ (Watkins 2006 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ 2563: 29) ระบุว่าในช่วงที่เมียนมาอยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษ ภาษาเมียนมาอยู่ในสถานะที่เป็นรองจากภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในแวดวงสำคัญต่างๆ ในเมียนมา รวมถึงแวดวงสื่อด้วย

สำหรับ**ภาษามาลาย์** กิล (Gill 2014 อ้างใน มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ 2562: 7) กล่าวว่าอิทธิพลของระบบอาณานิคมภายใต้การปกครองของอังกฤษส่งผลให้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องบ่งชี้สถานะของชนชั้นผู้นำมากกว่าภาษามาลาย์ และการรู้ภาษาอังกฤษยังนำมาซึ่งโอกาสทางการค้าที่ดีกว่าอีกด้วย

ภาษาของกัมพูชา เวียดนาม และบรูไน ก็ได้รับผลกระทบอย่างเดียวกันในช่วงที่อยู่ในระบบการปกครองแบบอาณานิคม ต่างจากภาษาไทยซึ่งไม่เคยประสบปัญหาในลักษณะนี้ แต่เมื่อพิจารณารูปแบบการเลือกภาษาในแวดวงสื่อในปัจจุบันแล้วกลับพบว่าประเทศเหล่านี้ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักเช่นเดียวกันกับประเทศไทย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม มาเลเซีย และบรูไนมีภาษาประจำชาติเป็นของตนเองอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนช่วงการปกครองแบบอาณานิคม ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาเมียนมา ภาษาเวียดนาม และภาษามาลาย์ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติของทั้งมาเลเซียและบรูไนมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และมีความเชื่อมโยงกับคนในชาติมาโดยตลอด เช่น ภาษาเวียดนามอยู่กับชนชาติเวียดนามมาตั้งแต่เวียดนามยุคดั้งเดิม ประเด็นเรื่องการเลือกภาษาประจำชาติจึงไม่เป็นประเด็นปัญหาสำหรับเวียดนาม ดังที่เลและโอแฮร์โรว์ (Lé & O'Harrow 2007) กล่าวว่าข้อขัดแย้งที่เกี่ยวกับเรื่องภาษากับอัตลักษณ์

ในเวียดนามช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสนั้นเกี่ยวข้องกับการเลือกระบบการเขียนมากกว่าการเลือกภาษาที่พูด การเลือกภาษาประจำชาติและการเลือกตัวเขียนจึงเป็นเรื่องที่ได้ข้อสรุปมาตั้งแต่ก่อนที่เวียดนามจะได้รับอิสรภาพ ภาษามาเลย์เป็นภาษาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในบริเวณของมาเลเซียและบรูไนมาตั้งแต่ในอดีต บรูไนมีภาษามาเลย์ถิ่นของตนเอง แต่ได้กำหนดให้ภาษามาเลย์มาตรฐานเป็นภาษาราชการ ใช้ในบริบทที่เป็นทางการ ส่วนภาษามาเลย์ถิ่นบรูไนนั้นใช้ในบริบทที่ไม่เป็นทางการหรือใช้เพื่อสื่อสารกับคนในชาติพันธุ์เดียวกัน ดังนั้น ภาษามาเลย์ ไม่ว่าจะเป็นภาษามาเลย์มาตรฐานหรือภาษามาเลย์ถิ่นของบรูไน จึงเป็นภาษาหลักที่มีความสำคัญมาตลอดในสังคมบรูไน ตัวอย่างในภาพที่ 5.1-5.3 แสดงการใช้ภาษาประจำชาติในสื่อต่างๆ ของประเทศไทยกลุ่มอาเซียน

ภาพที่ 5.1 ตัวอย่างนิตยสารภาษาเขมรในประเทศกัมพูชา

ภาพที่ 5.2 รายการโทรทัศน์ภาษาเมียนมาในประเทศเมียนมา

ภาพที่ 5.3 หนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามในประเทศเวียดนาม

แม้ภาษาประจำชาติจะได้รับความสำคัญลดลงในช่วงที่อยู่ภายใต้ระบบอาณานิคม แต่เมื่อประเทศเป็นอิสระจากระบบอาณานิคมแล้ว ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาเมียนมา ภาษาเวียดนาม และภาษามาลายได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชาติ ดังจะเห็นได้จากนโยบายภาษาที่ให้ความสำคัญกับบทบาทและสถานะของภาษาเหล่านี้ในฐานะภาษาประจำชาติ เช่น หลังจากช่วงการปกครองระบบอาณานิคม มีการชำระภาษาลาวในค.ศ. 1960 เพื่อให้ภาษาลาวแตกต่างจากภาษาไทย ส่วนภาษาเมียนมา วัตกินส์ (Watkins 2006) กล่าวว่าในช่วงหลังสมัยการปกครองระบบอาณานิคม ผู้นำของเมียนมาส่งเสริมภาษาเมียนมาในฐานะภาษาประจำชาติและภาษาราชการ โดยให้ใช้ภาษาเมียนมาในแวดวงที่เป็นทางการต่างๆ รวมถึงแวดวงสื่อด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่านอกจากปัจจัยด้านระบบอาณานิคมและการมีอยู่แต่เดิมของภาษาประจำชาติแล้ว นโยบายภาษาของประเทศในช่วงหลังจากการปกครองระบบอาณานิคมก็มีความสำคัญต่อการเลือกภาษาของประเทศและสถานะของภาษาประจำชาติในเวลาต่อมา

อิทธิพลของนโยบายภาษาที่มีต่อสถานะของภาษาประจำชาตินั้นเห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีภาษาประจำชาติของอินโดนีเซีย แม้จะเลือกใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อเช่นเดียวกับสปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม มาเลเซีย และบรูไน แต่สถานการณ์ในอดีตของประเทศมีลักษณะแตกต่างจากประเทศอื่น อินโดนีเซียเคยอยู่ในระบบการปกครองแบบอาณานิคมเช่นเดียวกันกับสปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม มาเลเซีย และบรูไน แต่สิ่งที่แตกต่างไปคืออินโดนีเซียไม่มีภาษาประจำชาติหรือภาษาที่เป็นของชนชาติตนเองมาก่อน อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษาสูง ภาษาที่ใช้กันในบริเวณพื้นที่ของอินโดนีเซียมาตั้งแต่ในอดีตคือภาษามาลาย ซึ่งทำหน้าที่เป็นภาษากลางระหว่างคนชาติพันธุ์ต่างๆ ของ

อินโดนีเซีย และยังเป็นภาษากลางที่ใช้ในบริเวณหมู่เกาะต่างๆ ในแถบนั้นมาตั้งแต่ในอดีต ครอบคลุมพื้นที่ทั้งในมาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไนในปัจจุบัน พาว (Paauw 2009 อ้างใน ชุตินล เอมดิษฐ์ และคณะ 2563: 7-9) กล่าวว่าเมื่อเป็นอิสระจากการปกครองในระบบอาณานิคมแล้ว อินโดนีเซียจึงมีภาษาราชการเพียง 3 ภาษา คือ ภาษาดัตช์ ซึ่งเป็นภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิม ภาษาชวา ซึ่งเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ และภาษามลายู ซึ่งเป็นภาษากลางของประเทศ แต่ไม่มีภาษาประจำชาติเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอินโดนีเซียต้องการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติผ่านภาษา จึงเลือกภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ โดยใช้ชื่อว่า**ภาษาอินโดนีเซีย** การตั้งชื่อภาษาในลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงบทบาทของภาษาอินโดนีเซียในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชาติ รัฐบาลอินโดนีเซียได้ดำเนินการต่างๆ เพื่อให้ภาษาอินโดนีเซียเป็นที่ยอมรับและถูกใช้อย่างแพร่หลาย เช่น การก่อตั้งศูนย์ภาษาแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่พัฒนาภาษาประจำชาติ (Paauw 2009 อ้างใน ชุตินล เอมดิษฐ์ และคณะ 2563: 12) การดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาษาประจำชาติอย่างจริงจังส่งผลให้ในปัจจุบันภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาประจำชาติที่มีความเข้มแข็ง แม้วก่อนหน้านี้อินโดนีเซียจะเคยอยู่ภายใต้การปกครองระบบอาณานิคมและไม่มีภาษาประจำชาติเป็นของตนเอง แต่ด้วยนโยบายภาษาที่สนับสนุนส่งเสริมการใช้ภาษาประจำชาติ ทำให้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาประจำชาติที่มีความสำคัญและถูกเลือกใช้เป็นภาษาหลักในแวดวงการใช้ภาษาสำคัญต่างๆ รวมถึงแวดวงสื่อด้วย

ภาพที่ 5.4 หนังสือพิมพ์ภาษาอินโดนีเซียในประเทศอินโดนีเซีย

ภาพที่ 5.5 นิตยสารภาษาอินโดนีเซียในประเทศอินโดนีเซีย

5.1.2 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ไม่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ

ประเทศที่มีรูปแบบการเลือกภาษาในลักษณะนี้ ได้แก่ สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ หากพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ทางสังคมและการเมืองแล้ว ประเทศเหล่านี้ต่างก็เคยอยู่ภายใต้การปกครองของชนชาติอื่น อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ภาษาของทั้งสองประเทศนี้มีความแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าจะมีรูปแบบการเลือกภาษาในแวดวงสื่อในลักษณะเดียวกันก็ตาม กล่าวคือ สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ไม่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ แต่ใช้ภาษาราชการเป็นหลัก

สิงคโปร์เป็นประเทศที่ประกอบด้วยประชากรจากหลายเชื้อชาติ เมื่อมีสถานะเป็นรัฐอิสระจากมาเลเซียและปกครองตัวเองโดยสมบูรณ์แล้ว สิงคโปร์ได้ดำเนินการต่างๆ เพื่อสร้างความเป็นชาติ โดยมีภาษาเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญ สิงคโปร์กำหนดให้ภาษาอังกฤษ จีน มาเลย์ และทมิฬเป็นภาษาราชการทั้ง 4 ภาษา เพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์หลักในประเทศ ส่วนภาษามาเลย์มีฐานะเป็นภาษาประจำชาติด้วย ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และยังเป็นภาษาที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในราชการอยู่แล้ว จะเห็นได้ว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญในสิงคโปร์มายาวนานตั้งแต่ก่อนสิงคโปร์ก่อตั้งประเทศ เมื่อปกครองตัวเองโดยสมบูรณ์แล้วภาษาอังกฤษก็ยังมีสถานะเป็นภาษาราชการ และมีบทบาทโดดเด่นกว่าภาษาราชอื่นๆ ดังที่เลียมกรูเบอร์ (Leimgruber 2015: 11 อ้างใน ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ 2562: 6) ระบุว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการที่สำคัญที่สุดของสิงคโปร์ บทบาทที่สำคัญและโดดเด่นของภาษาอังกฤษในสิงคโปร์เห็นได้อย่างชัดเจนในแวดวงสื่อ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ถูกเลือกใช้มากที่สุดในสื่อทุกประเภทของสิงคโปร์ แม้ว่าสิงคโปร์จะมีสื่อที่เลือกใช้ภาษาที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาราชการต่างๆ แต่ผลจาก

การวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษในพื้นที่ในแวดวงสื่อมากกว่าภาษาราชการอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด จึงเป็นเครื่องยืนยันถึงบทบาทของภาษาอังกฤษในสิงคโปร์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างต่อเนื่องยาวนานและโดดเด่นกว่าภาษาราชการอื่นๆ รวมถึงมีบทบาทสำคัญกว่าภาษาประจำชาติอย่างภาษามาลเลย์

ภาพที่ 5.6 นิตยสารภาษาอังกฤษในประเทศสิงคโปร์

ภาพที่ 5.7 รายการโทรทัศน์ภาษาอังกฤษในประเทศสิงคโปร์

ในทำนองเดียวกัน แวดวงสื่อของฟิลิปปินส์ก็เลือกใช้ภาษาราชการอย่างภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก สถานการณ์ภาษาของฟิลิปปินส์มีความคล้ายคลึงกับสิงคโปร์บางประการ กล่าวคือ ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในฟิลิปปินส์อย่างต่อเนื่องยาวนานเช่นเดียวกับสิงคโปร์ เป็นภาษากลางในการสื่อสารระหว่างคนในชาติซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษา และมีสถานะเป็นภาษาราชการ ถึงแม้ฟิลิปปินส์จะมีภาษา

ฟิลิปปินเป็นภาษาประจำชาติ แต่ภาษาอังกฤษก็ยังคงเป็นภาษาที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงวิชาการ ราชการ และธุรกิจ อย่างไรก็ตาม สิ่งโคปรดำเนินนโยบายสนับสนุนความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษา ในขณะที่ฟิลิปปินส์กำหนดภาษาประจำชาติขึ้นใหม่โดยพัฒนามาจากภาษาตากาล็อกและเปลี่ยนชื่อเรียกภาษาเป็นภาษาฟิลิปปิน เพื่อให้คนในชาติรู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอันเกิดจากการมีภาษาประจำชาติร่วมกัน การดำเนินการเกี่ยวกับภาษาประจำชาติในลักษณะนี้มีความคล้ายคลึงกับอินโดนีเซียที่กำหนดให้ใช้ภาษาอินโดนีเซีย ซึ่งที่จริงคือภาษามาเลย์ เป็นภาษาประจำชาติ อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ประสบความสำเร็จในการกำหนดภาษาประจำชาติและส่งเสริมให้ประชาชนใช้ภาษาประจำชาติอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนภาษาฟิลิปปินจะไม่ได้เป็นภาษาประจำชาติที่มีความเข้มแข็งมากเท่ากับภาษาอินโดนีเซีย กอนซาเลซ (Gonzalez 2007) อธิบายว่าแม้ปัจจุบันชาวฟิลิปปินส์จะใช้ภาษาฟิลิปปินกันอย่างกว้างขวาง และยอมรับภาษาฟิลิปปินเป็นภาษาประจำชาติ แต่ก็ยังมีคนบางกลุ่มที่ไม่ยอมรับเนื่องจากเห็นว่าภาษาฟิลิปปินยังคงมีลักษณะคล้ายภาษาตากาล็อกอยู่มาก จึงไม่น่าจะเป็นตัวแทนที่ดีในฐานะภาษาประจำชาติ นอกจากนี้ กอนซาเลซ (Gonzalez 2007) ยังอธิบายว่าสำหรับชาวฟิลิปปินส์แล้ว ภาษาฟิลิปปินเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ใช้รณรงค์ทางการเมือง และทำหน้าที่เป็นภาษากลางระดับชาติเท่านั้น แต่ภาษาที่สำคัญมากที่สุดคือภาษาอังกฤษ เพราะเป็นภาษากลางระดับนานาชาติ ใช้ในการเรียนระดับมหาวิทยาลัย การทูต และนำไปสู่โอกาสทางอาชีพ การงานที่ดีกว่าด้วย มุมมองในเชิงบวกต่อภาษาอังกฤษเช่นนี้จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อธิบายได้ว่าเหตุใดแวดวงสื่อของฟิลิปปินส์จึงเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก

ภาพที่ 5.8 หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในประเทศฟิลิปปินส์

ภาพที่ 5.9 นิตยสารภาษาอังกฤษในประเทศฟิลิปปินส์

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) รายงานว่าสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อนิตยสาร และสื่อโทรทัศน์ของฟิลิปปินส์ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก สื่อนิตยสารและสื่อโทรทัศน์เลือกใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาฟิลิปปิโนอย่างเห็นได้ชัด สำหรับสื่อหนังสือพิมพ์นั้น หากเป็นหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ (broadsheet) จะใช้ภาษาอังกฤษ แต่ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ขนาดเล็ก (tabloid) มักจะใช้ภาษาฟิลิปปิโน หากอ้างอิงตามกอนซาเลซ (Gonzalez 2007) แล้ว สามารถอธิบายได้ว่าหนังสือพิมพ์ขนาดเล็กมักจะนำเสนอข่าวที่ไม่เป็นทางการหรือข่าวท้องถิ่นโดยใช้ภาษาฟิลิปปิโนเป็นหลัก ดังนั้นการที่หนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวท้องถิ่น และเรื่องที่ไม่เป็นทางการใช้ภาษาฟิลิปปิโนทำให้ตีความได้ว่าภาษาฟิลิปปิโนมีความเป็นทางการน้อยกว่าภาษาอังกฤษ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ที่เสนอข่าวที่เป็นทางการที่เป็นข้อมูลสำคัญ เช่น ข่าวธุรกิจ ใช้ภาษาอังกฤษ ลักษณะการเลือกภาษาดังกล่าวจึงสอดคล้องกับคำอธิบายของกอนซาเลซ (Gonzalez 2007) ข้างต้นเกี่ยวกับมุมมองของชาวฟิลิปปินส์ต่อภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษข้างต้น ในทำนองเดียวกัน สื่อวิทยุในฟิลิปปินส์เลือกใช้ภาษาฟิลิปปิโนเป็นหลัก ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของสื่อวิทยุที่ต้องการเข้าถึงผู้ฟังในระดับชุมชนและนำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นทางการมากนัก จึงใช้ภาษาฟิลิปปิโน ถึงแม้จะมีแวดวงสื่อบางส่วนที่ใช้ภาษาประจำชาติ แต่โดยภาพรวมแล้วภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาราชการและเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีของฟิลิปปินส์ ถือว่าเป็นภาษาที่ปรากฏใช้มากที่สุดเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อของฟิลิปปินส์

5.2 บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน

ดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้วว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนมีภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้แต่ละประเทศมีสถานการณ์ภาษาที่แตกต่างกันไป นอกจากนโยบายภาษาของแต่ละประเทศจะแตกต่างกัน และภาษาประจำชาติมีความเข้มแข็งไม่เท่ากันแล้ว ภาษาอังกฤษยังมีสถานะที่แตกต่างกันในแต่ละ

ประเทศด้วย ในบางประเทศภาษาอังกฤษเป็นเพียงแค่ภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิม บางประเทศระบุให้ภาษาอังกฤษมีสถานะเป็นภาษาราชการ ในขณะที่บางประเทศใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ

จากข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงสื่อที่สำรวจในโครงการวิจัยนี้ พบว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนที่เลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ คือ **สิงคโปร์** และ **ฟิลิปปินส์** ดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้วว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญในสิงคโปร์และฟิลิปปินส์มาอย่างยาวนานตั้งแต่ในอดีต เป็นภาษากลางระหว่างคนต่างชาติพันธุ์และต่างภาษาในประเทศ อีกทั้งยังมีสถานะเป็นภาษาราชการ บทบาทที่โดดเด่นของภาษาอังกฤษเช่นนี้จึงทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักที่ถูกเลือกใช้ในแวดวงสื่อ ซึ่งเป็นหนึ่งในแวดวงการใช้ภาษาที่มีอำนาจและสำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียนไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ แต่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลัก กล่าวคือ ไทย สเปน ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม มาเลเซีย บรูไน และอินโดนีเซียใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลัก ในกลุ่มประเทศเหล่านี้ถึงแม้ภาษาอังกฤษจะไม่ได้เป็นภาษาหลัก แต่ก็ถือว่าเป็นภาษาที่มีความสำคัญในแวดวงสื่อเช่นกัน สำหรับไทย สเปน ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม และอินโดนีเซีย ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีบทบาทในแวดวงสื่อมากที่สุดรองจากภาษาประจำชาติ เป็นภาษาที่ถูกเลือกใช้มากที่สุดรองจากภาษาประจำชาติ กล่าวคือ หากมีการเลือกภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาประจำชาติ จะต้องมีภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในภาษาที่ถูกเลือก และเป็นภาษาต่างประเทศที่ปรากฏใช้มากกว่าภาษาต่างประเทศอื่น

สำหรับ **มาเลเซียกับบรูไน** นั้น ถึงแม้จะไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อเช่นเดียวกันกับไทย สเปน ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม และอินโดนีเซีย แต่ภาษาอังกฤษปรากฏในรูปแบบที่แตกต่างไป มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) รายงานว่าสื่อวิทยุของมาเลเซียเลือกใช้ภาษามลายูมากที่สุด รองลงมาคือภาษาอังกฤษ ซึ่งถูกเลือกใช้มากกว่าภาษาอื่นๆ อย่างชัดเจน เป็นรองเพียงภาษามลายูเท่านั้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเลือกภาษาในสื่อประเภทอื่นของมาเลเซียมีลักษณะแตกต่างไป ในสื่อหนังสือพิมพ์ปรากฏใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด รองลงมาคือภาษาทมิฬ ภาษามลายู และภาษาจีนตามลำดับ แต่ปริมาณการเลือกใช้ภาษาแต่ละภาษาไม่ต่างกันมากนัก สื่อวิทยุเลือกใช้ภาษามลายูมากที่สุด แต่ภาษาที่ถูกเลือกใช้มากที่สุดรองลงมาคือภาษาจีนและภาษาอังกฤษตามลำดับ ส่วนสื่อโทรทัศน์มีปริมาณการใช้ภาษามลายูและภาษาจีนเท่าๆ กัน แต่ไม่พบว่ามีการใช้ภาษาอังกฤษเลย รูปแบบการเลือกภาษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษจะมีบทบาทโดดเด่นในสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าในสื่อกระจายภาพและเสียงของมาเลเซีย ส่วนแวดวงสื่อของบรูไนนั้นเลือกใช้ภาษามลายูเป็นหลัก โดยมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ถูกเลือกมากที่สุดรองลงมา ยกเว้นในสื่อวิทยุ นิตยสารของบรูไนเองมีจำนวนเพียง 8 ฉบับ และเลือกใช้ภาษาอังกฤษทั้งหมด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเนื้อหาของนิตยสารมีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลจากต่างประเทศ เช่น การท่องเที่ยวธุรกิจ การตกแต่งบ้าน สุขภาพ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีความสำคัญในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียน แม้ในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในสื่อก็ตาม นอกจากนี้ หากพิจารณาภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิม จะพบว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทมากที่สุดในสิงคโปร์

ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ ทำหน้าที่เป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อ ส่วนในประเทศอื่นๆ ที่มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิมอย่างเมียนมา มาเลเซีย และบรูไนนั้น ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญรองลงมาจากภาษาประจำชาติหรือภาษาราชการของประเทศ

5.3 บทบาทของภาษาอื่นๆ ในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน

เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่ในกลุ่มอาเซียนเคยอยู่ภายใต้การปกครองในแบบอาณานิคม ภาษาของเจ้าอาณานิคมจึงเคยเข้ามามีอิทธิพลและเป็นภาษาสำคัญในช่วงระยะเวลาหนึ่ง นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว ยังมี **ภาษาฝรั่งเศส ภาษาดัตช์ และภาษาสเปน** ที่เป็นภาษาเจ้าอาณานิคมเดิมในประเทศกลุ่มอาเซียน สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนามเคยอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส กล่าวคือ ฝรั่งเศสยึดครองสปป.ลาวในช่วงปีค.ศ.1893-1953 ยึดครองกัมพูชาในช่วงปีค.ศ.1863-1953 และยึดครองเวียดนามในช่วงปีค.ศ.1861-1945 ภาษาฝรั่งเศสจึงเป็นภาษาเจ้าอาณานิคมเดิมของประเทศเหล่านี้ ชาวดัตช์เข้ามามีอิทธิพลต่ออินโดนีเซียอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงค.ศ.1599 ก่อนจะยึดครองเป็นอาณานิคมในปีค.ศ.1800 ญี่ปุ่นเข้ามายึดครองอินโดนีเซียในช่วงสั้นๆ ในปีค.ศ.1942 ก่อนที่อินโดนีเซียจะประกาศเอกราชในปีค.ศ.1945 ภาษาดัตช์จึงเป็นภาษาเจ้าอาณานิคมเดิมของอินโดนีเซีย ส่วนฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมของสเปนอย่างยาวนานในช่วงปีค.ศ.1565-1898 ภาษาสเปนจึงเป็นภาษาเจ้าอาณานิคมเดิมของฟิลิปปินส์

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียนพบว่า ภาษาฝรั่งเศสปรากฏเพียงในสถานวิทยุและสถานีโทรทัศน์ของสปป.ลาวสื่อละ 1 สถานีเท่านั้น ในแวดวงสื่อของกัมพูชามีสถานีโทรทัศน์ของฝรั่งเศสที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสเพียงแค่สถานีเดียว และมีหนังสือพิมพ์ภาษาฝรั่งเศสเพียงแค่ 2 ฉบับ ซึ่งเป็นปริมาณที่น้อยกว่าภาษาเขมรและภาษาอังกฤษอย่างเห็นได้ชัด ส่วนในแวดวงสื่อของเวียดนามพบว่ามีการเลือกภาษาฝรั่งเศสเพียงแค่ในหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวเท่านั้น นอกจากนี้ ในแวดวงสื่อของอินโดนีเซียไม่พบว่ามีทางเลือกใช้ภาษาดัตช์เลย และในแวดวงสื่อของฟิลิปปินส์ก็ไม่มีทางเลือกใช้ภาษาสเปนเลยเช่นกัน ข้อมูลข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิมนอกจากภาษาอังกฤษมีบทบาทน้อยมากในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียน สอดคล้องกับการที่ภาษาประจำชาติและภาษาราชการทำหน้าที่เป็นภาษาหลักในแวดวงดังกล่าว

เมื่อเทียบกับประเทศกลุ่มอาเซียนประเทศอื่นแล้ว สิงคโปร์เป็นประเทศที่ **ภาษาจีน** มีบทบาทในแวดวงสื่อมากกว่าประเทศอื่น เนื่องจากภาษาจีนเป็นหนึ่งในภาษาราชการของสิงคโปร์ และกลุ่มชาติพันธุ์จีนเป็นกลุ่มใหญ่ในสิงคโปร์ จึงทำให้ภาษาจีนเป็นภาษาที่ถูกเลือกมากที่สุด ในแวดวงสื่อรองลงมาจากภาษาอังกฤษ สำหรับในมาเลเซีย นั้นภาษาจีนก็มีบทบาทระดับหนึ่งในแวดวงสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อวิทยุที่เลือกใช้ภาษาจีนรองลงมาจากภาษามาเลย์ ส่วนในสปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา อินโดนีเซีย และบรูไนมีการเลือกใช้ภาษาจีนในแวดวงสื่อเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สำหรับภาษามาเลย์นั้น นอกจากจะมีบทบาทเป็นภาษาประจำชาติของมาเลเซียแล้ว ยังเป็นภาษาราชการภาษาหนึ่งของสิงคโปร์ด้วย รวมกับภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาทมิฬ ที่เป็นภาษาราชการของ

สิงคโปร์เช่นกัน อย่างไรก็ตาม กาวตี สายสุวรรณ และคณะ (2562) รายงานว่าเมื่อเทียบกับภาษาอังกฤษและภาษาจีนแล้ว ภาษามลายูเป็นภาษาราชการที่ถูกเลือกใช้ในแวดวงสื่อของสิงคโปร์น้อยกว่าสองภาษาดังกล่าว และภาษาที่ถูกเลือกใช้น้อยที่สุดคือภาษาทมิฬ ซึ่งเป็นภาษาราชการเช่นกัน สำหรับภาษาทมิฬนั้นพบว่ามิปรากฏในแวดวงสื่อของมาเลเซียด้วย แต่ปรากฏใช้ในปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับภาษามลายู ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน (มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ 2562)

5.4 สรุป

ตารางที่ 5.1 ด้านล่างแสดงภาพรวมการเลือกภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียน โดยภาพรวมแล้ว ภาษาประจำชาติและภาษาราชการเป็นภาษาที่มีความสำคัญและใช้เป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียนทุกประเทศ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการที่ใช้มากที่สุด ในแวดวงสื่อของสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ ในขณะที่ภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาราชการอีกภาษาหนึ่งของสิงคโปร์และภาษาฟิลิปปินซึ่งเป็นภาษาประจำชาติของฟิลิปปินส์เป็นภาษาที่ใช้มากที่สุดรองลงมาจากภาษาอังกฤษ ถึงบทบาทจะไม่โดดเด่นเท่าภาษาอังกฤษ แต่ภาษาจีนในสิงคโปร์และภาษาฟิลิปปินในฟิลิปปินส์ก็มีพื้นที่ในแวดวงสื่อที่ค่อนข้างชัดเจน มีสื่อจำนวนไม่น้อยที่เลือกภาษาดังกล่าว ภาษาจีนเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดของสิงคโปร์ ส่วนภาษาฟิลิปปินก็ปรากฏอย่างมีรูปแบบ เช่น ใช้ในหนังสือพิมพ์ขนาดเล็กมากกว่าหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ จึงจัดว่าภาษาจีนในสิงคโปร์และภาษาฟิลิปปินในฟิลิปปินส์อยู่ในกลุ่มภาษาที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่สอง ภาษาราชการอีกสองภาษาของสิงคโปร์ คือภาษามลายูและภาษาทมิฬ จัดว่ามีความสำคัญในระดับรองลงไป เนื่องจากปรากฏน้อยกว่าภาษาอังกฤษและภาษาจีนอย่างชัดเจน ในทำนองเดียวกัน ภาษาอังกฤษก็ปรากฏในแวดวงสื่อของมาเลเซียกับบรูไนน้อยกว่าภาษาประจำชาติของทั้งสองประเทศอย่างภาษามลายูอย่างชัดเจน สำหรับประเทศอื่น ๆ ที่ภาษาอังกฤษมีสถานะเป็นภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ไทย สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม และอินโดนีเซียนั้น ภาษาอังกฤษมีความสำคัญน้อยกว่าภาษาประจำชาติมาก แต่ก็ยังเป็นภาษาต่างประเทศที่มีบทบาทมากที่สุด และปรากฏอย่างสม่ำเสมอในสื่อเกือบทุกประเทศ จึงจัดอยู่ในกลุ่มที่มีความสำคัญลำดับที่สาม ส่วนกลุ่มที่มีความสำคัญน้อยที่สุดเป็นภาษาต่างประเทศอื่นของประเทศนั้นๆ ปรากฏใช้ในปริมาณเล็กน้อยเท่านั้นและไม่มีรูปแบบการปรากฏที่ชัดเจน ในกลุ่มนี้รวมถึงภาษาที่เป็นภาษาพื้นเดิมของบริเวณประเทศนั้น อย่างภาษาจีนในมาเลเซียและบรูไน ภาษาทมิฬในมาเลเซีย และภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิม อย่างภาษาฝรั่งเศสในสปป.ลาว และกัมพูชาด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทุกประเทศมีภาษาประจำชาติหรือภาษาราชการเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดในแวดวงสื่อ ไม่มีประเทศใดเลยที่ให้ความสำคัญอย่างเด่นชัดกับภาษาต่างประเทศในแวดวงสื่อ ในประเทศที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษก็มีบทบาทสำคัญกว่าภาษาต่างประเทศอื่น และภาษาที่อยู่ในกลุ่มที่มีความสำคัญน้อยที่สุดมีเพียงภาษาต่างประเทศอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษเท่านั้น

ตารางที่ 5.1 ภาพรวมการเลือกภาษาในแวดวงสื่อของประเทศไทยกลุ่มอาเซียน

ลำดับ ความสำคัญ	ภาษาประจำชาติ	ภาษาราชการ	ภาษาอื่นๆ
1	ไทย (ไทย) ลาว (สปป.ลาว) เขมร (กัมพูชา) เมียนมา (เมียนมา) เวียดนาม (เวียดนาม) มาเลเซีย (มาเลเซีย บรูไน) อินโดนีเซีย (อินโดนีเซีย)	อังกฤษ (สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์)	-
2	ฟิลิปปิน (ฟิลิปปินส์)	จีน (สิงคโปร์)	-
3	-	มาเลเซีย (สิงคโปร์) ทมิฬ (สิงคโปร์) อังกฤษ (มาเลเซีย บรูไน)	อังกฤษ (ไทย สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม อินโดนีเซีย)
4	-	-	จีน (สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา มาเลเซีย บรูไน อินโดนีเซีย) ทมิฬ (มาเลเซีย) ไทย (กัมพูชา) เวียดนาม (กัมพูชา) ญี่ปุ่น (เมียนมา อินโดนีเซีย) เกาหลี (เมียนมา) ฝรั่งเศส (สปป.ลาว กัมพูชา) รัสเซีย (เวียดนาม) ฮินดี (เมียนมา)

สื่อถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกสังคม นอกจากเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ และเรื่องราวต่างๆ ในสังคมแล้ว สื่อยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง รวมถึงยังเป็นส่วนหนึ่งที่แสดง การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ (modernization) ของสังคมด้วย รูปแบบการนำเสนอของสื่อสามารถแสดง ความเป็นตัวตนของสังคมนั้นได้ สื่อจึงเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างและแสดงเอกลักษณ์ของสังคม รวมถึง เอกลักษณ์ทางภาษา เพราะภาษาใดถูกเลือกใช้ในสื่อถือเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความรู้ความสามารถด้านภาษาของ สังคมชนในสังคมด้วย

บทที่ 6

ภาษาในแวดวงการศึกษาระดับประเทศกลุ่มอาเซียน

คำกล่าวว่า “การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ” ที่ปรากฏอยู่ในกระทู้ถามที่ 047/ร. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนพิเศษ 264 ง. (2562) อาจเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าแนวคิดสำคัญสำหรับพัฒนาประเทศจะต้องเริ่มจากการพัฒนาคนด้วยการลงทุนพัฒนาการศึกษา ก่อนการลงทุนเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับคนในชาติถือเป็นการลงทุนเพื่ออนาคตตามวิสัยทัศน์ “การศึกษาต้องมาก่อน” ฉะนั้น หากประเทศใดต้องการสร้างความก้าวหน้าให้เกิดขึ้นก็ย่อมต้องลงทุนกับการศึกษาของประชากรในชาติก่อน เพื่อยกระดับคุณภาพของประชากรให้เป็น ‘ทรัพยากรคน’ ที่มีคุณภาพสูงสุดซึ่งจะกลายเป็นฟันเฟืองสำคัญในการพัฒนาชาติให้เจริญรุดหน้าต่อไป

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การศึกษาของคนในชาติประสบผลสำเร็จหรือไม่ นั่นก็ขึ้นอยู่กับการวางนโยบายภาษาในการศึกษาด้วยว่าจะกำหนดหรือเลือกใช้ภาษาใดในกระบวนการเรียนการสอน เช่น ภาษาที่ใช้ในหนังสือตำรา แบบเรียน เอกสารประกอบการสอน สื่อมัลติมีเดียอย่างเช่นพาวเวอร์พอยต์ วิดีทัศน์ คลิปภาพต่างๆ ภาษาในการทำแบบฝึกหัด เขียนวิทยานิพนธ์ สืบค้นข้อมูล รวมทั้งภาษาสื่อการสอน (medium of instruction/ MOI) ซึ่งก็คือภาษาที่ครูใช้สอน บรรยาย อธิบาย ตลอดจนภาษาที่ใช้สนทนากันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

ผลจากการศึกษาการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาระดับประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ทำให้เห็นภาพรวมของสถานภาพและบทบาทของภาษาประจำชาติที่สัมพันธ์กับภาษาอังกฤษซึ่งกำลังแผ่อิทธิพลเข้าสู่แวดวงการใช้ภาษา (domain of language use) ในภูมิภาคนี้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นผลจากการถูกระบุในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ใน ค.ศ. 2007 ให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง (lingua franca) ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนอย่างเป็นทางการ

วัตถุประสงค์ของบทนี้ คือนำเสนอผลการศึกษาการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาระดับประเทศกลุ่มอาเซียน 2) นโยบายหลายภาษาของประเทศกลุ่มอาเซียน และ 3) ทิศนคติต่อการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษ

6.1 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาระดับประเทศกลุ่มอาเซียน

เมื่อพิจารณาข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาระดับประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ พบว่า นอกเหนือจากภาษาประจำชาติที่มักถูกกำหนดให้เป็นภาษาเพื่อใช้ในกระบวนการเรียนการสอนแล้ว ยังมีการเลือกใช้ภาษาอื่นร่วมในการจัดการศึกษาด้วย โดยอาจมีรูปแบบและเงื่อนไขการเลือกใช้ภาษาแตกต่างกันออกไปตามนโยบายภาษาของแต่ละประเทศ

การวิเคราะห์ครั้งนี้เน้นการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษที่อยู่ในสถานศึกษาของรัฐที่เป็นแบบธรรมดาหรือทั่วไป ไม่นับการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาแบบโรงเรียนสองภาษา หลักสูตรนานาชาติ และการศึกษาตามอัธยาศัย อีกทั้งยังไม่นับรวมข้อมูลที่มาจากรายวิชาภาษาต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ภาษาฝรั่งเศสที่ใช้สอนในวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาษาเขมรที่ใช้ในวิชาภาษาเขมร เป็นต้น

โดยทั่วไป นโยบายการศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียนปัจจุบันได้รับแนวคิดจากชาติตะวันตกค่อนข้างมาก ทั้งในด้านการวางหลักสูตรการเรียน วิธีการวัดประเมินผล รวมถึงการแบ่งระดับชั้นการศึกษาด้วย

จากข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษพบว่า แม้จะมีการเรียกชื่อระดับการศึกษาแตกต่างกันแต่เมื่อดูรายละเอียดกลับพบว่าหมายถึงระดับการศึกษาชั้นเดียวกันแต่อาจจะมีเวลาเรียนจำนวนปีการศึกษาอยู่บ้างประมาณ 1 ปีหรือมากกว่าเล็กน้อย ดังนั้น ในการนำเสนอข้อมูลสรุปในรูปแบบตาราง ผู้วิจัยจึงแบ่งระดับชั้นการศึกษาออกเป็น 4 ระดับหลัก คือ ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ หากระดับการศึกษาใดไม่มีข้อมูลจะใส่สีทึบไว้

ระดับปฐมวัย หรือชั้นอนุบาล เป็นการจัดการศึกษาแก่เด็กเล็กเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อระดับชั้นประถมศึกษา

ระดับประถมศึกษา หรือระดับสามัญ เป็นระดับการศึกษาสูงถัดจากระดับปฐมวัย มักจะแบ่งเป็น 2 ระดับย่อยคือ ระดับประถมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษาตอนปลาย ทุกประเทศจัดให้ระดับชั้นนี้เป็นการศึกษาบังคับสำหรับพลเมือง

ระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาในระดับสูงขึ้นถัดจากระดับประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระดับย่อยคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ หลายประเทศกำหนดให้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาบังคับ ในขณะที่นโยบายการศึกษาบางประเทศผนวกการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในการศึกษาบังคับด้วย

ระดับอุดมศึกษา ถือเป็นการศึกษาขั้นสูง แบ่งออกเป็นการศึกษาในมหาวิทยาลัย กับการศึกษาในโรงเรียนเทคนิคและวิทยาลัยอาชีวะ

ทั้งนี้ ก่อนนำเสนอผลการวิเคราะห์ภาพรวมการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษของประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ จะขอนำเสนอภาพย่อยซึ่งจะเป็นการสรุปผลการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษของแต่ละประเทศก่อน จากนั้นจึงจะนำเสนอภาพรวมในเชิงสรุปต่อไป

6.1.1 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของไทย

ถึงแม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุดจะไม่มีข้อกำหนดว่า ภาษาใดเป็นภาษาประจำชาติ แต่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า **ภาษาไทย** เป็นทั้งภาษาประจำชาติและภาษาราชการของประเทศไทย จึงเป็นภาษาที่ใช้ในแวดวงสำคัญ อาทิ กฎหมาย การเมือง รวมถึงการศึกษาด้วย

ระบบการศึกษาประเทศไทยกำหนดให้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาสื่อการสอนมาตั้งแต่ออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาระดับแรกของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม

การเข้าเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน บังคับให้ประเทศไทยต้องหันมาให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษมากขึ้น ด้วยการปรับนโยบายเพิ่มจำนวนชั่วโมงเรียนหมวดวิชาภาษาอังกฤษ ในฐานะภาษาต่างประเทศมากขึ้น

ผลจากการศึกษาโดย อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2562) พบว่าแนวทางการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาของไทยมีการเลือกใช้ภาษาดังแสดงในตารางที่ 6.1

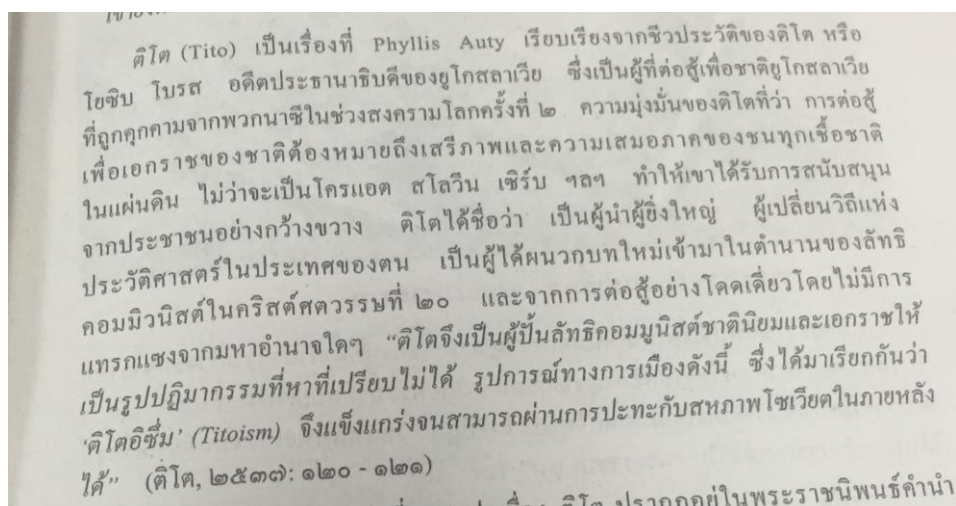
ตารางที่ 6.1 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาของไทย

ระดับชั้น บริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ตำรา เอกสาร		ไทย	ไทย	ไทย > อังกฤษ
รายงาน การบ้าน		ไทย	ไทย	ไทย > อังกฤษ
มัลติมีเดีย		ไทย	ไทย	ไทย > อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน		ไทย	ไทย	ไทย

เมื่อพิจารณาข้อมูลการเลือกใช้ภาษาใน ตารางที่ 6.1 พบว่ามีการเลือกใช้ภาษาไทยในทุกบริบทกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น หนังสือ เอกสารการสอน การเขียนรายงาน การบ้าน แบบฝึกหัด ข้อสอบ สื่อมัลติมีเดียอย่างพาวเวอร์พอยต์ คลิปวิดีโอ รวมทั้งในด้านภาษาสื่อการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนเลือกใช้ภาษาไทยเป็นภาษาสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน

ส่วนการเรียนระดับอุดมศึกษามีการเลือกใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษควบคู่กันไปในทุกบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ยกเว้นภาษาที่ครูพูดเวลาสอนในห้องเรียนซึ่งเป็นภาษาไทย บางรายวิชาเลือกใช้ตำราภาษาอังกฤษแต่ผู้เรียนเขียนการบ้านหรือทำรายงานเป็นภาษาไทย บางรายวิชาใช้ภาษาสื่อการสอนเป็นภาษาอังกฤษแต่ข้อสอบเป็นภาษาไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พบข้อมูลว่าบางรายวิชาในระดับมัธยมศึกษามีการใช้รูปศัพท์ภาษาอังกฤษที่เป็นศัพท์เฉพาะทาง หรือศัพท์เทคนิค ปนเข้ามาในตำราหรือพาวเวอร์พอยต์ที่เป็นภาษาไทย หรือหากผู้สอนเลือกใช้คำภาษาอังกฤษก็จะใส่คำภาษาไทยไว้ในวงเล็บด้วย จึงไม่ถือว่าเป็นการเลือกใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาสื่อการสอน ดังแสดงในภาพที่ 6.1-6.2

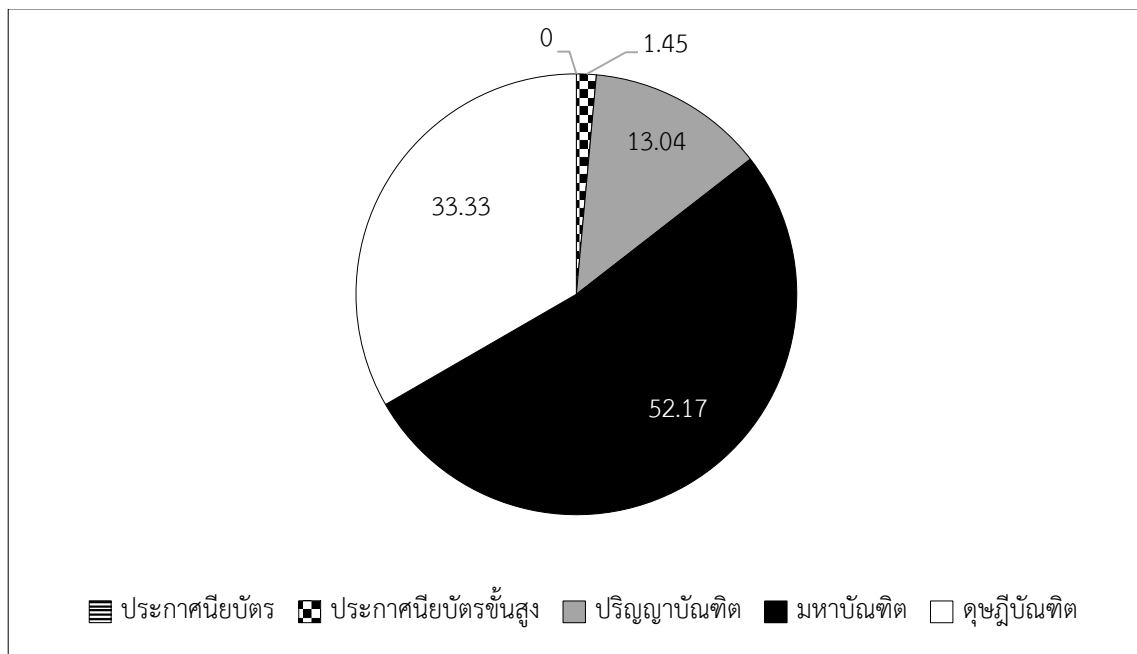
ภาพที่ 6.1 เอกสารประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3

ภาพที่ 6.2 พาวเวอร์พอยต์วิชาคอมพิวเตอร์ มัธยมศึกษาปีที่ 2

สำหรับการเรียนในระดับอุดมศึกษาที่พบการใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในกิจกรรมส่วนใหญ่นั้น อาจเป็นผลมาจากการนโยบายของสถานศึกษาบางแห่งที่สนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนด้วย ภาษาอังกฤษ แต่สำหรับหลักสูตรปกติ ยังใช้ภาษาไทยเป็นภาษาสื่อการสอน

ในปัจจุบัน ภาษาอังกฤษกำลังเป็นที่นิยมมากขึ้นในแวดวงการศึกษา จึงมีการเปิดหลักสูตรการเรียน การสอนที่เลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ ภาพที่ 6.3

ภาพที่ 6.3 สัดส่วนของหลักสูตรภาษาอังกฤษระดับต่างๆ ในมหาวิทยาลัยที่สุ่มตัวอย่าง

เมื่อพิจารณาข้อมูลหลักสูตรภาษาอังกฤษที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษาดังแสดงในภาพที่ 6.3 พบว่า กว่าครึ่งของหลักสูตรเปิดสอนในระดับมหาบัณฑิตคิดเป็นร้อยละ 52.17 รองลงมาเป็นหลักสูตรระดับดุสิตบัณฑิต ปริญญาบัณฑิต และประกาศนียบัตรชั้นสูง คือร้อยละ 33.33, 13.04 และ 1.45 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าจำนวนหลักสูตรที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนในระดับมหาบัณฑิตและดุสิตบัณฑิตมีมากกว่าในระดับการศึกษาอื่น สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้สอนที่เห็นว่าการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างองค์ความรู้ขั้นสูงสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ถูกเลือกใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากพบการใช้มากกว่าภาษาอื่นๆ ในแวดวงการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยแม้จะมีการเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนในบางรายวิชาของระดับอุดมศึกษาก็ตาม

6.1.2 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาระดับอุดมศึกษา

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นประเทศหนึ่งที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของชาติอื่นมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้างซึ่งถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของไทยหรืออาณาจักรสยามในขณะนั้น ต่อมาตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสจนกระทั่งได้รับอิสรภาพในปี ค.ศ. 1953 การอยู่ภายใต้การปกครองจากหลายชาติส่งอิทธิพลต่อการเลือกใช้ภาษาใน สปป.ลาว เช่นกัน

ความจำเป็นอย่างหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลของ สปป.ลาว ต้องกำหนดแนวทาง “นโยบายภาษาของชาติ” คือต้องการให้ภาษาลาวเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างคนในชาติ เกรียงไกร เกิดศิริ (2554) ระบุว่า สปป.ลาว ประกอบด้วยหลากหลายชนชาติ เช่น กลุ่มลาวลุ่มซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ราบของประเทศประกอบด้วยชาติพันธุ์

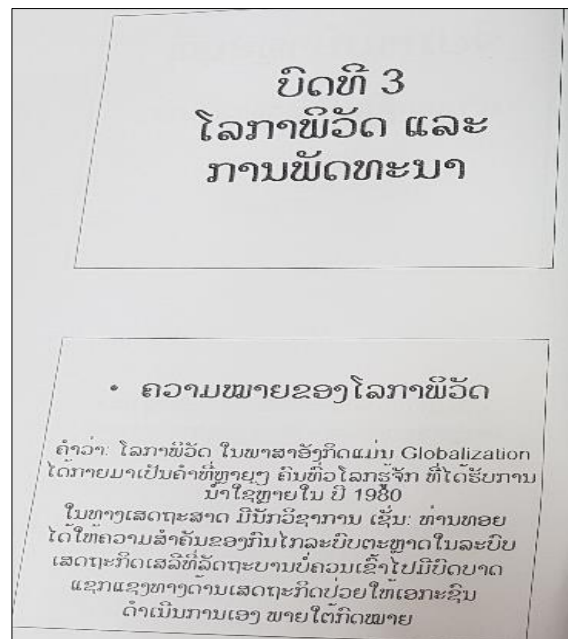
ไทดำ ไทขาว ลื้อ พวน กลุ่มลาวเทิงที่ตั้งถิ่นฐานที่ราบสูงชันประกอบด้วยชาติพันธุ์ ขมุ ยิด พ็อง ปวก และกลุ่มลาวสูงที่อาศัยอยู่บนที่พื้นที่สูงของประเทศ เช่นชาติพันธุ์ม้งและย้าว ความหลากหลายของชาติพันธุ์ทำให้เกิดความหลากหลายทางภาษาในดินแดนประเทศลาวด้วย เพราะแต่ละชาติพันธุ์เลือกใช้ภาษาของตนเอง ภาษาลาวจึงทำหน้าที่เป็นเพียง “ภาษากลาง” (lingual franca) ภายในประเทศเท่านั้น ยังไม่ได้มีบทบาทที่แสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติ (Kirkpatrick 2010: 54) แม้ว่าปี ค.ศ. 1975 ได้มีการประกาศรับรองสถานะภาษาลาวเป็นภาษาประจำชาติ และกำหนดให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนทั่วประเทศ แต่ก็มีการต่อต้านจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเช่น ม้ง ที่ปฏิเสธไม่ยอมเรียนภาษาลาว

ปัจจุบัน กฎหมายการศึกษา สปป.ลาว (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558) มาตรา 10 กำหนดรูปแบบการศึกษาในโรงเรียนออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นก่อนวัยเรียน ระดับชั้นสามัญศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งเมื่อเทียบกับระบบการศึกษาในประเทศอื่นๆ จะจัดเป็น ระดับชั้นก่อนวัยเรียน คือระดับปฐมวัย ระดับชั้นสามัญศึกษาคือระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ส่วนระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาคือระดับอุดมศึกษา โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 6.2 ดังนี้

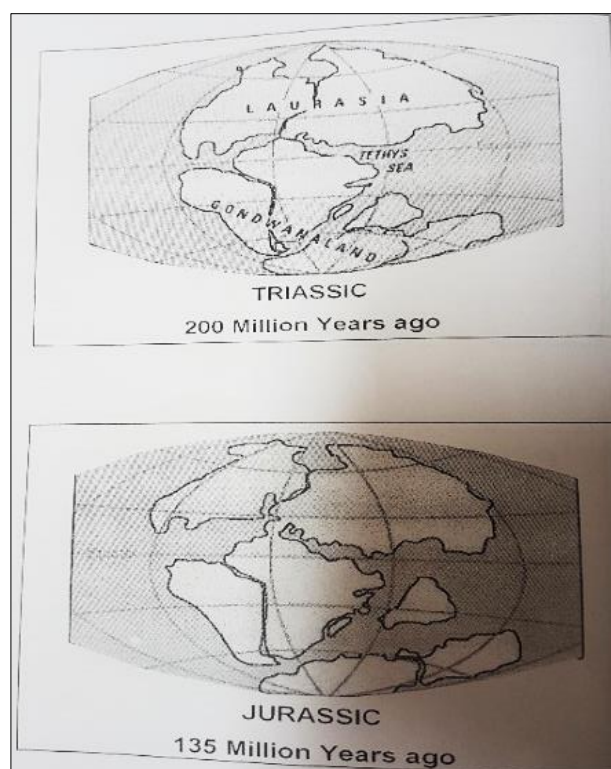
ตารางที่ 6.2 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาของสปป.ลาว

ระดับชั้น ประเภทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ตำรา เอกสาร		ลาว	ลาว	ไทย > ลาว > อังกฤษ
รายงาน การบ้าน		ลาว	ลาว	ลาว > อังกฤษ
มัลติมีเดีย		ลาว	ลาว	ลาว
ภาษาสื่อการสอน		ลาว	ลาว	ลาว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดย กิตตินาถ เรขาลิลา และคณะ (2563) แสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใช้ภาษาลาวเป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในการสนทนา ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ตำรา เอกสารประกอบการเรียน รวมทั้งการเขียนการบ้าน เขียนรายงาน เป็นต้น ดังแสดงในภาพที่ 6.4 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้หนังสือเรียนส่วนใหญ่จะเขียนเป็นภาษาลาว แต่พบการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนบ้างแม้จะไม่มากนัก ดังเช่นตัวอย่างในภาพที่ 6.5

ภาพที่ 6.4 หนังสือเรียนวิชาสังคมศาสตร์ (ภาษาลาว)

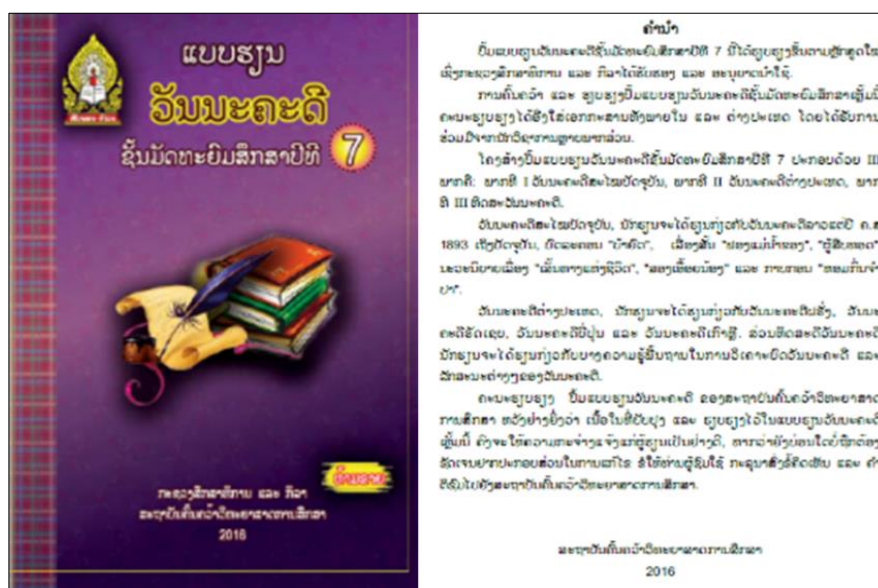

ภาพที่ 6.5 เอกสารประกอบการสอนวิชาภูมิศาสตร์ (ภาษาอังกฤษ)

ขณะที่การเรียนการสอนระดับชั้นอุดมศึกษามีการใช้ภาษาลาวเป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน ยกเว้นวิชาด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษารัสเซีย เป็นต้น ดังปรากฏใน

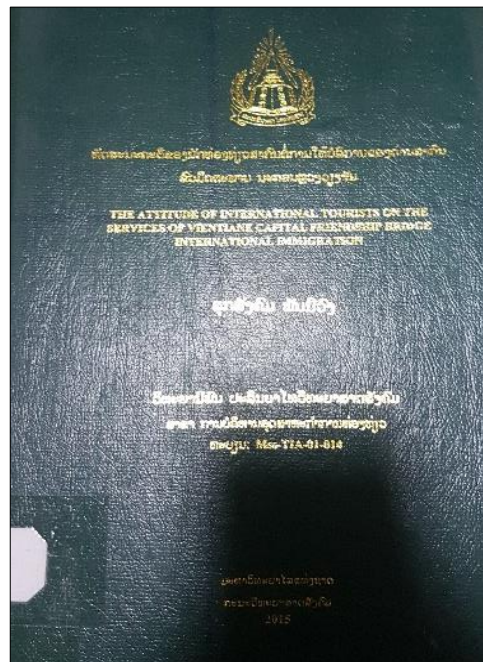
คำสัมภาษณ์จากนักศึกษาคนหนึ่งของมหาวิทยาลัยแห่งชาติว่า วิชาการจัดการทรัพยากรน้ำและวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม ใช้ภาษาลาวเป็นภาษาหลักทั้งในแบบเรียน สื่อการสอน การทำรายงาน และทำข้อสอบ

อย่างไรก็ตาม มีหลายรายวิชาจำเป็นต้องใช้ตำราและเอกสารประกอบการเรียนที่นำเข้ามาจากประเทศไทย ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทย นอกจากนี้ ยังพบการแปลวรรณคดีภาษาต่างประเทศบางเรื่องเป็นภาษาลาวเพื่อใช้ในการเรียนการสอนนิชาววรรณคดี เช่น แบบเรียนนิชาววรรณคดีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 ซึ่งมีการแปลวรรณคดีจากภาษาจากประเทศฝรั่ง (อังกฤษ) รัสเซีย ญี่ปุ่น เป็นต้น ตามที่ระบุไว้ในคำนำหนังสือ ดังภาพที่ 6.6

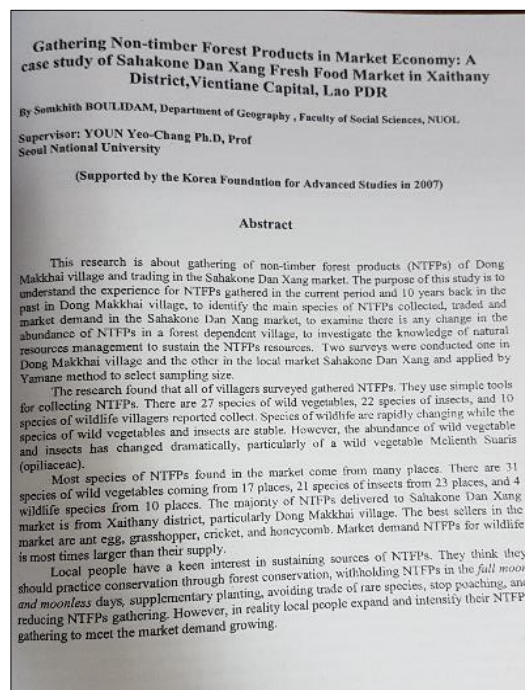

ภาพที่ 6.6 หน้าปกและคำนำจากหนังสือเรียนแบบเรียนนิชาววรรณคดีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 (ภาษาลาว)

นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้เรียนเลือกเขียนวิทยานิพนธ์และบทความวิชาการด้วยภาษาลาวเป็นหลัก แต่ก็มี การแปลชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์ ชื่อวารสาร ฉบับและปีที่พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ รวมถึงการเขียนวิทยานิพนธ์ทั้ง เล่มเป็นภาษาอังกฤษของผู้เขียนที่เป็นชาวลาวอยู่บ้าง ดังแสดงในภาพที่ 6.7 และ ภาพที่ 6.8 ตามลำดับ

ภาพที่ 6.7 วิทยานิพนธ์ที่มีการเปลี่ยนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ

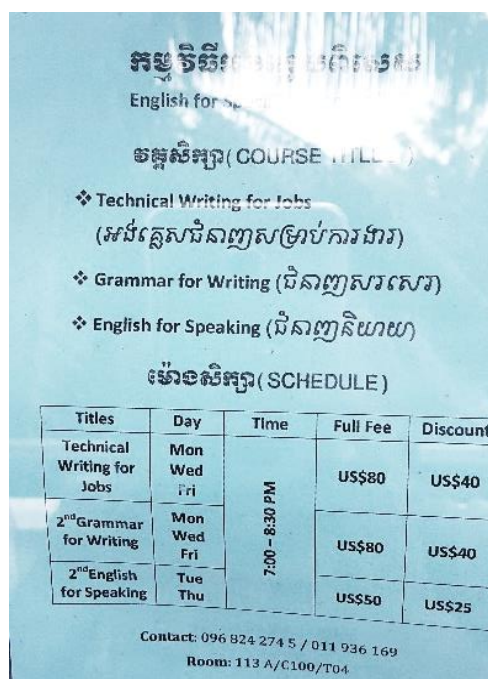
ภาพที่ 6.8 บทความวิชาการที่เขียนด้วยภาษาอังกฤษ

จากผลการวิเคราะห์ที่แสดงข้างต้น อนุมานได้ว่าภาษาลาวเป็นภาษาหลักที่ถูกเลือกใช้เป็นภาษาสื่อการสอน เพราะพบการใช้มากกว่าภาษาอื่นๆ ในบริบทของแวดวงการศึกษาของ สปป.ลาว

6.1.3 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของกัมพูชา

กัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่ม “อินโดจีนของฝรั่งเศส” (French Indochina) ที่ระบบการศึกษาถูกละเลย ไม่ได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควร แม้จะอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสก็ตาม เนื่องจากในอดีตการศึกษาเป็นสิทธิที่สงวนไว้เฉพาะคนชั้นสูง จึงทำให้ชนชั้นคหบดีและเชื้อพระวงศ์ที่มีโอกาสเรียน แนวทางเช่นนี้ถูกส่งต่อมาถึงช่วงตกเป็นอาณานิคม ฝรั่งเศสเกรงว่าหากประชาชนในกัมพูชามีความรู้มากขึ้น อาจทำให้ควบคุมยาก

ตามที่กล่าวใน Russell (1987) ในช่วงแรกหลังได้รับเอกราช พบว่าอิทธิพลของฝรั่งเศสที่มีต่อการศึกษายังคงอยู่ โดยจะเห็นได้จากระบบการศึกษาที่ยังใช้รูปแบบเดียวกับฝรั่งเศส และยังใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาสื่อการสอนในห้องเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายเป็นต้นไป จนกระทั่งช่วง ค.ศ. 1990 ภาษาอังกฤษจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากการก่อตั้งองค์การบริหารชั่วคราวแห่งสหประชาชาติในกัมพูชา (United Nations Transitional Authority in Cambodia: UNTAC) ในปี 1992 ซึ่ง แพน (Pann 2017) เห็นว่า นั่นเป็นจุดเริ่มต้นของอิทธิพลภาษาอังกฤษที่เข้มข้นในกัมพูชา เพราะภายหลังจากก่อตั้งองค์การบริหารย่อย ได้มีชาวต่างชาติเข้ามาในกัมพูชาและมีการจ้างงานชาวกัมพูชาจำนวนมาก ทำให้ชาวกัมพูชาเหล่านั้นมีโอกาสพัฒนาภาษาอังกฤษระดับพื้นฐานของตน ตั้งแต่นั้นมา ชาวกัมพูชาก็นิยมเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้นเรื่อยๆ ดังจะเห็นได้จากโฆษณาหลักสูตรภาษาอังกฤษเพิ่มเติมภาคค่ำ ดังแสดงในภาพที่ 6.9 สวนทางกับความนิยมในภาษาฝรั่งเศสที่ค่อย ๆ ลดลง เพราะถือว่าความรู้ภาษาอังกฤษช่วยเปิดโอกาสให้มีอาชีพที่ก้าวหน้าและมีรายได้ที่สูงขึ้น

English for Speaking

หลักสูตร (COURSE TITLE)

- ❖ Technical Writing for Jobs (สำหรับนิสิตอาชีวศึกษา)
- ❖ Grammar for Writing (นิสิตสายวิชาชีพ)
- ❖ English for Speaking (นิสิตสายภาษา)

ตาราง (SCHEDULE)

Titles	Day	Time	Full Fee	Discount
Technical Writing for Jobs	Mon Wed Fri	7:00 - 8:30 PM	US\$80	US\$40
2 nd Grammar for Writing	Mon Wed Fri		US\$80	US\$40
2 nd English for Speaking	Tue Thu		US\$50	US\$25

Contact: 096 824 274 5 / 011 936 169
Room: 113 A/C100/T04

ภาพที่ 6.9 ป้ายประชาสัมพันธ์เรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมช่วงค่ำสำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

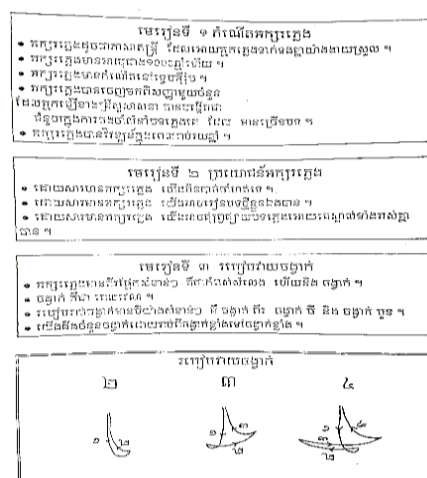
อิงลิช (English 2018) ให้ข้อมูลว่า ระบบการศึกษาในกัมพูชาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งแยกออกเป็นตอนต้นและตอนปลาย และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแยกออกเป็นตอนต้นและตอนปลายเช่นกัน นอกจากนี้ ระบบการศึกษาของกัมพูชายังมีการศึกษาระดับอนุบาล และการศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งถือเป็นการศึกษาขั้นสูงและไม่ถือว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับ เช่น ภูมิรินทร์ มหาวิทยาลัยแห่งกรุงพนมเปญ (The Royal University of Phnom Penh หรือ ฅាកฅវិຣຸຣາຣ໌យកູមິຣຸຣ ກູເຕງ)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามโดย ภูมิพลสิทธิ์ เตชะราชันย์ และคณะ (2563) พบการเลือกภาษาเพื่อการสอนในแวดวงการศึกษาศึกษาของประเทศกัมพูชา ดังแสดงในตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.3 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของกัมพูชา

ระดับชั้น บริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ตำรา เอกสาร		เขมร	เขมร	เขมร > อังกฤษ
รายงาน การบ้าน		เขมร	เขมร	เขมร
มัลติมีเดีย		เขมร	เขมร	เขมร > อังกฤษ
ภาษาเพื่อการสอน		เขมร	เขมร	เขมร

จากข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของประเทศกัมพูชาพบว่า ทุกระดับการศึกษาแม้กระทั่งระดับอุดมศึกษานั้นเลือกใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาเพื่อการสอน เอกสารคำสอน ตำรา ก็เขียนด้วยภาษาเขมรเกือบทั้งหมด แม้แต่ศัพท์ดนตรีบางคำที่ต้องใช้ภาษาอิตาลี อย่างคำว่า *allegro* ก็ใช้การเขียนทับศัพท์ภาษาอิตาลีด้วยตัวอักษรเขมร ดังแสดงในภาพที่ 6.10 ซึ่งคัดมาจากเอกสารประกอบวิชาดนตรีในระดับอุดมศึกษา

ภาพที่ 6.10 เอกสารประกอบการสอนวิชาดนตรีในระดับอุดมศึกษา

อีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือ พบการใช้วิธีทับศัพท์จากภาษาฝรั่งเศสทั้งหมดเป็นชื่อธาตุในตารางธาตุ ถึงแม้ว่าชื่อตารางและคำอธิบายตารางจะเป็นภาษาอังกฤษก็ตาม ดังแสดงในภาพที่ 6.11

ภาพที่ 6.11 ตารางธาตุ

6.1.4 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของเวียดนาม

ด้วยเหตุที่เวียดนามเคยอยู่ใต้การปกครองของจีนเป็นเวลากว่า 1000 ปี วัฒนธรรมจีนจึงมีอิทธิพลต่อสังคมเวียดนามในทุกๆ มิติ รวมถึงภาษาด้วย ดังที่เจิ่นเหิงย (1986) ระบุโดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า ตัวอักษรจีนถูกใช้เป็นสื่อภาษาในการศึกษาของคนเวียดนามมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1 จึงทำให้อักษรจีนและภาษาจีนแพร่หลายทั่วเวียดนามเรื่อยมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 10 แม้เวียดนามได้พ้นจากการปกครองของจีนแล้วก็ตาม ภาษาจีนและตัวอักษรจีนก็ยังถูกใช้เป็นภาษาในการศึกษา จนกระทั่งปี ค.ศ. 1918 ก็สิ้นสุดการใช้อักษรจีนในภาษาเวียดนามอย่างแท้จริง โดยเปลี่ยนมาใช้ “อักษรโนม” หรือเรียกว่า “จื๋อโนม” (เวียดนาม: chữ Nôm) ซึ่งเป็นระบบอักษรที่ใช้เขียนภาษาเวียดนามแทนภาษาจีน

เมื่อเวียดนามถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ ‘อินโดจีนของฝรั่งเศส’ ฝรั่งเศสได้ประกาศให้ชั้นเตรียมประถมจนถึงประถมปลายสอนเป็นภาษาฝรั่งเศสและโกว๊กหืงซึ่งก็คือการใช้อักษรโรมันในการถ่ายทอดเสียงภาษาเวียดนามทดแทนการใช้อักษรโนม ทวีพร วาสวกุล (Vasavakul 2003) อธิบายเหตุผลหนึ่งของฝรั่งเศสที่这么做เนื่องจากการลดบทบาทและอิทธิพลของจีนผ่านการลดทอนบทบาทของอักษรจีนและภาษาจีนต่อภาษาเวียดนาม

หลังจากประกาศอิสรภาพจากฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1945 โกว๊กหืง ได้รับการยกสถานะเป็นภาษาประจำชาติ และเป็นภาษาหลักสำหรับการสื่อสาร และส่งผลให้บทบาทของภาษาฝรั่งเศสลดลง พร้อมๆ กับการเข้ามาของภาษาอังกฤษจากกองทัพอเมริกาในสงครามเวียดนามซึ่งกินเวลายาวนานกว่า 20 ปี ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเวียดนาม เกิดกระแสต่อต้านภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาจีน เนื่องจากเวียดนามเห็นว่าเป็น

ภาษาของศัตรู แม้แต่ภาษารัสเซียซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศที่ยังได้รับความนิยม (Ngoc 2014) โดยมุมมองนี้แตกต่างจากปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง ชาวเวียดนามทุกวันนี้เห็นว่าภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น และภาษาเกาหลี มีประโยชน์ในด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Kirkpatrick 2010) มากจนทำให้รัฐบาลต้องกำหนดความสำคัญของภาษาอังกฤษไว้ในนโยบายปฏิรูปประเทศ ‘โดยมัย’ บทที่ 1 ว่า “...ทั่วประเทศต้องเร่งเรียนรู้ภาษาอังกฤษ...” ส่งผลให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาต่างประเทศที่สำคัญที่สุดในเวียดนาม (Ngoc 2014) ในทางตรงข้าม ภาษารัสเซียก็ได้รับความนิยมลดลงหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ.1991

ระบบการศึกษาของเวียดนามแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ การศึกษาก่อนวัยเรียน ระดับประถมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยเทียบเคียงกับระบบการศึกษาในประเทศอื่นๆ ได้เป็น การศึกษาก่อนวัยเรียนคือระดับปฐมวัย ระดับชั้นประถมศึกษาคือระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ส่วนระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาคือระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ กฎหมายการศึกษาปี ค.ศ. 2005 และฉบับแก้ไขปี ค.ศ. 2009 กำหนดให้การศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาภาคบังคับ ผลการศึกษาการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของประเทศเวียดนามแสดงในตารางที่ 6.4

ตารางที่ 6.4 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของเวียดนาม

ระดับชั้น ปริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
		ป.1-ป.3	ป.4-ป.6		
ตำรา เอกสาร	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม > อังกฤษ
รายงาน การบ้าน	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม
มัลติมีเดีย	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม > อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม > อังกฤษ

จากข้อมูลการเลือกภาษาในการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของประเทศเวียดนามที่ได้จากแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่าภาษาเวียดนามเป็นภาษาที่ถูกเลือกใช้มากที่สุดในแทบทุกวิชาและแทบทุกปริบทกิจกรรม ได้แก่ ภาษาสื่อการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนใช้สนทนาระหว่างการสอน ตำรา เอกสารการสอน การเขียนการบ้านหรือรายงาน ข้อสอบ แต่ก็มีหลายวิชาที่มีการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาเวียดนามเป็นภาษาสื่อการสอนร่วมกัน โดยบางรายวิชาผู้สอนเลือกใช้ตำราเรียนหรือเอกสารประกอบการสอนที่นำเข้ามาจากประเทศตะวันตก ภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาอังกฤษ มีบางรายวิชาเท่านั้นที่ใช้เอกสารซึ่งแปลมาเป็นภาษาเวียดนาม อย่างไรก็ตาม พบ 2 รายวิชาจากข้อมูลทั้งหมด 26 รายวิชาที่เลือกใช้ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวเป็นภาษาสื่อการสอนในห้องเรียน

แม้ภาษาเวียดนามจะเป็นภาษาสื่อการสอนหลักในแวดวงการศึกษของประเทศเวียดนาม แต่ภาษาอังกฤษกำลังเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่มีทัศนคติเชิงบวกต่อภาษาอังกฤษและเห็นว่าเป็นภาษาที่สามารถเพิ่มโอกาสในการหางานทำ

6.1.5 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษานของเมียนมา

ภาษาเมียนมามีความน่าสนใจโดยมีสถานะเป็นภาษากลาง (lingual franca) ที่ใช้สื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่เนี่ยร่อยกลุ่มและพูดกันคนละภาษา ส่งผลให้ภาษาเมียนมากลายเป็นภาษาที่สองของชนกลุ่มน้อยดังกล่าวด้วย จึงมีการยกให้ภาษาเมียนมาเป็น “ภาษาร่วม” (common language) ของทุกกลุ่มชาติพันธุ์และเป็นภาษาประจำชาติของประเทศเมียนมาอีกสถานะหนึ่ง

ภูมิหลังทางภาษาในแวดวงการศึกษานของเมียนมาแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนตกเป็นอาณานิคม ช่วงการเป็นอาณานิคม และหลังได้รับเอกราช โดยมีแนวทางการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษานดังแสดงในตารางที่ 6.5

ตารางที่ 6.5 ลำดับการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษานของเมียนมา

	ก่อนเป็น อาณานิคม	อาณานิคม	หลังอาณานิคม	
	ก่อน ค.ศ. 1870	ค.ศ. 1870-1989	ค.ศ. 1958-1985	ค.ศ. 1990-ปัจจุบัน
ภาษา	เมียนมา	อังกฤษ	เมียนมา	เมียนมา/ อังกฤษ

ข้อมูลในตารางที่ 6.5 แสดงให้เห็นภูมิหลังการเลือกใช้ภาษาเป็นสื่อการสอนในประเทศเมียนมาตามลำดับเวลา โดยเริ่มในช่วงก่อนเป็นอาณานิคมของอังกฤษนั้น ประเทศเมียนมาใช้ภาษาเมียนมาเป็นสื่อการสอนในทุกระดับ ทุกวิชา ต่อมาเมื่อตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ บทบาทของภาษาอังกฤษก็เพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความต้องการของชาวเมียนมาที่ต้องการรู้ภาษาอังกฤษ เนื่องจากคนใดที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ย่อมมีโอกาสได้รับการจ้างงานจากคนของเจ้าอาณานิคม ภายหลังพ้นจากการเป็นอาณานิคม จึงมีการลดบทบาทของภาษาอังกฤษลงและกำหนดให้ภาษาเมียนมาเป็นภาษาสื่อการสอนแทนภาษาอังกฤษที่ถูกมองในทางลบว่าเป็นภาษาของเจ้าอาณานิคม

ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1985 มีการเปลี่ยนแปลงแบบลูกตุ้มเหวี่ยงกลับคือ รัฐบาลเมียนมากำหนดนโยบายให้ใช้ตำราภาษาอังกฤษในระดับมหาวิทยาลัยได้ ดังนั้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 การใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนและการเลือกใช้ภาษาอังกฤษเพียงอย่างเดียวเป็นภาษาสื่อการสอนกลายเป็นเรื่องปกติที่พบได้ในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่

เมื่อมีการออกกฎหมายแห่งชาติด้านการศึกษา ค.ศ. 2014 (Myanmar National Educational Law 2014/ *Pyidaungsu Hluttaw*) ซึ่งระบุไว้อย่างชัดเจนและเป็นทางการว่าโรงเรียนสามารถสอนด้วยภาษา

เมียนมาหรือภาษาอังกฤษก็ได้ หรือจะใช้ทั้งสองภาษาก็ได้ และถ้าจำเป็นสามารถใช้ภาษาของชาติพันธุ์ได้ในระดับประถมศึกษา นอกจากนั้น ยังให้รัฐหรือท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดโปรแกรมการสอนภาษากับวรรณกรรมท้องถิ่นได้โดยเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมและเพิ่มขึ้นไปที่ละชั้น การออกกฎหมายของรัฐบาลเมียนมาเช่นนี้ สอดคล้องกับที่ บริติช-อคาเดมี (British Academy 2015) รายงานว่า มีแนวโน้มที่รัฐบาลเมียนมาให้ความสำคัญแก่ทั้งภาษาเมียนมาและภาษาอังกฤษเท่าๆ กัน โดยส่งเสริมให้มีการใช้ภาษาทั้งสองแบบบูรณาการร่วมกัน ตารางที่ 6.6 แสดงการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาประเทศเมียนมา

ตารางที่ 6.6 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของเมียนมา

ระดับชั้น บริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ตำรา เอกสาร		เมียนมา	เมียนมา > อังกฤษ	เมียนมา > อังกฤษ
รายงาน การบ้าน		เมียนมา	เมียนมา	เมียนมา > อังกฤษ
มัลติมีเดีย		เมียนมา	เมียนมา	เมียนมา > อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน		เมียนมา	เมียนมา	เมียนมา

6.1.6 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของมาเลเซีย

ด้วยเหตุที่ประเทศมาเลเซียมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ซึ่งต่างมีภาษาของตนเอง จึงทำให้ภาษาที่ใช้สื่อสารในประเทศมีความหลากหลายตามไปด้วย อีกทั้งยังมีปัจจัยที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครองหลายคราด้วยกันจึงทำให้สถานการณ์ของภาษาที่ใช้ในประเทศมาเลเซียมีความผันผวนตามไปด้วย โดยสามารถแบ่งสถานการณ์ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของมาเลเซียออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนตกเป็นอาณานิคม ช่วงการเป็นอาณานิคม และหลังได้รับเอกราชจนมาถึงช่วงเวลาปัจจุบัน

เริ่มแรกช่วงก่อนเป็นอาณานิคมของอังกฤษนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตั้งรกรากอยู่บนคาบสมุทรมาเลย์และบนเกาะบอร์เนียว แต่ละชาติพันธุ์ยังสื่อสารด้วยภาษาของตนเองซึ่งมีมากถึง 136 ภาษา (Simons and Fennig 2018) ต่อมาการตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในปี ค.ศ. 1824 ทำให้ภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทแทนภาษาอื่นๆ ในฐานะที่เป็นภาษาของเจ้าอาณานิคม มีการกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในแวดวงสำคัญ อาทิ กฎหมาย การศึกษา และเป็นภาษากลางในการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลาย นับรวมถึงภาษาของผู้ที่เข้ามาตั้งรกรากใหม่ อันได้แก่ ภาษาของชาวพหิมหิจาจากอินเดียและภาษาจีนของชาวจีนที่ต่างเข้ามาทำงานในสายงานอุตสาหกรรมยางพาราและดีบุกเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลานั้น ภาษาอังกฤษให้สิทธิแก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในการตั้งโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนด้วยภาษาของชาติพันธุ์ตนเอง (Mahathir 1970) จึงทำให้ในช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ มีภาษาที่ใช้ในแวดวงการศึกษาศึกษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษามาเลย์ ภาษาจีน และภาษาพหิมหิจา

ภายหลังได้รับอิทธิพลจากอังกฤษ ประเทศมาเลเซียจึงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญของในปี ค.ศ. 1957 โดยระบุใน มาตรา 152 กำหนดให้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ และใช้ในการติดต่อสื่อสารในทุกแวดวงสำคัญ ส่วนภาษาอังกฤษที่เคยเป็นภาษาราชการในช่วงอาณานิคมถูกลดบทบาทลงเป็นภาษาที่สอง

ในรายงานราชะก (Razak Report: 1956) ระบุข้อมูลว่า รัฐบาลมาเลเซียกำหนดหลักสูตรมาตรฐาน (Standardized curriculum) ขึ้นมาใช้ โดยกำหนดให้ระดับชั้นมัธยมศึกษาใช้ภาษามลายูและภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการจัดการสอน ส่วนโรงเรียนประถมศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนด้วย ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาทมิฬ ได้อย่างอิสระตามที่ระบุในรายงานของเฟินและหวู (Fenn and Wu 1951) ต่อมารัฐบาลมาเลเซียต้องการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติตามนโยบาย “หนึ่งภาษา หนึ่งรัฐ หนึ่งชาติ” ด้วยการกำหนดให้สื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน รัฐบาลจึงออกพระราชบัญญัติภาษาประจำชาติ (National Language Act) ขึ้นในปี ค.ศ. 1967 ทำให้ทุกโรงเรียนต้องเปลี่ยนไปใช้ภาษามลายูเป็นสื่อการสอนทุกวิชาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ขึ้นไป นโยบายนี้ถูกมาจนถึงปี ค.ศ. 2002

ในปี ค.ศ. 2003 ดร.มหาธีร์ มุฮัมหมัด เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศให้ใช้นโยบายที่กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนในวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาคณิตศาสตร์ กับระดับชั้น ป.1 และ ม.1 อย่างไรก็ตาม วิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ต้องกลับมาใช้ภาษามลายูเป็นสื่อการสอนอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 2012 เนื่องจากการประเมินผลหลักสูตรนี้แล้วพบว่า การใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการเรียนการสอนในวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์นั้นสร้างผลเสียมากกว่าผลดี

ปัจจุบัน รัฐบาลมาเลเซียวางแผนงานด้านการศึกษาตาม “พิมพ์เขียวการศึกษา” Malaysia Education Blueprint 2013-2025 (Ministry of Education Malaysia 2013) โดยให้ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษามลายูในฐานะภาษาประจำชาติ ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาสากล และเปิดโอกาสให้มีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศอื่นเป็นภาษาที่สามตามความสนใจเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของนักเรียนนักศึกษา

เมื่อพิจารณาตามลำดับเวลา จึงเห็นได้ว่าภาษาสื่อการสอนของประเทศมาเลเซียมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ดังแสดงในตารางที่ 6.7

ตารางที่ 6.7 ลำดับการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาระดับประถมศึกษาของมาเลเซีย

	ก่อนอาณานิคม	อาณานิคม	หลังอาณานิคม			
			ค.ศ.1957 - 1967	ค.ศ.1967 - 2002	ค.ศ.2003 - 2012	ค.ศ.2013- ปัจจุบัน
ภาษา	ภาษาท้องถิ่น	อังกฤษ [มาเลย์/จีน/ ทมิฬ]	มาเลย์/ อังกฤษ [จีน/ทมิฬ]	มาเลย์ [อังกฤษ/จีน/ ทมิฬ]	มาเลย์/อังกฤษ [จีน/ทมิฬ]	มาเลย์/ [อังกฤษ/จีน/ ทมิฬ]

ด้วยนโยบายตาม “พิมพ์เขียวการศึกษา” จึงทำให้ภาษามลายูเป็นภาษาสื่อการสอนของประเทศมาเลเซียที่มีการเลือกใช้มากที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 6.8

ตารางที่ 6.8 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของมาเลเซีย

ระดับชั้น บริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ตำรา เอกสารฯ		มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์ > อังกฤษ
รายงาน การบ้าน		มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์
มัลติมีเดีย		มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์ > อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน		มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์ > อังกฤษ

เมื่อพิจารณาข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของมาเลเซีย ในตารางที่ 6.8 จะเห็นว่าวิชาเรียนในระดับต่ำกว่ามหาวิทยาลัยเลือกใช้ภาษามาเลย์เป็นภาษาสื่อกลางในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ทั้งเป็นภาษาสื่อการสอน การทำแบบฝึกหัด รายงาน การเขียนข้อสอบ อาจมีการเลือกใช้ตำรา เอกสารประกอบการเรียน หรือพาวเวอร์พอยต์ที่เขียนด้วยภาษาอังกฤษ

6.1.7 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เคยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษตั้งแต่เมื่อยังเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย จึงมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของประเทศในช่วงก่อนประกาศเอกราชคล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซีย เมื่อแยกตัวออกจากประเทศมาเลเซียในปี ค.ศ. 1965 รัฐบาลสิงคโปร์กำหนดให้ภาษาประจำชาติคือภาษามาเลย์ และภาษาราชการคือ ภาษาจีน ภาษามาเลย์ ภาษาทมิฬ และภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาของอดีตเจ้าอาณานิคม

สิงคโปร์ดำเนินนโยบายการศึกษาแบบสองภาษาซึ่งให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษากลาง (lingua franca) ของประเทศ ฉะนั้น ‘นโยบายสองภาษาของประเทศสิงคโปร์’ จึงหมายถึงภาษาอังกฤษกับภาษาราชการภาษาใดภาษาหนึ่ง [English > the Other Official Language] ดังที่พาเคียร์ (Pakir 1994: 159) เรียกว่าเป็นนโยบายสองภาษาแบบรู้ภาษาอังกฤษ (English-knowing bilingualism) ดังนั้น ภาษาอังกฤษจึงมีสถานะเป็นภาษาอังกฤษสื่อการสอน (English-medium instruction) ซึ่งกำหนดให้ทุกโรงเรียนสอนเป็นภาษาอังกฤษ และให้ผู้เรียนเรียนภาษาราชการที่เป็นภาษาแม่ของตนเองอันได้แก่ ภาษาจีน ภาษามาเลย์ หรือภาษาทมิฬ เป็นภาษาที่สอง โดยนโยบายนี้ได้ดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ความสามารถภาษาอังกฤษของคนสิงคโปร์อยู่ในอันดับที่หนึ่งของทวีปเอเชียและอันดับที่ห้าจากประเทศทั้งหมด 80 ประเทศที่ได้รับการจัดอันดับความสามารถภาษาอังกฤษ EF English Proficiency Index หรือ EF EPI (EF English Proficiency Index 2017)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่าแวดวงการศึกษาศึกษาของประเทศสิงคโปร์เลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น ดังที่แสดงใน Error! Reference source not found.6.9 ว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในทุกวิชา ในทุกระดับการศึกษา และทุกองค์ประกอบของแต่

ละวิชา ไม่ว่าจะเป็นในแง่ภาษาสื่อการสอนที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน การทำการบ้าน รายงาน หนังสือ ตำรา รวมไปถึงสื่อการสอนมัลติมีเดียต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นภาษาอังกฤษทั้งสิ้น

ตารางที่ 6.9 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของสิงคโปร์

ระดับชั้น ประเภทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
ตำรา เอกสาร	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ
รายงาน การบ้าน	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ
มัลติมีเดีย	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ

นอกจากนี้ จากการสังเกตหนังสือเรียนและตัวอย่างข้อสอบในร้านหนังสือป๊อบแอทเซ็นทรัล ซึ่งเป็นร้านขายหนังสือเรียนขนาดใหญ่ ยังพบว่าหนังสือเรียนทุกระดับและทุกวิชาเขียนเป็นภาษาอังกฤษ ยกเว้นหนังสือวิชาภาษาแม่ต่างๆ ได้แก่ ภาษาจีน ภาษามลายู และภาษาทมิฬ ที่จะเขียนเป็นภาษานั้นๆ ส่วนตัวอย่างข้อสอบของทุกวิชาก็เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดเช่นกัน

ทั้งนี้ ชิว (Chua 2010) คาดว่าในอนาคต นโยบายภาษาของสิงคโปร์มีแนวโน้มจะเป็นนโยบายแบบสามภาษาหรือหลายภาษา (Tri(multi) lingual policy) โดยจะมีภาษาต่างประเทศให้เลือกเรียนมากขึ้น ผลจากการวิจัยนี้ได้มาจากการวิเคราะห์คำตอบในแบบสอบถามพบว่าแวดวงการศึกษาศึกษาของประเทศสิงคโปร์ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนเท่านั้น ในทุกวิชา ทุกระดับการศึกษา

6.1.8 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของบรูไน

ประเทศบรูไนมีภูมิหลังคล้ายคลึงกับประเทศสิงคโปร์ทั้งในแง่ของการเคยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษเหมือนกันและการกำหนดให้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติเช่นเดียวกัน ในขณะที่สิงคโปร์มีภาษาราชการถึง 4 ภาษา แต่บรูไนกำหนดให้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการของประเทศเพียงภาษาเดียวเท่านั้น ตามรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1959

เมื่อได้รับอิสรภาพแล้ว รัฐบาลบรูไนได้จัดวางระบบการศึกษาระบบสองภาษา (bilingual education) โดยกำหนดให้นักเรียนเริ่มเรียนภาษาอังกฤษในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากเชื่อว่าเป็นช่วงวัยที่ส่งเสริมความรู้ภาษามลายูดีพอที่จะเริ่มเรียนภาษาใหม่ได้แล้ว ต่อมาในปี ค.ศ.2009 ประเทศบรูไนได้ประกาศใช้ระบบการศึกษาที่เรียกว่า SPN 21 ซึ่งย่อมาจาก Sistem Pendidikan Nefara ABAD ke-21 โดยมีการปรับเปลี่ยนภาษาสื่อการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเพิ่มรายวิชาที่สอนเป็นภาษาอังกฤษมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การกำหนดให้การศึกษาระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาสื่อการสอนทุกรายวิชา ยกเว้นวิชาภาษาอังกฤษ ต่อมาในปี ค.ศ. 2008 ได้กำหนดให้เรียนวิชาคณิตศาสตร์ด้วยภาษาอังกฤษด้วย ดัง

แสดงตัวอย่างในภาพที่ 6.16 ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไปให้สอนทุกวิชาด้วยภาษาอังกฤษ ยกเว้นวิชาภาษามลายู วิชาศาสนา (อิสลาม) พลศึกษา และประวัติศาสตร์

ภาพที่ 6.16 หนังสือเรียนวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (ภาษาอังกฤษ)

เมื่อสำรวจหนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการเรียน จึงพบว่า หนังสือเรียนระดับชั้นอนุบาลเขียนเป็นภาษามลายู และจะยิ่งระดับสูงขึ้นก็ยิ่งพบหนังสือเรียนที่เป็นภาษามลายูน้อยลง ฉะนั้น เมื่อเรียนถึงชั้นระดับมหาวิทยาลัยก็จะเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนทั้งหมด ดังที่สรุปข้อมูลใน ตารางที่ 6.10

ตารางที่ 6.10 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาของบรูไน

ระดับชั้น บริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
		ป.1-ป.3	ป.4-ป.6		
ตำรา เอกสาร	มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์ > อังกฤษ	อังกฤษ > มาเลย์	อังกฤษ
รายงาน การบ้าน	มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์ > อังกฤษ	อังกฤษ > มาเลย์	อังกฤษ
มัลติมีเดีย	มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์ > อังกฤษ	อังกฤษ > มาเลย์	อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน	มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์ > อังกฤษ	อังกฤษ > มาเลย์	อังกฤษ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปัจจุบันนี้มีเพียงนักเรียนชั้นอนุบาลเท่านั้นที่มีส่วนการเรียนรู้ด้วยภาษามลายูมากกว่าภาษาอังกฤษอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่ประถมศึกษาตอนต้นขึ้นไป การเรียนเป็นภาษาอังกฤษก็เริ่มมีจำนวนวิชามากเท่าๆ กับวิชาที่เรียนด้วยภาษามลายู และเมื่อขึ้นไปในระดับสูงขึ้นอีก ก็พบว่ามีเพียงวิชาที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนาอิสลาม ประวัติศาสตร์ และวิชาภาษามลายูเองเท่านั้นที่มีการเรียนการสอนเป็นภาษามลายู แม้แต่แบบฟอร์มที่กรอกในสถานศึกษาก็เป็นภาษาอังกฤษ รวมถึงตำราเรียนที่ลองสืบค้นดูในมหาวิทยาลัย ก็พบว่าตำราที่เป็นภาษามลายูน้อยมาก ส่วนมากเป็นหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ และเป็นหนังสือเรียนที่ไม่ใช่หนังสือแปลแต่เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่ต้นฉบับ

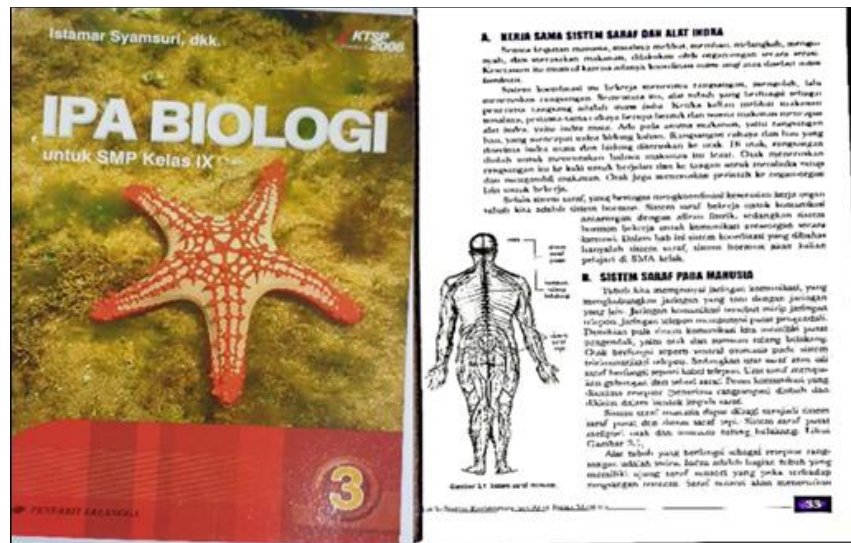
6.1.9 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาระดับอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียเป็นประเทศเดียวในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ ทำให้มีการวางระบบการศึกษาเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ และใช้ภาษาดัตช์ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติของเนเธอร์แลนด์เป็นภาษาสื่อการสอน ต่อมารัฐบาลเนเธอร์แลนด์กำหนดให้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการภาษาที่สอง รองจากภาษาดัตช์ จึงทำให้มีการใช้ภาษามลายูในการเรียนการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขณะที่การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยยังคงใช้ภาษาดัตช์ภาษาเดียวเช่นเดิม

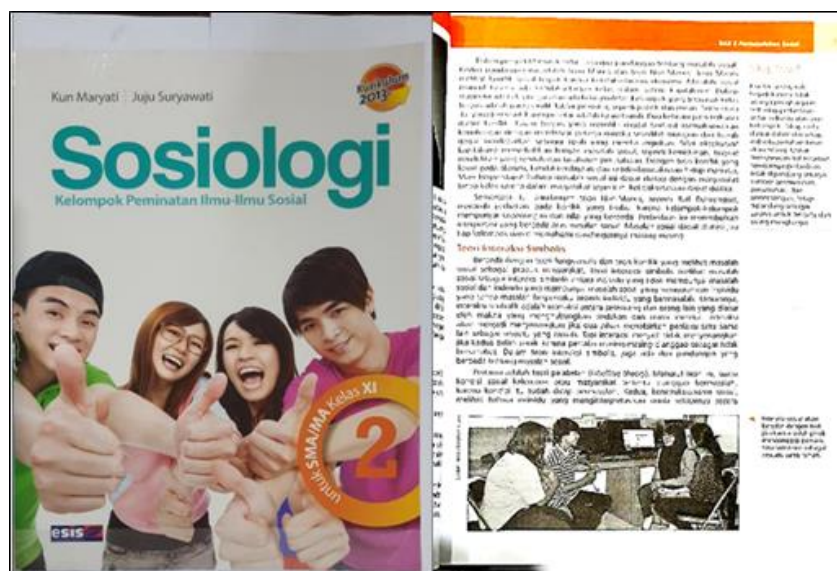
หลังจากประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ. 1945 รัฐบาลอินโดนีเซียได้ละทิ้งภาษาดัตช์และกำหนดให้ภาษาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) เป็นภาษาประจำชาติ อีกทั้งยังกำหนดให้เป็นภาษาสื่อการสอนในทุกระดับการศึกษา ส่วนภาษาท้องถิ่นที่เป็นภาษาของชนพื้นเมืองอนุญาตให้ใช้ในระดับประถมศึกษาตอนต้นเท่านั้น ลอเดอร์ (Lauder 2008) ระบุว่า ช่วงปี ค.ศ. 1989 รัฐบาลกำหนดให้ ภาษาดัตช์ ภาษาอารบิก ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส เป็นภาษาต่างประเทศ โดยระบุให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่หนึ่ง (first foreign language) เนื่องจากเห็นความสำคัญของภาษาต่างประเทศมากขึ้น จึงอาจอนุมานได้ว่าภาษาอังกฤษน่าจะมีบทบาทสำคัญในแวดวงการศึกษารองจากภาษาอินโดนีเซีย

ระบบการศึกษาภาคบังคับในประเทศอินโดนีเซียปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 ระดับชั้น คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ส่วนการศึกษาในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาสื่อการสอนในประเทศอินโดนีเซียพบว่าการเลือกใช้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาสื่อการสอนทุกวิชาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ยกเว้นวิชาภาษาเฉพาะตัวอย่างเช่นหนังสือแบบเรียนที่เขียนเป็นภาษาอินโดนีเซียดังแสดงในภาพที่ 6.18-6.19

ภาพที่ 6.18 หนังสือเรียนวิชาหมวดวิทยาศาสตร์ (IPA) วิชาชีววิทยา ชั้นเกรด 9 (ภาษาอินโดนีเซีย)

ภาพที่ 6.19 หนังสือเรียนวิชาสังคมวิทยาชั้นเกรด 11 (ภาษาอินโดนีเซีย)

ส่วนการเลือกใช้ภาษาในระดับมหาวิทยาลัยนั้นพบว่ามีความเหมือนเคียงกับการเลือกใช้ภาษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยพบว่าเอกสารประกอบการสอน รายงานหรือการบ้าน ข้อสอบ และภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นภาษาอินโดนีเซีย มียกเว้นเพียงประเภทตำราหรือหนังสือเรียนเท่านั้น ที่เลือกใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาอินโดนีเซีย ดังจะเห็นข้อมูลได้ในตารางที่ 6.11

ตารางที่ 6.11 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของอินโดนีเซีย

ระดับชั้น บริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
		ป.1-ป.3	ป.4-ป.6		
ตำรา เอกสาร		อินโดนีเซีย > ท้องถิ่น	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	อังกฤษ > อินโดนีเซีย
รายงาน การบ้าน		อินโดนีเซีย > ท้องถิ่น	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย > อังกฤษ
มัลติมีเดีย		อินโดนีเซีย > ท้องถิ่น	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย > อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน		อินโดนีเซีย > ท้องถิ่น	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย

6.1.10 การเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของฟิลิปปินส์

รัฐธรรมนูญประเทศฟิลิปปินส์กำหนดให้ภาษาฟิลิปปิโนเป็นภาษาประจำชาติ แต่ขณะเดียวกันก็กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญว่าภาษาฟิลิปปิโนเป็นภาษาราชการควบคู่กับภาษาอังกฤษ มีบทบาทเป็นภาษากฎหมาย เป็นภาษาสื่อการสอน เป็นต้น (Gonzalez 1980)

ในอดีต ฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมของสเปน และสหรัฐอเมริกา รวมเวลาเกือบ 380 ปี ระยะเวลายาวนานเช่นนี้ย่อมทำให้ภาษาของเจ้าอาณานิคมมีอิทธิพลเหนือภาษาของประเทศ สเปนปกครองฟิลิปปินส์ยาว 300 กว่าปี ในขณะที่สหรัฐอเมริกาปกครองน้อยกว่ามาก เพียง 48 ปีเท่านั้น แต่ดูเหมือนภาษาอังกฤษจะมีบทบาทต่อภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของฟิลิปปินส์มากกว่าภาษาสเปน มูซาและเซียตตินอฟ (Musa & Ziatdinov 2012) กล่าวว่า แม้ประเทศญี่ปุ่นซึ่งปกครองฟิลิปปินส์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พยายามต่อต้านการใช้ภาษาอังกฤษในระบบการศึกษาและกำหนดให้เรียนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียน อีกทั้งยังสนับสนุนให้ใช้ภาษาตากาล็อกแทนภาษาอังกฤษด้วย แต่ภาษาอังกฤษก็ยังตั้งอยู่อย่างมั่นคงบนดินแดนฟิลิปปินส์จนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นลำดับเวลาการเปลี่ยนแปลงภาษาได้จากตารางที่ 6.12

ตารางที่ 6.12 ลำดับภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของฟิลิปปินส์

	ก่อนอาณานิคม	อาณานิคม			หลังอาณานิคม	
		ค.ศ.1565 – 1898 (สเปน)	ค.ศ.1898 – 1946 (สหรัฐ)	ค.ศ.1941 – 1945 (ญี่ปุ่น)	ค.ศ.1974 – 2009	ค.ศ.2009 – ปัจจุบัน
ภาษา	ภาษาท้องถิ่น	สเปน	อังกฤษ	ญี่ปุ่น/ ตากาล็อก	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ > ภาษาท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาข้อมูลลำดับการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เข้ามาในฟิลิปปินส์ในตารางที่ 6.12 แล้ว ยังทำให้เห็นนโยบายภาษาทางการศึกษาอีกด้วย

ดูมานิก และคณะ (Dumanig et. Al. 2012) กล่าวว่าประเทศฟิลิปปินส์มีนโยบายให้ประชาชนเป็นผู้พูดสองภาษาคือ ภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษ มีการใช้ภาษาทั้งสองเป็นสื่อการสอนในชั้นเรียนทุกระดับ โดยกำหนดให้ภาษาฟิลิปปิโนเป็นภาษาในการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึง ป.3 และตั้งแต่ชั้น ป.4 เป็นต้นไป ให้ใช้ภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษ ต่อมาในปี ค.ศ. 2009 รัฐบาลกลับมาให้ความสำคัญกับภาษาแม่อีกครั้ง จึงกำหนดนโยบายใหม่เป็นการศึกษาแบบหลายภาษา (multilingual education) ซึ่งกำหนดให้ใช้ภาษาแม่หรือภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาสื่อการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังจากนั้นให้ใช้ภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนในระดับชั้นที่สูงขึ้น

หลักฐานจากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดย อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) ด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการเรียนการสอนชั้นเรียนระดับประถมศึกษา พบว่าผู้สอนใช้ภาษาฟิลิปปิโนเป็นภาษาสื่อการสอนหลัก ซึ่งปรากฏในภาษาสนทนาระหว่างผู้เรียนและผู้สอน หนังสือเรียน แบบฝึกหัด และพาวเวอร์พอยต์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พบว่า เมื่อไรก็ตามที่ผู้สอนใช้ภาษาอังกฤษปนเข้ามา ก็จะถูกขัดขวางความนั้นเป็นภาษาฟิลิปปิโนทันที เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาทั้งสอง

สำหรับข้อมูลการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ก็พบว่า ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้มากที่สุดใแวดวงการศึกษ หากไม่นับวิชาภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะแล้ว จะพบว่าผู้สอนเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนหลัก รวมถึงพาวเวอร์พอยต์ด้วย ในส่วนของตำรา เอกสารประกอบการเรียนนั้นแทบจะไม่มีภาษาฟิลิปปิโนเลย ตารางที่ 6.13 แสดงภาพของการเลือกใช้ภาษาในการศึกษาทุกระดับชั้นในประเทศฟิลิปปินส์

ตารางที่ 6.13 การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษาของฟิลิปปินส์

ระดับชั้น บริบทกิจกรรม	ปฐมวัย	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
		ป.1-ป.3	ป.4-ป.6		
ตำรา เอกสาร	ภาษา ท้องถิ่น	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	อังกฤษ > ฟิลิปปิโน	อังกฤษ
รายงาน การบ้าน	ภาษา ท้องถิ่น	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	อังกฤษ > ฟิลิปปิโน	อังกฤษ
มัลติมีเดีย	ภาษา ท้องถิ่น	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	อังกฤษ > ฟิลิปปิโน	อังกฤษ
ภาษาสื่อการสอน	ภาษา ท้องถิ่น	ท้องถิ่น > ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	ฟิลิปปิโน > อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ

6.1.11 ภาพรวมการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษากลุ่มประเทศอาเซียน

จากผลการศึกษาการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษากลุ่มประเทศอาเซียน ที่ได้กล่าวข้างต้น สามารถนำมาสรุปรวมกันเพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างของทั้ง 10 ประเทศ ดังแสดงในตารางที่ 6.14

ตารางที่ 6.14 ภาพรวมภาษาเด่นในแวดวงการศึกษากลุ่มอาเซียน

ระดับชั้น ประเทศ	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		อุดมศึกษา
	ตอนต้น	ตอนปลาย	ตอนต้น	ตอนปลาย	
ไทย	ไทย	ไทย	ไทย	ไทย	ไทย/อังกฤษ
ลาว	ลาว	ลาว	ลาว	ลาว	ลาว/ไทย/ อังกฤษ
กัมพูชา	เขมร	เขมร	เขมร	เขมร	เขมร อังกฤษ
เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม/ อังกฤษ
เมียนมา	เมียนมา	เมียนมา	เมียนมา	เมียนมา	เมียนมา/ อังกฤษ
มาเลเซีย	มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์	มาเลย์/ อังกฤษ	มาเลย์/ อังกฤษ
สิงคโปร์	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ	อังกฤษ
บรูไน	มาเลย์	มาเลย์/อังกฤษ	อังกฤษ/มาเลย์	อังกฤษ/มาเลย์	อังกฤษ
อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย/ ท้องถิ่น	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย/ อังกฤษ
ฟิลิปปินส์	ท้องถิ่น/ ฟิลิปปิน	ฟิลิปปิน/ อังกฤษ	ฟิลิปปิน/ อังกฤษ	ฟิลิปปิน/ อังกฤษ	อังกฤษ

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศส่วนใหญ่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักในแวดวงการศึกษายกเว้นประเทศสิงคโปร์ที่ใช้ภาษาอังกฤษในทุกกิจกรรมในแวดวงการศึกษานี้ยกเว้นวิชาภาษา ซึ่งผู้สอนมักใช้ภาษานั้นในการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณาข้อมูลดังกล่าวจะสังเกตเห็นว่า ภาษาที่มีการเลือกใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาษาประจำชาติ และ กลุ่มภาษาอังกฤษ

ทุกประเทศกำหนดนโยบายภาษาด้วยการให้จัดการเรียนรู้ด้วยภาษาประจำชาติซึ่งมักเป็นภาษาแม่ของกลุ่มประชากรหลัก ให้แก่ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นต่าก่อน อย่างเช่น ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพว่า การสอนด้วยภาษาแม่ย่อมส่งผลดีต่อการรับองค์ความรู้ หรือเข้าใจวิทยาการใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า (Kirkpatrick 2014) ดังเช่นตัวอย่างของการเลือกใช้ภาษาในประเทศฟิลิปปินส์ที่ให้เรียนภาษาพื้นถิ่นในระดับชั้นเล็กก่อน คือ ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น แล้วจึงค่อยเลือกใช้ภาษาอื่นต่อไปในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจนถึงระดับอุดมศึกษา

สำหรับภาษาอังกฤษนั้นเริ่มเข้ามามีบทบาทในการเป็นภาษาการศึกษามากขึ้น โดยอนุมานได้ว่ามักเริ่มต้นจากการเลือกใช้ตำรา เอกสารประกอบการเรียน วัสดุทัศน สื่อต่างๆ ที่เขียนหรือผลิตเป็นภาษาอังกฤษมาตั้งแต่ต้นฉบับ จากนั้นจึงเพิ่มความเข้มข้นในการใช้ภาษาอังกฤษด้วยการเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอน ทั้งนี้ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้สอนในหลายๆ ประเทศ พบว่าผู้สอนที่มีภูมิหลังใกล้ชิดกับภาษาต่างประเทศ ก็มักเลือกสอนหรือบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ เนื่องจากคุ้นชินกับศัพท์เฉพาะและต้องการหลีกเลี่ยงความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นระหว่างที่แปลออกมาเป็นภาษาประจำชาติของผู้เรียน ส่วนบริบทกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเขียน เช่น การบ้าน ข้อสอบ หรือวิทยานิพนธ์ มักเป็นกิจกรรมการใช้ภาษาสุดท้ายที่ผู้เรียนจะเลือกใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งนั่นย่อมสะท้อนให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยแต่ละทักษะภาษาอังกฤษของประชากรในภูมิภาคอาเซียนไม่เท่ากัน หากประเทศใดที่ประชากรคุ้นเคยหรือได้ฝึกฝนการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษมานานก็มักจะแสดงให้เห็นการเลือกใช้ภาษาอังกฤษในการเขียน อย่างเช่นประชากรของประเทศสิงคโปร์ บรูไน

6.2 นโยบายหลายภาษาของประเทศกลุ่มอาเซียน

นโยบายภาษาเกี่ยวข้องกับแวดวงการศึกษ การตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษในแวดวงการศึกษ เห็นได้จากการที่ทั้ง 10 ประเทศกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาแรกที่ต้องเรียนก่อนภาษาอื่น เช่น ภาษาจีน ภาษาฝรั่งเศส และเป็นวิชาบังคับ (compulsory subject) ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการทำให้ประชากรในประเทศมีสมรรถภาพ (proficiency) ในการใช้ภาษาอังกฤษ จะทำให้ใช้เป็นเครื่องมือในการรับความรู้สากล ทำให้มีช่องทางในอาชีพงาน และความก้าวหน้าในชีวิตได้

การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษทำให้เกิดสถานภาพและบทบาทของภาษาอังกฤษที่มีมากขึ้น ปัจจุบันนี้หลายประเทศดำเนินนโยบายภาษาเกี่ยวกับบทบาทของภาษาอังกฤษคล้ายกัน คือ นโยบายสองภาษา (bilingual policy) นโยบายแบบสามภาษาหรือหลายภาษา (tri(multi) lingual policy)

นโยบายสองภาษา (bilingual policy) เป็นการให้ความสำคัญแก่ภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษเท่าเทียมกัน โดยอนุญาตให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนโดยเลือกใช้ภาษาทั้งสองในทุก บริบทกิจกรรมทางการศึกษา เช่น นโยบายสองภาษาของบรูไนที่ส่งเสริมการใช้ภาษามาเลย์กับภาษาอังกฤษคู่กัน หรือนโยบายรัฐบาลเมียนมาที่ให้ความสำคัญแก่ทั้งภาษาเมียนมาและภาษาอังกฤษเท่าๆ กัน โดยทั้งสองแบบบูรณาการร่วมกัน เป็นต้น

สำหรับการดำเนินนโยบายแบบสามภาษาหรือหลายภาษา (tri(multi) lingual policy) มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เป็นนโยบายที่พัฒนามาจากนโยบายสองภาษา โดยให้ความสำคัญกับภาษาประจำชาติ ภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกัน เช่น แต่เดิมสิงคโปร์ใช้นโยบายสองภาษา คือ ภาษาอังกฤษและภาษาแม่ตามกลุ่มชาติพันธุ์อีก 1 ภาษา แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มจะเป็นนโยบายแบบสามภาษาหรือหลายภาษา (Tri(multi) lingual policy) โดยจะเพิ่มภาษาต่างประเทศเข้ามา เช่นเดียวกับกับ ฟิลิปปินส์ ที่เดิมมีนโยบายให้ประชาชนเป็นผู้พูดสองภาษา คือ ภาษาฟิลิปปินส์และภาษาอังกฤษ แต่กำลังเปลี่ยนเป็นนโยบายแบบหลายภาษา (multi lingual policy) ซึ่งกำหนดให้ใช้ภาษาแม่หรือภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาสื่อการ

สอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังจากนั้นให้ใช้ภาษาฟิลิปปินและภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนในระดับชั้นที่สูงขึ้น

6.3 ทศนคติต่อการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาศึกษา

ทัศนคติของผู้ใช้ภาษาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านภาษา ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติเชิงลบหรือเชิงบวกก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อมูลลำดับเวลาการเปลี่ยนแปลงการเลือกใช้ภาษาของแต่ละประเทศแล้ว จะพบว่าทัศนคติของพลเมืองในอาณานิคมที่มีต่อเจ้าอาณานิคมเป็นไปในเชิงลบ ดังนั้น เมื่อได้รับอิสรภาพกลับคืน จึงพร้อมจะลบร่องรอยที่จะเตือนให้ระลึกถึงเจ้าอาณานิคม ซึ่งก็รวมถึงภาษาของเจ้าอาณานิคมด้วย

การวิเคราะห์ปัจจัยทัศนคติที่มีต่อการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการศึกษานั้น อาจแบ่งมุมมองได้ 3 ระดับ คือ ระดับประเทศ ระดับชาติพันธุ์ ระดับปัจเจกบุคคล

รัฐบาลซึ่งเป็นผู้กำหนดทิศทางนโยบายภาษาชาติจะกำหนดแนวทางการใช้ภาษาในแวดวงสำคัญของพลเมือง แวดวงการศึกษาก็เป็นอีกแวดวงหนึ่งที่เป็นช่องทางปลูกฝังอุดมคติ แนวคิด ความเป็นชาตินิยมอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยอยู่ในกระบวนการของการอนุญาตว่าจะให้หรือไม่ให้ภาษาใดเป็นภาษาสื่อการสอน ดังกรณีตัวอย่างของ กัมพูชา เวียดนาม และสปป.ลาว ที่ไม่พบการใช้ตำราภาษาฝรั่งเศสหรือเลือกใช้ภาษาฝรั่งเศสมาเป็นภาษาสื่อการสอนหลัก ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่ารัฐบาลของทั้ง 3 ประเทศนี้ ไม่ต้องการตกอยู่ใต้อาณัติของฝรั่งเศสอีกต่อไปแม้จะเป็นแค่ด้านภาษาก็ตาม หากอนุญาตให้ใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาในการจัดการเรียนการสอน พลเมืองของชาติก็ยังคงเรียนรู้ ซึมซับเอาภาษาและวัฒนธรรมของฝรั่งเศสต่อไปอีก ดังนั้น การ “ไม่ให้ใช้” จึงเหมือนเป็นการตัดไฟแต่เนิ่นๆ

สำหรับระดับชาติพันธุ์นั้น การกำหนดให้ใช้ภาษาของชาติพันธุ์หนึ่งท่ามกลางกลุ่มอื่น อาจก่อให้เกิดความไม่พอใจ เช่นในประเทศฟิลิปปินส์ ตอนเลือกภาษาตากาล็อกให้เป็นภาษาประจำชาติ มีอุปสรรคมาก เพราะกลุ่มชาติพันธุ์อื่นไม่พอใจ ในประเทศลาว เมื่อกำหนดให้ใช้ภาษาลาวเป็นภาษาสื่อการสอน เนื่องจากเป็นภาษาประจำชาติและเป็นภาษากลางระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลายซึ่งพูดภาษาแตกต่างกัน ทำให้กลุ่มชาวม้งไม่พอใจและปฏิเสธที่จะเรียนภาษาลาว

ในส่วนทัศนคติระดับปัจเจกบุคคลนั้นเห็นได้ชัดเจนจากทั้งมุมมองของผู้สอนและผู้เรียน อาทิ จากคำสัมภาษณ์ของผู้เรียนระดับมหาวิทยาลัยชาวมาเลเซียบอกว่า ตนเลือกใช้ภาษาอังกฤษในการเขียนรายงานและทำการบ้านมากกว่าที่จะเลือกใช้ภาษามาเลย์ เพราะทำให้ตนเองรู้สึกภูมิใจที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ส่วนผู้สอนที่เลือกสอนบรรยายและเตรียมพาวเวอร์พอยต์เป็นภาษาอังกฤษนั้นเพราะรู้สึกว่าสะดวกกว่า ซึ่งสามารถถอดความว่าเป็นทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อภาษานั้น

บทที่ 7

ภาษาในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน

ภาษาในแวดวงวรรณกรรมของประเทศใดก็ตามสะท้อนให้เห็นว่าคนในประเทศนั้นอ่านออกเขียนได้ด้วยภาษาอะไร และเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ ด้วยภาษาอะไร และเผยแพร่ความรู้ให้คนในสังคมด้วยภาษาอะไร ในบทนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอผลการวิเคราะห์การเลือกใช้ภาษาในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศ

ข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียนในโครงการวิจัยนี้ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามที่ร้านหนังสือของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลจากร้านหนังสือออนไลน์หรือเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน ผู้วิจัยเน้นการวิเคราะห์บทบาทที่แข่งขันระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติ โดยผู้วิจัยจำแนกหัวข้อการอภิปรายทั้งหมด 3 หัวข้อ ได้แก่ บทบาทของการเลือกใช้ภาษาประจำชาติในแวดวงวรรณกรรม บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรม และบทบาทของภาษาอื่นในแวดวงวรรณกรรม

7.1 บทบาทของภาษาประจำชาติในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ประเทศที่เลือกใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักในแวดวงวรรณกรรม ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย กัมพูชา สปป.ลาว เวียดนาม เมียนมา และฟิลิปปินส์ สังเกตได้ว่าประเทศเหล่านี้มีภูมิหลังที่แตกต่างกัน กล่าวคือ นอกจากประเทศไทยแล้ว ประเทศอื่นๆเคยเป็นประเทศที่ถูกปกครองในระบบอาณานิคมมาก่อน กัมพูชา ลาว และเวียดนามเคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศฝรั่งเศส เมียนมาเคยตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ฟิลิปปินส์เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศสเปนและสหรัฐอเมริกา ส่วนอินโดนีเซียเคยตกเป็นเมืองขึ้นของเนเธอร์แลนด์ ซึ่งใช้ภาษาดัตช์ อย่างไรก็ตาม ภาษาประจำชาติของประเทศเหล่านี้ล้วนมีบทบาทอย่างมากในแวดวงวรรณกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าภูมิหลังการถูกปกครองในระบบอาณานิคมไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ภาษาในแวดวงวรรณกรรม แต่นโยบายแห่งชาติที่สนับสนุนภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเลือกภาษาในแวดวงวรรณกรรมในปัจจุบัน

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เลือกใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักในแวดวงวรรณกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยสำคัญ 2 ประการที่ส่งผลให้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักของประเทศ ประการแรกคือการไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก และประการถัดมาคือนโยบายภาษาของรัฐบาลไทย อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2562) กล่าวว่าภาษาไทยได้รับการส่งเสริมให้เป็นภาษาไทยมาตรฐานและพัฒนาในฐานะภาษาราชการและภาษาประจำชาติตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เคลตัน (Clayton 2006) และสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (Premsrirat 2006 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ 2562) อธิบายว่านโยบายภาษาแห่งชาติของประเทศ

ไทยสนับสนุนให้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาสื่อการสอนของโรงเรียนรัฐบาลในทุกระดับการศึกษา นอกจากนี้ยังกำหนดให้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานในแวดวงสำคัญต่างๆ อาทิ สื่อสารมวลชน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ผลงานวิจัยของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2562) พบว่าการเลือกใช้ภาษาในแวดวงวรรณกรรมทั้งบันเทิงคดีและสารคดีเกือบทั้งหมดเป็นภาษาไทย โดยพบวรรณกรรมที่มีเนื้อความหลายภาษาเป็นจำนวนน้อยมาก วรรณกรรมสิ่งพิมพ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษาไทย อันที่จริง การใช้ภาษาไทยเขียนงานทุกประเภทนั้นมีมานานแล้ว เนื่องจากประเทศไทยไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติใด อีกทั้งยังไม่เคยเปลี่ยนระบบการใช้ภาษาในประเทศไทย ส่งผลให้ไม่เคยมีภาษาต่างประเทศอื่นเข้ามามีบทบาทเหนือภาษาไทย ดังนั้นในแวดวงวรรณกรรมของไทยจึงเลือกใช้ภาษาไทยเพื่อเขียนผลงานประพันธ์เป็นหลัก

ภาพที่ 7.1 ตัวอย่างหนังสือภาษาไทย

ประเทศกัมพูชา ลาว และเวียดนาม มีลักษณะแตกต่างออกไป เนื่องจากทั้งสามประเทศเป็นประเทศที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันภาษาฝรั่งเศสก็ไม่ได้เป็นภาษาหลักในแวดวงวรรณกรรมของทั้งกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ภิรมพสิษฐ์ เตชะราชันย์ และคณะ (2563) กล่าวว่าในอดีตวรรณกรรมในกัมพูชาเขียนด้วยภาษาเขมรมาตลอด และในปัจจุบันการเลือกใช้ภาษาในแวดวงวรรณกรรมของกัมพูชาก็ยังใช้ภาษาเขมรมากที่สุด เนื่องจากนักเขียนชาวกัมพูชานิยมเขียนหนังสือเป็นภาษาเขมร แม้จะพบภาษาฝรั่งเศสในแวดวงวรรณกรรมแต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น โดยอธิบายว่าหลังจากกัมพูชาได้รับอิสรภาพจากฝรั่งเศสในปีค.ศ. 1953 กัมพูชาได้เริ่มนโยบาย “การสร้างความเป็นเขมร” โดยต้องการให้ภาษาเขมรเป็นภาษาที่ใช้ในแวดวงสำคัญของประเทศแทนที่ภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาเจ้าอาณานิคมเดิม ในช่วงนั้นรัฐบาลกัมพูชาได้ควบคุมไม่ให้ประชากรรู้ภาษาต่างประเทศ การรู้ภาษาต่างประเทศเป็นความผิดร้ายแรง จึงส่งผลให้พบวรรณกรรมภาษาเขมรมากที่สุดในประเทศกัมพูชา

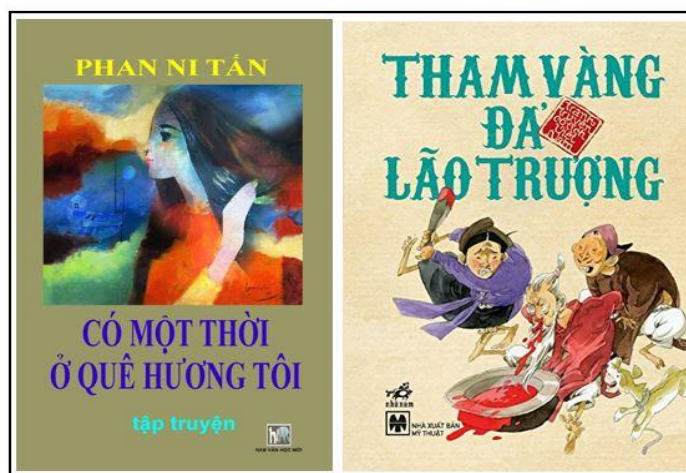
ภาพที่ 7.2 ตัวอย่างหนังสือภาษาเขมร

สถานการณ์การเลือกภาษาในแวดวงวรรณกรรมของสปป.ลาวและเวียดนามมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในงานวิจัยของกิตตินาถ เรขาลิลิต และคณะ (2563) พบว่าแม้ว่าประเทศลาวจะอยู่ในอาณานิคมของฝรั่งเศส แต่ภาษาฝรั่งเศสก็ไม่ได้มีอิทธิพลต่อแวดวงวรรณกรรมของสปป.ลาวมากนัก ในส่วนของภาษาลาวเอง แม้ว่ามีมาก่อนที่ลาวจะตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส แต่ภาษาลาวยังไม่ได้ได้รับการพัฒนา เนื่องจากในช่วงอาณานิคมต้องใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ในปีค.ศ. 1960 ภายหลังได้รับเอกราช มีการชำระภาษาลาวเพื่อให้ภาษาลาวแตกต่างจากภาษาไทย ส่งผลให้ภาษาลาวพัฒนามากขึ้น และในปีค.ศ. 1975 รัฐบาลได้ประกาศให้ภาษาลาวเป็นภาษาประจำชาติ ภาษาราชการ และภาษากลางของประเทศ ด้วยนโยบายภาษาแห่งชาติจึงส่งผลให้พบภาษาลาวในวรรณกรรมประเภทนวนิยายมากที่สุด แต่พบภาษาฝรั่งเศสน้อยมาก

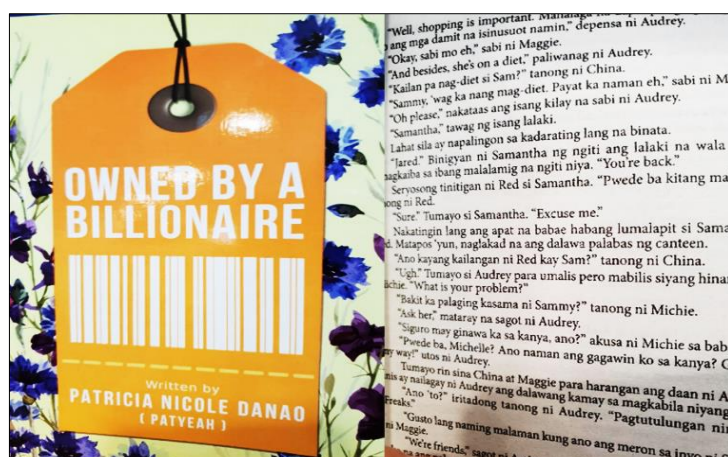
ภาพที่ 7.3 ตัวอย่างหนังสือภาษาลาว

ประเทศเวียดนามมีการเลือกใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักเช่นเดียวกัน ภาพดี สายสุวรรณ และคณะ (2562) พบว่าหนังสือส่วนใหญ่ในเวียดนามเขียนด้วยภาษาเวียดนามเกือบทั้งหมด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรัฐบาลโฮจิมินห์มีนโยบายภาษาแห่งชาติ กำหนดให้ภาษาเวียดนามเป็นภาษาประจำชาติ และใช้อักษรโรมันในการเขียน ทำให้ภาษาเวียดนามเป็นภาษามาตรฐาน นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติศัพท์ใหม่เป็นภาษาเวียดนามจำนวนมาก ทวีพร วาสกุล (Vasavakul 2003 อ้างใน ภาพดี สายสุวรรณ และคณะ 2562) อธิบายว่า ในช่วงแรกหลังได้รับอิสรภาพ ภาษาต่างประเทศกลายเป็นภาษาของศัตรูจึงถูกต่อต้าน แต่ปัจจุบันชาวเวียดนามมีทัศนคติต่อภาษาต่างประเทศดีขึ้น เนื่องจากเป็นภาษาเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ด้วยนโยบายภาษาแห่งชาติ ภาษาเวียดนามก็ยังเป็นภาษาหลักในแวดวงวรรณกรรมของเวียดนาม

ภาพที่ 7.4 ตัวอย่างหนังสือภาษาเวียดนาม

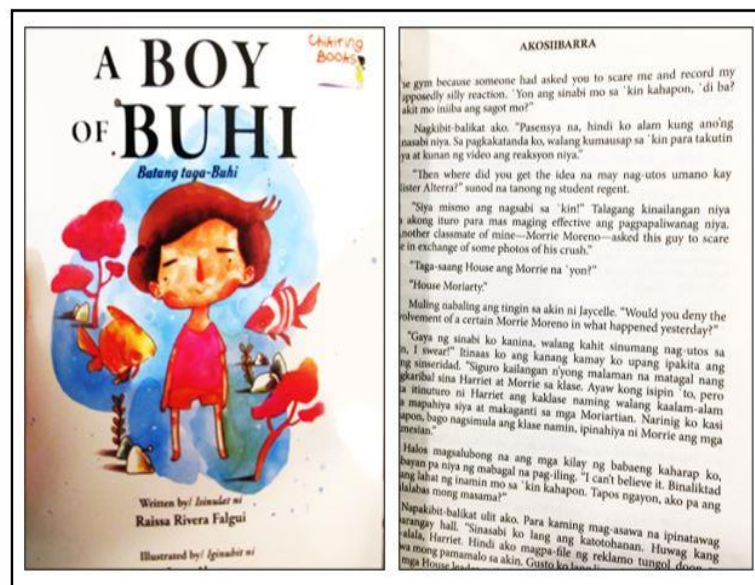
งานวิจัยของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) พบว่าการเลือกใช้ภาษาในแวดวงวรรณกรรมเรื่องอ่านเล่นของประเทศฟิลิปปินส์มีการใช้ภาษาฟิลิปปินามากที่สุด โดยพบวรรณกรรมภาษาอังกฤษน้อยมากและไม่พบวรรณกรรมภาษาสเปนเลย

ภาพที่ 7.5 ตัวอย่างหนังสือภาษาฟิลิปปิน

นอกจากนี้อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) พบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ มีการปนหรือการสลับภาษาฟิลิปปินกับภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมอย่างมาก กล่าวคือ แม้ว่าจะเขียนด้วยภาษาฟิลิปปินซึ่งเป็นภาษาประจำชาติเป็นหลัก แต่ก็มี การสลับภาษาระหว่างภาษาฟิลิปปินกับภาษาอังกฤษในเนื้อหาของงานเขียนเป็นจำนวนมาก โรดาว (Rodao 1997 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ 2563) กล่าวว่านับตั้งแต่สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาปกครองฟิลิปปินส์ต่อจากสเปนในค.ศ. 1898 จำนวนประชากรฟิลิปปินส์ที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งในบริบทที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ จึงอาจสรุปได้ว่าชาวฟิลิปปินส์สามารถใช้ภาษาทั้งสองคล่องแคล่วแบบเจ้าของภาษา จึงพบการสลับภาษาในแวดวงวรรณกรรมของฟิลิปปินส์ ในขณะที่ภาษาเจ้าอาณานิคมเดิมดั้งเช่นภาษาสเปนไม่มีอิทธิพลในแวดวงวรรณกรรมของฟิลิปปินส์เลย

ผลการวิจัยสอดคล้องกับนโยบายภาษาแห่งชาติ นอกจากรัฐบาลฟิลิปปินส์จะสนับสนุนภาษาประจำชาติแล้ว ยังสนับสนุนให้ประชากรชาวฟิลิปปินส์เป็นผู้พูดสองภาษา ได้แก่ ภาษาฟิลิปปินกับภาษาอังกฤษ จึงส่งผลให้พบปรากฏการณ์การสลับภาษาในแวดวงวรรณกรรมของฟิลิปปินส์

ภาพที่ 7.6 ตัวอย่างปกหนังสือและเนื้อในแสดงการสลับภาษา

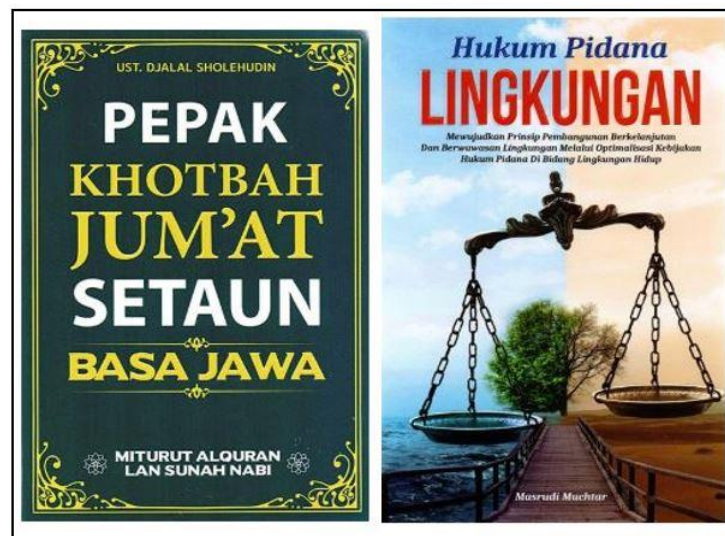
สถานการณ์ภาษาในแวดวงวรรณกรรมของเมียนม่านั้น อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) อธิบายว่าในช่วงก่อนการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เมียนมามีภาษาและตัวอักษรของตนเองอยู่แล้ว เพียงแต่ถูกลดบทบาทลงในช่วงเวลาที่ตกเป็นอาณานิคม แต่ภายหลังได้รับอิสรภาพ รัฐบาลกำหนดให้ภาษาเมียนมาเป็นภาษากลางและภาษาประจำชาติของประเทศ ภาษาเมียนมาเป็นตัวแทนของความเป็นชาตินิยม ภายหลังได้รับเอกราช รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนภาษาประจำชาติ รัฐบาลได้เปลี่ยนคำว่า “พม่า” เป็นคำว่า “เมียนมา” ทั้งคำเรียกภาษาและชื่อของประเทศ นอกจากนี้ยังกำหนดให้ภาษาเมียนมาเป็นภาษาหลักในทุกแวดวงสำคัญของประเทศ เช่น การเมือง การปกครอง การค้า สื่อสารมวลชน การศึกษา งานวิจัยของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

และคณะ (2563) แสดงผลการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายภาษาของเมียนมาดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากพบว่า ภาษาเมียนมามีความโดดเด่นในแวดวงวรรณกรรมมากที่สุด เมื่อเมียนมาเปิดประเทศ พ้นจากการปกครองของ รัฐบาลทหาร ภาษาอังกฤษก็มีบทบาทมากขึ้น ในงานวิจัยจึงพบวรรณกรรมภาษาอังกฤษรองจากภาษาประจำชาติ

ภาพที่ 7.7 ตัวอย่างหนังสือภาษาเมียนมา

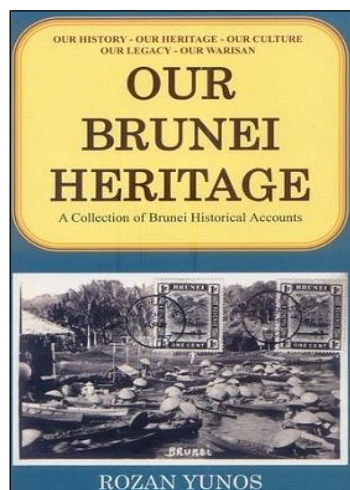
ประเทศอินโดนีเซียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เลือกใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักในแวดวงวรรณกรรม นอกจากนี้ อิทธิพลของนโยบายภาษาที่มีต่อสถานะของภาษาประจำชาตินั้นเห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีภาษาประจำชาติของอินโดนีเซีย งานวิจัยของชุดิซล เอมดิษฐ์ และคณะ (2563) พบบทบาทสำคัญของภาษาอินโดนีเซียในแวดวงวรรณกรรม ดังเห็นได้ว่าวรรณกรรมสิ่งพิมพ์ที่เป็นภาษาอินโดนีเซียในหอสมุดแห่งชาติมีจำนวนมากกว่วรรณกรรมภาษาอื่นอย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับภาษาประจำชาติมากกว่าภาษาอื่น ทั้งภาษาท้องถิ่นของอินโดนีเซียและภาษาต่างประเทศ ผลงานวิจัยของชุดิซล เอมดิษฐ์ และคณะ (2563) สอดคล้องกับนโยบายภาษาแห่งชาติเช่นเดียวกัน กล่าวคือ นโยบายภาษาแห่งชาติของอินโดนีเซียสนับสนุนภาษาอินโดนีเซียซึ่งเป็นภาษาประจำชาติเป็นอย่างมาก ภาษาอินโดนีเซียเป็นสัญลักษณ์ของการสร้างชาติอินโดนีเซีย และยังเป็นตัวแทนความสามัคคีของคนในชาติ รัฐบาลอินโดนีเซียจึงให้ความสำคัญกับภาษาประจำชาติมาก และกำหนดให้ใช้ภาษาอินโดนีเซียในทุกแวดวงสำคัญภายในประเทศ รวมทั้งแวดวงวรรณกรรมของประเทศ

ภาพที่ 7.8 ตัวอย่างหนังสือภาษาอินโดนีเซีย

ส่วนประเทศที่ภาษาประจำชาติมีบทบาทค่อนข้างน้อยในแวดวงวรรณกรรม ได้แก่ บรูไน มาเลเซีย และสิงคโปร์ ประเทศเหล่านี้เห็นได้ชัดว่ามีภูมิหลังคล้ายคลึงกัน คือเคยเป็นประเทศในระบบอาณานิคมของประเทศอังกฤษมาก่อน อีกทั้งเมื่อได้รับเอกราชแล้วก็ยังคงรักษาภาษาของเจ้าอาณานิคมไว้เป็นภาษาราชการ และใช้ควบคู่ไปกับภาษาประจำชาติ

บรูไน มาเลเซีย และสิงคโปร์ล้วนมีภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ แต่ภาษาประจำชาติของทั้งสามประเทศในแวดวงวรรณกรรมมีบทบาทน้อยกว่าภาษาอังกฤษที่เป็นเพียงภาษาราชการภาษาหนึ่งของประเทศ ม.ล. จรัลวิไล จรุงุโรจน์ และคณะ (2562) กล่าวว่าบรูไนเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษนานเกือบศตวรรษเมื่อได้รับเอกราช รัฐบาลบรูไนมีนโยบายภาษาที่กำหนดให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอน รัฐบาลบรูไนเน้นนโยบายสองภาษา ได้แก่ ภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษ และต้องการให้ประชากรชาวบรูไนสามารถใช้ภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษได้อย่างเท่าเทียม อีกทั้งไม่ได้มองว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาคุกคาม

ภาพที่ 7.9 ตัวอย่างหนังสือประวัติศาสตร์ภาษาอังกฤษเขียนโดยชาวบรูไน

สิงคโปร์ก็เช่นเดียวกันกับบรูไน รัฐบาลไม่ได้มองว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาคุกคาม แม้ว่าจะกำหนดให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ แต่ในความจริงแล้วภาษาประจำชาติไม่ได้มีบทบาทสำคัญเท่าภาษาอังกฤษเลย โดยเฉพาะแวดวงวรรณกรรมที่พบวรรณกรรมภาษาอังกฤษมากที่สุด รองลงมาคือวรรณกรรมภาษาจีน ภาษา มาเลย์ และภาษาทมิฬตามลำดับ โดยสัดส่วนของจำนวนหนังสือที่เป็นภาษาอังกฤษมีจำนวนมากกว่าภาษา ประจำชาติอย่างเห็นได้ชัด

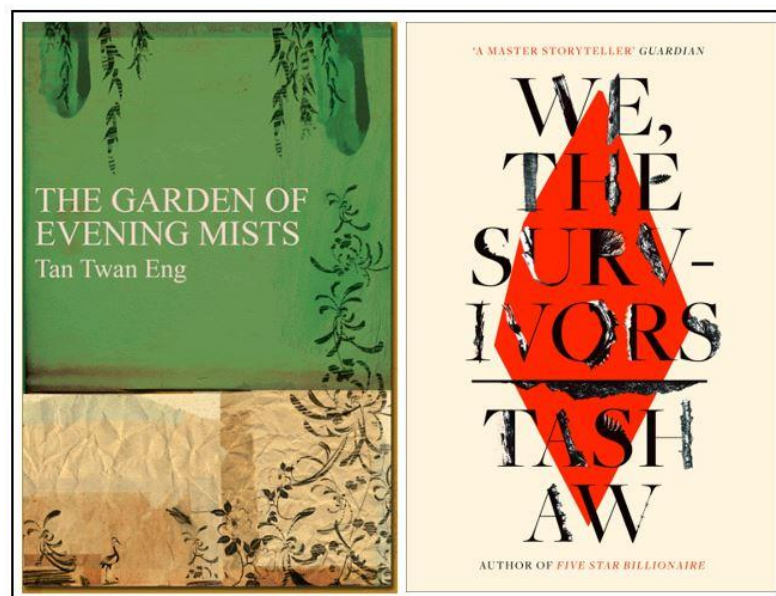
ภาพที่ 7.10 ตัวอย่างหนังสือภาษาอังกฤษเขียนโดยชาวสิงคโปร์

นอกจากนั้นนโยบายภาษาของสิงคโปร์ ยังกำหนดให้ประชากรต้องเป็นผู้พูดสองภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษกับภาษาแม่ ส่งผลให้ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในทุกแวดวง รวมถึงแวดวงวรรณกรรมด้วย ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ (2562) กล่าวว่าประชากรชาวสิงคโปร์นิยมเขียนวรรณกรรมเป็นภาษาอังกฤษ สังเกตได้จากการจัดการประกวดกวีนิพนธ์ระดับชาติ กำหนดให้สามารถส่งผลงานได้ทั้งสี่ภาษาราชการ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษามาเลย์ ภาษาจีน และภาษาทมิฬ แต่กลับมีผู้ส่งผลงานเป็นภาษาอังกฤษมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าชาวสิงคโปร์นิยมเลือกใช้ภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรม

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าทั้งบรูไนและสิงคโปร์มีสถานการณ์ภาษาที่คล้ายคลึงกันคือ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในบรูไนและสิงคโปร์ตั้งแต่สมัยอาณานิคมจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนี้อิทธิพลของภาษาอังกฤษยังแสดงให้เห็นจากนโยบายสองภาษา (ภาษามาเลย์กับภาษาอังกฤษ) ของ รัฐบาลบรูไนที่ต้องการให้ประชากรชาวบรูไนสามารถใช้ทั้งสองภาษาได้เท่าเทียมกัน ทั้งภาษามาเลย์และ ภาษาอังกฤษ ด้วยอิทธิพลของภาษาอังกฤษดังกล่าวจึงทำให้พบวรรณกรรมภาษาอังกฤษจำนวนมากใน ประเทศบรูไน

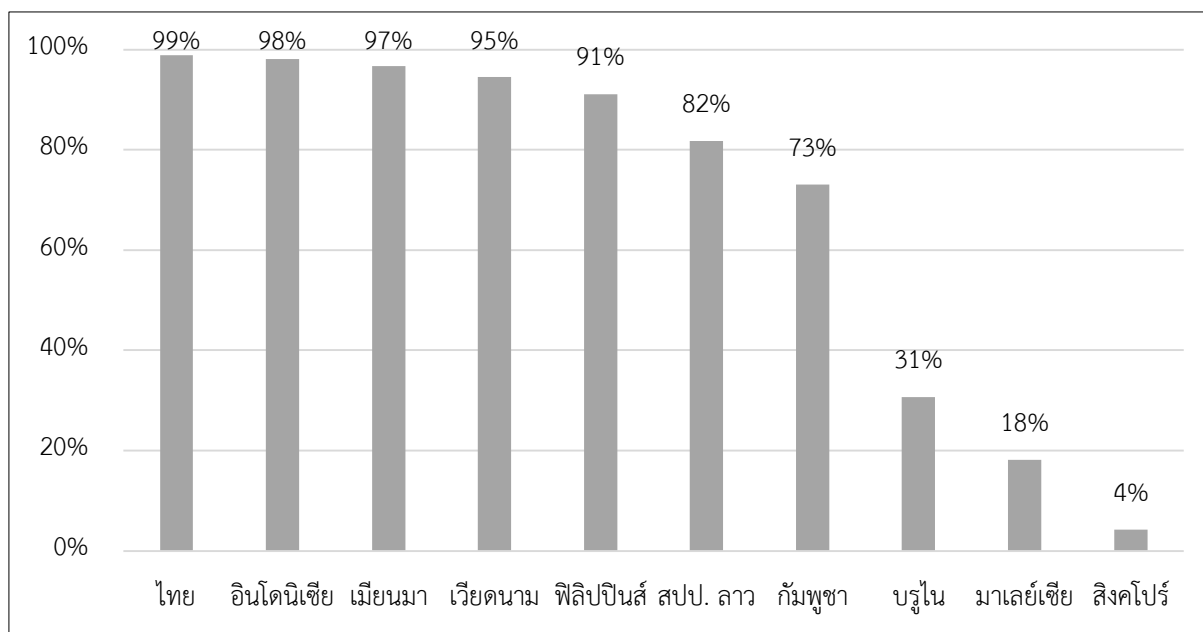
สิงคโปร์ก็ต้องอาศัยภาษาอังกฤษในการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกัน อิทธิพลภาษาอังกฤษส่งผลให้นโยบายภาษาของสิงคโปร์กำหนดให้เป็นนโยบายสองภาษา (ภาษาอังกฤษกับภาษาแม่) ลักษณะดังกล่าวเห็นได้ว่าภาษาอังกฤษในสิงคโปร์มีบทบาทมากกว่าในบรูไน เนื่องจากภาษาอังกฤษของสิงคโปร์ดูเหมือนมีฐานะเป็นภาษาที่หนึ่ง และมีอิทธิพลในแวดวงวรรณกรรม

บทบาทของภาษาหลักในแวดวงวรรณกรรมของมาเลเซียคือภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) กล่าวว่าบทบาทของภาษามาเลย์กับภาษาอังกฤษมีการสลับบทบาทกันหลายครั้งตามนโยบายภาษาแห่งชาติ แม้ว่ารัฐบาลจะต้องการลดบทบาทของภาษาอังกฤษ แต่ก็สวนทางกับความต้องการภาษาอังกฤษของประชากรและสังคมโลก ดังนั้น ในนโยบายภาษาแห่งชาติของมาเลเซียจึงสลับบทบาทสำคัญระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษอยู่เสมอ กิล (Gill 2014 อ้างใน มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ 2562) กล่าวว่าในมาเลเซีย ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องหมายแสดงสถานะทางสังคมว่าเป็นชนชั้นสูงและมีสถานะสูงกว่าภาษามาเลย์ ภาษาจีน และภาษาทมิฬ ลักษณะดังกล่าวจึงปรากฏอิทธิพลของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมของมาเลเซีย ด้วยการพบวรรณกรรมภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ วรรณกรรมภาษาอังกฤษที่พบในมาเลเซียมีทั้งที่เป็นวรรณกรรมภาษาอังกฤษจากต่างประเทศ และวรรณกรรมภาษาอังกฤษที่เขียนโดยชาวมาเลเซียเอง การเลือกใช้ภาษาในแวดวงวรรณกรรมรองลงมาคือภาษาจีน โดยพบภาษามาเลย์ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติน้อยที่สุด มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) จึงสรุปว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่โดดเด่นมาก ในขณะที่ภาษาประจำชาติไม่มีบทบาทสำคัญในแวดวงวรรณกรรมของมาเลเซีย

ภาพที่ 7.11 ตัวอย่างหนังสือภาษาอังกฤษเขียนโดยชาวมาเลเซีย

จากการวิเคราะห์ทางสถิติจากข้อมูลการเลือกภาษาในแวดวงวรรณกรรมของทุกประเทศในกลุ่มอาเซียน และคำนวณหาค่าเฉลี่ยร้อยละของการใช้ภาษาประจำชาติเปรียบเทียบกับภาษาอังกฤษแล้ว สามารถนำมาจัดลำดับบทบาทของภาษาประจำชาติในแต่ละประเทศที่มีบทบาทมากที่สุดไปจนถึงมีบทบาทน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาอังกฤษ ดังแสดงในภาพที่ 7.12

ภาพที่ 7.12 ร้อยละของการใช้ภาษาประจำชาติในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน

จากภาพที่ 7.12 จะเห็นได้ว่าปริมาณการใช้ภาษาประจำชาติในการเขียนวรรณกรรมมีความมากน้อยต่างกัน ในจำนวน 10 ประเทศ ประเทศไทย อินโดนีเซีย เมียนมา และเวียดนาม ต่างก็ใช้ภาษาประจำชาติเกินร้อยละ 95 ส่วนประเทศบรูไน มาเลเซีย และสิงคโปร์ ใช้ภาษาประจำชาติน้อยมาก (ต่ำกว่าร้อยละ 31)

7.2 บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน

ผลการวิเคราะห์บทบาทของภาษาอังกฤษที่มีต่อแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่ว่าประเทศกลุ่มอาเซียนจะเคยอยู่ภายใต้อาณานิคมของผู้พูดภาษาอังกฤษหรือไม่ ก็ล้วนพบการเลือกภาษาอังกฤษเป็นภาษาหนึ่งในแวดวงวรรณกรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียนทุกประเทศ โดยบทบาทของภาษาอังกฤษแสดงให้เห็นชัดเจนที่สุดในประเทศที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ ได้แก่ บรูไน สิงคโปร์ มาเลเซีย ประเทศเหล่านี้ภาษาเจ้าอาณานิคมคือภาษาอังกฤษ ดังนั้นภาษาอังกฤษจึงเข้ามามีอำนาจเหนือภาษาประจำชาติในแวดวงวรรณกรรม ประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน เช่น ไทย อินโดนีเซีย ก็พบบทบาทภาษาอังกฤษเช่นเดียวกัน นอกจากจะพบวรรณกรรมภาษาอังกฤษจำนวนหนึ่งแล้ว หลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นบทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียนคือการเลือกใช้ภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือ

ของแต่ละประเทศแต่นี้อาจเป็นภาษาประจำชาติ และการพบวรรณกรรมสองภาษา โดยมีกพบวรรณกรรมสองภาษาที่เป็นภาษาประจำชาติควบคู่กับภาษาอังกฤษ

ประเทศในกลุ่มอาเซียนนิยมใช้ภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือหรือใช้ภาษาประจำชาติบนภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือ และการพบวรรณกรรมสองภาษาที่เป็นภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกได้เป็นอย่างดี ประเทศที่ภาษาประจำชาติมีความเข้มแข็งมากดังเช่นไทยและอินโดนีเซียก็ยังคงปรากฏอิทธิพลของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรม ดังจะเห็นว่าพบการใช้ภาษาอังกฤษบนหน้าปกจำนวนมาก

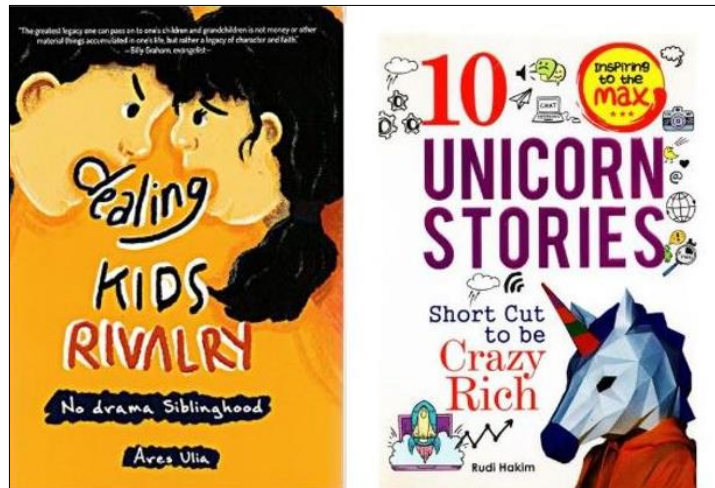
ภาพที่ 7.13 ตัวอย่างหนังสือปกภาษาอังกฤษของนักเขียนชาวไทย

ภาพที่ 7.14 ตัวอย่างหนังสือปกและเนื้อในสองภาษา (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ)

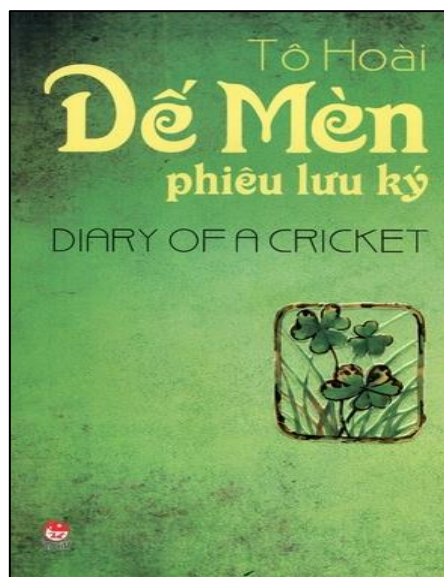
อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ภาษาประจำชาติเข้มแข็งเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังพบบทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมเช่นเดียวกัน ลอเดอร์ (Lauder 2008 อ้างใน ชุตติล ेमดิษฐ์ และคณะ 2563) กล่าวว่า ในปีค.ศ. 1989 รัฐบาลอินโดนีเซียมีกฎหมายกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศลำดับแรก (first

foreign language) นอกจากนี้โลเวนเบิร์ก (Lowenberg 1991 อ้างใน ชูติชล เอมดิษฐ์ และคณะ 2563) อธิบายเพิ่มเติมว่าภาษาอังกฤษเป็นตัวแทนของสถานะชนชั้นสูงของอินโดนีเซีย แสดงให้เห็นว่าชาวอินโดนีเซียมองภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรีมากกว่าภาษาหนึ่ง ดังนั้นในแวดวงวรรณกรรมของอินโดนีเซียจึงพบว่านักเขียนชาวอินโดนีเซียนิยมใช้ภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือ หรือใช้ภาษาอินโดนีเซียปนคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือ

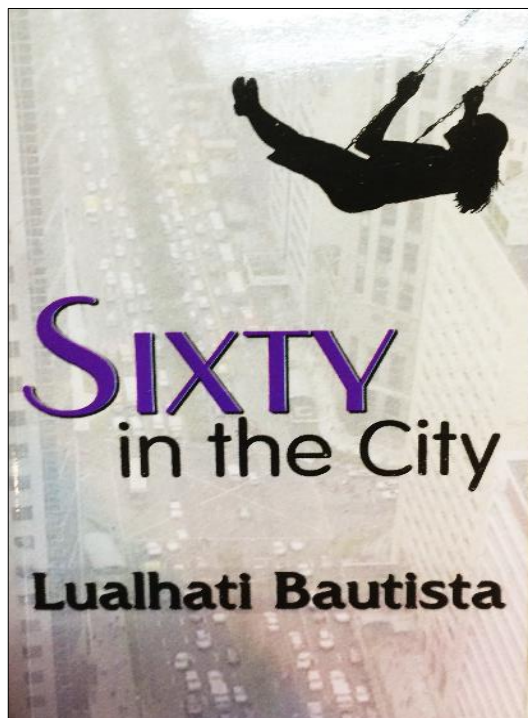

ภาพที่ 7.15 ตัวอย่างหนังสือปกภาษาอังกฤษของนักเขียนชาวอินโดนีเซีย

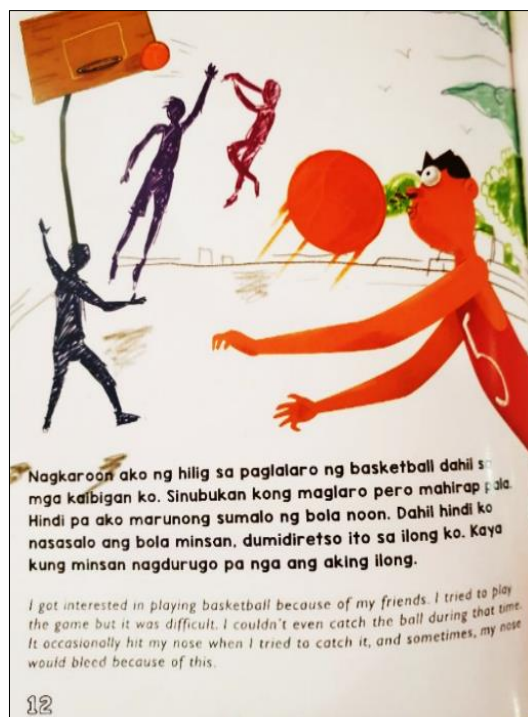
บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมของเมียนมา เวียดนาม และฟิลิปปินส์แสดงให้เห็นจากการพบภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือหรือวรรณกรรมสองภาษา (ภาษาประจำชาติ-ภาษาอังกฤษ) เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะวรรณกรรมสำหรับเด็กของเมียนมาและฟิลิปปินส์มักพบเป็นวรรณกรรมสองภาษา

ภาพที่ 7.16 ตัวอย่างหนังสือปกภาษาอังกฤษของนักเขียนชาวเวียดนาม

ภาพที่ 7.17 ตัวอย่างหนังสือปกภาษาอังกฤษของนักเขียนชาวฟิลิปปินส์

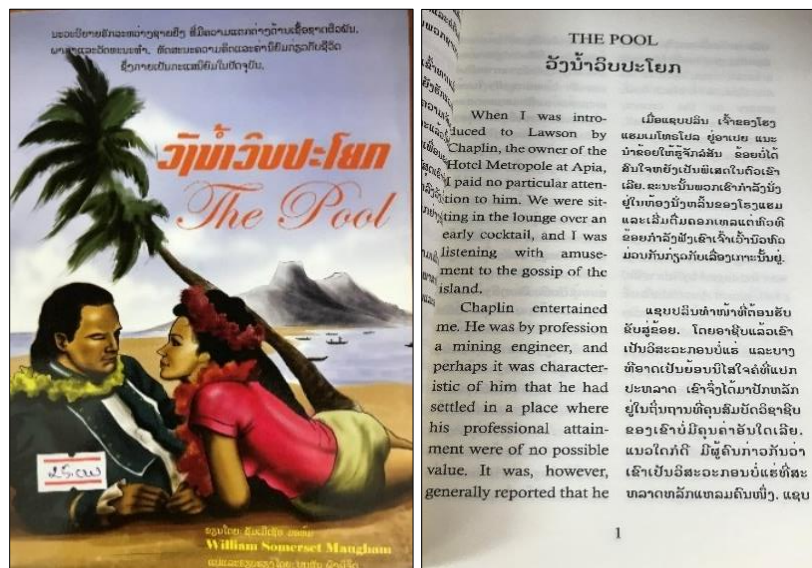

ภาพที่ 7.18 ตัวอย่างหนังสือปกและเนื้อในสองภาษา (ภาษาฟิลิปปิโน-ภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 7.19 ตัวอย่างหนังสือปกและเนื้อในสองภาษา (ภาษาเมียนมา-ภาษาอังกฤษ)

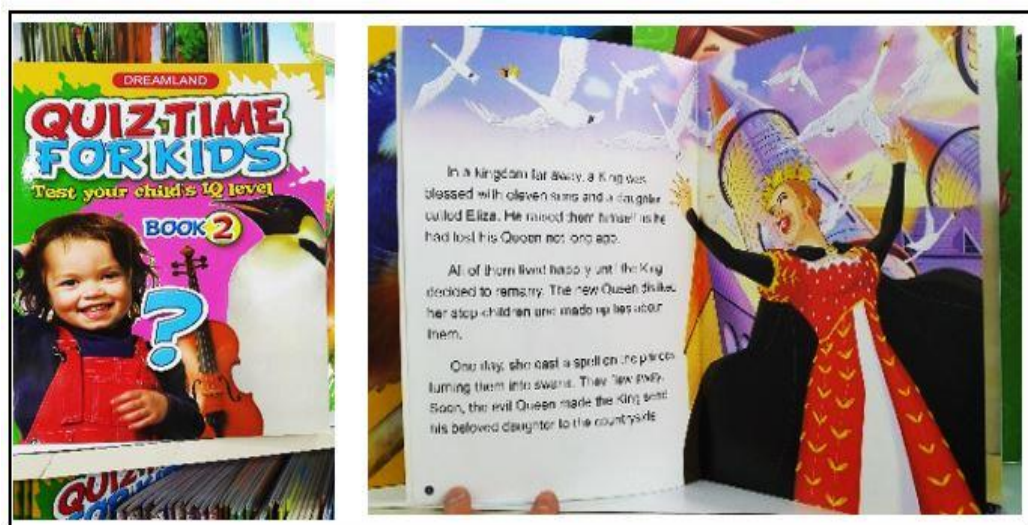
สปป.ลาวพบบทบาทภาษาอังกฤษด้วยการเลือกใช้ภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือและพววรรณกรรมสองภาษาเช่นเดียวกัน กิตตินาถ เรขาลิลา และคณะ (2563) พบวรรณกรรมสองภาษาที่เป็นภาษาลาว-ภาษาอังกฤษ สำหรับกัมพูชานอกจากจะพบบทบาทของภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือแล้ว งานวิจัยของ ภิรมพสิษฐ์ เตชะราชนันท์ และคณะ (2563) ยังพบว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กเท่านั้นที่เป็นภาษาอังกฤษล้วน ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษ

ภาพที่ 7.20 ตัวอย่างหนังสือปกและเนื้อในสองภาษา (ภาษาลาว-ภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 7.21 ตัวอย่างหนังสือปกภาษาอังกฤษของนักเขียนชาวกัมพูชา

ภาพที่ 7.22 ตัวอย่างหนังสือสำหรับเด็กภาษาอังกฤษล้วนของประเทศไทย

บทบาทของภาษาอังกฤษที่พบในแวดวงวรรณกรรมของประเทศไทยกลุ่มอาเซียน สามารถกล่าวได้ว่า ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีบทบาทและมีอิทธิพลมากกว่าภาษาเจ้าอาณานิคม ดังแสดงให้เห็นจาก สถานการณ์ภาษาในแวดวงวรรณกรรมของประเทศไทยกลุ่มอาเซียนที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทในแวดวง วรรณกรรม นอกจากนี้ การพบวรรณกรรมภาษาอังกฤษหรือวรรณกรรมสองภาษา (ภาษาประจำชาติกับ ภาษาอังกฤษ) ในวรรณกรรมสำหรับเด็กของหลายประเทศในกลุ่มอาเซียน แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญ ของภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน เนื่องจากรัฐบาลของประเทศไทยเห็นถึงความสำคัญของ

ภาษาอังกฤษจึงต้องการปลูกฝังให้เยาวชนของชาติตนเองมีความรู้ภาษาอังกฤษมากขึ้น จึงพบภาษาอังกฤษในวรรณกรรมสำหรับเด็กจำนวนมาก

การพบบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน ทั้งนี้เป็นเพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาแห่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และยังเป็นภาษาสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ (leimgruber 2015 อ้างใน ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ 2562) ประกอบกับเคลตัน (Clayton 2006 อ้างใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ 2562) อธิบายในทำนองเดียวกันว่า ภาษาอังกฤษมีความสำคัญ เนื่องจากภาษาอังกฤษมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศได้ ดังนั้นภาษาของเจ้าอาณานิคมจึงไม่มีอิทธิพลหรือความสำคัญเทียบเท่าภาษาอังกฤษ ดังจะเห็นได้จากหลายประเทศในกลุ่มอาเซียน ภาษาของเจ้าอาณานิคมไม่มีบทบาทสำคัญในแวดวงวรรณกรรมของประเทศเลย อาทิ ภาษาดัตช์ในอินโดนีเซีย ภาษาฝรั่งเศสในลาว เวียดนาม หรือกัมพูชา การพบวรรณกรรมภาษาอังกฤษในทุกประเทศกลุ่มอาเซียน และการจัดลำดับความสำคัญของภาษาอังกฤษให้อยู่สูงกว่าภาษาเจ้าอาณานิคม หรือการกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาแรกนั้น ล้วนแสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีและความสำคัญของภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้การเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ยังทำให้บทบาทของภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากกฎบัตรอาเซียนกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาทำงาน (working language) เพียงภาษาเดียวในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน ด้วยเหตุนี้ ภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในทุกแวดวงสำคัญของประเทศในกลุ่มอาเซียน รวมถึงแวดวงวรรณกรรมด้วย

7.3 บทบาทของภาษาอื่นในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน

นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว ภาษาที่ปรากฏในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ยังพบวรรณกรรมภาษาต่างประเทศอื่น อาทิ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาดัตช์ ภาษาอิตาเลียน ภาษาอาหรับ ภาษารัสเซีย อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจว่าภาษาต่างประเทศที่พบมารองลงมาจากภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียนเกือบทุกประเทศคือ “ภาษาจีน”

ในแวดวงวรรณกรรมของสิงคโปร์และมาเลเซียพบวรรณกรรมภาษาจีนโดดเด่นมากกว่าประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน แวดวงวรรณกรรมของสิงคโปร์พบหนังสือภาษาจีนมีจำนวนมารองลงมาจากภาษาอังกฤษ หนังสือภาษาจีนมีสัดส่วนมากกว่าหนังสือภาษามาเลย์และทมิฬสูงมาก ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ (2562) กล่าวว่าสัดส่วนของหนังสือภาษาจีนในหอสมุดแห่งชาติของสิงคโปร์มีจำนวนมากกว่าหนังสือภาษามาเลย์ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติถึงเจ็ดเท่า สำหรับแวดวงวรรณกรรมของมาเลเซีย ในหอสมุดแห่งชาติพบหนังสือภาษาจีนรองลงมาจากภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษ แต่ร้านหนังสือทั่วไปพบวรรณกรรมภาษาจีนมาก รองจากภาษาอังกฤษ และพบจำนวนมากกว่าภาษามาเลย์ แสดงให้เห็นว่าภาษาจีนมีบทบาทสำคัญในแวดวงวรรณกรรมของมาเลเซีย ส่วนบรูไน แม้ว่าจะไม่พบภาษาจีนในแวดวงวรรณกรรมของบรูไน

แต่ ม.ล. จรัลวิไล จรูญโรจน์ และคณะ (2562) กล่าวว่าภาษาจีนจัดเป็นภาษาสำคัญภาษาหนึ่งที่ใช้ในวงกว้างภายในประเทศบรูไน อาทิ ในแวดวงสื่อสารมวลชนและการทำงาน อย่างไรก็ตาม การพบภาษาจีนในแวดวงวรรณกรรมก็เป็นหลักฐานหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีชาติพันธุ์จีนและบทบาทสำคัญของภาษาจีนในประเทศกลุ่มอาเซียน

7.4 สรุปลงในแวดวงวรรณกรรมประเทศไทยกลุ่มอาเซียน

ภาพรวมแวดวงวรรณกรรมของประเทศไทยกลุ่มอาเซียนสามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยกลุ่มอาเซียนส่วนใหญ่ ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย กัมพูชา ลาว เวียดนาม เมียนมา และฟิลิปปินส์ ล้วนเลือกใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลัก แสดงถึงการให้ความสำคัญกับภาษาประจำชาติในฐานะที่เป็นภาษาองค์ความรู้ภายในประเทศ การให้ความสำคัญกับภาษาประจำชาติสะท้อนให้เห็นได้จากนโยบายภาษาแห่งชาติที่สนับสนุนภาษาประจำชาติเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ภาษาอังกฤษก็มีบทบาทสำคัญในแวดวงวรรณกรรมของประเทศเหล่านี้ เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาสำคัญที่พบในแวดวงวรรณกรรมรองลงมาจากภาษาประจำชาติ และยังพบการเลือกใช้ภาษาอังกฤษบนหน้าปกหนังสือและพบวรรณกรรมสองภาษาที่เป็นภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษอีกด้วย

อิทธิพลของภาษาอังกฤษแสดงให้เห็นได้ชัดในแวดวงวรรณกรรมของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษตามนโยบายภาษาแห่งชาติ ได้แก่ บรูไน สิงคโปร์ และมาเลเซีย ประเทศดังกล่าวมีการใช้ภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมมากกว่าภาษาประจำชาติ นอกจากนี้ ยังไม่พบบทบาทสำคัญของภาษาเจ้าอาณานิคมเดิม ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะสาเหตุสำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ นโยบายภาษาแห่งชาติของประเทศไทยกลุ่มอาเซียนมีนโยบายสนับสนุนภาษาประจำชาติ ประการถัดมา คือ อิทธิพลของภาษาอังกฤษเนื่องจากภาษาอังกฤษมีฐานะเป็นภาษาโลกและภาษาเศรษฐกิจ ส่วนภาษาอื่นที่มีบทบาทในแวดวงวรรณกรรมของประเทศไทยกลุ่มอาเซียนคือภาษาจีน แสดงให้เห็นอิทธิพลของภาษาจีนที่มีบทบาทในฐานะเป็นภาษาองค์ความรู้ภาษาหนึ่งในอาเซียน

บทที่ 8

ภาษาในแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน

8.1 คำนำ

แวดวงการเมืองเป็นแวดวงที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาอย่างมาก เพราะผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่บริหารประเทศซึ่งต้องใช้ภาษาสื่อสารกับประชาชน การเลือกภาษาหนึ่งภาษาใดมาใช้ในแวดวงการเมืองมีความสำคัญทั้งในแง่สัญลักษณ์ คือ แสดงอัตลักษณ์หรือความเป็นเอกเทศของแต่ละชาติ และในแง่การสื่อสารภาษาที่ใช้ในแวดวงการเมืองต้องเลือกให้เหมาะสม เพราะต้องเป็นภาษาที่สามารถสื่อเนื้อหาสาระได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนเข้าใจนักการเมือง นโยบายและการดำเนินงานในการปกครองประเทศ

ดังนั้น โครงการนี้จึงมุ่งศึกษาการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการเมืองของประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และวัตถุประสงค์ของบทนี้ คือ รายงานผลการศึกษาว่าโดยภาพรวมของประเทศในกลุ่มอาเซียน ภาษาใดมีความสำคัญมากที่สุด คือถูกเลือกใช้มากที่สุดในภูมิทัศน์ภาษาทางการเมืองและในกิจกรรมทางการเมือง

8.1.1 การเก็บข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์การใช้ภาษาในแวดวงการเมืองแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ข้อมูลเอกสารที่ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ด้านการเมือง 2) ข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาษา 3) ข้อมูลการเลือกใช้ภาษาในกิจกรรมทางการเมือง

8.1.1.1 การเก็บข้อมูลภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภาษากับการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน

เพื่อเข้าใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และบริบททางสังคมของการใช้ภาษาในแวดวงการเมืองปัจจุบัน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารสิ่งตีพิมพ์ และเว็บไซต์ต่างๆ ที่ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านภาษาและระบอบการเมืองของทั้ง 10 ประเทศกลุ่มอาเซียน

8.1.1.2 การเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ภาษา

ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาของทุกประเทศเก็บจาก 2 แหล่ง คือ จากอินเทอร์เน็ต และภาคสนาม

1) ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาจากอินเทอร์เน็ต

ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาจากอินเทอร์เน็ต คือ ภาพการหาเสียงทางการเมืองจากเว็บไซต์ต่างๆ การที่ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลด้านนี้จากอินเทอร์เน็ตเป็นเพราะไม่พบป้ายหาเสียงจริงขณะทำวิจัยภาคสนาม เนื่องจากไม่ใช่ช่วงเวลาการเลือกตั้งทางการเมือง มี 6 ประเทศที่ใช้ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาจากอินเทอร์เน็ต ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม กัมพูชา สปป.ลาว และอินโดนีเซีย

2) ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาจากการทำวิจัยภาคสนาม

ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาที่ได้จากการออกภาคสนาม ได้มาโดยการถ่ายภาพป้ายหาเสียงในการเลือกตั้ง เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หาเสียงการเลือกตั้งวุฒิสมาชิก หรือตำแหน่งผู้แทนในองค์กรต่างๆ ทางการเมือง รวมทั้งป้ายประท้วงทางการเมืองด้วย ประเทศที่ใช้ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาด้านการเมืองจากภาคสนามมี 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย บรูไน เมียนมา และฟิลิปปินส์

8.1.1.3 การเก็บข้อมูลการเลือกภาษาในกิจกรรมทางการเมือง

เพื่อวิเคราะห์การเลือกใช้ภาษาในแวดวงการเมือง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ส่วนใหญ่ได้จากเว็บไซต์ของรัฐบาล หน่วยงานราชการ ซึ่งเป็นข้อมูลเอกสารทางการเมืองและการบริหารประเทศ เช่น บันทึกการประชุม คำสั่ง ประกาศ และเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์ยูทูบ เพื่อให้ได้ข้อมูลการปราศรัยของพรรคการเมือง การปราศรัยของนักการเมือง การประกาศยุบสภา พิธีสาบานตนของผู้นำทางการเมือง การประชุมสภา การประชุมสมัชชาแห่งชาติ รวมทั้งกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ เช่น พิธีเปิดประชุมสภา การให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนของนักการเมือง การกล่าวสุนทรพจน์ หรือแถลงการณ์ของผู้นำประเทศ

นอกจากข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตดังกล่าว มี 3 ประเทศที่ใช้ข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย คือ ประเทศมาเลเซียและกัมพูชา ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้เรื่องการเมือง ส่วนประเทศลาวได้ข้อมูลจากหนังสือในหอสมุดแห่งชาติ

8.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอผลการวิเคราะห์ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และบริบททางสังคมของภาษากับการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน 2) ภูมิทัศน์ภาษาด้านการเมือง 3) การเลือกภาษาในกิจกรรมการเมือง

8.2 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และบริบททางสังคมของภาษากับการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน

ประเทศกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศ สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มตามการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดทางการเมือง คือ ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคม และประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก

8.2.1 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก

ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกแบ่งตามเจ้าอาณานิคมได้เป็น อาณานิคมของอังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน และเนเธอร์แลนด์ ซึ่งจะกล่าวตามลำดับต่อไป

8.2.1.1 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษมี 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ และเมียนมา การเปลี่ยนแปลงสำคัญทางการเมืองและภาษามี 2 จุดเปลี่ยนที่เกิดขึ้นเหมือนกัน จุดเปลี่ยนที่ 1 คือเมื่อตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ระบอบการปกครองที่ใช้มายาวนานถูกอังกฤษยกเลิกแล้วจัดระบบใหม่ พร้อมกับเปลี่ยนภาษาราชการซึ่งใช้ในการเมืองการปกครองจากภาษาเดิมให้เป็นภาษาอังกฤษ จุดเปลี่ยนที่ 2 คือเมื่อได้เอกราชพ้นจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ได้มีการเปลี่ยนระบอบการเมืองการปกครองเป็นประเทศประชาธิปไตย และใช้ภาษาของตนเองเป็นภาษาราชการ

มาเลเซีย ในช่วงเป็นอาณานิคมของอังกฤษ (ค.ศ. 1826-1957) มีระบบการเมืองแบบการบริหารอาณานิคม (colonial administration) ซึ่งอังกฤษเป็นผู้กำหนด และในช่วงนี้เอง ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาสำคัญที่สุด และได้ฝังรากลึกในประเทศมาเลเซีย เมื่อได้รับอิสรภาพในปีค.ศ. 1957 มาเลเซียพบจุดเปลี่ยนทางการเมืองอีกครั้ง คือเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีสมเด็จพระราชาธิบดีเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะผู้บริหารประเทศ และมีการเลือกตั้ง จุดเปลี่ยนทางการเมืองนี้เองที่ทำให้เริ่มมีนโยบายภาษาประจำชาติ และภาษามาเลย์ได้กลายเป็นภาษาประจำชาติและภาษาราชการ ตั้งแต่ปีค.ศ. 1968 ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด¹

บรูไนดารุสซาลาม หรือบรูไน เคยมีการปกครองในรูปแบบรัฐสุลต่านมาตั้งแต่ในศตวรรษที่ 14 แต่ระบบการเมืองนี้ก็ต้องสะดุดลงเมื่อตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ (ค.ศ. 1888-1984) ทำให้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญในประเทศนี้ เมื่อได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อค.ศ. 1984 ประเทศบรูไนดารุสซาลามก็เปลี่ยนระบอบการปกครองอีกครั้ง คือกลับมาเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีสุลต่านเป็นประมุขของประเทศ และหัวหน้ารัฐบาลด้วย และตามที่กล่าวไว้ใน Hussainmiya (2001) ภาษามาเลย์ถูกกำหนดให้เป็นภาษาประจำชาติตามรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1959 มีบทบาททางสัญลักษณ์ในฐานะศูนย์กลางของประเทศ ซึ่งโจนส์ (Jones 2016) อธิบายว่าเพราะได้รับการทำให้แข็งแกร่งด้วยปรัชญา MIB แห่งชาติ MIB ย่อมาจาก Melayu Islam Beraja ('Malay Islamic Monarchy') หมายถึง “ราชาธิปไตยอิสลามมาเลย์” กล่าวคือ ภาษามาเลย์เป็นภาษาที่อยู่คู่ราชอาณาจักรอิสลาม

สิงคโปร์ ก็เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ (ค.ศ. 1824-1959) ทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสำคัญของประเทศนี้ ในปีค.ศ. 1963-1965 สิงคโปร์เคยเป็นส่วนหนึ่งของมาเลเซีย และในปีค.ศ. 1965 ก็เป็นอิสระจากมาเลเซีย ระบอบการปกครองของสิงคโปร์ คือ ระบอบประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะผู้บริหาร รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1965 ของประเทศสิงคโปร์กำหนดให้ภาษาอังกฤษ จีน มาเลย์ และทมิฬ เป็น 4 ภาษาราชการ และกำหนดให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ

¹ Malay is the national language in Malaysia by Article 152 of the Constitution of Malaysia, and became the sole official language in Peninsular Malaysia in 1968 and in East Malaysia gradually from 1974. (https://en.wikipedia.org/wiki/Malay_language).

เมียนมา เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ (ค.ศ. 1886-1948) ในช่วงอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษนั้น อังกฤษได้ยกเลิกระบอบราชาธิปไตยและปรับระบบการบริหารประเทศใหม่ คือให้เมียนมาขึ้นกับอินเดีย แต่ต่อมาก็ให้ขึ้นตรงต่ออังกฤษ ในสมัยอาณานิคมภาษาอังกฤษเป็นภาษาสำคัญ หลังจากได้รับเอกราช (ปีค.ศ. 1948) เมียนมาก็มีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองอีกหลายครั้ง การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ คือสมัยรัฐบาลทหารที่เป็นเผด็จการและมีความเป็นชาตินิยมสูง จึงให้ความสำคัญแก่ภาษาเมียนมาและสถาปนาให้เป็นภาษาประจำชาติ ภาษาเมียนมากลายเป็นภาษาสำคัญที่สุด แต่ในปัจจุบันประเทศเมียนมาเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย มีการเลือกตั้ง และมีการเปิดประเทศ ทำให้ภาษาอังกฤษกลับมามีความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง

สรุปความเป็นมาของระบบการเมืองกับภาษาของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษได้ว่า มีความคล้ายกัน คือก่อนเป็นอาณานิคมมีระบบการเมืองแบบเดิม ใช้ภาษาดั้งเดิมของตน ยังไม่มีรัฐธรรมนูญ ไม่มีการกำหนดภาษาประจำชาติ หรือสร้างภาษามาตรฐาน ครั้นเมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองก็เปลี่ยนทั้งระบบการเมืองและภาษา ทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและใช้ในแวดวงสำคัญอื่นๆ ด้วย เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหลังได้รับเอกราช มีการสร้างรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดให้มีภาษาประจำชาติ ทำให้ภาษาอังกฤษลดบทบาทไปอย่างมาก ในขณะที่ภาษาประจำชาติได้รับการพัฒนาสูงสุด

8.2.1.2 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส ได้แก่ **เวียดนาม กัมพูชา และสปป.ลาว** ในบรรดาประเทศเหล่านี้ ประเทศที่อยู่ภายใต้อิทธิพลต่างประเทศเป็นเวลายาวนานที่สุดน่าจะเป็น**เวียดนาม** เพราะก่อนเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส เวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของจีนเป็นเวลามากกว่า 1,000 ปี ตั้งแต่ปี 111 ก่อนคริสตกาล ถึงค.ศ. 938 ระบบทางการเมืองรับจากจีน มีกษัตริย์แบบจีน พร้อมทั้งยึดมั่นในอุดมการณ์ขงจื้อแบบจีนด้วย ในด้านภาษาพูด ปัจจัยทางการเมืองทำให้ภาษาเวียดนามได้รับอิทธิพลจากภาษาจีนอย่างมากจนทั้งห่างจากภาษามอญและเขมร ซึ่งเป็นภาษาพี่น้องในตระกูลเดียวกัน ในด้านการเขียน มีหลักฐานการบันทึกด้วยอักษรจีนโบราณ และภาษาการเมืองก็ใช้ภาษาจีนเป็นหลัก ครั้นเมื่อเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส (ค.ศ. 1884-1954) ภาษาฝรั่งเศสมีอิทธิพลต่อเวียดนามทุกด้าน และใช้เป็นภาษาราชการ คือเป็นภาษาหลักของการบริหารราชการ ในปี ค.ศ. 1910 ฝรั่งเศสประกาศให้อักษรโกว๊กหยัง ซึ่งเป็นระบบเขียนภาษาเวียดนามด้วยอักษรโรมัน เป็นภาษาราชการควบคู่กับภาษาฝรั่งเศส เวียดนามต้องประสบความเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหลังประกาศอิสรภาพจากฝรั่งเศส ในปีค.ศ. 1954 ด้วยเงื่อนไขว่าเวียดนามต้องถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ ต่อมาเกิดสงครามระหว่างเวียดนามเหนือ ซึ่งเป็นสังคมนิยมกับเวียดนามใต้ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นผู้หนุน สงครามนี้เรียกว่า “สงครามเวียดนาม” กินเวลาประมาณ 20 ปี ซึ่งเวียดนามเหนือเป็นฝ่ายชนะและในที่สุดมีการรวมประเทศเป็นเวียดนามเดียวสำเร็จในปีค.ศ. 1976 มีชื่อเป็นทางการว่า “สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” ระบอบการเมืองคือ สังคมนิยม โดยมีพรรคการเมืองเดียวแบบผูกขาด คือพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม และรัฐธรรมนูญ (ปีค.ศ. 1992) ของรัฐบาลสมัยนี้กำหนดให้ภาษาเวียดนามเป็นภาษาประจำชาติ พร้อมให้เหตุผลว่าทุกชาติมีสิทธิที่จะใช้ภาษาและระบบการเขียนของตนเอง ที่จะรักษาอัตลักษณ์ของชาติและส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม (“The national language is Vietnamese. Every nationality

has the right to use its own language and system of writing, to preserve its national identity, and to promote its fine customs, habits, traditions and culture.”)²

กัมพูชา เป็นอีกประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ในอดีตเป็นอาณาจักรเก่าแก่ มีความสัมพันธ์กับชาว ไทย และลาว แต่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างเด่นชัด เมื่อเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส (ค.ศ. 1863-1954) ฝรั่งเศสจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ภาษาฝรั่งเศสกลายเป็นภาษาที่มีความสำคัญต่อกัมพูชาเพราะใช้เป็นภาษาราชการในสมัยอาณานิคม เหตุการณ์ที่สำคัญทางการเมืองเกิดขึ้นอีกหลังสงครามเวียดนาม นั่นคือ เขมรแดงเรืองอำนาจ (ปีค.ศ. 1975-1979) ผู้คนล้มตายไปมาก คนในพนมเปญต้องอพยพไปชนบท ต่อมาในปี ค.ศ. 1979 กองทัพเวียดนามช่วยโค่นล้มเขมรแดง และปีค.ศ. 1979-1989 ประเทศกัมพูชาถูกกำกับโดย เวียดนาม ประเทศเปลี่ยนระบบเป็นประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ชื่อ ประเทศ คือ “ราชอาณาจักรกัมพูชา”

เนื่องจากเขมรมีภาษาและอักษรของตัวเอง ในยุคแรกเริ่มมีคำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตเพราะรับวัฒนธรรมอินเดีย ในยุคที่รุ่งเรือง ประเทศไทยก็รับอารยธรรมของเขมร รวมทั้งการรับคำศัพท์ภาษาเขมรเข้ามาใช้ในภาษาไทย แต่ในยุคที่เขมรออยู่ภายใต้ชาติอื่น เขมรก็รับเอาวัฒนธรรมของชาติเหล่านั้นเข้าไปด้วยเช่นกัน ดังข้อมูลว่าช่วงศตวรรษที่ 19 มีการยืมหรือลักษณะทางไวยากรณ์บางอย่างของภาษาไทยเข้าไปใช้

ประเทศสปป.ลาว ก็เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส (ค.ศ. 1893-1953) และทำนองเดียวกับอีก 2 ประเทศในอินโดจีน ในยุคอาณานิคม ภาษาฝรั่งเศสกลายเป็นภาษาสำคัญของสปป.ลาว และภาษาลาวลดบทบาทลงอย่างมาก หลังสงครามเวียดนาม ในค.ศ. 1975 สปป.ลาว ยกเลิกระบบกษัตริย์ เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” (สปป.ลาว) ปกครองโดยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์ล่มสลาย กลุ่มผู้นำจึงจัดตั้งระบบรัฐสภา ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี ค.ศ. 2003 ในด้านภาษามีการประกาศให้ภาษาลาวเป็นภาษาราชการและภาษากลาง แต่ยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร บางกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ยอมเรียนภาษาลาว แต่ปัจจุบันมีการส่งเสริมภาษาลาวในกิจกรรมที่เป็นทางการต่างๆ เช่น ในแบบเรียน กฎหมาย สื่อ

8.2.1.3 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์

อินโดนีเซีย เป็นประเทศเดียวในกลุ่มอาเซียนที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของเนเธอร์แลนด์ (ค.ศ. 1599-1945) ทำให้มีการใช้ภาษาดัตช์เป็นภาษาราชการอย่างยาวนาน แม้ญี่ปุ่นเคยยึดครองอินโดนีเซีย ค.ศ. 1942-1945 สมัยสงครามโลก ซึ่งทำให้ประเทศอินโดนีเซียมีหนังสือพิมพ์ภาษาญี่ปุ่น แต่ภาษาญี่ปุ่นก็มีผลน้อยมากต่อสังคมอินโดนีเซีย เมื่อได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์แล้ว ระบอบการปกครองของประเทศอินโดนีเซียเปลี่ยนเป็นรูปแบบสาธารณรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional republic) ที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุข ในด้านภาษารัฐบาลอินโดนีเซียเริ่มสร้างภาษาประจำชาติ ความชาตินิยมทำให้อินโดนีเซียกีดกันภาษาอังกฤษในช่วงแรก แต่ต่อมาสถานะของภาษาอังกฤษดีขึ้น กลายเป็นภาษาต่างประเทศอันดับหนึ่ง ส่วนภาษาดัตช์ไม่พบการใช้ในแวดวงการเมืองเลย

² Viet Nam's Constitution of 1992 with Amendments through 2013, Article 5, No. 3, page 4.

8.2.1.4 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของสเปนและสหรัฐอเมริกา

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมของสเปน ค.ศ. 1565-1898 ภาษาสเปนเป็นภาษาที่ใช้ในการปกครองประเทศเป็นเวลานาน ต่อมาฟิลิปปินส์ตกเป็นอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1898-1946) สหรัฐอเมริกามีส่วนในการสร้างระบบการเมืองการปกครองของฟิลิปปินส์ และช่วยผลักดันการร่างรัฐธรรมนูญ และสร้างภาษาประจำชาติ รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นฉบับล่าสุด และใช้มาจนถึงทุกวันนี้ ระบุให้ภาษาฟิลิปปิโน (Filipino) เป็น “ภาษาประจำชาติ” ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสำคัญทางการเมืองด้วย

8.2.2 ภูมิหลังทางการเมืองของประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก

ประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกมีประเทศเดียว คือ **ประเทศไทย** ถึงแม้จะไม่มีประสบการณ์การถูกบังคับให้เปลี่ยนระบอบการเมืองการปกครองโดยชาติตะวันตก แต่ด้วยอิทธิพลของแนวคิดด้านการเมืองจากตะวันตกผ่านความรู้ความคิดของคนไทยที่ได้ไปศึกษาเล่าเรียนในต่างประเทศ ประเทศไทยจึงมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองครั้งสำคัญมากที่สุดในปีพ.ศ. 2475 คือเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทำให้มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีระบบรัฐสภา และมีกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการหาเสียงเลือกผู้แทนราษฎร ซึ่งภาษามีบทบาทสำคัญ สำหรับประเทศไทย ภาษาไทยถูกใช้ในแวดวงการเมืองมาอย่างไม่สะดุด ไม่ขาดสายโดยตลอด ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

8.3 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน

ภูมิทัศน์ภาษาหรือป้ายสาธารณะแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียนแสดงการใช้ภาษาระหว่างนักการเมืองกับประชาชนใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) นักการเมือง/รัฐบาล สื่อสารหรือพูดกับประชาชน ซึ่งปรากฏข้อมูลในป้ายหาเสียง หรือป้ายที่อยู่ในกิจกรรมทางการเมือง พบข้อมูลป้ายหาเสียงในประเทศกลุ่มอาเซียน 9 ประเทศ ไม่พบป้ายหาเสียงในประเทศบรูไน เพราะเป็นประเทศปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงไม่มีการเลือกตั้ง และ 2) ประชาชนสื่อสารหรือพูดกับนักการเมือง/รัฐบาล/ผู้นำประเทศ/สังคมโลก ซึ่งแสดงออกในป้ายรณรงค์ ยกย่อง หรือประท้วง พบในประเทศ กัมพูชา ฟิลิปปินส์ และบรูไน

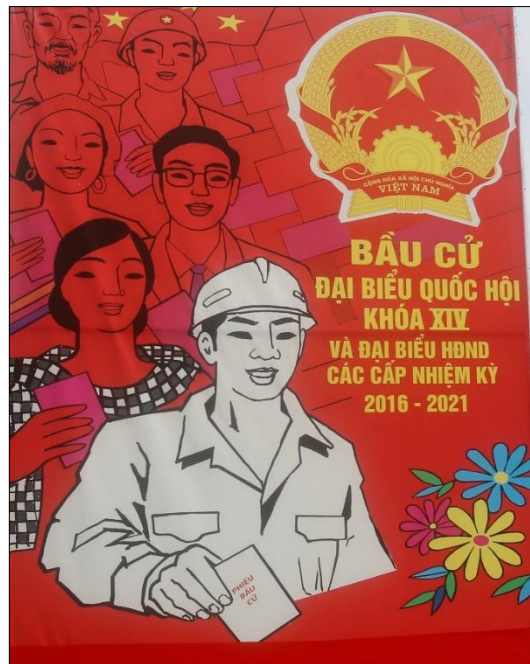
คำถามที่ถามเกี่ยวกับภาษาในป้ายทางการเมือง คือนักการเมืองผู้ทำป้าย ใช้ภาษาอะไรมากที่สุด คำตอบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล คือรวมทั้งกลุ่มอาเซียนแล้ว กล่าวได้ว่าใช้ภาษาประจำชาติมากที่สุด เห็นได้จากการที่ประเทศส่วนใหญ่นิยมใช้ภาษาของตนเองในการรณรงค์หาเสียงทางการเมือง มีส่วนน้อยที่มีรูปแบบต่างออกไป คือใช้ป้ายหลายภาษา ซึ่งทำให้ภาษาอื่นแย่งพื้นที่ภาษาประจำชาติไป ตัวอย่างป้ายหาเสียงทางการเมืองแสดงในภาพที่ 8.1-8.9 แต่ละภาพเป็นตัวแทนของป้ายที่มีรูปแบบภาษาที่พบมากที่สุด เรียงลำดับจากประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติล้วนในป้าย ไปจนถึงใช้ภาษาอื่นปนด้วย (โปรดสังเกตว่าประเทศบรูไน ไม่มีข้อมูลภูมิทัศน์ภาษา เนื่องจากไม่มีการรณรงค์หาเสียง เพราะระบอบการเมืองไม่มีการเลือกตั้ง)

ภาพที่ 8.1 ป้ายหาเสียงประเทศไทย ใช้ภาษาไทยล้วน

ภาพที่ 8.2 ป้ายหาเสียงประเทศเมียนมา ใช้ภาษาเมียนมาล้วน

ภาพที่ 8.3 ป้ายหาเสียงประเทศเวียดนาม ใช้ภาษาเวียดนามล้วน

ภาพที่ 8.4 ป้ายหาเสียงประเทศสปป.ลาว ใช้ภาษาลาวล้วน

ภาพที่ 8.5 ป้ายหาเสียงประเทศกัมพูชา ใช้ภาษาเขมรล้วน

ภาพที่ 8.6 ป้ายหาเสียงประเทศอินโดนีเซีย ใช้ภาษาอินโดนีเซียล้วน

ภาพที่ 8.7 ป้ายหาเสียงประเทศมาเลเซีย ใช้ภาษามลายูล้วน

ภาพที่ 8.8 ป้ายหาเสียงประเทศฟิลิปปินส์ ใช้สองภาษา ฟิลิปปิโน-อังกฤษ

ภาพที่ 8.9 ป้ายหาเสียงประเทศสิงคโปร์ ใช้สองภาษา อังกฤษ-จีน

จากภาพที่แสดงข้างต้น และตารางที่ 8.1 ซึ่งแสดงการลดหลั่นในความมากน้อยของการใช้ภาษาประจำชาติในป้ายหาเสียงทางการเมือง เห็นได้ว่าประเทศไทย เมียนมา เวียดนาม ลาว กัมพูชา และอินโดนีเซีย ใช้ภาษาประจำชาติของตนในปริมาณมากที่สุดเมื่อเทียบกับภาษาอื่นในแต่ละประเทศ แต่ความมากน้อยเมื่อเปรียบเทียบข้ามประเทศ ก็จะมี ความเข้มข้นของการใช้ภาษาประจำชาติต่างกันไปตามที่ลูกศรแสดงด้วย เครื่องหมาย + และ - หมายถึงจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

ตารางที่ 8.1 ความมากน้อยของการใช้ภาษาประจำชาติในป้ายหาเสียงประเทศกลุ่มอาเซียน

ประเทศ	ภาษาประจำชาติ
ไทย	+ ↑ ↓ -
เมียนมา	
เวียดนาม	
ลาว	
เขมร	
อินโดนีเซีย	
มาเลเซีย	
ฟิลิปปินส์	
สิงคโปร์	

เป็นที่น่าสนใจว่าประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษเช่นเดียวกับประเทศเมียนมา ก็ใช้ภาษามลายู ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติมากที่สุดเหมือนกัน แต่ปริมาณการใช้ภาษาประจำชาติห่างกับเมียนมามาก เพราะประเทศมาเลเซียใช้ภาษาอื่นในป้ายหนึ่งภาษาและหลายภาษาด้วย ซึ่งทำให้มีภาษาอื่นไปแย่งพื้นที่ของภาษามลายูในป้ายแวดวงการเมือง เช่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ อังกฤษ-มาเลย์ อังกฤษ-จีน จีน-มาเลย์ อังกฤษ-จีน-มาเลย์-ทมิฬ ฯลฯ

ประเทศฟิลิปปินส์ก็น่าสนใจ ตรงที่ใช้ป้ายหาเสียงแบบสองภาษา (ฟิลิปปิโน-อังกฤษ) มากที่สุด และใช้ภาษาอังกฤษล้วนมากด้วย ทำให้ปริมาณการปรากฏของภาษาประจำชาติ คือภาษาฟิลิปปิโน น้อยกว่าประเทศอื่น ยกเว้นสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์มีภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ แต่ภาษาที่ปรากฏในป้ายหาเสียงทางการเมืองมีภาษามลายูล้วนน้อยมาก รูปแบบภาษาที่พบมาก คือป้ายสองภาษา อังกฤษ-จีน ภาษามลายูเป็นรองทั้งในป้ายหนึ่งภาษาและหลายภาษา

จากที่กล่าวไปทั้งหมดสรุปได้ว่า นักการเมืองของประเทศส่วนใหญ่ในกลุ่มอาเซียนสื่อสารกับประชาชนด้วยภาษาประจำชาติของตน มีส่วนน้อยที่ใช้ภาษาอื่นสลับหรือปนมาก จนทำให้ภาษาประจำชาติมีความเด่นน้อยลง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาภาษาอื่นที่ใช้สื่อสารในปริมาณสูง ในประเทศฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ ซึ่งได้แก่ ภาษาอังกฤษและภาษาจีน ก็นับว่าภาษาเหล่านี้มีฐานะเท่ากับภาษาแม่ของประชาชนในประเทศดังกล่าว อีกนัยหนึ่งชาวสิงคโปร์ใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเหมือนภาษาแม่ และชาวฟิลิปปินส์ก็ใช้ภาษาอังกฤษเป็นเหมือนภาษาแม่เช่นกัน คือใช้สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเท่ากับสื่อสารด้วยภาษาแม่

8.4 การเลือกใช้ภาษาในกิจกรรมแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน

นอกจากภาพคร่าวๆ ของภาษาที่นักการเมืองสื่อสารกับประชาชนที่ได้จากการศึกษาภูมิทัศน์ภาษาแล้ว ผู้วิจัยยังต้องการหาคำตอบอีกว่าในกิจกรรมสำคัญในแวดวงการเมืองภาษาอะไรถูกเลือกมากที่สุด เพื่อตอบคำถามนี้ ผู้วิจัยพิจารณาประเด็นดังนี้คือ 1) ภาษาที่ใช้ในการประชุมรัฐสภา 2) ภาษาที่ผู้นำทางการเมืองใช้ในสถานการณ์เป็นทางการ 3) ภาษาที่รัฐบาลใช้ในการดำเนินงาน

8.4.1 ภาษาที่ใช้ในการประชุมรัฐสภา

ผลการวิเคราะห์ พบว่าในบรรดาประเทศกลุ่มอาเซียนทั้งหมด ประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติในการประชุมรัฐสภา มี 7 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย เมียนมา เวียดนาม กัมพูชา ลาว อินโดนีเซีย และมาเลเซีย นอกจากนั้น ยังพบว่าบางประเทศมีการแปลเอกสารรายงานการการประชุมเป็นภาษาอังกฤษและเผยแพร่บนเว็บไซต์ แต่การบันทึกตอนแรกใช้ภาษาประจำชาติ ฉบับภาษาอังกฤษเป็นฉบับแปล เช่น ประเทศไทยและเมียนมา

ส่วนประเทศที่เหลือ คือ ประเทศฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไน พบว่า ประเทศสิงคโปร์และบรูไน ใช้ภาษาอังกฤษในการประชุมรัฐสภา ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ มีความเป็นเอกลักษณ์ เพราะพบว่าใช้สองภาษา

(อังกฤษ-ฟิลิปปิน) ในการประชุมรัฐสภา อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) กล่าวว่า ในการประชุมสมาชิกของสภาสูง หรือสภาผู้แทนราษฎรสามารถเลือกใช้ภาษาฟิลิปปินหรืออังกฤษก็ได้ หรือแม้แต่จะใช้สองภาษาสลับกันในการพูดของคนเดียวกันก็ได้ ทั้งสองภาษามีศักดิ์ศรีหรือฐานะพอๆ กัน และมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าในวาระที่เป็นทางการ เช่น พิธีเปิดหรือการลงคะแนนเสียงมักจะใช้ภาษาอังกฤษ จึงอาจกล่าวได้ว่าในบริบทการประชุมรัฐสภาของฟิลิปปินส์ ภาษาอังกฤษอาจมีความเป็นทางการมากกว่าภาษาฟิลิปปินเล็กน้อย

8.4.2 ภาษาที่ผู้นำทางการเมืองใช้ในสถานการณ์เป็นทางการ

ผู้วิจัยตั้งคำถามว่าผู้นำทางการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียนใช้ภาษาอะไร ในการกล่าวอย่างเป็นทางการ เช่น พูดเรื่องสำคัญกับประชาชนทางโทรทัศน์ ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน กล่าวปาฐกถาในรัฐสภา แสดงสุนทรพจน์ และกล่าวสาบานตนเข้ารับตำแหน่ง ผลการวิเคราะห์พบว่าผู้นำบางประเทศใช้ภาษาประจำชาติ และบางประเทศใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น

ประเทศที่ผู้นำใช้ภาษาประจำชาติ ได้แก่ ประเทศไทย มาเลเซีย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย และบรูไน ตัวอย่างการเลือกใช้ภาษาประจำชาติของผู้นำประเทศไทย เช่น การกล่าวกับประชาชนในสถานการณ์ฉุกเฉิน การแสดงสุนทรพจน์ การให้สัมภาษณ์นักข่าว และการสื่อสารอื่นๆ พบว่าใช้ภาษาไทยทั้งหมด

ในประเทศลาว มีตัวอย่างนายกรัฐมนตรีชี้แจงตอบคำถามข้อข้องใจของสมาชิกสภาแห่งชาติ การกล่าวในการประชุมสภา การประกาศแต่งตั้งต่างๆ ฯลฯ ล้วนใช้ภาษาลาวทั้งสิ้น

ประเทศมาเลเซีย มีตัวอย่างเหตุการณ์การยุบสภาของอดีตนายกรัฐมนตรี การสาบานตนเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ล้วนเลือกใช้ภาษามาเลย์ทั้งหมด นอกจากนี้ มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) ยังได้อ้างงานของ Lee (2018) ในกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตำหนินักข่าวที่ไม่ใช้ภาษามาเลย์ แต่ใช้ภาษาอังกฤษในการสัมภาษณ์ การกล่าวตำหนิเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้นำทางการเมืองตระหนักในความสำคัญของภาษามาเลย์ในฐานะภาษาที่ต้องใช้ทางการเมือง

ประเทศที่ผู้นำประเทศเลือกใช้ภาษาประจำชาติอย่างเคร่งครัด คือ ประเทศอินโดนีเซีย ดังที่กล่าวในชุดิซล เอมดิษฐ และคณะ (2563) ว่า แม้จะเป็นการสัมภาษณ์กับสื่อต่างประเทศแต่ผู้นำประเทศอินโดนีเซียก็ยังใช้ภาษาอินโดนีเซีย นอกจากนั้น ในการประชุมร่วมกับผู้นำจากต่างประเทศ ก็ยังคงใช้ภาษาประจำชาติของตนโดยจัดให้มีการแปลไปพร้อมๆ กันขณะประชุม

ส่วนประเทศบรูไน ในทางการเมือง ถือว่าสุลต่านเป็นประมุขทั้งด้านการบริหารและด้านสัญลักษณ์ ข้อมูลคลิปปิดิโอแสดงให้เห็นว่าทรงใช้ภาษาประจำชาติ (มาเลย์) เสมอ เช่น การแสดงสุนทรพจน์ต่อรัฐสภา การกล่าวเปิดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ และในพิธีสำคัญอื่นๆ ของประเทศ เป็นที่น่าสังเกตว่าพระราชดำรัสขององค์สุลต่านเป็นภาษามาเลย์ ดูเหมือนเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความเป็นชาติของบรูไน ซึ่งไม่ปรากฏในการดำเนินการประชุม หรือประกาศเป็นทางการโดยผู้ที่มีตำแหน่งอื่น ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษทั้งสิ้น

ประเทศที่กล่าวข้างต้นเป็นประเทศที่ผู้นำทางการเมืองใช้ภาษาประจำชาติของตนในการกล่าวอย่างเป็นทางการ ในทางตรงข้าม พบว่ามีประเทศที่ผู้นำทางการเมืองใช้ภาษาอังกฤษในโอกาสเป็นทางการ ได้แก่ ประเทศ

สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ประเทศสิงคโปร์มีภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ แต่ในโอกาสสำคัญ ผู้นำกล่าวเป็นภาษาอังกฤษ เช่น นายกรัฐมนตรีลี เซียน ลุง กล่าวต่อประชาชนเรื่องสถานการณ์โควิด-19 ในสิงคโปร์ วันที่ 12 มีนาคม 2563 ใช้ภาษาอังกฤษ แม้ในอดีตนายกรัฐมนตรีลี กวน ยู ผู้มีชื่อเสียงก็ใช้ภาษาอังกฤษในการแสดงปาฐกถาและให้สัมภาษณ์นักข่าวต่างประเทศ นอกจากนั้น ผู้นำรัฐสภาและผู้นำตำแหน่งสำคัญอื่นล้วนใช้ภาษาอังกฤษทั้งสิ้น จึงสรุปได้ว่าภาษาที่สำคัญที่สุดในแวดวงการเมืองประเทศสิงคโปร์คือภาษาอังกฤษ

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ผู้นำประเทศใช้ภาษาต่างจากประเทศอื่นๆ ทั้งหมด คือใช้ภาษาอังกฤษสลับฟิลิปีโน ดังเห็นได้ในคลิปวิดีโอที่ประธานาธิบดีโรดริโก ดูแตร์เต (Rodrigo Duterte) แถลงการณ์ระดับชาติเรื่องโรคระบาดโควิด-19 ซึ่งใช้สองภาษาสลับกันอย่างเสรี

การใช้ภาษาของผู้นำประเทศเกี่ยวข้องกับอำนาจและความเป็นทางการ เพราะเป็นการเลือกภาษาของผู้ที่อยู่ในสถานภาพทางสังคมระดับสูง มีอำนาจมากกว่า เพื่อใช้สื่อสารกับคนทั่วไป โดยใช้ในโอกาสสำคัญ และเรื่องที่สื่อสารก็มักเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากนั้น ภาษาของผู้นำยังเกี่ยวข้องกับเรื่องความนิยมของประชาชนด้วย เพราะในประเทศที่มีการเลือกตั้ง ประชาชนจะเป็นผู้เลือกผู้นำประเทศที่ใช้ภาษาถูกใจตน หรือทำให้ตนเข้าใจเรื่องต่างๆ ได้ง่าย ดังนั้นการใช้ภาษาในบริบทการเมืองจึงเป็นเรื่องสำคัญ และสมควรมีการศึกษาวิจัยให้ลึกซึ้งต่อไป

8.4.3 ภาษาที่รัฐบาลใช้ในการดำเนินงาน

การใช้ภาษาในแวดวงการเมืองอีกประการที่น่าสนใจ คือภาษาของรัฐบาล ผู้วิจัยต้องการทราบว่ารัฐบาลประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนใช้ภาษาอะไรในการดำเนินงานหรือการบริหารประเทศ และการแสดงผลงานของรัฐบาล ซึ่งหลักฐานแสดงการใช้ภาษาในการดำเนินงานของรัฐบาลของประเทศต่างๆ ที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้คือเว็บไซต์ของรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการของแต่ละประเทศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเว็บไซต์ต่างๆ ของหน่วยงานราชการ พบว่าเว็บไซต์หน่วยงานราชการของประเทศกลุ่มอาเซียนส่วนใหญ่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นพื้นฐานและมีการแปลเนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้เลือกเปิดดูได้ ได้แก่ ประเทศไทย เมียนมา เวียดนาม กัมพูชา ลาว และอินโดนีเซีย เนื้อหาของเว็บไซต์แต่ละประเทศมีให้เลือกอ่านเป็นภาษาอังกฤษได้ แต่มีระดับความครบถ้วนแตกต่างกัน เช่น ในเว็บไซต์หน่วยงานราชการของประเทศเวียดนาม ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ (2562) รายงานว่า ทุกเว็บไซต์มีช่องทางให้เลือกแสดงเนื้อหาในเว็บไซต์เป็นภาษาอังกฤษได้ การแสดงเนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษมีข้อความขนานกันกับข้อความภาษาเวียดนาม แต่ในเว็บไซต์หน่วยงานราชการของประเทศไทย อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์ และคณะ (2562) ให้ข้อสังเกตว่า การแปลไทยเป็นอังกฤษไม่ทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะเลือกเฉพาะบางเว็บ บางส่วน มีทั้งแปลทั้งหมดและแปลแบบย่อ อาจเป็นการแปลเพื่อภาพลักษณ์ คือ เพื่อบริษัทต่างชาติเห็นว่ามีความรู้และความเคลื่อนไหวทางการเมืองเท่านั้น ในทำนองเดียวกัน กิตตินาถ เรขาลิลิต และคณะ (2563) ก็ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการแปลข้อมูลจากภาษาลาวเป็นภาษาอังกฤษในเว็บไซต์หน่วยงานราชการประเทศลาวว่ามีการแปลแต่ข้อมูลไม่ครบถ้วน บางเว็บ แปลเพียงบางส่วนเท่านั้น

ส่วนประเทศที่เว็บไซต์ของหน่วยงานของรัฐใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งหน่วยงานมีเว็บไซต์ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว ไม่มีให้เลือกเปลี่ยนภาษา ประเทศมาเลเซียมีเว็บไซต์สองภาษาให้เลือกได้ อาจทำขึ้นพร้อมกัน และไม่มีการแปล และประเทศบรูไนมีเว็บไซต์ที่ใช้ภาษาอังกฤษในสัดส่วนที่มากกว่าเว็บไซต์ภาษาประจำชาติ (มาเลย์) เว็บไซต์ที่ปรากฏเปิดให้ผู้อ่านเลือกภาษาได้ เกี่ยวกับประเทศบรูไน ม.ล. จรัลวิไล จรูญโรจน์ และคณะ (2562) ตั้งข้อสังเกตว่า เว็บไซต์ของประเทศบรูไนยังเป็นเว็บไซต์ของหน่วยงานระดับสูง ก็ยังใช้ภาษาอังกฤษมากกว่า แสดงว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทและสถานภาพสูงกว่าภาษามาเลย์ในการแสดงเนื้อหาทางการเมืองของประเทศ

อีกประเทศหนึ่งที่สรุปได้ว่าใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการแสดงผลงานของหน่วยงานของรัฐ คือ ฟิลิปปินส์ พบว่าเว็บหลักของรัฐบาลซึ่งเป็นหน่วยงานราชการที่สำคัญใช้ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวแต่เว็บหน่วยราชการพบการใช้ภาษาฟิลิโนหรือภาษาอังกฤษ และพบรูปแบบการสลับภาษาด้วย

8.5 สรุปการใช้ภาษาในแวดวงการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน

จากผลการศึกษาภาษาในแวดวงการเมืองที่แสดงข้างต้น สรุปได้ว่าภาษาที่ปรากฏในแวดวงการเมืองแบ่งประเทศกลุ่มอาเซียนออกเป็น 2 พวก คือประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติของตนเป็นหลักในกิจกรรมทางการเมืองรวมทั้งภาษาในป้ายสาธารณะด้วย และประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษมากกว่า พวกหลังเห็นได้ชัดว่าเป็น “เอเชียแบบฝรั่ง” เพราะบรรยากาศจากป้ายสาธารณะ และการสนทนาที่สังเกตได้เต็มไปด้วยภาษาอังกฤษ ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ ส่วนที่เหลือเป็นประเทศที่นิยมใช้ภาษาของตนเอง ตารางที่ 8.2 เป็นการสรุปกิจกรรมทางการเมือง และภาษาที่ใช้ในแวดวงการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน

ตารางที่ 8.2 ภาษาที่ใช้ในแวดวงการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน

กิจกรรมทางการเมือง	ภาษาที่ใช้มากที่สุด ³	ประเทศ
การรณรงค์ในการเลือกตั้ง (ป้ายหาเสียง)	NL	ไทย เมียนมา เวียดนาม ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย
	E	สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์
	ไม่มีข้อมูล	บรูไน
การประชุมรัฐสภา	NL	ไทย เมียนมา เวียดนาม ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย
	E	สิงคโปร์ บรูไน

³ เพื่อให้เห็นภาพแบบแนวโน้ม หรือนัยทั่วไป จึงรายงานเฉพาะรูปแบบที่พบมากที่สุด ซึ่งอันที่จริงในแต่ละประเทศมีความหลากหลายของการใช้ภาษาในทุกแวดวง แต่ก็ถือว่าไม่ใช่รูปแบบที่พบเห็นมากที่สุด

กิจกรรมทางการเมือง	ภาษาที่ใช้มากที่สุด ³	ประเทศ
	NL/E, NL+E	ฟิลิปปินส์
การพูดของผู้นำ (ประกาศ แถลงการณ์ สุนทรพจน์ สัมภาษณ์ สาบานตน ฯลฯ)	NL	ไทย เมียนมา เวียดนาม ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน
	E	สิงคโปร์
	NL+ E	ฟิลิปปินส์
เว็บไซต์แสดงการดำเนินงาน การ บริหารประเทศของรัฐบาลและ หน่วยงาน	NL, NL/E	ไทย เมียนมา เวียดนาม ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย
	E	สิงคโปร์ บรูไน
	NL/E	มาเลเซีย
	E, NL/E, NL+E	ฟิลิปปินส์

หมายเหตุ: NL = National language / ภาษาประจำชาติ

E = English/ ภาษาอังกฤษ

NL/E = ภาษาประจำชาติ หรือภาษาอังกฤษ (มีการเลือกทั้งสองภาษาเท่าๆ กัน)

NL+ E = ใช้ภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษสลับกันหรือปนกันในคำกล่าว

กล่าวโดยสรุป ผลการวิเคราะห์การใช้ภาษาในแวดวงการเมืองของทั้ง 10 ประเทศกลุ่มอาเซียน แสดงให้เห็นเส้นแบ่งประเทศทั้งหมดออกเป็น 2 พวกอย่างเด่นชัด ซึ่งสอดคล้องกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ทางการเมือง เส้นแบ่งหรือปัจจัยที่ทำให้ต่าง คือ การเป็นอาณานิคมของประเทศที่เป็นเจ้าของภาษาอังกฤษ (อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา) เป็นเส้นที่แบ่งพวกที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ออกจากพวกที่เคยเป็น พวกที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของประเทศที่เป็นเจ้าของภาษาอังกฤษ มีความชัดเจนในการใช้ภาษาประจำชาติในทุกกิจกรรมและการแสดงออกทางการเมือง ประเทศพวกนี้มีความรู้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษในระดับต่ำ หากต้องใช้ภาษาอังกฤษ ก็ต้องพึ่งการแปลจากภาษาของตนเป็นภาษาอังกฤษ ประเทศพวกนี้ได้แก่ ประเทศไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และอินโดนีเซีย ส่วนประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษอย่างคล่องแคล่วเป็นภาษาที่สอง ล้วนมีประวัติเป็นอาณานิคมของเจ้าของภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติทางการเมือง ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตามมีเงื่อนไข หรือปัจจัยบางอย่างที่การแบ่งพวกของประเทศเหล่านี้เป็นเรื่องซับซ้อนกว่าที่มองเห็นผิวเผิน

ประเทศแรกที่สร้างความซับซ้อนในการจัดพวก คือเมียนมา อันที่จริงเมียนมาซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ น่าจะอยู่พวกเดียวกับมาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน แต่พฤติกรรมการเลือกภาษาในแวดวงการเมืองของเมียนมาเหมือนกลุ่มที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ คือเป็นรูปแบบเหมือนประเทศไทย ลาว กัมพูชา

และเวียดนาม ตามเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เมียนมามีความรู้สึกต่อต้านอังกฤษอย่างมาก ซึ่งแสดงออกในรูปของการต่อสู้ การไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ การประท้วง ฯลฯ แม้แต่ภาษาอังกฤษซึ่งฝังรากสมัยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษก็ถูกยกเลิกในหลายแวดวง อันที่จริงทัศนคติทางลบที่เมียนมาเคยมีต่อประเทศอังกฤษและภาษาอังกฤษ ดูเหมือนจะมีความคล้ายกับทัศนคติที่เวียดนามเคยมีต่อฝรั่งเศสและที่อินโดนีเซียเคยมีต่อดัชต์สรุปคือ ทัศนคติซึ่งนำไปสู่นโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติในการใช้ภาษา ทำให้เมียนมามีรูปแบบการเลือกภาษาในแวดวงการเมืองเหมือนกลุ่มที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

ประเทศพม่าที่เคยเป็นอาณานิคมของเจ้าของภาษาอังกฤษก็มีความซับซ้อน อันเกิดจากความเป็นชาตินิยม และความต้องการมีอัตลักษณ์ของตนเอง ปัจจัยข้อนี้ น่าจะอธิบายประเด็นที่ว่า ทำไมสุลต่านของบรูไนจึงมีพระราชดำรัสเป็นภาษามลายู ทั้งๆ ที่กิจกรรมการเมืองของบรูไนแทบทั้งหมดใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาที่พระองค์ทรงเลือกใช้อาจมีความสำคัญในแง่สัญลักษณ์มากกว่าการสื่อใจความของถ้อยคำที่ตรัส ในทำนองเดียวกัน ความต้องการแสดงความเป็นชาติ อาจให้คำตอบว่าทำไมมาเลเซียจึงใช้ภาษามลายูมากที่สุดในปีหาเสียง ในการประชุมรัฐสภา และในการกล่าวของผู้ว่า ในขณะที่สิงคโปร์มีแนวโน้มใช้ภาษาอังกฤษในทุกกิจกรรม

ฟิลิปปินส์เป็นประเทศเดียวที่มีความต่างจากประเทศอื่นทั้งหมด ประวัติของการสร้างภาษาประจำชาติที่ใช้เวลาร้อยปี ทำให้ประเทศนี้มุ่งส่งเสริมภาษาฟิลิปปินในทุกแวดวง รวมทั้งการเมืองด้วย แต่ดูเหมือนว่าชาวฟิลิปปินส์มีอาจทั้งภาษาอังกฤษได้ การใช้ภาษาอังกฤษของชาวฟิลิปปินส์เหมือนกับของคนสิงคโปร์ คือใช้อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งนักวิชาการจัดว่าเป็นภาษาที่สอง ในกิจกรรมทางการเมืองคนฟิลิปปินส์เสรีภาพในการเลือกว่าจะใช้ภาษาอังกฤษ หรือฟิลิปปิน หรือใช้สลับกันเท่าใดก็ได้ โดยปราศจากการปิดกั้นด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นการใช้ภาษาแบบไม่เป็นมาตรฐาน ไม่บริสุทธิ์ ทำให้ภาษาประจำชาติมัวหมอง ฯลฯ จึงพบว่าในแวดวงการเมืองมีการใช้ทั้งสองภาษาเท่าๆ กัน และยากที่จะระบุว่าภาษาใดเด่นกว่ากัน

อนึ่ง เป็นที่น่าสงสัยว่า ทำไมการที่ฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้การปกครองของสเปนประมาณ 3 ศตวรรษ การที่อินโดนีเซียเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ประมาณ 3 ศตวรรษเช่นกัน และการที่เวียดนามอยู่ใต้อำนาจของจีนเป็นเวลา 1,000 ปี ไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนภาษา (language shift) ซึ่งจะทำให้ทั้ง 3 ประเทศหันมาใช้ภาษาของผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจทางการเมืองแทนภาษาดั้งเดิมของตนเอง เรื่องนี้น่าสนใจและควรมีการวิจัยให้ลึกซึ้งต่อไป และในทางตรงข้ามการได้รับอิทธิพลจากภาษาผู้ปกครองน่าจะทำให้ตัวภาษาของประเทศดังกล่าวมีการยืมคำและลักษณะอื่นๆ เข้ามาใช้เป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นนี้เป็นเรื่องน่าสนใจและมีผู้ศึกษาไว้จำนวนมากภายใต้หัวข้อ “การสัมผัสภาษา”

บทที่ 9

ภูมิทัศน์ภาษาของประเทศกลุ่มอาเซียน

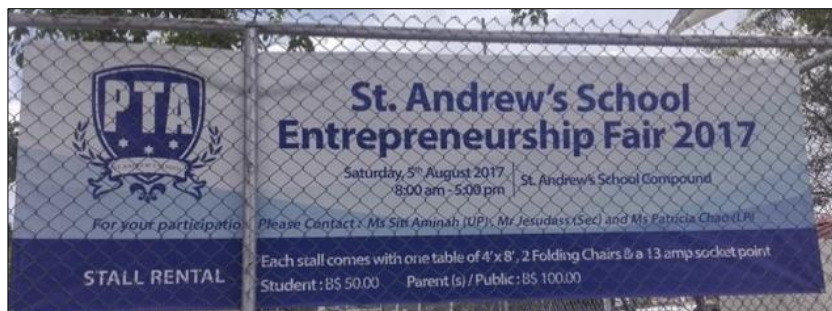
บทนี้เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์เรื่องภูมิทัศน์ภาษา โดยอาศัยข้อมูลภาพถ่ายป้ายหรือประกาศสาธารณะจากการวิจัยภาคสนามในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียน และข้อมูลเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ของบางประเทศ ผู้วิจัยแบ่งประเทศอาเซียนออกเป็น 3 กลุ่มหลักได้แก่ 1) ประเทศที่ใช้นั้นป้ายภาษาประจำชาติ 2) ประเทศที่เน้นป้ายภาษาอังกฤษ และ 3) ประเทศที่เน้นป้ายสองภาษา โดยพิจารณาจากการปรากฏของภาษาบนป้ายสาธารณะในแวดวงต่างๆ 5 แวดวง ได้แก่ แวดวงการศึกษา สื่อ วรรณกรรม กฎหมาย และการเมือง

9.1 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงการศึกษาในประเทศกลุ่มอาเซียน

ผู้วิจัยพิจารณาการปรากฏของภาษาบนป้ายสาธารณะแวดวงการศึกษา คือ ป้ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในประเทศกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศ โดยแบ่งประเภทเป็น **ป้ายหนึ่งภาษา** (monolingual signs) ดังภาพที่ 9.1-9.2 **ป้ายสองภาษา** (bilingual signs) ภาพตัวอย่างที่ 9.3-9.4 และ **ป้ายหลายภาษา** (multilingual signs) ภาพตัวอย่างที่ 9.5

ภาพที่ 9.1 ป้ายหนึ่งภาษาหน้าตึกในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (ภาษาไทย)

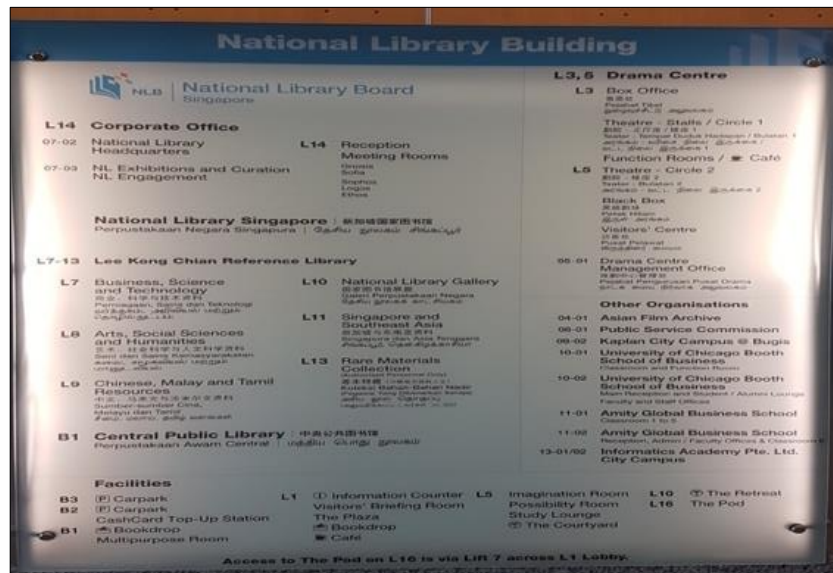
ภาพที่ 9.2 ป้ายหนึ่งภาษาหน้าโรงเรียนในประเทศบรูไน (ภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 9.3 ป้ายสองภาษาหน้าตึกในโรงเรียนมัธยมในประเทศลาว (ภาษาลาว-อังกฤษ)

ภาพที่ 9.4 ป้ายสองภาษาหน้าตึกในโรงเรียนมัธยมในประเทศมาเลเซีย (ภาษามลายู-อังกฤษ)

ภาพที่ 9.5 ประกาศหลายภาษาในห้องสมุดแห่งชาติในสิงคโปร์ (ภาษาอังกฤษ-จีน-มาเลย์-ทมิฬ)

ผลการวิเคราะห์พบว่าการปรากฏของภาษาในแต่ละประเทศอาจมีความเข้มข้นของภาษาประจำชาติ และภาษาอังกฤษที่แตกต่างกันไป โดยกลุ่มประเทศที่เน้นภาษาประจำชาติประกอบด้วย 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย

อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมา และเวียดนาม ดังตัวอย่างในภาพที่ 9.1, 9.6-9.10 ส่วนประเทศที่เน้นการใช้ภาษาอังกฤษมี 3 ประเทศ (พบสัดส่วนของภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ) ได้แก่ บรูไน สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ดังตัวอย่างในภาพที่ 9.2, 9.11 และ 9.12 ในขณะที่กัมพูชาเป็นประเทศที่เน้นการใช้ป้ายสองภาษา (ภาษาเขมร-อังกฤษ) มากที่สุดในแวดวงการศึกษา (ภาพที่ 9.13) โดยสรุป การจัดกลุ่มประเทศตามการปรากฏของภาษาเด่นในภูมิทัศน์ภาษาแวดวงการศึกษา แสดงในภาพที่ 9.14

ภาพที่ 9.6 ป้ายหนึ่งภาษาในอาคารเรียนมหาวิทยาลัยในอินโดนีเซีย (ภาษาอินโดนีเซีย)

ภาพที่ 9.7 ป้ายหนึ่งภาษาในอาคารเรียนมหาวิทยาลัยในสปป.ลาว (ภาษาลาว)

ภาพที่ 9.8 ป้ายหนึ่งภาษาในอาคารเรียนมหาวิทยาลัยในมาเลเซีย (ภาษามลายู)

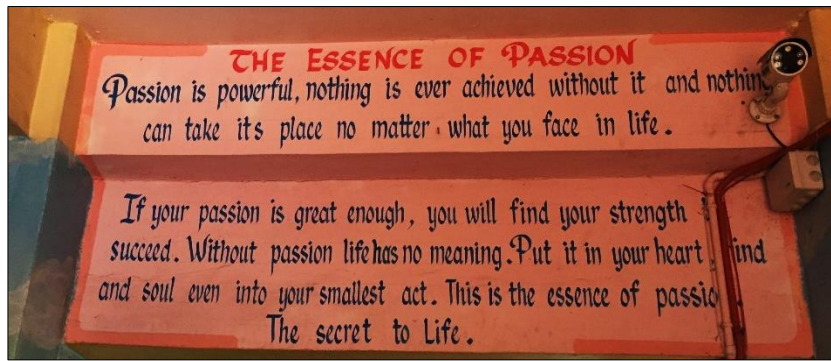
ภาพที่ 9.9 ป้ายหนึ่งภาษาในอาคารเรียนมหาวิทยาลัยย่างกุ้งในเมียนมา (ภาษาเมียนมา)

ภาพที่ 9.10 ป้ายหนึ่งภาษาในอาคารเรียนมหาวิทยาลัยในเวียดนาม (ภาษาเวียดนาม)

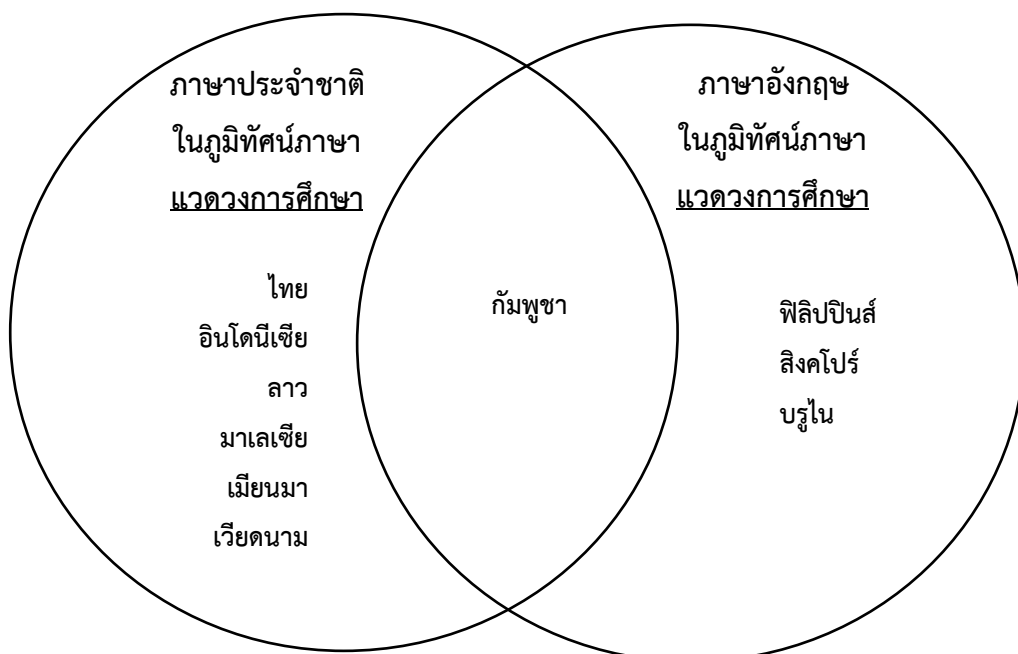
ภาพที่ 9.11 ป้ายหนึ่งภาษาบอกทางในมหาวิทยาลัยในสิงคโปร์ (ภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 9.12 ป้ายหนึ่งภาษาในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาประเทศฟิลิปปินส์ (ภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 9.13 ป้ายสองภาษาในอาคารเรียนมหาวิทยาลัยในกัมพูชา (ภาษาเขมร-อังกฤษ)

ภาพที่ 9.14 กลุ่มประเทศแยกตามภาษาเด่นในป้ายสาธารณะแวดวงการศึกษา

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณามิติด้านภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะ พบว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ปรากฏในป้ายหนึ่งภาษามากที่สุดเมื่อเทียบกับภาษาต่างประเทศอื่นๆ รวมถึงการปรากฏในรูปแบบสองภาษาหรือหลายภาษา ภาษาอังกฤษมักจะปรากฏคู่กับภาษาประจำชาติเสมอ ดังนั้น จึงอาจอนุมานได้ว่าบทบาทในฐานะภาษาโลกของภาษาอังกฤษได้เข้ามาในสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของสถานศึกษาของกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างเห็นได้ชัด

9.2 ภูมิทัศน์ภาษาแฉวดวงกฎหมายในประเทศกลุ่มอาเซียน

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าในกลุ่มประเทศอาเซียน ภาษาประจำชาติน่าจะเป็นภาษาสำคัญบนป้ายสาธารณะแฉวดวงกฎหมายมากกว่าภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์พบว่า มีบางประเทศที่เน้นการใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ กลุ่มประเทศที่เน้นการใช้ภาษาประจำชาติ ได้แก่ อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย ไทย และเวียดนาม (ภาพตัวอย่างที่ 9.15-9.19) กลุ่มประเทศที่เน้นภาษาอังกฤษ ได้แก่ สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ดังภาพตัวอย่างที่ 9.20 และกลุ่มประเทศที่เน้นการใช้สองภาษาบนป้ายสาธารณะ ได้แก่ บรูไน กัมพูชา และเมียนมา ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 9.22-9.23 เป็นที่น่าสังเกตว่าป้ายหลายภาษาปรากฏน้อยมากในแฉวดวงกฎหมาย พบในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์เท่านั้น แต่จำนวนน้อยมาก ดังตัวอย่างภาพที่ 9.24

ภาพที่ 9.15 ป้ายหนึ่งภาษาในแฉวดวงกฎหมายในอินโดนีเซีย (ภาษาอินโดนีเซีย)

ภาพที่ 9.16 ป้ายหนึ่งภาษาในแวดวงกฎหมายในสปป.ลาว (ภาษาลาว)

ภาพที่ 9.17 ป้ายหนึ่งภาษาในแวดวงกฎหมายในมาเลเซีย (ภาษามลายู)

ภาพที่ 9.18 ป้ายหนึ่งภาษาในแวดวงกฎหมายในประเทศไทย (ภาษาไทย)

ภาพที่ 9.19 ป้ายหนึ่งภาษาในแวดวงกฎหมายในเวียดนาม (ภาษาเวียดนาม)

ภาพที่ 9.20 ป้ายหนึ่งภาษาในแวดวงกฎหมายในสิงคโปร์ (ภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 9.21 ป้ายสองภาษาในแวดวงกฎหมายในบรูไน (ภาษามาลเลย์-อังกฤษ)

ภาพที่ 9.22 ป้ายสองภาษาในแวดวงกฎหมายในกัมพูชา (ภาษาเขมร-อังกฤษ)

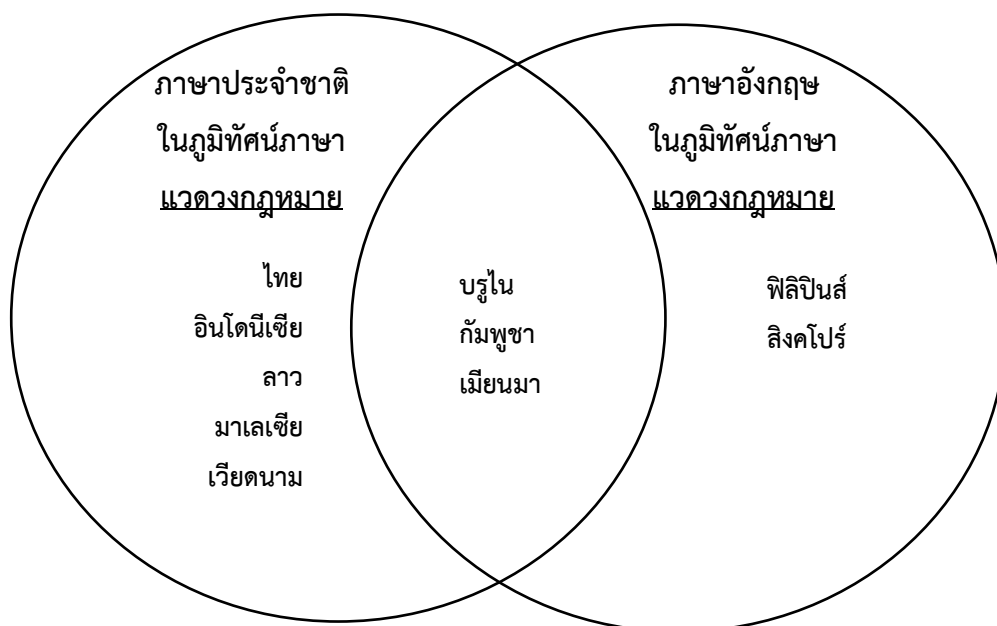

ภาพที่ 9.23 ป้ายสองภาษาในแวดวงกฎหมายในเมียนมา (ภาษาอังกฤษ-เมียนมา)

ภาพที่ 9.24 ป้ายสีภาษา (อังกฤษ-จีน-มาเลย์-ทมิฬ) ในแควตงกฎหมายประเทศสิงคโปร์

ภาพที่ 9.25 สรุปภาษาที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะที่แตกต่างกันในแควตงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน จะเห็นได้ว่าเมื่อเทียบกับแควตงการศึกษาแล้ว บทบาทของภาษาอังกฤษในแควตงกฎหมายเพิ่มมากขึ้นในหลายประเทศ โดยพิจารณาจากป้ายสองภาษาและป้ายภาษาอังกฤษที่ปรากฏในพื้นที่สาธารณะ แม้ว่าแควตงกฎหมายจะเป็นแควตงที่มีความเป็นทางการสูง แต่กลับพบว่าไม่ถึง 3 ประเทศที่เน้นป้ายสองภาษาและ 2 ประเทศที่เน้นภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ กล่าวคือภาษาอังกฤษมีความเข้มข้นมากขึ้นในแควตงกฎหมายสำหรับประเทศเหล่านั้น

ภาพที่ 9.25 กลุ่มประเทศแยกตามภาษาเด่นในป้ายสาธารณะแควตงกฎหมาย

9.3 ภูมิทัศน์ภาษาแหวดงการเมืองในประเทศกลุ่มอาเซียน

เนื่องจากแหวดงการเมืองเป็นแหวดงที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาตินิยมของประเทศในกลุ่มอาเซียนได้ชัดเจนมากที่สุด ดังนั้น จึงพบว่าภูมิทัศน์ภาษาของแหวดงการเมืองมักใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาสำคัญในเกือบทุกประเทศที่เก็บข้อมูล การใช้ภาษาประจำชาติสะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์และความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ประเทศกลุ่มนี้ ได้แก่ อินโดนีเซีย กัมพูชา ลาว มาเลเซีย เมียนมา ไทย เวียดนาม (ดูตัวอย่างป้ายหาเสียงทางการเมืองในภาพที่ 9.26-9.32) ส่วนประเทศบรูไน มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงไม่ปรากฏป้ายหาเสียงหรือรณรงค์การเลือกตั้ง ปรากฏเพียงป้ายเกี่ยวกับองค์สูงสุดท่านประมุขของประเทศเท่านั้น ซึ่งเป็นป้ายภาษาประจำชาติคือภาษามลายูทั้งหมด จึงสามารถจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาสำคัญได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างป้ายแหวดงการเมืองของประเทศบรูไนแสดงดังภาพที่ 3.33 สำหรับประเทศกลุ่มที่ใช้ภาษาอังกฤษผู้วิจัยพบว่า มีเพียงประเทศสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในภาษาที่ใช้ในภูมิทัศน์ภาษาแหวดงการเมืองร่วมกับภาษาประจำชาติ ประเทศสิงคโปร์นิยมใช้ภาษาราชการทั้ง 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ จีน มาเลย์ และทมิฬมากที่สุด ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประเทศสิงคโปร์ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสังเกตว่าภาษาอังกฤษก็ยังมีบทบาทสำคัญมากที่สุด โดยสังเกตจากตำแหน่งการปรากฏ ขนาดตัวอักษร และความถี่ในการปรากฏเมื่อเทียบกับภาษาราชการอื่นๆ อีกสามภาษา ดังภาพที่ 9.34 ในขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์กลับนิยมใช้ภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่างภาพที่ 9.35 มากที่สุดแม้จะปรากฏร่วมกับภาษาฟิลิปปิโน (ตัวอย่างภาพที่ 9.36) บ้างก็ตาม และพบอีกว่าภาษาประจำชาติเป็นภาษาที่พบน้อยที่สุดในแหวดงการเมืองด้วย สามารถสรุปกลุ่มประเทศตามภาษาที่ใช้บนป้ายสาธารณะในแหวดงการเมืองได้ดังภาพที่ 9.37

ภาพที่ 9.26 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาอินโดนีเซีย) ในประเทศอินโดนีเซีย แหวดงการเมือง

ภาพที่ 9.27 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาเขมร) ในประเทศกัมพูชา แวดวงการเมือง

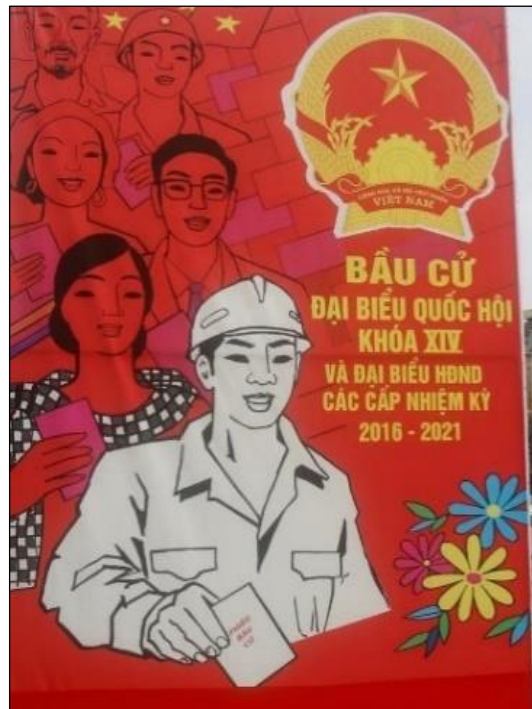
ภาพที่ 9.28 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาลาว ในกรอบสี่เหลี่ยม) ในสปป.ลาว แวดวงการเมือง

ภาพที่ 9.29 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษามลายู) ในประเทศมาเลเซีย แนววงการเมือง

ภาพที่ 9.30 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาเมียนมา) ในประเทศเมียนมา แนววงการเมือง

ภาพที่ 9.31 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาเวียดนาม) ในประเทศเวียดนาม แวดวงการเมือง

ภาพที่ 9.32 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาไทย) ในประเทศไทย แวดวงการเมือง

ภาพที่ 9.33 ป้ายหนึ่งภาษาเกี่ยวกับองค์สุลต่าน (ภาษามาลเลย์) ในประเทศบรูไน แวดวงการเมือง

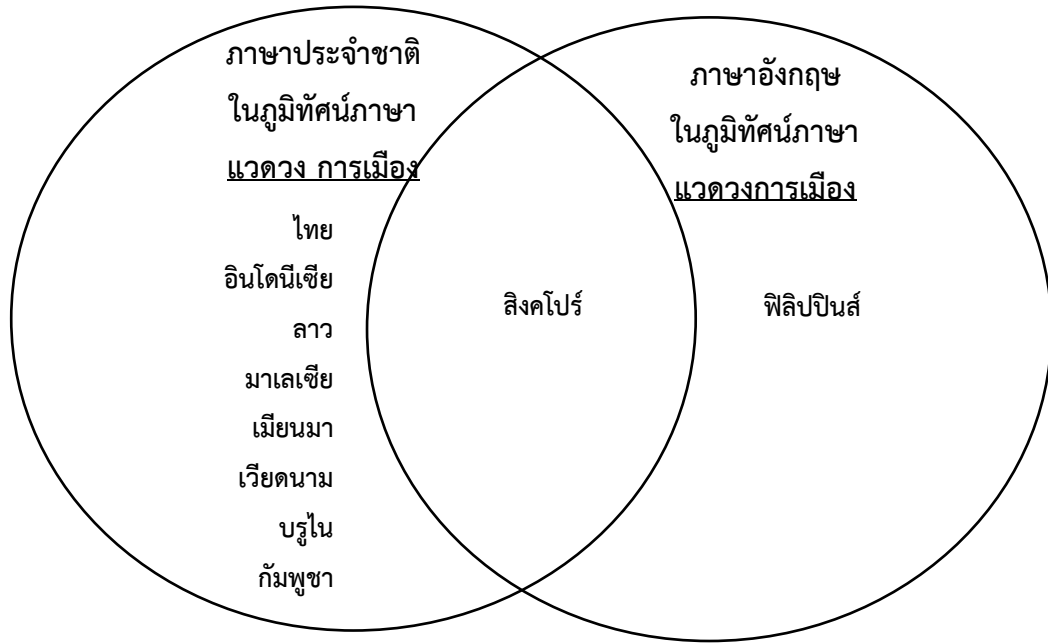
ภาพที่ 9.34 ป้ายหลายภาษา (ภาษาอังกฤษ-จีน-มาเลย์-ทมิฬ) ในประเทศสิงคโปร์ แวดวงการเมือง

ภาพที่ 9.35 ป้ายสองภาษา (ภาษาอังกฤษ-ฟิลิปปิโน) ในประเทศฟิลิปปินส์ แวดวงการเมือง

ภาพที่ 9.36 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ) ในประเทศฟิลิปปินส์ แวดวงการเมือง

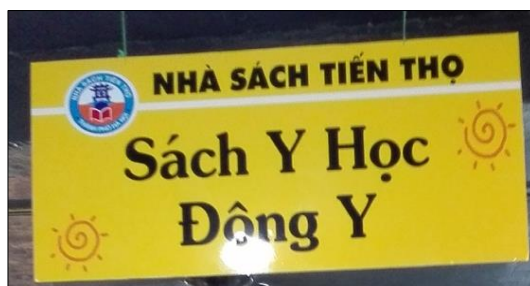
ภาพที่ 9.37 กลุ่มประเทศแยกตามภาษาที่ปรากฏในป้ายสาธารณะแวดวงการเมือง

9.4 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงวรรณกรรมในประเทศกลุ่มอาเซียน

ข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาษาในแวดวงวรรณกรรม เก็บรวบรวมจากป้ายที่ปรากฏในร้านหนังสือและห้องสมุดที่รวบรวมวรรณกรรมของแต่ละประเทศไว้ เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาษาในแวดวงอื่นๆ ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มประเทศออกเป็นสามกลุ่มตามภาษาที่เน้นบนป้ายสาธารณะ โดยพบว่ากลุ่มประเทศที่เน้นภาษาประจำชาติ ได้แก่ อินโดนีเซีย เวียดนาม และเมียนมา (ภาพที่ 9.38-9.41) กลุ่มประเทศที่เน้นภาษาอังกฤษ ได้แก่ ลาว มาเลเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์ ไทย และสิงคโปร์ (ภาพที่ 9.42-9.45) ส่วนประเทศที่เน้นการใช้ป้ายสองภาษามีเพียงประเทศเดียวคือ กัมพูชา (ภาพที่ 9.46) และสามารถสรุปการใช้ภาษาบนป้ายสาธารณะได้ดังภาพที่ 9.47

ภาพที่ 9.38 ป้ายหนังสือ (ภาษาอินโดนีเซีย) บอกรายชื่อหนังสือในร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศอินโดนีเซีย

ภาพที่ 9.39 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาเวียดนาม) ภายในร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 9.40 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาเวียดนาม) ภายในร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 9.41 ป้ายหนึ่งภาษา (ภาษาเมียนมา) หน้าร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศเมียนมา

ส่วนภาพตัวอย่างด้านล่างนี้ (9.42-9.45) เป็นตัวอย่างป้ายสาธารณะที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสำคัญ และภาพที่ 9.46 แสดงตัวอย่างป้ายสองภาษาในประเทศกัมพูชา

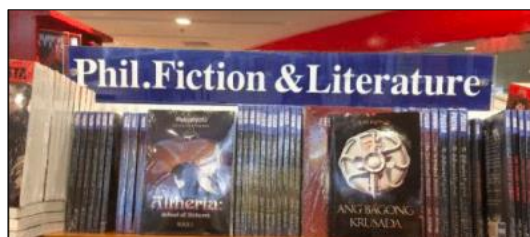
ภาพที่ 9.42 ป้ายหนังสือ (ภาษาอังกฤษ) บอกหมวดหมู่หนังสือภายในร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศบรูไน

ภาพที่ 9.43 ป้ายหนังสือ (ภาษาอังกฤษ) หน้าร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศไทย

ภาพที่ 9.44 ป้ายหนังสือ (ภาษาอังกฤษ) บอกหมวดหมู่หนังสือภายในร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศมาเลเซีย

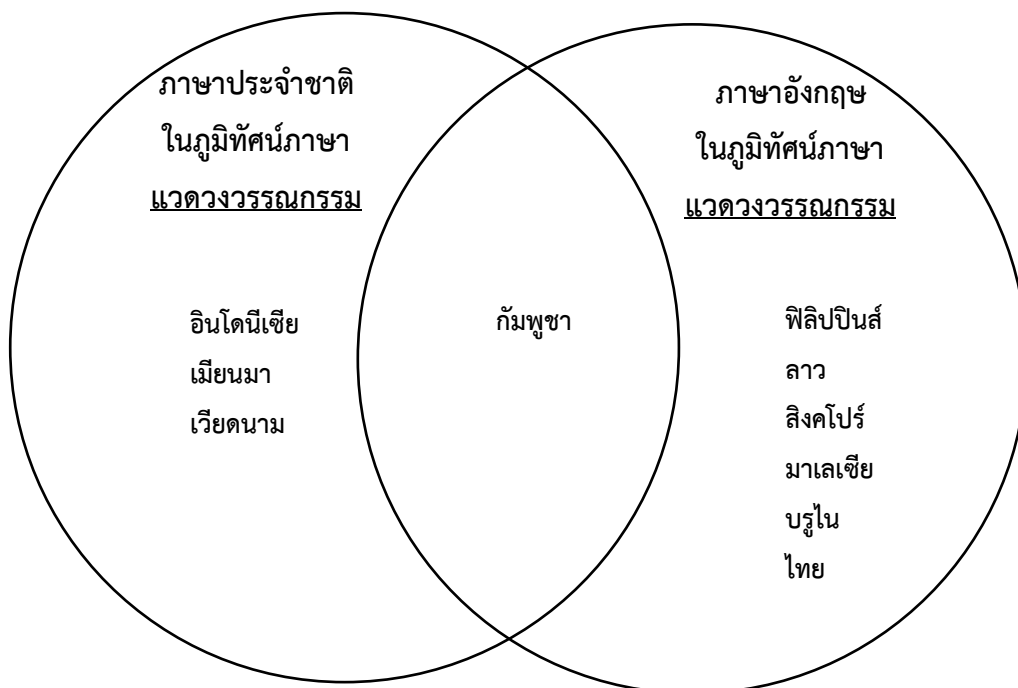

ภาพที่ 9.45 ป้ายหนังสือ (ภาษาอังกฤษ) บอกหมวดหมู่หนังสือภายในร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศฟิลิปปินส์

ภาพที่ 9.46 ป้ายสองภาษา (ภาษาเขมร-อังกฤษ) หน้าร้านหนังสือท้องถิ่นในประเทศกัมพูชา

เป็นที่น่าสนใจว่าในแวดวงวรรณกรรม มีเพียงประเทศกัมพูชาประเทศเดียวในกลุ่มอาเซียน ที่ใช้ป้ายสองภาษาเป็นหลักทั้งในป้ายทั่วไปและบนหน้าปกหนังสือ แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่กำลังแข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกัมพูชา เราสามารถจัดกลุ่มประเทศตามภาษาที่ปรากฏในภูมิทัศน์ภาษาแวดวงวรรณกรรมได้ดังภาพ 9.47 ดังต่อไปนี้

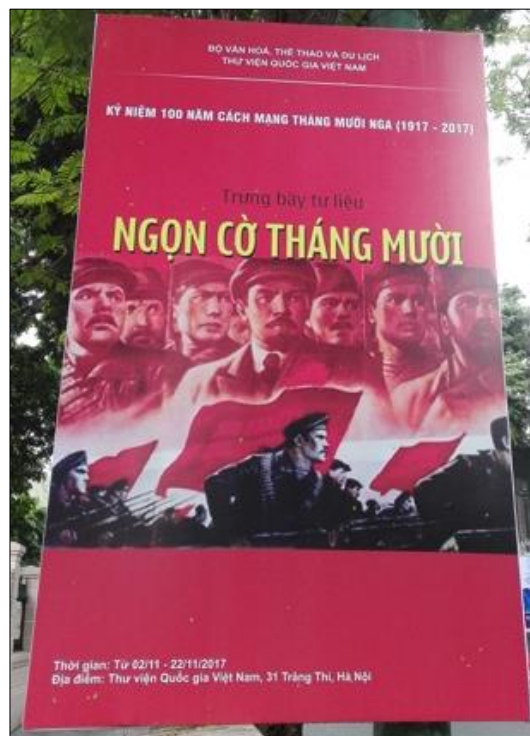

ภาพที่ 9.47 กลุ่มประเทศแยกตามภาษาที่ปรากฏในป้ายสาธารณะแวดวงวรรณกรรม

9.5 ภูมิทัศน์ภาษาแฉวงลือในประเทศกลุ่มอาเซียน

แฉวงลือสุดท้ายสำหรับงานวิจัยนี้ได้แก่ แฉวงลือ สำหรับการเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาษาในแฉวงลือนั้น ผู้วิจัยเก็บรวบรวมป้ายสาธารณะประเภทต่างๆ เช่น ป้ายบิลบอร์ด ป้ายชื่อร้าน ป้ายโฆษณาสินค้า หรือป้ายส่งเสริมการขายสินค้าหรือบริการจากประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้งหมด โดยมีสมมติฐานว่า ภาษาที่มีความสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาของแฉวงลือนี้ คือ ภาษาอังกฤษ เนื่องจากเป็นภาษาสากลที่มักใช้ดึงดูดความสนใจผู้พบเห็นและยังสามารถสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าได้กว้างขวาง จึงมักใช้เพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ดังนั้น ภาษาอังกฤษน่าจะปรากฏในภูมิทัศน์ภาษาแฉวงลือมากที่สุดจากบรรดา 5 แฉวงสาธารณะของประเทศ อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามแล้วกลับพบว่าแม้ว่าภาษาอังกฤษจะมีบทบาทเด่นมากในแฉวงลือ แต่ไม่ใช้ในทุกประเทศ กล่าวคือมีบางประเทศที่ยังใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดอยู่

ผลการวิเคราะห์รูปแบบภูมิทัศน์ภาษาแฉวงลือทำให้สามารถจำแนกประเทศกลุ่มอาเซียนออกเป็น 3 กลุ่ม เช่นเดียวกับในแฉวงอื่น ๆ กล่าวคือ กลุ่มประเทศที่เน้นภาษาประจำชาติ ได้แก่ เวียดนาม เมียนมา ลาว ดังภาพตัวอย่างที่ 9.48-9.52 กลุ่มประเทศที่เน้นภาษาอังกฤษ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ดังภาพตัวอย่างที่ 9.53-9.57 กลุ่มประเทศที่ใช้สองภาษา ได้แก่ ไทยและกัมพูชาดังภาพตัวอย่างที่ 9.58-9.60

ภาพที่ 9.48 ป้ายสื่อประชาสัมพันธ์หนึ่งภาษา (ภาษาเวียดนาม) ในประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 9.49 ป้ายสื่อส่งเสริมการขายหนึ่งภาษา (ภาษาเวียดนาม) ในประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 9.50 ป้ายหน้าร้านค้าหนึ่งภาษา (ภาษาเมียนมา) ในประเทศเมียนมา

วงล้อ กลับพบภูมิทัศน์ภาษาที่เป็นภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ ภาพตัวอย่างที่ 9.53-9.57 แสดงตัวอย่างป้ายสาธารณะภาษาอังกฤษในประเทศดังกล่าว

ภาพที่ 9.53 ป้ายโฆษณาบิลบอร์ดหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ) ในประเทศฟิลิปปินส์

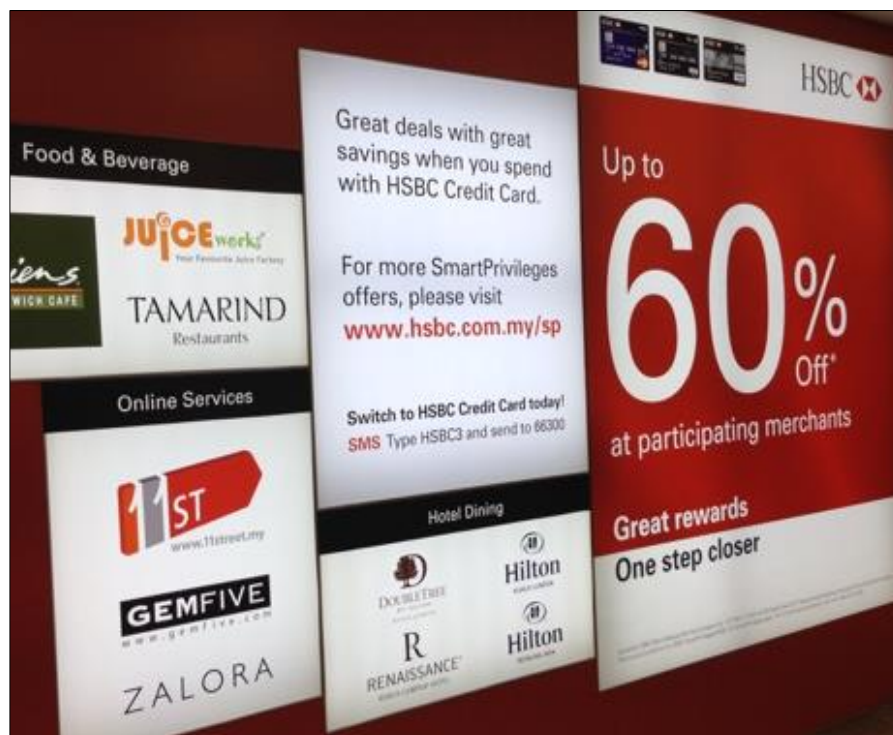
ภาพที่ 9.54 ป้ายโฆษณาหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ) ในประเทศสิงคโปร์

ภาพที่ 9.55 ป้ายโฆษณาหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ) ในประเทศอินโดนีเซีย

ภาพที่ 9.56 ป้ายโฆษณาหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ) ในประเทศบรูไน

ภาพที่ 9.57 ป้ายโฆษณาหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ) ในประเทศมาเลเซีย

ข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาจากสองประเทศสุดท้ายในกลุ่มอาเซียน คือประเทศกัมพูชาและไทย แสดงให้เห็นว่าในทั้งสองประเทศป้ายสาธารณะในแวดวงสื่อ มักปรากฏการใช้ภาษาประจำชาติคู่กับภาษาอังกฤษมากที่สุด ดังภาพตัวอย่างที่ 9.58-9.60

ภาพที่ 9.58 ป้ายหน้าร้านค้าสองภาษา (ภาษาเขมร-อังกฤษ) ในประเทศกัมพูชา

ภาพที่ 9.59 ป้ายหน้าร้านค้าสองภาษา (ภาษาไทย-อังกฤษ) ในประเทศไทย

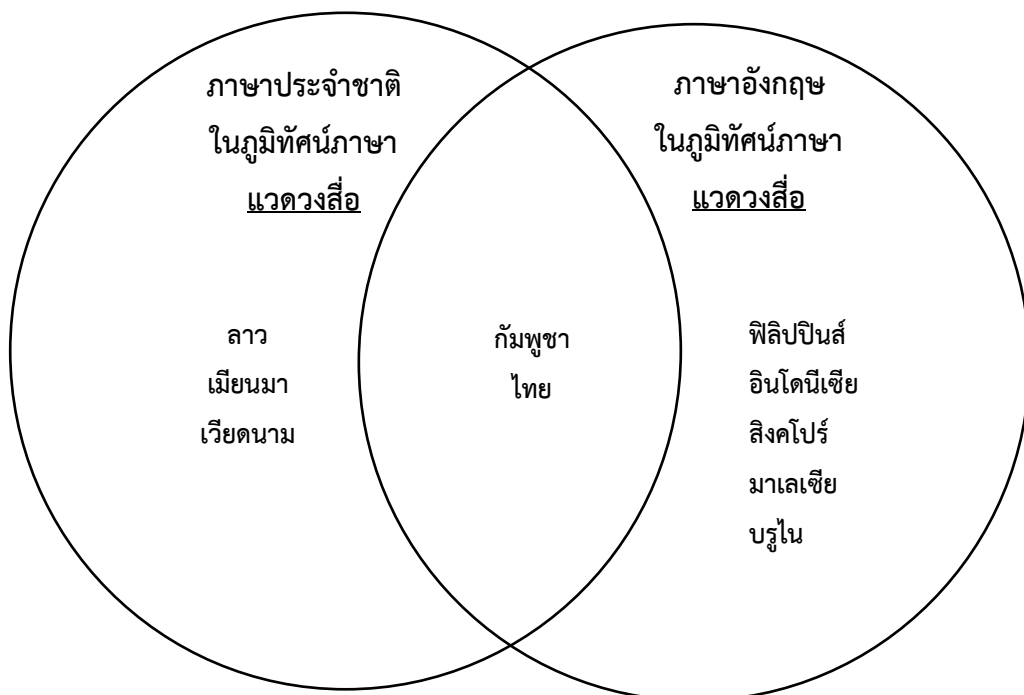
ภาพที่ 9.60 ป้ายหน้าร้านค้าสองภาษา (ภาษาไทย-อังกฤษ) ในประเทศไทย

ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับภูมิทัศน์ภาษาแวดวงสื่อในประเทศไทยนั้นมี 2 ประเด็น คือบทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงสื่อ แม้ว่าภาษาไทยจะมีบทบาทมากในป้ายสาธารณะแวดวงอื่นๆ ของประเทศไทย แต่ในแวดวงสื่อนั้น ข้อมูลจากการออกภาคสนามแสดงถึงบทบาทของภาษาอังกฤษที่สูงมากบนป้ายสาธารณะในแวดวงนี้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาเฉพาะป้ายหนึ่งภาษา พบว่า ป้ายภาษาอังกฤษปรากฏมากกว่าป้ายหนึ่งภาษาภาษาไทย จึงอาจอนุมานได้ว่าบทบาทภาษาอังกฤษนั้นมักเป็นภาษาหลักในแวดวงสื่อของสังคมไทย ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับฮิบเนอร์ (Huebner 2006, 2009) และประเด็นที่สองคือ การใช้ป้ายสองภาษาที่พบมากที่สุดนี้ น่าจะเป็นผลมาจากพระราชบัญญัติภาษีย้าย พ.ศ. 2510 ที่กำหนดอัตราการเสียภาษีย้ายหนึ่งภาษาภาษาอังกฤษแพงกว่าป้ายสองภาษาที่ประกอบด้วยภาษาหนึ่งเป็นภาษาไทย (ภาพที่ 9.61) ดังนั้นผู้ประกอบการจึงนิยมใช้ป้ายสองภาษาเพื่อลดค่าใช้จ่ายดังกล่าว

บัญญัติภาษีป้าย ^{๔๗}	
(๑) ป้ายที่มีอักษรไทยล้วน	ให้คิดอัตรา ๑๐ บาท
(๒) ป้ายที่มีอักษรไทยปนกับอักษร ต่างประเทศและหรือปนกับภาพ และหรือเครื่องหมายอื่น	ให้คิดอัตรา ๑๐๐ บาท
(๓) ป้ายดังต่อไปนี้	ให้คิดอัตรา ๒๐๐ บาท
(ก) ป้ายที่ไม่มีอักษรไทย ไม่ว่าจะมีภาพหรือเครื่องหมายใด ๆ หรือไม่	ต่อห้าร้อยตารางเซนติเมตร
(ข) ป้ายที่มีอักษรไทยบางส่วน หรือทั้งหมดอยู่ใต้หรือต่ำกว่า อักษรต่างประเทศ	
(๔) ป้ายตาม (๑) (๒) หรือ (๓) ซึ่งมีข้อความ เครื่องหมาย หรือภาพที่เคลื่อนที่หรือ เปลี่ยนเป็นข้อความ เครื่องหมาย หรือภาพอื่นได้ โดยเครื่องจักรกลหรือโดยวิธีใด ๆ ให้คิดอัตราภาษีตาม จำนวนข้อความ เครื่องหมาย หรือภาพ หรือตามระยะเวลาที่ข้อความเครื่องหมาย หรือภาพปรากฏอยู่ใน ป้าย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้ายังไม่ได้ออกกฎกระทรวงให้คิดอัตรา ภาษีตามบัญญัติภาษีป้ายนี้	

ภาพที่ 9.61 อัตราการเสียภาษีป้ายตามพระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ. 2510

ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มประเทศตามภาษาที่ใช้ในภูมิทัศน์ภาษาแวดวงสี่ได้โดยสรุปในภาพที่ 9.62 ด้านล่างนี้

ภาพที่ 9.62 กลุ่มประเทศตามภาษาที่ปรากฏในป้ายสาธารณะแวดวงสี่

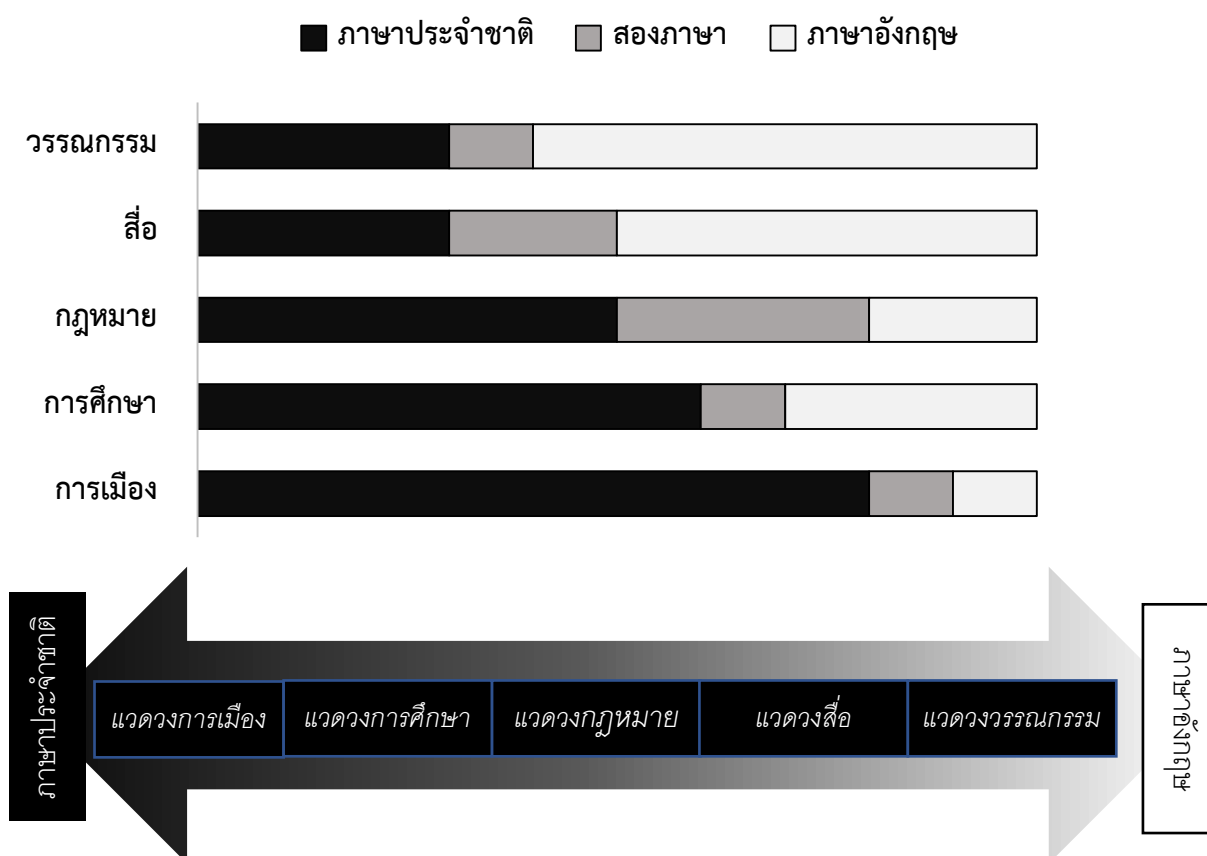
9.6 สรุปภาพรวมภูมิทัศน์ภาษาประเทศไทยกลุ่มอาเซียน

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสถานการณ์ภาษาในระดับมหัพภาคของประเทศไทยกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ โดยศึกษาภาษาที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะในแวดวงต่างๆ 5 แวดวง ได้แก่ แวดวงการศึกษา กฎหมาย การเมือง วรรณกรรม และสื่อ โดยมีแนวคิดว่าการศึกษาภูมิทัศน์ภาษาของสังคมใดจะทำให้เห็นความมีชีวิตของภาษา (linguistic vitality) ในสังคมนั้น (Landry & Bourhis 1997; Shohamy & Ghazaleh-Mahajneh, 2012) ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญของข้อค้นพบได้ดังต่อไปนี้

- 1) แวดวงที่แสดงความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียนได้แก่แวดวงการเมือง โดยพบว่าเกือบทุกประเทศใช้ภาษาประจำชาติมากที่สุด ยกเว้นสิงคโปร์ที่ใช้ภาษาราชการทั้งสี่และฟิลิปปินส์ที่ใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าแวดวงการเมืองเป็นแวดวงที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชนท้องถิ่นในประเทศ ผู้ทำป้ายหาเสียงทางการเมืองจึงเลือกใช้ภาษาประจำชาติเพื่อให้เกิดความเข้าใจสูงสุดร่วมกัน นอกจากนี้ ยังต้องแสดงความเป็นปึกแผ่นเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนจึงใช้ภาษาประจำชาติซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของประเทศนั้นๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเข้าถึงประชาชนของประเทศมากที่สุด แม้ว่าในบางบริบทจะพบภาษาอื่นๆ แต่ในปริมาณการใช้ที่น้อยมาก
- 2) แวดวงที่มีความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติรองลงมาได้แก่แวดวงการศึกษา กล่าวคือ ในสถานศึกษามักปรากฏการใช้ภาษาประจำชาติบนป้ายสาธารณะเป็นหลัก อาจเป็นเพราะแวดวงการศึกษาเป็นแวดวงที่มีความเป็นราชการสูง ดังนั้นจึงเลือกใช้ภาษาประจำชาติ (ซึ่งเป็นภาษาราชการด้วย)
- 3) ประเด็นที่น่าสนใจคือในบรรดาแวดวงทั้ง 5 แวดวง แวดวงกฎหมายใช้ป้ายสาธารณะสองภาษามากที่สุด กล่าวคือใช้ภาษาประจำชาติคู่กับภาษาอังกฤษ เนื่องจากป้ายสาธารณะในแวดวงกฎหมายมักเป็นป้ายที่บังคับใช้ บอก เตือน หรือห้าม ซึ่งจำเป็นต้องสื่อสารให้ทั้งคนในประเทศและชาวต่างชาติเข้าใจ ดังนั้นจึงเลือกใช้ทั้งภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางของโลก
- 4) ส่วนแวดวงที่มีจุดประสงค์เพื่อสื่อสารสนเทศให้คนเข้าใจ หรือสนใจ คือแวดวงสื่อ พบว่ามีการใช้ภาษาอังกฤษมากอย่างเห็นได้ชัด โดยพบว่าในทุกประเทศพบการใช้ภาษาอังกฤษบนป้ายสาธารณะในแวดวงสื่อ แม้ในบางประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติมากที่สุด แต่ก็พบการใช้ภาษาอังกฤษในปริมาณที่ใกล้เคียงกันมาก เช่น ในสปป.ลาว ส่วนประเทศที่ใช้ป้ายสองภาษาเช่นไทยก็พบว่า ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญมากโดยสังเกตได้ว่า อาจจะเขียนด้วยตัวอักษรที่ใหญ่กว่าหรือเด่นกว่าภาษาไทย หรือในประเทศอินโดนีเซียนั้น แม้ทุกแวดวงจะใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักแต่ในแวดวงสื่อ กลับพบป้ายสาธารณะภาษาอังกฤษมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าแวดวงสื่อเป็นแวดวงสากลที่ต้องสื่อสารในวงกว้างและมีกลุ่มผู้รับสารที่หลากหลายทั้งประชากรในประเทศนั้นๆ และนักท่องเที่ยวต่างชาติจึงจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลหรือภาษานานาชาติ นอกจากนี้ ภาษาอังกฤษเองมีบทบาทใน

ฐานะภาษาที่มีคุณสมบัติดึงดูดความสนใจได้มาก (English as a persuasive language) (Friedrich 2002, Fuertes-Olivera et al. 2001, Grishaeva 2015, 2017, Selvi 2016) จึงมักใช้ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการมากกว่าภาษาประจำชาติ

- 5) ในมิติของภูมิทัศน์ภาษาของแวดวงวรรณกรรมนั้น พบว่ามี 6 ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในป้ายแสดงหมวดหมู่หนังสือมากที่สุด แม้แต่ในประเทศที่มีความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติมากอย่าง สเปน. ลาวก็พบว่าในร้านหนังสือมักปรากฏป้ายภาษาอังกฤษมากเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแวดวงวรรณกรรมมีกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารกับผู้อ่านออกเขียนได้ (literate) หรือมีการศึกษาสูง และภาษาอังกฤษก็เป็นภาษาของผู้อ่านออกเขียนได้ และคนมีการศึกษา
- 6) เพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้น ผู้วิจัยสรุปภูมิทัศน์ภาษาของประเทศกลุ่มอาเซียนในภาพที่ 9.63 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแวดวงการเมืองเป็นแวดวงที่ภาษาประจำชาติเข้มแข็งมากที่สุด นั่นคือประเทศส่วนใหญ่ใช้ภาษาประจำชาติมากที่สุดในแวดวงนี้ รองลงมาคือ แวดวงการศึกษา แวดวงกฎหมาย แวดวงสื่อ และแวดวงวรรณกรรม ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด

ภาพที่ 9.63 ภูมิทัศน์ภาษาแวดวงต่างๆ ของกลุ่มอาเซียน

ภาพที่ 9.63 แสดงให้เห็นความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติในประเทศกลุ่มอาเซียนในแวดวงต่างๆ ทั้ง 5 แวดวง โดยผู้วิจัยแทนค่าการใช้ภาษาในแต่ละประเทศโดยที่การใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลัก (NL) เท่ากับ 1 การใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก (E) เท่ากับ 0 และการใช้สองภาษา (NL+E) เท่ากับ 0.5 ตารางที่ 9.1 ดังนั้น แวดวงการเมืองที่ใช้ภาษาประจำชาติมากในเกือบทุกประเทศจึงมีความเข้มแข็งมากที่สุด

ตารางที่ 9.1 คะแนนความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติในภูมิทัศน์ภาษา

แวดวง	ค่าคะแนน
แวดวงการเมือง	8.5
แวดวงการศึกษา	6.5
แวดวงกฎหมาย	6.5
แวดวงสื่อ	4
แวดวงวรรณกรรม	3.5

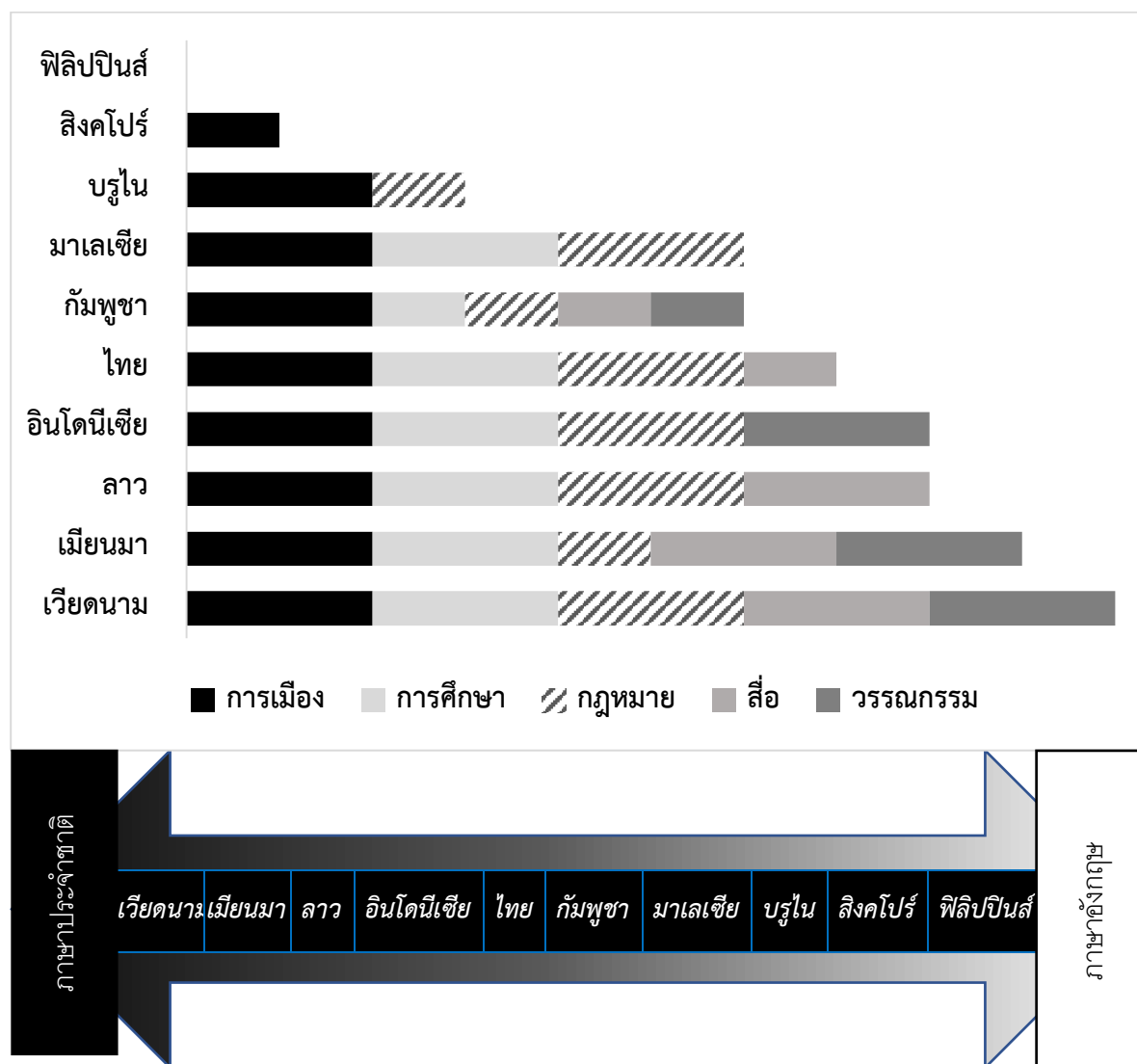
- 7) ทั้งนี้หากพิจารณาแยกตามรายประเทศ ผู้วิจัยสรุปไว้ในตารางที่ 9.2 และภาพที่ 9.64 เพื่อให้เห็นความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติในประเทศต่างๆ โดยอาจสรุปได้ว่า ประเทศเวียดนามเป็นประเทศที่มีความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติมากที่สุดเพราะใช้ภาษาเวียดนามเป็นหลักในป้ายสาธารณะของทุกแวดวง ในขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุดเพราะเป็นภาษาหลักในทุกแวดวง และประเทศที่ใช้ป้ายสาธารณะสองภาษามากที่สุดได้แก่ประเทศกัมพูชา โดยใช้ในทุกแวดวงยกเว้นแวดวงการเมือง

ตารางที่ 9.2 ภูมิทัศน์ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียนจำแนกตามแวดวง

(NL หมายถึงเน้นภาษาประจำชาติ, E หมายถึงเน้นภาษาอังกฤษ, NL+E หมายถึงใช้สองภาษา)

	การเมือง	การศึกษา	กฎหมาย	สื่อ	วรรณกรรม
เวียดนาม	NL	NL	NL	NL	NL
เมียนมา	NL	NL	NL+E	NL	NL
ลาว	NL	NL	NL	NL	E
อินโดนีเซีย	NL	NL	NL	E	NL
ไทย	NL	NL	NL	NL+E	E
กัมพูชา	NL	NL+E	NL+E	NL+E	NL+E
มาเลเซีย	NL	NL	NL	E	E

	การเมือง	การศึกษา	กฎหมาย	สื่อ	วรรณกรรม
บรูไน	NL	E	NL+E	E	E
สิงคโปร์	NL+E	E	E	E	E
ฟิลิปปินส์	E	E	E	E	E

ภาพที่ 9.64 ความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติในประเทศกลุ่มอาเซียนจำแนกตามแวดวง

อาศัยหลักการเดียวกันกับข้อ 6) ข้างต้น เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเข้มแข็งของการใช้ภาษาประจำชาติโดยให้ค่าคะแนนการใช้ภาษาประจำชาติ (NL) เท่ากับ 1 การใช้ภาษาอังกฤษ เท่ากับ 0 และการใช้สองภาษาเป็น 0.5 ดังนั้นประเทศเวียดนามที่ใช้ภาษาประจำชาติมากในทุกแวดวงจึงมีความเข้มแข็งมากที่สุด ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษมากจึงมีความเข้มแข็งของภาษาประจำชาติน้อยที่สุด

- 8) ประการสุดท้าย รายงานบทนี้มุ่งเน้นเปรียบเทียบบทบาทระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในปัยสาธารณะของแควตงต่างๆ ทั้ง 5 แควตงของประเทศกลุ่มอาเซียน อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ได้เป็นจุดประสงค์หลักในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตพบการปรากฏของภาษาอื่นๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษในปัยสาธารณะของแควตงต่างๆ ในประเทศกลุ่มนี้ เช่น ภาษาจีนในประเทศเมียนมา และประเทศไทย ภาษาเกาหลีในประเทศไทย ภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทยในสปป.ลาว ภาษาสเปนในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งภาษาต่างๆ เหล่านี้ ล้วนมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และการค้าขายของกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น เป็นภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิมหรือเป็นภาษาของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศนั้นๆ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ควรมีการศึกษาต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการศึกษาวิจัยด้านภูมิทัศน์ภาษาในกลุ่มอาเซียนโดยมุ่งเน้นภาษาต่างประเทศอื่นๆ ต่อไป รวมถึงน่าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศต่างๆ เพื่อให้เห็นสถานการณ์ภาษาในประเทศในกลุ่มอาเซียนได้อย่างลุ่มลึกมากขึ้น

บทที่ 10

บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน

ประเทศกลุ่มอาเซียนประกอบด้วย 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน แต่ละประเทศมีภาษาประจำชาติของตนที่แตกต่างกันไป ตามที่แสดงในตารางที่ 10.1

ตารางที่ 10.1. ภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศในอาเซียน

ประเทศ	ภาษาประจำชาติ
ประเทศไทย	ภาษาไทย
ประเทศเมียนมา	ภาษาเมียนมา
ประเทศลาว	ภาษาลาว
ประเทศกัมพูชา	ภาษาเขมร
ประเทศเวียดนาม	ภาษาเวียดนาม
ประเทศมาเลเซีย	ภาษามลายู
ประเทศสิงคโปร์	ภาษามลายู
ประเทศบรูไน	ภาษามลายู
ประเทศอินโดนีเซีย	ภาษาอินโดนีเซีย
ประเทศฟิลิปปินส์	ภาษาฟิลิปปิน

ถึงแม้ทุกประเทศจะมีภาษาประจำชาติของตนเอง แต่จากการดำเนินงานวิจัยของโครงการนี้ ทั้งการเก็บข้อมูลเอกสาร การค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และการทำวิจัยภาคสนาม พบว่าทุกประเทศให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษ โดยเมื่อเทียบกับภาษาประจำชาติแล้ว แต่ละประเทศมีระดับการให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษแตกต่างกันไป บางประเทศให้ความสำคัญมากกว่าภาษาประจำชาติ บางประเทศให้น้อยกว่า เคิร์กแพทริกส์ (Kirkpatrick 2010) กล่าวไว้ว่า ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง (lingua franca) ที่ใช้ในการสื่อสาร และมีหน้าที่เป็นภาษาปฏิบัติการ (working language) เพียงภาษาเดียวในประเทศกลุ่มอาเซียน

อย่างไรก็ตาม บทบาทของภาษาอังกฤษในแต่ละประเทศ อาจมีความคล้ายหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิ ประวัติศาสตร์ นโยบายภาษาของประเทศ และทัศนคติที่มีต่อภาษาประจำชาติ โครงการวิจัยนี้ศึกษาบทบาทของภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ หัวข้อวิจัยคือ *บทบาทการแข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในประเทศไทยกลุ่มอาเซียน โดยทำการศึกษาการเลือกภาษา การแปล และภูมิทัศน์ภาษา ในแวดวงสำคัญ 5 แวดวง คือ แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง*

วัตถุประสงค์หนึ่งของโครงการนี้ คือต้องการหาคำตอบว่าในปัจจุบันบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศไทยกลุ่มอาเซียน นั้นมีความเท่าเทียม เหนือกว่า หรือด้อยกว่าภาษาประจำชาติ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงบทบาทของภาษาอังกฤษ ณ ปัจจุบัน คือพบว่าบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศไทยกลุ่มอาเซียนแต่ละประเทศมักน้อยแตกต่างกัน โดยเกณฑ์การแบ่งกลุ่มประเทศในภูมิภาคอาเซียนตามความเข้มข้นของการใช้ภาษาอังกฤษที่จะกล่าวต่อไปนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การจัดกลุ่มเช่นเดียวกันกับแนวคิดของ พรช กาชรุ ในงานวิจัยของริชาร์ด วัตสัน ทอดด์ และ จิมีน ชิ (Kachru 1998 อ้างใน Todd & Shih 2014) ซึ่งแนวคิดนี้ได้กล่าวถึงโดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 หัวข้อ 2.5 และในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งประเทศกลุ่มอาเซียนเพื่อวิเคราะห์บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศต่างๆ เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มประเทศในรอบวงนอกที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็น**ภาษาราชการ**¹ หรือใช้เป็น**ภาษาที่สอง**² เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง และใช้ภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลายในประเทศ มี 4 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์
2. กลุ่มประเทศที่อยู่ในวงขยาย คือใช้ภาษาอังกฤษเป็น**ภาษาต่างประเทศ** กลุ่มนี้ประกอบไปด้วย 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย เมียนมา เวียดนาม ลาว กัมพูชา และอินโดนีเซีย

การวิเคราะห์บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศไทยกลุ่มอาเซียนทั้งสองกลุ่ม โดยภาพรวมเห็นได้ชัดว่าภาษาอังกฤษในประเทศในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ข้างต้นมีบทบาทและความสำคัญแตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศแต่ละกลุ่มดังหัวข้อ 10.1 และ 10.2 ต่อไป

¹ คำว่า **ภาษาราชการ** (official language) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2005: 48) ให้ความหมายไว้ว่า “ภาษาที่ใช้ในกิจกรรมระดับชาติ เช่น การประชุมรัฐสภา การประกาศทางราชการในวงการต่างๆ ของรัฐ ในหนังสือราชการที่เป็นทางการต่างๆ และในสื่อมวลชนทุกประเภท” ภาษาราชการมักเป็นภาษาเดียวกันกับ**ภาษาประจำชาติ** (national language) ซึ่งหมายถึงภาษาที่เป็นตัวแทนของชาติ แสดงอัตลักษณ์ของชาติ เช่นเดียวกับเพลงชาติ และธงชาติ เช่น ภาษาไทย เป็นภาษาประจำชาติและภาษาราชการของประเทศไทย บางประเทศมีการกำหนดให้ภาษาราชการกับภาษาประจำชาติต่างกัน เช่น ประเทศสิงคโปร์ กำหนดให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ แต่กำหนดให้ภาษาราชการมี 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ จีน ทมิฬ และมาเลย์

² **ภาษาที่สอง** (second language) ไม่ใช่ภาษาพื้นถิ่นหรือภาษาพื้นเมืองของประเทศที่มีมาแต่ดั้งเดิม เป็นภาษาที่ผู้พูดเรียนรู้จากการได้ยินคนพูดทั่วไปรอบๆ ตัว และเรียนรู้จนพูดได้โดยไม่ต้องศึกษาในโรงเรียน เพราะเป็นภาษาที่ใช้แพร่หลายในประเทศต่างจากภาษาต่างประเทศที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ในชั้นเรียน แต่ภาษาที่สองมักเป็นภาษาที่กำหนดให้เป็นวิชาเรียนในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยด้วย เพื่อจะได้เรียนรู้ได้ลึกซึ้ง

10.1 กลุ่มที่ 1 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการหรือใช้เป็นภาษาที่สอง

กลุ่มประเทศนี้ประกอบไปด้วย สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์ ประเทศเหล่านี้ล้วนมีประวัติศาสตร์การตกเป็นอาณานิคมของประเทศแถบตะวันตก ประเทศสิงคโปร์ ประเทศมาเลเซีย และประเทศบรูไนเคยเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ ประเทศฟิลิปปินส์เคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศสเปนเป็นเวลา 300 ปี ตามด้วยประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้ง 4 ประเทศในกลุ่มนี้ เป็นประเทศที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทอย่างสูงเนื่องจากเป็นภาษาราชการ หรือภาษาที่สองที่ใช้โดยพลตินัย

จากผลของการวิจัยที่ตีพิมพ์ในหนังสือโดยภาวดี สายสุวรรณและคณะ (2562) ที่ศึกษาประเทศสิงคโปร์ มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) ที่ศึกษาประเทศมาเลเซีย ม.ล. จรัลวิไล จรุงโรจน์ และคณะ (2562) และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาประเทศบรูไน และฟิลิปปินส์ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

10.1.1 ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ (English as an official language)

ประเทศ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์ ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการควบคู่กับภาษาประจำชาติ ลักษณะร่วมที่ประเทศเหล่านี้มีเหมือนกันคือ แต่ละประเทศประกอบไปด้วยประชากรที่มีเชื้อชาติที่ต่างกัน และภาษาของแต่ละเชื้อชาติก็มีความสำคัญเหมือนกัน แต่ภาษาอังกฤษได้รับความนิยมมากกว่าเพราะเป็นภาษาสากล มีระบบการเขียน และมีหลายทำเนียบภาษารวมทั้งทำเนียบภาษาสำคัญที่รัฐใช้อย่างเป็นทางการ จึงเป็นภาษาราชการของทั้ง 4 ประเทศ และมีบทบาทมากกว่าภาษาราชการอื่นๆ

10.1.2 ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอน (English as a medium of instruction)

ระบบการศึกษาของสี่ประเทศนี้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไปจนถึงระดับอุดมศึกษา ม.ล. จรัลวิไล จรุงโรจน์ และคณะ (2562) และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) กล่าวว่า ประเทศบรูไนและฟิลิปปินส์เริ่มใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้นไป ซึ่งอาจจะช้ากว่าประเทศสิงคโปร์ แต่อย่างไรก็ตามในวิชาภาษาอังกฤษจะใช้เพียงภาษาอังกฤษในการสอนเท่านั้นตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หากโรงเรียนใน 4 ประเทศนี้ใช้ภาษาประจำชาติหรือภาษาราชการอื่นในการเรียนการสอน วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์จะต้องสอนเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) พบว่ารัฐบาลประเทศมาเลเซียได้วางนโยบายการใช้ภาษาประจำชาติในการศึกษาให้มากขึ้นเพื่อลดบทบาทของภาษาอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตามภาษาอังกฤษยังคงมีความสำคัญ โลว และอว (Low and Ao 2018) กล่าวว่ารัฐบาลได้วางนโยบายว่านักเรียนมาเลเซียต้องสอบภาษาอังกฤษตามมาตรฐานของเคมบริดจ์ (Cambridge 'O' level) ทุกคน

10.1.3 ภาษาอังกฤษในแวดวงกฎหมาย (English in law domain)

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสำคัญที่ใช้ในการเขียนตัวบทกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา หรือในสภาของประเทศไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไนและฟิลิปปินส์ ภาวดี สายสุวรรณ และคณะ (2562) กล่าวว่าประเทศไทย สิงคโปร์ใช้ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวในแวดวงกฎหมาย ถึงแม้ว่าในประเทศยังมีภาษาราชการอื่น ผลงานการวิจัยของ มนสิการ เสงสุวรรณ และคณะ (2562) พบว่าบทกฎหมายและพระราชบัญญัติในประเทศไทย มาเลเซีย มีทั้งที่เป็นภาษาเดียวและสองภาษา เมื่อเทียบปริมาณการเลือกภาษาในกฎหมายภาษาเดียว จะพบว่าการใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษามลายู ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ เหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นเช่นเดียวกันในประเทศบรูไนและฟิลิปปินส์ ดังที่กล่าวไว้ในงานวิจัยของ ม.ล. จรัสวิไล จรูญโรจน์ และคณะ (2562) และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) ประโยชน์ที่ได้รับจากการที่มีกฎหมายเป็นภาษาอังกฤษ คือการค้าระหว่างประเทศ ตามที่ฮิคคิง (Hickling 1978) กล่าวไว้ นั้นเป็นเพราะชาวต่างชาติเข้าใจกฎหมายของประเทศเหล่านี้ได้

10.1.4 ภาษาอังกฤษมองเห็นง่ายในภูมิทัศน์ภาษา (visibility of English in linguistic landscape)

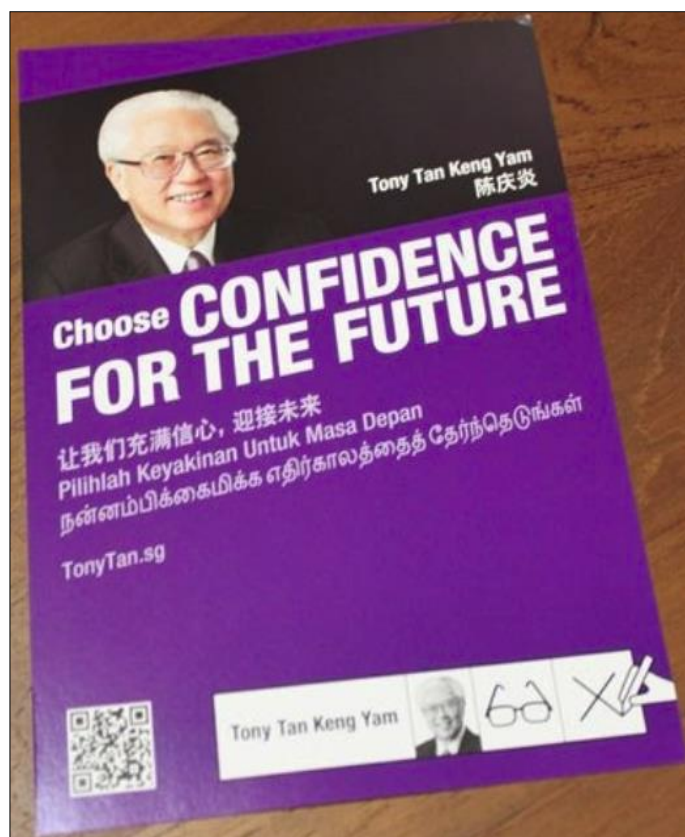
การปรากฏของภาษาอังกฤษเห็นได้อย่างชัดเจนบนป้ายต่างๆ ในสี่ประเทศนี้ ไม่ว่าป้ายนั้นจะเป็นป้ายภาษาเดียว สองภาษา หรือมากกว่าสองภาษา หรือแม้แต่ป้ายในแวดวงการเมืองที่พยายามใช้ภาษาประจำชาติในการทำกิจกรรมการเมืองแต่ยังคงเห็นการใช้ภาษาอังกฤษควบคู่ในป้ายทางการเมืองดังตัวอย่าง ภาพที่ 10.1-10.3

ภาพที่ 10.1 ป้ายทางการเมืองสองภาษาเป็นภาษามลายู-อังกฤษ ที่ประเทศฟิลิปปินส์

ภาพที่ 10.2 ป้ายทางการเมืองสองภาษาเป็นภาษามลายู-อังกฤษ ที่ประเทศมาเลเซีย

ภาพที่ 10.3 ป้ายหาเสียงในประเทศสิงคโปร์ ใช้ 4 ภาษาโดยภาษาอังกฤษเด่นที่สุด

ภาษาอังกฤษยังมีบทบาทอย่างมากในสื่อและวรรณกรรมของสี่ประเทศนี้ด้วย ดังนั้นการใช้ภาษาอังกฤษในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์นั้นมีวัตถุประสงค์ หน้าที่ของความเป็นทางการ การบริหาร การศึกษา และบรรทัดฐานทางสังคม ตามที่โลว์และอว (Low and Ao 2018) ได้กล่าวเอาไว้

10.2 กลุ่มที่ 2 ประเทศกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ

ประเทศในกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย ประเทศไทย เมียนมา ลาว อินโดนีเซีย เวียดนาม และกัมพูชา การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศนั้นตามคำอธิบายของ สวอนน์ และคณะ (Swann et al 2004) หมายถึงการใช้ภาษาที่ต้องเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือในชั้นเรียนพิเศษ ไม่เหมือน การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ที่เรียนในบริบทที่เป็นธรรมชาติ ในอีกความหมายที่โลว์และอว (Low and Ao 2018) อธิบายเอาไว้ คือประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศนั้น มีแนวโน้มในการใช้ค่อนข้างจำกัดอย่าง เช่น ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว การค้า และการร่วมธุรกิจกับต่างชาติ

ทั้งหกประเทศในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับภาษาประจำชาติเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าในประเทศเหล่านี้ ยกเว้นประเทศไทยจะเคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศที่ไล่ล่าอาณานิคม ประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชา เคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝรั่งเศส ส่วนประเทศอินโดนีเซียเคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นเวลา 300 ปี ส่วนประเทศเมียนมาก็อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศไทย

หลังจากที่ได้รับอิสรภาพ พ้นจากการเป็นเมืองอาณานิคมแล้ว แต่ละประเทศมีการฟื้นฟูการใช้ภาษาประจำชาติของตนเองหรือสร้างภาษาประจำชาติขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตาม ประเทศดังกล่าวก็ยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของภาษาอังกฤษ เพราะภาษาอังกฤษมีบทบาทต่อประชาคมโลกในปัจจุบัน ดังที่เดวิด คริสตัล (Crystal 2003) กล่าวว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาใช้ทั่วโลก (global language) เคิร์กแพทริก 2010 (Kirkpatrick 2010) ภาวดี สายสุวรรณ์และคณะ (2562) กล่าวว่าประเทศเวียดนามมีการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่นๆ ที่มีประโยชน์ทางด้านสังคมและธุรกิจ ส่วนอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) พบว่าประเทศเมียนมาให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษเนื่องจากเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารกับต่างประเทศ ชุตินันท์ เอมดิษฐ์ และคณะ (2563) พบว่าประเทศอินโดนีเซียมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ โดยมองว่าเป็นภาษาที่มีศักดิ์ศรี มีความทันสมัยและเป็นสากลในการติดต่อสื่อสาร ด้วยเหตุผลเหล่านี้ทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับแรกของทั้งหกประเทศในกลุ่มอาเซียน

งานวิจัยนี้ศึกษาการใช้ภาษาใน 5 แวดวง ได้แก่ แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง โดยศึกษาในมิติการเลือกภาษา ภูมิทัศน์ภาษา และการแปล ทำให้เห็นภาพสถานการณ์ภาษาของประเทศไทย ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นบทบาทของภาษาอังกฤษในหกประเทศที่เพิ่มมากขึ้นในประเด็นดังต่อไปนี้

10.2.1 ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสาร (English as a lingua franca)

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick 2010) กล่าวว่า ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง (lingua franca) ที่ใช้ในการสื่อสาร และมีหน้าที่เป็นภาษาปฏิบัติการ (working language) เพียงภาษาเดียวในประเทศกลุ่มอาเซียน หลังจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เออีซี) เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ฮาซิมและโลว์ (Hashim & Low

2014) กล่าวว่าประเทศในกลุ่มนี้มีการตื่นตัวในการพัฒนาสมรรถภาพด้านภาษาอังกฤษ (English language proficiency) ฮาซิมและโลว (Hashim & Low 2014) ยังกล่าวอีกว่าประเทศที่มีทักษะภาษาอังกฤษต่ำจะเสียเปรียบในการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เหตุผลนี้แสดงให้เห็นว่าบทบาทของภาษาอังกฤษมีมากขึ้นในประเทศกลุ่มอาเซียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งทำให้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นทางการศึกษา และการทำงาน

10.2.2 ภาษาอังกฤษในการศึกษา (English in education)

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ได้รับความนิยมอันดับหนึ่งในระบบการศึกษาของทั้งหกประเทศ การเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป จนถึงระดับอุดมศึกษา ตารางที่ 10.2 สรุปการเริ่มเรียนวิชาภาษาอังกฤษในหกประเทศ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2562, 2563) ภาวดี สายสุวรรณและคณะ(2562) ภิรมพิษฐ์ เตชะราชันย์ และคณะ (2563) ชุตติชล เอมดิษฐ์ และคณะ (2563) และกิตตินาถ เรขาลิธิ์ และคณะ (2563))

ตารางที่ 10.2 การเริ่มเรียนวิชาภาษาอังกฤษในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ

ประเทศ	ภาษาต่างประเทศภาษาแรก/ชั้นปีที่เริ่มเรียน
ไทย	ภาษาอังกฤษ / ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
อินโดนีเซีย	ภาษาอังกฤษ / ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ลาว	ภาษาอังกฤษ / ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
เมียนมา	ภาษาอังกฤษ / ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
เวียดนาม	ภาษาอังกฤษ / ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
เขมร	ภาษาอังกฤษ / ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เคิร์กแพทริก 2010 (Kirkpatrick 2010) กล่าวว่าการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษในหกประเทศนี้ใช้ภาษาประจำชาติเป็นภาษาสื่อการสอน ชุตติชล เอมดิษฐ์ และคณะ (2563) กล่าวว่ารัฐบาลอินโดนีเซียสนับสนุนให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อการสอนวิชาภาษาอังกฤษ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2563) กล่าวในหนังสือวิจัย ว่ารัฐบาลเมียนมาได้ออกกฎหมายแห่งชาติด้านการศึกษาให้โรงเรียนสามารถเลือกที่จะใช้ภาษาเมียนมาหรือภาษาอังกฤษหรือทั้งสองภาษาเป็นสื่อในการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้โลวและอว (Low and Ao 2018) กล่าวว่าในประเทศไทยมีการเปิดโรงเรียนสองภาษาไทย-อังกฤษ (Bilingual program) มากขึ้นอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษที่มีมากขึ้นในด้านการศึกษากลุ่มประเทศอาเซียน

10.2.3 ความสำคัญของภาษาอังกฤษในด้านอื่นๆ

ภาษาอังกฤษมีบทบาทมากขึ้นในทางด้านสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วรรณกรรม และเป็นภาษาที่ใช้เพิ่มมากขึ้นบนป้ายต่างๆ ภูมิพลีษฐ์ เตชะราชนย์ และคณะ (2563) กล่าวว่าป้ายสื่อสาธารณะ ในประเทศกัมพูชามีการใช้ภาษาอังกฤษร่วมกับภาษาเขมรอย่างเห็นได้ชัดมีทั้งป้ายโฆษณาสินค้าและบริการ ป้ายชื่ออาคาร หน่วยงาน และป้ายบอกทิศทางในสถานศึกษา หรือ ป้ายพรรคการเมืองในภาพที่ 10.4 เป็นต้น

ภาพที่ 10.4 ป้ายสองภาษา (ภาษาเขมร-ภาษาอังกฤษ)

ถึงแม้ว่าบทบาทของภาษาอังกฤษในหกประเทศนี้ไม่ได้เทียบเท่ากับภาษาประจำชาติ แต่ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าภาษาอังกฤษมีบทบาท เพิ่มขึ้นระหว่างประชาคมอาเซียนและประเทศอื่นๆ ดังนั้นการส่งเสริมการพัฒนาภาษาอังกฤษในประเทศเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป

บทที่ 11

สถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน

การแปลเป็นหัวข้อสำคัญของโครงการวิจัยนี้ เนื่องจากหลายประเทศในกลุ่มอาเซียนต้องอาศัยการแปลเพื่อนำเข้าองค์ความรู้จากประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในโลกตะวันตกมาใช้ในประเทศของตน นอกจากนั้นในสมัยปัจจุบัน องค์ความรู้ของโลกตะวันออกก็เป็นที่ต้องการของโลกตะวันตกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการหาคำตอบต่อคำถามที่ว่า แต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการแปลผลงานจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาของตนเองหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และในทางตรงข้ามมีการแปลจากภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศเป็นภาษาอังกฤษหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ดังนั้นวัตถุประสงค์ของบทนี้ คือเสนอภาพของสถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียนเพื่อตอบคำถามดังกล่าว โดยพิจารณาการแปลในแต่ละแวดวงการใช้ภาษาที่สำคัญ 5 แวดวง ได้แก่ แวดวงกฎหมาย การศึกษา สื่อ วรรณกรรม และการเมือง

11.1 หน่วยงานและกิจกรรมการแปลระดับชาติ

หลายประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการส่งเสริมให้มีหน่วยงานหรือกิจกรรมการแปลอย่างชัดเจน เช่น ในประเทศฟิลิปปินส์ มีการสนับสนุนให้มีการแปลวรรณกรรม หรือตำราความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำเข้าองค์ความรู้ให้คนฟิลิปปินส์ที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษสามารถเรียนรู้ได้ อีกทั้งยังออกเป็นกฎหมายให้มีการแปลวรรณกรรมภาษาฟิลิปปินส์เป็นภาษาอังกฤษด้วย เพื่อเผยแพร่ผลงานของชาวฟิลิปปินส์ในวงกว้าง นอกจากนั้นยังมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายประเทศฟิลิปปินส์ให้สร้างและบริหารหน่วยงานด้านการแปล โดยกำหนดให้ส่งเสริมและสนับสนุนการแปลจากภาษาอื่นเป็นฟิลิปปินและภาษาอื่นๆ ของฟิลิปปินส์ด้วย

การตั้งหน่วยงานของรัฐ หรือสมาคมการแปลอย่างเป็นทางการ พบในประเทศอินโดนีเซียด้วยเช่นกัน ประเทศอินโดนีเซียมี “ชมรมนักแปลอินโดนีเซีย” (Himpunan Penerjemah Indonesia/ The Association of Indonesian Translators) และงานบริการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย (English to Indonesian Translation Services) ซึ่งมีหน้าที่แปลและตรวจแก้ไขเอกสารทางวิชาการทุกสาขาวิชาในประเทศอินโดนีเซีย

ในประเทศมาเลเซีย มี “ศูนย์ภาษาและวรรณกรรม” (Dewan Bahasa dan Pustaka) เพื่อทำหน้าที่แปลวรรณกรรมต่างๆ จากภาษาอังกฤษเป็นภาษามาเลย์ และมีศูนย์การแปล (Translation Bureau) ของประเทศมาเลเซียเพื่อรองรับการเขียน การแปล และการแก้ไขสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล

เช่นเดียวกัน ทางรัฐบาลสิงคโปร์และเวียดนามมีบริการแปลด้านกฎหมายผ่านศาลภายในประเทศ และในกรณีของสิงคโปร์ยังมีเว็บไซต์ของรัฐบาลที่ให้บริการแปลศัพท์ราชการอีกด้วย

ในประเทศไทย หน่วยงานระดับชาติด้านการแปลโดยเฉพาะ คือ “สมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย” สมาชิกประกอบด้วยนักแปล ล่าม สำนักพิมพ์ และบุคคล/ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแปลและการล่าม ตลอดจนบุคคลทั่วไป/ องค์กรที่สนใจการแปลและการล่าม วัตถุประสงค์ของสมาคมมี 4 ข้อ คือ 1) เป็นศูนย์รวมของนักแปลและล่าม รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการแปลและการล่าม 2) ช่วยพัฒนามาตรฐานการแปลและการล่าม 3) ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาการแปลและการล่าม 4) ประสานความร่วมมือและประโยชน์ร่วมกันระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแปล และการล่าม ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สมาคมนี้อ้างอิงมาจกขมรมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มผู้ทำงานแปลและผลิตหนังสือแปล เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2538 โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.สิทธา พิณีภูวดล เป็นประธานชมรมฯ และต่อมาได้จดทะเบียนเป็นสมาคมเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2543 ¹

นอกจากสมาคมนักแปลฯ ดังกล่าว ประเทศไทยยังมี “ราชบัณฑิตยสภา” ซึ่งทำหน้าที่บัญญัติศัพท์วิชาการทุกสาขาวิชา โดยใช้วิธีนำคำศัพท์เฉพาะ (technical terms) ภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาต้นฉบับ แล้วมีการกรณเฉพาะสาขาแปลคำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายโดยอาศัยตำราภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐานด้วย หากเราถือว่าการบัญญัติศัพท์เป็นการแปลประเภทหนึ่ง ก็กล่าวได้ว่าราชบัณฑิตยสภามีหน้าที่ด้านการแปลระดับชาติ

ประเทศกัมพูชา มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่คล้ายราชบัณฑิตยสภาในประเทศไทย คือบัญญัติศัพท์เฉพาะทางแวดวงวิชาการ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบการแปลเช่นนี้น่าจะมีในประเทศอื่นๆ ด้วย

ประเทศเมียนมามีหน่วยงานชื่อว่า Literary and Translation Commission ทำหน้าที่ตีพิมพ์หนังสือเรียนและตำรา จัดทำพจนานุกรม และรับผิดชอบเรื่องการแปลระดับชาติด้วย

ประเทศบรูไน ไม่มีหน่วยงานด้านการแปลโดยตรง แต่มีส่วนราชการชื่อ State Judiciary Department ซึ่งภายใต้ส่วนนี้มีหน่วยการแปล (Translation Unit) ทำหน้าที่แปลเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ และรับรองเอกสารที่แปลแล้วว่าใช้ได้หรือไม่ เอกสารสำคัญถ้าแปลโดยเอกชนหรือปัจเจกบุคคล หน่วยการแปลจะไม่รับรอง เช่น สูติบัตร ทะเบียนสมรส และบัตรประชาชน

ประเทศสุดท้ายคือสปป.ลาว ผู้วิจัยไม่พบหน่วยงานระดับชาติด้านการแปล แต่พบหน่วยงานเอกชนเชิงธุรกิจจำนวนมากที่ให้บริการการแปลจากภาษาลาวเป็นอังกฤษ และอังกฤษเป็นลาว เช่น Lao Translation Services, Laotian Translation Services: Laotian to English and English to Laotian.

สรุปเกี่ยวกับหน่วยงานการแปลระดับชาติ พบว่าบางประเทศมีหน่วยงานอย่างเป็นทางการระดับชาติ ซึ่งมีความสำคัญในการส่งเสริมให้มีกิจกรรมและมาตรฐานการแปล บางประเทศมีหน่วยการแปลเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานอื่น แต่บางประเทศพบเพียงบริการการแปลของเอกชน

¹ ข้อมูลจาก <http://www.thaitiat.org/about-us/>

11.2 สถานการณ์การแปลในแต่ละแวดวง

11.2.1 การแปลในแวดวงกฎหมายประเทศกลุ่มอาเซียน

แวดวงที่พบการแปลมากในประเทศกลุ่มอาเซียน คือการแปลด้านกฎหมาย โดยแวดวงกฎหมายเป็นแวดวงที่สำคัญและมีความจำเป็นในการแปลที่ต่างกันในแต่ละประเทศ แต่ลักษณะที่พบคล้ายกันในหลายประเทศคือ การใช้ภาษาต่างชาติในการเขียนกฎหมาย (กล่าวคือภาษาอังกฤษ) และการแปลกฎหมายจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติเพื่อให้สามารถใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วต่อไปได้ ซึ่งกรณีนี้มักเกิดในประเทศที่เคยใช้กฎหมายภาษาต่างชาติมาก่อน

ประเทศที่มีการเขียนกฎหมายด้วยภาษาอังกฤษเป็นหลัก ไม่ต้องอาศัยการแปล การออกกฎหมายมักทำคู่กันเป็นภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษ เช่น ประเทศ**บรูไน** ที่มีพระราชกิจจานุเบกษา ประกาศใช้กฎหมายพร้อมกันทั้งฉบับภาษามลายูและภาษาอังกฤษ และหากมีการแปล ส่วนมากก็จะเป็นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษามลายูเกือบทั้งหมด เช่นเดียวกับประเทศ**ฟิลิปปินส์**ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในแวดวงกฎหมาย แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญจะระบุว่าต้องเผยแพร่เป็นภาษาฟิลิปปินกับภาษาอังกฤษ และส่งเสริมให้มีการแปลเป็นภาษาประจำภาคก็ตาม แต่ในความเป็นจริงนั้นพบว่ามีการใช้ภาษาอังกฤษกับภาษาฟิลิปปินส์คู่กันน้อย และไม่พบหลักฐานว่ามีการแปลเป็นภาษาอื่นๆ คล้ายกับประเทศ**สิงคโปร์**ที่ประกาศกฎหมายเป็นภาษาอังกฤษ แต่ที่สิงคโปร์จะต่างกันตรงที่ไม่มีการแปลกฎหมายจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการอื่นๆ ประกอบกับไม่พบการแปลกฎหมายหรือพระราชบัญญัติจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาอื่นเช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าในแวดวงกฎหมายของประเทศบรูไน ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์นั้น ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่โดดเด่นที่สุด และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแปลมากนักไม่ว่าจะเป็นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ หรือการแปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ เนื่องจากทั้งสามประเทศนี้มีการเลือกใช้ภาษาอังกฤษมากอยู่แล้ว

ในทางกลับกัน ประวัติศาสตร์การใช้ภาษาในยุคล่าอาณานิคมยังส่งผลต่อการแปลกฎหมายในประเทศอาเซียนหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่เคยใช้ภาษาต่างชาติอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษในการเขียนและบังคับใช้กฎหมาย จะมีวัฒนธรรมการแปลด้านกฎหมายที่ครอบคลุมการแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติ แม้แต่ประเทศ**มาเลเซีย**ที่รัฐธรรมนูญฉบับเลือกใช้ภาษาอังกฤษ ก็มีการแปลรัฐธรรมนูญเป็นภาษามลายูในภายหลัง

แวดวงกฎหมายของ**กัมพูชา**นั้นมีการแปลปริมาณมาก โดยพบทั้งภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่พบน้อยที่สุดในแวดวงกฎหมายและมักปรากฏควบคู่กับภาษาฝรั่งเศสในรูปแบบการแปล ส่วนกฎหมายระหว่างประเทศที่จะนำมาใช้บังคับ ต้องได้รับการอนุมัติและแปลเป็นภาษาเขมรก่อน จึงจะนำมาใช้บังคับได้

ส่วนในประเทศลาวพบว่าการแปลกฎหมายจากภาษาลาวเป็นภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะแปลเป็นภาษาอังกฤษ และพบกฎหมายที่เขียนเป็นภาษาลาวและแปลเป็นภาษาอังกฤษ อีกทั้งยังพบการเผยแพร่บนเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการด้วย

สำหรับประเทศอินโดนีเซีย การเป็นอาณานิคมทำให้การแปลมีความจำเป็นในแวดวงกฎหมายของอินโดนีเซีย โดยเป็นการแปลมาจากกฎหมายภาษาดัตช์และภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย แต่ในปัจจุบันกฎหมายอินโดนีเซียที่แปลจากภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาอังกฤษมีไม่มากนัก หมายความว่า การแปลในแวดวงกฎหมายของอินโดนีเซียมีวัตถุประสงค์ที่จะประยุกต์กฎหมายดั้งเดิมมาใช้ จึงต้องมีการแปลเป็นภาษาอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามเมื่อมีการร่างกฎหมายเป็นภาษาประจำชาติแล้ว ประเทศอินโดนีเซียมิได้ให้ความสำคัญกับการแปลกฎหมายเป็นภาษาอังกฤษเพื่อชาวต่างชาติ ซึ่งต่างจากหลายประเทศที่มีการแปลกฎหมายเป็นภาษาอังกฤษด้วยวัตถุประสงค์นี้ที่ได้ยกตัวอย่างไว้ข้างต้น

ในประเทศเมียนมา ก็พบรูปแบบการแปลที่คล้ายกัน กล่าวคือกฎหมายที่ประกาศใช้มาตั้งแต่สมัยอาณานิคมพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ส่วนกฎหมายที่ประกาศใช้หลังจากได้รับเอกราชพิมพ์เป็นภาษาเมียนมา มีการแปลในแวดวงกฎหมายของเมียนมาระหว่างทั้งสองภาษา และยังพบการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในเมียนมาด้วย กรณีที่แปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาเมียนมา คือการแปลกฎหมายเก่าสมัยอาณานิคมมาใช้บังคับต่อหลังได้รับเอกราช และการแปลกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้บังคับภายในประเทศ ส่วนการแปลภาษาเมียนมาเป็นภาษาอังกฤษ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่กฎหมายเมียนมาให้ชาวต่างชาติรับรู้ และพบเป็นจำนวนมาก

สถานการณ์การแปลในแวดวงกฎหมายประเทศไทย พบว่าการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยนั้นแทบไม่มีเลย ตรงกันข้ามกับแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษที่มีอยู่มากและทำเพื่อเผยแพร่กฎหมายไทยให้ชาวต่างชาติสามารถทำความเข้าใจกฎหมายของประเทศไทยได้

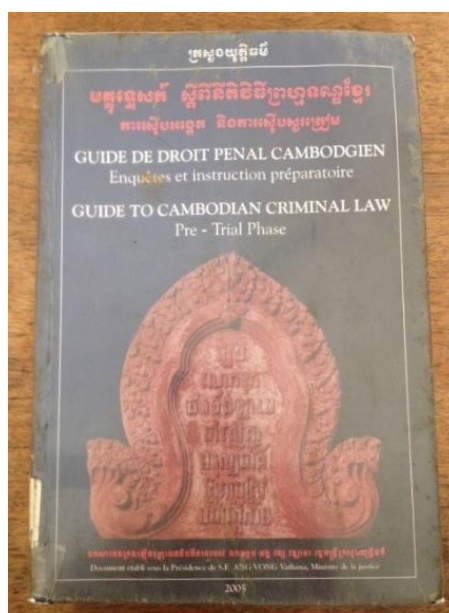
ในส่วนของแวดวงกฎหมายประเทศเวียดนามนั้นให้ความสำคัญกับภาษาเวียดนามเป็นหลัก หากมีภาษาต่างประเทศ ก็จะต้องมีการแปล และภาษาต่างประเทศต้องปรากฏในลักษณะที่เด่นชัดน้อยกว่าภาษาเวียดนามด้วย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการแปลเอกสารทางกฎหมายต่างๆ จากภาษาเวียดนามเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้ที่ไม่รู้ภาษาเวียดนามสามารถเข้าถึงข้อมูลทางกฎหมายได้

สิ่งที่น่าสนใจคือแม้ว่าสิงคโปร์ดูเหมือนไม่ให้ความสำคัญกับการแปลด้านกฎหมายในบริบททางการ แต่การแปลระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาราชการอื่นๆ ยังเป็นทางเลือกที่รัฐบาลให้การสนับสนุนโดยมีช่องทางต่างๆ เช่น เว็บไซต์ของรัฐบาลสิงคโปร์ มีบริการแปลคำศัพท์เฉพาะคำศัพท์ของทางราชการเท่านั้น สามารถเลือกแปลจากภาษาอังกฤษ เป็นภาษาจีน ภาษามาลเลย์ หรือภาษาทมิฬ และสามารถแปลจากภาษาจีน ภาษามาลเลย์ หรือภาษาทมิฬ เป็นภาษาอังกฤษได้ แต่ไม่พบการแปลระหว่างภาษาจีน ภาษามาลเลย์ และภาษาทมิฬด้วยกัน ทางศาลสูงสุดของสิงคโปร์ ที่เปิดโอกาสให้คำร้องขอรับบริการการแปลภาษาได้ โดยสามารถเลือกแปลจากภาษาจีน ภาษามาลเลย์ หรือภาษาทมิฬเป็นภาษาอังกฤษได้เท่านั้น ไม่สามารถแปลในทิศทางตรงกันข้ามหรือแปลระหว่างภาษาจีน ภาษามาลเลย์ และภาษาทมิฬได้ เช่นเดียวกันกับประเทศเวียดนามที่เปิดโอกาสให้

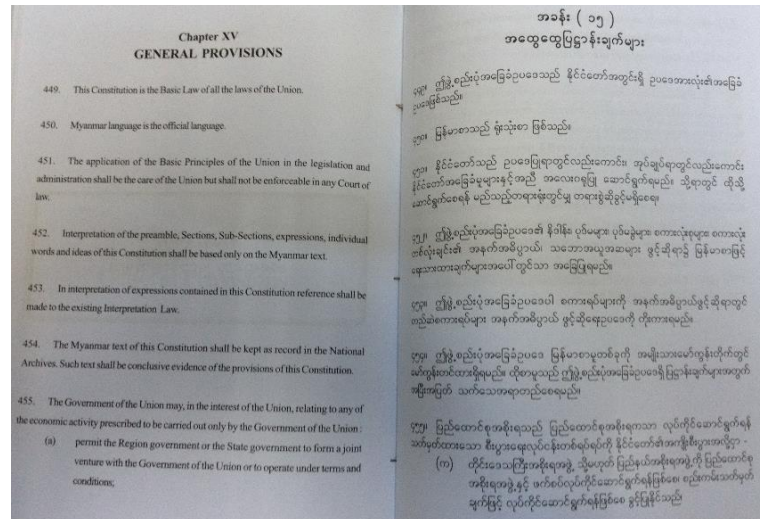
ประชาชนเลือกใช้ภาษาชาติพันธุ์ของตนตามสิทธิพึงมีที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญได้ แต่ต้องมียุทธศาสตร์การแปลภาษาเข้ามาทำหน้าที่ในการแปลคำพูดหรือเอกสารเป็นภาษาเวียดนามด้วย ทำให้การแปลมีบทบาทสำคัญในแวดวงกฎหมาย

เป็นที่น่าสังเกตว่าหลายประเทศกลุ่มอาเซียนให้ความสำคัญกับการแปลกฎหมายที่เขียนด้วยภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ โดยเน้นไปที่การให้ข้อมูลความรู้กับชาวต่างชาติ เช่นเดียวกับการแปลกฎหมายนานาชาติเป็นภาษาประจำชาติในปัจจุบันที่เพื่อให้คนในประเทศเข้าใจกฎหมายสากลในกรณีที่รัฐบาลจะนำกฎหมายเหล่านี้มาบังคับใช้เท่านั้น ซึ่งต่างจากการแปลกฎหมายภาษาต่างชาติเป็นภาษาประจำชาติ ไม่ว่าจะเป็นแปลจากภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาสเปน ภาษาดัตช์ ฯลฯ ในช่วงสร้างชาติที่เพื่อสานต่อการใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้ว

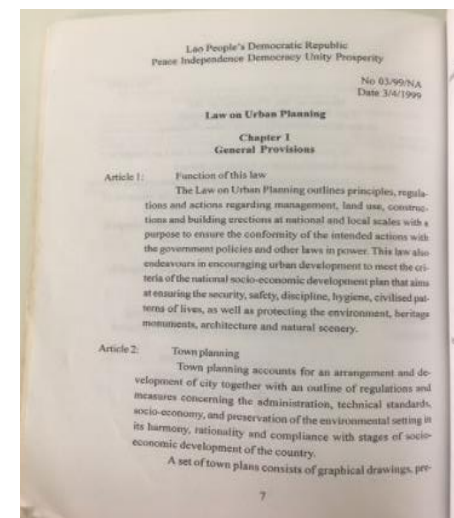
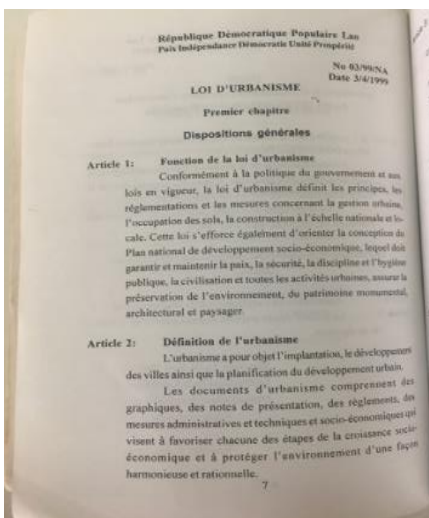
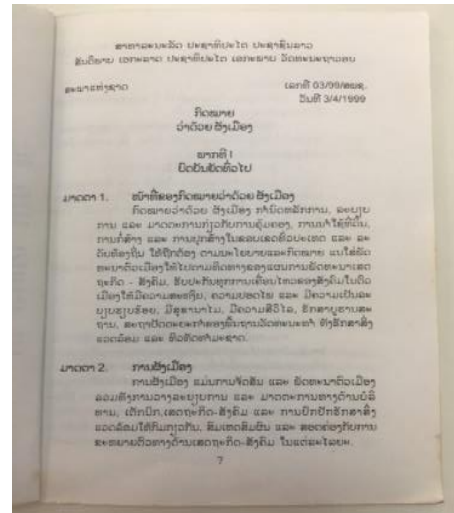
อย่างไรก็ตามในทุกประเทศที่มีการแปลกฎหมายจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างชาติอื่นๆ ทั้งประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว เมียนมา ไทย และเวียดนาม จะมีการระบุไว้ชัดเจนว่าฉบับแปลนั้นเป็น ‘การแปลอย่างไม่เป็นทางการ’ และการตีความหรือตัดสินกฎหมายต้องยึดต้นฉบับภาษาประจำชาติเสมอ

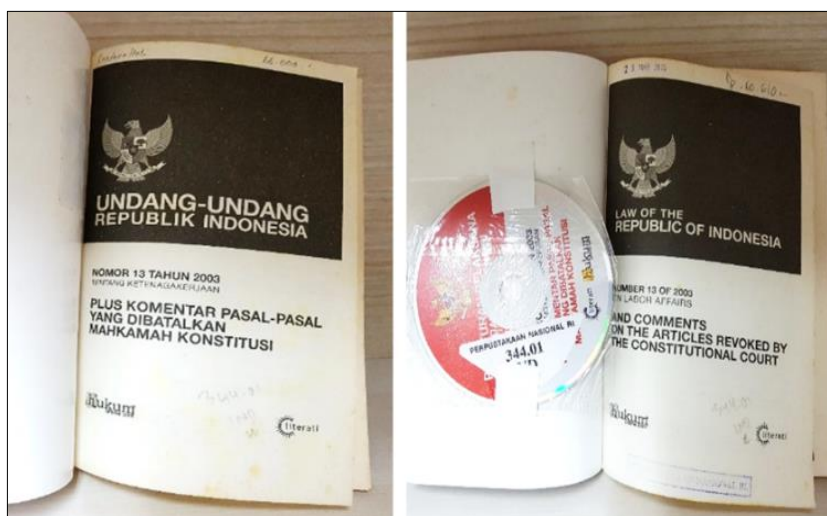
ภาพที่ 11.1 การแปลกฎหมายภาษาเขมร > ฝรั่งเศส, อังกฤษ

ภาพที่ 11.2 การแปลกฎหมายภาษาเมียนมา > อังกฤษ

ภาพที่ 11.3 การแปลกฎหมายภาษาลาว > ฝรั่งเศส, อังกฤษ

ภาพที่ 11.4 การแปลกฎหมายภาษาอินโดนีเซีย > อังกฤษ

สรุป ในแวดวงกฎหมาย มี 3 ประเทศที่ไม่มีการแปลกฎหมายเลย ได้แก่ สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ กฎหมายของประเทศเหล่านี้เขียนขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ และใช้กฎหมายภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐาน ส่วนประเทศที่มีการแปลทั้งสองทาง คือ แปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ และแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ มี 2 ประเทศ คือ เมียนมา และ กัมพูชา ประเทศที่มีการแปลกฎหมายจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นได้แก่ ประเทศไทย ลาว และเวียดนาม ส่วนที่มีการแปลกฎหมายจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติเท่านั้นได้แก่ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ดังแสดงในตารางที่ 11.1

ตารางที่ 11.1 สรุปการแปลในแวดวงกฎหมายประเทศกลุ่มอาเซียน

มีการแปล		ไม่มีการแปล
NL > E	E > NL	
ไทย	มาเลเซีย	สิงคโปร์
ลาว	อินโดนีเซีย	บรูไน
เมียนมา	เมียนมา	ฟิลิปปินส์
กัมพูชา	กัมพูชา	
เวียดนาม		

11.2.2 การแปลในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน

สำหรับการแปลในแวดวงสื่อ หลายประเทศมีแนวโน้มคล้ายกัน คือ ในสื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุพบการแปลน้อยมาก โดยเฉพาะในหนังสือพิมพ์ที่เลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งอย่างเคร่งครัด ต่างจากการแปลในสื่อโทรทัศน์ที่มีปริมาณการแปลมากกว่าและมีรูปแบบการแปลที่แตกต่างกัน

สื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีลักษณะเดียวกันในทุกประเทศ คือไม่พบการแปลหนังสือพิมพ์ทั้งฉบับระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ แต่จะเลือกใช้เพียงหนึ่งภาษาในการตีพิมพ์ แม้ว่าจะมีหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษผลิตโดยสำนักพิมพ์ในประเทศ ก็จะเป็นการเขียนขึ้นมาใหม่เป็นภาษาอังกฤษโดยไม่พึ่งการแปลจากฉบับภาษาประจำชาติหรือภาษาท้องถิ่น

ประเทศเวียดนามถือเป็นข้อยกเว้นที่เด่นในการแปลหนังสือพิมพ์โดยมีหนังสือพิมพ์ที่แปลเนื้อหาจากภาษาเวียดนามเป็นภาษาอื่นบนหน้าเว็บไซต์ อย่างไรก็ตามก็มีหนังสือพิมพ์เพียง 2 ฉบับที่ทำการแปลดังกล่าวและเป็นการแปลขึ้นเว็บไซต์เท่านั้น

นิตยสารในแต่ละประเทศก็มีสถานการณ์การแปลที่คล้ายกันกับหนังสือพิมพ์ คือแทบจะไม่มีการแปลนิตยสารทั้งฉบับ หากมีการแปลก็จะแปลเฉพาะบางส่วน หรือหากเป็นนิตยสารนานาชาติที่ตีพิมพ์เป็นฉบับท้องถิ่นภายในประเทศก็จะเขียนขึ้นมาใหม่เป็นภาษาประจำชาติแทนที่จะแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ เช่น นิตยสารในประเทศประเทศบรูไน พบการเลือกใช้ภาษาอังกฤษทุกฉบับ โดยไม่พบภาษามาเลย์หรือภาษาอื่น รวมทั้งไม่พบการแปลเลย ส่วนในประเทศกัมพูชา นิตยสาร มีส่วนที่เป็นภาษาเขมรภาษาเดียว และบางส่วนแปลเป็นภาษาอังกฤษคู่ขนานกับภาษาเขมร และไม่พบการแปลภาษามาเลย์เป็นภาษาอังกฤษ หรืออังกฤษเป็นมาเลย์ในสื่อสิ่งพิมพ์

ในส่วนของสื่อวิทยุก็มักจะไม่มีการแปล เช่นรายการวิทยุในประเทศบรูไนที่ไม่พบการแปลใดๆ ในการกระจายเสียงวิทยุเลย หรือในประเทศลาวที่พบเพียงส่วนของข่าวของสถานีวิทยุแห่งชาติลาวเท่านั้น ที่มีการแปลข่าวจากภาษาลาวเป็นภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษาเวียดนาม ภาษาจีน ภาษาเขมร ภาษาม้ง และภาษามู

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาสื่อโทรทัศน์ของแต่ละประเทศแล้ว พบว่าเป็นสื่อที่มีการแปลมากที่สุดโดยมีทั้งการแปลด้วยตัวอักษร (ในรูปแบบคำบรรยาย) ที่แสดงให้เห็นการแปลอย่างชัดเจน รวมทั้งการแปลเสียงที่นำเสนอในรูปแบบของการพากย์เสียงภาษาปลายทาง เช่น มีการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นเสียงพากย์ทับในภาษาประจำชาติ โดยรูปแบบการแปลทั้งสองนั้นใช้ในการแปลทั้งจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติ และการแปลรายการที่ผลิตในภาษาประจำชาติเป็นภาษาอื่น นอกจากนั้น ประเภทของเนื้อหาและรายการที่นำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ก็มีอิทธิพลต่อการแปลรายการโทรทัศน์

ยกตัวอย่างของประเทศบรูไนที่มีการแปลภาษาในโทรทัศน์ด้วยการใช้คำบรรยายเท่านั้น โดยไม่พบการพากย์เสียง เช่น รายการภาษามาเลย์ที่มีการแปลเป็นคำบรรยายภาษาอังกฤษ ซึ่งประกอบไปด้วยรายการประเภทบันเทิง และละครต่างๆ และในทางกลับกันก็มีการแปลเสียงภาษาอังกฤษจากสารคดีต่างประเทศเป็นคำบรรยายภาษามาเลย์

ภาพที่ 11.5 สารคดีภาษาอังกฤษในบรูไนที่มีการแปลคำบรรยายเป็นภาษามลายู

ภาพที่ 11.6 สารคดีภาษามลายูในบรูไนที่มีการแปลคำบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ

ในประเทศมาเลเซียพบว่าการแปลในรูปแบบการพากย์เสียงและการแสดงคำบรรยาย โดยละคร ภาพยนตร์ และรายการทอล์คโชว์จากต่างประเทศที่มาจากต่างประเทศซึ่งใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆ จะมีการแปลเป็นภาษามลายู และภาษาจีน รวมทั้งมีการแปลรายการโทรทัศน์ภาษามลายูเป็นภาษาอังกฤษด้วย

ส่วนในประเทศเวียดนามรายการที่ไม่ได้ผลิตเป็นภาษาเวียดนาม ส่วนใหญ่เป็นละครต่างชาติ พบว่าการแปลโดยพากย์เสียงเป็นภาษาเวียดนาม นอกจากนั้นยังมีรายการสารคดีที่ผลิตเป็นภาษาอังกฤษอยู่ 2 รายการ โดยรายการหนึ่งแปลเป็นภาษาเวียดนามโดยการพากย์เสียง และอีกรายการหนึ่งใช้วิธีแปลเป็นคำบรรยาย แต่ไม่พบว่าการแปลจากภาษาเวียดนามเป็นภาษาอื่น

ประเทศเมียนมามีรายการโทรทัศน์ภาษาต่างประเทศจำนวนมาก รวมทั้งภาษาอังกฤษด้วย มีการแปลแบบให้คำบรรยายจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาเมียนมา แต่การแปลตรงกันข้ามไม่พบในข้อมูล

ประเทศลาวเป็นกรณีที่น่าสนใจเพราะสามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ทั้งของประเทศเวียดนามและประเทศไทยได้ ซึ่งในส่วนของรายการภาษาอังกฤษที่มาจากประเทศไทยนั้น (รวมถึงรายการภาษาไทยด้วย) ไม่จำเป็นต้องแปลเป็นภาษาลาว เพราะคนลาวคุ้นเคยกับภาษาไทยและเลือกที่จะฟังรายการเหล่านี้เป็นภาษาไทยได้

และเนื่องจากรายการโทรทัศน์ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างชาติอื่นๆ ที่ออกอากาศในประเทศไทยมีจำนวนมาก ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลรายการโทรทัศน์ในประเทศไทยสามารถทำได้โดยสะดวก ผู้วิจัยจึงพบว่าการแปลเป็นจำนวนมาก และมักจะใช้รูปแบบการแปลทั้งสองรูปแบบควบคู่กัน กล่าวคือมีทั้งคำบรรยายแปลเป็นภาษาไทย และสามารถเลือกเปลี่ยนภาษาไปฟังเสียงพากย์ไทยได้อีกด้วย โดยรายการที่แปลครอบคลุมทั้งรายการบันเทิงอย่างภาพยนตร์และละครต่างประเทศ รวมไปถึงรายการเพื่อการศึกษา เช่น สารคดีและรายการสำหรับเด็ก

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ต่างจากประเทศที่เหลือที่ไม่นิยมแปลสื่อโทรทัศน์ได้แก่ ประเทศกัมพูชา ที่รายการจากต่างประเทศส่วนมากจะถูกนำเสนอเป็นภาษาต้นฉบับโดยไม่มีการแปลเป็นคำบรรยาย หรือพากย์เสียงทับเป็นภาษาเขมร ยกเว้นบางรายการที่มีผู้ชมมาก เช่น ละครหรือภาพยนตร์ อาจมีการแปลคำบรรยายหรือพากย์เสียงภาษาเขมร

อีกประเทศที่มีการแปลสื่อโทรทัศน์น้อยคือประเทศอินโดนีเซีย หากเป็นรายการที่ผลิตภายในประเทศ จะเลือกใช้ภาษาอินโดนีเซียเพียงภาษาเดียว แต่เมื่อเป็นรายการของต่างประเทศในประเภท ละคร สารคดี รายการสำหรับเด็ก หรือเกมโชว์ จะมีการแปลภาษาอังกฤษด้วยการพากย์หรือแปลภาษาเป็นคำบรรยายภาษาอินโดนีเซียเสมอ แต่ไม่มีการแปลภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาอังกฤษ ยกเว้นสื่อโฆษณา ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบสองภาษา คล้ายกับประเทศมาเลเซีย

ในประเทศฟิลิปปินส์ที่รายการโทรทัศน์ใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาฟิลิปปินและภาษาจีน ไม่พบรายการที่มีการแปลโดยการพากย์เสียงทับ อีกทั้งยังพบรายการโทรทัศน์ที่มีการแปลในรูปแบบคำบรรยายจำนวนน้อยมาก เช่นเดียวกับในประเทศสิงคโปร์ที่พบว่ารายการส่วนใหญ่ไม่มีคำบรรยายที่แปลภาษาต้นฉบับของรายการนั้นๆ

สรุปได้ว่าการแปลในแวดวงสื่อของประเทศในกลุ่มอาเซียนมีความหลากหลายในการแปลขึ้นอยู่กับประเภทของสื่อ กล่าวคือสื่อสิ่งพิมพ์อย่างหนังสือพิมพ์กับนิตยสารและสื่อวิทยุไม่นิยมแปล ไม่ว่าจะแปลเป็นภาษาประจำชาติหรือแปลเป็นภาษาอังกฤษก็ตาม การแปลที่พบได้มากจะอยู่ในสื่อโทรทัศน์ที่มีการรับเนื้อหาจากต่างประเทศเข้ามามาก การแปลในสื่อโทรทัศน์นำเสนอเนื้อหาที่แปลในสองรูปแบบหลักๆ คือการใช้คำบรรยายได้ภาพกับการพากย์เสียงทับต้นฉบับ ซึ่งในขณะที่หลายประเทศเลือกที่จะใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในแต่ละรายการ ประเทศไทยกลับมีหลายรายการที่ใช้การแปลทั้งสองรูปแบบพร้อมกันในรายการเดียว ประเด็นที่น่าสนใจคือแม้แต่ประเทศที่ไม่นิยมการแปลรายการโทรทัศน์ทั่วไปอย่างประเทศกัมพูชาและอินโดนีเซียก็ยังมีรายการแปลรายการที่ได้รับความนิยม เช่น รายการบันเทิงบางประเภท และเกือบทุกประเทศมีการแปลสารคดีภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติ แสดงให้เห็นว่าประเภทของรายการโทรทัศน์มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจแปล อย่างไรก็ตาม การแปลสื่อจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษในสื่อทุกรูปแบบมีปริมาณน้อยมาก ผลสรุปเสนอในตารางที่ 11.2

ตารางที่ 11.2 สรุปการแปลในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน

	มีการแปล		ไม่มีการแปล
	NL > E	E > NL	
หนังสือพิมพ์	-	-	ทุกประเทศ
นิตยสาร	-	-	ทุกประเทศ
วิทยุ	-	-	ทุกประเทศ
โทรทัศน์ แปลแบบ subtitle	บรูไน มาเลเซีย	ไทย มาเลเซีย บรูไน เวียดนาม เมียนมา กัมพูชา (น้อย) อินโดนีเซีย (น้อย)	สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ลาว (ดูรายการ ของไทย)
โทรทัศน์ แปลแบบพากย์	มาเลเซีย	ไทย มาเลเซีย เวียดนาม กัมพูชา (น้อย) อินโดนีเซีย (น้อย)	สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ลาว (ดูรายการ ของไทย)

11.2.3 การแปลในแวดวงการศึกษาของประเทศไทย

การแปลในแวดวงการศึกษาของประเทศไทยพบปริมาณน้อย ไม่ว่าจะเป็นการแปลตำราจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติ หรือแปลตำราที่เขียนขึ้นในประเทศเป็นภาษาอังกฤษก็ตาม การตัดสินใจเรื่องการแปลด้านการศึกษาของแต่ละประเทศมักสอดคล้องกับนโยบายด้านภาษาและความต้องการด้านการศึกษาของประเทศนั้นๆ โดยประเทศที่สามารถเขียนตำราขึ้นเองเป็นภาษาประจำชาติได้ ก็จะไม่จำเป็นต้องมีการแปลถึงแม้ว่าองค์ความรู้ที่ใช้เขียนตำราเหล่านั้นจะมาจากตำราภาษาต่างประเทศแต่ก็มักจะเลือกที่จะไม่แปลจากตำรานั้นโดยตรง แต่จะเป็นการนำความรู้จากตำราเหล่านั้นมาปรับเปลี่ยนใหม่ให้เป็นภาษาประจำชาติมากกว่า เช่น ในประเทศกัมพูชา มาเลเซีย และประเทศไทย หรือในบางประเทศที่สามารถใช้ตำราภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนได้เลยอย่าง บรูไน ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ในขณะที่ประเทศลาว เมียนมา อินโดนีเซีย และเวียดนามพบการแปลตำราและสื่อการเรียนการสอนจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ

ประเทศที่มีการแปลในแวดวงศึกษาน้อยอาจไม่ได้เป็นเพราะความสามารถในการเขียนตำราขึ้นเองหรือสามารถเข้าใจภาษาอังกฤษได้ดี แต่อาจเป็นเพราะประเทศเหล่านั้นยังขาดการบัญญัติศัพท์เฉพาะในภาษาประจำชาติ เช่น ในประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว และฟิลิปปินส์ที่มีนโยบายส่งเสริมการแปลและ

บัญญัติศัพท์ เพื่อให้มีความสามารถเขียนตำราขึ้นเองเป็นภาษาประจำชาติได้ และอาศัยการแปลน้อยลง อย่างไรก็ตามการแปลในแวดวงการศึกษาที่ขึ้นอยู่กับสาขาวิชาด้วย โดยสาขาวิทยาศาสตร์เป็นสาขาที่มีการแปลและความต้องการในการบัญญัติศัพท์เฉพาะเป็นภาษาประจำชาติมากที่สุด

ประเทศที่ไม่เน้นการแปลในแวดวงการศึกษาเช่นประเทศ**บรูไน**นั้นพบว่าหนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด และล้วนแต่เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่ต้นฉบับ (ไม่ใช่เป็นภาษาอังกฤษเพราะการแปล) ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ซึ่งได้คำตอบว่า พบตำราเรียนที่เป็นภาษามาเลย์น้อยมาก ส่วนมากเป็นหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ และเป็นหนังสือเรียนที่ไม่ใช่หนังสือแปล

ตำราเรียนส่วนใหญ่ที่ใช้ในประเทศ**กัมพูชา**เขียนเป็นภาษาเขมร โดยมีทั้งที่แต่งขึ้นใหม่เอง หรืออ่านแล้วสรุปใจความเขียนจากภาษาต่างประเทศซึ่งส่วนใหญ่มาจากหนังสือภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ทำให้ไม่มีการแปลอย่างเต็มรูปแบบ และยังพบว่าในการศึกษาขั้นต้นใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนและใช้ตำราภาษาต่างประเทศโดยไม่มีแม้แต่คำแปลเป็นภาษาเขมรเลย อย่างไรก็ตามประเทศกัมพูชาก็มีช่องทางสนับสนุนการแปลด้านการศึกษาและวิชาการ คือมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่คล้ายราชบัณฑิตยสภาในประเทศไทย บัญญัติศัพท์เฉพาะทางแวดวงวิชาการ โดยแบ่งเป็นสาขาวิชา เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ฯลฯ โดยศัพท์บัญญัติส่วนใหญ่ใช้วิธีการแปลเป็นภาษาเขมร แต่ก็มีบ้างที่ใช้ทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ทำให้พบการแปลตำราเรียนจากภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสอยู่บ้าง รวมไปถึงการแปลจากภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น รวมทั้งภาษาไทย

อินโดนีเซียเป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีนโยบายการแปลตำราภาษาอื่นโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ อย่างไรก็ตาม แม้แผนพัฒนาภาษาประจำชาติจะประสบความสำเร็จเป็นและมีหน่วยงานทางการเพื่อสนับสนุนการแปลด้านวิชาการ แต่ตำราที่แปลจากภาษาอังกฤษด้านวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยียังไม่เพียงพอ ทำให้มีความพยายามที่จะแปลงองค์ความรู้จากภาษาตะวันตกเป็นภาษาอินโดนีเซียและมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มากขึ้น

การเรียนการสอนในประเทศ**มาเลเซีย**มีการใช้ตำรา หนังสือเรียนหลากหลายภาษา เช่น ภาษามาเลย์ ภาษาอังกฤษ ภาษาทมิฬ ภาษาอาหรับ และภาษาจีน แต่ไม่พบว่ามีการใช้หนังสือหรือตำราที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ

จากข้อมูลที่มีการแปลแวดวงการศึกษาของประเทศ**สิงคโปร์** พบว่ามีการแปลระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาจีน แต่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางของการแปลว่าแปลจากภาษาใดเป็นภาษาใด นอกจากนี้ ไม่พบว่ามีหนังสือเรียนที่ระบุว่าเป็นหนังสือแปล ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าโดยภาพรวมได้ว่าไม่มีการใช้ตำราหรือเอกสารแปลในแวดวงการศึกษาของประเทศสิงคโปร์

และใน**ประเทศไทย**พบว่าตำราแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยมีน้อยมาก และการแปลตำราจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษแทบจะไม่มีเลย

ส่วนสถานการณ์การแปลแวดวงการศึกษาของลาวจะเห็นว่า แม้หนังสือแบบเรียนที่เก็บตัวอย่างมากจากกระทรวงศึกษาธิการและกีฬาของประเทศ**ลาว**จะไม่มีการแปลจากต่างประเทศโดยตรง แต่พบการ

แปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาลาวในสื่อการสอน โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงศัพท์เฉพาะ และการแปลเนื้อเรื่องวรรณคดีจากต่างประเทศเป็นภาษาลาว เพื่อใช้ในการเรียนการสอนนิชาววรรณคดี

ประเทศ**เมียนมา**มีการแปลตำราวิชาการจากภาษาอังกฤษจำนวนมาก โดยเป็นการแปลอย่างไม่เป็นทางการเพราะ ณ ปัจจุบันไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์ในการแปล ส่วนวารสารวิชาการมีภาวะสองภาษา คือมีทั้งภาษาอังกฤษและภาษาเมียนมาซึ่งแปลจากภาษาอังกฤษ และแปลจากภาษาเมียนมาเป็นอังกฤษ

เอกสารการเรียนการสอนในประเทศ**เวียดนาม**มีการแปลในบางวิชาเท่านั้น โดยเป็นการแปลจากทั้งภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษขึ้นอยู่กับวิชา กล่าวคือวิชาภาษาศาสตร์เบื้องต้นและภาษาศาสตร์สังคม ที่แปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาเวียดนาม ส่วนวิชาภาษาศาสตร์ ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ ภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ ภาษาศาสตร์ประยุกต์ ภาษา การสื่อสาร และการตลาด สื่อ จิตวิทยาทั่วไป มานุษยวิทยาทั่วไป และศิลปะทั่วไป เป็นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเวียดนาม

ส่วนประเทศ**ฟิลิปปินส์**ไม่พบการแปลตำราภาษาอังกฤษเป็นฟิลิปปิโน คนฟิลิปปินส์เขียนหนังสือหรือตำราภาษาอังกฤษเองได้ จึงไม่ต้องพึ่งการแปล นอกจากนั้นการใช้ตำราต่างประเทศในแวดวงการศึกษาก็ไม่มีปัญหาสำหรับผู้เรียนชาวฟิลิปปินส์

สรุปการแปลในแวดวงการศึกษาประเทศกลุ่มอาเซียนได้ว่ามี 4 กรณี คือ 1) การแปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ พบว่าไม่มีในประเทศใดเลย 2) แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ พบในประเทศอินโดนีเซีย เมียนมา เวียดนาม และลาว 3) ไม่มีการแปลเพราะมีตำราที่เขียนเป็นภาษาประจำชาติของตนเอง ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา และมาเลเซีย 4) ไม่มีการแปลเพราะใช้ตำราของต่างประเทศ หรือเขียนเองเป็นภาษาอังกฤษได้ มีประเทศ สิงคโปร์ บรูไน ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ซึ่งเป็นที่สังเกตได้ว่ามาเลเซียอยู่ใน 2 สถานะ คือไม่มีการแปลเพราะใช้ตำราที่เขียนเองเป็นภาษาประจำชาติ และใช้ตำรานำเข้าเป็นภาษาอังกฤษด้วย ตารางที่ 11.3 เป็นการสรุปสถานการณ์การแปลในแวดวงการศึกษาประเทศกลุ่มอาเซียน

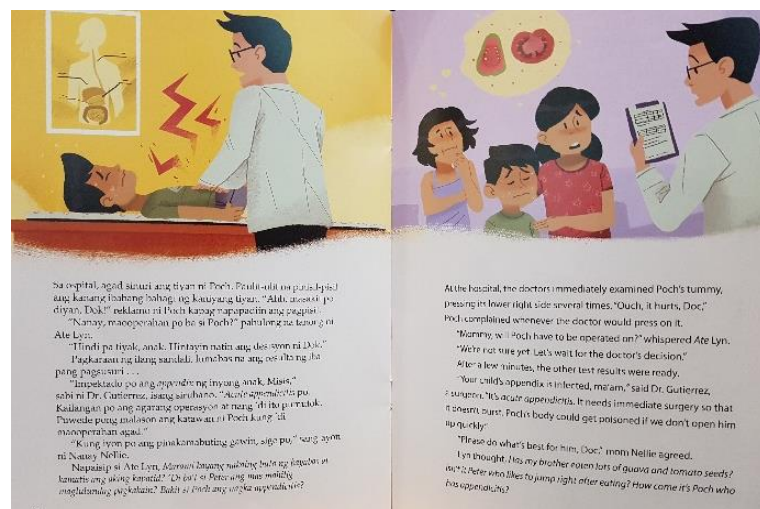
ตารางที่ 11.3 สรุปการแปลในแวดวงการศึกษาประเทศกลุ่มอาเซียน

มีการแปล		ไม่มีการแปล (ใช้ตำรา NL)	ไม่มีการแปล (ใช้ตำรา E)
NL > E	E > NL		
-	อินโดนีเซีย เมียนมา เวียดนาม ลาว	มาเลเซีย ไทย กัมพูชา	มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ฟิลิปปินส์

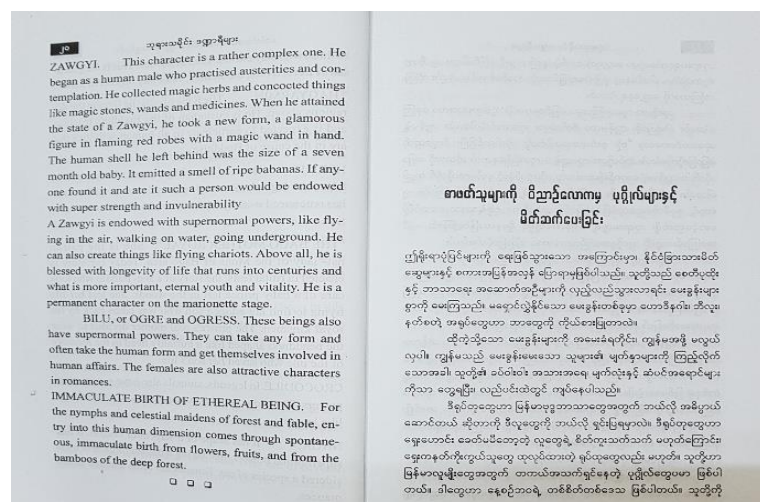
11.2.4 การแปลในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน

การแปลในแวดวงวรรณกรรมในประเทศไทย มีทั้งประเทศที่มีการแปลน้อยอย่างประเทศบรูไน และมาเลเซียที่พบปริมาณการแปลน้อยมาก โดยวรรณกรรมส่วนใหญ่ที่สำรวจได้จะเป็นต้นฉบับภาษาอังกฤษ หรืออย่างประเทศอินโดนีเซียที่ไม่มีการแปลวรรณกรรมที่ผลิตภายในประเทศจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ ไปจนถึงประเทศที่มีการแปลในปริมาณที่สูงอย่างประเทศไทย

หลายประเทศให้ความสำคัญกับการแปลระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ เช่น ประเทศกัมพูชา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเมียนมา ที่การแปลวรรณกรรมส่วนใหญ่เป็นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ แต่ก็ยังมีการแปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษให้เห็นได้บ้าง โดยเฉพาะประเทศฟิลิปปินส์และเมียนมาที่นิยมผลิตวรรณกรรมในรูปแบบหนังสือสองภาษา หรือกัมพูชาที่มีทั้งหนังสือสองภาษาและสี่ภาษา

ภาพที่ 11.7 หนังสือสองภาษาฟิลิปปิน-อังกฤษ

ภาพที่ 11.8 หนังสือสองภาษาอังกฤษ-เมียนมา

ภาพที่ 11.9 หนังสือสามภาษาเขมร-อังกฤษ-ญี่ปุ่น

ประเทศลาวเป็นกรณีที่น่าสนใจเพราะเคยมีการแปลวรรณกรรมเป็นภาษาลาว แต่ ณ ปัจจุบันนิยมวรรณกรรมต่างประเทศที่แปลเป็นภาษาไทยมากกว่า ส่วนประเทศ**เวียดนาม**เป็นประเทศที่พบว่ามีการแปลจากภาษาประจำชาติไปเป็นภาษาอื่นมากกว่าการแปลจากภาษาต่างชาติเป็นภาษาเวียดนาม

ประเภทของวรรณกรรมแปลที่พบได้มากที่สุดมักจะเป็นไปตามความสนใจของผู้บริโภคในแต่ละประเทศ โดยหนังสือทั่วไปและนวนิยายเป็นสิ่งที่นิยมแปลมากที่สุดโดยเฉพาะวรรณกรรมขึ้นชื่อ รองลงมาจะเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โดยประเภทวรรณกรรมที่มีการแปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษมากที่สุดคือหนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมประจำชาติและนิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงภายในประเทศ แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของการแปลวรรณกรรมเป็นภาษาประจำชาติส่วนใหญ่จะเพื่อความบันเทิง โดยเลือกแปลตามความนิยมของผู้อ่าน ส่วนการแปลวรรณกรรมจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาต่างประเทศมักทำเพื่อเผยแพร่เรื่องราวความเป็นชาติของประเทศนั้นๆ ให้ทั่วโลกสามารถเข้าถึงได้

ในประเทศที่มีการแปลน้อยอย่างประเทศ**บรูไน**นั้นมีการแปลน้อยมาก หนังสือส่วนมากจะเขียนขึ้นเป็นภาษาใดภาษาหนึ่ง และไม่มีการแปลเป็นภาษาอื่น โดยผู้วิจัยพบหนังสือแปลเพียง 5 เล่ม และเป็นหนังสือสำหรับเด็กทั้งหมดที่แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษามาลเลย์

แวดวงวรรณกรรมของประเทศ**มาเลเซีย**ใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุดและมีการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษามาลเลย์น้อยมาก พบเพียงหนังสือสำหรับเด็กที่มีการแปล แม้แต่นวนิยายภาษาอังกฤษที่มีชื่อเสียงก็ไม่พบการแปลเป็นภาษามาลเลย์ โดยมีแต่ต้นฉบับภาษาอังกฤษจำหน่ายตามร้านหนังสือ แสดงให้เห็นว่าคนในประเทศมาเลเซียสามารถอ่านเป็นภาษาอังกฤษได้จึงไม่ต้องอาศัยฉบับแปล

ประเทศ**อินโดนีเซีย** พบการแปลวรรณกรรมภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย แต่ก็มีปริมาณไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นเองในประเทศทั้งหมด ซึ่งส่วนมากมักจะเขียนเป็นภาษาอินโดนีเซีย

วรรณกรรมแปลที่พบในประเทศ**กัมพูชา**พบทั้งการแปลจากภาษาเขมรเป็นภาษาต่างประเทศ และภาษาต่างประเทศเป็นภาษาเขมร ส่วนใหญ่เป็นการแปลจากภาษาอังกฤษเกือบทั้งหมด และเป็นหนังสือทั่วไป เช่น นวนิยายยอดนิยม หนังสือทำอาหาร หนังสือธุรกิจ หนังสืออัตชีวประวัติบุคคลที่มีชื่อเสียง ฯลฯ นอกจากนี้ก็ยังมีการแปลจากภาษาเขมรเป็นภาษาอื่นด้วย โดยพบว่าแปลเป็นภาษาอังกฤษมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นหนังสือทางประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม และนิทานพื้นบ้านของเขมร รวมทั้งมีตัวอย่างที่น่าสนใจเช่น หนังสือคำคมเขมร ซึ่งเป็นหนังสือที่มีสี่ภาษาในเล่มเดียวกัน โดยแปลจากภาษาเขมรเป็นภาษาต่างประเทศอีกสามภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมัน หรือภาพวาดนิทานภาษาเขมรแปลเป็นภาษาอังกฤษและญี่ปุ่น

อีกสองประเทศที่มีการแปลภาษาอังกฤษกับภาษาประจำชาติเด่นชัดคือประเทศ**ฟิลิปปินส์**กับประเทศ**สิงคโปร์** โดยการแปลแวดวงวรรณกรรมในฟิลิปปินส์พบทั้งสองทาง คือแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาฟิลิปปิน และในทางตรงกันข้ามคือแปลวรรณกรรมภาษาฟิลิปปินเป็นภาษาอังกฤษ เช่นเดียวกับการแปลในประเทศสิงคโปร์ที่มีสี่ภาษาราชการก็ยังพบว่าภาษาอังกฤษมีสัดส่วนความสำคัญมากที่สุดในการแปลในแวดวงวรรณกรรม คือ มีการแปลทั้งที่มาจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาอื่นและที่แปลจากภาษาอื่นเป็นภาษาอังกฤษมากที่สุด

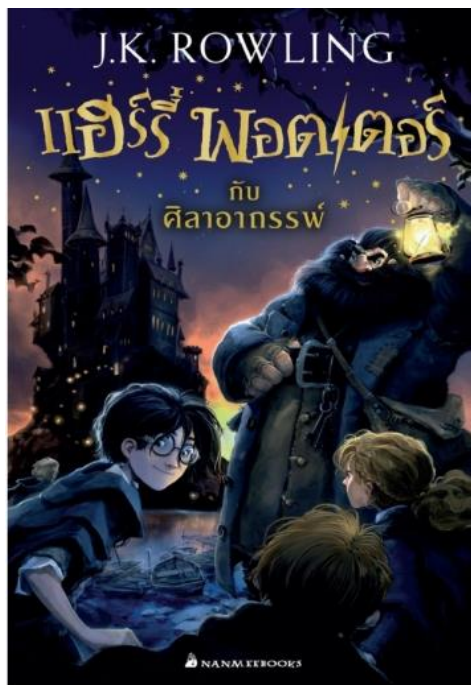
สำหรับ**ประเทศลาว**นั้นพบว่าแทบจะไม่มีนวนิยายแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาลาวเลย แม้ว่าในอดีตเคยมีการแปลวรรณกรรมจากประเทศต่างๆ เป็นภาษาลาว แต่ในปัจจุบันวรรณกรรมที่แปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยได้รับความนิยมมากกว่า เนื่องจากผู้พูดภาษาลาวสามารถใช้ภาษาไทยได้ดี อีกทั้งยังราคาถูกและหาซื้อได้ง่าย โดยวรรณกรรมแปลส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ และปรากฏทั้งเล่มต้นฉบับภาษาอังกฤษและฉบับแปลเป็นภาษาไทย

แวดวงวรรณกรรมของประเทศ**เมียนมา**โดยรวมแล้วการแปลในแวดวงวรรณกรรมของเมียนมานั้นการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเมียนมามากกว่าการแปลวรรณกรรมเมียนมาเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาประจำชาติเป็นภาษาหลักที่มีอิทธิพลต่อการผลิตวรรณกรรมในประเทศ หนังสือส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อประเทศ เช่น พุทธศาสนา สังคมวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และประวัติบุคคลสำคัญ ที่เขียนเป็นภาษาเมียนมาอย่างท่วมท้น อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมภาษาอังกฤษยังเป็นที่นิยมอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะหนังสือวิชาการและนวนิยายภาษาอังกฤษเป็นประเภทที่มีการแปลเป็นภาษาเมียนมาจำนวนมาก

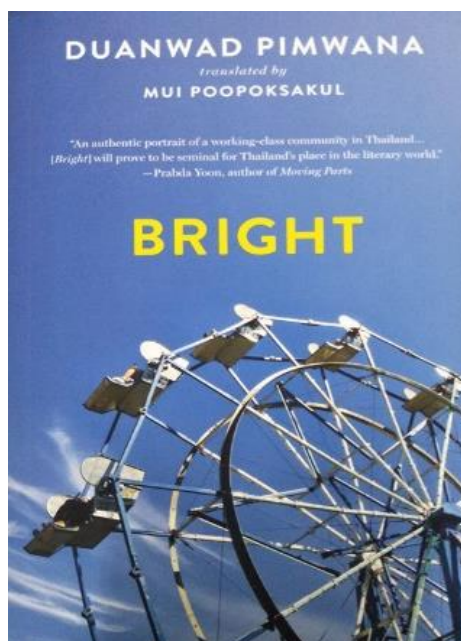
ส่วนใน**ประเทศไทย**พบว่าหนังสือแปลส่วนมากเป็นด้านวรรณกรรมเรื่องอ่านเล่นหรือบันเทิงคดี และเกือบทั้งหมดเป็นการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เนื้อหาที่ทั้งการแปลวรรณกรรมคลาสสิกและวรรณกรรมสมัยใหม่ ส่วนการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษมีน้อย ที่พบบ้างก็เป็นการแปลวรรณกรรมซีไรต์หรือหนังสือที่ได้รางวัลโดยแปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่นบ้าง

การแปลวรรณกรรมในประเทศ**เวียดนาม** พบว่ามีการแปลจากภาษาเวียดนามไปเป็นภาษาอื่นมากกว่าการแปลจากภาษาอื่นมาเป็นภาษาเวียดนาม โดยส่วนใหญ่เป็นการแปลจากภาษาเวียดนามไปเป็นภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส สำหรับหนังสือที่แปลจากภาษาอื่นส่วนใหญ่เป็นการแปลจากต้นฉบับภาษาจีนกลาง และมีการแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษกับภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาเวียดนามในปริมาณที่

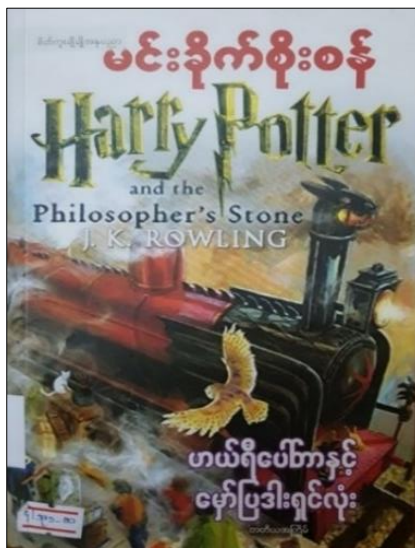
เท่าๆ กัน แต่ก็ยังน้อยกว่าการแปลจากต้นฉบับภาษาจีนกลางค่อนข้างมาก และส่วนใหญ่เป็นหนังสือเกี่ยวกับ ศิลปะ โบราณสถาน และแหล่งอารยธรรมเวียดนาม

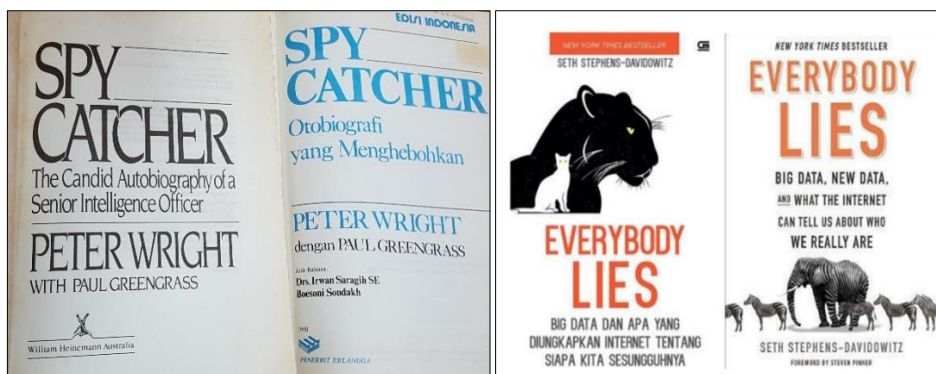
ภาพที่ 11.10 วรรณกรรมแปลในประเทศไทย จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย

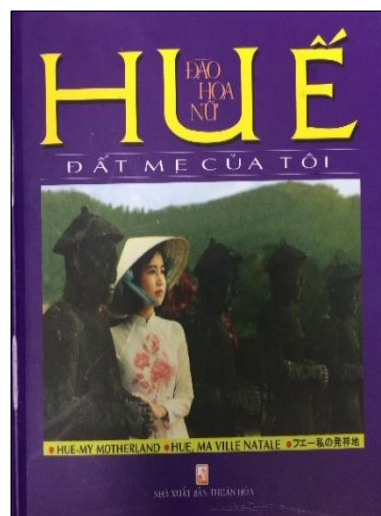
ภาพที่ 11.11 วรรณกรรมแปลในประเทศไทย จากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
(แปลจาก “ช่างสำราญ” หนังสือรางวัลซีไรต์ โดยเตือนวาด พิมวนา)

ภาพที่ 11.12 วรรณกรรมแปลในประเทศไทยเมียนมา จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเมียนมา

ภาพที่ 11.13 วรรณกรรมแปลในประเทศไทยอินโดนีเซีย จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย

ภาพที่ 11.14 วรรณกรรมแปลในประเทศไทยเวียดนาม
แปลจากภาษาเวียดนามเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาญี่ปุ่น

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น สรุปได้ว่าสถานการณ์การแปลแวดวงวรรณกรรม (เน้นบันเทิงคดี) ในประเทศกลุ่มอาเซียนมีประเทศที่ไม่มีการแปลวรรณกรรมเลยได้แก่สปป.ลาว เพราะอ่านหนังสือแปลภาษาไทยที่แปลจากภาษาอังกฤษได้ และมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ซึ่งนิยมอ่านวรรณกรรมต้นฉบับภาษาอังกฤษ ส่วนประเทศที่มีการแปลวรรณกรรมมีแนวโน้มแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติมากกว่าตรงข้าม ยกเว้นเวียดนาม ซึ่งข้อมูลแสดงว่ากลับกัน คือแปลภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษมากกว่าตรงกันข้าม ฟิลิปปินส์ ซึ่งการแปล 2 ทางมีปริมาณพอๆ กัน แต่ก็มีไม่มากเท่าประเทศอื่น และอินโดนีเซียซึ่งมีการแปลทางเดียวคือจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาอินโดนีเซีย ตารางที่ 11.4 แสดงผลสรุปดังกล่าว

ตารางที่ 11.4 สรุปการแปลในแวดวงวรรณกรรมประเทศกลุ่มอาเซียน

มีการแปล		ไม่มีการแปล	ไม่มีการแปล
NL > E	E > NL	(อ่านวรรณกรรมแปลของไทย)	(อ่านวรรณกรรมต้นฉบับอังกฤษ)
ไทย (น้อย)	ไทย (มาก)	ลาว	มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน
กัมพูชา (น้อย)	กัมพูชา (มาก)		
เมียนมา (น้อย)	เมียนมา (มาก)		
เวียดนาม (มาก)	เวียดนาม (น้อย)		
ฟิลิปปินส์	ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย		

11.2.5 การแปลในแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน

แวดวงการเมืองเป็นแวดวงที่พบการแปลน้อยที่สุดเหมือนกันในทุกประเทศ โดยการสื่อสารด้านการเมืองภายในประเทศมักจะเลือกใช้ภาษาเดียวที่เหมาะสมที่สุดสำหรับผู้รับสาร หรือฐานเสียงของนักการเมือง จะมีข้อยกเว้นเฉพาะบริบทสากลโดยอาจมีการแปลวาทกรรมทางการเมืองเป็นภาษาต่างชาติ (ภาษาอังกฤษ) เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อ หรือแปลการเมืองจากนานาชาติเป็นภาษาประจำชาติเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารกับคนในประเทศเท่านั้น

โดยในประเทศ**บรูไน**พบเว็บไซต์การเมืองที่มีทั้งสองภาษาน้อยเมื่อเทียบกับเว็บไซต์ภาษาเดียว สะท้อนให้เห็นว่าชาวบรูไนน่าจะเป็นผู้มีความรู้ภาษาดีทั้งภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษ ส่วนในประเทศกัมพูชาไม่ปรากฏว่ามีการแปลแต่อย่างใด และไม่มีคำบรรยายคำกล่าวหรือสุนทรพจน์เป็นภาษาอื่น

ในประเทศ**อินโดนีเซีย**ไม่มีพรรคการเมืองใดใช้ภาษาอังกฤษเลย และไม่มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ กล่าวคือเว็บไซต์ทั้งหมด เขียนด้วยภาษาอินโดนีเซียเท่านั้น จะมีเพียงคำกล่าวหรือสุนทรพจน์ที่สำคัญที่เป็นภาษาอินโดนีเซียที่ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยสื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อเผยแพร่ในระดับสากล เพราะประเทศอินโดนีเซียมีกฎหมายเฉพาะ ที่กำหนดให้ผู้นำทางการเมืองและข้าราชการระดับสูงของประเทศใช้ภาษาอินโดนีเซียเท่านั้นในการกล่าวสุนทรพจน์ทั้งในและนอกประเทศ อย่างไรก็ตามภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาท

เป็นภาษาสำรองในการแปลและบรรยายคำพูดของผู้นำทางการเมืองเป็นภาษาอังกฤษ หรือแปลเพื่อเผยแพร่ในต่างประเทศ หรือเป็นภาษาในเว็บไซต์ทางการเมืองที่ให้เป็นทางเลือกสำหรับคนต่างชาติ

ภาษาที่ใช้บนเว็บไซต์ทางการเมืองของหน่วยงานราชการและสถาบันทางการเมืองของประเทศลาวล้วนเป็นภาษาลาวทั้งหมด แม้จะการแปลเนื้อหาบนเว็บไซต์ทางราชการมีบ้างแต่ไม่มาก และเมื่อผู้วิจัยได้ลองกดเข้าไปดูเนื้อหาภาษาอังกฤษกลับพบว่าเนื้อหาที่เป็นภาษาอังกฤษที่ปรากฏในบางเว็บไซต์กลับไม่สอดคล้องกับเนื้อหาภาษาลาว หรืออาจมีเพียงการแปลหัวข้อเท่านั้น

เมียนมามีการแปลเนื้อหาการเมืองจากภาษาเมียนมาเป็นภาษาอังกฤษมากกว่าลาว อาจเป็นเพราะชาวเมียนมาที่มีความรู้ รวมทั้งนิสิต นักศึกษาด้านการเมืองมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแปลหนังสือการเมืองจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ และแม้จะมีการแปลหนังสือด้านการเมืองที่เขียนเป็นภาษาเมียนมาก็โดยรวมแล้วก็มีปริมาณไม่มากนัก ส่วนการแปลเอกสารการเมือง พบว่ามีการแปลจากภาษาเมียนมาเป็นภาษาอังกฤษมากกว่าจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเมียนมาเช่นกัน

เอกสารทางการเมืองในประเทศ**ฟิลิปปินส์**มีการใช้ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติ แต่ไม่พบว่าการแปลแต่อย่างใด เช่นเดียวกับประเทศ**มาเลเซีย**ที่ไม่พบการแปลกิจกรรมทางการเมืองที่ใช้ภาษามาเลย์เป็นหลักเป็นภาษาอังกฤษเลย

ในประเทศไทยเว็บไซต์ทางการเมืองที่แปลเนื้อหาจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษมากพอสมควร ส่วนการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยไม่พบในแวดวงนี้เลย

เวียดนามเป็นตัวอย่างของประเทศที่มีการแปลในกรณีที่เกิดกิจกรรมการเมืองมีชาวต่างชาติเข้าร่วม แต่หากเป็นการประชุมที่ไม่มีชาวต่างชาติเข้าร่วมจะใช้ภาษาเวียดนามเท่านั้น ส่วนกิจกรรมการเมืองอื่นๆ เช่นการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา ไม่พบว่าการแปล

ประเทศ**สิงคโปร์**ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก ในแวดวงการเมือง และมีการจัดทำเป็นภาษาราชการอื่นๆ อีกสามภาษาโดยเท่าเทียมกัน ไม่นับเป็นการแปลจากภายนอกเป็นภาษาประจำชาติ

การแปลในแวดวงการเมืองสรุปได้ว่า ประเทศที่ไม่มีการแปลเลยได้แก่บรูไนและสิงคโปร์ ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักและไม่มีการแปลเป็นภาษาอื่น ประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ก็ไม่มีการแปลด้านการเมือง เพราะใช้ทั้งภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษคู่กันทั้งสองภาษา ส่วนประเทศที่พบการแปลด้านการเมือง มีการแปลด้านเดียว คือแปลเอกสารการเมืองจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้ต่างประเทศเข้าใจ แต่ไม่มีการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา ลาว เมียนมา เวียดนาม และอินโดนีเซีย สรุปการแปลแวดวงการเมืองทั้งหมดแสดงในตารางที่ 11.5

ตารางที่ 11.5 สรุปการแปลในแวดวงการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน

มีการแปล		ไม่มีการแปล
NL > E	E > NL	(ใช้ E หรือ NL/E)
ไทย กัมพูชา ลาว เมียนมา เวียดนาม อินโดนีเซีย	-	สิงคโปร์ บรูไน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์

11.3 สรุปสถานการณ์การแปลในประเทศไทยกลุ่มอาเซียน

จากการศึกษาข้อมูลของทุกประเทศ สรุปภาพรวมได้ว่าแวดวงกฎหมายและแวดวงวรรณกรรมเป็นแวดวงที่มีการแปลมากที่สุด แวดวงสื่อถือว่ามีมีการแปลในระดับปานกลางโดยมีการแปลสื่อโทรทัศน์ในปริมาณมาก แต่แทบจะไม่มีมีการแปลสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อวิทยุเลย ส่วนแวดวงการศึกษา มีการแปลน้อยลงมา และแวดวงการเมือง มีการแปลน้อยที่สุด ลำดับความมากน้อยของการแปลในทั้ง 5 แวดวงแสดงในตารางที่ 11.6

ตารางที่ 11.6 ลำดับปริมาณการแปลตามแวดวงในประเทศไทยกลุ่มอาเซียน

แวดวง	การแปล
กฎหมาย	มากที่สุด ↑ ↓ น้อยที่สุด
วรรณกรรม	
สื่อ	
การศึกษา	
การเมือง	

เป็นที่สังเกตได้ว่าการแปลในแวดวงกฎหมายในแต่ละประเทศ ได้เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา จากในอดีตที่ต้องแปลกฎหมายภาษาต่างชาติเป็นภาษาประจำชาติเพื่อให้มีกฎหมายในภาษาประจำชาติที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ เช่น ประเทศมาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย มาจนถึงในปัจจุบันสถานการณ์กลายเป็นตรงข้าม คือเกือบทุกประเทศมีการแปลกฎหมายจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นมาก ยกเว้นประเทศที่ออกกฎหมายเป็นภาษาอังกฤษเป็นหลักอยู่แล้วอย่างประเทศบรูไน สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ แม้ว่าฉบับแปลภาษาอังกฤษส่วนมากจะถือว่าเป็นฉบับที่ไม่เป็นทางการและไม่สามารถ

ใช้บังคับได้ก็ตาม แต่แปลเพื่อให้ชาวต่างชาติสามารถเข้าใจกฎหมายของประเทศที่เขียนในช่วงหลังได้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการแปลในแวดวงวรรณกรรมปริมาณมากพอๆ กับแวดวงกฎหมาย โดยพบว่าการแปลสองทิศทางคือจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติและแปลวรรณกรรมในประเทศที่เขียนในภาษาประจำชาติเป็นภาษาอื่น ส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ มีประเทศที่เน้นสมดุลของการแปลระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษมากกว่าประเทศอื่นอย่างฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ ในขณะที่ประเทศกัมพูชาและเมียนมานิยมทั้งการแปลและการเขียนหนังสือหลายภาษาเคียงข้างกัน ตั้งแต่สองภาษาถึงสี่ภาษามีเพียงไม่กี่ประเทศที่พบการแปลวรรณกรรมน้อย ได้แก่ ประเทศบรูไนและมาเลเซียที่คงต้นฉบับภาษาอังกฤษไว้ และประเทศอินโดนีเซียนอกจากจะมีการแปลวรรณกรรมจากภาษาอังกฤษน้อยแล้วยังไม่แปลจากวรรณกรรมภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษอีกด้วย ตรงกันข้ามกับประเทศเวียดนามที่พบว่าการแปลจากภาษาประจำชาติไปเป็นภาษาอื่นมากกว่าการแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาเวียดนาม ที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือประเทศลาวที่เคยมีการแปลวรรณกรรมเป็นภาษาลาว แต่ในปัจจุบันกลับนิยมวรรณกรรมต่างประเทศที่แปลเป็นภาษาไทยมากกว่า เกี่ยวกับประเภทของวรรณกรรมที่แปล กล่าวโดยรวมได้ว่าประเภทของวรรณกรรมที่ได้รับการแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติมากที่สุด ได้แก่ หนังสืออ่านเล่นเพื่อความบันเทิงหรือความรู้ทั่วไป และนวนิยายโดยเฉพาะวรรณกรรมต่างชาติที่มีชื่อเสียง ส่วนการแปลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษนั้นมักจะเป็นการแปลวรรณกรรมที่ช่วยให้ชาวต่างชาติสามารถเข้าถึงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของชาติได้ง่ายขึ้น เช่น นิทานพื้นบ้านหรือวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลของประเทศ

การแปลในแวดวงสื่อ พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการแปลสื่อโทรทัศน์มากที่สุด และประเทศอื่นๆ มีปริมาณการแปลที่แตกต่างกันแต่มีแนวโน้มคล้ายกัน คือ รายการบันเทิง ละครและภาพยนตร์ มีการแปลมากที่สุด รองลงมาคือรายการสารคดีและรายการสำหรับเด็ก โดยมีรูปแบบการแปลเหมือนกันคือเลือกใช้การแปลเป็นคำบรรยายใต้ภาพหรือการพากย์เสียงทับเป็นภาษาประจำชาติ อย่างไรก็ตามหนึ่ง ทิศทางการแปลส่วนใหญ่เป็นการแปลจากภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ ส่วนการแปลตรงข้ามคือแปลรายการที่ผลิตในประเทศเป็นภาษาอังกฤษมีน้อยมาก

อย่างไรก็ตาม สื่อโทรทัศน์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลแวดวงสื่อทั้งหมดและแม้ว่าการแปลในสื่อโทรทัศน์มีอยู่อย่างแพร่หลาย แต่เมื่อสังเกตสื่อประเภทอื่นแล้วทุกประเทศในกลุ่มอาเซียนมีแนวโน้มที่คล้ายกันคือสื่อสิ่งพิมพ์ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร แทบไม่มีการแปลเลย โดยหนังสือพิมพ์จะเลือกใช้ภาษาเดียวและฉบับภาษาต่างประเทศจะเขียนขึ้นใหม่เป็นภาษานั้นทั้งหมด เช่นเดียวกับนิตยสารที่มักจะมีฉบับภาษาต่างชาติโดยไม่มีฉบับแปล หากเป็นนิตยสารเดียวกันกับฉบับที่ตีพิมพ์ภายในประเทศจะเป็นการเขียนขึ้นใหม่โดยใช้ภาษาประจำชาติและอาจจะมีการแปลเพียงแค่บางบทความที่คัดเลือกมา สื่อวิทยุก็เช่นเดียวกัน มีการออกอากาศภาษาเดียวเป็นภาษาหลักและไม่มีการแปลเนื้อหา

การแปลในแวดวงการศึกษา มีทั้งประเทศที่แปลน้อยเพราะสามารถใช้ตำราและสื่อการสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ เช่น ประเทศบรูไนและสิงคโปร์ ถึงแม้บางประเทศอย่างฟิลิปปินส์จะใช้สื่อการสอน

ภาษาอังกฤษเช่นเดียวกัน แต่ก็มีนโยบายการแปลในแวดวงการศึกษาที่ชัดเจนอันเป็นการสนับสนุนให้มีการแปลและการบัญญัติศัพท์วิชาการเป็นภาษาประจำชาติ เช่นเดียวกับประเทศไทย ลาว และกัมพูชาที่ส่งเสริมนโยบายดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากการขาดศัพท์บัญญัติถือเป็นปัจจัยที่ทำให้หลายประเทศยังต้องอาศัยการแปลในแวดวงการศึกษา เช่น ประเทศลาว เมียนมา และเวียดนาม โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์ที่พบการแปลมากที่สุด เนื่องจากไม่สามารถเขียนตำราขึ้นเองเป็นภาษาประจำชาติได้ โดยสังเกตว่าประเทศที่มีการแปลน้อยนั้นสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะเขียนตำราของตนเอง จึงไม่มีความจำเป็นต้องแปลตำราจากต่างประเทศ เช่น ประเทศไทย กัมพูชา และมาเลเซีย

แวดวงที่มีการแปลน้อยที่สุดคือ**แวดวงการเมือง** โดยสามารถสรุปได้ว่าการเลือกใช้ภาษาในแวดวงการเมืองภายในประเทศแทบทั้งหมดเลือกใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลัก หรือใช้ภาษาถิ่นตามความเหมาะสมกับผู้รับสาร แต่ไม่มีการแปลให้ประชาชนในประเทศ หากดูบริบทการเมืองในเวทีนานาชาติ จะมีการแปลเพียงเล็กน้อยในกรณีที่ต้องการเผยแพร่เนื้อหาทางการเมืองภายในประเทศสู่โลกสากล โดยอาจมีการแปลวาทกรรมทางการเมืองเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นผ่านสื่อเพื่อเป็นการรายงานข่าวสารทางการเมืองเท่านั้น เช่นเดียวกับการแปลข้อความทางการเมืองจากนานาชาติเป็นภาษาประจำชาติก็เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารกับคนในประเทศเท่านั้น มิได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองโดยตรง ทำให้การแปลมีบทบาทและความสำคัญในแวดวงการเมืองของประเทศในกลุ่มอาเซียนน้อยมาก

บทที่ 12

สรุปภาพรวมสถานการณ์การใช้ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน

โครงการนี้เป็นงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์สังคมมหัพภาพ (macro-sociolinguistics) ที่มุ่งตอบคำถามที่ว่า ประเทศในกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศเลือกใช้ภาษาใดมากกว่ากันระหว่างประจำชาติกับภาษาอังกฤษในแวดวงสำคัญ 5 แวดวง คือ แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง

ผลการวิจัยสรุปได้หลายหัวข้อและหลายมิติ ซึ่งเสนอในบทนี้ตามลำดับของแนวคิดหรือนวัตกรรมสำคัญ ดังนี้ 1) ภูมิทัศน์ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน 2) การเลือกภาษาในแวดวงการใช้ภาษา 3) สถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน

12.1 ภูมิทัศน์ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน

คำว่า linguistic landscape (ภูมิทัศน์ภาษา) ถูกใช้เป็นครั้งแรกปลายศตวรรษที่ 20 โดยแลนดรีและบอริส (Landry and Bourhis 1997:23) ในความหมายว่า “การมองเห็นและการปรากฏของภาษาบนป้ายสาธารณะและป้ายพาณิชย์ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งหรือบริเวณใดบริเวณหนึ่ง” หลังจากนั้นการศึกษาหัวข้อนี้ก็พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว กลายเป็นสหสาขาวิชาที่บูรณาการสาขาวิชาหลายด้านเข้าด้วยกัน เช่น ภาษาศาสตร์ สังคมวิทยา การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ ประชากรศาสตร์ ชุมชนเมือง การสอนภาษา ตลอดจนศิลปะและสุนทรียศาสตร์ ทำให้ขอบเขตของภูมิทัศน์ภาษาในปัจจุบันแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

ในงานวิจัยนี้จำกัดขอบเขตของการศึกษาภูมิทัศน์ภาษาอยู่ที่ภาษาที่ปรากฏในป้ายสาธารณะโดยมิได้คำนึงถึงด้านความถูกต้องของภาษาหรือความสวยงามของตัวอักษร จุดประสงค์คือต้องการรู้วาระระหว่างภาษาสำคัญ 2 ภาษาในแต่ละประเทศ คือภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษนั้น แต่ละประเทศใช้ภาษาใดมากกว่ากัน และเพราะเหตุใด จึงมีการเชื่อมโยงไปยังประวัติความเป็นมาและบริบททางสังคมด้วย

ผลการศึกษานำเสนอในบทที่ 9 ของรายงานฉบับนี้ แต่อาจสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

(1) เมื่อพิจารณาจากมุมมองของแต่ละประเทศ พบว่า ประเทศที่ใช้ภาษาประจำชาติมากก็จะใช้ภาษาอังกฤษน้อย และมีความลดหลั่นกันไปจากการใช้ภาษาประจำชาติในปริมาณมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดดังภาพที่ 12.1

เวียดนาม> เมียนมา> ลาว> อินโดนีเซีย> ไทย> กัมพูชา> มาเลเซีย> บรูไน> สิงคโปร์> ฟิลิปปินส์

ภาพที่ 12.1 สเกลแสดงการใช้ภาษาประจำชาติในภูมิทัศน์ภาษาจากมากไปหาน้อย

(เครื่องหมาย > หมายถึง ‘มากกว่า’)

การเรียงลำดับดังกล่าวหมายถึงถ้าผู้ใดไปเยือนประเทศเวียดนามจะมองเห็นป้ายสาธารณะเป็นภาษาเวียดนามเกือบทั้งหมด ประเทศเมียนมา รองลงมา และลดหลั่นกันไป ประเทศไทยใช้ภาษาอังกฤษจำนวนมากในป้าย แต่ที่ใช้ภาษาประจำชาติน้อยที่สุด 2 ประเทศคือสิงคโปร์และประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งโดยทั่วไปมีป้ายภาษาอังกฤษ หรือภาษาอังกฤษปนภาษาอื่นเกือบทั้งหมด ภูมิทัศน์ภาษาเช่นนี้เป็นภาพการใช้ภาษาที่ผู้มองเห็นได้รับอย่างรวดเร็วและง่าย ทำให้ทราบได้ทันทีว่าภาษาใดเป็นภาษาเด่น ใช้สื่อสารโดยทั่วไปในประเทศนั้นๆ

(2) เมื่อพิจารณาจากมุมมองของ**แวดวงภาษา**โดยดูทุกประเทศรวมกัน จะเห็นภาพอีกมิติหนึ่ง คือมองแต่ละบริบทของการใช้ภาษา แต่ละแวดวงมีวัตถุประสงค์ต่างกัน แวดวงกฎหมายใช้ป้ายเพื่อบังคับหรือระบุว่าจะไร ต้องทำ ต้องไม่ทำ แวดวงสื่อใช้ป้ายเพื่อบอกสารสนเทศ ส่วนใหญ่เป็นป้ายด้านการพาณิชย์ ป้ายโฆษณา ป้ายธุรกิจ ทำให้ผู้อ่านป้ายเข้าใจเนื้อความพร้อมกับให้ความสนใจ แวดวงการศึกษาใช้ป้ายเพื่อบอกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสถานที่และกิจกรรมการเรียนการสอน แวดวงวรรณกรรมมีวัตถุประสงค์ในการใช้ป้าย เช่น ป้ายบอกหมวดหนังสือ ปกหนังสือ เพื่อแสดงว่ามีหนังสือประเภทใดบ้าง และป้ายแวดวงการเมืองมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักการเมืองสื่อสารกับประชาชน เช่นป้ายหาเสียงในการเลือกตั้ง ภาพที่ 12.2 สรุปให้เห็นว่าเมื่อรวมทั้ง 10 ประเทศแล้ว การปรากฏของภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษเป็นอย่างไรในแต่ละแวดวง (NL = ภาษาประจำชาติ. E = ภาษาอังกฤษ. > หมายถึง มากกว่า. / ใช้ทั้งสองภาษา)

การเมือง	การศึกษา	กฎหมาย	สื่อ	วรรณกรรม
NL> E	NL/E	NL/E	E > NL	E > NL

ภาพที่ 12.2 การปรากฏของภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษในภูมิทัศน์ภาษาประเทศกลุ่มอาเซียน

จากภาพที่ 12.2 เห็นได้ว่าแวดวงการเมืองใช้ภาษาประจำชาติมากกว่าแวดวงอื่นๆ ป้ายทางการเมืองที่พบส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษาประจำชาติ มีเพียงประเทศส่วนน้อยใช้ที่ภาษาอังกฤษ ได้แก่ สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ แวดวงกฎหมายและการศึกษาพบภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษใช้พอๆ กัน อาจเป็นป้ายสองภาษา หรือเลือกจะใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนแวดวงสื่อและวรรณกรรม ป้ายสาธารณะมีลักษณะคล้ายกันคือใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ ทั้งนี้ทำให้กล่าวได้ว่าภูมิทัศน์ภาษาของทั้งสองแวดวงมุ่งใช้ป้ายดึงดูดลูกค้า และภาษาอังกฤษทำหน้าที่นี้ดีกว่าภาษาอื่น

ผลการวิจัยโครงการนี้สอดคล้องกับผลงานในอดีตในประเด็นของการใช้ภาษาอังกฤษใน**บรูไน**และ**มาเลเซีย** ซึ่งมีมากกว่าภาษาประจำชาติ (ภาพที่ 12.1) ซึ่งพบว่าเหมือนดังที่ โคลุซซี (Coluzzi 2012a) สรุปว่าภาษาอังกฤษในบรูไนถูกมองโดยคนส่วนใหญ่ว่าเป็นภาษาที่มีประโยชน์มากกว่าและมีฐานะสูงกว่าภาษาอื่น และภาษาอังกฤษมีบทบาทมากในแวดวงการศึกษาของมาเลเซีย

ในประเทศ**ฟิลิปปินส์**ก็เช่นกัน ผลการวิจัยของงานนี้ที่พบว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาเด่นที่สุดในภูมิทัศน์ภาษาของประเทศฟิลิปปินส์ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยภูมิทัศน์ภาษาประเทศฟิลิปปินส์ ของ เดอ ลอส เรย์ (De Los Reyes 2014) ที่สรุปว่า “ความเด่นชัดของภาษาอังกฤษมีสาเหตุมาจากทัศนคติด้านบวกต่อ

ภาษาอังกฤษ กล่าวคือ ชาวฟิลิปปินส์โยงภาษาอังกฤษเข้ากับความรู้หรรระดับโลกตะวันตก นอกจากนั้น ภาษาอังกฤษยังให้ความรู้สึในแง่การเจริญเห็นแจ้งและประชาธิปไตย รวมไปถึง “ทุกสิ่งที ‘ดี’ สำหรับชาวฟิลิปปินส์”

นอกจากนั้นงานวิจัยนี้พบการใช้ภาษาอังกฤษในป้ายสาธารณะประเทศกัมพูชาสูงมากกว่าอีก 5 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย ข้อค้นพบนี้ไม่ธรรมดา เพราะกัมพูชามีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เหมือนเวียดนามและสปป.ลาว แต่ด้านภูมิทัศน์ภาษาต่างกันมากเพราะกัมพูชาใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าอีก 2 ประเทศอินโดจีน อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจาก Kasanga (2012: 564) ซึ่งพบว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทมากในกัมพูชา เพราะถูกเชื่อมโยงเข้ากับความรู้สมัยของโลก ความเจริญรุ่งเรือง และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และเป็นภาษาที่นิยมใช้ในธุรกิจนานาชาติและในกรุงเทพมหานคร เช่น ชื่อถนนและสถานที่ทำการธุรกิจ

12.2 การเลือกภาษาใน 5 แวดวงประเทศกลุ่มอาเซียน

โครงการวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์ว่าระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ ภาษาใดถูกเลือกมากที่สุดในแวดวงสำคัญของสังคม คือ แวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง

คำว่า “แวดวง” หรือ “แวดวงการใช้ภาษา” เป็นคำที่ฟิชแมน (Fishman 2000) ใช้ หมายถึงบริบทของการใช้ภาษาที่ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ

- 1) การเป็นสมาชิกของกลุ่ม (group membership) คือผู้พูด ผู้ฟังในแวดวง
- 2) สถานการณ์ (situation) เช่น สถานที่ เวลา ฯลฯ
- 3) หัวข้อ (topic) เนื้อหาของแวดวงว่าเกี่ยวกับอะไร

ตัวอย่างแวดวงที่ฟิชแมน (Fishman 1972) กล่าวถึงคือ แวดวงครอบครัว (family) แวดวงเพื่อน (friendship) แวดวงศาสนา (religion) แวดวงการศึกษา (education) และแวดวงการทำงาน หรือการทำงาน (employment)

แวดวงการใช้ภาษาสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ **การเลือกภาษา** (language choice) ดังนั้นนักวิจัยที่ศึกษาการเลือกภาษาจึงกำหนดแวดวงให้ชัดเจน งานวิจัยนี้ก็เช่นกัน มิฉะนั้นผลการวิเคราะห์อาจไม่มีทิศทาง ไม่มีขอบเขต และไม่ชัดเจน

ผลการวิเคราะห์การเลือกภาษาใน 5 แวดวงเสนอในบทที่ 4-8 ของรายงานเล่มนี้ ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

12.2.1 ภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายประเทศกลุ่มอาเซียน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประเทศที่เลือกใช้ภาษาประจำชาติล้วนในการเขียนกฎหมายและกิจกรรมสำคัญทางกฎหมาย มี 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา สปป.ลาว เวียดนาม เมียนมา และอินโดนีเซีย ที่เหลือมี 3 ประเทศใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น ได้แก่ สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ มี 1 ประเทศใช้สองภาษา คือ มาเลเซีย ซึ่งใช้ทั้งภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษ ผลสรุปแสดงในตารางที่ 12.1

ตารางที่ 12.1 สรุปภาษาที่ใช้ในแวดวงกฎหมายประเทศกลุ่มอาเซียน

ประเทศ	ภาษาในแวดวงกฎหมาย
ไทย	ภาษาประจำชาติ
เมียนมา	
กัมพูชา	
ลาว	
เวียดนาม	
อินโดนีเซีย	
สิงคโปร์	ภาษาอังกฤษ (ภ.ราชการ)
บรูไน	
ฟิลิปปินส์	
มาเลเซีย	ภาษามาเลย์ (ภ.ประจำชาติ)+อังกฤษ (ภ.ราชการ)

12.2.2 ภาษาที่ใช้ในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ของทั้ง 10 ประเทศ สรุปได้ว่าในแวดวงสื่อโดยรวมมี 6 ประเทศ (ได้แก่ ไทย เมียนมา กัมพูชา ลาว เวียดนาม และอินโดนีเซีย) ที่ใช้ภาษาประจำชาติของตนเป็นหลัก และใช้ภาษาอังกฤษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เป็นที่สังเกตได้ว่าภาษาอังกฤษสำหรับ 6 ประเทศนี้มีฐานะเป็นภาษาต่างประเทศอันดับหนึ่ง แต่ไม่สูงเท่าภาษาอังกฤษในฐานะภาษาราชการในมาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์

ใน 4 ประเทศกลุ่มหลังนี้ใช้ภาษาในสื่อต่างกันไป คือ มาเลเซียและบรูไนใช้ภาษามาเลย์มากกว่าภาษาอังกฤษ สิงคโปร์ ใช้ภาษาราชการทั้งสี่ตามลำดับ คืออังกฤษมากที่สุด มาเลย์เป็นที่สอง ตามด้วยจีน และหมิง เป็นอันดับสุดท้าย ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติคือภาษาฟิลิปปิโน สรุปภาพรวมแสดงในตารางที่ 12.2

ตารางที่ 12.2 สรุปภาษาที่ใช้ในแวดวงสื่อประเทศกลุ่มอาเซียน

ประเทศ	ภาษาในแวดวงสื่อ
ไทย	ภาษาประจำชาติ > อังกฤษ (ภ.ต่างประเทศ)
เมียนมา	
กัมพูชา	
ลาว	
เวียดนาม	
อินโดนีเซีย	
มาเลเซีย	มาเลย์ (ภ.ประจำชาติ)> อังกฤษ (ภ.ราชการ)
บรูไน	
ฟิลิปปินส์	อังกฤษ (ภ.ราชการ)> ฟิลิปีโน (ภ.ประจำชาติ)
สิงคโปร์	ภาษาราชการ: อังกฤษ > มาเลย์ > จีน > ทมิฬ

12.2.3 ภาษาที่ใช้ในแวดวงการศึกษาประเทศกลุ่มอาเซียน

ในแวดวงการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลในสถานศึกษา จากแบบสอบถาม จากการสังเกตการณ์เรียนการสอนในชั้นเรียน และจากเอกสารที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งภาษาสื่อการสอน (medium of instruction MOI) สรุปได้ว่ามี 5 ประเทศ คือ ไทย เมียนมา กัมพูชา เวียดนาม และอินโดนีเซีย ที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน และมีการใช้ภาษาอังกฤษด้วยแต่น้อยกว่า (ดูตารางที่ 12.3)

เป็นที่สังเกตว่าประเทศลาวน่าจะอยู่ในกลุ่มที่กล่าวนี้ แต่พบว่าลาวใช้ภาษาไทยด้วยในแวดวงการศึกษา คือใช้ตำราภาษาไทยวิชาต่างๆ ระดับมหาวิทยาลัยที่นำเข้าจากประเทศไทย และพบว่าใช้เอกสารและตำราภาษาอังกฤษด้วย

ส่วนประเทศที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการใช้ภาษาในแวดวงการศึกษาไม่เหมือนกัน ประเทศฟิลิปปินส์ใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ และใช้ภาษาท้องถิ่น (vernacular) หรือภาษาแม่ของนักเรียนที่ไม่ใช่ภาษาฟิลิปีโน ในชั้นประถมศึกษาต้นๆ ส่วนประเทศมาเลเซียและบรูไนใช้สองภาษาเหมือนกัน (มาเลย์-อังกฤษ) แต่การให้ความสำคัญต่างกัน มาเลเซียเน้นภาษาประจำชาติ ส่วนบรูไนเน้นภาษาอังกฤษมากกว่า สุดท้ายคือสิงคโปร์ ใช้ภาษาอังกฤษทุกระดับการศึกษาและทุกกิจกรรม

ตารางที่ 12.3 สรุปภาษาที่ใช้ในแวดวงการศึกษาประเทศกลุ่มอาเซียน

ประเทศ	ภาษาในแวดวงการศึกษา
ไทย	ภาษาประจำชาติ> อังกฤษ (ภ.ต่างประเทศ)
เมียนมา	
กัมพูชา	
เวียดนาม	
อินโดนีเซีย	
ลาว	ภาษาประจำชาติ> อังกฤษ> ไทย
ฟิลิปปินส์	อังกฤษ (ภ.ราชการ)> ฟิลิปปิโน (ภ.ประจำชาติ)> ภ.ท้องถิ่น
มาเลเซีย	มาเลย์ (ภ.ประจำชาติ)> อังกฤษ (ภ.ราชการ)
บรูไน	อังกฤษ (ภ.ราชการ)> มาเลย์ (ภ.ประจำชาติ)
สิงคโปร์	ภาษาอังกฤษ

12.2.4 ภาษาที่ใช้ในแวดวงวรรณกรรมประเทศกลุ่มอาเซียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจหนังสือประเภทบันเทิงคดี ในหอสมุดแห่งชาติ ร้านหนังสือในประเทศทั้ง 10 ประเทศ รวมทั้งการสำรวจรายการหนังสือจากเว็บไซต์ของร้านหนังสือประกอบด้วย พบว่าภาษาประจำชาติมีบทบาทเด่นในการเขียนหนังสือบันเทิงคดีใน 6 ประเทศที่ภาษาอังกฤษมีฐานะภาษาต่างประเทศ ในประเทศเหล่านี้มีวรรณกรรมต่างประเทศจำหน่าย หรือให้บริการอ่านจำนวนมาก เป็นต้นฉบับภาษาอังกฤษหรือเป็นฉบับแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ แต่ไม่ใช่วรรณกรรมที่เขียนโดยคนไทย

ในประเทศที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและภาษาที่สอง พบว่าคนไทยเขียนหนังสือโดยใช้ภาษาอังกฤษจำนวนมาก ใน 3 ประเทศที่ภาษามาเลย์เป็นภาษาประจำชาติ คือสิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน พบว่าภาษาอังกฤษใช้มากกว่าภาษามาเลย์และภาษาอื่นๆ ส่วนประเทศฟิลิปปินส์พบที่ใช้ภาษาอังกฤษมาก แต่ก็น้อยกว่าภาษาฟิลิปปิโน ดังแสดงในตารางที่ 12.4

ตารางที่ 12.4 สรุปภาษาที่ใช้ในแวดวงวรรณกรรม

ประเทศ	ภาษาในแวดวงวรรณกรรม
ไทย	ภาษาประจำชาติ
เมียนมา	
กัมพูชา	
ลาว	
เวียดนาม	
อินโดนีเซีย	

ประเทศ	ภาษาในแวดวงวรรณกรรม
สิงคโปร์	อังกฤษ (ภ.ราชการ)> มาเลย์ (ภ.ประจำชาติ)> จีน> ทมิฬ
มาเลเซีย	
บรูไน	อังกฤษ (ภ.ราชการ)> มาเลย์ (ภ.ประจำชาติ)
ฟิลิปปินส์	ฟิลิปปิโน (ภ.ประจำชาติ) > อังกฤษ (ภ.ราชการ)

12.2.5 ภาษาที่ใช้ในแวดวงการเมืองประเทศกลุ่มอาเซียน

ในแวดวงการเมือง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรมทางการเมือง เช่น การประชุมรัฐสภา การแสดงปาฐกถา การให้สัมภาษณ์ การพูดทางโทรทัศน์ของผู้นำทางการเมือง ตลอดจนเอกสารการบริหารงานของกระทรวง และหน่วยงานของรัฐ พบว่า 6 ประเทศที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศก็ใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลัก เช่นเดียวกับแวดวงอื่น (ดูตารางที่ 12.5) มีการใช้ภาษาอังกฤษบ้างแต่น้อย และจำกัดอยู่ในเว็บไซต์ของรัฐบาล

ส่วนในประเทศที่เหลือ สิงคโปร์และบรูไนใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาประจำชาติ ในขณะที่มาเลเซียเป็นตรงกันข้าม คือใช้ภาษามาเลย์มากกว่า ส่วนประเทศฟิลิปปินส์แตกต่างกับประเทศอื่นทั้งหมด เพราะมีความซับซ้อนในการใช้ภาษาแวดวงการเมือง กล่าวคือ มีการเลือกใช้ภาษาอังกฤษหรือฟิลิปปิโนตามเหตุการณ์ที่เป็นพิธีการ แต่ถ้าไม่ใช่พิธีการก็เลือกภาษาได้อย่างอิสระ และใช้สลับกันโดยคนๆ เดียวก็ได้อย่างอิสระเหมือนกัน (ดูตารางที่ 12.5)

ตารางที่ 12.5 สรุปภาษาที่ใช้ในแวดวงการเมือง

ประเทศ	ภาษาในแวดวงการเมือง
ไทย	ภาษาประจำชาติ> อังกฤษ (ภ.ต่างประเทศ)
เมียนมา	
กัมพูชา	
ลาว	
เวียดนาม	
อินโดนีเซีย	
สิงคโปร์	อังกฤษ (ภ.ราชการ) > มาเลย์ (ภ.ประจำชาติ)
บรูไน	
มาเลเซีย	ภาษามาเลย์ (ประจำชาติ)> อังกฤษ (ภ.ราชการ)
ฟิลิปปินส์	ภ.ประจำชาติ/ อังกฤษ (ภ.ราชการ) ภ.ประจำชาติสลับอังกฤษ (ภ.ราชการ)

12.2.6 สรุปภาษาที่ใช้ใน 5 แวดวงรวมกันในประเทศกลุ่มอาเซียน

เมื่อพิจารณาภาพของการเลือกภาษาในทุกแวดวงรวมกัน กล่าวได้ว่ารูปแบบไม่ต่างกันนัก กล่าวสั้นๆ ได้ว่า ประเทศที่ภาษาอังกฤษมีฐานะเป็นภาษาต่างประเทศ ใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักในทุกแวดวง ประเทศเหล่านี้มี 6 ประเทศได้แก่ ประเทศไทย เมียนมา กัมพูชา ลาว เวียดนาม และอินโดนีเซีย หากจะกล่าวว่าประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมของประเทศเจ้าของภาษาอังกฤษก็ไม่ผิด ยกเว้นเมียนมา ถือเป็นกรณียกเว้น ด้วยเหตุผลทางการเมือง ทำให้เมียนมาพยายามลดอิทธิพลของภาษาอังกฤษในประเทศ และในขณะเดียวกันก็ผลักดันการใช้ภาษาเมียนมาแทนในทุกแวดวง

ส่วนในประเทศกลุ่มที่เคยสัมพันธ์กับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เห็นชัดว่าเลือกใช้ภาษาอังกฤษในทุกแวดวง ควบคู่กับภาษาประจำชาติ หรือภาษาราชการอื่น อาจมีความมากมายต่างกันไปบ้างแต่บทบาทของภาษาอังกฤษในทั้ง 5 แวดวงมิได้เปลี่ยนไปเลยในประเทศเหล่านี้

12.3 สถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน

ผลการศึกษาสถานการณ์การแปลในประเทศทั้ง 10 ประเทศแสดงในบทที่ 11 ของรายงานฉบับนี้ ในหัวข้อนี้จะเป็นการสรุปโดยสังเขป

ผู้วิจัยต้องการรู้ว่าแต่ละประเทศมีการแปลเอกสารในทั้ง 5 แวดวงหรือไม่ ถ้ามีการแปล จะเป็นการแปลภาษาประจำชาติของตนเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ แน่นอนว่าการแปลสองทางนี้มีความสำคัญต่างกัน การแปลเอกสาร องค์ความรู้ หรือศาสตร์ต่างๆ จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติมีความสำคัญเพราะเป็นการนำเข้้องค์ความรู้สมัยใหม่ โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากประเทศที่เจริญมาใช้ในประเทศกลุ่มอาเซียน ทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ศาสตร์และวัฒนธรรมใหม่ๆ ได้โดยผ่านภาษาของตนเอง ไม่จำเป็นต้องรู้ภาษาอังกฤษก็รับความรู้ ความคิด วัฒนธรรม ได้เท่าๆ กับคนที่รู้ภาษาอังกฤษ แต่หากไม่มีการแปลเช่นนี้มากพอ ประชาชนก็ไม่มีโอกาสพัฒนาตนเอง

การแปลเอกสาร องค์ความรู้ และวัฒนธรรมจากภาษาประจำชาติไปเป็นภาษาอังกฤษก็มีความสำคัญ แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างออกไป กล่าวคือเป็นการเผยแพร่สิ่งดีๆ ของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่โลก เป็นผลดีในการที่ช่วยทำให้ประเทศอื่นๆ มีการรับรู้หรือทัศนคติต่อประเทศเหล่านี้ต่างออกไป ซึ่งอาจเป็นในทางบวก เช่น การแปลเอกสารทางพุทธศาสนา และวรรณกรรมที่มีคุณค่า

ภาพรวมของสถานการณ์การแปลในทุกประเทศและทุกแวดวงรวมกันแสดงเป็นภาพดังนี้

กฎหมาย > วรรณกรรม > สื่อ > การศึกษา > การเมือง

ภาพที่ 12.3 ลำดับปริมาณการแปลจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

จะเห็นได้ว่า การแปลในแวดวงกฎหมายมีมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะหลายประเทศใช้กฎหมายภาษาของเจ้าอาณานิคมสมัยเป็นเมืองขึ้น แต่เมื่อได้รับอิสรภาพแล้ว ก็มีการแปลกฎหมายจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติ ในทางกลับกัน บางประเทศมีการแปลกฎหมายภาษาประจำชาติของตนเป็นภาษาอังกฤษ ประโยชน์ของการแปลเช่นนี้คือทำให้ต่างประเทศเข้าใจกฎ ระเบียบของแต่ละประเทศ ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกด้านการลงทุน การค้าระหว่างประเทศ

ส่วนแวดวงวรรณกรรม มีมากเพราะทุกประเทศมีการแปลวรรณกรรมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ โดยเฉพาะวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงทั้งคลาสสิกและสมัยใหม่ ส่วนในทางตรงข้ามก็พบการแปลวรรณกรรมภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษเช่นกัน ด้วยเหตุผลที่กล่าวข้างต้น คือเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นออกสู่โลกกว้าง

แวดวงสื่อมีการแปลระดับปานกลาง ที่พบส่วนใหญ่เป็นการแปลบทในรายการทางสื่อโทรทัศน์ เช่น บทภาพยนตร์และสารคดี อาจเห็นในรูปของการพากย์ทับภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น หรือในการเขียนคำบรรยายใต้ภาพ (subtitle) การแปลเช่นนี้พบทั้งสองทาง คือแปลรายการภาษาต่างประเทศเป็นภาษาประจำชาติ หรือแปลรายการภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ แบบหลังนี้มีน้อยกว่ามาก

แวดวงการศึกษามีการแปลตำราเป็นหลัก พบว่ามีการแปลตำราจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเมียนมา อินโดนีเซีย กัมพูชา เวียดนาม และลาว ส่วนประเทศไทยไม่นิยมแปลตำราที่ใช้ในการเรียนการสอนจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย แต่นิยมใช้ตำราหรือหนังสือที่นักวิชาการเขียนเป็นภาษาไทยมากกว่า ส่วนประเทศที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ สามารถใช้ตำราต้นฉบับได้โดยไม่มีปัญหา เพราะนักศึกษามีทักษะภาษาอังกฤษดีมาก โดยภาพรวมจึงพบว่าการแปลแวดวงศึกษาน้อย

แวดวงการเมืองพบการแปลน้อยที่สุด การเมืองเป็นเรื่องท้องถิ่น เป็นเรื่องเฉพาะประเทศ มีระบบ มีองค์ความรู้ของตนเอง จึงไม่พบการแปลเอกสารทางการเมืองเลย การแปลที่พบคือแปลเว็บไซต์ของรัฐบาลจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ แต่มีไม่มาก และไม่สม่ำเสมอ ส่วนประเทศที่มีทักษะภาษาอังกฤษระดับสูงดูเหมือนจะทำเว็บเป็นสองภาษาโดยไม่ต้องพึ่งการแปล เช่น ประเทศมาเลเซีย และฟิลิปปินส์

อนึ่งเมื่อพิจารณาแต่ละประเทศโดยดูข้ามแวดวง พบว่าการเกาะกลุ่มของประเทศต่างๆ ขึ้นอยู่กับฐานะและบทบาทของภาษาอังกฤษในแต่ละประเทศ กล่าวคือ 6 ประเทศที่ภาษาอังกฤษมีฐานะเป็นภาษาต่างประเทศมีการแปลทั้งสองทาง คือภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ และกลับกัน ส่วนอีก 4 ประเทศไม่ต้องการแปลเพราะอ่านและเขียนภาษาอังกฤษได้ดี ยกเว้นประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งมีการสนับสนุนการแปลวรรณกรรมทั้งสองทาง

ตารางที่ 12.6 สรุปสถานการณ์การแปลทุกแวดวงรวมกัน

มีการแปล		ไม่มีการแปล
ภ.ประจำชาติ → อังกฤษ	อังกฤษ → ภ.ประจำชาติ	
ไทย	ไทย	สิงคโปร์
กัมพูชา	กัมพูชา	บรูไน
ลาว	ลาว	มาเลเซีย
เมียนมา	เมียนมา	ฟิลิปปินส์
เวียดนาม	เวียดนาม	
อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	

บทที่ 13

บทสังเคราะห์: แบบจำลองดุลอำนาจทางภาษา

ผลการวิจัยตามที่ได้เสนอไปใน 12 บทข้างต้น รวมทั้งที่เสนอในหนังสือวิจัย (research monograph) 10 เล่มเกี่ยวกับสถานการณ์ภาษาในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียน¹ ซึ่งตีพิมพ์แยกต่างหาก แสดงให้เห็นภาวะของการใช้ภาษาระดับชาติ กล่าวคือการเลือกใช้ภาษา 2 ภาษาที่มีบทบาทเด่นแข่งขันกันอยู่ ได้แก่ภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ รายละเอียดของข้อค้นพบได้นำเสนอจากหลายมุมมอง คือ 1) มุมมองของแต่ละประเทศ 2) มุมมองของแต่ละแคว้น 3) มุมมองของแนวทางพฤติกรรมการใช้ภาษา 3 แนวทาง คือ ภูมิทัศน์ภาษา การเลือกภาษาในกิจกรรมต่างๆ และการแปลภาษา บทสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย 3 มุมมองนี้เสนอในบทที่ 12 ซึ่งให้ภาพรวมพฤติกรรมการใช้ภาษาของแต่ละสังคม

เป็นที่ชัดเจนว่าภาพสถานการณ์ภาษาในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ปัจจัยที่ดูเหมือนทำให้ต่างคือเหตุการณ์ทางการเมืองในอดีตซึ่งส่งผลมาถึงปัจจุบัน และบริบททางสังคมในปัจจุบัน สถานการณ์ภาษาในบางประเทศดูเป็นธรรมชาติ ปราศจากการวางแผนหรือการควบคุม เช่นในประเทศไทย ซึ่งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต่างก็เล่นบทบาทของตนไปตามความต้องการ และความถนัดของคนในแต่ละภาคส่วนของสังคม แต่ในบางประเทศ การเลือกจะใช้ภาษาประจำชาติ หรือภาษาอังกฤษเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ และข้อกำหนดทางกฎหมาย เช่น ประเทศอินโดนีเซีย รัฐธรรมนูญระบุว่าภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาประจำชาติ และมีการออกข้อกำหนดให้ผู้นำทางการเมืองใช้ภาษาอินโดนีเซียในการกล่าวอย่างเป็นทางการทั้งในและนอกประเทศ ประเทศมาเลเซีย มีการออกกฎหมายกำหนดให้ภาษามาเลย์เป็นภาษาสื่อการสอน (medium of instruction/ MOI) แทนภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนหลายระดับ และประเทศฟิลิปปินส์ มีข้อกำหนดในแคว้นการศึกษาให้ใช้ภาษาท้องถิ่นที่เป็นภาษาแม่ของนักเรียนเป็นภาษาสื่อการสอนในชั้นประถมตอนต้น ส่วนในชั้นอื่นให้ใช้ภาษาฟิลิปปินและภาษาอังกฤษ

คำถามของผู้วิจัยคือ สถานการณ์ภาษา หรือการเลือกใช้ภาษาแบบใดน่าจะดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุดในระดับชาติของประเทศกลุ่มอาเซียน คำว่า “ดีที่สุด” หรือ “เหมาะสมที่สุด” ในที่นี้หมายถึงทำให้เกิดความสมดุลระหว่างภาษาภายในกับภาษาภายนอก เพื่อมิให้ภาษานอกมีอำนาจเหนือภาษาใน ซึ่งอาจทำให้เสถียรภาพของสังคมลดลง การสร้างความสมดุลของทั้ง 2 ภาษาจะนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดของแต่ละสังคม

ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจะเสนอบทสังเคราะห์แบบจำลองดุลอำนาจทางภาษา ซึ่งจะให้แนวทางการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศกลุ่มอาเซียน การสังเคราะห์นี้เป็นการดึงส่วนที่ดีที่สุดหรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด (optimization) จากสถานการณ์ภาษาของทั้ง 10 ประเทศที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้ โดยแสดง

¹ ดูรายชื่อหนังสือ 10 เล่มที่ตีพิมพ์แยกแต่ละประเทศพร้อมชื่อผู้เขียน ในบทที่ 1 หน้า 7-8

ให้เห็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความสมดุล และผลประโยชน์ที่ได้จากความสมดุลระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษ

13.1 ภาวะหลายภาษา (multilingualism)

ภาวะหลายภาษา หมายถึงการที่ปัจเจกบุคคลหรือชุมชน พูดหรือใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษา คริสตัล (Crystal 2008) จำแนกภาวะหลายภาษาเป็นประเภทย่อย คือประเภทที่เกิดภายใน (internal) กับประเภทที่เกิดจากภายนอก (external) ประเภทที่เกิดภายในคือภาวะหลายภาษาที่ชุมชนภาษานั้นมีการใช้ภาษาหลายภาษาเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวันอยู่แล้วตามปกติ แต่ประเภทที่เกิดจากภายนอกคือภาวะหลายภาษาที่เกิดจากการจงใจนำภาษาอื่นเข้ามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสารกับคนต่างชาติ ทุกประเทศกลุ่มอาเซียนมีภาวะหลายภาษาทั้ง 2 แบบ เช่นในเมียนมา ผู้คนในชุมชนแต่ละชาติพันธุ์พูดภาษาท้องถิ่นหรือภาษาพื้นเมืองของตนและก็พูดภาษาเมียนมาได้ด้วย ซึ่งเป็นภาวะหลายภาษาภายใน นอกจากนี้คนเมียนมาก็ยังใช้ภาษาอังกฤษเมื่อสื่อสารกับคนต่างชาติอีกด้วย ถือเป็นภาวะหลายภาษาเกิดจากภายนอก

อันที่จริงสถานการณ์ภาษาที่เรียบง่ายไร้ปัญหาที่สุด น่าจะเป็นสถานการณ์ที่ปราศจากภาวะหลายภาษา คือใช้ภาษาเดียวกันหมดทุกแวดวง แต่ในความเป็นจริงไม่มีชุมชนเช่นนั้น โดยเฉพาะระดับประเทศ ดังนั้น การสร้างแบบจำลองดุลอำนาจทางภาษา นอกจากต้องคำนึงถึงบทบาทของภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษแล้ว คงต้องให้ความสำคัญกับภาษาท้องถิ่นด้วยในบางแวดวง เช่น แวดวงการเมืองและแวดวงวรรณกรรม ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อประสิทธิภาพในการสื่อสารของชุมชน การรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ การส่งเสริมสิทธิส่วนบุคคลด้านการเลือกใช้ภาษา และการป้องกันไม่ให้เกิดการสูญภาษา (language loss) หรือ การตายของภาษา (language death)

13.2 นโยบายภาษาและการวางแผนภาษา (language policy and language planning)

นโยบายภาษา (language policy) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่รัฐบาลประกาศให้สาธารณชนรู้เกี่ยวกับการตัดสินใจเรื่องสถานภาพของภาษาแต่ละภาษา การใช้ภาษา การทำนุบำรุงภาษา ตลอดจนการระบุสิทธิของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในการใช้หรืออ้างภาษาของตน เป็นการวางแผนหรือการกำหนดทิศทางของภาษาต่างๆ ในสังคม ส่วนคำว่า **การวางแผนภาษา** (language planning) หมายถึง การที่หน่วยงานหรือปัจเจกบุคคลยื่นมือเข้าไปจัดการปรับเปลี่ยนภาษาให้สอดคล้องกับนโยบายภาษาของประเทศเป็นการกระทำที่ตั้งใจควบคุมหรือเปลี่ยนภาษาในด้านสถานภาพ หน้าที่ และโครงสร้าง รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับภาษาต่างๆ ในสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในนโยบายภาษาของสังคมนั้นๆ

ผู้กำหนดนโยบายภาษาส่วนใหญ่เป็นผู้มีอำนาจในประเทศ หรือผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการร่างกฎหมายสำคัญ ส่วนเรื่องการวางแผนภาษา เป็นความรับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแต่ละแวดวง

ตัวอย่างประเทศที่มีนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาที่ชัดเจน คือ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งส่งเสริมการใช้ภาษาอินโดนีเซียแทนภาษาตะวันตกมาเป็นเวลานานก่อนได้รับเอกราช หลังจากได้รับเอกราชแล้วอินโดนีเซียประกาศให้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาประจำชาติ (ค.ศ. 1945) และมีการวางแผนเพื่อให้ใช้ภาษาอินโดนีเซียในแวดวงต่างๆ โดยตั้งสถาบันภาษาและวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะกรรมการบัญญัติศัพท์เพื่อนำไปสู่การใช้ภาษาอินโดนีเซียในแวดวงการศึกษาและวรรณกรรมอย่างเต็มที่ แม้จะมีปัญหามากเนื่องจากอินโดนีเซียมีภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก แต่ในปัจจุบันนับว่าอินโดนีเซียประสบความสำเร็จมากในการสร้างความเป็นหนึ่งด้วยภาษาอินโดนีเซีย เพราะทุกคนสามารถใช้ภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษากลางเพื่อสื่อสารกันได้ทั้งประเทศ นอกจากนี้จากผลการวิจัยโครงการนี้ เห็นได้ว่าภาษาอินโดนีเซียได้เข้าแทนที่ภาษาอังกฤษในแวดวงสำคัญต่างๆ ได้มากกว่าในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศมาเลเซียและประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ยังต้องพึ่งภาษาอังกฤษอยู่มาก ทั้งๆ ที่มีภาษาประจำชาติของตนเช่นกัน

สรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องนโยบายภาษาและการวางแผนภาษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างดุลอำนาจทางภาษา การกำหนดนโยบายภาษาของประเทศกลุ่มอาเซียนจำเป็นต้องมองข้ามพรมแดนของแต่ละประเทศ โดยคำนึงถึงภาษาที่ใช้ระหว่างประเทศ ซึ่งก็คือภาษาอังกฤษด้วย เพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้อย่างกว้างขวางและมีความสำคัญในฐานะภาษากลาง (lingua franca) เพื่อการติดต่อสื่อสารข้ามพรมแดน

13.3 ภาษาประจำชาติ ความเป็นชาติ และชาตินิยม (National language, nationality and nationalism)

ภาษาประจำชาติ (national language) หมายถึงภาษาที่ได้รับการกำหนดให้เป็นตัวแทนของชาติ แสดงอัตลักษณ์ของชาติ เช่นเดียวกับเพลงชาติ และธงชาติ เช่น ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติของประเทศไทย ภาษาเวียดนามเป็นภาษาประจำชาติของประเทศเวียดนาม

ประเทศส่วนใหญ่ไม่ได้ประกาศเป็นทางการว่าภาษาใดเป็นภาษาประจำชาติ ส่วนใหญ่ระบุว่าภาษาใดเป็น**ภาษาราชการ** (official language) ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันทั่วไปว่าภาษานั้นมีฐานะเป็นภาษาประจำชาติด้วย เช่น ประเทศเมียนมาร์ระบุในรัฐธรรมนูญว่า “Myanmar is the official language.” บรูไนก็เช่นกัน ระบุว่า “The official language of Brunei Darussalam shall be the Malay language.” แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าภาษาเมียนมาและภาษามลายูถือเป็นภาษาประจำชาติของทั้งสองประเทศดังกล่าว เพราะเป็นภาษาตัวแทน เป็นภาษาที่ปรากฏในเพลงชาติ เป็นต้น แต่บางประเทศก็แยกภาษาประจำชาติกับภาษาราชการออกจากกันเป็นคนละภาษา เช่น ประเทศมาเลเซีย ซึ่งระบุให้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ แต่ก็ระบุหน้าที่ให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ คือทำหน้าที่เป็นภาษาที่รัฐบาลใช้ดำเนินกิจกรรมสำคัญต่างๆ เช่น ประชุมรัฐสภา ร่างกฎหมาย ฯลฯ ในบางครั้งภาษาประจำชาติก็ซ้อนเหลื่อมกับภาษาราชการ เช่น ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งกำหนดให้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ เพลงชาติของประเทศสิงคโปร์ คำร้องเป็นภาษามลายู แต่กำหนดให้ภาษามลายูเป็นหนึ่งในภาษาราชการมี 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ จีน ทมิฬ และมาเลย์

ภาษาประจำชาติมีความเกี่ยวพันกับ **ความเป็นชาติ** และความรู้สึก**ชาตินิยม** ในบทความเรื่อง “Nationality-Nationalism, Nation-Nationism” โจชัว ฟิชแมน (Fishman 1968) อธิบายความหมายของคำทั้ง 4 คำอย่างชัดเจน เริ่มด้วยคำว่า “nation” แปลว่า “ชาติ” คำนี้หมายถึง รัฐ ประเทศ หรือ องค์การทางการเมือง ที่มีขอบเขตทางภูมิศาสตร์และเอกภาพทางสังคม-วัฒนธรรม ส่วนคำว่า “nationality” (ความเป็นชาติ) หมายถึงความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มคนที่มีพฤติกรรม และค่านิยมเหมือนกัน ภาษาไทยบางครั้งแปลคำนี้ว่า “เชื้อชาติ” โดยเน้นการรวมตัวกันของประชาชน ไม่เน้นผู้ปกครองหรือรัฐบาล ฟิชแมนเสริมว่าชาติอาจประกอบด้วยหนึ่งหรือหลายเชื้อชาติก็ได้ เชื้อชาติพัฒนามาจากชาติพันธุ์ที่กลายเป็นกลุ่มที่มีประเทศอยู่ ส่วน“ชาตินิยม”(nationalism) เป็นความรู้สึกมีอุดมการณ์ร่วมกันที่ผลักดันให้เกิดชาติ ส่วนคำว่า nationalism ฟิชแมนใช้ในความหมายว่า เพื่อชาติ หรือเห็นแก่ประโยชน์ของชาติเป็นหลัก การที่ชาติใดชาติหนึ่งเลือกภาษาเพื่อให้เป็นภาษาประจำชาติอาจเลือกด้วยเหตุผลทาง nationalism หรือ nationism ถ้าเลือกเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ หรือให้คนในชาติภูมิใจ มีอัตลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นตัวตน ก็จะเป็นการเลือกตาม nationalism เช่นประเทศกลุ่มอาเซียนที่เลือกภาษาพื้นเมืองของตนเองเป็นภาษาประจำชาติหลังได้รับเอกราชแล้ว แต่ถ้าเลือกภาษาของเจ้าอาณานิคมให้เป็นภาษาประจำชาติ ก็จะเป็นการเลือกตาม nationism เพราะเป็นภาษาที่มีระบบระเบียบมากกว่า เป็นที่รู้จักในโลกมากกว่า และอาจทำให้ชาติได้ประโยชน์ทางการค้าขายหรือเศรษฐกิจมากกว่า

การกำหนดให้ภาษาใดเป็นภาษาราชการและภาษาประจำชาติเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งใช้เวลา 100 ปีกว่าจะได้ภาษาประจำชาติ เพราะมีปัญหาการไม่ยอมกันของผู้พูดภาษาคู่แข่งหลายภาษาในประเทศเมื่อภาษาตากาล็อกถูกเลือกให้เป็นภาษาประจำชาติ แต่ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จและมีการระบุชื่อภาษา “ฟิลิปีโน” (Filipino) ในฐานะภาษาประจำชาติไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1987

การมีภาษาประจำชาติทำให้คนในสังคมมีภาษากลางที่ใช้สื่อสารข้ามชาติพันธุ์ และเป็นภาษาตัวแทนที่ใช้สอนชาวต่างประเทศ เป็นภาษาที่สามารถพัฒนาให้ทำหน้าที่สำคัญในประเทศโดยไม่ต้องพึ่งพาภาษาต่างประเทศ

13.4 การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน (language standardization)

การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน เป็นกระบวนการสร้างบรรทัดฐานให้ภาษา จัดระเบียบ จัดประมวล (codification) ให้เป็นหลักการหรือกฎเกณฑ์การใช้ภาษาระดับชาติ ด้วยการสร้างพจนานุกรมและตำราไวยากรณ์ ดังนั้นภาษาที่มีพจนานุกรมและตำราไวยากรณ์ ถือว่าเป็นภาษามาตรฐาน

การทำภาษาให้เป็นมาตรฐานสัมพันธ์กับภาษาประจำชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมมาก่อน ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและภาษา เมื่อมีการคัดเลือกภาษาหนึ่งขึ้นมาและยกให้เป็นภาษาประจำชาติ ก็ต้องทำให้เป็นมาตรฐานก่อน จึงจะมีความศักดิ์สิทธิ์ มีหลักเกณฑ์ให้คนเชื่อถือ และใช้สอนให้คนในชาติได้ ในประเทศกลุ่มอาเซียน ภาษาประจำชาติทุกภาษา

ได้ผ่านกระบวนการทำให้เป็นมาตรฐานทั้งหมด เพราะมีตำราไวยากรณ์และพจนานุกรมที่พบได้ทั่วไป ความเป็นภาษามาตรฐานยกระดับภาษาประจำชาติให้ถ่วงดุลอำนาจกับภาษาอังกฤษได้

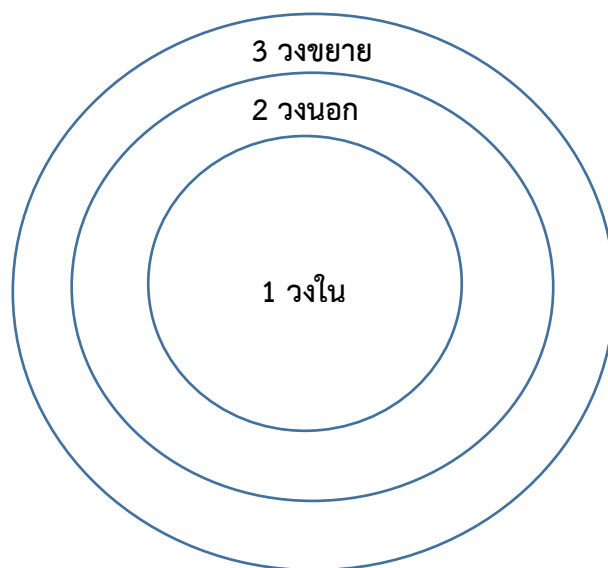
13.5 ความสำคัญของภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ (international language) และภาษาราชการ (official language)

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาโลก (world language) คือเป็นตัวแทนของโลก ทำหน้าที่เป็นภาษากลาง (lingua franca) หรือภาษานานาชาติ (international language) ที่คนต่างภาษากันใช้เป็นสื่อกลางสื่อสารกันและเข้าใจกันได้ เดวิด คริสตัล (Crystal 2003) อธิบายว่าการที่ภาษาอังกฤษแผ่ขยายอิทธิพลไปแทบทุกพื้นที่ในโลก จึงมีคนเรียกภาษาอังกฤษว่า global language ซึ่งมีอิทธิพลหลายด้าน เช่น การเมือง วิชาการ การค้า ไปจนถึง เรื่องศิลปะและความบันเทิง

นอกจากเป็นภาษานานาชาติแล้ว ภาษาอังกฤษยังเป็นภาษาราชการ (official language) ของหลายประเทศในโลก รวมทั้งประเทศกลุ่มอาเซียนด้วย เช่น ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน และสิงคโปร์ คำว่า **ภาษาราชการ** อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548: 48) ให้ความหมายไว้ว่า “ภาษาที่ใช้ในกิจกรรมระดับชาติ เช่น การประชุมรัฐสภา การประกาศทางราชการในวงการต่างๆ ของรัฐ ในหนังสือราชการที่เป็นทางการต่างๆ และในสื่อมวลชนทุกประเภท”

การที่ภาษาอังกฤษมีบทบาทเป็นภาษาราชการในประเทศใดได้ เพราะประเทศนั้นใช้ภาษาอังกฤษเป็น **ภาษาที่สอง** (second language) ซึ่งมีความสำคัญมาก รองมาจากภาษาประจำชาติ ภาษาที่สอง ไม่ใช่ภาษาพื้นถิ่นหรือภาษาพื้นเมืองของประเทศที่มีมาแต่ดั้งเดิม แต่เป็นภาษาที่ผู้คนในประเทศเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ จากการได้ยินคนพูดทั่วไปรอบๆ ตัว และเรียนการพูดได้โดยไม่ต้องศึกษาในโรงเรียน เพราะเป็นภาษาที่ใช้แพร่หลายในประเทศ แต่การเรียนภาษาที่สองที่โรงเรียนก็เพื่อใช้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน ภาษาที่สองต่างจาก **ภาษาต่างประเทศ** (foreign language) ซึ่งเป็นภาษาที่มาจากนอกประเทศ และผู้เรียนต้องเรียนรู้ในชั้นเรียน

การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ถือว่าผู้ใช้มีความรู้ดีในระดับรองมาจากเจ้าของภาษา เมื่อพิจารณาลักษณะการแบ่งวงชั้นและหน้าที่ของภาษาอังกฤษที่มีอิทธิพลไปทั่วโลกตามแบบจำลอง ของ กาซรุ (Kachru 2006: 195-6) ที่เรียกว่า **วงร่วมศูนย์กลาง** (Concentric Circle Model) หรือที่รู้จักกันในชื่อ **วงทั้งสามของภาษาอังกฤษ** ในภาพที่ 13.1 กล่าวได้ว่าประเทศในกลุ่มอาเซียน 4 ประเทศ (สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์) อยู่ในวงที่สองเรียกว่า **วงนอก** (outer circle) ส่วนประเทศอีก 6 ประเทศซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (ไทย เมียนมา เวียดนาม ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย) อยู่ในวงไกลออกมาอีกเรียกว่า **วงขยาย** (extending circle) ซึ่งอยู่ไกลจากศูนย์กลางมากที่สุด ส่วนเจ้าของภาษาอยู่ใน **วงใน** (inner circle) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของภาษาอังกฤษมาตรฐาน เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา

ภาพที่ 13.1 วงทั้งสามของภาษาอังกฤษ (ดัดแปลงจาก Kachru 2006)

การยอมรับให้ภาษาอังกฤษเข้ามามีความสำคัญในแวดวงต่างๆ ยิ่งมากเท่าใดก็อาจทำให้ภาษาประจำชาติลดบทบาทลงเท่านั้น และอาจมีการเติบโตหรือพัฒนาช้าลง จนในที่สุดอาจใช้น้อยลงๆ และอาจสูญหายไปจากสังคมได้ ดังนั้น ถึงแม้ภาษาอังกฤษจะสำคัญและมีประโยชน์มาก เจ้าของประเทศกลุ่มอาเซียนก็ต้องถ่วงดุลอำนาจให้ดี มิให้มีอำนาจเกินขอบเขต

13.6 การแปล (translation)

การแปล หมายถึง การถ่ายทอดเนื้อหาจากภาษาต้นทางไปสู่ภาษาปลายทาง การแปลมีความสำคัญ ดังที่โกวเต็ก (Gouadec 2007) และเบอร์แน็กกา (Bernacka 2012) กล่าวไว้ว่าการแปลเป็นสื่อกลางสำหรับกิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนและพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม วรรณกรรม ความรู้ในศาสตร์ทุกแขนง และทำให้แพร่หลายไปทั่วโลก

โครงการวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการแปล ในแง่ที่การแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติช่วยให้คนที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษสามารถเข้าถึงองค์ความรู้สากลได้ โดยไม่ต้องเรียนภาษาอังกฤษ ถือเป็นการชดเชยความด้อยในด้านภาษาต่างประเทศของคนบางกลุ่มในประเทศ งานวิจัยนี้จึงต้องการค้นหาว่าประเทศในภูมิภาคนี้มีการแปลมากน้อยเพียงใด ทั้งจากภาษาประจำชาติเป็นภาษาอังกฤษ และในทางกลับกัน

ไม่มีผู้ใดสามารถตอบคำถามนี้ได้ว่า ระหว่างการทำให้คนในสังคมทั้งหมดเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้เชี่ยวชาญเกือบเท่าเจ้าของภาษาเพื่อให้สามารถรับความรู้ต่างๆ ที่สื่อเป็นภาษาอังกฤษได้ กับการส่งเสริมให้คนบางกลุ่มที่ชำนาญภาษาอังกฤษแปลภาษาอังกฤษที่บรรเจิดเนื้อหาความรู้ให้เป็นภาษาประจำชาติเพื่อทุกคนในชาติสามารถรับความรู้จากต่างประเทศได้เท่ากัน ทางเลือกใดจะให้ผลดีในการรับความรู้มาพัฒนาประเทศได้มากกว่ากัน คำถามนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องแน่นอน แต่ที่ยอมรับกันทั่วไปคือ ทางเลือกที่สอง (คือใช้การแปล) น่าจะเป็นไปได้ง่ายกว่า ใช้งบประมาณน้อยกว่า และไม่เสียดุลอำนาจทางภาษาด้วย

13.7 การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา (language modernization)

การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของภาษา (language modernization) หมายถึง การปรับปรุงหรือดัดแปลงภาษาที่ใช้อยู่ในสังคมให้ทันสมัยหรือเหมาะสมกับยุคสมัย เช่น การยืมศัพท์หรือการบัญญัติศัพท์เพื่อใช้ในวงวิชาการที่รับจากตะวันตก

ในประเทศกลุ่มอาเซียน มีประเทศที่ปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ เช่น **อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์** อลิสซาห์บานา (Alisjahbana 1976) อธิบายว่าทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียเคยเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก ได้แก่ อังกฤษและเนเธอร์แลนด์ตามลำดับ หลังจากได้รับเอกราช จึงต้องมีการปรับตัว ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากได้รับอิทธิพลตะวันตกอย่างมากทั้งในด้านแนวคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเศรษฐศาสตร์ ประกอบกับมีความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่เพื่อรองรับการที่สังคมกลายเป็นแบบตะวันตก

การปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ในประเทศ**อินโดนีเซีย** เริ่มจากการก่อตั้งสถาบันภาษาแห่งชาติ (Lembaga Bahasa Nasional) ขึ้น ซึ่งดีโซซ่า (D'souza 1986) กล่าวว่าภาษาอินโดนีเซียมีการสร้างศัพท์ใหม่ประมาณ 400,000 คำเพื่อปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ กระบวนการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ของอินโดนีเซีย มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบัญญัติศัพท์ ซึ่งมีความสำคัญมากในการปรับเปลี่ยนภาษาเป็นสมัยใหม่ของอินโดนีเซีย 2) การยืมศัพท์ 3) การผสมคำ และ 4) การจัดความหมายของคำใหม่ คำส่วนใหญ่เป็นภาษามาเลย์ดั้งเดิม แต่เปลี่ยนความหมาย หรือมีโนทัศน์ใหม่ ทั้งนี้การสร้างศัพท์ใหม่นั้น จะเลือกคำจากภาษาท้องถิ่นของอินโดนีเซียมาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือภาษาสันสกฤต ภาษาชวา และภาษาอารบิก แต่เลือกภาษาอังกฤษเป็นลำดับสุดท้าย การเลือกตามลำดับนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาตินิยมของชาวอินโดนีเซีย

ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ ดีโซซ่า (D'souza 1986) กล่าวว่า การปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาอินโดนีเซีย คือเลือกใช้ศัพท์ท้องถิ่นของตนเองก่อนเป็นลำดับแรก นอกจากนี้ เอนริเกซ (Enriquez 1981) กล่าวว่า การสร้างคำในภาษาฟิลิปปินส์ใช้มโนทัศน์เป็นเกณฑ์ หากเป็นมโนทัศน์ที่มีถิ่นกำเนิดในฟิลิปปินส์จะเลือกใช้คำภาษาท้องถิ่น แต่ถ้าเป็นมโนทัศน์ของต่างประเทศก็จะเลือกใช้คำภาษาต่างประเทศ

ประเทศ**มาเลเซีย**ก็มีการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นสมัยใหม่ ดังปรากฏในงานวิจัยของ กิลล์ (Gill 2005) กล่าวว่า หลังจากได้รับเอกราชในค.ศ. 1957 รัฐบาลมาเลเซียก็สถาปนาบาฮาซามลายู (ภาษามาเลย์) ให้เป็นภาษาประจำชาติ รัฐบาลให้การสนับสนุนเพื่อปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัย ควบคู่ไปกับการทำนุบำรุงภาษา ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างมาก มีการปรับปรุงรูปแบบการเขียนเป็นแบบโรมัน และมีการบัญญัติศัพท์ใหม่โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การปรับเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่เกี่ยวข้องกับการแปลและการทำให้ภาษาเป็นมาตรฐาน การบัญญัติศัพท์ก็เป็นกระบวนการแปลคำศัพท์จากภาษาต่างประเทศ เป็นการเติมภาษาประจำชาติให้เต็ม และทำให้เท่าเทียมกับภาษาสากล ในที่สุดแล้วเมื่อทำให้ภาษาเป็นสมัยใหม่แล้ว ก็จะสามารถแปลกลับไปกลับมา

ภาษาต่างประเทศได้ง่ายขึ้น การปรับภาษาประจำชาติให้ทันสมัยเป็นการถ่วงดุลอำนาจ โดยไม่ต้องหันไปใช้ภาษาอังกฤษในการพูดหรือเขียนเกี่ยวกับเรื่องสมัยใหม่

13.8 การเลือกภาษากับแวดวงการใช้ภาษา (language choice and domain)

การเลือกภาษากับแวดวงการใช้ภาษา เป็นประเด็นหลักของงานวิจัยนี้ ผลการวิจัยตามที่แสดงใน 12 บทข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการเลือกใช้ภาษาต่างกันตามแวดวง 5 แวดวง คือ กฎหมาย สื่อ การศึกษา วรรณกรรม และการเมือง ปัจจัยที่กำหนดการเลือกภาษาในแต่ละแวดวงไม่ใช่ความบังเอิญ แต่ขึ้นอยู่กับความเป็นมาในอดีต และสถานะทางสังคมในปัจจุบัน เช่น ใน**แวดวงกฎหมาย** ประเทศที่เดิมกฎหมายเขียนเป็นภาษาอังกฤษสมัยเป็นอาณานิคม ในปัจจุบันก็ยังใช้ภาษาอังกฤษร่างกฎหมาย ส่วนประเทศไทยซึ่งใช้ภาษาไทยในแวดวงกฎหมายมาตลอด ปัจจุบันก็ยังใช้ภาษาไทยอยู่เช่นเดิม บางประเทศ เช่น เมียนมา เคยใช้กฎหมายภาษาอังกฤษในอดีตเพราะเป็นอาณานิคมของอังกฤษ แต่ปัจจุบัน ด้วยความผันผวนทางการเมือง และความเป็นชาตินิยมที่เกิดขึ้นในสมัยมีรัฐบาลทหาร จึงมีการกำหนดให้ใช้ภาษาเมียนมาในการร่างกฎหมาย

แวดวงการศึกษามีความซับซ้อนที่สุด เพราะต้องชั่งตวงอย่างมากระหว่างการรับรองความรู้ใหม่ๆ โดยผ่านภาษาอังกฤษ กับการใช้ภาษาประจำชาติของตนเองในการเรียนการสอนเพื่อธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม และภูมิปัญญาดั้งเดิมของประเทศไว้ อะไรจะสำคัญกว่ากัน และจะทำให้สมดุลอย่างไร

แวดวงวรรณกรรมมีปัญหาการสร้างสมดุลตรงที่ว่าควรส่งเสริมให้คนในสังคมอ่านหนังสือที่เขียนโดยคนในชาติเท่านั้นหรือให้อ่านวรรณกรรมของประเทศอื่นด้วย ในกรณีที่คนส่วนใหญ่ไม่มีภาวะหลายภาษาพอ การแปลน่าจะเป็นตัวช่วยให้คนในสังคมไม่ขาดความรู้ในโลกกว้าง

แวดวงสื่อต่างจากแวดวงอื่น โดยเฉพาะวรรณกรรมในแง่ที่ต้องใช้ภาษาด้วยความชำนาญ มีประสิทธิภาพและที่สำคัญต้องรวดเร็วที่สุด ในแวดวงนี้อาจจำเป็นต้องใช้ทั้งภาษาของชาติและภาษานานาชาติ ซึ่งผลการวิจัยก็แสดงทำนองนั้น

สุดท้ายคือ **แวดวงการเมือง**ซึ่งเป็นเรื่องภายในประเทศ แน่นนอนที่สุด ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าทุกประเทศเลือกใช้ภาษาภายในประเทศมากที่สุด ยกเว้นแต่ประเทศที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองประจำภาษาพื้นเมืองของเขาเอง จึงมีการใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด เช่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์

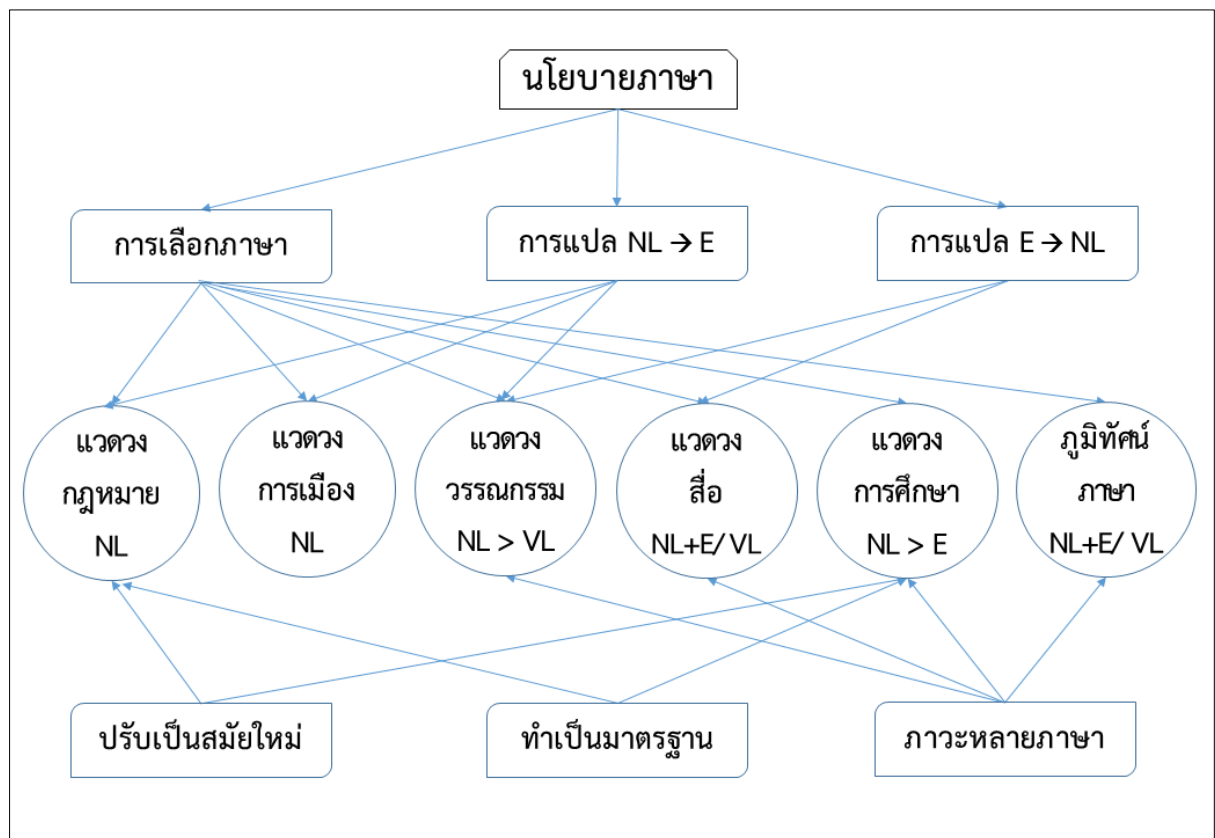
13.9 ภูมิทัศน์ภาษา

การศึกษาภูมิทัศน์ภาษาให้ภาพรวมที่ชัดมากเกี่ยวกับภาษาในอาเซียน การเป็นอาณานิคมของประเทศเจ้าของภาษาอังกฤษทำให้ภาษาอังกฤษตกทอดและปรากฏชัดในภูมิทัศน์ภาษา เทียบกับประเทศอื่นที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษน้อยกว่า ภูมิทัศน์ภาษาเป็นการส่งภาพการใช้ภาษาของตนสู่สายตาคนทั่วไป ดังนั้นน่าจะเป็นเครื่องมือสร้างดุลอำนาจทางภาษาได้

13.10 การเปลี่ยนภาษา (language shift) และการธำรงภาษา (language maintenance)

การเปลี่ยนภาษา (language shift) คือ การใช้ภาษาของชุมชนน้อยลงๆ ในแต่ละแคว้น และปล่อยให้ภาษา นอกชุมชนเข้ามาทำหน้าที่แทน จนในที่สุดภาษาของชุมชนก็จะหายไป เรียกว่า **การสูญเสียภาษา** (language loss) หากภาษาอังกฤษเข้าทำหน้าที่แทนภาษาประจำชาติ ก็จะทำให้เกิดการสูญเสียภาษาระดับประเทศได้ และการสูญเสีย ภาษาประจำชาติย่อมหมายถึงการล่มสลายของชาติด้วย การสร้างสมดุลให้ทั้งภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษมี บทบาทโดยไม่กลืนกัน จะทำให้เกิด **การธำรงอยู่** (maintenance) ของภาษาประจำชาติ หมายถึงไม่เกิดการ เปลี่ยนภาษา และไม่มีการสูญเสียภาษา

จากรายละเอียดของหลายแนวคิดข้างต้น เมื่อนำมาประกอบกันสามารถสร้างแบบจำลองดุลอำนาจทาง ภาษาได้ อีกนัยหนึ่งแบบจำลองนี้เป็นแนวทางในอุดมคติที่จะทำให้ประเทศใดก็ตามมีความแข็งแกร่งทางภาษา อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศพร้อมธำรงศักดิ์ศรี และอัตลักษณ์ของชาติไว้ได้ตลอดไป (ดูภาพที่ 13.2)

ภาพที่ 13.2 แบบจำลองดุลอำนาจทางภาษา

ในภาพที่ 13.2 จะเห็นมโนทัศน์หรือแนวคิดที่ได้อธิบายข้างต้นมาประกอบให้สัมพันธ์กันเป็นทฤษฎี การสร้างดุลอำนาจทางภาษา คำว่า “ดุลอำนาจ” พจนานุกรมราชบัณฑิตฯ ให้คำจำกัดความว่า “การถ่วง อำนาจระหว่างประเทศให้มีพลังทางเศรษฐกิจหรือทางทหารทัดเทียมกัน” คำจำกัดความนี้เป็นความหมาย ตั้งเดิมหรือคลาสสิกของคำว่า balance of power ที่ใช้ในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ผู้วิจัย

นำมาใช้กับภาษา หมายความว่า การถ่วงอำนาจระหว่างภาษาที่มีอำนาจ 2 ภาษา ไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจหรือ การทหารแต่อย่างใด ผู้ที่ใช้คำว่า ดุลอำนาจ (balance of power) กับภาษา พบในหนังสือของ ปีเตอร์ แจ็กสัน (Jackson 2013) เรื่อง *Beyond the Balance of Power: France and the Politics of National Security in the Era of the First World War* ซึ่งมีบางส่วนที่แจ็กสันกล่าวถึงความสูญเสียดุลอำนาจทาง ภาษาของฝรั่งเศสช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อภาษาเยอรมันถูกกำหนดให้ใช้ในสถานศึกษาหลายแห่งใน ประเทศฝรั่งเศส ทำให้เสถียรภาพของฝรั่งเศสลดน้อยลง ผู้วิจัยจึงนำแนวคิด ดุลอำนาจทางภาษามาใช้ในที่นี้ แต่เฉพาะในความหมายของการถ่วงดุลอำนาจระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษเท่านั้น

ตามภาพที่ 13.2 แนวคิดการสร้างดุลอำนาจทางภาษาเริ่มจากการที่ประเทศต้องมี **นโยบายภาษา** ก่อนในเบื้องต้น ที่พบในงานวิจัยและเห็นว่าเป็นนโยบายภาษาที่สร้างความเข้มแข็งให้ภาษาในประเทศมากที่สุด คือของประเทศอินโดนีเซีย และที่ละเอียดและชัดเจนยิ่ง (precise) มากที่สุดคือของประเทศมาเลเซีย

นโยบายภาษาช่วยกำกับและระบุทิศทางในการเลือกภาษา **การแปล NL→E** (ภาษาประจำชาติเป็น ภาษาอังกฤษ) และ**การแปล E→NL** (ภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ) **การแปล NL→E** เป็นการแปลเพื่อ ส่งออกองค์ความรู้จากในประเทศไปสู่ต่างประเทศ มีผลดีคือทำให้ต่างประเทศเข้าใจวัฒนธรรมและความรู้ ด้านอื่น เช่น กฎ ระเบียบในด้านการค้า การลงทุน รวมทั้งระบบในแวดวงต่างๆ ส่วน**การแปล E→NL** เป็นการ แปลเพื่อนำเข้าองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่ในประเทศไม่มี ทำให้สามารถนำมาใช้หรือต่อยอดเพื่อการพัฒนา ประเทศได้ ถ้าประเทศมีนโยบายชัดเจน การปฏิบัติก็จะเป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ ในยุคดิจิทัลเช่นทุกวันนี้ การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปช่วยในการแปลเป็นเรื่องควรส่งเสริม เพื่อความรวดเร็วและประหยัดเวลา แต่การ ตรวจสอบความถูกต้องและคุณภาพของภาษาเป้าหมายยังต้องกระทำโดยมนุษย์ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุน เช่นกัน

การเลือกภาษา และการแปลเข้าไปมีส่วนในแวดวงต่างๆ รวมทั้ง**ภูมิทัศน์ภาษา**ด้วย การเลือก ภาษามีส่วนในทุกแวดวง ส่วนการแปล NL→E น่าจะกระทำในแวดวงกฎหมาย การเมือง และวรรณกรรม เป็นการส่งออกองค์ความรู้ด้านเหล่านี้เพื่อให้ประเทศเป็นที่รู้จักและเข้าใจในต่างประเทศ ส่วนการแปล E→NL มีความสำคัญในแวดวงสื่อและวรรณกรรมเพื่อนำเข้าเนื้อหา (content) ให้คนไทยได้เรียนรู้ จะเห็นได้ว่าแวดวง การศึกษาและภูมิทัศน์ภาษาไม่ควรมีการแปลมาเกี่ยวข้องเลย ในระบบการศึกษาของแต่ละประเทศควรมีการใช้ตำราหรือหนังสือเรียนที่ผู้เขียนเป็นคนในประเทศและองค์ความรู้ควรมีลักษณะเฉพาะประเทศ การประยุกต์ ทฤษฎีหรือแนวคิดย่อมทำได้อยู่แล้วโดยนักวิชาการ แนวปฏิบัตินี้ประเทศไทยกระทำเป็นอย่างดีอยู่แล้ว แต่ถ้า เป็นการศึกษาระดับสูง หากจำเป็นต้องอ่านหรือเขียนวิทยานิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษก็ย่อมทำได้ ซึ่งพบการ ปฏิบัติในมหาวิทยาลัยประเทศอินโดนีเซีย ทั้งนี้ไม่นับประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ

เมื่อพิจารณากิจกรรมในแต่ละแวดวง และในป้ายของภูมิทัศน์ภาษา (แสดงด้วยรูปวงกลม 6 รูป) แบบจำลองดุลอำนาจทางภาษานี้กำหนดให้แวดวงกฎหมายและการเมืองใช้ภาษาประจำชาติเท่านั้น เพราะ เนื้อหาเป็นเรื่องเฉพาะประเทศและภาษาประจำชาติยังเป็นสัญลักษณ์ของแต่ละประเทศด้วย ภาษาอังกฤษไม่ น่าจำเป็นและภาษาท้องถิ่น (vernacular language/ VL) ก็ไม่น่าจำเป็น ส่วนแวดวงการศึกษาควรเปิดให้ใช้

ภาษาอังกฤษได้เท่าที่เหมาะสมและจำเป็น แต่โดยรวมแล้วต้องใช้ภาษาประจำชาติมากกว่า (เครื่องหมาย > หมายถึง ‘มากกว่า’)

ในแวดวงวรรณกรรมมีการใช้ภาษาประจำชาติเป็นพื้นฐาน แต่ควรสนับสนุนให้มีการเขียนวรรณกรรมเป็นภาษาท้องถิ่น (vernacular language / VL) ด้วยเพื่อให้เป็นช่องทางแสดงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำให้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่สูญไปจากสังคม

ในแวดวงสื่อและการทำป้ายสาธารณะ (ภูมิทัศน์ภาษา) น่าจะกำหนดให้เป็น**สองภาษา** (เครื่องหมาย + หมายถึงใช้ทั้งสองภาษา) คือเป็นภาษาประจำชาติ กับภาษาอังกฤษคู่กัน หรือภาษาประจำชาติกับภาษาท้องถิ่นเสมอ การใช้ภาษาประจำชาติเป็นหลักเสมอมีประโยชน์ในแง่ที่แทบทุกคนในประเทศอ่านออก ส่วนการใช้ภาษาอังกฤษคู่กัน ทำให้บุคคลอื่นที่เข้ามาในประเทศสามารถเข้าใจสารสนเทศได้ ส่วนตัวเลือกคือภาษาท้องถิ่นสามารถใช้แทนภาษาอังกฤษได้ในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ หรือหากจะใช้สามภาษาก็ไม่น่ามีปัญหาใดๆ

แนวคิดที่อยู่แฉ่งสุดเป็นกระบวนการหรือปัจจัยทางภาษาในสังคมที่ต้องคำนึงถึงในการใช้ภาษาต่างๆ แนวคิดแรกคือ **ภาวะหลายภาษา** ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ปรกติในทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ละประเทศมีได้มีเพียงภาษาประจำชาติภาษาเดียว แต่ยังมีภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีกด้วย แบบจำลองนี้คำนึงถึงภาวะหลายภาษา จึงระบุให้ภาษาท้องถิ่นมีบทบาทในการเลือกใช้ภาษาด้วย ส่วนแนวคิด **การปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัยหรือเป็นสมัยใหม่** ต้องนำไปใช้กับแวดวงกฎหมายและการศึกษาโดยเฉพาะทั้งภาษาและเนื้อหาของกฎหมายและการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนอยู่เสมอเพื่อให้ทันโลก ส่วน**การทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน**มีความสำคัญต่อแวดวงกฎหมายและการศึกษา เพราะทั้ง 2 แวดวงนี้เกี่ยวข้องกับวันลีลาของการเขียนตัวบทกฎหมายและการเขียนภาษาวิชาการ ซึ่งต้องมีมาตรฐานและเป็นตัวอย่างของภาษาที่เป็นทางการของประเทศ กระบวนการทำภาษาให้เป็นมาตรฐาน และทันสมัยเป็นการทำให้ภาษาประจำชาติมีลักษณะทัดเทียมกับภาษาอังกฤษทั้งในด้านคำศัพท์ที่เพียงพอในการพูดถึงทุกสิ่งในโลกได้โดยไม่ต้องใช้คำภาษาอังกฤษ ด้านไวยากรณ์ก็ต้องมีความทันสมัย มีโครงสร้างประโยคที่เป็นระบบ ไม่รุงรัง (awkward) ซึ่งจะทำให้การใช้โปรแกรมอัตโนมัติแปลได้โดยไม่มีปัญหา

เมื่อพิจารณาแบบจำลองโดยเทียบกับการปฏิบัติของแต่ละประเทศที่พบในผลการวิจัย กล่าวได้ว่าประเทศที่มีการเลือกใช้ภาษาและการแปลใกล้เคียงกับแบบจำลองมากที่สุด คือ ประเทศอินโดนีเซีย ภาษาอินโดนีเซีย ได้รับการพัฒนา มีการปรับเปลี่ยนอย่างมากจนเป็นภาษามาตรฐานและภาษาสมัยใหม่ การแปลระหว่างภาษาอินโดนีเซียกับภาษาอังกฤษโดยใช้โปรแกรมอัตโนมัติให้ผลออกมาในทำนองที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย ในขณะที่ภาษาอินโดนีเซียมีความเข้มแข็งและปรากฏในทุกแวดวง แต่ภาษาอังกฤษก็ได้รับการสนับสนุนอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการแปลและการศึกษาระดับสูง ภาพลักษณ์ของอินโดนีเซียคือมีอัตลักษณ์โดดเด่น แต่มีความเป็นสากลอย่างมาก

สำหรับประเทศอื่นๆ ในกลุ่มไม่ชำนาญภาษาอังกฤษ (ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม) เพื่อให้มีความสมดุลระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษตามแบบจำลองนี้ ประเทศเหล่านี้ต้องปรับให้ใช้

ภาษาอังกฤษมากขึ้นในบางแวดวงและในด้านภูมิทัศน์ภาษา และส่งเสริมให้มีการแปลให้มากขึ้น ส่วนประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองก็ต้องทำตรงข้าม คืออาจเพิ่มการใช้ภาษาประจำชาติมากขึ้นให้แข่งกับภาษาอังกฤษ อันที่จริงการใช้ภาษาอังกฤษในทุกแวดวง เช่น ประเทศสิงคโปร์ทำให้ประเทศนี้ดูขาดอัตลักษณ์ แม้จะมีภาษาพูดที่เรียกว่า Singlish ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาในแง่ผลประโยชน์ กล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษนำความเจริญด้านเศรษฐกิจมาสู่สิงคโปร์อย่างแน่นนอน ถึงแม้สิงคโปร์จะหันมาใช้ภาษามาเลย์ ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติให้มากขึ้นก็อาจเพียงทำให้ภาพลักษณ์ไปเหมือนกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งสิงคโปร์เคยเป็นส่วนหนึ่งก่อนแยกออกมาเป็นประเทศใหม่ หากสิงคโปร์หันไปยกภาษาจีนให้เป็นภาษาประจำชาติ และใช้ในแวดวงต่างๆ มากขึ้น ก็อาจทำให้สิงคโปร์ดูต่างจากทุกประเทศในอาเซียน แต่ดูในวงกว้าง สิงคโปร์คงไม่ต้องการเป็นรัฐอิสระที่ใช้ภาษาเดียวกันกับประเทศจีน

ประเทศบรูไน ถึงแม้จะใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษามาเลย์อย่างมาก แต่ก็สร้างอัตลักษณ์โดยใช้ตัวอักษรยาวีในป้ายสาธารณะจำนวนมาก และในด้านการเมือง สุลต่านมีพระราชดำรัสเป็นภาษามาเลย์เสมอ ในโอกาสเป็นทางการ ส่วนประเทศมาเลเซีย เห็นได้ว่าแม้จะใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง แต่นโยบายภาษาของประเทศนี้ทำให้มีการใช้ภาษามาเลย์มากขึ้นในแวดวงการเมืองและการศึกษา ซึ่งลดความสำคัญของภาษาอังกฤษลงบ้าง แต่ในด้านวรรณกรรมพบว่าคนมาเลย์อ่านวรรณกรรมต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่พยายามสร้างภาษาประจำชาติ เพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของประเทศ และกำหนดให้ใช้ในแวดวงการศึกษา แต่ในการปฏิบัติพบว่าการใช้ภาษาอังกฤษมีมากกว่า และเป็นประเทศเดียวที่มีการสลับภาษาฟิลิปีโนกับภาษาอังกฤษในทุกแวดวง ยกเว้นกฎหมาย การสลับภาษาอย่างเข้มเป็นผลของการสัมผัสภาษา (language contact) ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้พูดหลายภาษา ทำให้มีการยืมคำศัพท์และลักษณะทางไวยากรณ์ระหว่างกัน อันที่จริงการสัมผัสภาษาได้เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตสมัยที่คนฟิลิปปินส์พูดทั้งภาษาของตนและภาษาสเปนปนกัน หรือสลับกัน ทำให้ภาษาฟิลิปปินส์มีคำศัพท์ที่รับจากภาษาสเปนจำนวนมาก และในปัจจุบัน สถานการณ์การสัมผัสกับภาษาอังกฤษก็เกิดขึ้นในทำนองเดียวกัน ทำให้เกิดวิภาษานใหม่ of ภาษาอังกฤษเรียกว่า ภาษาอังกฤษสำเนียงฟิลิปปินส์ (Taglish) ซึ่งคนฟิลิปปินส์อาจรู้สึกสะดวกที่จะใช้มากกว่าใช้ ฟิลิปีโนล้วน ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า ถ้าไม่ได้นโยบายภาษาที่เข้มข้น ภาษาฟิลิปีโน ซึ่งใช้เวลาจัดสร้างถึง 100 ปี ก็อาจถูกภาษาอังกฤษแย่งพื้นที่ไปมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ของฟิลิปปินส์ก็ยังคงมีอัตลักษณ์มากกว่าสิงคโปร์

กล่าวโดยสรุป การเลือกใช้ภาษาตามแบบจำลองน่าจะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างบทบาทของภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษได้ ผลสุดท้ายที่เกิดคือการธำรงภาษาของชาติไว้ได้ และพัฒนาปรับปรุงเพื่อใช้ประโยชน์ในสังคมอย่างสูงสุด ในขณะที่เดียวกันการกำหนดบทบาทของภาษาอังกฤษให้เหมาะสม ตรงกับความต้องการ ก็จะทำให้ประเทศก้าวหน้าไปสู่ความเป็นสากลได้ด้วย

รายการอ้างอิง

- กิตตินาถ เรขาลิลิต, ฉัตรชนก จันทร์แย้ม, ภิรมพสิษฐ์ เตชะราชันย์ และมนสิการ เสงสุวรรณ. (2563). บทบาทของภาษาประจำชาติและภาษาอังกฤษ ใน สปป.ลาว: ภาพสะท้อนจากสถานการณ์ภาษาในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2554). ภูมิหลังการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวและการเคลื่อนย้ายสู่ประเทศไทย. หน้า *จ้าวด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย*, 7, 83-131.
- จรัลวิไล จรูญโรจน์, ม.ล., พรพิมล ศิวินา และกฤษณา ทองเนียม. (2562). *สถานการณ์ภาษาในบรูไนดารุสซาลาม: ความสมดุลอันสง่างาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจ็นเหียง. (2535). มรดกหนังสือภาษาหาน-นามของเวียดนาม (พรเพ็ญ อันตระกูล, ผู้แปล). *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 14(2), 82-101. (ต้นฉบับตีพิมพ์ในปี 1986).
- ชุดิซล เอมดิษฐ์, กิตตินาถ เรขาลิลิต, พิระ ฝัวนันท์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2563). *อินโดนีเซียกับการสร้างชาติ สร้างภาษาประจำชาติ และสร้างอัตลักษณ์: ภาพสะท้อนจากสถานการณ์ภาษาในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธงทอง จันทรางศุ. (2535). *การปฏิรูปภาษากฎหมายไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2555). *ภาษากฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราณี กุลละวณิช. (2547). การแปลกับสมรรถนะในการแข่งขันระดับโลก. *วารสารอักษรศาสตร์*, 33(1), 111-118.
- พัชรา อัมพวานนท์. (2551). *การอ้างและการเปลี่ยนภาษาในชุมชนมอญ กรณีศึกษาชุมชนบางขันหมาก ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.]
- พิมพ์ชนา พาณิชกุล. (2544). *การอ้างภาษาและการเลือกภาษาของชาวมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.]
- ภาวดี สายสุวรรณ, กิตตินาถ เรขาลิลิต, ชุดิซล เอมดิษฐ์ และภิรมพสิษฐ์ เตชะราชันย์. (2562). *ประเทศสิงคโปร์: ความเป็นชาติกับการเลือกใช้ภาษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวดี สายสุวรรณ, พรพิมล ศิวินา, ภิรมพสิษฐ์ เตชะราชันย์ และมนสิการ เสงสุวรรณ. (2562). *สถานการณ์ภาษาในประเทศไทยเวียดนาม: เสถียรภาพของภาษาประจำชาติกับความสำคัญของภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กิมพลีชัย เตชะราชันย์, จรัสวิไล จรูญโรจน์, ม.ล., พรพิมล ศิวินา และสะเกษ์ พุทธิพิทักษ์. (2563).
 สถานการณ์ภาษาสามประสานในกัมพูชา: ภาษาประจำชาติ ภาษาโลก และภาษาเจ้าอาณานิคมเดิม.
 กรุงเทพฯ: อมรินทร์
 พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มนสิการ เสงสุวรรณ, ชุตติล ेमติษฐ, กุสุมา ทองเนียม และฉัตรชนก จันทน์แย้ม. (2562). *สถานการณ์ภาษา
 ในมาเลเซีย: การเลือกภาษาและภูมิทัศน์ภาษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- มุลลี พรโชคชัย. (2538). *การศึกษาวิจัยลึลลแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.]
- ยอร์ช ปาดูซ์. (2546). *บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาล
 สยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127*. แปลโดย สุรงค์ดี ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. กรุงเทพฯ: วิญญู
 ชน.
- รัตน จันทน์เทว. (2560). *พัฒนาการภาษาลาว*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*.
 กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, สุจริตลักษณ์ ตีผดุง, สมิตรา สุวรรณ์เดชา, ณรงค์ อาจสมิต, ปัทมา พัฒน์พงษ์ และพิเชฐ สีตะ
 พงศ์. (2555). แผนทีกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. *วารสารภาษาและ
 วัฒนธรรม*, 30(2), 83-114.
- สมทรง บุรุษพัฒน์, สมิตรา สุวรรณ์เดชา, ณรงค์ อาจสมิต, ปัทมา พัฒน์พงษ์ และพิเชฐ สีตะพงศ์. (2555). พลั
 ฐีชีวิตและการถดถอยภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. *The Journal*, 7(1),
 27-54.
- สรารุณี ไกรเสม. (2552). *การอ้างและการเปลี่ยภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อุรลละวอยในตำบลรัชฎา อำเภอเมือ
 จังหวัดภูเก็ต*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์.
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.]
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2561). (ร่าง) *แผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายภาษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2561-2564)*. สืบค้น
 จาก [http://www.royin.go.th/wp-content/uploads/2018/11/ร่าง-แผนยุทธศาสตร์นโยบายภาษาชาติ-
 ส่วน2.pdf](http://www.royin.go.th/wp-content/uploads/2018/11/ร่าง-แผนยุทธศาสตร์นโยบายภาษาชาติ-ส่วน2.pdf)
- สุกัญญา สุวิหะรัตน์. (2553). *ภาษาในกฎหมายลักษณะอาญากับประมวลกฎหมายอาญา: การศึกษาเชิง
 เปรียบเทียบต่างสมัย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.]
- สุริยา รัตนกุล. (2531). *นาลาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาค 1*. นครปฐม: ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์
 มหาวิทยาลัยมหิดล

- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2543). พัฒนาระบบเขียนภาษาของ. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 19(2), 5-18.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2549). สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 25, 5-17.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2551). การสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาชาติพันธุ์: เครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านภาษา. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 26, 18-34.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2552). ภาษาศาสตร์กับการประยุกต์เพื่อการพัฒนา: พันคน พันภาษาในภาวะวิกฤต. *FESTSCHIRIFT in Linguistic, Applied Linguistic, Language and Literature” in Honor of Prof.Dr. Udom Warotamasitkadit, Fellow of the Royal Institute of Thailand on His 75th Birthday*, - , 186-191.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2556). *โครงการบันทึกรวบรวม เพื่อการสงวนรักษาภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์: ภาษาของ และภาษาผู้ก่อการ*. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, มยุรี ถาวรพัฒน์, ศิริเพ็ญ อังสิทธิพูนพร, อิสระ ชูศรี, มรินดา บุรรุ่งโรจน์, ยูเนียนสาสมิต้า. (2553). การจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษาโดยภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อ: กรณีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-ภาษามลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงานวิจัย เสนอ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- หม่องทินอ่อง. (2548). *ประวัติศาสตร์พม่า* (เพ็ชรี สุมิตร, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 2) . กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- หุมพัน รัตตะนวง. (1996). วัดทะนะท่าและวัดทะนะท่าใหม่ของลาว. *วิหะยะสาณมละดกล้านช้าง*, 1(2), 149-170.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2540). *บทบาททางสังคมของภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย*. รายงานการวิจัย เสนอ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และสะเกษซ์ พุทธพิทักษ์. (2561). จุดเปลี่ยนของภาษากฎหมายไทยจากดั้งเดิมสู่สมัยใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 10(1), 19-48.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กิตตินาถ เรขาลิธิ์, กุสุมา ทองเนียม,..., และสะเกษซ์ พุทธพิทักษ์. (2562). *สถานการณ์ภาษาในประเทศไทย: บทบาทของภาษาประจำชาติกับภาษานานาชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, พิมพ์ภัทร ชุมแก้ว, พิระ ผิวนิม และสะเกษซ์ พุทธพิทักษ์. (2563). *ภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในเมียนมา: บทบาทที่เปลี่ยนไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, พิมพ์ภัทร ชุมแก้ว, พีระ ผิวนิม, รัชนี เดอร์ชิงห์ และสะเกษซ์ พุทธพิทักษ์. (2563). *การใช้ภาษาในแวดวงสำคัญของประเทศฟิลิปปินส์: บทบาทและหน้าที่ของภาษาฟิลิปปิโนและภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ฮอลล์, ดี. อี. จี. (2557). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 1* [A History of South-East Asia] (ท่านผู้หญิงวรณยุทธยา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, แปล). ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บก.). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ฮอลล์, ดี. อี. จี. (2557). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 2* [A History of South-East Asia] (ท่านผู้หญิงวรณยุทธยา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, แปล). ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บก.). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- Alisjahbana, Takdir, S. (1976). *Language Planning for Modernization: The Case of Indonesian and Malaysian*. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton. doi: 10.1515/9783110819106
- Alisjahbana, Takdir, S. (1984). *Indonesia: Social and Cultural Revolution*. Singapore: Oxford University Press.
- Al-Issa, Ali. S. M. (2007). The Implications of Implementing a 'Flexible' Syllabus for ESL Policy in the Sultanate of Oman. *RELC Journal*, 38(2), 199–215. doi: 10.1177/0033688207079693
- Alvaro, Joseph J. (2015). Analysing China's English-language media. *World Englishes*, 34(2), 260–277.
- Ambion, L. (2013). The linguistic landscape of Amadeo: A study of the presence of different languages in the public space. *Humanities and Social Review*, 2(2), 223–238.
- Anderson, Jemima & Grace Diabah, & Patience hMensa. (2011). Powerful women in powerless language: Media misrepresentation of African women in politics (the case of Liberia). *Fuel and Energy Abstracts*, 43, 2509–2518. doi: 10.1016/j.pragma.2011.02.004.
- Andrzejewski Bogumil W. (2011). The literary culture of the Somali people. *Journal of African Cultural Studies*, 23(1), 9–17, doi: 10.1080/13696815.2011.581452
- Angermeyer, Philipp S. (2013). Multilingual Speakers and Language Choice in the Legal Sphere. *Applied Linguistics Review*, 4(1), 105–126.
- Arenovands, M.M. and S. K. Kalmykov. (1997). The Present Language Situation in Kazakhstan. *Russian Social Science Review*, 39(1), 73–83. doi: 10.2753/RES1060-9393390173
- Arugay, Aries. *Interview*. 28 January 2019.
- ASEAN LAW ASSOCIATION. (n.d.). Legal Systems in ASEAN. [online] Available at: <https://www.aseanlawassociation.org/legal-brunei.html> [22 Apr. 2018].

ASEAN Secretariat. (2008). *The ASEAN Charter*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

<https://asean.org/wp-content/uploads/images/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf>

Asmah Haji Omar. (1997). English in Public Policy and Community Use: A Question of Status and Goals. In Adam Brown (Ed.), *English in Southeast Asia* 96 (pp. 1-12). Singapore: National Institute of Education.

Asmah Haji Omar. (2009). Language planning and image building: the case of Malay in Malaysia. *International Journal of the Sociology of Language*, 130(1), 49-66.

Azuma, Shoji. (2011). Soapbox Speeches in the Summer of Seiken Kōtai. *Japanese Language and Literature*, 45(1), 141-167. Retrieved April 20, 2020, from www.jstor.org/stable/41151389

Backhaus, Peter. (2007). *Linguistic Landscape: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. New York: Multilingual Matters.

Baldauf, Robert. B. (2005). Language Planning and Policy Research: An Overview. In E. Hinkel (Ed.), *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning* (pp. 957-970). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Baldauf, Robert. B. (2008). Rearticulating the Case for Micro Language Planning in a Language Ecology Context. In A. J. Liddicoat and R. B. Baldauf (Eds.), *Language Planning and Policy: Language Planning in Local Contexts* (pp. 18-41). Clevedon: Multilingual Matters.

Barnes, Lawrie. and Kobus van Aswegen. (2008). An investigation into the maintenance of the Maale language in Ethiopia. *African Identities*, 6(4), 431-444. doi: 10.1080/14725840802417984

Barni, Monica. and Carla Bagna. (2009). A mapping technique and the linguistic landscape. In D. Gorter & E. Shohamy (Eds.), *Linguistic landscape: Expanding the scenery* (pp.126-140). New York: Routledge.

Barni, Monica. and Carla Bagna. (2015). The critical turn in LL: New methodologies and new items in LL. *Linguistic Landscape*, 1(1/2), 6-18.

Bell, Allan. (2014). *The Guidebook to Sociolinguistics* (Kindle Edition). Wiley.

Bennui, P. and A. Hashim. (2014). Stylistic Creativity in Thai English Fiction. *Asian Englishes*, 16(2), 80-100.

Ben-Rafael, Eliezer, Elana Shohamy, Muhammad hasan Amara and Trumper-Hecht Nira. (2006). Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: The Case of Israel. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 7-30.

- Ben-Rafael, Eliezer. (2009). A Sociolinguistic Approach to the Study of Linguistic Landscapes. In: *Linguistic Landscape. Expanding the Scenery* (pp. 40-54). New York: Routledge,. ISBN 978-0-415-98873-5.
- Bernacka, Anna. (2012). The Importance of Translation Studies for Development Education. *Policy & Practice: A Development Education Review*, 14(Spring), 113-118.
- Bhatia, Tej K. (1992). Discourse functions and pragmatics of mixing: advertising across cultures. *World Englishes*, 11(2/3), 195-215.
- Birnie-Smith, Jessica Rae. (2016). Ethnic Identity and Language Choice across Online Forums. *International Journal of Multilingualism*, 13(2), 165-183.
- Björk, Bo-Christer, Patrik Welling, Mikael Laakso, Peter Majlender, Turid Hedlund, Gudni Gudnason. (2010). Open Access to the Scientific Journal Literature: Situation 2009. *PLoS ONE*, 5(6), e11273. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0011273>
- Blackwood, Robert. (2015). LL explorations and methodological challenges: Analysing France's regional languages. *Linguistic Landscape*, 1(1/2), 38-53.
- Branton, Regina and Johanna Dunaway. (2008). English and Spanish Language Media Coverage of Immigration: A Comparative Analysis. *Social Science Quarterly*, 89(4), 1006-1022.
- British Academy. (2015). *Language Choice in Higher Education: Challenges and Opportunities. Summary of a Workshop Discussion Organised by the British Academy in Partnership with the École française d'Extrême-Orient*. (14 February 2015, Yangon, Myanmar). London: The British Academy (www.britishacademy.ac.uk)
- Bugarski, Ranko. (1992). Language Situation and General Policy. In R. Bugarski and C. Hawkesworth (Eds.), *Language Planning in Yugoslavia* (pp. 10-26). Columbus, Ohio: Slavica Publishers.
- Chan, Clara Ho-yan. (2012). Bridging the Gap between Language and Law: Translational Issues in Creating Legal Chinese in Hong Kong. *Babel*, 58(2), 127-144.
- Chan, Jan Andy Lung and Christy Fung Ming Liu. (2013). The translator status, the translation market and developing economies: A preliminary study of ASEAN countries. *Southern African Linguistics & Applied Language Studies*, 31(4), 435-450.
- Chigas, George. (2006). Cambodia: Language Situation. *Encyclopedia of Language & Linguistics*. doi: 10.1016/B0-08-044854-2/01684-9.

- Chua, Siew Kheng Catherine. (2010). Singapore's Language Policy and Its Globalised Concept of Bi(tri)lingualism. *Current Issues in Language Planning*, 11(4), 413-429.
doi:10.1080/14664208.2010.546055.
- Cincotta-Segi, Angela. (2011). Signalling L2 centrality, maintaining L1 dominance: Teacher language choice in an ethnic minority primary classroom in the Lao PDR. *Language and Education*, 25(1), 19-31. doi: 10.1080/09500782.2010.511232.
- Clark, Julia. (1988). Smith, Fanny Cochrane (1834-1905). *Australian Dictionary of Biography, National Centre of Biography*. Australian National University. Retrieved from <http://adb.anu.edu.au/biography/smith-fanny-cochrane-8466/text14887>.
- Clayton, Thomas. (2006). *Language Choice in a Nation under Transition: English Language Spread in Cambodia*. New York: Springer
- Clyne, Michael. (1991). *Community languages: the Australian experience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Colon-Rios, Joel. (2011). Law, Language and Latin American Constitutions. *Victoria University of Wellington Law Review*, 42(2), 367-386.
- Coluzzi, Paolo. (2011). Majority and minority language planning in Brunei Darussalam. *Language Problems and Language Planning*, 35(3), 222-240.
- Coluzzi, Paolo. (2012a). Modernity and globalisation: is the presence of English and of cultural products in English a sign of linguistic and cultural imperialism? Results of a study conducted in Brunei Darussalam and Malaysia. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 33(2), 117-131.
- Coluzzi, Paolo. (2012b). Multilingual societies vs. monolingual states: The linguistic landscape of Italy and Brunei Darussalam. In by D. Gorter, L. Van Mensel & H. F. Marten (Eds.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape* (pp. 225-242). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Coluzzi, Paolo. (2012c). The linguistic landscape of Brunei Darussalam: Minority languages and the threshold of literacy. *Southeast Asia: A Multidisciplinary Journal*, 12, 1-16.
- Coluzzi, Paolo. (2015). Il Friulano: Confronto con altre Lingue Minoritarie. In Sabine Heinemann and Luca Melchior (Eds.), *Manuale di Linguistica Friulana* (pp. 492-510). Berlin: De Gruyter
- Condominas, Georges, and Richard Pottier. (1982). *Les refgiés originaires de l'Asie du Sud-Est*. Paris: La Documentation Française.

- Cooper, Robert. L. (1989). *Language Planning and Social Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coulmas, F. (Ed.). (1991). *A Language Policy for the European Community: Prospects and Quandaries*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- Coulmas, Florian. (2009). Linguistic landscaping and the seed of the public sphere. In E. Shohamy & D. Gorter (Eds.), *Linguistic landscape: Expanding the scenery* (pp. 13-24). New York, NY: Routledge.
- Crawford, R.owena, Carl Emmerson, Soumaya Keynes, & Gemma Tetlow. (2015). *Post-Election Austerity: Parties' plans compared* (2015 Election Briefing Note, No. 11). London: Institute for Fiscal Studies/ Nuffield Foundation.
- Crowley, Terry. (1990). *Beach-la-Mar to Bislama: The Emergence of a National Language in Vanuatu*. Oxford: Oxford University Press.
- Crowley, Terry. (2000). The Language Situation in Vanuatu. *Current Issues in Language Planning*, 1(1), 47-132. doi: 10.1080/146642000008668005.
- Crystal, David. (2003). *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/CBO9780511486999
- Crystal, David. (2006). *The fight for English: How language pundits ate, shot, and left*. Oxford: Oxford University Press.
- Crystal, David. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. (6th edition). Oxford: Blackwell.
- Culiberg, L. (2013). Japanese Language, Standard Language, National Language: Rethinking Language and Nation. *Asian Studies*, 1(2), 21-33.
- David, Maya Khemlani. (2008). Language Choice of Urban Sino-Indians in Kuala Lumpur, Malaysia. *Migration and Ethnic Themes*, 24(1), 217-233.
- Dayag, Danilo T. (2004). The English-Language Media in the Philippines. *World Englishes*, 23(1), 33-45.
- Dayag, Danilo T. (2012). Philippine English. In. E.L. Low and Azirah Hashim (Eds.), *English in Southeast Asia: Features, Policy and Language in use* (pp.91-101). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- De Los Reyes, R. (2014). Language of 'order': English in the linguistic landscape of two major train stations in the Philippines. *Asian Journal of English Language Studies*, 2(1), 24-49.

- De Mon Rego, Inmaculada Alvarez. (2010). Review of "English as an Additional Language in Research Publication and Communication". *Iberica*, 19, 165-168.
- Deumert, Ana (2004). Language Standardization and Language Change: The Dynamics of Cape Dutch. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub.
- Deumert, Ana and Wim Vandebussche. (2003). Research directions in the study of language standardization. Germanic Standardizations: Past to Present. *IMPACT: Studies in Language and Society*, 18, 455-469.
- Diah, M. (1982). *National language policy and the writing curriculum in Indonesia: A case study*. [Doctoral dissertation, University of Illinois.]
- Dinh, Dien. (2002). Building a training corpus for word sense disambiguation in English-to-Vietnamese machine translation. *Proceedings of the 2002 COLING workshop on Machine translation in Asia* 16.
- Djité, P. G. (2011). Development and the National Language Question: A Case Study. *International Journal of the Sociology of Language*, 2011(212), 43-54.
- Draper, John. (2017) Implications of the Urban Landscape: Aspects of the Isan Cultural Maintenance and Revitalization Program. *Journal of Urban Culture Research*, 14, 58-79 doi:10.14456/jucr.2017.4
- D'souza, Jean. (1986). Language Modernization in a Sociolinguistic Area. *Anthropological Linguistics*, 28(4), 455-471. Retrieved April 16, 2020, from www.jstor.org/stable/30028353
- Dugas, Eric and Nathan Young. (2012). Comparing Climate Change Coverage in Canadian English and French-Language Print Media: Environmental Values, Media Cultures, and the Narration of Global Warming. *The Canadian Journal of Sociology*, 37(1), 25-54.
- Dumanig, Francisco. P., Maya. K. David. and Lorraine Symaco. (2012). Competing Roles of the National Language and English in Malaysia and the Philippines: Planning, Policy and Use. *Journal of International and Comparative Education*, 1(2), 104-115.
- Duranti, Alessandro. (2004). Agency in Language. In A. Duranti (Ed.) *A Companion to Linguistic Anthropology* (pp. 451-473). Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Eagle, Sonia. (1999). The Language Situation in Nepal. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 20(4/5), 272-327.
- Eberhard, D.M., G.F. Simons, & C.D. Fennig. (Eds.). (2019). *Ethnologue: Languages of the world* (22nd edition.). Dallas, TX: SIL International. Retrieved from <http://www.ethnologue.com>.

- Eckert, T., A. Johann, A. Känzig, M. Küng, B. Müller, C. Schwald, and L. Walder. (2004). Sirkku Is English a “killer language”? The globalisation of a code. *eHistLing*, 1, 106-118.
- EF English Proficiency Index. (2017). Available at <https://www.ef.co.th/epi/>. Retrieved on April 23, 2018.
- El-Mouloudi, Azia Bensmaali. (1986). *Arabic Language Planning: The Case of Lexical Modernisation*. [Ph.D. dissertation, Georgetown University, Washington, DC.]
- Enfield, N. J. (2006). Laos – language situation. In K. Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (vol. 6) (pp. 698-700). Amsterdam: Elsevier.
- English, S. M. (2018). *Education in Cambodia 2018*. Retrieved on November 8, 2018, from <https://www.linkedin.com/pulse/education-cambodia-2018-simon-martin-english>.
- Enriquez, Virgilio. G. (1981). *Decolonizing the Filipino psyche*. Quezon City: Psychology Research and Training House.
- Errington, Joseph. (1986). Continuity and Change in Indonesian Language Development. *The Journal of Asian Studies*, 45(2), 329-353. doi: 10.2307/2055846
- Fallahshahrak, Niloufar and Bahloul Salmani. (2013). Globalization and Its Effect on the Novels Translated into Persian: A Postcolonial Approach. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(6), 1050-1058.
- Fenn, William. & Teh-yao Wu. (1951). *Chinese schools and the education of Chinese Malaysians: The report of a mission invited by the federation government to study the problem of the education of Chinese in Malaya*. Kuala Lumpur: Govt. Press.
- Ferguson, Charles. A. (1968). Language development. In J. A. Fishman, C. A. Ferguson, J. das Gupta (Eds.), *Language problems of developing nations* (pp. 27–35). New York: John Wiley & Sons.
- Ferguson, Charles. A. (1971). *Language Structure and Language Use*. Stanford: Stanford University Press.
- Ferguson, Charles. A. (2000). Diglossia. In Li Wei (Ed.), *The Bilingualism Reader* (pp. 58-73). London: Routledge.
- Firth, John. R. (1956). Descriptive Linguistics and the Study of English. In F. R. Palmer (Ed.), *Selected Papers of J. R. Firth, 1952-1959*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Fishman, Joshua. A. (1968). Nationality-Nationalism and Nation-Nationism. In J.A. Fishman, C.A. Ferguson, and J. Das Gupta (Eds.), *Language Problems of Developing Nations*. New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.

- Fishman, Joshua. A. (1972). *The sociology of language: An interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society*. Rowley, MA: Newbury House Publishers.
- Fishman, Joshua. A. (1973). *Language and nationalism; two integrative essays*. Rowley, Mass.: Newbury House
- Fishman, Joshua. A. (1974). Language Modernization and Planning in Comparison with Other Types of National Modernization and Planning. In J. A. Fishman (Ed.), *Advances in Language Planning* (pp. 79-102). The Hague: Mouton.
- Fishman, Joshua. A. (1991). *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon: Multilingual Matters
- Fishman, Joshua. A. (2000). Who Speaks What Language to Whom and When?. In *The Bilingualism Reader* (pp. 89-108). London: Routledge.
- Fishman, Joshua. A. (2006). *Do Not Leave Your Language Alone: The Hidden Status Agendas within Corpus Planning in Language Policy*. Mahwah, N.J.; London: Lawrence Erlbaum.
- Fishman, Joshua. A. (2013). Language Maintenance, Language Shift, and Reversing Language Shift. In T.K. Bhatia & W.C. Ritchie (Eds.), *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism* (2nd edition) (pp. 466-494). Malden, MA, Oxford, and Chichester: Blackwell.
- Flowerdew, John. and Yongyan Li. (2009). English or Chinese? The Trade-Off between Local and International Publication among Chinese Academics in the Humanities and Social Sciences. *Journal of Second Language Writing*, 18(1), 1-16.
- Fogg, Kevin. W. (2015). The Standardisation of the Indonesian Language and its Consequences for Islamic Communities. *Journal of Southeast Asian Studies*, 46(1), 86-110.
- Friedrich, P. (2002). English in advertising and brand naming: Sociolinguistic considerations and the case of Brazil. *English Today*, 18(3), 21-28. <https://doi.org/10.1017/S0266078402003048>.
- Fuertes-Olivera., Pedro A., Marisol Velasco-Sacristán, Ascensión Arribas-Baño, Eva Samaniego. (2001). Persuasion and advertising English: Metadiscourse in slogans and headlines. *Journal of Pragmatics*, 33(8), 1291-1307
- Fuller, Janet. M. (1999). The role of English in Pennsylvania German development: bestsupporting actress? *Publications*.
- Gallop, C. H. (2006). Brunei Darussalam: Language Situation. In Keith Brown (Ed), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2nd edition.) (p.140). Oxford: Elsevier.

- Garvin, Rebecca. T. (2010). Responses to the linguistic landscape in Memphis, Tennessee: An urban space in transition. In E. Shohamy, E. Ben-Rafael and M. Barni (Eds.), *Linguistic landscape in the City* (pp. 252-273). New York: Multilingual Matters.
- Gendelman, Gill. and Georgia Aiello. (2011). Faces of places: Facades as global communication in post-Eastern Bloc urban renewal. In A. Jaworski and C. Thurlow (Eds.), *Semiotic landscapes: Language, image, space*. (pp. 241-255). Oxford: Oxford University Press.
- Gill, Saran. Kaur. (2005). Language Policy in Malaysia: Reversing Direction. *Language Policy*, 4(3), 241-260.
- Gill, Saran. Kaur. (2014). *Language policy challenges in multi-ethnic Malaysia*. London: Springer Dordrecht.
- Goldstein, Douglas. (2011). *The Use of English in Japanese Advertising*. [Dietrich College Honors Theses, Carnegie Mellon University, Pennsylvania.]
- Gonzalez, Andrew. (1980). *Language and Nationalism: The Philippine Experience Thus Far*. Quezon City: Ateneo de Manila University Press.
- Gonzalez, Andrew. (1998). The Language Planning Situation in the Philippines. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 19(5), 487-525. doi: 10.1080/01434639808666365
- Gonzalez, Andrew. (2007). The Philippines. In A. Simpson (Ed.), *Language and national identity in Asia* (pp. 360-373). Oxford: Oxford University Press.
- Gorter, Durk. & Jasone Cenoz. (2006). Linguistic Landscape and Minority Languages. *International Journal of Multilingualism (special issue)*, 3(1), (67-80). doi: 10.1080/14790710608668386
- Gorter, Durk., Heiko F. Marten, and Luk Van Mensel (Eds.). (2012). *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gouadec, Daniel. (2007). *Translation as a profession*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Government of the Federation of Malaya. (1951). Report of the Committee on Malay Education 1951 (Barnes Report). *Council Paper No.23 of 1951*. Kuala Lumpur: Government Press.
- Government of the Federation of Malaya. (1956). Report of the Education Committee of 1956 (Razak Report). *Council Paper No.23 of 1951*. Kuala Lumpur: Government Press.

- Grishaeva, E. (2015). Linguistic Landscape of the City of Krasnoyarsk. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 200, 210-214.
- Grishaeva, E. (2017). Commercially Centred Public Linguistic Space of the Russian City through English Signage. *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences*, 10, 348-358.
- Grosjean, François. (1982). *Life with Two Language: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gumperz, John. Joseph. (1982). *Discourse Strategies*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hamid, Md. Obaidul. (2006). English Teachers' Choice of Language for Publication: Qualitative Insights from Bangladesh. *Current Issues in Language Planning*, 7(1), 126-140, doi: 10.2167/cilp090.0
- Hamp-Lyons, Liz. (2011). *English for Academic Purposes*. UK: Taylor & Francis (Routledge). 10.1017/CBO9780511667206.019.
- Han, Enze (2013) External Cultural Ties and the Politics of Language in China. *Ethnopolitics*, 12(1), 30-49. doi: 10.1080/17449057.2011.621402.
- Hasanen, Mohammed. M., Ali A. Al-Kandari and Hussain Al-Sharoufi. (2014). The Role of English Language and International Media as Agents of Cultural Globalisation and Their Impact on Identity Formation in Kuwait. *Globalisation, Societies and Education*, 12(4), 542-563.
- Hashim, A. & E.L Low. (2014). Introduction: English in Southeast Asia. *World Englishes*. 33(4), 423-425.
- Haugen, Einar. (1966a). Linguistics and Language Planning. In W. Bright (Ed.), *Sociolinguistics: Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference 1964* (pp. 50-71). The Hague: Mouton.
- Haugen, Einar. (1966b). Dialect, Language, Nation. *American Anthropologist*, 68(4), 922-935.
- Heinrich, Patrick. (2013). Visions of Community: Japanese Language Spread in Japan, Taiwan and Korea. Internationales Asien Forum. *International Quarterly for Asian Studies*, 44(3/4), 239-258.
- Hengsadeekul, C., T. Hengsadeekul, R. Koul, & S. Kaewkuekool. (2010). English as a medium of instruction in Thai universities: A review of literature. In *Selected Topics in Education and Educational Technology - 9th WSEAS International Conference on Education and*

- Educational Technology, EDU'10* (pp. 89-94). International Conference on Education and Educational Technologies – Proceedings.
- Hickey, Raymond (ed.). (2012). *Standards of English: Codified Varieties around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hickling, R. H. (1978). An Overview of Constitutional Change in Malaysia: 1957 – 1977. In M. Tun, H. P. Lee, and F. A. Trindade (Eds.), *The Constitution of Malaysia, Its development: 1957 – 1977* (pp.1-26). Kuala Lumpur: Oxford University Press
- Hilaire, Aonghas. (2009). Postcolonial identity politics, language and the schools in St. Lucia. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 12, 31-46. doi: 10.1080/13670050802149507.
- Hogan-Brun, Gabrielle. (2005). Language in Society across the Baltic Republics: A comparative overview. *Journal of Baltic Studies*, 36(3), 273-282. doi: 10.1080/016297705000000101.
- Holmes, Janet. (2013). *An Introduction to Sociolinguistics*. (4th edition). New York: Routledge.
- Hornberger, Nancy. H. (2002). Multilingual Language Policies and the Continua of Biliteracy: An Ecological Approach. *Language Policy*, 1(1), 27-51.
- Horner, Kristine and Jean Jacques Weber. (2008). The Language Situation in Luxembourg. *Current Issues in Language Planning*, 9(1), 60-128. doi: 10.2167/cilp130.0
- Hsu, Chien-Jung. (2012). *The construction of national identity in Taiwan's media: a historical analysis*. [Doctoral dissertation, Monash University.]
- Huang, Juchuan. (2011). Attitudes of Taiwanese Scholars toward English and Chinese as Languages of Publication. *Asia Pacific Journal of Education*, 31(2), 115-128.
- Huebner, Thom. (2006). Bangkok's linguistic landscapes: Environmental print, codemixing, and language change. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 31-51.
- Huebner, Thom. (2009). A Framework for the Linguistic Analysis of Linguistic Landscapes. In E. Shohamy and D. Gorter(Eds.), *Linguistic Landscape: Expanding the scenery* (pp. 70-87). New York: Routledge.
- Hung, Ngyuen Ngo., Nguyen Hoa., and D. L. Dudzki. (2011). Policy, preparation, practice: Vietnam's English 2020 initiatives. Paper presented at the TESOL Convention, March 16-19, New Orleans.
- Hussainmiya, B. A. (2001). *The Brunei constitution of 1959: An inside history. (2nd ed)*. Bandar Seri Begawan: Brunei Press.

- Hyland, Ken. (2009). *Academic Discourse: English in a Global Context: Continuum Discourse*. London: Continuum.
- Inoue, Miyako. (2006). Standardization. In Keith Brown (Ed), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2 edition.) (pp. 121-127). Oxford: Elsevier.
- Jackson, Peter. (2013). *Beyond the Balance of Power: France and the Politics of National Security in the Era of the First World War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jaworski, Adam. (2007). Language in the Media: Authenticity and Othering. Language in the media: theory and practice. In Sally Johnson and Astrid Ensslin (Eds.), *Language in the media: Representations, identities, ideologies* (pp. 3-22). London: Continuum International.
- Jaworski, Adam. and Crispin Thurlow. (2010). *Semiotic landscapes: Language, image, space*. London: Continuum International Publishing Group.
- Jernudd, B. H. (1973). Language Planning : A Type of Language Treatment. In J. Rubin and R. Shuy (Eds.), *Language Planning : Current Issues and Research*. Washington, D.C.: Georgetown University Press .
- Jernudd, Björn. H. and J. Das Gupta. (1971). Towards a Theory of Language Planning. In J. Rubin and B. H. Jernudd (Eds.), *Can Language Be Planned?: Sociolinguistic Theory and Practice for Developing Nations* (pp. 195-215). Honolulu: University Press of Hawaii.
- Jernudd, Björn. H. and Jiří Nekvapil. (2012). History of the Field: A Sketch. In B. Spolsky (Ed.), *The Cambridge Handbook of Language Policy* (pp. 16-36). New York: Cambridge University Press.
- Johnson, David. C. (2009). Ethnography of language policy. *Language Policy*, 8, 139-159.
- Johnson, David. C. (2013). *Language Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Johnson, David. C. and Eric. J. Johnson. (2015). Power and Agency in Language Policy Appropriation. *Language Policy*, 14, 221-243.
- Johnson, Sally and Astrid Ensslin. (2007). Language in the Media: Theory and Practice. In Sally Johnson and Astrid Ensslin (Eds.), *Language in the media: Representations, identities, ideologies* (pp. 271-280). London: Continuum International.
- Jones, G. M. (2016). Changing patterns of education in Brunei: How past plans have shaped future trends. In Noor Azam H-O., J. McLellan & D. Deterding (Eds.), *The use and status of Language in Brunei Darussalam* (pp. 267-278), Singapore: Springer.

- Kachru, Braj. (1985). Standards, Codification and Sociolinguistic Realism: the English Language in the Outer Circle. In R. Quirk and H. G. Widdowson (Eds.), *English in the World: Teaching and Learning the Language and Literature* (pp. 11-30). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kachru, Braj. (1988a). The Sacred Cows of English. *English Today*, 4(4), 3-8.
- Kachru, Braj. (1988b). ESP and non-native varieties of English: toward a shift in paradigm. In D. Chamberlain, and R. J. Baumgardner (Eds.), *ESP in the classroom: Practice and evaluation* (pp. 9-28). London: Macmillan.
- Kachru, Braj. (1996). World Englishes: Agony and Ecstasy. *Journal of Aesthetic Education*, 30(2), 135-155.
- Kachru, Braj. (1997). World Englishes 2000: Resources for Research and Teaching. In L. E. Smith and M. L. Foreman (Eds.), *World Englishes 2000* (pp. 209-251). Honolulu, HI: University of Hawaii Press.
- Kachru, Braj. (1998). English as an Asian language. *Links & Letters*, 5, 89-108.
- Kachru, Braj. (2005). *Asian Englishes beyond the Canon*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Kachru, Braj. (2006). English: World Englishes. In Keith Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pp. 195-202). London: Elsevier.
- Kaplan, Robert. B. and Richard. B. Baldauf. (1997). *Language Planning: From Practice to Theory*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Karam, Francis. X. (1974). Toward a Definition of Language Planning. In J. A. Fishman (Ed.), *Advances in Language Planning* (pp. 103-124). The Hague: Mouton.
- Kasanga, L. A. (2012). Mapping the linguistic landscape of a commercial neighbourhood in Central Phnom Penh. *Journal of Multilingual and Multicultural development*, 33(6), 553-567.
- Ke, Guo. (2010). English-Language Media in China. In James F. Scotton and William A. Hachten (Eds.), *New media for a new China* (pp. 183-197). Malden, Mass: Wiley-Blackwell.
- Keyes, Corey. F. (2003). The Politics of Language in Thailand and Laos. In M. E. Brown and S. Ganguly (Eds.), *Fighting Words : Language Policy and Ethnic Relations in Asia* (pp. 177-210). Cambridge, MA: MIT Press.
- King, Ross (2004). Western protestant missionaries and the origins of Korean language modernization. *Journal of International and Area Studies*, 11(3), 7-38.

- Kirkpatrick, A. (2010). *English as a Lingua franca in ASEAN: A multilingual model*. Singapore: NUS press
- Kirkpatrick, Andy. (2012). English in ASEAN: Implications for regional multilingualism. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 33(4), 331–344.
doi: 10.1080/01434632.2012.661433
- Kirkpatrick, Andy. (2014). English as a Medium of Instruction in East and Southeast Asian Universities. In Neil Murray and Angela Scarino (Eds.), *Dynamic Ecologies: A Relational Perspective on Languages Education in the Asia-Pacific Region* (pp. 15-29). Netherlands: Springer.
- Kloss, Heinz. (1969). *Research Possibilities on Group Bilingualism: A Report*. Quebec: International Center for Research on Bilingualism.
- Kosonen, Kimmo. (2003). Community participation in minority language education in Thailand. *Journal of Southeast Asian Education*, 4(1), 104-135.
- Kosonen, Kimmo. (2009). Language in education policies in Southeast Asia: An Overview. In K. Kosonen and C. Young (Eds.), *Mother Tongue as Bridge Language of Instruction: Policies and Experiences in Southeast Asia* (pp. 22-41). Bangkok: The Southeast Asia Ministers of Education Organization.
- Kouega, Jean-Paul. (2007). The Language Situation in Cameroon. *Current Issues in Language Planning*, 8(1), 3-93. doi: 10.2167/cilp110.0
- Kratz, Ulrich. (2006). Indonesia: Language Situation. In Brown Keith (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pp. 639-641). London: Elsevier.
- Kuipers, Joel. (1998). *Language, Identity, and Marginality in Indonesia: The Changing Nature of Ritual Speech on the Island of Sumba*. Studies in the social and cultural foundations of language, 18. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- Laitinen, Mikko, and Anastassia Zabrodskaja (Eds.). (2015). *Dimensions of sociolinguistic landscapes in Europe: Materials and methodological solutions*. Language Competence and Language Awareness in Europe, 7. Frankfurt, Germany: Peter Lang
- Landry, Rodrigue. and Richard Bourhis. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16(1), 23-49.
- Latomaa, Sirkku and Pirkko Nuolijärvi. (2002). The Language Situation in Finland. *Current Issues in Language Planning*, 3(2), 95-202. doi:10.1080/14664200208668040

- Lauder, A. (2008). The Status and Function of English in Indonesia: A Review of Key Factors. *Makara, Sosial Humaniora* 12(1), 9-20.
- Le Page, R., and A. Tabouret-Keller. (1985). *Acts of Identity: Creole-based Approaches to Language and Ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lê, M., and S. O'Harrow. (2007). *Vietnam*. In A. Simpson (Ed.), *Language and national identity in Asia* (pp. 415-441). Oxford: Oxford University Press.
- Lea, Martin, Russell Spears., and Daphne de Groot. (2001). Knowing me, knowing you: Anonymity effects on social identity processes within groups. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 27(5), 526-537.
- Lee, Chee. H. (2016). *Language Ideological Approaches to English Education in Korea: A Sociolinguistic Perspective*. [Doctoral Dissertation University of Arizona]
- Lee, Hazel. (2018). Language Shaming is the Cause of Broken English in Malaysia. *Last word*. February 6th. Retrieved from <http://juiceonline.com/language-shaming-is-the-cause-of-broken-english-in-malaysia/>. [25 March 2018]
- Lee, Pao. (1999). *Language Maintenance and Language Shift among Second -Generation Hmong Teenagers*. [Doctoral dissertation, University of San Francisco.]
- Leimgruber, J. R. E. (2015). *Singapore English: Structure variation, and usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lenta, Margaret. (2012). Literary Language in the Postcolony: Focus on Southern Africa. *English in Africa*, 39(2), 155-174.
- Liddicoat, Anthony. J. and Kerry Taylor-Leech. (2014). Micro Language Planning for Multilingual Education: Agency in Local Contexts. *Current Issues in Language Planning*, 15(3), 237-244. doi: 10.1080/14664208.2014.915454
- Liddicoat, Anthony. J. and Richard B. Baldauf. (2008). Language Planning in Local Contexts: Agents, Contexts and Interactions. In A. J. Liddicoat and R. B. Baldauf (Eds.), *Language Planning and Policy: Language Planning in Local Contexts* (pp. 3-17). Clevedon: Multilingual Matters.
- Lillis, Theresa., and Mary Jane Curry. (2010). *Academic Writing in a Global Context: The Politics and Practices of Publishing in English*. London: Routledge.
- Lim, Lisa. and Umberto Ansaldo. (2016). *Language in Contacts*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Lin, Han-Yi. (2013). Critical Perspectives on Global English: A Study of Their Implications. *Intergrams*, 13(2), 24.
- Liu, Amy. & Jacob Ricks. (2012). Coalitions and Language Politics: Policy Shifts in Southeast Asia. *World Politics*, 64(3), 476-506. 10.1353/wp.2012.0016.
- López-Navarro, I., A. Moreno, M. Quintanilla and J. Rey-Rocha. (2015). Why do I Publish Research Articles in English instead of My Own Language? Differences in Spanish Researchers' Motivations across Scientific Domains. *Scientometrics*, 103(3), 939-976.
- Low E.L. and Azirah Hashim (Eds.). (2012). *English in Southeast Asia: Features, Policy and Language in Use*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Low, E.L. (2012). Singapore English. In. E.L. Low and Azirah Hashim (Eds.), *English in Southeast Asia: Features, Policy and Language in use* (pp.35-54). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Low, E.L. and R. Ao. (2018). The spread of English in ASEAN: Policies and issues. *RELC Journal*. 49(2), 131-148.
- Lowenberg, Peter H. (1991). English as an additional language in Indonesia. *World Englishes*, 10(2), 127-138.
- Maddox, John and Peter Coles. (1990). We Want to Play the Game. *Nature*, 346(6280), 124.
- Mahathir, Mohd. (1970). *The Malay dilemma*. Singapore: Times Books International.
- Malinowski, David. (2009). Authorship in the linguistic landscape. In E. G. Shohamy and D Gorter (Eds.) *Linguistic landscape : expanding the scenery* (pp. 107-125). New York : Routledge.
- Marten, Heiko F. (2016). "Linguistic landscape" meets "Spot German": Methodological contemplations on two complementary approaches. Paper presented at the Linguistic Landscapes 8 Workshop: Regeneration, Revitalization, Reterritorialization. University of Liverpool, April.
- Martin, Peter W. and Gloria Poedjosoedarmo. (1996). Introduction: An overview of the language situation in Brunei Darussalam. In Peter W. Martin and Gloria Poedjosoedarmo and Conrag Ozóg (Eds.), *Language use and language change in Brunei Darussalam* (pp.1-23). Athens: Ohio University Centre for International Studies.
- Masai, Yasuo. (1972). *Living Map of Tokyo*. Tokyo: Jiji Tsushinsha.
- Masiola, Rosanna and Renato Tomei. (2015). *Law, Language and Translation: From Concepts to Conflicts*. Switzerland: Springer.

- McCubbin, Justin. (2010). Irish-language policy in a multiethnic state: competing discourses on ethnocultural membership and language ownership. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 31(5), 457-478.
- McFarland, Curtis. D. (2004). The Philippine language situation. *World Englishes*, 23(1), 59-82. doi: 10.1111/j.1467-971X.2004.00335.
- Medgyes, Péter., Katalin Miklósy. (2000). The Language Situation in Hungary. *Current Issues in Language Planning*, 1(2), 148-242. doi: 10.1080/14664200008668008
- Mei,Tam Lee., Ain Nadzimah Abdullah., Chan Swee Heng., Zalina Binti Mohd Kasim. (2016) Language Choice and Use of Malaysian Public University Lecturers in the Education Domain. *Advances in Language and Literary Studies*, 7(1), 21–32. doi:10.7575/aiac.all.v.7n.1p.21.
- Milroy, James. (2001). Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics*, 5(4), 530-555.
- Milroy, James and Lesley Milroy. (2012). *Authority in Language: Investigating Standard English* (4th edition). New York: Routledge.
- Ministry of Education Malaysia. (2013). *Malaysia Education Blueprint (2013-2025)*. Kementerian Pendidikan Malaysia. Putrajaya Malaysia.
- Mokibelo, Eureka. B. (2014). The National Language as a Language of Instruction in Botswana Primary Schools. *Language and Education*, 28(5), 421-435.
- Monaghan, Frank. (2016). *(F)anfield: Football fan banners and the reclaiming of the linguistic landscape*. Paper presented at the Linguistic Landscapes Workshop 8: Regeneration, Revitalization, Reterritorialization. University of Liverpool, April: 26-30.
- Musa, S. and R. Ziatdinov. (2012). Features and historical aspects of the Philippines education system. *European Journal of Contemporary Education*, 2(2), 155-176.
- Mwaniki, M. (2014). University Language Policies in an Era of Internationalisation: an Analysis of Language of Publishing Shift at a South African University. *South African Journal of Higher Education*, 28(1), 197-220.
- National Archives of the United Kingdom. (1855). *Treaty of Friendship and Commerce between Great Britain and Siam*. Reference: FO 94/492.
- Nelms-Reyes, Loretta. (1996). Deal-Making on French Terms: How France's Legislative Crusade to Purge American Terminology from French Affects Business Transactions. *California Western International Law Journal*, 26(2), 273-311.

- Neustupny, Jiří. V. (1983). Towards a Paradigm for Language Planning. *Language Planning Newsletter*, 9(4), 1-4.
- Neustupny, Jiří. V. (1974). The Modernization of the Japanese System of Communication. *Language in Society*, 3(1), 33-50.
- New world encyclopedia. (2009). *Languages of India*. Retrieved April 14, 2020, from https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Languages_of_India
- Ngadiron, Modh. K. (2009). Strategy of the Malaysian National Institute of Translation to enlighten and enrich the nation through sustainability of translation. In Hasuria Che Omar (Ed.), *The Sustainability of the Translation Field* (pp. 6-12). Kuala Lumpur: Malaysian Translators Association.
- Ngoc, P. T. (2014). Foreign language policy. In L. T. Tran, S. Marginson, H. M. Do, Q. T. N. Do, T. T. T. Le, N. T. Nguyen, T. T. P. Vu, T.N. Pham, H. T. L. Nguyen, and T. T. H. Ho (Eds.), *Higher education in Vietnam: Flexibility, mobility and practicality in the global knowledge economy* (pp.169-183). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Nguyen, Thai Phuong., Akira Shimazu., Tu-Bao Ho., Minh Le Nguyen., and Vinh Van Nguyen. (2008). A tree-to-string phrase-based model for statistical machine translation. In, Li Wei (Ed.), *Proceedings of the Twelfth Conference on Computational Natural Language Learning*, Manchester, United Kingdom.
- Nida, Eugene. (2004). Principles of Correspondence. In Lawrence Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (pp.126-140). London: Routledge.
- Nocon, Niccon., Nathaniel Oco., Joel Ilao., and Rachel Edita Roxas. (2014). Philippine component of the network-based ASEAN language translation public service. *2014 International Conference on Humanoid, Nanotechnology, Information Technology, Communication and Control, Environment and Management (HNICEM)*, 1-4.
- Nyati-Ramahobo, Lydia. (2000). The language situation in Botswana. *Current Issues in Language Planning*, 1(2), 243-300.
- Ó Baoill, Dónall P. (2007). Origins of Irish-medium Education: The Dynamic Core of Language Revitalisation in Northern Ireland. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 10(4), 410-427.
- Okudaira, Akiko. (1999). A Study on International Communication in Regional Organizations: The Use of English as the “Official” Language of the Association of South East Asian Nations (ASEAN). *Asian Englishes*, 2(1), 91-107.

- Orkibi, Eithan. (2015). 'new politics', new media-new political language? A rhetorical perspective on candidates' self-presentation in electronic campaigns in the 2013 Israeli elections. *Israel Affairs*, 21(2), 277–292.
- Owu-Ewie, Charles. (2006). The Language Policy of Education in Ghana: A Critical Look at the English-Only Language Policy of Education. In John Mugane, John P. Hutchison, and Dee A. Worman (Eds.), *Selected Proceedings of the 35th Annual Conference on African Linguistics: African Languages and Linguistics in Broad Perspectives* (pp. 76-85). MA, USA: Cascadilla Press.
- Özlem Berk Albachten (2013) Intralingual translation as 'modernization' of the language: the Turkish case, *Perspectives*, 21(2), 257-271, doi: 10.1080/0907676X.2012.702395
- Paauw, Scott. (2009). One land, one nation, one language: An analysis of Indonesia's national language policy. In H. Lehnert-LeHouillier and A.B. Fine (Eds.), *University of Rochester Working Papers in the Language Sciences*, 5(1), 2-16.
- Pakir, A. (1994). Education and invisible language planning: The case of English in Singapore. In T. Kandiah and J. Kwan-Terry (Eds.), *English and language planning: A Southeast Asian contribution* (pp. 158–179). Singapore: Times Academic Press.
- Pann, Molynn. (2017). English bumps French as Cambodia's foreign language of choice English is flourishing in the former French colony but teaching standards still need to improve. *UCA News*. Retrieved on June 12, 2018, from <https://www.ucanews.com/news/english-bumps-french-as-cambodias-foreign-language-of-choice/78347>
- Pauwels, Anne. (2016). *Language Maintenance and Shift (Key Topics in Sociolinguistics)* (Kindle Edition). Cambridge University Press.
- Pauwels, Anne. (2016). *Language Maintenance and Shift (Key Topics in Sociolinguistics)*. Kindle Edition. Cambridge University Press.
- Pennycook, Alastair. (2009). Linguistic Landscapes and the Transgressive Semiotics of Graffiti.” In Elana Shohamy and Durk Gorter (Eds.), *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery* (pp. 302-312). Abingdon: Routledge.
- Pennycook, Alastair. (2010). Spatial Narrations: Graffscapes and City Souls. In Adam Jaworski and Crispin Thurlow (Eds.), *Semiotic Landscapes: Language, Image, Space* (pp. 137-150). London: Continuum.
- Perry, John. R. (1985). Language Reform in Iran and Turkey. *International Journal of Middle East Studies*, 17(3), 295-311.

- Phillipson, Robert. (2003). *English-Only Europe?: Challenging Language Policy*. London and New York: Routledge.
- Phillipson, Robert., and Tove Skutnabb-Kangas. (1996). English Only Worldwide or Language Ecology. *TESOL Quarterly*, 30, 429-452.
- Phommanimith, Khounmy. (2008). *Country Report on Basic Education Curriculum in Lao PDR*. Vientiane: Department of General Education, Ministry of Education.
- Pillar, Ingrid. (2001). Identity Constructions in Multilingual Advertising. *Language in Society*, 30(2), 153-186.
- Pillar, Ingrid. (2003). Advertising as a site of Language Contact. *Annual Review of Applied Linguistics* 23. Cambridge: Cambridge. University Press.
- Polkovsky, Valerii. (2005). The Language of the Presidential Election Campaign in Ukraine. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne Des Slavistes*, 47(3/4), 317-331. Retrieved April 20, 2020, from www.jstor.org/stable/40871020.
- Prapobratanakul, C. (2016). Inside the Shop Names: Hybridity, Language Awareness and Globalization in the Linguistic Landscape of a Local Commercial Neighborhood in Bangkok. *Manusya: Journal of Humanities*, Special Issue 22, 26-37.
- Premisrat, S. (2006). Thailand: Language situation. In Keith Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pp. 642-644). London: Elsevier.
- Prescott, David. (Ed.). (2007). *English in Southeast Asia: varieties, literacies and literatures*. Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Puteh, Alis. (2012). Medium of Instruction Policy In Malaysia: The Fishman's Model European. *Journal of Business and Social Sciences*, 1(1), 11-22.
- Rao, Bolla. M. (2014). Use of media as an instructional tool in English Language Teaching (ELT) at undergraduate level. *International Journal of English and Literature*, 5(6), 141-143.
- Ricento, Thomas. (2000). Historical and Theoretical Perspectives in Language Policy and Planning. In T. Ricento (Ed.), *Ideology, Politics and Language Policies: Focus on English* (pp. 9-24). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Ricento, Thomas. (2006). Language Policy: Theory and Practice - An Introduction. In T. Ricento (Ed.), *An Introduction to Language Policy: Theory and Method* (pp. 10-23). Malden, MA: Blackwell Publishing.

- Rodao, Florentino. (1997). Spanish language in the Philippines : 1900–1940. *Philippine Studies*, 45(1), 94–107.
- Romaine, Suzanne. (1995). *Bilingualism*. Oxford: Blackwell.
- Rubin, Joan. (1968). *National Bilingualism in Paraguay*. Janua Linguarum Series Practica 60. The Hague: Mouton.
- Rubin, Joan. (1973). Language Planning: Discussion of Some Current Issues. In J. Rubin and R. Shuy (Eds.), *Language Planning: Current Issues and Research* (pp. 1-10). Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Rubin, Joan. and Björn. H. Jernudd (eds.). (1971). *Can Language Be Planned?: Sociolinguistic Theory and Practice for Developing Nations*. Honolulu: University Press of Hawaii.
- Rubino, Carl. (2006). Philippines: Language Situation. *Encyclopedia of Language & Linguistics*. doi: 10.1016/B0-08-044854-2/01736-3.
- Rudi, Rani. Said, B. Selim (Eds.). (2015). *Conflict, Exclusion and Dissent in the Linguistic Landscape*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Ruellot, Viviane. (2011). English in French Print Advertising from 1999 to 2007. *World Englishes*, 30(1), 5-20.
- Russell R.R. (ed.). (1987). *Cambodia: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress.
- Sağlamel, Hasan. (2013). What Language Change Tells Us: The Amish Case. *Narrative and Language Studies*, 1(1), 1-17.
- Sandelin, Bo. and Nikias Sarafoglou. (2004). Language and Scientific Publication Statistics. *Language Problems and Language Planning*, 28(1), 1-10.
- Schiffman, Harold. F. (1995) Language Shift in the Tamil Communities of Malaysia and Singapore: The Paradox of Egalitarian Language Policy. *Southwest Journal of Linguistics*, 14(1-2), 151-165.
- Schiffman, Harold. F. (1996). *Linguistic Culture and Language Policy*. London and New York: Routledge.
- Schreier, Daniel. (2012). Varieties resistant to standardization. In Raymond Hickey (Ed.), *Standards of English: Codified Varieties around the World* (pp. 354-368). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schwieder, Elmer and Dorothy Schwieder. (1983). *A peculiar people: Iowa's old order Amish* (3rd edition). Array Ames: Iowa State University Press.

- Selvi, A. (2016). English as the language of market speak: Reflections from the Linguistic Landscape of Turkey. *English Today*, 32(4), 33-39. doi: 10.1017/S0266078416000286
- Shah, Sabreena and Shoukat A. Lohar. (2016). The role of interactive media in the spread of English Language in the world: A language policy perspective. *Language in India*, 16(6), 133-144.
- Shanmugam, S. V. (1975). Modernization in Tamil. *Anthropological Linguistics*, 17(2), 53-67.
- Shohamy, Elana. (2006). *Language Policy: Hidden Agendas and New Approaches*. London and New York: Routledge.
- Shohamy, Elana. and D. Gorter. (2009). *Linguistic landscape: Expanding the scenery*. New York: Routledge.
- Shohamy, Elana. and M. A. Ghazaleh-Mahajneh. (2012). Linguistic Landscape as a Tool for Interpreting Language Vitality: Arabic as a 'Minority' Language in Israel. In D. Gorter, H.F. Marten, L. Van Mensel (Eds.), *Minority Languages in the Linguistic Landscape. Palgrave Studies in Minority Languages and Communities*. London: Palgrave Macmillan.
- Shohamy, Elana, Eliezer Ben-Rafael, and Monica Barni. (2010). *Linguistic Landscape in the City*. New York: Multilingual Matters.
- Shohamy, Elana. and Shoshi Waksman. (2009). Linguistic landscape as an ecological arena: Modalities, meanings, negotiations, education. In E. G. Shohamy and D Gorter (Eds.) *Linguistic landscape : expanding the scenery* (pp. 313-331). New York : Routledge.
- Silverstein, M. (1996). Monoglot Standard in America: Standardization and metaphors of linguistic hegemony. In D. L. Brenneis and R. K. S. Macaulay (Eds.), *The Matrix of Language: Contemporary Linguistic Anthropology* (pp. 284-306). Boulder, CO: Westview Press.
- Simons, Gary. F. and Charles D. Fennig (eds.). (2018). *Ethnologue: Languages of the World*, Twenty-first edition. Dallas, Texas: SIL International. Retrieved from: <http://www.ethnologue.com>. [15 April 2018]
- Simpson, Andrew. (2008). *Language and National Identity in Africa*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Sina Thong. *Interview*. 2 March 2018.
- Siricharoen, A. (2016). Multilingualism in the Linguistic Landscape of the Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand *Manusya: Journal of Humanities*, Special Issue 22, 12-25.

- Smalley, W. A. (1994). *Linguistic diversity and national unity: Language ecology in Thailand*. Chicago: University of Chicago Press.
- Soyong, Lee. (2014). Language Choice & Language Power: Children's Use of Korean & English in a Two-Way Immersion Program. *Multicultural Education*, 22(1), 12-19.
- Spence, Marva. Joy. (1993). *A Case Study of Language Shift in Progress in Port Limon, Costa Rica*. [Doctoral dissertation, Georgetown University.]
- Spolsky, Bernard. (2004). *Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spolsky, Bernard. (2009). Prolegomena to a sociolinguistic theory of public signage. In E. Shohamy and D. Gorter (Eds.), *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery* (pp. 25-39). New York: Routledge.
- Steger, Manfred B. (2003). *Globalization: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Suarez, Debra. A. (1998). *Heritage Language Maintenance and its Relationship to Second Language Instruction*. [Doctoral dissertation, State University of New York at Albany.]
- Subhan, Mohd. A. (2013, December). *The Bilingual Language Policy and its Effects on Minority Languages in Singapore: Hard Truths on Malay*. Paper presented at Asia Education Conference 2013, Singapore.
- Sutthinaraphan, K. (2016). A Linguistic Landscape Study of Advertising Signage on Skytrain. *Manusya: Journal of Humanities*, Special Issue 22, 53-71.
- Swann, Joan., Ana Deumert, Theresa Lillis., and Rajend Mesthrie. (2004). *A Dictionary of Sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tan, Lei. (2011). Divergences in the English-language News Media in Singapore. *Asian Englishes*, 14(2), 4-20.
- Tan, Peter. (2011). Names in the linguistic landscape provided by different agencies in Singapore. *Onoma*, 46, 227-250.
- Tan, Peter. (2014). 'Singapore's balancing act, from the perspective of the linguistic landscape'. *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 29(2), 438-466.
- Taylor-Leech, K. (2009). The language situation in Timor-Leste. *Current Issues in Language Planning*, 10(1), 1-68. doi:10.1080/14664200802339840
- Terborg, Roland, Laura García Landa & Pauline Moore. (2006). The Language Situation in Mexico. *Current Issues in Language Planning*, 7(4), 415-518. doi: 10.2167/cilp109.0

- Thongthong, T. (2016). A Linguistic Landscape Study of Signage on Nimmanhemmin Road, a Lanna Chiang Mai Chill-Out Street. *Manusya: Journal of Humanities*, Special Issue 22, 72-87.
- Timm, Lenora. (1973). Modernization and language shift: The case of Brittany. *Anthropological Linguistics*, 15(6), 281-298.
- Tollefson, James. W. (1991). *Planning Language, Planning Inequality: Language Policy in the Community*. London: Longma
- Tollefson, James. W. (2006). Critical Theory in Language Policy. In T. Ricento (Ed.), *An Introduction to Language Policy: Theory and Method* (pp. 42-59). Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Tosi, Arturo. (2004). The Language Situation in Italy. *Current Issues in Language Planning*, 5(3), 247-335. doi: 10.1080/14664200408668259
- Troyer, R. A. (2012). English in the Thai linguistic netscape. *World Englishes*, 31(1), 93-112.
- Trudgill, Peter. (2000). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society* (4th edition). London: Penguin Books.
- Tulp, Stella M. (1978). Reklame en tweetaligheid: Een onderzoek naar de geografische verspreiding van franstalige en nederlandstalige affiches in Brussel. *Taal en sociale integratie*, 1, 261-288.
- Vasavakul, T. (2003). Language policy and ethnic relations in Vietnam. In M. Brown, and S. Ganguly (Eds.), *Fighting words: Language policy and ethnic relations in Asia* (pp.211-238). Cambridge: MIT Press.
- Verschik, Anna. (2005). The language situation in Estonia. *Journal of Baltic Studies*, 36(3), 283-316. doi: 10.1080/01629770500000111.
- Wang, Lei. (2010). *Chinese keywords of modernization: loanwords from Japanese? : A critical analytical survey*. [Dissertation, University of Oslo].
- Watkins, Justin. (2006). Burma: Language Situation. In B. Keith (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pp. 157-159). London: Elsevier.
- Watkins. J. (2006). Burma: Language situation. In B. Keith (Ed.), *Encyclopedia of language and linguistics* (pp. 257-159). London: Elsevier.
- Watson Todd, R. and C.-M. Shih. (2014). Assessing English in Southeast Asia. In A. J. Kunnan (Ed.), *The Companion the Language Assessment*. New York: Wiley. DOI: 10.1002/9781118411360.wbcla019

- Webster. (1978). *New Deal Dictionary*. G.&C. Merriam Co.
- Wei, Li. (2006). Bilingualism. In Brown Keith (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (pp. 1-12). London: Elsevier.
- Weiner, M., (Ed.). (1966). *Modernization: The Dynamics of Growth*. New York: Basic Books, Inc.
- Wen, Qiufang. and Yihong Gao. (2007). Dual publication and academic inequality. *International Journal of Applied Linguistics*, 17, 221-225. doi: 10.1111/j.1473-4192.2007.00147.x
- Wierzbicka, Anna. (1990). Antitotalitarian language in Poland: Some mechanisms of linguistic self-defense. *Language in Society*, 19(1), 1-59. doi: 10.1017/S004740450001410X.
- Windsor, Leah. C., Nia Dowell., and Art Graesser. (2014). The Language of Autocrats: Leaders' Language in Natural Disaster Crises. *Risk. Hazards & Crisis in Public Policy*, 5(4), 446-467. doi: 10.1002/rhc3.12068
- Wolff, H. (2000). Language and Society. In B. Heine. and D. Nurse (Eds.), *African Languages: An Introduction* (pp.298-347). Cambridge: Cambridge University Press.
- Woolard, Kathryn. A. (1992). Language Ideology: Issues and Approaches. *Pragmatics*, 2(3), 235-249.
- Woolard, Kathryn. A. and Bambi. B. Schieffelin. (1994). Language Ideology. *Annual Review of Anthropology*, 23(1), 55-82.
- Xiang, Debao. (2013). China's Image on International English language Social Media. *Journal of International Communication*, 19(2), 252-271.
- Yasuda, Toshiaki. 安田敏朗. (2012). *Nihongogaku no manazashi 日本語学のまなざし (A Look on the Studies of Japanese Language)*. Tokyo: Sangensha.

รายชื่อผู้เขียน และรายชื่อบรรณาธิการ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ: บทบาทที่แข่งขันกันระหว่างภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน:

การศึกษาการเลือกภาษาในแวดวงกฎหมาย สื่อ การศึกษาวรรณกรรม และการเมือง

ผู้เขียน:

บทที่	เนื้อหา	ผู้เขียน
1	บทนำ	ศ.กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
2	ทบทวนวรรณกรรม	รศ. ดร.ม.ล. จรัลวิไล จรูญโรจน์
3	วิธีดำเนินการวิจัย	ศ.กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
4	ภาษาในแวดวงกฎหมายของประเทศกลุ่มอาเซียน	นายสะเกษ์ พุทธิพิทักษ์
5	ภาษาในแวดวงสื่อของประเทศกลุ่มอาเซียน	อาจารย์ ดร.ภาวดี สายสุวรรณ
6	ภาษาในแวดวงการศึกษาของประเทศกลุ่มอาเซียน	ผศ. ดร.มนสิการ เฮงสุวรรณ
7	ภาษาในแวดวงวรรณกรรมของประเทศกลุ่มอาเซียน	อาจารย์ ดร.ชุตินันท์ เอมดิลน
8	ภาษาในแวดวงการเมืองของประเทศกลุ่มอาเซียน	ศ.กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ นางสาวพิมพ์ภัทร ชุมแก้ว
9	ภูมิทัศน์ภาษาในประเทศกลุ่มอาเซียน	ผศ. ดร.กิตตินาถ เชาวลิต
10	บทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศกลุ่มอาเซียน	อาจารย์ ดร.รัชณี เฮอร์ซิงห์
11	สถานการณ์การแปลในประเทศกลุ่มอาเซียน	นายพีระ วัฒน
12	บทสรุป	ศ.กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
13	บทสังเคราะห์: แบบจำลองดุลอำนาจทางภาษา	ศ.กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
14	รายการอ้างอิง	นางสาวพิมพ์ภัทร ชุมแก้ว

บรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

นางสาวพิมพ์ภัทร ชุมแก้ว